P P. CARP

DISCURSURI PARLAMENTARE

Colecția
CĂRȚI FUNDAMENTALE
ale
CULTURII ROMÂNE

Coperta:
Cătălin Popa

Colecție inițiată, coordonată și finanțată de
Fundația pentru o Societate Deschisă - România

Tiparul executat la tipografia Editurii ***PARALELA 45***
str Frafii Goleşti 128-130. Piteşti. 0300
tel/lax: 048 - 21.45.33, 048 - 63.14.92, 048 - 63.14.39

ISBN 973-9232-57-X

P.P. CARP

DISCURSURI PARLAMENTARE

Ediție îngrijită
de
MARCEL DUȚÂ

Studiu introductiv
de
ION BULEI

EDITURA „GRAI ȘI SUFLET - CULTURA NAȚIONALĂ"

BUCUREȘTI • 2000

P.P. CARP - UN ARISTOCRAT AL POLITICII ROMÂNEȘTI

Greu de refăcut viața unuia din oamenii politici români care, alături de cei doi Brătieni, Ion și Ionel, a dominat o jumătate de secol de viață politică modernă română. Greu pentru că Petre P. Carp nu lasă memorii, cum o face prietenul său Titu Maiorescu. Nu lasă nici măcar scrisori. Nu numai scrisorile sale nu le lasă (lucru, de altfel, firesc. Același T. Maiorescu păstrează însă și ciornele scrisorilor trimise de el), dar nici pe cele primite, pe care avea obiceiul să... le ardă Așa că pe Carp îl cunoaștem doar din manifestările publice care au fost consemnate de acte oficiale sau de alte persoane publice. îl știm din discursurile parlamentare și din cele electorale, câte ni s-au păstrat, din actele de guvern, din corespondența păstrată de alții (de pildă de D. A. Sturdza sau T. Maiorescu), indirect din amintirile prietenilor sau din ecoul faptelor și ziselor sale la unii și la alții.

O viață care pare încifrată în sine și care nu ne este dezvăluită decât de alții (oare corect?). Carp cel de acasă, al ceasurilor de familie, al gândurilor cu sine însuși, ne rămâne o curiozitate nesatisfăcută. Cu atât mai mult simțim acest lucru la un alt sfârșit și început de veac, dominat de paparazzii care suntem noi toți. Despre Carp, cel din viața privată, știm că se căsătorește, în 1873, cu domnișoara Cantacuzino, fiica lui Ion Cantacuzino. Știm că familia Carp locuia la Iași, în casa părintească a lui Carp. în 1874 au un copil, pe Elsa (măritată mai apoi cu Al. Sturdza). Doi ani mai târziu pe Ion. Vin apoi Grigore, Petre, Nicu. între timp moare socrul lui Carp, în 1878. O parte din casa acestuia din Strada Doamnei, de la Iași, rămâne moștenire soției lui Carp.

Cum ocupațiile politice ale lui Carp se înmulțesc și politica îl absoarbe tot mai mult, în 1880 se mută cu întreaga familie la București, în 1890 își construiește propria lui casă în strada Dorobanți, unde va locui până la moarte. Vara familia pleca la Țibănești, la moșie.

Carp nu obișnuia să se ducă în Apus, cum o făceau atâția și atâția boieri ai vremii. El se ducea la moșie. Nu avea încredere în arendași. Prefera să-și administreze singur moșia. Și bine făcea, înțelegerea lui pentru problemele agriculturii din această experiență venea. Pentru el relația proprietarului cu țăranul era esențială. Era mai importantă decât relația de proprietate. Ceea ce îi lipsea țăranului, va crede el tot timpul și, desigur, nu neinteresat, nu era pământul, ci educația muncii, mentalitatea „lucrătoarei Carp a respins totdeauna concepția burgheză a proprietății. Nu credea că aceasta poate fi impersonală. Proprietatea oferea celui care o deținea anumite privilegii și obligații, era legată de onoarea personală a proprietarului Omul politic român făcea distincție între un proprietar „autentic" și unul întâmplător. Onoarea proprietății autentice nu era transferabilă. Era o relație non fungibilă între o determinată proprietate și un determinat proprietar și orice proprietate trebuia impregnată de acest raport personal. Deci o relație vie, care refuza abstractul, anonimul.

P.P. Carp e neam de boier. „Nu de boier mare, ci de boier vechi“, cum observa C. Gane (1). E din mijlocul Moldovei, din Țibănești, cu un lung șir de înaintași mărturisiți de documente, înșiruiți cum se înșiruie dealurile din valea Socovățului, de lângă Țibănești, spre Prut sau spre Șiret. Tatăl său era mare stolnic. Iar mama sa era fata lui Iorgu Radu, boier bogat din Dealul Mare, de lângă Bârlad.

Se naște la Iași, la 29 iunie 1837, în casa părintească de la oraș. Copilăria și-o petrece iarna la Iași și vara la Țibănești, urmând translația sat-oraș, oraș-sat pe care cei mai mulți boieri ai vremii o practicau. La 13 ani tatăl său îl trimite la Berlin (și el făcuse școală la Viena). Cu rădvanul încărcat, tatăl și fiul pleacă prin Suceava, Cernăuți, Lemberg, Cracovia, Breslau. De aici „începea Europa". Părăsește rădvanul și pleacă mai departe cu trenul (P.P. Carp va rămâne toată viața marcat de această călătorie). Pentru studiile fiului său, tatăl alege Franzbsische Gymnasium, unde se preda în franceză și germană. Era școala coloniei francezilor din Berlin, protestanți stabiliți aici după expulzarea lor din Franța prin Edictul de la Nantes. Alegerea a fost foarte bună, școala aceasta cultivând

gândirea liberă și gândirea neîngrădită nici de rigiditatea spiritului prusac, nici de canoanele catolice (cu pastorul coloniei franceze din Berlin, Souchon, învățaseră M. Kogălniceanu și fiii lui M. Sturdza, Dumitru și Grigore). P.P. Carp avea astfel precedenți moldoveni. Tatăl lui Carț

are și buna idee de a-1 da în gazdă pe fiul său în sânul familiei Hardy (O L. Hardy era directorul școlii), unde se va simți foarte bine; între multe altele aici va învăța și să cânte la pian. Și va cânta foarte bine. De atâtea ori în zbuciumata-i carieră, Carp, revenit acasă, se va liniști și întrema nervos în jocul clapelor pianului, joc intermediar între lumea din afară și clocotul interior. O. L. Hardy îl acceptase în sânul familiei sale pe copilul venit tocmai din Moldova din cauza inteligenței sale neobișnuite, de care și-a dat seama de la prima discuție. Carp va fi din întâia până în ultima clasă „primus omnium“. Multe din cărțile bibliotecii sale în acești ani de școală le-a primit ca premiu de învățătură. în 1858 termină Franzbsische Gymnasium, lăudat de toți profesorii. Dincolo de numeroase și utile cunoștințe, școala aceasta i-a dat lui Carp o foarte bună cunoaștere a limbilor germană și franceză, pe care le vorbea cu precizii gramaticale și intimă nuanță.

în toamna anului 1858 se înscrie la Facultatea de Drept și Științe Politice a Universității din Bonn, orașul scăldat de apele Rhinului, pe atunci cu deosebire pitoresc și romantic și, în plus, cu o mentalitate aproape „galică“, într-un pronunțat contrast cu spiritul teutonic al Berlinului. Orașul acesta și anii studenției îl vor marca profund pe P.P. Carp. Trei ani va studia la Bonn. Pe lângă drept și științe politice, va urma și cursuri de filosofie, istorie, artă, literatură, sociologie. Cultura lui foarte serioasă, cu care va impresiona totdeauna (avea și o foarte bună memorie), acum și-o va forma în datele sale esențiale. Studia meticulos și disciplinat. Carp nu iubea entuziasmul facil și nici dezordinea. Lumea germană și școala germană i-au cultivat și întreținut aceste calități.

CARP - JUNIMISTUL

Se întoarce în țară la 25 de ani. Prima lui grijă e să-și găsească prieteni potriviți. Cât de mare valoare puteau aveau prietenia și asocierea prietenilor între ei și-a putut da

seama tot în Germania, unde și el făcuse parte din acele societăți studențești, Burchenschaften, care cultivau valoarea unor principii etice și forța solidarității de grup. Alegerea prietenilor o face după principiul călăuzitor al vieții sale, „excelsior“, cum îi plăcea să spună. Adică valoarea înaltă,

refuzul mediocrității. întâmplarea, o întâmplare voită, a făcut să-i răsară în cale, chiar de la întoarcerea sa în țară, doi oameni de valoare: Titu Maiorescu și Vasile Pogor, primul foarte cult și foarte inteligent, al doilea foarte bogat, plin de imaginație și cu simțul umorului. Curând lor li s-au adăugat Theodor Rosetti, cumnatul lui Cuza, om de mare generozitate și de bun simț și Iacob Negruzzi, care-1 cunoscuse pe Carp dintr-una din venirile sale în vacanță, în țară și care-1 aprecia înainte de a se cunoaște mai îndeaproape, după cum ne mărturisește el în *Amintiri din Junimea* (2). Toți cinci făcuseră studii în Occident. Formau, cum zice Gane „o comunitate intelectuală". Nu se știe cine a avut ideea asocierii lor. Poate n-a avut-o nici unul și ea s-a născut în lungile seri ieșene, întreținute cu vin bun sau un pahar de coniac, pe care Carp nu le-a disprețuit nici mai târziu, când se antrena la pocker la Jokey - clubul bucureștean. Poate a apărut în timpul procesului intentat lui Maiorescu cu Fracțiunea separatistă ultraliberală a lui Nicolae Ionescu, proces dușmănos, pornit din invidie și răutate, de fracționiștii ieșeni, care se vedeau puși în umbră de înzestratul tânăr. P.P. Carp arată în aceste momente că știe ce înseamnă solidaritatea de grup. El susține peste tot și cum poate cauza lui Maiorescu ca și cum ar fi susținut cauza sa proprie. Alături de N. Mândrea, G. Mârzescu, I. Negruzzi, V. Pogor, publică broșura *Procesul Maiorescu, cu acte autentice,* pe care apoi o trimite tuturor, împreună cu ceilalți prieteni junimiști, „inundând lumea" (3). împreună cu Negruzzi, Carp, aducându-și aminte de Bonn, umblă pe străzile și prin saloanele ieșene amenințând cu provocări la duel pe orice adversar real sau potențial.

Maiorescu îi scria Emiliei la 26 martie 1864: „am izbutit, în fine, să adun în jurul meu, într-o unitate, cele mai viabile elemente din lași: Rosetti, Carp, Pogor, acum și Negruzzi, în curând Boian ș.a.m.d. Alcătuim o societate bazată pe principii de încetățenit împreună. în legătură cu ea, am intenții de largă perspectivă..." (4).

Cu sprijinul prietenilor săi și, firește, cu atuurile pregătirii sale și ale clasei din care făcea parte, Carp își începe viața în mediul de acasă. Toate drumurile păreau a i se deschide. La Junimea ține conferințe. Subiectele sunt

semnificative pentru felul său de a fi, un anumit tip de personalitate pe care îl propune celor din jur: „Trei Cezari: (Cezar, Carol cel Mare, Napoleon I)“, „Tragedia antică și modernă" ș.a., traduce (ce altceva decât *Macbeth).* De altfel, lectura traducerii lui *Macbeth,* la 10/22 februarie, înseamnă chiar botezul

Junimii. Scrie T. Maiorescu: „Ieri, întorcându-mă acasă, i-am găsit pe Carp, Negruzzi și Rosetti (era printre ei și N. Burghele n.n.) și am citit împreună traducerea (magnifică) a lui *Macbeth.*^ (5). Datorită obiectului ei literar această lectură de grup e considerată prima ședință a cenaclului Junimea.

Tânărul „junimist" scrie cu pornire și de sus (fără altă justificare decât cea a vârstei și a unui orgoliu pe care de la început și-1 arată), scrie, deci, contra lui Hasdeu (nici nu se putea lega de altcineva decât de cel mai luminat spirit al vremii sale din lumea românească); contra operelor acestuia *Ioan Vodă cel Cumplit* și *Răzvan și Vidra* (6). împotriva primei scrie în octombrie 1865 în „Cugetarea, jurnal politic, comercial și literar", al lui Lazăr Vlăsceanu (reluată în 1866 în „Revista Dunării"), semnând cu pseudonimul P. Bătrânul. Hasdeu crease un Ion Vodă imaginar, mare general, patriot, bun administrator, democrat. Carp dă personajului alte proporții: un aventurier, un condotier viteaz și genial ca mai toți condotierii, a cărui singură țintă era Tronul, nu binele Moldovei și ale cărui singure mijloace erau cruzimea și tirania. Face observații de bun simț: sufragiul universal nu avea de a face cu divinitatea, avuția și sărăcia unui stat nu țineau doar de modul de a percepe dările, boierii nu puteau fi doar izvorul tuturor relelor, iar însușirea de bastard a lui Ion Vodă nu-i asigura „un drept incontestabil" la Tronul Moldovei. „Strămoșii noștri n-au fost bastarzi", tresare boierul Carp. în reluarea criticii sale din 1866, Carp discută de obiectivitatea și subiectivitatea istoricului, mutând părerile pe această temă din școala istorică germană într-un climat încă deloc pregătit să le înțeleagă. „Ucigând în sine orice individualitate, istoricul se adâncește în timpurile trecute și se identifică astfel cu ele încât ieri a devenit pentru dânsul azi. Nemaiavând nici simpatii, nici antipatii personale, spiritul său oglindește lucrurile în adevărata lor natură și magica sa pană redă viața secolelor ce fatala lege a vremii făcuse să dispară (imagine frumoasă, dar desigur ideală). De aceea istoricul nu este un artist, după cum ziceți dvs. Artistul nu are de a face, d-le Hasdeu, cu adevărul întâmplat, ci numai cu adevărul posibil". Istoria, scrie Carp, cere „obiectivitate, adâncimea cunoștințelor, respectul științei,

iubirea de oameni". Or Hasdeu nu era deloc obiectiv. Absolut deloc. Și atunci scrierea sa trebuia trimisă la „Aghiuță", revista satirică pe care o edita. Sentință excesivă.

Carp era negativ, global negativ, fără nuanțe și concesii. O demonstra și mai limpede în a doua sa critică, la adresa piesei *Răzvan*

și Vidra, al cărei succes de public îl irita. El pornește de la condiția ideală a dramei (în articolul anterior pornise de la condiția ideală a istoricului). Definește drama după Aristotel și Schopenhauer. Scrie că eroii lui Hasdeu n-au pasiuni covârșitoare, deci n-au calitatea de a fi eroi. Și Macbeth, Wallenstein, Phedra mor, scrie Carp, dar moartea lor „era o fatală consecință a furtunii ce stârniseră în jurul lor". Eroii lui Hasdeu n-aveau însă decât sentimente minore.

Carp avea dreptate din punctul de vedere al dramei clasice, Nu însă și din cel al dramei moderne, care accepta discontinuitatea și stări sufletești diverse. Scrie Lovinescu, referindu-se anume la critica lui Carp: „eroul modern, dostoievskian sau proustian nu mai era nici unitar, nici dual, ci plural". Așadar din nou exces de severitate pe care Hasdeu îl întâmpină cu eleganță și superioară ironie, punând critica lui Carp drept prefață la a 3-a ediție a piesei sale. în întâlnirea dintre cei doi, Carp demonstra că era doctrinar, intransigent, de o mare demnitate morală, autoritar, iar Hasdeu că era geniul romantic, inconsecvent, incoerent, nepolitic (când dinastic, când antidinastic), capricios, scăpărător de inteligent și până la urmă superb în omenescul lui.

Al treilea articol al lui Carp e îndreptat împotriva lui Sion și e publicat în „Convorbiri literare" din 1870. Și aici pleacă de la o condiție ideală, aceea a fabulei, pleacă și de la opera lui Lessing, și, prin prisma acesteia, critică opera lui G. Sion.

în iunie 1878 mai publică un articol *O nouă poemă și un nou poet.* Poetul era Ranetti Roman, iar poemul *Radu.* Tonul e mai blând, dar atacul e doar învăluit. Scrie Carp: „Cu cât o individualitate e mai puternică, cu cât ceea ce o deosebește de altă individualitate e mai plastic simțit, cu atât și conflictul dintre dânsa și lume e mai măreț și mai atrăgător.

Un om molatec care moare fiindcă este prea slab pentru lumea aceasta, sau un om nervos care se roade zilnic pentru că fiecare necaz îi pare o nenorocire pot fi eroii unei efuziuni lirice, iar nu ai unei concepții dramatice". Iar viața e o concepție dramatică. El cere „pasiuni tari, care ne dau normele puterii umane", iar nu „naturi molatice ce nu răspund aspirațiunilor poetice decât în epocile de oboseală în care popoarele pierd vremelnicește simțul bărbăției, sau în epoci de decadență, unde fiind noi înșine noi și slabi, căutăm în concepția istorică o scuză neconștientă pentru nenorocirea noastră". Virilitate și forță de caracter, așadar. Scrisul lui Carp are, într-adevăr, forță. „Dl Ranetti Roman recunoaște, este drept, că poema nu e gata,

dar nouă ni se pare că nici poetul nu este gata și când el se mângâie cu ideea că: Pârâul care-n munte s-asvârle de pe stâncă / Nu cată drumul neted în cursu-i furtunos, îi vom aminti că pâraele care nu ajung a-și regula cursul sunt menite a seca la o mică distanță de obârșie".

Comentând aceste rânduri, E. Lovinescu, care s-a ocupat de Carp literatul, are următoarea reflecție: „Dacă n-ar fi fost atras de politică, e lesne de închipuit ce contribuție originală ar fi adus prezența unei minți atât de ascuțite, de categorice și de autoritare în epoca luptelor pentru afirmarea unei direcții noi în literatura și cultura română" (7).

Carp reprezintă junimismul în politică (cum Maiorescu îl reprezintă în cultură).

Reprezintă grupul tinerilor de la Iași, constituit la 10/22 februarie 1864, și care ia numele de „Junimea", la propunerea lui Th. Rosetti. Toți membrii erau atunci tineri. T. Maiorescu avea 24 de ani, V. Pogor - 31, P.P. Carp - 25, Th. Rosetti - 27, I. Negruzzi - 22... La sfârșitul lui 1865 erau 29 de membri: pe lângă profesori, erau juriști, militari. Se constituie în cenaclu în octombrie 1865, după ce o lună mai înainte își dăduseră un program. La 1 martie 1867, Cenaclul „Junimea" tipărește o revistă, devenită repede esențială în literatura română: „Convorbiri literare" (8). Tinerii se întruneau nu doar în banchete (o întreagă literatură memorialistică a evocat aceste banchete de neuitat), dar și cu prilejul conferințelor ținute de T. Maiorescu, I. Negruzzi, I. Caragiani, Mandrea..., la care toată floarea intelectuală a lașului era prezentă. Revista, pe de o parte, aceste conferințe, ședințele cenaclului, dar mai ales scrierile lui T. Maiorescu (ale acestuia cu deosebire), între care: *Despre scrierea limbii române...* și *Dreptul public al românilor...,* din 1868, și apoi excelenta carte *Direcția nouă în poezia și proza română,* din 1872, toate la un loc impun o școală nouă în cultura română, un nou curent, ba chiar o nouă ideologie.

Manifestările Junimii aduc spiritul critic în societatea românească. Esențial pentru români mai cu seamă în acea perioadă de trecere. în cultură, prin Junimea românii încep să fie europeni. încep să așeze dialogul dintre ei pe baze constructive. Un dialog cu stil, cu mult umor, destins, de

salon. Junimiștii sunt de la început un grup de presiune, solidar, organizat, bazat pe o strategie pe termen lung. Un grup eficient. O demonstrație limpede de ceea ce pot face niște

intelectuali, care nu disperă în fața formelor goale, care nu părăsesc România pentru cariere în altă parte, care dau un exemplu personal, de inteligență, probitate și, de fapt, de superioritate. Junimiștii impun în cultura română gândirea de grup și totodată de creație individuală (ceea ce a încercat să facă mai târziu, în anii ‘30, „Criterion"). Carp e de la început un membru activ al Junimii...

E și el mason, inițiat în 1867, în societatea „L’Amitie Parfaite", filiala „Etoile de Roumanie", alături de V. Pogor și T. Maiorescu (amândoi din 1865, membrii fondatori ai lojei), de lacob Negruzzi (din 1867). Participă și el la campania împotriva grupului condus de Simion Bărnuțiu, naționalist „a outrance", cu „deșarte declamații întru lauda nemărginită a ginții latine" (S. Bărnuțiu îi învinuia pe junimiști de cosmopolitism, de intenția de a germaniza România și de a o vinde evreilor). Nu va rămâne mult timp în masoneria organizată (de fapt, în 1876 nu mai era nici un junimist în „Steaua României") (9). Dar spiritul de toleranță și de umanitarism rămâne. Mai rămân și câteva obiceiuri: obligația junimiștilor de a se aduna o dată pe săptămână, atitudinea filantropică față de studenții lipsiți de mijloace dar meritorii, „democrația ostentativă" a aristocraților față de poporul de rând (apropiere dar... lumea să afle. Cum spunea cu umor Victor Eftimiu: „eu sunt modest, dar vreau ca să se știe") sau banchetele anuale cu un anumit ritual.

La ședințele Junimii Carp participă de câte ori poate, contribuind cu pregătirea lui la închegarea teoriei „formei fără fond", pe care prietenul său Maiorescu o va fundamenta și așeza la temelia evoluției culturii române, iar el îi va prelungi efectele în viața politică românească.

Chemarea adevărată a lui Carp n-a fost să fie scrisul. A fost să fie politica. Era, de fapt, chemarea generației de la 1848 și va fi și a celei care a urmat-o. într-o țară în care totul era de făcut. Prietenul său, Th. Rosetti, cumnatul lui Cuza, îi înlesnește numirea la Consiliul de Stat. Nu era decât un auditor fără plată, dar era la primul său post. Și era aproape de putere. Dacă i-a servit la ceva această funcție bucureșteană, apoi i-a servit la cunoașterea multora din oamenii politici cu care, în curând, va colabora sau se va confrunta. Se implică în complotul „Coaliției monstruoase"

(dintre junimiști se mai implică V. Pogor, funcționar al statului la Iași. Ceilalți refuză: T. Maiorescu, frații Negruzzi, Gh. Racoviță, Mandrea. Lui Th. Rosetti, cumnatul lui Cuza, firește, nimeni nu-i spune). Complotul îl silește pe

Cuza să abdice. Și, firește, Carp profită de noua conjunctură politică, începe să fie luat în seamă. Imediat după izbânda coaliției, la 11 februarie 1866, i se încredințează funcția de secretar al Locotenenței Domnești (mai târziu el a spus prietenilor că nu a fost un secretar oarecare ci un fel de secretar ,,intim“). în această calitate el îi telegrafia lui I. Bălăceanu, trimisul României la Paris, la 1 aprilie 1866 (depeșa, scrisă cu cerneală, în franceză, e corectată de Carp cu creionul). Ea minimaliza, cu intenție, importanța manifestării separatiste de la Iași. Pornită din ambiții personale (exploatate de agenții Rusiei) de către Constantin și Alexandru Moruzzi, N. Roznovanu și mitropolitul Moldovei, Calimc, mișcarea a provocat un incident care a fost mai mult decât „o simplă încăierare[44], cum scria Carp. Au murit cu acest prilej „câțiva soldați și 14 demonstranți[44], după cum îi scrie Ion Ghica la 3/15 aprilie 1866 consulului d’Eder. Tot Ion Ghica spune că primele împușcături au pornit din casa lui Roznovanu. Soldații n-au tras decât după ce au murit doi dintre ai lor. în urma mișcării au fost arestați între alții N. Roznovanu, Aslan Lățescu. Frații Moruzzi s-au refugiat în Rusia pe la Sculeni. Cât timp au fost tulburările de la Iași, Carp s-a aflat și el aici, împreună cu L. Catargiu și N. Golescu, doi dintre membrii Locotenenței, care veniseră în Capitala Moldovei, tocmai pentru a controla la fața locului „starea țării de peste Milcov[44]. De fapt îi avertizase V. Pogor, (pe ei și pe Carp), prefectul lașilor, că se pregătește ceva (informase de o reuniune a Consiliului județean local, unde N. Rosetti-Roznovanu (cel care în timpul mișcării separatiste își pusese candidatura la Scaunul Moldovei) se ridicase contra principelui străin, cerând domn indigen și descentralizare (10).

Revista „Dezbaterile[44], de la București, îi solicită lui Carp articole de susținere a plebiscitului pentru principele străin și convocarea Constituantei. Mai mult, guvernul provizoriu al lui Ion Ghica îl trimite la Paris să cerceteze discret intențiile lui Napoleon al III-lea privind România. Aici era deja Ion Bălăceanu, prin care o cunoaște și el pe doamna Cornu, prietena din tinerețe a suveranului francez, rămasă în cercurile apropiate acestuia și se convinge de buna primire a lui Napoleon pentru o soluție cu un principe Hohenzollern pe

tronul României. Reîntors în țară, este trimis în Moldova de peste Prut, pentru a studia la fața locului starea de spirit de aici și ca să țină treaz interesul boierimii moldovene pentru ideea menținerii unității statului (Manolache Costache Epureanu îl felicită la întoarcere pentru

succesul călătoriei). în toamna lui 1867 își pune candidatura la Colegiul I Vaslui și e ales deputat. Carol I se bucura că Parlamentul va avea între membrii săi pe acest „tânăr moldovean care și-a făcut studiile în Germania, om înțelept și de un caracter serios“. Nu va mai avea aceleași cuvinte de laudă după ce Carp critică politica externă a guvernului liberal de încurajare a grupurilor bulgare la nord de Dunăre, acțiune de care nu era străin principele, doritor cum era de a obține cât mai repede neatârnarea țării peste care fusese numit domn. De ce critica însă Carp această încurajare a bulgarilor? Pentru că vedea în spatele ei intențiile Rusiei de a scăpa de strânsoarea Tratatului de la Paris din 1856. Tot puternică era convingerea lui Carp în chestiunea evreiească. Lunga sa ședere în Occident și lucrul în diplomație îl convinseseră că „chestiunea evreească“ apăsa greu asupra imaginii țării în Europa și, în plus, tulbura ordinea internă, într-o atare situație guvernanții României trebuiau să găsească soluții de rezolvare fără asperități și nesinceități. Și Carp îl acuză pe I C. Brătianu, care, ca ministru de Interne, trimisese circulare confidențiale prefecților însărcinându-i să expulzeze pe evrei din sate, iar, în Cameră, de ochii lumii, ținea cuvântări în contra fracțiunii ieșene antisemite. Chestiunea evreiască era și ea folosită precum se vede și de Carp, în lupta politică. Ea era mult mai dificil de depășit decât credea Carp. Evenimentele din anii următori vor dovedi faptul îndeajuns

în orice caz, această primă luare de poziție într-o astfel de sensibilă chestiune îi va aduce lui Carp învinuirea de filosemit (inclusiv de francmason, cele două atribute mergând, de altfel, împreună). Carol I va zice de Carp că era nepărtinitor. Toată prublema era că nu prea puteai fi nepărtinitor într-o astfel de chestiune. Era mai curând o iluzie. „Excitarea politică e mare, scria Carp unui partizan de la Vaslui. Noi facem ce putem“. *

ÎNCEPUTURI DIPLOMATICE

în 1866, după înscăunarea lui Carol 1 pe tron, îi cere primului ministru Lascăr Catargiu să-1 trimită la Paris, la Agenția noastră, pe care România voia s-o considere diplomatică, dar pe care Franța, cum o vor face puțin mai târziu, după 1873, și Austro-Ungaria și

Italia, se văd obligate, din cauza opoziției Turciei, să considere agențiile noastre doar agenții personale ale principelui Carol. Până după 1879, adică după recunoașterea independenței României, agențiile noastre nu se bucurau de prerogative diplomatice, de imunități consulare. Agentul nu se putea prezenta oficial la Curte, nu primea invitații la recepțiile oficiale (decât doar ca simplu privat), la audiențe oficiale, nu se bucura de scutiri de vamă, nu era menționată Agenția în Buletinul Oficial al Corpului Diplomatic. Agentul putea, desigur, duce o corespondență cu Ministerul Afacerilor Externe din țara de reședință, dar primea răspunsurile fără a i se menționa adresantului calitatea diplomatică; corespondența se putea referi doar la chestiuni cu un caracter negeneral politic și, pe ansamblu, chestiunile de natură politică erau tratate cu trimișii respectivelor puteri la București (obicei pe care marile puteri îl vor păstra în mare măsură și după recunoașterea independenței României) (11).

La Paris Carp e numit prim secretar al Agenției și lucrează alături de Ion Bălăceanu (care-i era șef) și câteva luni singur. De la Paris Carp va trece, patru ani mai târziu, la Viena. De aici la Roma și din nou la Viena, între 1881-1884, de data aceasta ca ministru. Cât este doar agent, suportă cu greu starea de inferioritate la care îl supune statutul țării sale. Și, alături de alți agenți români, reacționează. La Paris, de unde inițial Agenția era doar a Principelui Carol, pe lângă Curtea franceză, pe clădirea unde avea spațiul e scris Agenția diplomatică a României, cu steagul țării, așa cum aveau toate celelalte Agenții diplomatice, legal recunoscute. Reprezentantul Turciei intervine și trimișii români trebuie să se supună (nu renunță însă la numele de România, folosit într-o convenție poștală cu Austria, și ca atare, considerat acceptat în convențiile internaționale de către români).

Următorul post în diplomație este chiar postul de ministru de Externe! Explicația o găsim în frământarea politică și repedea schimbare de guverne din primii ani de domnie ai lui Carol I. Așa ajunge Carp ministru la nici 32 de ani, în guvernul lui Manolache Costache Epureanu, guvern poreclit „Cloșca cu puii de aur“. Era un guvern tânăr, în care dintre junimiști mai intră și Vasile Pogor (nu și Maiorescu,

dar nu din cauza opoziției lui Carol, după cum Carp îi spune lui Maiorescu, ci din cauza „aristocraticelor fumuri de castă“ ale lui Al. Lahovari și Gh. Gr. Cantacuzino, care n-au voit să accepte alături de ei un avocat și un profesor fără rang și avere) (12). Numirea

lui Carp în guvern, și încă la Externe, nu părea o surpriză pentru cei care cunoșteau activitatea lui între 1866-1870. Era omul care „venea", lucru de care conservatorii își dăduseră seama. Ca ministru de Externe, P. Carp „prinde" un moment de excepție: războiul franco-prusian. La 5 iulie 1870, deputatul A I. Gheorghiu îl întreba pe Carp ce va face România în caz de război (va izbucni la 7 iulie): „Onoratul domn Gheorghiu - răspunde lapidar Carp - a făcut o paralelă între politica de la 67 și 68 și politica guvernului actual. Dacă nu mă înșel, politica de la 67 și 68 a fost rezumată în următoarele cuvinte ale d-lui Ion Brătianu: acolo unde este ortodoxia, acolo este România. Dați-mi voie să rezum și eu politica noastră în cuvinte tot atât de precise: acolo unde sunt ginții latine, acolo va fi și inima României!". P.P. Carp nu putea răspunde altfel, nu pentru că la mijloc era sentimentul public, de care el nu se sinchisea prea mult, dar pentru că Franța era în acel moment principala garantă a Tratatului de la Paris, pe care Rusia, susținută de Prusia, voia să-1 revizuiască. Ceea ce face Carp în guvernul lui Epureanu nu e ceva care să atragă atenția, mai ales a istoricului. Ministrul de Externe „păzește neutralitatea țării", cum declara el. O neutralitate care nu era, de altfel, amenințată de nimeni. Guvernul ca atare e fără istorie. Poate doar că în timpul cât s-a găsit la conducerea țării, agitația se intensifică paroxistic. în războiul dintre Prusia și Franța, oamenii politici, presa, populația în genere (aceea care s-ar putea spune că forma atunci „opinia publică") se pronunțau entuziast în favoarea Franței. în paralel crește aversiunea antiprusacă și implicit sentimentele și mai ales acțiunile anticarliste. La 8 august, mișcarea conspirativă împotriva lui Carol se dă pe față la Ploiești (numai aici, din cauza unor nesincronizări) (13). în plus, tot acum afacerea Strousberg începe să devină cu adevărat foarte serioasă. învinuit că nu a luat măsuri contra lui Ambronn (funcționarul prusian care fusese desemnat comisar al guvernului român la recomandarea lui Carol I), guvernul lui Epureanu e silit să se retragă în urma unui vot de blam primit în Parlament (14).

După incertitudinile politice din 1870 și începutul anului 1871, P.P. Carp simte că totuși, în țară, vremea lui încă nu

venise. Cere să plece din nou în diplomație. Și este numit în fruntea Legației de la Viena (martie 1871-martie 1872) și apoi a celei de la Roma (aprilie- octombrie 1873). Cum ajunge la Viena este trimis de guvernul Lascăr Catargiu la Berlin pentru a încerca o soluție în din nou deschisa

afacere Strousberg (în iunie 1871 guvernul aduce în discuție un proiect de convenție cu compania concesionară, încercând soluția concilierii). între timp Strousberg fusese declarat insolvabil, iar administrarea societății trece în mâinile unui grup al acționarilor din Berlin, reprezentați de Bleichroder și Hansemann (noii acționari cereau garantarea obligațiilor unui împrumut de 78 de milioane de franci și dreptul de inscripție ipotecară asupra liniei ferate construite) (15). Discuțiile sale la Berlin nu duc la rezolvarea chestiunii, după cum nu vor duce nici acelea purtate după Carp de Th. Rosetti. în aceeași chestiune Strousberg, la Viena, se întâlnește de multe ori cu baronul Hofmann, responsabil în Ministerul de Externe cu problemele Europei de Sud-Est și cu alți reprezentanți ai aceluiași minister, încearcă o soluție mediată, dar n-o găsește. Are apoi dificultăți cu participarea României la Expoziția internațională de la Viena din 1873. România nu voia să fie prezentă la această Expoziție în Pavilionul Turciei, ci pe un loc al ei, distinct. La Ministerul de Externe austriac Carp nu întâlnește multe dificultăți. Contele Andrassy îi declară că România are dreptul de a participa despărțit de Turcia. Baronul Schwartz, președintele Comisiei de Organizare a Expoziției, întâmpină greutăți cu Turcia, care propune un criteriu geografic de distribuire a locurilor, ceea ce încadra România în Imperiu. Carp găsește până la urmă o soluție care împacă cele două poziții, așezând România într-o „subîmpărțire“, cum îi zice el, între Turcia și Austro-Ungaria (16). Cere apoi, și obține, o invitație de participare la Expoziție pentru România, care să nu fie trimisă prin Imperiul Otoman, ci direct. La 18 ianuarie 1872, dar nu ca Agent diplomatic al României, ci ca trimis al regelui Carol, e primit de împăratul Franz Josef și prezentat împărătesei la un bal al Curții. Faptul „poate crea un precedent diplomatic fericit, care să mărească distanța noastră de înalta Poartă - scrie el lui G. Costa-Foru la București. Totul se datorează importanței tot mai crescute pe care România începe să o aibe“. în martie 1872 îl primește pe principele Carol I la Viena (voiaja sub numele de „Principele de Vrancea“). Urmărește presa vieneză, dezbaterile Parlamentului. în februarie 1873 e atent la discuțiile în jurul legii electorale și comentează: „Forța

rezistenței pasive a provinciilor e imensă și dacă guvernul actual găsește o justificare în exigențele exorbitante ale unei părți a popoarelor Imperiului nu trebuie să se uite că Austria nu va fi cu

adevărat puternică decât în ziua când va fi conciliată unitatea statului cu autonomia diferitelor naționalități (17).

Activitatea diplomatică cea mai importantă pe care o desfășoară Carp la Viena în acest prim post în capitala Austriei este în legătură cu Convenția Comercială româno-austro-ungară. încă în 1871, baronul Gagern, director în Ministerul de Externe austriac, avansează României, prin Carp, o propunere de un tratat comercial. Guvernul conservator al lui Lascăr Catargiu vede în această propunere o posibilitate oferită României de a-și lărgi posibilitățile sale de mișcare în relațiile cu Poarta Otomană, puterea suzerană și de a pregăti astfel, cu încă un act, proclamarea independenței pe cale pașnică. „Când noi, Stat vasal, deprinși a vedea încheindu-se convențiuni peste capul nostru cu suzeranul, am obținut ca un mare imperiu să nu se mai adreseze sultanului și să se adreseze direct cu noi, atunci s-a făcut primul pas serios pentru neatârnarea noastră economică“, spunea Carp la 17 decembrie 1893 în Cameră. Și adăuga, cu alt prilej, în 1904: „înainte de toate trebuia ca tradiția să fie ruptă și nu se putea rupe decât câștigând una din puteri care să recunoască României dreptul de a trata. Numai astfel am fi putut zice celorlalte puteri, când ar fi venit să ne aplice capitulațiunile: ceea ce a făcut Austro-Ungaria trebuie să faci și tu, dacă nu o faci este un act de ostilitate vădită". Pentru conservatori în acel moment, ca și pentru Carp, de altfel, la ordinea zilei „nu era o chestiune industrială, era o chestiune de libertate de stat". Liberalii erau în opoziție și, firește, de pe această poziție, au criticat cu violență tratativele pentru Convenția comercială și încheierea ei în 1875. Nu se știe cum ar fi reacționat dacă erau la guvern. Probabil la fel, cu unele nuanțe schimbate. Pentru că în acel moment nu se putea prevede conflictul dintre ruși și turci din 1877 și cu atât mai puțin ieșirea din acest conflict. Dacă s-ar fi știut e limpede că respectiva Convenție ar fi fost semnată în alți termeni (nu prea diferiți însă, industria română de atunci practic fiind aproape inexistentă) (18). Până în 1873, Carp este cel care asigură la fața locului, în capitala austriacă, legătura guvernului român cu Austro- Ungaria pentru încheierea Convenției.

Tot la Viena fiind, PP. Carp se însoară. La 31 martie

1873 îi scrie lui P. Mavrogheni, titularul de la Externe: „Am onoarea de a vă ruga să încuviințați căsătoria mea cu d-șoara Cantacuzene, fiica d-lui Iancu Cantacuzene. Rugându-vă de a primi mai dinainte mulțumirile

mele...[11]. în aceeași zi, P. Mavrogheni îi dă încuviințarea. P.P. Carp își ia concediu.

Se mai întoarce la Viena, la 1/13 mai 1873, de fapt pentru a pleca la Roma. încă din februarie 1873 guvernul român își manifestă intenția de a crea noi agenții diplomatice (în sensul de mai sus) la Atena, Washington și Roma. Se încerca și astfel crearea condițiilor necesare pentru obținerea independenței pe o cale diplomatică. Proiectul e redus, din diverse pricini, și nu se mai duc tratative decât pentru înființarea unei Agenții la Roma. După cum raporta consulul italian Fava, aflat în România, ceea ce se încerca era influențarea opiniei publice italiene într-un sens favorabil, în chestiunea evreiească. Visconti Venosta, titularul diplomației italiene nu prea vedea care ar fi putut fi utilitatea unui agent român la Roma din moment ce el nu putea trata chestiuni de politică generală, din cauza statutului României față de Turcia, și nu putea trata nici afaceri private prea multe, date fiind slabele raporturi bilaterale. în ceea ce-i privea pe evrei, alinierea Italiei alături de marile puteri nu putea fi pusă în discuție. Cu alte cuvinte Italia, indiferent de dorințele României, tot aceeași politică o făcea. Și atunci la ce să mai fie trimis un agent la Roma? (19). România îi trimite totuși pe Gheorghe Cantacuzino, apoi pe Constantin Esarcu și pe P.P. Carp (aprilie-octombrie 1873). Sfera lor de acțiune a fost *per forza* foarte restrânsă.

„ÎN BRAȚELE RUSIEI"

Din exterior, din nou în țară. își reia locul în Cameră, alături de junimiștii T. Maiorescu, V. Pogor, I. Negruzzi, N. Gane, G. Racoviță, Th. Rosetti, cărora, la 15 aprilie 1871, Gh. Costa-Foru, în humele conservatorilor, le ceruse la Iași colaborarea. Devine chiar ministru (30 ianuarie 1876) la Culte și Instrucțiuni Publice, luând locul prietenului său T. Maiorescu, încercând, la fel de neizbutit, să treacă proiectul acestuia de lege a învățământului (20). Face și el parte din grupul celor 12 miniștri dați în judecată de parlamentul

liberal pentru „violarea Constituției, ingerințe în alegeri, risipa banilor publici, abuz de forță publică[11]. După șase luni de instrucție, Comitetul de Acuzare îl scoate basma curată, deoarece „în contra dumisale nu s-a găsit nici un cap de acuzare[11] (ceilalți miniștri conservatori mai rămân

șase luni în situațiunea unor oameni „definitiv acuzați, dar indefinitiv nejudecați“) (14). în aprilie 1877 Carp reintră în parlament (mai încercase și în 1876, la Colegiul I de Cahul). Reintră la Senat. Și o face împreună cu Lascăr Catargiu, Gh. Gr. Cantacuzino și Vasile Boierescu. De la tribuna Senatului e împotriva Convenției cu Rusia (guvernul ceruse ratificarea Convenției în Parlament). „De ce să cerem Rusiei să înlocuiască ea singură garanția ce ne-o dădeau până azi șapte Puteri?... Cine ne garantează în contra Rusiei“. Și Carp atacă vehement părăsirea celor șapte garanții asigurate României de Tratatul de Pace de la Paris, din 1856 și înlocuirea lor practic cu un protectorat, și care nu era al oricui, ci al Rusiei. Dezvoltă teoria periculozității Rusiei pentru români. E patetic: „Oricare ar fi votul d-voastră, fie *pentru,* fie *contra,* el nu poate fi liber atunci când trei sute de mii de baionete se află pe teritoriul nostru și oricare ar fi răspunderea materială ce va rezulta din votul nostru, eu resping cu toate puterile răspunderea morală a unui act făcut în asemenea condițiuni și, oricât de slab ar fi glasul meu, sunt sigur că, în aceste priviri el va răzbate dintr-un unghi al țării în altul. Votul nostru nu va fi decât un copil mort născut, ce lasă în spiritul mamei sale amintirea durerilor de facere, luând însă cu dânsul visurile de fericire ce ea făcuse pentru el“.

Avea dreptate. Evenimentele vor arăta în curând ce multă dreptatea avea. Numai că România era pusă într-o situație fără ieșire. Dacă nu ar fi acceptat trecerea trupelor rusești, ele tot ar fi trecut. Și era, deci, de preferat ca statul român să încerce a da acestei treceri îngrădirile unui act de drept (să încerce, pentru că România nu era independentă și deci semnăturile sale internaționale nu aveau valoare juridică). Că Rusia s-a comportat ca și când n-ar fi semnat această Convenție, aceasta este altceva. încercarea însă trebuia făcută (fusese și sfatul lui Bismarck). Când, în 1878, s-a văzut că România avea dreptate să se teamă de Rusia, P.P. Carp, împreună cu D. Ghica, V. Boerescu, M C. Epureanu, P. Vioreanu ș a., propune la Senat o moțiune de neîncredere în guvernul Brătianu, care nu mai avea „destulă autoritate morală pentru a apăra interesele țării". La 13 februarie el ține unul din foarte bunele sale discursuri

asupra „condițiilor de pace", cu care prilej dezvoltă teza pericolului rusesc, arătând intențiile acesteia în Balcani și Strâmtori. „Este antinațional de a înlesni Rusiei realizarea politicii sale tradiționale. Aceasta vă explică pentru ce, în loc de a trage foloasele pe care le așteptați din

intrarea noastră în război, Dvs. veniți astăzi să vă tânguiți că suntem pe cale de a pierde o provincie. Dar Rusia nu ne cere Basarabia decât fiindcă este în interesul ei să ne-o ceară și nu ne-o cere de azi, ci de mult. Ea face politică rusească. Dvs. însă nu faceți politică românească". Greu de spus cum ar fi putut face altfel România politica sa, în condițiile date. Carp își apăra ceea ce devenise deja convingerea sa cea mai importantă privind politica externă românească. Această politică nu putea fi alta decât întotdeauna, dar absolut întotdeauna, contra Rusiei, „dușmanul nostru natural", cum o numea Take Ionescu, 12 ani mai târziu. „Să nu ni se vorbească în aceste momente, spunea Carp la 28 septembrie 1879, de ortodoxie, căci dacă am permite ca ortodoxia să iasă din biserică și să intre pe tărâmul politic, cred, cu dl Maiorescu, că am cădea în brațele Rusiei. Și ce sunt acele brațe noi o știm așa de bine, încât ne întrebăm când sunt ele mai periculoase, atunci când ne strâng cu ură sau atunci când ne strâng cu drag?". Cu alte cuvinte cu Rusia apropiere niciodată.

Este activ în Parlament în 1879, în discuțiile privind modificarea art. 7 din Constituție privind cetățenia evreilor. Poziția lui e aceeași din 1867: „Munciți și civilizați-vă, aceasta am spus-o în toate parlamentele de câte ori s-a tratat chestiunea evreilor". Accentuează însă această atitudine, îndemnându-și conaționalii la o muncă mai serioasă și constructivă. „în concurența evreilor eu nu văd decât un stimulent de a dezvolta pe câmpul economic o muncă mai intensivă decât cea de astăzi. Convingerea mea este că, dacă am da toți evreii afară, noi în loc de a propăși economicește, ne-am întoarce la lumea noastră tradițională și am reveni la starea de acum 50 de ani". Carp nu accepta poziția plângătoare a multora din colegii săi parlamentari și oameni politici. După Carp, românul prea se văita mereu de una sau de alta, în loc să înfrunte lucrurile cu mai multă bărbăție. Replica sa la adresa acelora care se plângeau de prevederile Congresului de la Berlin, invocând demnitatea țării, era una fără echivoc. „Nu chestiunea demnității trebuie să ne preocupe și eu nu înțeleg rezistența decât atunci când

cererile Europei ar fi atât de teribile, încât nu am avea altă alternativă decât de a alege între o moarte demnă sau o moarte ticăloasă. Ei bine, această alternativă nu există și resping sinuciderea la care ne îmbie dl Blaremberg". Până la urmă țara a găsit soluția, într-adevăr.

DIN NOU ÎN DIPLOMAȚIE

Cel mai important post diplomatic al lui Carp în afară a fost din nou la Viena, între noiembrie 1882-octombrie 1884. Aceasta înainte de a fi din nou șef al diplomației române, între 23 martie-11 noiembrie 1888. în acest post își dă măsura capacităților sale în diplomație. Principala chestiune la ordinea zilei pentru România era Chestiunea Dunării. Implicit orientarea politicii sale externe după cucerirea independenței. Postul de la Viena era chiar cheia răspunsului pe care trebuia să-l găsească România la cele două esențiale întrebări ale momentului. Și în acest post cheie este trimis P.P. Carp. Ni s-a păstrat corespondența lui Carp cu D.A. Sturdza (prin grija lui D.A. Sturdza. Carp, cum știm, nu păstra nimic și, de aceea este așa de greu astăzi de refăcut mișcările sale în istoria vremii în care a trăit). D.A. Sturdza era ministru de Externe în guvernul lui I.C. Brătianu (mai exact, între 1 august 1882-1 februarie 1885). Corespondența are un caracter oficial. Dar suntem într-o epocă în care caracterul oficial se completează foarte bine, uneori chiar se confundă, cu acela personal, uneori amical, prietenesc (acolo unde e cazul bineînțeles), în cazul nostru, cei doi corespondenți sunt și rude (cumnați). Așa că ele încep și se sfârșesc cu „Al tău devotat frate *for ever*^ (22).

„Chestiunea Dunării merge greu“, îi scria Carp la 5 decembrie 1882. Și îi comunică discuțiile sale cu Kalnoky, multele lui discuții cu Kalnoky, ministrul de Externe austriac, cu reprezentanții Franței, Germaniei și Angliei din capitala austriacă. La 11/23 noiembrie 1882 Carp era primit de Kalnoky, care-i exprima regretul că presa din cele două țări învenințează mult chestiunea Dunării și cu acest prilej îl anunță neoficial pe Carp că urma să aibă loc la Londra o conferință, pentru organizarea căreia guvernul englez urma să facă în curând invitațiile. Așa află guvernul nostru de ceea ce puneau la cale Marile Puteri în chestiunea dunăreană (sic!). Bucureștiul înștiințează imediat pe Ion Ghica, ministrul nostru la Londra, și îi cere să facă toate demersurile necesare pentru ca România să fie primită la această Conferință. Ceea ce face Ion Ghica la Londra, face și

Carp la Viena. „Toți au aerul de a ne da dreptate, fără să o zică“ - scrie Carp. Tuturor diplomaților străini la Viena Carp le spune că chestiunea era de principiu și România nu putea ceda, „că sunt lucruri care ți se impun dar pe care nu le accepți“. în noiembrie și decembrie 1882 diplomații Marilor Puteri la Viena îi vorbeau de admiterea României

la Conferință ca de un lucru hotărât deja. Carp redactează un memorandum cu propunerile României. Un memorandum întocmit sub mai multe forme. Spera că, pentru întâia dată în istoria ei, România va participa la o conferință europeană". Ambasadorii străini la Viena i-au solicitat textul Memorandumului său. Kalnoky îi ceruse însă să nu-1 dea, în speranța ajungerii la o înțelegere. Și Carp, cu aprobarea lui Sturdza, nu-1 dă. Și el credea că discuțiile diplomatice erau mai prolifice decât „fanfaronadele din Parlament și din presă".

La 27 decembrie 1882 era încă destul de convins că România va participa la Conferința de la Londra, și, la îndemnul lui, D.A. Sturdza se duce la Berlin (public se știa că el se ducea să-și vadă fiul, student). Sturdza e primit de Bismarck, care-1 sfătuiește să caute o cale de înțelegere cu Austro-Ungaria (i-o declară deschis că Germania va fi oricum de partea Austro-Ungariei). De la Berlin, Sturdza vine la Viena. însoțit de Carp merge la Kalnoky. Rezultatul nu e deloc încurajator. Austriecii nu voiau să ia în considerație propunerile românești, înmânate de Carp. După plecarea lui Sturdza, Carp profită de o invitație la un bal la Curte, pentru a discuta chestiunea și cu împăratul Franz Iosif. Monarhul nu a ocolit subiectul și i-a reproșat lui Carp poziția intransigentă a guvernului de la București și criticile din presa română la adresa Austro-Ungariei. Ministrul român îi vorbește de interesele majore ale României și își exprimă speranța că la Londra nu se va decide despre soarta României fără ca România sa fie invitată. Franz Iosif lasă să se înțeleagă că Austro-Ungaria va ști să-și apere interesele cum va crede mai bine. La 7 februarie Carp discută din nou cu Kalnoky. „Oricât de mic stat suntem, nu suntem reduși la o poziție subalternă". Lui Reuss, ambasadorul Germaniei la Viena, îi declara la 12 martie: „poate Conferința să redacteze ce va voi, pentru noi faptul numai de a fi fost excluși ne va face să nu ne supunem".

Conferința, începută la Londra la 8 februarie 1883, cu participarea comisarilor marilor puteri în C.E.D. și a ambasadorilor marilor puteri acreditați la Londra, nu invită pe reprezentanții României și Serbiei decât în calitate de consultanți, iar delegatului bulgar i se comunică doar că va fi

informat de rezultatul Conferinței prin intermediul ambasadorului Turciei. România refuză statutul care i se acorda. La 11 februarie, Ion Ghica înmâna lordului Granville o notă de protest, prin care declina „onoarea de a asista la ședințele Conferinței" și protesta împotriva hotărârilor ce vor fi luate,

considerându-le ca neobligatorii pentru ea. Conferința își va încheia lucrările la 10 martie, cu un document semnat de reprezentanții Marii Britanii, Germaniei, Austro-Ungariei, Franței, Italiei, Rusiei și Turciei. în chiar articolul 1, Tratatul stabilea extinderea jurisdicției C.E.D. până la Brăila. România nu făcea însă parte din C.E.D. Și în acest fel se crea un organism străin de supraveghere a navigației în apele teritoriale ale României, Bulgariei și Serbiei, fără ca aceste state să fie luate în considerare (dacă Bulgaria nu era încă decât autonomă, România și Serbia erau, și independența lor fusese recunoscută de un tratat internațional). Guvernul român era îndreptățit să declare: „Neluând parte la dezbaterile Conferinței de la Londra, hotărârile luate de această Conferință nu pot avea forța obligatorie pentru România“. Așa îi comunica Ion Ghica, la Londra, lordului Granville; în termeni asemănători o face P.P. Carp la Viena.

Fără acordul României Tratatul de la Londra nu se putea pune în practică. Dar cât timp putea rezista România singură presiunilor unei Europe unite? Ea era complet izolată în acel moment. Nici una dintre Marile Puteri n-o sprijinea. La 25 decembrie 1882, într-un moment în care la Viena și la Berlin toată lumea vorbea de un apropiat război (cum prea bine știm, Bismarck agita mereu pericolul de război pentru motive interne de politică dar mai ales pentru a ține Franța în frâu. El nu avea de gând să provoace nici un război, odată ce își atinsese scopurile, dar adversarul nu trebuia s-o știe), Carp scria de la Viena: „toate acestea nu dovedesc decât un lucru, a.d. nesiguranța în care trăim și care apasă greu asupra respirațiunii tuturor... Dacă am putea să obținem de la Bismarck un sfat pozitiv în pricina atitudinii noastre politice (las la o parte cestia Dunării) față cu Austria, s-ar ridica mult negura ce ne întunecă vederea". Cu alte cuvinte, în loc de confruntare cu Austria, mai bine tratative sub oblăduirea Germaniei. Dar voia Germania să meargă pe această cale? îndată după Conferința de la Londra, V Liteanu, trimis de D A. Sturdza, înmânează contelui Hatzfeld, subsecretar de stat la Ministerul de Externe al Germaniei, protestul României față de deciziile Conferinței. Diplomatul german constata cu acest prilej că ar fi mai util pentru România ca în loc să

prelungească fără profit o rezistență față de o mare putere vecină (aluzie la Austro-Ungaria, desigur) ar fi fost de preferat o relație amicală cu acea putere, care, cum credea de altfel și Carp, ar rezolva și problemele în suspensie. Hatzfeld a continuat convorbirea pe același ton, care putea fi de amenințare sau de avertizare (orice

interpretare era liberă). El i-a vorbit lui Liteanu de situația României, care, după el, era dificilă și putea deveni chiar periculoasă dacă se schimba climatul politic și militar în Europa, dacă, de pildă, izbucnea un război. Cu alte cuvinte lăsa să se înțeleagă faptul că România era singură și că Germania ar fi fost dispusă să încurajeze o schimbare de atitudine în politica externă a României. Carp intuise exact. De altfel nu numai el. La fel gândeau și I. Brătianu și regele Carol și D A. Sturdza (ca să nu mai vorbim de T. Maiorescu cel care făcuse publică această singură opțiune a României încă din 1881). Nu se poate preciza cine avusese primatul ideii. Faptul rămâne puțin important. Important era ca Germania să fie de acord cu susținerea unei apropieri de ea. Pentru Carp, o mai spusese, cel mai mare pericol pentru existența României venea de la vecinătatea cu Rusia, ale cărei intenții expansioniste în Balcani treceau peste trupul României. Or, care dintre marile puteri se opuneau atunci Rusiei? Până la 1871 fusese Franța. Acum însă Franța nu mai conta atât de mult în raportul de forțe de pe continentul european. Și cum inamicul ei principal era Germania, împotriva acesteia nu putea găsi în viitor un aliat decât în Rusia. Interesele de perspectivă ale României nu mai intrau în concordanță cu ale Franței. Soluția unei apropieri a României de Germania se impunea de la sine. Convorbirile lui Carol I, ale lui Brătianu, Sturdza și Carp de la sfârșitul verii și din toamna lui 1883 de la Berlin și Viena au tatonat terenul în acest sens. Ele erau impulsionate de Bismarck, care voia să asigure flancul de sud al Austro-Ungariei (un an mai înainte Austria încheiase un acord secret cu Serbia). îndemnurile lui Bismarck se adresau deopotrivă Vienei și Bucureștiului. La Viena aveau ele vreun ecou? Era treaba lui Carp s-o constate. La 21 martie 1883 îi scria lui Sturdza că l-a întovărășit pe regele Carol până la Marxburg, prilej cu care a vorbit cu el „toate amănuntele". Tot regele îi spune că se va opri la Sigmaringen, unde ar dori să-1 întâlnească pe el, Carp, și pe D.A. Sturdza „pour mettre les points sur Ies i“, „după cum mi-a zis“, adaugă Carp. Discuțiile care se duc în Germania încep deja să aibă efect la Viena. La 28 martie Carp vorbește din nou cu Kalnoky (a câta oară?), după care îi scrie lui Sturdza: „M-a întărit în părerea ce ți-am comunicat-

o deja că Austria nu are să ne iuțească în chestia Dunării. Mi-a zis între altele că mult mai bine ar fi fost dacă nu ar fi existat niciodată această chestiune între noi. Și a apăsat asupra împrejurării că Austria nu mai are nici un

rol individual într-o afacere ce a devenit prin tratatul de la Londra o afacere europeană".

Toate păreau așadar să meargă bine în raporturile româno- austriece, grație începerii unor tratative de alianță. In iunie 1883 P.P. Carp tocmai primește de la București instrucțiunea de a expune prințului Reuss dorința României de a intra în Tripla Alianță. Intervine însă momentul Grădișteanu, respectiv incidentul diplomatic provocat de toastul senatorului Grădișteanu la serbările de la Iași, prilejuite de dezvelirea monumentului închinat lui Ștefan cel Mare. Toastul făcea aluzie la provinciile românești care nu erau cuprinse în trupul țării și care trebuiau să se întoarcă la locul lor. Baronul Mayr, ministrul Austro-Ungariei la București, în telegrama sa către Viena, reproduce discursul după ziarul „L'Independance roumaine" (diplomatul austriac nu cunoștea limba română), care, prin cuvintele lui Grădișteanu, desemna Bucovina, Basarabia, Banatul și Transilvania ca perlele ce lipseau coroanei lui Ștefan. Era, desigur o exagerare jurnalistică (preluată însă *ad litteram* de diplomatul austriac). Transilvania și Banatul nu fuseseră niciodată sub stăpânirea Moldovei (părți din Transilvania da, dar...). Și apoi chiar la asta se gândise Grădișteanu[9]. Tot von Mayr mai semnala în telegrama sa (de fapt în a doua telegramă despre acest incident) și cuvintele finale ale discursului de încheiere, de la același ceremonial de la Iași, al lui C A. Rosetti, în acel moment președinte al Camerei: „Trăiască Regele și Regina Românilor!". O întreagă campanie se dezlănțuie contra Bucureștiului. Și Carp va fi acela care îi va ține piept și care va contribui nu puțin la aplanarea ei, în numeroasele sale discuții cu Kalnoky și cu alți funcționari de stat austrieci. Incidentul trece și convorbirile pentru o alianță se reiau.

în iulie 1883 I.C. Brătianu se duce „în concediu" la Franzensbad. în drum se întâlnește la Friedrichsruhe cu cancelarul Bismarck, cu care stabilește toate detaliile (între altele călătoria lui Carol în Germania, oficial ca naș al viitorului Wilhelm al Il-lea, discuțiile pe care urma să le aibă acesta în Germania și la întoarcere, la Viena ș a). Cel care împinge cel mai tare lucrurile înainte e Bismarck, interesat cum era de a asigura flancul stâng al aliatului său austriac.

Tot el este acela care dorea această alianță secretă (pentru a nu irita Rusia). în toate aceste preparative Carp e prezent în toate momentele, în iulie 1883 e și el, alături de Brătianu, la Friedrichsruhe. Biograful său, C. Gane, redă o discuție a lui Carp cu Bismarck, tot la

Friedrichsruhe (nu ne spune însă sursa, nici data exactă. Reținem însă faptul ca posibil). în această convorbire, Bismarck dă sfaturi României, cum o mai făcuse și cu prilejul altor întâlniri cu Carol sau cu alți oameni politici români. îndemnul lui era ca micul regat dunărean să nu-și îndrepte privirile către Transilvania, încurajând un panromânism fără șansă de realizare. Acolo, în Ardeal, ungurii, sașii și secuii exercitau o dominație de circa o mie de ani, iar românii de aici erau mai îndrumați spre civilizație și industrie decât erau românii din Regat. „Dacă se vor alipi la Regat, vreme îndelungată are să fie luptă pentru predominare între voi și ei“. Ca să se întâmple asta, trebuia, desigur, mai întâi să dispară îndoita monarhie. Or, adaugă Bismarck, aceasta ar fi fost o nenorocire pentru echilibrul european. El putea s-o distrugă în 1866, dar ce ar fi pus în loc? Interesul României era, după el, să dezvolte prin munca ei avuțiile ce posedă, să devină un stat puternic la Marea Neagră, cu un port mare ca Odesa și cu un vot preponderent la Constantinopol. „Nu uitați însemnătatea Mării Negre, căci de acolo începe cheia Dardanelelor. Independența o aveți; cu Occidentul sunteți în legătură directă; Orientul vă este deschis. Deveniți un element de civilizațiune, de ordine și prin aceasta veți ajunge a domina Peninsula Balcanică". Carp îi răspunde cancelarului german că în România deja se constată un început serios de așezare a lucrurilor. O dovadă o dădea chiar partidul de guvernământ din acel moment, care din revoluționar cum fusese, devenise partidul serios care tocmai proclamase regatul și monarhia ereditară. Pentru clasa politică românească era clar că altă soluție pentru țară nici nu era decât așezarea pe o dezvoltare serioasă, în condiții de liniște și stabilitate. Ca aceste condiții să existe nu era nevoie doar de vrerea românilor, ci de o situație externă favorabilă, care nu se putea asigura decât printr-o alianță politică defensivă, care să pună țara la adăpost de Rusia. Din nefericire, adaugă el, în Ungaria șovinismul ungurilor era prea evident și se manifesta prin persecuția românilor de sub dominația lor. Și românii din Regat nu puteau rămâne nepăsători. Era deci necesar ca ungurii să-și schimbe atitudinea, pentru a îngădui o alianță a României spre vest și pentru a nu transforma Centrul și Estul Europei într-o zonă

de instabilitate politică. Carp îi vorbește apoi de lipsa de simpatie pentru Rusia în România, mai ales de pe urma atitudinii acesteia în 1878, de faptul că propaganda politică prin ortodoxism nu avea mare influență asupra poporului român, de asemenea de faptul că, din punct de vedere economic, România nu

avea nici un interes să se apropie de Rusia deoarece economiile celor două țări nu erau complementare. Dimpotrivă, ce producea una producea și cealaltă. în concluzie, menționa Carp, „de Rusia totul despărțea România, în timp ce de Puterile Centrale, cu excepția șovinismului maghiar, totul părea s-o lege. în ziua când dinspre Răsărit se va amenința echilibrul european, interesul Puterilor Centrale și interesul României va fi același".

De reținut și discuția (de data aceasta certificată de D A. Sturdza) pe care o are P.P. Carp cu Kalnoky, la 14 august 1883, la sediul Legației României laViena(cei doi diplomați deveniseră deja foarte apropiați, după atâtea și atâtea întâlniri în care avuseseră destulă vreme să se aprecieze unul pe celălalt. O dovedea și locul de întâlnire, care nu trebuia să fie doar biroul de la Ministerul austriac de externe). în cazul de față Kalnoky transmite lui Carp „marea plăcere pe care o avea împăratul de a-1 avea ca invitat pe regele României" și satisfacția lui de a fi prezentat regelui Carol. Tot el îi spune că era convins că dificultățile din relațiile dintre cele două țări „nu au nimic de netrecut". Și, într-adevăr, în condițiile apropierii, și problema Dunării lua altă înfățișare, după cum îi declara Kalnoky lui Heinrich Reuss, ambasadorul Germaniei la Viena (Bismarck îi ceruse acestuia din urmă să discute cu ministrul austriac). Adică, în condițiile unei alianțe cu România nu mai avea importanță că România accepta sau nu Tratatul de la Londra. De fapt, era clar că pentru Puterile Centrale, pentru Austro-Ungaria în primul rând, important era ca la Gurile Dunării să fie un stat amic și nu Rusia. Carp îl însoțește pe Carol la întâlnirile sale cu Franz-Joseph, cu Kalnoky și cu prințul de Reuss la Viena în august 1883 (convorbiri neînregistrate). La 26 august P.P. Carp îl informa pe Sturdza că vizita lui Carol a lăsat o impresie excelentă la Viena, că ea a mulțumit foarte mult nu numai pe împărat și pe consilierii săi, dar, cum i s-a părut (și nu se înșela) și pe Carol însuși. După vizită, Kalnoky îi spunea lui Carp că roadele convorbirilor între monarhi era timpul să se traducă în fapte de guvern. „Kalnoky este gata să facă concesii în chestiunea Dunării și să revină asupra Tratatului de la Londra, dar dacă o face aceasta vrea să știe pentru ce". Carp mai intuia exact că, în spatele bunelor

intenții austriece stătea nu numai buna impresie a vizitei regelui, ci dorința lui Bismarck de a atrage România, fapt ce presupunea de la sine soluționarea chestiunii Dunării (România nu putea fi aruncată pe această chestiune în brațele Rusiei). „în ziua în

care vom convinge pe prințul de Bismarck de imposibilitatea unei asemenea eventualități, scria el, chestiunea Dunării va deveni indiferentă pentru dânsul și va fi câștigată pentru noi“ (place totdeauna concizia lui Carp; era făcut, se vede, să fie un diplomat excelent).

Se știe ce a urmat: vizita lui Brătianu în Germania și Austro- Ungaria, întâlnirile lui cu Bismarck și Kalnoky și definitivarea a ceea ce se stabilise de rege în principiu. La convorbirile de la Viena cu Kalnoky participă și Carp. Cu deosebire el va insista asupra renunțării clare din partea Austro-Ungariei a preponderenței sale în Comisia Dunării (Austro-Ungaria va renunța prin declarația sa expresă de la 15 septembrie 1883). Va cere apoi lui Brătianu să depună toate eforturile ca tratatul să fie anume îndreptat contra intențiilor expansioniste ale Rusiei (ceea ce până la urmă nici Bismarck, nici Wilhelm al Il-lea nu vor accepta, decât printr-o formulă indirectă). Cu toată insistența oamenilor politici români tratatul va fi doar bilateral, cu Austro-Ungaria, la el urmând să adere celelalte puteri. Va fi, în același timp secret, la cererea lui Bismarck, care nu voia o alianță declarată la granița de vest a Rusiei (voia să țină cât mai mult imperiul țarilor departe de tentațiile unei alianțe cu Franța). Și, desigur, o alianță cunoscută public avea o mai mare valoare decât una ținută în sertarele diplomatice și știută doar de câțiva. în sfârșit, la 30 octombrie 1883, tratatul va fi semnat (în aceeași zi va adera și Germania), la 6 noiembrie va fi ratificat de regele Carol și de împăratul Franz Iosif, iar la 15 noiembrie la Viena au fost schimbate instrumentele de ratificare, cu care prilej Kalnoky și Carp au încheiat un proces verbal.

Cu semnarea tratatului cu Puterile Centrale, cel mai important act de politică externă a României până la războaiele balcanice, o perioadă lua sfârșit și din viața lui Carp. Anul următor el lasă Viena și lasă și diplomația. Mai înainte lăsase literatura, de fapt critica literară, pentru politică (din care nu excludea însă și diplomația). Acum, în 1884, alege definitiv politica, politica în sensul ei cel clasic, de manifestare publică la fața locului, cu meandrele ei cotidiene. în diplomație, dincolo de ceea ce oricare altul ar fi putut face, Carp a știut să lase pecetea personalității sale.

Rapoartele trimise de el sunt pline de miez, inteligent redactate, cu o largă înțelegere a politicii europene. Discuțiile sale cu personalitățile

politice din țările de reședință dau măsura calităților intelectuale ale personajului Carp.

Ultima scrisoare pe care o scrie Carp de la Viena e de la 1 octombrie 1884: „Eu mâine mă pornesc și am a te ruga să grăbești dacă nu s-a făcut încă ordinele pentru libera intrare a efectelor mele.“ înainte de a pleca îl primește împăratul Franz Iosif, care îi dă „Coroana de fier“, o decorație care, cum nota Carp, „se dă la toți miniștrii care se duc“. Tot înainte de plecare își ia la revedere de la Kalnoky, ministrul cu care pusese la cale toate amănuntele alianței României cu Centralii. întrevederea de adio a fost cu adevărat încărcată de reciprocă prietenie. Dă un dineu la Legație și își ia la revedere de la ceilalți șefi de ambasade și legații de la Viena. Aristocratul Carp voia să respecte toate regulile. Și o face.

Cu plecarea de la Viena, cariera diplomatică a lui Carp în afară se încheie. Ar fi voit el s-o continue? în corespondența cu D A. Sturdza există o scrisoare a lui Carp, de la 13 ianuarie 1884 (pe atunci cădea de anul nou ortodox, Carp folosind firește stilul nou, stilul locului). După cuvenitele urări, Carp îi propune, confidențial, lui Sturdza, un plan. Planul nu este încredințat hârtiei și Carp anunță că-1 va face cunoscut și lui Brătianu atunci când va veni la București, în februarie (cu acest prilej cere un concediu de 10 zile). Dacă planul îi este aprobat atunci el propune să fie adus Liteanu la Viena în locul său, iar pe el să-1 mute la Berlin. „în afară de reînnoirea continuă care mai are vreme (era vorba desigur de reînnoirea tratatului) nu e mare treabă de făcut și mă ruginesc degeaba. Mai gândește-te și tu și dacă crezi că propunerea mea, cu aprobarea se înțelege mai întâi a planului ce-1 vom discuta, atunci te-aș ruga să treci în buget o sumă pentru mobilarea legațiunii din Berlin, căci fără aceasta nu mă pot muta la Berlin, mai ales cu o familie crescută ca a mea. Dacă crezi că nu se poate, aruncă scrisoarea de față...". Despre ce plan e vorba nu știm, în orice caz, pentru a-1 discuta Carp vine la București. în corespondența cu Sturdza mai apare o singură însemnare în legătură cu această discuție, care a avut loc la București. La 21 februarie îi scrie că a vorbit cu Szozyeny (n-a putut să-1 vadă pe Kalnoky pentru că acestuia tocmai îi murise tatăl). A vorbit despre „cele convenite la București". înaltul funcționar

austriac s-a arătat foarte interesat de cele aflate de la Carp dar a amânat orice angajament până la reîntoarcerea lui Kalnoky. Altă însemnare nu mai există. Dacă nu știm despre ce plan a fost vorba (din moment ce a fost împărtășit

austriecilor probabil că era o propunere de lărgire a colaborării cu Centralii) știm însă că nu s-a realizat. Mai constatăm, în același timp, că lui P.P. Carp nu-i era dezagreabilă ideea de a mai rămâne în diplomație. Dar, firește cu condiții.

Nerealizându-se o astfel de intenție, Carp se întoarce în țară. Din nou se găsește în diplomație, din nou în postura de ministru de Externe în guvernele lui Th. Rosetti dintre 23 martie - 11 noiembrie 1888 și 12 noiembrie - 22 martie 1889. Nu întâmplător în acest guvern P.P. Carp era titularul la Externe (a ținut și interimatul la Agricultură, Industrie, Comerț și Domenii, în primul guvern Th. Rosetti). Prezența lui în acest post constituia în fapt temeiul principal al venirii acestui guvern anume și nu a altuia. Pentru că trebuia asigurată continuitatea politicii din afară (se apropia și reînnoirea Tratatului de alianță cu Puterile Centrale). Carp o și declara fără echivoc în martie 1889 în Parlament: „(în politica din afară n.n) trebuie să ne asociem cu toți aceia care au lucrat totdeauna pentru liniștea și pacea necesară prosperității și măririi poporului român. Aceasta e politica germană și în acest sens guvernul actual e pentru politica germană pe care a recunoscut-o și d. Brătianu“ (23).

Ca ministru în guvernul lui Rosetti, în care, de fapt, el era vioara întâi, în iunie 1888 P.P. Carp se duce la Berlin unde contractează un împrumut de 93 milioane de mărci de la un consorțiu bancar în care Bleichroder juca rolul principal. La întoarcere, la Viena, îl asigură pe Kalnoky că era cu putință reglementarea raporturilor comerciale dintre cele două țări, dar guvernul nu avea majoritatea în Parlament. De aceea reprezentanții Puterilor Centrale în România aveau încredere în P.P. Carp și junimiști (24).

CARP ȘI REGELE CAROL

Când la 29 martie guvernul lui Th. Rosetti e înlocuit de unul al lui Lascăr Catargiu, cu care junimiștii nu se înțelegeau în acel moment, Goluchowski, reprezentantul

austro-ungar la București, îi reproșa regelui că l-a îndepărtat pe Carp. Carol I, nemulțumit de amestecul ministrului austriac în treburile sale interne, aducea drept explicație caracterul aprins și atitudinea provocatoare a lui Carp, dar îl liniștea cu promisiunea că îl va aduce din nou, pentru a pregăti

drumul lui IC. Brătianu, „singurul om din România în stare să facă ordine“. Carp nu îi era prea mult pe plac lui Carol I (de unde, inițial, lucrurile stăteau invers). Independența pe care și-o lua acesta în acțiunile sale deranja. „Numai cei rău informați au putut să-și închipuie că el este sau a fost vreodată favoritul Palatului" îi spunea Carp lui A.C. Cuza (după mărturiile acestuia) la 2 mai 1891. Regele nu-1 simpatiza, după spusele lui Carp, pentru că acestuia îi plăceau oamenii mlădioși, ori el spunea suveranului tot ceea ce credea că trebuie spus. Apoi pentru că regele îl vedea pe Carp prea grăbit să ajungă la posturile cele mai înalte ale statului, sau cel puțin așa i se părea. Mai era un motiv important, povestit de același Carp lui A.C. Cuza. El, Carp, i-ar fi spus reginei că, în ceea ce-1 privește, preferă o femeie care face copii, uneia care scrie versuri (sic!). în același timp a ocolit invitația reginei la unele din cenaclurile organizate la Palat. Cercul reginei a amplificat zvonurile pe seama lui Carp. Circula la Palat și o altă vorbă care i-ar fi aparținut lui Carp. Acestuia, deoarece avea nisip la rinichi, un medic din Austria îi recomandase să urineze cât mai mult. „II faut pisser meme devant la reine“, i-ar fi spus medicul, la care el ar fi răspuns că în ceea ce o privește pe regină „il ferait bien autre, pour le moment, devant elle!“. Apoi atmosfera a fost înrăutățită de proiectul de căsătorie al principelui Ferdinand cu domnișoara Elena Văcărescu. Carp îi declară suveranului că românii, încredințând Coroana unui Hohenzollern, voiseră să excludă familii românești de la domnie: „Noi am voit ca nimenea să nu se poată ridica cu pretenția până la dânsa și noi credem că astăzi nimenea din țară nu îndrăznește a se gândi că ar putea să aspire la Coroana încredințată unei familii atât de ilustre: Ei bine, nu trebuie ca Monarhia să se părăsească singură și să se puie în discuție pentru dorințele, de altminterea omenești, ale unui tânăr". Regele îi răspunde că e greu să te opui fericirii unui om, la care Carp replică: „regii nu sunt chemați să-și facă fericirea lor, ci fericirea popoarelor pe care le guvernează. Adeseori aceste amândouă se pot împăca, dar când ele nu sunt compatibile, ca în cazul de față, atunci fericirea poporului trebuie se meargă înaintea fericirii regelui. Că de altmintrelea în cazul de față este și o imposibilitate morală. Vous representez-Vous Sire, Claymoor,

oncle du roi, et telle damme de la societe (Carp se referea la mătușile domișoarei Văcărescu) que tous le jeunes gens ont eu pour de 1’argent, et pas pour beaucoup d’argent, toutes du prince heritier. Ceci est de toute impossible". (Claymoor

era pseudonimul lui M. Văcărescu, care scria *Carnet du High-Life* în „L'Independence roumaine" și care, pederast pasiv cunoscut, se bucura de o proastă faimă. Ziarele bucureștene începuseră deja să scrie cu umor că după căsătoria Elenei Văcărescu, Clay moor devenea „inviolabil"). La cele spuse de Carp, regele a adăugat că poate prin căsătoria aceasta monarhia ar deveni mai populară în România. Nu se va vorbi de Carol ca de „Neamțul", ca de un străin care nu se lipește de țară. „Dar cine vorbește de Neamțul, Sire, îi răspunde Carp. Doar dl Beldiman de la «Adevărul» și poate dl Panu de la «Lupta». Dacă crede însă Maiestatea Voastră că cuvintele acestora trebuie să aibă mai multă valoare și înrâurire asupra hotărârilor Majestății Voastre, decât sfaturile unor oameni care de douăzeci de ani o slujesc cu credință, atunci nu mai este nimic de zis". Regele îl încredințează pe Carp că oricum căsătoria cu Elena Văcărescu nu se va face, dar se întreabă cum a putut țara să nu aibă încredere în el. „Aceasta s-a întâmplat Majestate din cauză că se vorbește foarte mult de această căsătorie fără ca țara să-și fi văzut regele luând vreo măsură în această chestiune pe care eu o știu de două luni și toate gazetele o discută acum de două săptămâni neîntrerupt". „II y a peine six jours que j'en sais quelque chose", spune regele. „II est etrange, Sire, qu'il se passe des choses aussi graves derriere Votre dos et que personne ne vienne vous les dire!", îi spune Carp, lăsând a se înțelege indirect că regina era aceea care țesuse întreaga această intrigă, pentru a bucura și înălța pe aceea pe care o chema „Mon Petit". După alte asigurări regale că Mon Petit nu se va căsători cu Ferdinand, Carp îi spune de imposibilitatea pentru Elena Văcărescu de a mai rămâne la Curte. Dacă prințul se căsătorește cu altcineva, atunci noua principesă nu are rost să se găsească față în față cu Elena Văcărescu, iar dacă n-o face încă, lumea nu poate fi expusă la „o neliniște nesuferită" în continuare. Regele n-a dat un răspuns și părerea lui Carp era că voia să se încredințeze dacă legătura domnișoarei Văcărescu cu principele nu a lăsat urme mai grave. Dacă chiar așa s-a desfășurat audiența lui Carp la rege nu avem de unde știi. în orice caz, atitudinea lui în chestiunea mariajului principelui era aceeași cu a celorlalți oameni politici, a generalului

Lahovary (care îi spune de posibilitatea apelului la fratele principelui, în caz de căsătorie), a lui Catargiu („Aiasta se poate, dar atuncea Dumnealui rămâne un simplu particuler") a lui Ion Brătianu (25).

ÎN LUMEA POLITICĂ A VREMII SALE

înainte de plecarea de la Viena (ajunge la București la 13/25 iunie 1884), Carp ține să-și precizeze pozițiile față de liberali, cu care în anii săi de diplomație de fapt colaborase. S-ar putea zice că de fapt această colaborare nu rămăsese doar la treburile externe (pe de altă parte, nici n-am putea face afirmația că s-a mers cu colaborarea până la chestiuni personale, plecând de la un amănunt ca acela că, de pildă, la 17 mai 1883 îi scria lui D A. Sturdza că i-a găsit lui Brătianu un... grădinar! Lucrul ține de normalitatea relațiilor). Nu numai Carp, dintre junimiști, colaborează cu liberalii sau acceptă servicii făcute de aceștia din urmă, care, la putere fiind, erau în stare să le facă. Tot în diplomație se duce și P. Mavrogheni, la Roma, încă de la 25 iulie 1881 (rămâne aici până la 30 septembrie 1882, de unde trece la Constantinopol până la 27 ianuarie 1885 și apoi la Viena, unde și moare în 1887). Th. Rosetti își păstrează postul de consilier la Curtea de Casație. T. Maiorescu e un fel de avocat angajat al statului, după ce refuză alte propuneri. Liberalii oferă junimiștilor 14 locuri în parlamentul din mai 1883. Și cum opoziția se retrage, sub motiv că alegerile fuseseră influențate, junimiștii joacă în acest parlament rolul de „opoziție miluită" (o expresie pe care și Maiorescu o găsea „literalicește fericită", chiar dacă politicește, zice el, era greșită. Expresia era a inteligentului Al. Lahovari). într-o scrisoare a lui Carp către Sturdza, de la 2 septembrie 1884, liderul junimist îi cerea 19 locuri în Moldova și 7-8 (cifra urma s-o stabilească mai exact după ce se consulta cu Maiorescu) în Muntenia. Firește cifrele erau disproporționate frapant cu situația politică reală a junimiștilor, căci nu se putea spune despre ei că ar fi avut vreo influență oarecare asupra corpului electoral. De aceea liberalii reduc pretențiile lor la cifre mai rezonabile (la 1 noiembrie Carp îi reproșa lui Sturdza greutățile ce se făceau adepților săi). Până la urmă junimiștii obțin 14 locuri în Parlament. Succesul era însemnat, dar toată lumea știa că era datorat cartelului cu liberalii. La Iași, Pogor, Negruzzi, Melik și Ianov s-au ales pe lista liberală, iar lui P.P. Carp, la Vaslui, i se

propune chiar să intre în Comitetul electoral local. O recunoaște Maiorescu la Cameră, confirmând zisele lui Kogălniceanu. „Brațeta" liberalo-junimistă, chiar dacă nu se manifesta la guvern, era vizibilă în afara lui (26).

Cu atragerea junimiștilor, Brătianu voia să împuște doi iepuri deodată: să acopere cumva golul lăsat de disidența lui C A. Rosetti și

a adepților săi, luând cu el un grup de conservatori de stânga, după cum se arătau a fi junimiștii, și, pe de altă parte, să slăbească Partidul Conservator, adversarul la putere. Acest din urmă aspect era de fapt esențialul, pentru că el nu oferea din avantajele puterii unei grupări anume, ci unor membri ai ei, pentru a nu stârni prea multe gelozii în partidul propriu. Junimiștii mergeau cu această colaborare până la un punct. Și nu mergeau fără condiții. Dacă erau invitați să participe la guvern, după cum și sunt în vara lui 1884, ei cereau trei locuri în guvern (Justiție, Interne, Culte sau Domenii), cereau pentru ei administrarea județelor moldovene, acceptarea programului lor (pe lângă, desigur, cât mai multe locuri în Parlament). Mult, prea mult, pentru o grupare politică așa de restrânsă. La 14/26 iunie, la o întâlnire a junimiștilor cu Brătianu, la care participă și Carp, discuția privind o eventuală participare la guvern e mai mult academică decât angajantă. Chestiunea nu se termină totuși așa de brusc. Pentru o eventuală colaborare insistă ministrul Germaniei la București, baronul Saurma, care le declară junimiștilor că „Brătianu e omul situației externe și știe ce se pune la cale acum la curțile străine și inspiră acolo încredere" (27). (Carp era sensibil la astfel de argumente.) Totodată pentru o colaborare insistă și regele, care voia astfel să dea mai multă stabilitate și acceptare politică alianței cu Puterile Centrale. Pentru o alianță la guvern insistă din nou Brătianu.

Junimiștii nu ajung la o colaborare la guvern cu liberalii (ea rămâne doar extraguvernamentală), dar nu se încadrează nici în rândurile conservatorilor. O relație complicată această relație a lor cu Partidul Conservator. Formația intelectuală a junimiștilor, concepția pe care o au despre viață și politică îi îndeamnă la o apropiere de conservatori și nu de liberali (chiar dacă conjunctural vor fi perioade când se vor apropia și de aceștia din urmă). In rândurile conservatorilor erau mulți cu o situație materială foarte bună, formată din averi imobiliare, mai ales din pământuri. Faptul le asigura o independență de mișcare și o securitate garantată. Pentru că nu cunoșteau, vorba lui Eminescu, „elementul zilei, al constrângerii prin nevoi și sărăcie". Această avere era garantată de regimul politic constituțional de după 1866,

care făcea imposibilă atingerea intereselor materiale cu sancțiunea politică. P.P. Carp chiar o spunea că deosebirea dintre o țară civilizată și una barbară era aceea că „în țările civilizate atitudinea politică a cuiva nu poate avea consecințe asupra stării sale patrimoniale". Tot el restrângea și dreptul de a face

politică doar la aceia care erau independenți din punct de vedere material, care aveau avere, și nu orice avere, izvorâtă din speculații de bursă și sortită să dispară tot așa de repede cum a apărut, ci avere reprezentată de stăpânirea de pământuri, în acea epocă încă averea cea mai sigură și la adăpost de sancțiuni politice. Evident că astfel de membri de partid, independenți din punct de vedere material, lăsau foarte adesea să se exprime individualismul și libertatea până la anarhizare. Nu se lăsau încadrați în reguli și nu acceptau ceea ce nu voiau să accepte. Lascăr Catargiu, când se supăra își trântea demisia și pleca la Golășei, unde-și avea conacul. Petre Carp făcea același lucru, dar cu și mai mare ostentație, și se retrăgea la Țibănești.

înregimentarea lui Carp era însă un lucru greu de realizat. Pentru că nu accepta șefia altora. Un orgoliu de care liberalii au profitat adesea, încurajându-1 tocmai pentru a semăna discordia în partidul advers. La timpul său, M. Eminescu amintește atitudinea lui I C. Brătianu și C A. Rosetti care îi încredințau pe junimiști că numai cu ajutorul lor, al liberalilor, puteau să-și pună în practică ideile, chiar dacă aceste idei erau în fond conservatoare. Succesul acestor încurajări poate n-a fost mare. „A avut însă drept rezultat de-a izola o seamă de oameni eminenți, a steriliza activitatea lor în viața publică, deși mulți din ei aveau tocmai calitățile necesare pentru a o determina în folosul țării“ (28). Alături de conservatori, în timpul guvernării din 1871-1876 și în anii de opoziție care au urmat imediat, junimiștii sunt prezenți și în primul comitet al Partidului din 1880, prin T. Maiorescu, Th. Rosetti, M. Ghermani. Nu și prin P.P. Carp, care refuză deoarece noul partid nu avea un program precis. El remarca la 13 martie 1881: „Libertatea nu este decât un vas care valorează prin conținutul său. Odată ce am obținut Constituțiunea noastră liberală, valoarea ei va atârna de conținutul ei. Vom pune în ea o organizare socială serioasă? Vom beneficia de dânsa: Nu vom face aceasta, în van veți proclama principii, ele nu vor da roade“. Or Partidul Conservator, în acel moment proclama doar principii (ca și Partidul Liberal, de altfel). în 1881 junimiștii încearcă răsturnarea lui Lascăr Catargiu de la conducerea conservatorilor. îl propun pe Alexandru Știrbei, fiul fostului

domnitor, care în afară de această descendență nu avea nici o altă calitate. (Era o tactică. Se spera că vechii conservatori vor înghiți hapul cu acest os domnesc, care apoi să fie înlocuit cu o personalitate reală, cum era aceea a lui... P.P. Carp). Manevra nu reușește (29). Junimiștii rămân separați de

conservatori (nu definitiv) și cad în mrejele lui I.C. Brătianu. Apropierea de liberali avea o însemnată doză de oportunism politic, aproape de justificat în acel moment politic al României, de grupări, regrupări și împerecheri politice aproape de neconceput în altă situație. Dar de ce nu se regrupau junimiștii alături de „opoziția unită“ și preferau apropierea de liberali? Explicația o găsim, în principal, în orientarea comună în politica externă a țării, alături de Germania și Austro-Ungaria. Carp acceptase bucuros să fie reprezentantul propriilor sale păreri. Apropierea de Centrali o considera foarte necesară și cum guvernul lui I.C. Brătianu promova această politică, în interesul ei acest guvern trebuia menținut cât mai mult cu putință. „Brătianu (este) inevitabil din cauza politicii externe... El (Brătianu n.n.) nu poate să se retragă, totul e îndreptat în contra Rusiei, și negreșit lucrurile pot rămâne așa latent încă 2-3 ani“, îi spunea Carp lui Maiorescu la 19/31 mai 1884 (30). Nici regele Carol nu gândea altfel. Și atunci ce trebuiau să facă junimiștii? Să intre într-o opoziție, care pentru moment, cel puțin, rămânea sterilă, sau să colaboreze (și de ce nu?, să profite) cu guvernul liberal. Cea de a doua soluție părea preferabilă (își puteau susține astfel și concepții proprii) cu condiția ca această colaborare să nu meargă prea departe compromițând viitorul lor politic.

Și gruparea lui Carp și Maiorescu a știut până la urmă să-și păstreze o situație suficient de independentă față de guvernul liberal, menținându-și posibilitatea de a se ridica împotrivă-i atunci când a considerat util s-o facă. Neintrarea în nici un guvern liberal a fost un noroc pentru junimiști, menținându-le intacte șansele ulterioare de preluare a puterii. A fost un noroc vegheat înțelept de Carp, după renunțarea la diplomație în 1884. Unul dintre junimiști, Theodor Rosetti, formează guvernul, în martie 1888, după demisia lui I.C. Brătianu. „Am câștigat pariul, nota Maiorescu cu satisfacție (pariu făcut la 24 noiembrie 1887 cu V. Pogor și I. Negruzzi). Nu întâmplător P.P. Carp era titularul la Externe, pentru a asigura continuitatea politicii din afară. Carp era în același timp și capul politic al noii combinații guvernamentale (Th. Rosetti, pe care liberalii îl numiseră președinte al Curții de Casație, *volens nolens* se amestecase

mai puțin în politică). Carp știa că adepții lui n-aveau nici un contact aproape cu alegătorii din țară. Dar nu se temea pentru formațiunea ministerială pe care o înfiripase. Nu-i păsa lui Carp de masa electorală, care știa că poate fi foarte ușor manevrată de Executiv. „Țara era guverna-

mentală", cum declara el. Și adăuga: „Dați-mi puterea și mă prind că la cele dintâi alegeri am majoritatea" Alegătorii treceau ușor de la un partid la altul, cu ajutorul administrației, tocmai pentru că erau cam aceeași, restrânși ca număr pentru toate partidele (31). C. Bacalbașa povestește o întâlnire a lui P.P. Carp cu un fost deputat liberal, în 1910, căruia șeful guvernului (Carp fusese tocmai numit ca prim ministru) îi spune: Păcătoasă țară! - De ce coane Petrachi? - Să vezi că am să reușesc în alegeri." (32).

Carp își conduce cu destulă dibăcie grupul său de prieteni politici prin hățișul confruntărilor politice din acei ani. La 12 aprilie 1889 cei 56 de prieteni junimiști se declară chiar club politic separat, „Clubul Constituțional". Carp justifică separația cu nevoia celor care-1 înconjurau de a nu fi doar „o adunătură de individualități cu difirite dorințe" (cum i se pare lui Carp că ar fi fost Partidul Conservator de sub conducerea lui Lascăr Catargiu). „Tot conservatori suntem și unii și alții, numai nu veți putea împiedica niciodată ca dl Catargiu să fie conservator de ieri și eu conservator de mâine". (33). Junimiștii intră în „marea guvernare conservatoare" (dec. 1891- martie 1896), prin Menelas Ghermani la Finanțe, Alexandru Marghiloman la Justiție și, desigur, P.P Carp, de data aceasta la Agricultură, Industrie, Comerț și Domenii.

Ca ministru, P.P. Carp este autorul legii învățământului profesional. Noua organizare instituia practica în cadrul unor ferme model sau în ateliere școlare pe care urma să le construiască statul și unde elevii aplicau cunoștințele teoretice fără a fi expuși la abuzurile patronilor. Toate aceste prevederi, ca și altele, erau bune. Ele vor sta la baza viitoarelor structurări ale învățământului profesional. Față de forma inițială a proiectului, comitetul delegaților introduce o modificare. Potrivit ei, copiii neromâni nu puteau pătrunde în școlile profesionale. Se intenționa încurajarea elementului românesc în practicarea meseriilor, unde, în acel moment, predominau străinii, cetățeni români sau nu. Insă măsura era discriminatorie. Ea și stârnește cele mai vii discuții. Până la urmă, la cererea expresă a lui P.P. Carp, comitetul delegaților revine asupra acestei restricții, introducând un amendament, elevii străini fiind admiși, dar

numai în proporția de 1/5 din locurile vacante. Discuția proiectului a durat în Cameră 8 zile. S-au propus numeroase amendamente: crearea de ferme model în fiecare județ, înființarea de școli superioare de arte și meserii și la Craiova, Ploiești, trimiterea tinerilor români la școli

agricole superioare din străinătate ș.a. Toate acestea cereau însă alte însemnate investiții, pe care statul român nu le putea suporta în acel moment. Legea lui P.P. Carp statua un început. Va mai trece multă vreme până se vor acoperi nevoile și, fie și parțial, tendințele spre noi progrese.

Un alt proiect de lege, acela al minelor, tot operă a lui P.P. Carp, demonstra categoric faptul că și conservatorii, nu numai liberalii, erau preocupați de dezvoltarea industriei naționale, devansându-i chiar pe liberali în opera de creație de stimulente. „O țară care este numai agricolă, începe prin a exporta cereale și sfârșește prin a exporta oameni, ducând inevitabil la sărăcie“, spunea P.P. Carp.

Bogățiile miniere nu puteau fi neglijate. Până atunci se făcuseră deja nu mai puțin de cinci proiecte de legi miniere în 1863, 1870, 1873, 1881, 1886. însă numai cel de al șaselea, al lui P.P. Carp, din 1895, are șansa să fie adoptat de Parlament. Va fi prima lege minieră din România, inaugurând o politică de stat în domeniul industriei miniere și o importantă reformă în proprietatea minieră. P.P. Carp a stabilit un regim al minelor *sui-generis,* combinând diversele sisteme de proprietate a subsolului cunoscute. Inseparabilitatea proprietății suprafeței de aceea a subsolului în genere era menținută în principiu. Dar pentru bogățiile subsolului (aur, argint, fier, cărbune ș.a.) legea a stabilit că, dacă proprietarul suprafeței nu era dispus să exploateze minele descoperite pe teritoriul său, atunci statul avea dreptul să intervină și să le dea el în exploatare. Superficiarul primea în acest caz o arendă pentru suprafața ocupată, 4% din venitul net și despăgubiri pentru eventualele pagube. Statul primea și el o redevență de 2%. Minele construite deveneau un bun „distinct de proprietatea suprafeței". Acest principiu P.P. Carp nu l-a putut aplica la toate bogățiile subsolului. Substanțele bituminoase (petrolul, asfaltul, ozocherita) erau exceptate și lăsate la libera dispozițiune a proprietarului suprafeței. Astfel că proprietarul putea proceda cum găsea de cuviință, fiind obligat să respecte doar dispozițiile privind poliția minieră, raporturile dintre muncitori și concesionari și să plătească taxele miniere către stat. Faptul va avea consecințe, căci se deschideau astfel porțile capitalului străin. în proiectul inițial

nu era prevăzută această derogare. Ea e prezentă însă în proiectul adus de guvern în dezbaterea Camerei, prin presiunea marilor proprietari.

Legea lui Carp era „îndrăzneață" pentru acel timp. Ea lovea în ideile dominante pe atunci despre proprietatea sacră și inviolabilă.

întâia oară de la 1866, încoace statul punea înainte un drept al său și îl legifera atunci când intra în contradicție cu sacralitatea proprietății private. Liberalii au văzut și ei faptul, au sesizat „atentatul cel mai îndrăzneț în contra Constituțiunii“, cum îl numea D.A. Sturdza, și pe această pedală au apăsat în opoziția lor violentă la adresa legii, atât la Cameră cât și la Senat. împotrivirea liberalilor pornea însă din necesitățile luptei pentru putere. Era lupta de partid care condamna tot ce făcea adversarul, cum o făcuseră mai înainte și conservatorii la adresa lor. în votarea legii minelor (cu 81 voturi contra 6 în Cameră) liberalii au și găsit un pretext de dezlănțuire a luptei lor deschise pentru guvernare, la 17 aprilie reprezentanții lor dându-și demisia din Parlament.

în legea sa, P.P. Carp mai propune o inovație: „înființarea caselor de ajutor și pensii pentru lucrătorii întrebuințați în mine, cariere și stabilimente și fabricile dependente de aceste industrii". Ministrul conservator declara că urmărește: „de a face pe uvrieri de a nu se crede că sunt niște paria, că ei fac totul și că ceilalți sunt niște trântori care mănâncă numai, dar să vadă că buna stare a lor o datoresc clasei de sus, guvernului, și atunci chestiunea socială va fi altfel dezlegată decât cum vrea d-1 Miile și d-1 Nădejde". Fondurile acestor case erau constituite din cotizațiile lucrătorilor și contribuțiile bănești ale patronilor. Ce propunea P.P. Carp nu era mult. Și era limitat doar la o categorie de muncitori. însă un început trebuia făcut. Și cel de acum era bun (34).

La guvern fiind, junimiștii nu se consideră organizatoric fuzionați cu conservatorii. Ei nu-și desființează Clubul Central din București și nici pe cel de la Iași (despre altele n-avem informații). Constituționalii dădeau impresia (și, în fapt, așa și era) că s-au unit cu vechii conservatori pentru a realiza o concentrare conservatoare la guvern nu și pentru a fi unul și același partid. P.P. Carp rămânea omul plin de mefiențe, frământarea politică de mai înainte oferindu-i un real temei de a rămâne rezervat. în Partidul Conservator voia locul cel mai înalt. Atâta timp cât trăia L. Catargiu el nu avea cum să fie lider. Și nici după moartea acestuia scaunul cel mai înalt nu urma să-i revină, acesta fiind pregătit pentru

Alexandru Lahovari, figura conservatoare cea mai strălucitoare. Lahovari era însă bolnav (de inimă)... într-o audiență a lui Maiorescu la rege, acesta îi atrage atenția fruntașului junimist că în disputa pentru putere în România nu pot fi mai mult de două partide și că trebuia ca atare evitată

„lupta pentru șefie în Partidul Conservator". Chestiunea șefiei se complică după ce la 15 martie 1897 moare, la Paris, Alexandru Lahovari, cel care, în ochii celor mai mulți, urma să fie șeful viitor, singurul care „avea destulă autoritate morală, destul talent și destulă cultură spre a ține piept competițiunei lui Petre Carp la șefia partidului. Pierind Lahovari, mare parte a tineretului își întorcea acum privirile către șeful junimiștilor". Și nu numai tinerii. La 20 martie 1897, din câte ne spune T. Maiorescu, gen. lacob Lahovari (fratele lui Alexandru) propune candidatura lui Carp la șefia conservatorilor, atunci când Lascăr Catargiu se va retrage (și în numele lui Jean Lahovari, N. Filipescu, Take Ionescu) (35). Nu avem altă știre în afara acesteia asupra unei propuneri de șefie adresată lui Carp. Și încă la un nivel așa de înalt. Nu știm de vreo discuție a lui Carp cu ceilalți lideri conservatori pe acest subiect și în acest moment (există o afirmație a lui C. Gane - vol. II, 180, dar necertificată). Dacă a existat o astfel de propunere de candidatură la o viitoare șefie (Carp nu era deloc iubit de fruntașii conservatori, cum, de altfel, o vor dovedi în 1899) probabil că n-a fost ferm făcută, nici direct, nici bine susținută. Refuzând acum o viitoare șefie sau fiind nevoit s-o refuze (dacă chiar i s-a propus), liderul junimist va fi nevoit zece ani să alerge după ea până când, în sfârșit, s-o obțină în 1907, în plină bătrânețe, când bucuria nu mai putea avea același gust. Destinul lui Carp e asemănător altui conservator, Disraeli, care, și acela, cu toate că inteligența, talentul oratoric, puternica virilitate politică îl recomandaseră din tinerețe la șefia partidului, nu obține înalta funcție decât la 70 de ani. însă ceea ce e mai ușor de explicat pentru Anglia, țara tuturor tradițiilor, unde bătrânețea pentru un om politic e o mare virtute, unde tot ce e ornat cu vechime are preț, în Vechiul Regat, unde nu se poate spune că vreo tradiție politică se consolidase, explicația trebuie căutată în altă parte. în hățișurile luptei pentru Putere.

în anii guvernării liberale dintre 1896-1899, junimiștii nu se amestecă decât spre sfârșitul guvernării în numeroasele tulburări politice care o însoțesc. Pentru a se apropia de putere, junimiștii preferă calea, verificată și dovedită ca eficace, a dobândirii bunăvoinței regale. în 1899

T. Maiorescu și Al. Marghiloman sunt într-un comitet de rezistență, împotriva guvernului D A. Sturdza, alături de Take Ionescu și N. Fleva, prezidează întruniri publice, vorbesc sub aprinderea momentului. Maiorescu mărturisește în

„însemnările“ sale surescitarea și contaminarea pe care i-o dădeau participarea la acțiune, implicarea directă. Atât de contaminat încât scria despre Carp în aceste zile că e „un nevolnic", pentru că șeful junimist își făcuse o regulă - și Carp nu-și călca regulile - de a nu participa la mișcări de stradă. Guvernul Sturdza e retras de Carol și e chemat la Palat, pentru a forma un alt guvern, Lascăr Catargiu. Dar..., în aceeași zi (era 30 martie 1899) Lascăr Catargiu moare de un atac de cord (36).

La două ore după moartea lui Catargiu, nouă din cei 22 membri ai Comitetului Executiv al Partidului Conservator îl proclamă șef pe Gh. Grigore Cantacuzino. Alegerea pripită a lui Gh. Cantacuzino e de presupus că nu s-a făcut fără aprobarea regelui (prin generalul Vlădescu, prefectul Palatului, care, după aceea, se plângea că, odată ajunși la guvern, conservatorii „nu i-au dat răsplata cuvenită"). Tot așa e de presupus că alegerea lui Cantacuzino să fi fost sfătuită de Catargiu însuși, înainte de a se stinge. Fostul lider, fire liniștită, credea că era mult mai bine să fie, în fruntea Partidului, după el, un om ponderat și nu un impulsiv ca P.P. Carp, cu reacții imprevizibile, periculoase într-o funcție de răspundere. Junimiștii sunt luați prin surprindere. T. Maiorescu notează: „nu-mi vine să cred". Evident, nici un junimist nu vedea pe altcineva decât pe P.P. Carp drept succesor al lui Lascăr Catargiu. Și deodată s-au trezit, contra dorințelor lor, puși în fața unui fapt împlinit. Și nimeni nu-i consultase asupra noii rânduieli din capul partidului. Gestul conservatorilor catargiști părea imprudent, căci atrăgea ruptura de junimiști. Pe de altă parte, ei nu aveau de ales, odată L. Catargiu dispărut, decât între a rezista ascensiunii lui P.P. Carp sau a-i accepta șefia. Au ales soluția rezistenței, pentru că personalitățile politice, care fuseseră alături de L. Catargiu, individualități puternice, nu voiau să accepte ideea unei tutelări din partea unui politic atât de dominator cum era P.P. Carp. Fruntașul junimist nu era deloc iubit în rândurile conservatorilor. Toți însă se temeau de el, de ascuțita lui inteligență și puternicul lui caracter. Unui astfel de om nu te supuneai decât constrâns. Or nici gen. Florescu, nici N. Filipescu, Take Ionescu sau Gh. Cantacuzino nu credeau că sunt în situația de a fi constrânși. P.P. Carp nici

nu avusese știința sau dorința să le menajeze orgoliul și individualitatea. Dacă măcar ar fi venit printre ei, printre ceilalți fruntași conservatori, spunea gen. Mânu, s-ar mai fi putut discuta chestiunea șefiei. „D. Carp a voit însă, se vede, să ne căciulim noi 1?

domnia sa și a așteptat să ne ducem noi la clubul junimist și să-1 rugăm a lua șefia partidului conservator, ceea ce ar fi însemnat, după mine, sinuciderea Partidului Conservator și călcarea demnității sale“ (37). Gen. Mânu îl cunoștea bine pe Carp și ar fi trebuit să știe că n-ar fi fost Carp dacă era altfel. P.P. Carp nu iubea oamenii în general vorbind. în viața privată se purta foarte rece cu soția sau cu copiii, în viața socială la fel, fie că era cu prietenii, cu partizanii politici, cu adversarii sau cu țăranii de la moșia sa Țibănești. Nu accepta decât foarte rar să facă vreun serviciu, să aibă grijă de cei din jurul său. Cel mult simpatie disprețuitoare față de partizanii săi, „gugumani“, cum le zicea el cu îngăduință. în rest, nepăsare, adesea împinsă până la cruzime.

I.A1. Brătescu povestește o vizită a lui Carp la Pitești, în mai 1895 (era ministru la Agricultură și Domenii, în cabinetul lui Lascăr Catargiu). „Venirea pentru mine n-a avut nimic extraordinar - îi scrie Brătescu lui Maiorescu. A sosit trenul ca toate trenurile. Dl Carp s-a dat jos din tren, ca toți oamenii care având o pălăriuță gris și cu monoclu se dau jos din tren; în mijlocul magistraților și al tuturor notabilităților, convocați în gară printr-o invitațiune a domnului prefect, - a trecut printre toți clătinând din cap fără a da mâna nimănui și fără să-și scoată pălăria -, a întrebat pe deputatul Rădulescu de ce nu se strigă „ura!“, a intrat în sala de așteptare, unde a înșelat așteptările tuturor care credeau că o să-și scoată pălăria și că o să le vorbească și a plecat“. Și mai departe scriitorul comenta reacția: „Toată lumea e indignată și arhiindignată de atitudinea domnului Carp. Nu mai auzi decât aceleași și aceleași exclamări: Auzi dumneata, să nu-și scoată nici pălăria! (. . .). Auzi dumneata, să nu întindă mâna nimănui! Auzi dumneata, să nu ne mulțumească pentru întâmpinare!“ (38).

P.P. CARP - PRIM MINISTRU

Acesta era Carp. Puțin îi păsa de părerile comune. Nu-i păsa, de fapt, nici de alte păreri. Regelui, care-i ceruse să se

înțeleagă cu adepții lui Gh. Gr. Cantacuzino pentru un guvern, Carp îi replică: „Que Votre Majeste essaye d'abord toutes les mediocrites, mon tour viendra apres și je ne meurs pas avant“ (din nou, nici o modestie). Și

rândul lui va veni, într-adevăr. Când Carp e numit prim ministru, în vara lui 1900, e ditirambic întâmpinat la Viena. „Neue Freie Presse" scria un articol entuziast: „Vorbește foarte bine germana, cu un accent puțin hanovrian. Dar nu numai limba o vorbește, sufletul său de asemenea e cu totul german. Dacă e un om în România care să dorească ardent să apropie țara guvernată de Hohenzolern de Germania, atât din punct de vedere politic cât și intelectual, acesta e mai ales d-1 Carp. El și-a asimilat educația germană până într-atât încât e capabil să găsească expresii de pur rafinament". Ziarul lăuda educația pe care o dădea copiilor săi: „ca tată, el nu știe să aducă copiilor săi o binefacere mai mare decât aceea de a-i crește în Germania". Unul din copiii lui făcuse studiile la Academia din Kiel, împăratul Wilhelm al II-lea, scria „Neue Freie Presse", îi caută societatea pentru „spiritul său avansat", contele Biilow îl considera „între amicii săi". „D-1 Carp este o personalitate care, prin trecutul său, are așa o importanță încât el trebuie luat în raport cu Occidentul (...). El are pretenția de a fi, înainte de toate, un european, în tot ceea ce a făcut și în întreaga sa manieră de a acționa" (39). în 1900, când presa vieneză scria așa de frumos despre el, avea 63 de ani. Fizic se ținea destul de bine: talie mijlocie, solid construit, cu ochii foarte vii, cu o față deschisă, frunte largă, care părea și mai largă grație unei chelii avansate, părul și mustața puternic grisonate. Cabinetul lui, cum scrie și C. Bacalbașa, în savuroasele sale amintiri despre Bucureștii de altădată, „deșteptase mari sp.eranțe când a venit la cârmă. Opinia publică îl aștepta ca pe un mântuitor. Toți se întrebau ce va ieși din acel cap pe care mulți îl credeau genial" (40). N-a ieșit nimic deosebit.

Carp nu avea nici un program propriu de redresare a situației financiare. Liderul junimist dovedise în timpul „marii guvernări conservatoare" din anii 1891-1895 cum că are numeroase idei și își poate imprima personalitatea asupra unui guvern întreg. Dar atunci nu era criză, cum se întâmpla să fie la 1900 și el nu era prim ministru. Acum era și una și alta și lipsit de știința practică a lui Menelas Ghermani, fostul finanțist junimist, acum decedat, Carp se simțea dezorientat. Era ciudat că în timpul celor 15 luni de guvernare a conservatorilor cantacuziniști, P.P. Carp nu

pregătise nici o soluție proprie, nici un singur proiect de lege în materie financiară. Declarase doar că era împotriva expedientelor lui Take Ionescu și a unei politici de economii cu orice preț, promovate de liberali. Un

program pozitiv însă nu se putea face doar din negații. Și soluțiile improvizate ale lui Carp nu sunt eficace. Nici n-a meditat suficient asupra lor. „Carp n-a luat destul de în serios ministerul - scrie T. Maiorescu. Mai până acum o săptămână în toate diminețile, câte 1 oră lecții de latinește copilului său Grigore. Apoi guvernul nu e Kindergarten" (41). Siguranța de sine pe care o afișa pretutindeni nu părea să fie de ajuns. Și evident nu era. Nu părea omul în posesia unor leacuri care să redreseze situația. Duiliu Zamfirescu, malițios, scria despre Carp ca despre „frumosul tip de bărbat politic (ce) se cuvine să treacă urmașilor neștirbit. Numai în opoziție" (42). După o discuție la rege, T. Maiorescu nota: „regele vizibil fără încredere în capacitatea financiară a lui Carp". Și adăuga: „Nu e de mirare și eu am pierdut credința în Carp". în fața regelui, Carp își susține planul său financiar (în mare parte același cu al lui Take Ionescu) și nu vrea să cedeze în nici una din prevederile lui. O face și agresiv, iritant. Regele „când se înroșea, când râdea galben", cum scrie Maiorescu. Carol I îi cere să fie mai suplu, că uneori trebuie să cedeze - și el regele a cedat de atâtea ori. La care Carp îi răspunde: „C'est le tort que Votre Majeste a eu". Apoi văzând că regele s-a înroșit de supărare, a încercat s-o mai scalde: „Mais du reste votre Majeste peut ceder parce qu'Elle est permanente et elu a un lendemain, tandis que nous autres ministres, nous n'avons qu'aujourd'hui". Era o vorbă frumoasă, dar ea n-a potolit supărarea suveranului care nu putea decât să regrete felul supus de a fi al unui D A. Sturdza (care era tot atât de favorabil unei alianțe cu puterile Centrale, cum le declara regele miniștrilor german și austriac de la București, dar care, incontestabil, era de preferat lui Carp. Miniștrii Puterilor Centrale l-au sfătuit însă să nu-1 înlăture prematur pe Carp, faptul fiind dăunător intereselor României și creditului acesteia în acel moment, în vizită la Berlin, P.P. Carp afirmă despre rege că era „prea slab", ceea ce, desigur, se află la București, sporind nemulțumirea suveranului. Călătoria la Berlin și Viena a lui Carp e încărcată de strălucire: audiență la împărații Wilhelm al II-lea și Franz Josef, audiență la contele Billow și Goluchovski, interviuri cu „Localanzeiger" și „Neue Freie Presse", decorat cu marele cordon al Ordinului Leopold,

împăratul Wilhelm al II-lea i-a oferit portretul cu o inscripție *mânu propria.* „El a fost primit cu distincție de suverani și de miniștri, și această primire a fost de natură să ridice un pic prestigiul său avariat vis-â-vis de compatrioți", cum scria Henry, ministrul Franței la

București, în telegrama sa trimisă la Paris, lui Delcasse. „Se vede că Carp trece de adevăratul purtător al Triplei Alianțe după moartea lui I. Brătianu", nota T. Maiorescu. Dar vreo înlesnire financiară aduce de la Berlin? - se întreba același Titu Maiorescu. Măcar contocurent de vreo 10 milioane de la Disconto-Gesellschaft? Nimic. Inutilă călătorie" (43).

întors de la Berlin, Carp e întâmpinat de o tot mai pronunțată opoziție liberală. Ea propunea ca remediu o politică de economii bugetare. Nu una de impozite directe, cum gândea Carp, care vedea în aceste impozite „adevărata bază a siguranței generale a statului" (numai că el evalua exagerat veniturile rezultate din impozite). Opoziția la propunerile financiare ale lui Carp devine mare și în rândurile conservatorilor. Ea e organizată de Take Ionescu, omul politic lăsat de o parte de noua combinație guvernamentală. Take Ionescu are în mână parlamentul și îi cere lui Carp să accepte sugestiile forului legislativ privind reformele financiare. Carp refuză, ceea ce, cunoscându-1 pe Carp, era de așteptat. La 26 ianuarie 1901, Carp își scrie demisia. Miniștrii Germaniei și Austro-Ungariei la București îi cer regelui să nu o accepte (pentru că ar face o foarte proastă impresie la Viena și Berlin, băncile germane n-ar mai acorda nici un sprijin României. Mai mult, anume pentru a ajunge la urechile regelui, Kiderlen, ministrul Germaniei la București, a telegrafiat în clar la Berlin că prin „căderea lui Carp poate că a căzut ultima serioasă tentativă de a restaura finanțele în țară". Regele respinge demisia. Ceea ce nu face regele, face Camera. La 12 februarie 1901 Carp aduce la cunoștința Camerei că nu s-a ajuns la nici o înțelegere între Comitetul delegaților și guvern, că el a vrut să facă finanțe, iar Comitetul Camerei a făcut politică. Sub neînțelegeri de cifre se aflau de fapt neînțelegeri de persoane. „Am poate multe vocațiuni; o vocațiune însă nu am, aceea a unui guillotine par persuassion", declară el pentru a pune capăt

discuției. Camera votează apoi o moțiune de încredere: 74 bile contra 75 (Carp cere miniștrilor să nu participe la vot). Și guvernul Carp cade. Victimă a firii intransigente a șefului său, dar și a neînțelegerilor din rândurile conservatorilor (44).

A doua oară când Carp este prim ministru, între 29 decembrie 1910-27 martie 1912 (în același timp el este și ministru de Finanțe), el impulsionează și inițiază o bună și bogată activitate legislativă, care pune în aplicare programul anunțat de șeful guvernului la 30 decembrie 1910. Câteva legi sunt de remarcat, unele chiar cu

deosebire (45). La 22 martie este adus în Cameră un proiect de lege pentru ieftinirea traiului; scutirea de impozit funciar a proprietăților rurale mai mici de 6 ha., în afară de vii și livezi de pomi; desființarea taxelor fondului comunal asupra făinei și petrolului; desființarea dobânzii la sumele datorate statului de către țărani de la 1 aprilie 1911 înainte, pentru valoarea porumbului, semințelor și nutrețurilor cumpărate și distribuite de stat în anii 1904-1905; abrogarea legilor din 6 aprilie 1889 și 30 martie 1908, prin care se constituia un fond de rezervă al C.F.R.-ului; o lege contra acaparamentelor, a trusturilor și cartelurilor contra instituirii prețurilor de monopol la produse de consum de primă necesitate: făină, carne, unt, fructe. Se prevedeau pedepse cu închisoarea de la 6 luni la 2 ani și o amendă de la 1.000 la 3.000 de lei pentru toți cei care participau la instituirea prețurilor de monopol, iar pentru scumpirea produselor alimentare pedeapsa era între 1 și 5 ani și amendă de 5.000 de lei.

O lege importantă e legea meseriilor, o veche dorință a lui P.P. Carp. încă de la 1888 elaborase un proiect, nu de reînființare a breslelor (desființate în 1873), cum s-a zis în epocă, ci pentru crearea unor forme organizatorice de încurajare a meseriașului român aflat într-o condiție de totală inferioritate față de cel străin. Un proiect care nu s-a realizat, cum nu s-a realizat nici cel al lui N. Filipescu din 1900, din cauze diverse, în principal pentru că cei doi fuseseră prea puțin miniștri ai resortului industriilor. Ce nu izbutiseră conservatorii, izbutesc liberalii în 1902, prin legea lui B. Missir. O lege deficitară însă, pentru că nu includea muncitorii din fabrici, meseriașii de la sate, nu prevedea aplicarea asigurărilor sociale în cazul accidentelor de muncă și de bătrânețe și, în plus, prin crearea corporațiilor, nu oferea nici un adăpost în fața concurenței. Conservatorii, în 1906, prin legea asupra muncii minorilor și femeilor în așezămintele industriale și exploatări miniere, au lărgit prevederile sociale de mai înainte. D. Nenițescu, aduce, în sfârșit, în 1911, o lege care voia să exprime mai clar și mai precis gândirea conservatorilor în materie. Legea Nenițescu avea o primă parte referitoare la organizarea meseriilor și a lucrărilor și o a doua cu privire directă la asigurările

muncitorești. Meseriașii și lucrătorii din fabrici erau organizați în bresle și în corporații. Breasla - asociațiunea a cel puțin 25 de meșteri care se îndeletnicesc cu același meșteșug - era organul apărării intereselor profesionale, iar corporația, formată din una sau mai multe bresle în așa fel încât să cuprindă cel puțin 1.000 de

membri, era organul asigurărilor sociale. Aceste asigurări erau pe trei ramuri: contra bolii, accidentelor și de bătrânețe. Primele două erau pe baza contribuției patronilor și a lucrătorilor, a treia cu participarea egală a salariaților, a patronului și a statului. Această organizare avea defectele ei: contribuția lucrătorilor greva asupra salariului lor, conducerea organismului de asigurare revenea de regulă patronilor, sistemul împiedica manifestarea nemulțumirilor. Dar pe plan european atunci cam la fel erau formele sale. Ba chiar asigurarea socială stabilită de legea Nenițescu era mai bună, în sensul unei mai mari eficiențe, decât organizarea asemănătoare din Franța sau din alte țări europene. Legea meseriilor ilustra cel mai convingător principiul conservator al intervenției statului în reglementarea relațiilor sociale.

Același principiu al intervenției, dar de data aceasta în mecanismul economiei, împărtășit chiar cu și mai multă convingere de liberali, îl ilustrează legea încurajării industriei naționale. Și la ea, ca și la precedentele, P.P. Carp este coautor. Ceea ce se urmărea era înlăturarea neajunsului ca, în perioada de încurajare, unele fabrici (mai nou înființate) să se bucure de avantaje, iar altele nu (legea din 1887 și corectările ei acordau avantaje doar pentru 15 ani). în același timp, de încurajare urma să se bucure nu numai fabricile „cu motoare puternice", adică cele mari, cum se prevăzuse în 1887, ci toate, adică și cele mijlocii și mici, pentru a se da o posibilitate de dezvoltare și rezistență industriei mici a meseriașilor și industriei casnice. în plus, trebuia îndepărtat neajunsul de până atunci, adică acordarea de avantaje și fabricilor care importau materie primă (legea din 1887 și cele care i-au urmat scuteau de taxe vamale multe materii prime importante și multe semifabricate). Proiectul P.P. Carp - D. Nenițescu nu mai acorda avantajele pentru materia primă adusă din străinătate decât cu foarte rare excepții, și atunci scădea taxa vamală proporțional cu mărimea întreprinderii, încât toți producătorii erau favorizați deopotrivă.

întreprinderile ce urmau a se bucura de avantaje erau cele care, în afara personalului administrativ și tehnic, foloseau 20 de lucrători și aveau mașini de cel puțin 5 cai putere puse în funcțiune. Totodată se bucurau de ele și acele

întreprinderi care întrebuințau cel puțin 4 calfe sau meșteri, societățile cooperative de meseriași cu 2000 de lei capital și cu 10 lucrători sau asociați, cooperativele sătești sau stabilimentele care întrebuințau la un loc sau la domiciliu 20 de

lucrători în industria casnică. Avantajele erau împărțite în două, pentru 30 de ani și pentru 21 de ani... Proiectul n-a fost criticat în Parlament (de altfel, opoziția se retrăsese și în presă critica e neînsemnată). Camera îl aprobă cu 61 voturi contra 4, iar Senatul în unanimitate. Și legea P.P. Carp - Nenițescu a rezistat până în 1938. Și dacă este adevărat că dintre guvernanții României moderne liberalii contribuiseră cel mai mult la ridicarea unei industrii, în nici un caz nu se poate spune despre conservatori că nu i-au susținut în eforturile lor, consolidându-le.

O lege bună, inspirată tot de Carp, este aceea a vânzării în loturi la țărani a moșiilor de mână moartă. Nu se rezolva problema agrară cu această lege, dar conservatorii țineau să le răspundă liberalilor că și ei erau preocupați de situația țăranului, dar în felul lor, „prin muncă se capătă proprietatea, iar nu prin violență și nici prin cerșetorie".

Alte legi adoptate de guvernarea Carp sunt de organizare a înaltei Curți de Casație și Justiție, de acordare de drepturi politice depline dobrogenilor, de deschidere a unor conturi extraordinare pentru Ministerul de Război (vor prinde bine în timpul războaielor balcanice), de organizarea cercetării științifice, lărgirea drepturilor de autonomie universitară ș.a. O legislație bogată, bună și foarte utilă. Conservatorii rămâneau aceeași pricepuți organizatori și administratori de țară (46).

P.P. Carp ar fi putut rămâne în funcție până în ajunul crizei balcanice, dacă nu ar fi intervenit „afacerea tramvaielor": Cu ea guvernul conservator este obligat să ducă lupta pe două fronturi: împotriva conservatorilor democrați ai lui Take Ionescu și împotriva liberalilor, care acum nu se mai mulțumesc să sprijine doar pe Take Ionescu, ci intră nemijlocit în acțiunea de răsturnare. Afacerea tramvaielor, în primul rând o afacere liberală, nu era de prea mari proporții. Putea aduce însă o lovitură politică la adresa partidului advers. Guvernul Carp, prin Al. Marghiloman, schimbă statutele Societății de Tramvaie din București în favoarea Primăriei, nu a acționarilor, recte a liberalilor. La 28 noiembrie P.P. Carp ripostează violent lui I.I.C. Brătianu de pe poziția autorității morale pe care i-o dădea „o viață publică dezinteresată și o viață privată corectă" (aluzie la

căsătoria doar de o lună a lui Brătianu la Ruginoasa), amenințând cu aplicarea „fierului roșu pe unele răni". Atacul, altfel de mare efect, prilejuind lui Carp și un mare succes

oratoric, era însă prea dur, pentru ca liberalii să-l uite sau pentru a lăsa spațiu unei soluții negociate. „Afacerea tramvaielor" devine platforma opoziției pentru înlăturarea lui Carp. Reprezentanții ei părăsesc Parlamentul și mută lupta împotriva guvernului în manifestații și întruniri la cluburi și în stradă. La București se devastează clubul conservator. Partidul de la guvern organizează și el întruniri și manifestații contra opoziției, fapt mai rar întâlnit în uzanțele vieții politice românești. Carp amenință cu dezvăluirea și a altor afaceri liberale, privind petrolul, pescăriile, și, mai grav, cu dezvăluirea represiunii sângeroase din 1907. Sunt săptămâni și luni de înăsprire a raporturilor între partide. Regele e din ce în ce mai nemulțumit de agitațiile opoziției și îndeamnă stăruitor la ieșirea din criză prin închegarea unei concentrări conservatoare. El însuși are numeroase convorbiri cu Take Ionescu, cu T. Maiorescu, P.P. Carp, încercând să stabilească bazele unei înțelegeri. Barbu Știrbei, administratorul domeniilor regale, e folosit ca mijlocitor. O concentrare conservatoare era greu de realizat însă, deoarece Carp, peste ale cărui puncte de vedere nu se putea trece, atâta timp cât era prim ministru și șef al Partidului Conservator, nu accepta o concentrare decât în condițiile menținerii întregii sale legislații. La începutul crizei, Carp are de partea sa, cel puțin aparent, pe toți conservatorii, inclusiv pe N. Filipescu, care, în lupta declarată împotriva liberalilor îl sprijineau. Dar, în fața insistențelor repetate ale regelui de a se normaliza situația și de a se ajunge la o înțelegere cu Take Ionescu, această solidaritate se sfarmă repede. Sub pretextul destul de plauzibil că Partidul Conservator trebuie să rămână la putere, altfel pierzându-și prestigiul, practic fiecare dintre fruntașii partidului caută să găsească o punte de înțelegere cu Take Ionescu și, pe această bază, să soluționeze criza politică. De dragul puterii, Carp este sacrificat. Până și prietenul de o viață, T. Maiorescu, intră în jocul pentru putere și acceptă propunerea regelui de a forma el un

guvern conservator „de detente". Intr-o atare conjunctură, când nu mai găsește sprijin nici în propriul guvern, chiar dacă majoritățile parlamentare îi rămăseseră încă fidele, P.P. Carp se vede silit să fie mai concesiv și să încerce el însuși să realizeze o înțelegere cu Take Ionescu și o împăcare cu 1.1.C. Brătianu. Nici una din încercări nu reușește. Concesiile lui Carp se opreau înainte de a începe, iar Take Ionescu și I.I.C. Brătianu nu-1 voiau pe Carp, între timp, la 16 martie 1912, Curtea de Casație respinge recursul lui Marghiloman privind statutele Societății de Tramvaie.

Al. Marghiloman își dă demisia. Carp se solidarizează și tot guvernul se retrage (47).

După aceasta n-a mai fost șef de guvern. Și s-ar putea spune că P.P. Carp nu a avut prea mult noroc cu guvernele sale. A căzut cu ele în mijlocul unor confruntări politice acute. Iar intransigența lui le-a acutizat și mai tare. Pentru că nu era omul concesiilor și al luptelor de culise.

P.P. CARP - ORATORUL

P.P. Carp e un talent oratoric puțin obișnuit. Una din cauzele gloriei sale din timpul vieții (dar și după aceea, cum volumul de față stă mărturie) este și acest talent. Glasul său nu avea farmecul pe care-1 găseai la T. Maiorescu, Al. Lahovari, Take Ionescu, B. Delavrancea... Avea chiar o stridență supărătoare și un moldovenism încă bine conservat. P.P. Carp vorbea însă totdeauna inteligent, concis și lapidar. Și aceasta într-o vreme în care oratoria politică se caracteriza în parlamentul român prin multă frazeologie romantică, arguție avocățească, analize care adesea nu se mai terminau.

Exprimarea lui părea turnată în bronz. Și astăzi, cum cititorul poate constata, discursurile sale îți stârnesc un viu interes și te lași purtat de remarcabila lor putere deductivă. Discursurile acestea arată o reală și sigură competență în probleme sociale, financiare, economice, politice, în problemele care au agitat vremea în care a trăit Carp. Vădesc un om de mare cultură și de maturitate de concepție.

Nici un alt om politic român nu a putut da o formă atât de sentențioasă, de aforistică gândurilor sale. Nici unul n-a dat cugetării sale o putere de abstractizare atât de mare, n-a fixat mai bine situații sau portrete, n-a avut în discursul său o expresie mai lapidară, mai bine găsită. Titu Maiorescu, prietenul său, era un mare orator academic, P.P. Carp era un pasionat, un improvizator exploziv și patetic. Era ironic, mereu plin de spirit, „o vioiciune cu elemente de improvizație și cu zăngănit de spadă“, cum fericit găsește expresia E. Lovinescu. Discursurile lui Carp sunt totdeauna

bine îngrijite și bine construite, oferind plăceri estetice. „Intervențiile sale în dezbateri, scria I.G. Duca mai târziu, aveau pururea un adânc și meritat răsunet, în ceea ce privește spiritul, nimeni nu l-a întrecut, el a fost, fără îndoială, omul cel mai spiritual din vremea lui. Replicile lui erau

distrugătoare, din două cuvinte azvârlite cu aerul său ironic dobora cel mai înfocat adversar. S-a zis că era gata să sacrifice o situație pentru un cuvânt de spirit. Este exagerat, dar desigur că vorbele lui usturătoare i-au atras adesea dușmănii inutile. în schimb, câte bătălii nu a câștigat cu uimitoarea sa facultate de a dezarma adesea prin claritate. Când își punea monoclul și se uita la cineva, rareori în duelul ce se angaja nu era el învingătorul, nenumărate erau anecdotele ce au circulat despre apostrofele și jocurile lui de cuvinte" (48).

Lui George Vernescu, atunci când acesta nega existența Partidului Conservator, el îi replica: „îi voi răspunde domnului Vernescu ca Diogene, care față cu un adversar ce nega mișcarea, se mărginea a se plimba pe dinaintea lui" (49).

La 4 decembrie 1884, el răspunde unei lungi serii de atacuri ce se aduc în Parlament junimiștilor: „Este un aforism al lui Schopenhauer, care zice că valoarea unui om se judecă și după umbra care o aruncă. Se vede că umbra este mare, căci ați dat de dânsa până a nu da de cel care o aruncă, și ați condamnat ideile noastre *a priori,* până a nu le cunoaște. V-ați luptat cu umbra, să vedem cum stăm cu realitatea".

împotriva acelora care atribuiau doar lui I.C. Brătianu meritul obținerii independenței, el răspunde la 29 noiembrie 1886: „După noi toate acestea au fost făcute și (el nu-i neagă meritele lui I.C. Bratianu) de doi oameni, din care unul e cheia de boltă și celalaltă temelia suveranității naționale. Aceștia doi se numesc: unul regele Carol și al doilea dorobanțul român".

într-un discurs din Cameră asupra legii comunelor, la 27 noiembrie 1886, el declara: „Suntem huliți din dreapta și din stânga, astfel încât am ajuns a crede că în țara aceasta toți au caracter afară de Petre Carp". Sau, din aceeași ședință, deputatul Stanian îl întrerupe: Ești un egoist inteligent. - Domnule Stanian, am eu
acest avantaj asupra celor care sunt egoiști, fără să fie inteligenți".

Iată un model de patetism, rostit la 16 martie 1888, când mișcările de stradă împotriva guvernului Brătianu

ajung și în Cameră, unde un ușier e rănit, iar unii deputați, între care N. Filipescu și N. Fleva, sunt arestați: „Dacă îndrăzneala ar fi suficientă ca să acopere o crimă, guvernul ar fi alb ca omătul; dacă numărul ar fi suficient pentru a asigura impunitatea, veți rămânea nepedepsiți. Sunt însă pete care odată căzute pe fruntea unui om, trebuie să-1 facă să plece capul: orice va face, de răspunderea finală nu va putea scăpa, și am convingerea că răspunderea aceea va fi mai apropiată decât se

poate crede“. Din același discurs: „recunosc că nu suntem populari; dar sunt două soiuri de popularitate: este popularitatea promisiunilor și a speranțelor deșarte, pe care n-am căutat-o și n-am râvnit-o niciodată, și este popularitatea faptelor ce se îndeplinesc; pe aceea o ambiționăm și avem convingerea că, intrați nepopulari în guvern, vom ieși populari, contrar cu alții, care au intrat populari și au ieșit nepopulari“ (era tot o făgăduială, păcatul tuturor oamenilor politici, dar răsturnată). O formulă lapidară dintr-un discurs din 28 martie 1888: „în politică greșelile se îndreaptă, nu se răzbună“. O alta, dintr-un discurs de la 27 martie 1892: „Primul semn al unei stări înapoiate sub punctul de vedere al culturii, este netoleranța. Când cineva crede că numai el are dreptate, când cineva crede că în afară de concepția creerilor săi nu mai este absolut nimic alt în viața socială, acela este un om incult, care n-a avut încă putința de a-și da seama cât de variate, cât de multiple sunt manifestările gândirii omenești” (vorbele i se puteau aplica și lui însuși pentru intoleranța pe care a arătat-o în unele situații care cereau flexibilitate).

Tot în 1892, când liberalii reclamau iarăși puterea, în virtutea faptelor înaintașilor lor: și când Carp le răspunde ironic: „Credeți d-voastră că țările, în istoria lor, au împins vreodată recunoștința până acolo încât să dea totul acelora care n-au făcut nimic, dar care invocă numai memoria acelora care au făcut ceva?“. Sau: „Credeți oare că este suficient de a îmbrăca cineva în mantia oamenilor mari și a zice: eu sunt urmașul lor“.

Lui D.A. Sturdza îi spune la 22 decembrie 1901: „Domnule prim ministru, subscriu la cele ce ați zis despre Al. Lahovary și care are o statuie pe o piață a Bucureștilor. Pentru că dacă ar trăi, nu ar avea-o și lipsa lui dintre noi este mai simțitoare decât prezența lui pe o piață a Bucureștiului”.

La 12 februarie 1901, când erau în toi în parlament discuțiile pentru a ajunge la o înțelegere privind reformele fiscale, deputatul Gr. Triandafil exclamă, adresându-se lui Carp: „- îți dau capul meu, dar numai să ne înțelegem”, la care Carp replică: N-am ce face cu el”. Stenograful Camerei consemnează „ilaritate” și vorbele „Ecce Homo”.

Discurs electoral la Teatrul Liric, unde se întâlnesc

junimiștii, la 24 iunie 1902: „Să nu vă gândiți că, dacă zic că numărul este absolut indiferent (junimiștii erau, într-adevăr puțini la număr și atunci construcția discursului pleca de la această realitate n.n), sunt și eu dintre aceia care cred că de îndată ce ai guvernul, atunci cea mai

mare parte va veni la foloasele bugetului și că, cu puterea, numărul vine de la sine. Să nu credeți că-mi trece prin gând această idee. Dacă zic numărul vine în urmă, este că eu, care am mare încredere în vitalitatea acestui popor, cred că, dacă îmi dai un guvern bun, numărul vine pe urmă. îmi dai un guvern rău, chiar dacă ai avut numărul când ai venit, îl pierzi de a doua zi. Și de aceea numărul e indiferent[11]. Sau, tot aici: „Nu la apetituri, nu la satisfacerea de pofte v-am convocat. V-am convocat ca să vă zicem că relele deprinderi, care au transformat politica la noi într-un mijloc de chiverniseală trebuie să contenească odată în această țară și am încredere că acel apel va fi mai puternic decât cred potrivnicii noștri“.

în 1904, cu prilejul discuției tarifului vamal: „îmi amintesc o maximă, care este scrisă la Frankfurt, pe palatul imperial și care glăsuiește în modul următor: Cuvântul unei părți este cuvântul nimănui; să se asculte amândouă”.

Realpolitik, tot în 1904, în discuția tarifului vamal: „Se zice: capitalurile străine intră în țară și apoi ies din țară și se duc la străini înapoi cu un mare câștig. Așa este. Dar ploaia care a căzut pe pământ se întoarce iarăși la cer; căzând însă pe pământ, îl îmbogățește, îl alimentează și-1 face mai producător. Așa și cu capitalurile străine. Ele vin la noi și apoi iarăși se duc; însă în trecerea lor pe la noi va ieși o întărire atât de mare a muncii naționale, încât vom fi recunoscători și acelora care le-au adus și acelora care le-au întrebuințat”.

Foarte bună întrebarea lui, în același discurs: „în ultimă instanță ce numim capitaluri străine? Adică Constituția noastră nu este capital străin? Oare un creer românesc a inventat libertățile publice; pe terenul moral ce nu este capital străin? Oriunde ne aruncăm ochii trebuie să zicem că ceea ce suntem astăzi și ceea ce ne înconjoară este într-adevăr rezultatul unei munci de absorție a tot ce au muncit alții înaintea noastră”.

La 13 ianuarie 1906, îi replică lui Take Ionescu, al cărui tată era incert, cel puțin ca zvon public: „dl. Take Ionescu v-a spus că se stabilise un fel de raport filial între domnia sa și domnul Catargi. Sunt convins că în sferele senine în care se află astăzi, va fi auzit cu o legitimă mândrie, că după moartea lui a ajuns și el să fie tatăl lui Take”.

în același discurs îl caracterizează pe Gh. Gr. Cantacuzino: „Dl. prim ministru (Gh. Cantacuzino) a zis că a fost indicat ca succesor al său (al lui L. Catargiu). Respect aceasta indicație. A mai zis că merita poziținea pe care o ocupă pentru că viața d-sale întreagă este clară

ca un pocal de cristal. O fi! Dar oare nu vedem așa ușor prin pocal fiindcă e deșert“.

Lui II.C. Bratianu, în celebrul său discurs din 29 noiembrie 1911, zis al „fierului roșu“, privind Societatea de tramvaie din București, unde cele mai multe investiții le aveau liberalii, P.P. Carp îi spunea: „Autoritatea morală a unui om politic nu se câștigă decât printr-un singur mijloc. In viața ta privată să fii totdeauna corect, în viața ta publică să fii totdeauna dezinteresat". Sau: „Pe principii se fac revoluții, pe afaceri nu".

Iată-l pe Carp la 18 decembrie 1915: „Fiecare stat are două chestiuni de studiat, are două probleme de rezolvat: problema existenței sale și problema măririi sale. Dar mărirea nu este posibilă decât cu existența. Și când dv. veți fi sacrificat posibilitatea existenței statului nostru, atunci în loc să fi venit în ajutorul fraților noștri de dincolo, ale căror suferințe le descrieți aici, veți fi adăugat la suferințele lor și suferințele noastre și în loc să fim egali cu dânșii în fericire, vom fi egali cu dânșii în nenorocire". In același discurs îl apostrofează pe Take Ionescu, pe tema variațiilor sale în politica sa externă (în fapt erau variațiile politicii țării, determinate de jocul intereselor marilor puteri pe continent): „Să-mi permiteți să amintesc că talentul nu justifică toate incarnațiile, precum frumusețea nu justifică toate prostituțiile". Și adaugă, cu aceeași adresă, întrebându-se când a avut dreptate Take Ionescu: „A avut dreptate atunci, are dreptate și astăzi, pentru că atunci ca și astăzi pleda o cauză. N-a avut dreptate nici atunci, nici astăzi, pentru că nici atunci nici astăzi nu apără o convingere".

CARP - IDEOLOGUL

P.P. Carp demonstrează o cultură ieșită din comun, o mare competență în tot felul de domenii. Și foarte adesea soluțiile date de el intră în procedura ce se va urma și cu alte prilejuri, creează precedente. Profesorul G. Tașcă citează (50) soluția juridică dată de Carp în succesiunea Bedmar în 1892 (moștenitorii Bedmar, străini, nu aveau drept să dețină

bunuri imobiliare în România, potrivit Constituției). Soluția lui Carp, aceea de a-i obliga pe moștenitori sa vândă bunurile imobiliare într-un anumit termen, va fi mai apoi

folosită în toate cazurile de acest gen. Tot el citează lecția de drept roman pe care Carp i-o dă în Cameră lui G. Mârzescu, distinsul profesor de la Facultatea de Drept din Iași, care, în 1894, în plină discuție a legii minelor și în plină întărâtare politică, forțează adevărul pentru a sluji un scop politic imediat, crezând că faptul nu se va observa. Din nefericire pentru el, Carp era de față, și demonstrația lui privind dreptul individual și cel general în legislația romană este pentru toată lumea o dovadă peremptorie a solidei culturi juridice a lui Carp, iar pentru Mârzescu o învățătură: nu trebuie sacrificat nicidecum adevărul științei mai ales pentru a servi măruntele scopuri politice (51).

Cultura juridică l-a ajutat pe Carp să înțeleagă grelele probleme ale politicii economice și sociale. Principiul lui Carp era foarte clar în orientarea acestei politici: „statul să ia în mâna lui protecția claselor muncitoare și să se preocupe de bunul trai al celor de jos“. Era principiul școlii economice moderne germane, era principiul după care în Germania se călăuzise Bismarck. Numai că P.P. Carp nu îl preia pur și simplu din Germania și îl aplică *tale quale* în România, cum atâtea alte legi, regulamente și orânduieli de toate felurile fuseseră preluate de guvernanții români, liberali și conservatori deopotrivă. P.P. Carp aduce spiritul critic al Junimii în materie politică și socială. „Reformele la noi s-au făcut până acum fără să se țină seama de ceea ce există deja în țară; s-au luat pur și simplu legi din alte țări, s-au tradus și s-au însoțit de o expunere de motive oarecare“. In altă parte el remarca faptul că s-au preluat ideea și legea, nu și metoda care le crease. Sau constata: „în dosul fiecărei idei este o lucrare pregătitoare, o epocă de preparațiune, a cărei rezultantă este legea respectivă[11]. Din această cauză, ceea ce propune Carp în materie economică și socială nu va fi niciodată o schimbare în bloc într-un domeniu sau altul, ci o încercare de a îmbunătăți o situație sau alta. „în toate legile pe care am avut ocazia a le prezenta în viața mea, am ținut cont de aceasta; am căutat să îmbunătățesc o stare de lucruri existentă în această țara[1] (52). E dealtfel concepția conservatorismului în genere. în felul în care gândește, în problemele economice și sociale, Carp e deosebit de cei mai mulți din oamenii politici ai vremii, care fie că nu aveau

pregătirea necesară într-o astfel de materie, deloc ușoară, fie că se mulțumeau cu mai puțin, cu câteva noțiuni generale despre libertatea schimbului, jocul cererii și al ofertei, libera dezvoltare a individului, fără a intra în profunzimea

chestiunilor. „Când la 1881 și pe urmă la 1888 ne-am ridicat noi în contra tendințelor diferitelor partide de a se gândi numai la idei generale constituționale, când am zis: frământările pentru libertăți, frământările pentru constituirea statului nu mai sunt la ordinea zilei, libertățile le avem, Regatul l-am făcut, neatârnarea o avem, trebuiesc părăsite vechile idei, atunci am găsit în toate partidele din Țară constituite de pe vremurile acelea, care erau deprinse cu luptele politice însă numai pe tărâmul constituțional, am găsit acea întâmpinare și combatere puternică pe care o cunoașteți cu toții" (discurs din 24 iunie 1902, la Congresul Junimiștilor - 53). Carp cere tuturor, chiar de la începuturile sale politice, să mute cu toții înfruntarea de păreri în domeniul construcției de stat. Cu alte cuvinte, un salt de calitate. A fost întâmpinat cu invectiva de reacționar. Se pleca de la părerea comună că nu ai o opinie sau alta decât în funcție de interesul personal, de la părerea comună mai ales liberalismului nostru, după care politica nu era decât o confruntare publică de interese personale. La modul reductiv și simplificator nici nu era altceva. Existau însă excepții. Carp părea să fie una dintre ele. Nu în sensul că eluda interesul personal (nimeni n-o face), ci în sensul că dădea acestuia o mai înaltă perspectivă. Vorba lui G. Tașcu: „Nu e vina lui (a lui Carp n.n.) dacă a avut nenorocul să lucreze într-un mediu căruia i-a trebuit 50 de ani ca să-l priceapă" (54). Desigur, o exagerare. Exprimă intenția autorului de a-1 singulariza pe Carp.

în materie economică și socială, P.P. Carp este creatorul programului „Era Nouă", un program cunoscut ca atare încă din 1881, dar care ia forma definitivă abia în 1888. Două principii doctrinare stau la baza acestui program. Primul era recunoașterea dreptului de intervenție a statului în raporturile sociale. Intervenția nu trebuia să se facă însă - și acesta era al doilea principiu - fără a ține seama de „starea populației țării, de obiceiurile ei, de felul ei de trai, de starea ei de cultură, de tradiții și de o sumă de alte împrejurări". Principiile „Erei Noi" pleacă de la câteva elemente esențiale ale doctrinei conservatoare („Era Nouă" este de fapt principalul document al acestei doctrine în România). Nu se pleacă decât de la fapte singulare, de la fapte date. Nu se

aruncă spre orizontul de dincolo de aceste fapte imediate. Conservatorismul „Erei Noi" e preocupat să acționeze imediat cu detalii concrete și nu se preocupă în general de structura lumii în care trăiește, nu-și pune întrebări la care nu are un răspuns în acel moment. Aceasta spre deosebire de

modul de a acționa liberal-burghez, care pleacă de la ceea ce ar putea fi posibil, trecând peste ceea ce este imediat. Reformismul conservator în genere („Era Nouă“ nu făcea excepție) tinde totdeauna însă să înlocuiască fapte singulare cu alte fapte singulare. Nu vrea să transforme lumea întreagă, cum o face liberalismul, ci să substituie un fapt singular cu alt fapt singular; să amelioreze o situație, nu să o schimbe. In același timp, înțelegerea particularului de către Carp - și de conservatori în genere - este făcută prin continuarea trecutului. Semnificația unui fapt particular derivă din ceea ce este în spatele lui, în trecut, în ceea ce era prefigurat în germene. Progresistul trăiește prezentul ca început al viitorului. „Era Nouă“ vrea să amelioreze, nu să schimbe dintr-o dată (55). „Era Nouă“ mai are și o altă semnificație. In ideologia politică românească este un salt, de la tipul de conservatorim tradițional, de contrapunere la reforme și la înnoire, de rezistență la orice nou, la conservatorismul înțeles ca fenomen specific modern. Se trece de la subiectivismul unor indivizi singulari, al „boierilor de modă veche“, care reacționau în chip tradiționalist, la conservatorismul care desemnează un fenomen modern, istoric și sociologic determinat. Carp cunoștea scrierile lui Chateaubriand (citise periodicul lui, „Le Conservateur“). Cunoștea scrierile lui Burke, ale lui Tocqueville asupra revoluției franceze și a democrației în America.

Pe baza programului „Era Nouă“, P.P. -Carp propune și realizează reforme importante deopotrivă în domeniul economic și social. El și alți oameni politici, conservatori sau liberali, „Era Nouă" fiind un program cu largă difuziune în societatea românească. „De la 1866 până la 1916, în decurs de 50 de ani de viață politică, el nu a schimbat, nu a avut nevoie să schimbe, o idee, un rând, din programul alcătuit“. Sunt cuvintele lui G. Tașcă (56). Și sunt drepte. „Era Nouă" a fost nu doar un proiect de răspuns la Mesaj, depus de minoritatea junimistă la 1881. A fost un program de o viață.

Concret Carp traduce în practică el însuși unele din ideile sale economice. El introduce sistemul monometalist, prin legea din 17 martie 1890, creație a junimiștilor, punând capăt dezorganizărilor financiare de după 1880 cauzate de deprecierea continuă a argintului și de creșterea agioului.

Iar pentru a stăvili criza monetară din țară, tot el este acela care îndeamnă guvernul Mânu să contracteze două împrumuturi, unul intern de 32 milioane și altul extern, de 100 de milioane. Cu ele sunt plătite 26 de milioane bilete ipotecare emise de

stat pentru necesitatea războiului din 1877-1878, iar biletele de bancă emise pentru retragerea lor au fost scoase din circulație. Statul restituie Băncii Naționale cele 16 milioane cu care Banca îl împrumutase și în contul cărora emisese bilete fără acoperire. O lege suplimentară, din martie 1892, inspirată tot de Carp, schimbă în aur tot stocul metalic al Băncii. Astfel circulația monetară devine normală, iar situația Băncii Naționale e complet asanată. Sistemul acesta rezistă până la primul război mondial (57).

Ideile lui Carp stau la baza politicii vamale promovate de România după 1891, când sistemul convențiilor vamale trebuie reînnoit (la 28 iunie 1891 expirau convențiile vamale cu Germania, Anglia, Italia, Belgia, Elveția, Serbia...). Este elaborat un nou tarif general al drepturilor de vamă. Comisia delegaților Camerei care lucrează la proiectul acestui tarif îl are pe Carp drept președinte. Proiectul preia prevederile legii din 1886, dar completează și modifică multe din prevederile sale privind industria. P.P. Carp își făcuse, cum am văzut, studiile în Germania, unde la modă și în practică erau ideile lui Frederic List și nu ale lui Adam Smith, David Ricardo sau Stuart Mill. De aceea el credea că statul era dator să intervină și să protejeze atât industria cât și agricultura prin măsuri și taxe protectoare. Existau însă și restricții în aplicarea acestui principiu. Protecția vamală putea sprijini într-adevăr producția unei țări, dar, împinsă prea departe, această protecție „putea face producțiunea să adoarmă la adăpostul unor beneficii nelegitime și a unei siguranțe netulburată... ferită de imboldul, totdeauna necesar, al unei concurențe bine echilibrate[14]. Sub conducerea lui Carp, delegații Camerei, la 1891, au căutat să înlăture piedicile ce decurgeau din inferioritatea unei industrii născânde, dar neîncurajând-o până acolo încât să fixeze taxe ridicate care ar fi creat adevărate monopoluri și ar fi micșorat substanțial posibilitatea concurenței. La prea puține articole s-a admis taxa de protecție de 40-50%. Un partid, cum era cel conservator, trebuia să țină seama de interesele speciale ale marii proprietăți și nu erau puțini mari proprietari care se întrebau dacă nu cumva aspirațiunile industriale ale țării nu sacrificau izvoare certe de avuție („pentru un ideal industrial cam nelalocul lui“).

Carp e cel dintâi dintre conservatori care combate o astfel de concepție. Legea minelor, patru ani mai târziu, e o dovadă („când vom da acestei populațiuni pe lângă activitatea ei agricolă și activitatea ei industrială, atunci țara va binecuvânta pe acei care au făcut legea“). Tariful

vamal din 1891, la care Carp este raportor, începe protecția numai de la 10% (în Franța începea de la 25%). De ce se pornea de la o cifră atât de joasă? Pentru că România nu putea proceda altfel. „Industrie națională cereți, industrie națională cerem, declara Al. Lahovari. Totul însă se reduce la o cestiune de prudență[11]. Tariful din 1886 avusese toate calitățile, dar un singur defect: acela de nu se fi putut aplica decât față cu o singură țară, Austro-Ungaria, cu care România era în război vamal. în rest, cu Rusia, Germania, Franța, Belgia, Olanda, Turcia, Suedia, România avea convenții speciale și se aplicau prevederile lor speciale și nu tariful autonom. Abia de acum, din 1891, când acele convenții încetau, se putea vorbi de o protecție vamală autonomă egală pentru toate țările. Până atunci liberalii au vorbit de protecție, dar și ei știau prea bine că deocamdată concurența străină avea „vreo nouă uși deschise și una singură închisă[11]. încă prea slabă economicește, țara lupta din greu cu economiile străine mai puternice. Mai mult, protecția vamală din 1886 s-a bazat și pe agiou. Și în aceste condiții protejând pe industriaș, nu se distribuiau cheltuielile protecției la toate categoriile sociale (1 leu, în condițiile agioului nu valora decât 80 de bani). în ciuda imperfecțiunilor sale și înainte de toate a unui procent de protecție încă redus, tariful autonom din 1891 a pus în practică ceea ce tariful din 1886 intenționase și, din motivele arătate, nu reușise. Pentru Carp un tarif vamal nu trebuia să plece de la ideea că o țară poate și trebuie să-și satisfacă toate trebuințele prin munca ei proprie. Era o utopie. Oricum ea trebuia să importe. Chestiunea era de stabilirea unui raport între import și export. Un tarif vamal în acel moment trebuia să asigure înainte de toate o piață pentru produsele agrare, punându-le în măsură să concureze cu cerealele străine. în privința industriilor nu trebuiau sprijinite decât acelea care găseau elemente de dezvoltare în țară. Altfel era pedepsit inutil și periculos consumatorul. în al treilea rând, tariful protecționist nu trebuia să fie agresiv, creator de conflicte cu alte țări. Nu trebuia să fie rigid, de protejare a industriei în bloc, pentru a evita războaiele vamale pe care o țară ca România nu le putea suporta. România nu avea o economie puternică, în stare să se confrunte de la egal cu

economiile mari și prospere. Atari principii erau bune, erau singurele care răspundeau unor necesități, oricât ar fi fost criticate, cum au și fost, de liberalii C. Stoicescu la Cameră sau de D A. Sturdza la Senat, care nici ei nu puteau aplica altele. Cel mult le nuanțau, mai înmulțeau articolele industriale protejate (cum

va face E. Costinescu în 1904). Dar mai mult nu se putea face. Și așa era foarte greu. în 1891, de pildă, când a încetat convenția comercială cu Germania, guvernul român a invitat-o să continue schimburile comerciale pe baza tarifului vamal tocmai adoptat. Dar germanii refuză să-l recunoască și impun mărfurile de proveniență română tarifului ei general, ceea ce putea duce la excluderea cerealelelor românești de pe piața germană. Era pericolul unui front comun germano-austro-ungar, pentru România în acel moment echivalent cu un faliment comercial și economic. Și atunci, guvernul român e silit să acorde numeroase înlesniri exportului german, modificându-se 103 poziții din tariful vamal abia adoptat. Până și la articole de tăbăcărie și lemnărie, adică acolo unde România voia să încurajeze industria proprie, guvernul e silit să acorde avantaje (58).

Rezolvarea chestiunilor sociale ale României de atunci nu putea să nu ocupe la Carp aceeași pondere cu aceea a soluționării chestiunilor economice. Ele de fapt mergeau mână în mână și nu se puteau rezolva unele (sau încerca să se rezolve) fără implicarea celorlalte. în fond un truism. Nici un om politic serios nu putea în România de atunci să nu se întrebe care era soluția rezolvării situației țăranului, pentru că toți constatau că la 1880 sau la 1900 sau 1907 situația lui era mult mai proastă decât la 1864 sau mai înainte. Propunerile lui Carp vin din mentalitatea vremii (nu doar a stării sale sociale și politice). Și de multe ori, ca în atâtea alte domenii, își depășește contemporanii mai cu seamă prin îndrăzneala de a spune lucrurilor pe nume. Dacă idei ca acelea enunțate în 1881 privind majoratul țărănesc sau libertatea de a testa nu plac, el nu cere altceva de la legiuitorul, oricare ar fi el, decât „să-mi garantați că aveți să pironiți proprietatea în mâinile țăranului; atât și nimic mai mult“, deoarece, „o prea mare diviziune a proprietății celei mici... este o cauză de slăbire socială“ (discursul de la 4 decembrie 1884). A fost învinuit că vrea să lege din nou țăranul de glie, că vrea să se întoarcă în Evul Mediu. Dar legea de înființare a Casei Rurale din 1908 prevedea clar: „loturile de 5 hectare, cumpărate prin mijlocirea sau dela Casa Rurală, sunt indivizibile". O recunoaștere a unui principiu pe care toată lumea îl cunoștea, dar nu voia să-1

invoce. Carp este acela care prin legea însurăților din 1889 stabilește principiul că statul vinde bunurile sale nu pentru a răspunde unei necesități fiscale, ci exclusiv unei necesități sociale. în consecință legea promovată de el nu permitea vânzarea decât numai în folosul cultivatorilor săteni,

în loturi de 5 ha (excepțional și în 10 sau 25 ha). în domeniul învoielilor agricole P.P. Carp este împotriva prevederii legii din 1872 (dată sub guvernul L. Catargiu, dar la presiunea marilor proprietari din Senat, între care erau și destui liberali), care prevedea aducerea cu forța la lucru a țăranilor care nu respectau regulile învoielilor, dar este și împotriva încheierii contractelor de învoială pe baza dreptului comun, cum prevedea legea lui C A. Rosetti din 1882. După părerea lui Carp, și avea dreptate, nu putea exista libertate de contractare între unul slab și unul puternic, între marele proprietar, care avea la dispoziție forța politică și prin ea puterea administrativă și țăranul izolat și fără o autoritate comunală pe care să se bizuie („libertatea de a contracta a acestui om seamănă grozav cu libertatea aceluia care, în desișul pădurii, amenințat de trei indivizi care îndreaptă revolverul spre fruntea lui, le întinde punga"). „A invoca o libertate care vine numai în favoarea celui tare și a crede că suntem apărătorii unui mare principiu este o stranie iluziune". Și, de pe pozițiile conservatoare, care presupuneau o luare în considerație a realităților existente înaintea principiilor generale, Carp atacă liberalismul român, încărcat de prea multă demagogie. Și, de aceea, el propune recurgerea nu la dreptul comun în materie de învoieli agricole, ci la dreptul izvorât din legi speciale, care se ofere posibilități de apărare pentru cel slab. Adversarii politici l-au socotit un reacționar, un dușman al libertăților date de Constituție. Nu era la mijloc decât lupta politică (legea învoielilor agricole din 1893, opera lui P.P. Carp, rămâne valabilă până la 1908). Un reacționar e considerat Carp și la 1907, când, într-o Cameră cu totul speriată de ceea ce se întâmpla la sate, el e singurul care rămâne deasupra furtunii având, e drept, doar iluzia că o stăpânește. în acel moment Carp își reafirmă credința sa că proprietatea mare era „un bine..., o necesitate nu numai pentru clasele conducătoare ale unei țări, dar o necesitate chiar pentru pătura țărănească". Orice măsuri de redresare a situației agrare, devenită acută, nu se puteau lua într-o zi sau într-o noapte (citează ironic, la adresa lui Em. Costinescu, vorba grecească „Andra thelo, tora thelo" - îmi trebuie un bărbat și îmi trebuie chiar acum). Până atunci, cu toate că știa că aceste

vorbe le va auzi mereu spărgându-se în capul lui, el crede că nu era decât un singur lucru de făcut: „represiunea. Vom aviza pe urmă“ (59). Toți știau că oricum pentru moment altceva nu era de făcut (o revoltă odată izbucnită trebuia și reprimată). Dar Carp e singurul care spune lucrurilor pe nume. Cu toate riscurile care

decurgeau de aici. Nu era un gest de îndrăzneală afișată. Ci de asumare cinstită a unui rol.

în același timp, încă din 1881 P.P. Carp insistă asupra necesității ca țăranul să se administreze singur, cere o reformare a comunei rurale, reamintește proiectul său de lege a meseriilor prin care urmărea să dea meseriașului „acea mândrie a stării sale" și posibilitatea să concureze cu cel străin. Carp cere inamovibilitatea magistraturii, reformarea administrației („îmi veți zice: ce face prefectul? Alegeri; ce face Comitetul permanent? Alegeri; ce face subprefectul? Alegeri; ce face primarul? Alegeri. întreaga noastră administrațiune nu este decât un imens aparat electoral"). Mai cere o lege a școalelor („aș dori ca școala pentru școlari, iar nicidecum pentru profesori. Astăzi, d-lor, școalele sunt pentru profesori și nicidecum pentru școlari") (60).

Era ca o chemare adresată tuturor de a căuta idei practice și raționale pentru organizarea statului. O chemare adresată înainte de toate partidului liberal, „ca să nu vă acuze generațiunea viitoare cum că ați moștenit un mare partid și că l-ați transformat în o numeroasă clientelă".

Liderul junimist nu și-a renegat niciodată apartenența sa la „dreapta" de mai înainte și de atunci, chiar dacă recunoaște „o nuanță" între el și alți conservatori. „Conservatorii dacă vor să însemne ceva în această țară, trebuie să fie cei dintâi a se pune în capul turor reformelor folositoare: dacă vor să nu aibă doar pentru dânșii oleacă de talent și de știință, dacă vor să aibă și înrâurire politică, ei trebuie să dovedească că nici un progres serios ne le e străin și că nici o nevoie a țării nu-i lasă nepăsători". In același timp constată că liberalii au vrut să probeze „cu o energie poate prea mare" că sunt „un partid de guvern". Implicit (nu-i așa?) erau mai puțin „un partid de idei".

Carp s-a arătat de la bun început așa cum va fi toată viața, adică un om cinstit. Nu numai în sensul obișnuit al termenului, cel material, dar cinstit cu credințele sale, cu care n-a făcut niciodată tranzacții, refuzând totdeauna compromisurile. Ceea ce va oferi „un spectacol înviorător" în lumea politică românească foarte obișnuită cu acestea din urmă. Carp era rectiliniu, inflexibil până la încăpățânare O

sinceritate nedezmințită, un caracter egal cu el însuși. Calități cu adevărat de preț (dar au ele același preț în lumea politică? Au, însă nu pentru cel care le propagă, cum cazul lui Carp face dovada).

Cu felul său de a fi, Carp va încerca să influențeze viața politică românească. Vine cu spiritul critic al Junimii și încearcă să-1 aplice în

viața publică. Maiorescu o va face în cultură. Maiorescu este un șef de generație, un șef teoretic. Carp este un îndrumător practic. La el teoria nu are valoare, dacă nu era pusă în practică. Carp este exact omul de care societatea românească, în schimbare, avea nevoie. Alături de Brătieni, de Haret, sau de alții, totuși puțini la număr, Carp este un creator în politica românească. Un mare creator, influențând pe toți și pe toate cu remarcabila sa știință în treburile publice, cu inteligența sa (a fost incontestabil omul politic român cel mai inteligent al timpului său).

El nu este singurul reprezentat al gândirii conservatoare de la noi. Alături de el sunt: M. Eminescu, Barbu Catargiu, T. Maiorescu, Aurel Popovici, A.D. Xenopol, N. Filipescu, Al. Marghiloman, sau, Al. Lahovary, P.P. Negulescu, C. Rădulescu-Motru... Principalul creator al teoriei formelor fără fond în politică, prima creație a conservatorismului românesc și cea mai importantă este însă P.P. Carp. Această teorie e considerată de unii cercetători drept un mod specific românesc de a răspunde provocărilor istoriei, „o *forma mentis* românească", una din „marile idei teoretice ale Europei". Carp a făcut în politică ceea ce au făcut T. Maiorescu în cultură, A.D. Xenopol în istoriografie, M. Eminescu în gândirea politică. A creat spiritul critic (61).

Ca și lordul Salisbury, P.P. Carp nu se socotea responsabil față de oameni, ci responsabil pentru ei. După el, omul de stat trebuia să se conducă după un principiu de autoritate, adică să nu se lase condus de instinctele mulțimii, ci să le impună el legea rațiunii sale. „Eu admit instinctul la o națiune, admit ca ea să simtă că există un rău, precum fiece om când e bolnav simte că-1 doare, dar eu nu admit ca bolnavul să zică el: iată doctoria ce trebuie să mi-o dea doctorul... Noi însă, în loc de a lumina poporul, când venim să primim inspirații de la dânsul, nu facem decât a prostitua inteligența, pe care D-zeu a binevoit să ne-o dea. Și acei care cred că au primit o cultură, aceia au datoria sacră de a veni când poporul a rătăcit să-i zică: nu merg după tine! Tu simți răul, leacul ți-1 dau eu“.

Ai zice un refuz al masei, chiar un dispreț pentru ea. Carp știa de teoriile care se vehiculau în Europa atunci (și Nietzsche era principalul lor protagonist), teorii potrivit

cărora grupurile sociale deveniseră adevăratele protagoniste ale istoriei și personalitatea creatoare se simțea tot mai înstrăinată, într-o lume ce devenise anonimă? Se preocupase Carp de soarta personalității în istorie? Nu

avem nici o mărturie de lecturile lui Carp din scrierile lui Nietzsche: *Genealogia moralei,* apărută în 1878, sau *Uman, prea uman,* din același an, sau *Așa grăit-a Zarathustra,* editată în 1883. Mai mult ca sigur că le cunoștea. Ele circulau în toate mediile elevate germane. Și Carp a rămas toată viața cu bucuria lecturii. Din călătoriile sale occidentale se întorcea totdeauna cu noutățile editurilor. Este probabil deci că s-a lăsat cu plăcere considerațiilor filosofului german despre condiția omului modern, presiunea la care era supus acesta din partea mediocrității omului comun care-și făcuse din slăbiciunile sale morala sa, pervertind adevăratele valori. Nietzsche disprețuia omul slab pentru că se mulțumea doar să supraviețuiască și făcea din sărăcia lui condiția exprimării personalității sale, disprețuia omul mediocru care se consola cu mici satisfacții, rezolvate cu meschinării individuale, omul care-și făcea o onoare din a fi la fel cu ceilalți. Fraze ca: „Trebuie să ai numai dușmani pe care să-i poți urî, nu dușmani pe care sa-i poți disprețui. Trebuie să fiți mândri de dușmanul vostru", sau: „Războiul și curajul au făcut mari lucruri, mai multe decât dragostea de aproape (aluzie la morala creștină)"; fraze de acest gen nu puteau să nu-i placă lui Carp. Prea i se potrivesc. Nu-i spune el lui C. Stere în Cameră: „Din vremurile Eladei antice, și chiar mai înainte, de la faraonii Egiptului, demagogii fac apel la patimile plebei și predică democrația și partajul averilor. De milenii, reforme democratice se grămădesc peste reforme democratice... Și de milenii, mulțimea și prostimea tot muncește, iar elita tot guvernează. Mulțumită acestei orânduieli neclintite s-au putut ridica piramidele ca și templele de la Karnak și Lucsor, precum mai târziu au putut înflori minunile arhitecturii și ale artei elene... De atunci și până astăzi nu s-a schimbat nimic în fond și nimic nu se va schimba în vecii vecilor... Atât numai că ne costă mai mult aparatul de guvernământ" (toate regimurile democratice au dezvoltat și structuri instituționale mai largi decât cele anterioare). Credința lui Carp în capacitatea elitei de a făuri ceva durabil este de sorginte aristocrată. Aristocratică este și neîncrederea lui vădită în puterea formelor. în 1884, când la ordinea zilei era în România modificarea Constituției (și se aveau în vedere mai ales articolele referitoare la lărgirea

dreptului de vot), el îi scria de la Viena lui D.A. Sturdza: „relele de care suferă țara și care se pun pe contul Constituțiunii vor rămâne aceleași cu sau fără modificare (respectiv vor rămâne amestecul deputaților în administrație, înrâurirea alegerilor de către

guvern, conflictul intereselor generale cu cele locale)“. De ce se declara el cu hotărâre împotriva revizuirii, din moment ce sistemul oricum rămânea același? „îmi pasă mult și iată pentru ce. Lumea se deprinde a crede că prin modificarea Constituției putem realiza progrese sociale și văzând că noua modificare n-a produs nici uri bine ea nu are să zică că a făcut o experiență greșită și că trebuie s<. avizeze și alte mijloace, ci are să susție că modificarea n-a fost destui de largă și prin propria noastră vină are să vină apa la moară oamenilor de școala lui Rosetti“. Sau, tot la 20 martie 1884, el adăuga: „disciplina morală nu se introduce prin concesiuni zilnice ce se fac capetelor leneșe ce nu sunt decât prea dispuse a pune teorii abstracte mai presus decât studiul serios al nevoilor morale și (indescifrabil) ale unei țări. Cât e de ușor a striga: legea electorală e de vină și traduce la 10 ani o dată legi străine de țară, dar cât e de greu de a ști ce e de făcut față de țăranul, față de meseriașul, față cu organizarea comunală, față cu neatârnarea dorită dar nerealizată a justiției, față, în fine, cu atari probleme sociale ce nu au nimic a face cu Constituția pentru că sunt aceleași oricare ar fi forma unei organizări politice" (62).

îți vine să spui că P.P. Carp nu făcea politică pentru interese, ci pentru idei. Și nu s-ar zice că nu era adevărat. El avere avea. Nu era în situația celor mai mulți dintre liberali, care nefnnd cu oarecare stare, foloseau politica pentru a și-o dobândi. Carp se simțea stăpân pe mișcările sale.

Spre bătrânețe P.P. Carp se însingurează tot mai tare. Prietenii politici îl părăsesc unul după altul. Puțini, foarte puțini mai rămân alături. Vânturile politice băteau pe alte țărmuri. Tonusul lui Carp rămânea același însă. îl surprinde 1. Negruzzi în 1913, într-o scrisoare către Anton Naum: „Eu îl văd foarte des la Jokey Club, cu mina înfloritoare, glumind cu aparență veselă. Ce-o fi în inima lui, numai el știe. Negreșit că pentru situația în care se găsește, vina cade și asupra altora, dar și a lui. Vorba ceea: „cum și-o face omul singur, nu i-o face nici dracul!" Și tot Negruzzi, într-o altă scrisoare: „După dânsul (Maiorescu n.n) cel mai sănătos e Carp. A fost răcit, i-a trecut în patru-cinci zile, urcă scările în fugă, mănâncă bine, își face partida la club regulat. Toate ar fi minunate dacă moralul n-ar fi atins, dar vezi că, după

așteptare, ai ajuns în sfârșit unde doreai și n-ai fi putut face nimic, și te-ai prăbușit răpede, răpede și fără glorie, e foarte trist (...) E păcat că afurisita de politică a depărtat și adus răceala

între doi așa de vechi prieteni și care lucraseră o viață de om împreună în armonie“ (63).

Intr-adevăr, Carp îi va ierta pe toți. Și pe Marghiloman, Filipescu sau pe Arion. Pe Titu Maiorescu, niciodată. Nici măcar în momente de răscruce pentru țară, cum era în noiembrie 1916, când împreună cu Marghiloman și T. Maiorescu trebuiau să-i răspundă lui Mackensen, într-un București ocupat de acesta din urmă, Carp îi declară lui Marghiloman: „cu Maiorescu niciodată... Cât voi mai trăi, cu Maiorescu n-o să mai am vreo conversație politică“ (64). Și nu numai politică. La înmormântarea lui Maiorescu, la 2 iulie 1917, refuză să participe, declarând cinic: „De ce aș face lui Maiorescu o politeță pe care el nu poate să mi-o dea înapoi“ (65). Neobișnuit personaj. O astfel de consecvență, dusă până în marginile ei extreme, e unică. Am zice neomenească.

Confruntarea din jurul propunerilor de reformă liberale, din 1913-1914, îl readuce pentru puțin timp în activitatea politică. însă dinafara organizației Partidului Conservator. în cele trei luări de cuvânt de la Cameră, ca de obicei remarcabile, el respinge „în mod absolut, fără nici un soi de rezervă“ propunerile de reformă liberale, motivându-și răspunsul, între altele, - cât de prevestitor! -, cu dificultățile interne la care s-ar expune țara în caz de criză externă (66).

„RISCUL" DE A FI UN CARP

Prevestitor îi spunea P.P. Carp prințului Biilow, în aprilie 1914, la Roma: „România s-a unit cu Tripla Alianță numai în credința că conducerea acesteia va rămâne în mâna Germaniei, căci între România și Austro-Ungaria există contraste prea puternice. Astăzi avem în România ca și în Italia impresia că conducerea Triplicei a alunecat de la Berlin la Viena. România va urma cu greu, în caz de complicații războinice, o Triplice dirijată de Austria".

Și chiar așa se întâmplă la 3 august 1914, la Consiliul de Coroană de la Sinaia, cu toată insistența inversă a regelui Carol și a lui Carp însuși. Acesta din urmă argumenta că România nu putea să rămână neutră nici moral, nici material.

Moral, pentru că își pusese iscălitura pe un tratat și un stat mic trebuie să-și respecte iscălitura, material, pentru că România nu putea să rămână neutră, fiind riscul de a fi invadată de unii sau de alții dintre beligeranți. Pe de altă parte,

victoria militară a Triplicei e sigură și atunci întrebarea era dacă România merge cu învingătorii sau cu învinșii. Cu neîntrecutul său talent dezivoltă apoi teza lui cunoscută, a luptei dintre germanism și slavism, arătând că numai victoria primului este în interesul românilor. Cere, deci, fără ezitare, să se meargă cu Tripla Alianță. „Ni se vorbește de opinia publică. Nu mă preocupă. Datoria omului de stat e să conducă el opinia publică, nu să se lase târât de ea. Opinia publică se putea înșela. Omul de stat clarvăzător trebuia să-și urmeze calea. Opinia publică îi va fi în urmă recunoscătoare că nu s-a luat după rătăcirile ei“. Și mai departe: „Dacă nu mergem cu Austro- Germania, sau vom înlesni victoria rușilor și vom pierde astfel România, sau, ceea ce e convingerea mea, germanii vor birui și prin neutralitatea noastră vom pierde toate foloasele acestei victorii pe care le vor culege în dauna noastră ungurii și bulgarii". Discurs superb, dar cu un efect nul. Carp însuși n-avea nici o speranță că părerile lui vor învinge. (67).

După Consiliul de Coroană din 1914 se retrage la Țibănești și nu mai vrea să iasă într-o lume pe care o simțea străină lui. în primăvara lui 1915 simte însă nevoia să arate din nou că orice s-ar fi întâmplat rămânea credincios mărturisirilor dintâi. Și scoate la 1 martie ziarul „Moldova", a cărei conducere o încredințează lui Virgil Arion. Un ziar cu totul împotriva curentului țării.

Nici un bărbat politic de până atunci nu se considerase atât de obligat față de sine însuși ca P.P. Carp. Prefera să se despartă de dorința tuturor, să nu împărtășească aspirațiile comune, dar să rămână consecvent cu sine, cu toate că și împrejurările și oamenii se schimbaseră. „în pragul istoriei - scria Al. Șerban, în revista „Flacăra" - d-sa se oprește singur, rigid, neînduplecat, cu un zâmbet aspru și plin de dispreț, sfidând împrejurările care și-au permis să se modifice, cerând alte atitudini..." (68).

Andrei Popovici îl vede la București în toamna lui 1915. La 78 de ani aceeași privire francă, sfidătoare, un pas sigur și înțepat. Parcă îl vedea pe studentul de odinioară, de la Universitatea din Bonn. îi lipseau doar Sturmerul, culorile de la piept, brelocul în culori de la ceasornic și bastonul cu capul de fildeș, încrestat cu cuvintele: *Vivat, Crescat,*

Floreat! într-un rând i-a zis: „Cu cât omul este mai înzestrat, cu atât îi este dat să domine pe ceilalți și să li se impuie". Mulți îl părăsiseră. Chiar și cei mai intimi. Peste întreg capitolul „De amiciția", putea să scrie: „Vanitas, vanitatum, omnia vanitas". Rămânea la fel de

limpede la minte, aceeași inteligență scăpărătoare, la fel de vioi în replici (69). Doar, timpul părea să se fi modificat. Carp nu.

Revine iarăși în prim plan în sesiunea din iarna lui 1915-1916, într-o sesiune de excepție. La tribuna Camerei. Mușcător, incisiv, ironic, dur și, ca întotdeauna, foarte logic. El pune problema țelurilor diverselor puteri în război, căci „trebuie să curățim terenul investi- gațiunilor noastre de o serie de legende și de pretinse idealuri". Și, procedând astfel constată că Anglia nu a intrat în război, cum o declară, pentru apărarea statelor mici, ci ca să se servească de ele în intenția de a zdrobi militarismul german și a-și menține dominația mărilor amenințată de germani. Franța nu se luptă numai pentru a se apăra civilizația contra barbariei germane. „Nu cunosc, d-le Președinte, declară el, o civilizație specific franțuzească, cunosc o civilizație europeană, la care au conlucrat, cu egală măiestrie și englezii și francezii și germanii și italienii și când aceste popoare se luptă între ele, ele lovesc deopotrivă într-o civilizație care le este comună." Franța se bate pentru provinciile pierdute și pentru a-și redobândi în Europa poziția preponderentă pe care o avea înainte de 1870. Rusia nu luptă pentru panslavism și ortodoxie. „Adevărata cauză e că ea se servă de aceste pretinse idealuri pentru ca să mărească și să întărească autocrația.Germania vrea să fie mare și să se extindă și n-o poate face decât pe mări, unde se izbește însă de Anglia și Franța. Austria vrea preponderență asupra slavilor apuseni și să-i reprezinte nu numai în teorie, dar și în fapt. Și fatal se întâlnește cu Rusia... Dacă vorbiți de idealuri, spune Carp, nu uitați, în afară de idealul românesc mai există și alte idealuri, idealul românesc există numai pentru noi, pentru ruși, de pildă, nu există decât ideal rusesc". El știe că orice stat are două probleme de rezolvat, existența sa și mărirea sa. Și crede că prin intrarea în război de partea Antantei se periclitează existența statului și atunci unirea românilor cum să se mai realizeze? Și atunci care ar fi după el soluția? Neutralitatea? Nu. Urmarea ei ar fi „o țară dezamăgită și slăbită". Alăturarea de Puterile Centrale? N-o afirmă direct, dar această cale o lasă să se înțeleagă. Dar vrea poporul român un război alături de Austro-Ungaria? El știe că nu-1

vrea. Dar „opinia publică are nevoie și de rezistență atunci când ea vrea să ne conducă pe căi rătăcite și astăzi aceste rezistențe se impun“. El nu vrea ca România să aibă soarta Poloniei. în încheiere se adresează lui I I.C. Brătianu, care vorbise la Senat de suferințele sale ca șef al guvernului în acele momente. „Suferințele d-tale sunt suferințele unui om

nehotărât, care este obligat să ia o hotărâre. încercați, d-le ministru, și luați odată o hotărâre și veți vedea că toate suferințele d-tale au să dispară; și nu uitați preceptul lui Horațiu: Cine nu știe să se opună clamărilor unei mulțimi rătăcite acela nu este un om întreg. Să nu mai uitați încă și un alt adagio latin: cine se lasă să fie purtat de soartă e condus de dânsa; cine rezistă, e târât. Doresc din tot sufletul meu, d-le Brătianu, ca evenimentele să te poarte, iar nu să te târască" (70). Discursul lui Carp nu e aplaudat de nimeni, nu pentru că n-ar fi fost remarcabil, ci pentru că era, în acele împrejurări, cu totul contra curentului, contra politicii „instinctului național", cum numește Take Ionescu politica de alăturare la Antanta și de eliberare a Ardealului.

La Consiliul de Coroană din 14/27 august 1916 are aceste cuvinte excesive: „Doresc să fiți învinși, pentru că victoria voastră ar fi ruina țării" (în varianta lui Marghiloman) (71). Și nu se poate spune că era la o vârstă la care, în general, se zice că îți permiți să spui orice, pentru că nu te mai interesează. La Carp era consecvența unor păreri de aproape cincizeci de ani: România nu se poate alia niciodată cu Rusia, pentru că își distruge viitorul.

Războiul început (și pierdut, în prima parte) îl readuce pe Carp în politica militantă. Pagină tristă din viața sa. El rămăsese în teritoriul ocupat de Puterile Centrale, convins, cum fusese și înainte de război, că Puterile Centrale au câștigat războiul. Și nu rămâne în expectativă, cum o fac alții. Indirect, prin cei câțiva oameni din jurul său, acceptă colaborarea cu administrația militară a ocupanților. Unul din giranții importanți ai „guvernului" de la București era Lupu Costache, la Interne, om de încredere a lui Carp. Treptat carpiștii reușesc să ocupe majoritatea posturilor administrative din teritoriul ocupat. Toți giranții „ministerelor", stabilite la 6 aprilie 1917, „cu încuviințarea Administrației Militare din România", în fapt, numiți de aceasta, sunt adepții mai vechi sau mai noi ai lui Carp: L. Costache, Gr. Antipa, Al.S. Hinna, C. Litzica, D. Nenițescu (acesta din urmă plecat de la Marghiloman). Carp găsește prilejul „potrivit" de a încerca să-și pună în practică „absolut inadmisibila idee", cum o numește Maiorescu, a reorganizării administrative a țării, în patru Guvernăminte, care la rândul

lor erau împărțite în circumscripții. Era vorba de vechiul și confuzul său plan de descentralizare după sistemul prusian (singura sa idee de administrație cu adevărat hilară), pe care Carp nu avusese cum s-o ducă la îndeplinire înainte de război, pentru că nimeni nu ar fi acceptat-o și „găsea" acum prilejul

s-o ducă la îndeplinire cu ajutorul ocupanților străini. Autoritățile germane sprijină inițial proiectul, asigurându-și astfel fideli executanți. Dar, mai ales începând cu vara lui 1917, convingându-se că și fără o nouă organizare administrativă, exploatarea bogățiilor țării se înfăptuia, aplicarea reformei lui Carp se amână *sine die* (72).

Carp și adepții săi se cred în stare să aibă păreri și asupra viitorului a ceea ce mai rămăsese din România. Cu regele Ferdinand, credea Carp, România nu putea rezista pretențiilor economice ale învingătorilor (Puterile Centrale), pretențiilor teritoriale ale bulgarilor și austro-ungarilor. Ferdinand, prin ralierea sa la Antantă nu mai avea platforma de credit necesară pentru a apăra interesul țării (și „între el (Ferdinand n.n.) și granițele țării, nu pot alege", declara Carp) (73).

După venirea guvernului Marghiloman, pe care Carp nu-l acceptă, deoarece era adus de Ferdinand și, prin aceasta condamnat să nu obțină nici o clemență de la austro-germani, bătrânul conservator Carp îi trimite regelui, prin Jean Mitilineu, reprezentantul guvernului Averescu la tratativele de pace separată de la Buftea, un mesaj semnificativ: „Dl. P.P. Carp vă roagă să spuneți respectuos M.S. că, după părerea lui, chiar dacă regele ar semna pacea cu Puterile Centrale, rămânerea lui pe Tron ar da naștere la o serie de convulsiuni care ar face dinastia imposibilă și ar îngreuna vindecarea rănilor cauzate printr-o politică fatală" (74).

E ales, pentru ultima oară, ca deputat în parlament, în parlamentul lui Al. Marghiloman de la Iași, din 1918. Nu va participa, după cum era de așteptat, la nici o ședință. Va fi ultima lui însărcinare politică (și aceasta, neonorată). Evenimentele de la sfârșitul anului 1918 îl dau brutal la o parte. Ca o autoapărare rostește această vorbă lapidară, care-i definește intransingența și înalță concepția politică a omului Carp deasupra faptelor istorice: „România are atâta noroc, încât nici nu are nevoie de oameni de stat". Un fel de a nu recunoaște că a greșit. Dar oare chiar a greșit? Pentru că a acceptat să colaboreze cu cei care ocupaseră țara, da. Colaboraționismul este totdeauna de condamnat. Nu se acceptă explicațiile. Cu atât mai mult într-o lume guvernată

de ideea națională. Și primul război mondial, cu pacea care l-a urmat, înseamnă victoria deplină a principiului naționalităților. Din acest punct de vedere colaboraționismul lui Carp (e adevărat, mai mult indirect decât direct) nu are nici o scuză. Nici măcar a vârstei. E limpede o greșeală care distruge un om politic. După decembrie 1918 și împlinirea așa de deplină și de extraordinară a

idealului național românesc întreg, peste el, omul politic Carp, s-a lăsat un val de indignare și de uitare. Dacă procedura politică a lui Carp e condamnabilă, la fel e și concepția, acea credință a lui potrivit căreia România nu poate fi niciodată, absolut niciodată, aliată a Rusiei, această credință de o viață era și ea greșită? Era un fel de incapacitate organică a bătrâneții de a se reîmprospăta, de a se adapta la situații noi sau era urmarea unei înțelegeri de fond a situației unei țări mici, așezată lângă o țară mare și care nu trăiește decât cu frica acesteia din urmă? „Să nu ne unim cu rușii, spunea Carp în 1877 și o va repeta cu și mai mare tărie în 1914 și 1916, căci cine ne garantează împotriva lor?“. Rusia era fatalitatea geografică inexorabilă, care nu impunea decât axioma: „în nici un caz cu Rusia“. Mai profund decât orice om politic român, Carp studiase istoria Rusiei de la Petru cel Mare încoace. Constatase mai mult decât oricine că România stătea în calea Rusiei în Europa de Sud-Est. Și atunci România nu avea de ales în politica ei externă. Această politică nu putea fi decât „politica fricii", cum o numea Take Ionescu în 1891. A fricii de Rusia și de intențiile ei în această zonă a lumii. Carp n-a putut prevede revoluția bolșevică din 1917, care a dus la prăbușirea temporară a Rusiei și a îngăduit realizarea unității românești integrale. De aceea și vorba lui că românii nici nu aveau nevoie de oameni de stat. Pentru că, nu-i așa, erau ajutați de providență. Dar nu s-au realizat previziunile lui Carp în 1940, în 1944, după aceea? Și nu sunt ele actuale și astăzi[9] Și nu vor fi și mâine? Dar, dacă așa stăteau lucrurile-și așa stăteau, ceea ce au constatat de fapt toți oamenii politici români, din toate timpurile, în ultimele trei secole, cum putea fi preîntâmpinat răul din punct de vedere al statului românesc[9] Carp credea că printr-o politică de alianță cu germanii. Dar nici în 1918, nici în 1941 răul n-a putut fi preîntâmpinat cu o astfel de politică. A fost chiar ca o cădere din lac în puț. Și atunci singura politică ce se putea promova era, până la urmă, aceea promovată de Brătieni și de Take Ionescu: așezarea României la adăpostul unor alianțe cu Occidentul (că însemna el în primul rând Franța și Anglia, că, mai pe urmă, însemnă Alianța Atlantică, incluzând desigur și Germania, e indiferent) și a unor relații normale, în măsura

posibilului, cu vecinii. Axioma în care a crezut fără nici o clintire Carp, „niciodată cu Rusia", e contenită într-o alta: „totdeauna cu Occidentul". Și a fost o șansă pentru noi existența politică a lui Carp: ne-a făcut conștienți tocmai de acest adevăr. După cum tot o mare șansă a fost existența lui pentru că ne-a

arătat că nu poți face politică mare decât dacă ești condus de idei, nu de interese, că, în general, nu poți face politică decât dacă ești înzestrat pentru asta. Riscul de a fi „guguman“ e la îndemâna oricui. „Riscul" de a fi un Carp rămâne, din păcate, doar al lui.

ION BULEI

NOTE

1. C. Gane, *P.P. Carp și locul său în istoria politică a țării,* București, 1936, vol. I, p. 63. Hagiografică într-un înalt grad, cu informații neverificate, cartea lui C. Gane este astăzi încă citată, deoarece, din păcate, nu există o altă monografie asupra lui Carp.
2. Apud Z. Ornea, *Viața lui Titu Maiorescu,* 1, ed. II., București, 1997, p. 169.
3. *Procesul Maiorescu cu acte autentice,* Iași, 1865.
4. T. Maiorescu, *Jurnal,* vol. IV, București, 1984, p. 323.
5. *Ibidem.*
6. Vezi pentru Carp literatul excelenta contribuție a lui E. Lovinescu, *P.P. Carp, critic literar și literat.* București, 1941.
7. *Ibidem.*
8. Pentru începuturile Junimii vezi, între altele, I.E. Torouțiu, *Studii și documente literare,* vol. IV, p. 313 și urm., I. Negruzzi, *Amintiri din Junimea,* p.7 și urm., I. Cremer, *Despre începuturile Junimii,* în „Familia", nr. 7/ 1969, p. 18, Z. Ornea, *op. cit,* p. 169 și urm.
9. Vezi Mihai Sturdza, *Junimea, societate secretă* în Ethos”, Paris, 1973. p. 81-110. vezi și Z. Ornea, *op. cit.,* p. 241 și urm.
10. Corespondența lui Carp și a lui I. Ghica se păstrează în Arhiva M.A.E, iar amănuntele celor întâmplate la Iași sunt povestite de T. Maiorescu însuși în articolul său *Ce s-a întâmplat la Iași,* semnat X.Y și preluat de mai toți cei care s-au ocupat de Maiorescu (de Lovinescu, Manolescu, Dan Mănucă - care-1 consideră cam imprudent) și de ultimul dintre cei care au scris despre marele junimist, Z. Ornea, în *op. cit.,* vol. I., 202-204).
11. Domenico Caccamo, *L' Italia, la questione d’Oriente e l’indipendenza romena...* în *Storia e Politica,* Anno XVIII, 1979, nr. 1, p. 78-81; Archivio Storico del Ministero degli Affari Esteri, Divisione Amministrativa, Busta 1575, Doc. din 30 gennaio 1879 e 25 settembre 1879; vezi și *Documenti diplomatici,* 1873, doc. nr. 85 din 6 marzo 1873.
12. T. Maiorescu, *însemnări zilnice,* vol. I, București, 1937, p. 139-147.

13. Vezi pe larg I. Bulei, *Mișcarea anticarlistă de la Ploiești,* în „Magazin Istoric", an. XVIII/1982, nr. 17-22, p. 9.

14. Vezi I. Bulei, I. Mamina, *Guverne și guvernanți, 1866-1916,* București, 1994, p. 36.

15. *Ibidem.*

16. Arh. Națională București, Ministerul Lucrărilor Publice, 9/ 1872, fila 11-12, 23.
17. *Ibidem.*
18. Vezi comentariile lui G. Tașcă - cu un parti-pris evident, la adresa lui G. Băicoianu și a lucrării sale, *Istoria politicii noastre comerciale,* în *op. cit.,* p. 18 și urm.
19. Archivio Ministero degli Affari Esteri, Divisione politica, Doc. 90, 17.04.1873, Visconti Venosta a Fava, registro 1201, f. 1-3.
20. T. Maiorescu, *însemnări zilnice,* vol. I, p. 168-173.
21. Vezi pe larg I. Bulei, *Liberalii și conservatorii în proces,* în „Magazin istoric", ian.-febr. 1973.
22. Corespondența P.P. Carp - D A. Sturdza se găsește în fondul de manuscrise al Academiei Române S.1-113/DCCCLXV... (pentru anuîmpiedica lectura nu trimitem la fiecare scrisoare menționată în parte); Vezi și Arhiva M.A.E., fond 21, 1878-1913, corespondența din Viena din anii 1882-1884, f. 89-92, 343-353.
23. D.A.D., nr. 70, ședința din 30 martie 1889, p. 1280.
24. I. Bulei, I. Mamina, *op.cit.,* p. 65.
25. Mărturiile ne-au fost puse la dispoziție de istoricii Marian Ștefan și Gheorghe Neacșu.
26. Vezi I. Bulei, *Sistemul politic al României moderne,* p. 119-120.
27. *Idem,* p. 46.
28. M. Eminescu, *Pita lui Vodă* în *Opera politică,* vol. II, Buc., 1941, p. 359-360.
29. I. Bulei, *op. cit.,* p. 23-26.
30. T. Maiorescu, *însemnări zilnice,* vol. II, p. 245.
31. Vezi detalii în I. Bulei, *op. cit.,* p. 77 și urm.
32. C. Bacalbașa, *Bucureștii de altădată,* vol. IV, p. 11.
33. *D.A.D.,* nr. 70, șed. din 30 martie 1889, p. 1285-1286.
34. Vezi pe larg în I. Bulei, *op. cit.,* p. 153-157 și în I. Bulei, I. Mamina, *Guverne și guvernanți. . .,* p. 87.
35. T. Maiorescu, *însemnări zilnice,* mss. 3658, jumal 17, f. 108.
36. Vezi pe larg I. Bulei, *Lumea românească la 1900,* București. 1984, p. 68-72.
37. *Idem,* p. 88-92.
38. *T. Maiorescu și prima generație de maiorescieni.* Corespondența, p. 54.
39. Arh. Naț. Buc., Microfilme Franța, rola 56, cadrul 140.
40. C. Bacalbașa, *op. cit.,* vol. II, p. 290.
41. T. Maiorescu, *op. cil.,* jurnal 22, mss 11390, ff.
42. Scrisori trimise de D. Zamfirescu lui T. Maiorescu în „Revista Fundațiilor Regale", an III, nr. 4 din 1 aprilie 1936, p. 140.
43. Vezi pe larg I.Bulei, *op. cit.,* p. 274-276.
44. *Idem,* p. 278-287.

45. Vezi 1. Bulei, 1. Mamina, *op. cit,* p. 132-135.
46. I. Bulei, *Sistemul politic al României moderne...,* p. 339-344.

47. *Idem,* 345-349.
48. I.G. Duca, *Amintiri politice,* Miinchen, 1981, vol. III. p. 17.
49. Fragmentele din discursurile de mai jos sunt preluate în bună măsură din E. Lovinescu, *op. cit.,* p. 88-113.
50. G. Tașcă, *Politica economico-socială a Ini P.P. Carp,* București, 1938 (cel dintâi studiu care încearcă o analiză a concepțiilor economico-sociale ale lui P.P. Carp), p. 2.
5. 1. *Idem,* p. 3-4.
52. *Idem,* p. 5.
53. *Idem,* p. 6.
54. *Ibidem.*
55. Vezi I. Bulei, *Conservatorismul românesc* în *Doctrine politice,* volum coordonat de Alina Mungiu-Pippidi, Iași, 1998, p. 86-87.
56. G. Tașcă, *op. cit.,* p. 7.
57. *Idem ,* p. 7-15.
58. I. Bulei, *Sistemul politic al României moderne,* p. 159-161.
59. I. Bulei, *Atunci când veacul se năștea.* București, 1990, p. 110.
60. I. Bulei, *Sistemul politic al României moderne,* p. 30-31.
61. *Idem,* p. 469 și urm.
62. Bibi. Acad. Rom., secția mss., Corespondența P.P. Carp-D.A. Sturdza, S. 15(7)/DCCCLXVII.
63. I.E. Torouțiu, *op. cit.,* vol. V, 1934, p. 142-144.
64. Al. Marghiloman, *op.cit.,* vol II, p. 340-341.
65. Apud Z. Omea, *op. cit.,* vol. II, p. 261.
66. I. Bulei, *Sistemul politic al României moderne,* p. 377.
67. Apud I. Bulei, *Arcul așteptării 1914.1915.1916,* Buc., 1981, p. 46.
68. *Idem,* p. 61-62.
69. Andrei Popovici, *Petre Carp,* București, 1915, p. 4-5.
70. D.A.D., nr. 14 din 14 dec. 1915, p. 66-68.
71. Al. Marghiloman, *op. cit.,* vol. II, p. 148.
72. T. Maiorescu, *România și politica de neutralitate,* Bibi. Acad. Rom., secția manuscrise, mss. 3, f. 9; Bibi. Națională, PCCLXXX, dos. 390, f. 81 (aici intervenția integrală a lui P.P. Carp în original).
73. Vezi detalii în I. Bulei, *Sistemul politic al României modeme,* p. 416-418.
74. *Idem,* p. 418, 434.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

DISCURSURILE PARLAMENTARE ale marelui om politic Petre P. Carp cuprind două părți distincte: I - Volumul *Discursuri,* publicat în 1907 de Al. Tzigara-Samurcaș, la Editura Librăriei Socec et Co. SA, acoperind perioada 1868-1888, și II - *Discursuri parlamentare* din perioada 1888-1915, reproduse de noi din „Monitorul Oficial", seriile „Desbaterile Adunării Deputaților" și „Desbaterile Senatului" (datate și notate la finalul fiecărui discurs prin: D.A.D. și D.S.). Această împărțire corespunde nu numai din punct de vedere editorial, dar și din acela al evoluției ideologico-politice a lui P.P. Carp și, mai în general, a ideilor junimist-conservatoare ilustrate strălucit de el; prima parte, cu oarecari prelungiri până prin 1890, constituind îndeosebi perioada doctrinară, iar partea a doua, chiar din 1888, punerea în aplicare prin guvernare și legi. „După munca glorioasă a creării, vine însă munca mai modestă a consolidării. Aceasta ne aparține nouă - spunea însuși P.P. Carp în cuvântarea de la înființarea „Clubului Constituțional", la 9 mai 1891. Să ne dăm seama că astăzi, când avem toate libertățile înlăuntru și când ne-am asigurat poziținea în afară, rezolvirea chestiunilor sociale va trebui să fie principala noastră misiune" (Apud: C. Gane, *P.P. Carp și locul său în istoria politică a țării,* vol. II, p. 18, Editura ziarului „Universul", București, 1936).

Această *operă politică și oratorică* din perioada de tranziție și modernizare a Statului Român ar necesita, în ediție completă, aprox. 3 volume, căci, chiar dacă unele *discursuri* ale sale sunt astăzi de o importanță doar

documentară și evident datează, nenumăratele *interpelări parlamentare,* mai lungi sau mai scurte, mai mult sau mai puțin interesante, dar totdeauna incitante, intempestivele *intervenții* în cursul dezbaterilor din Cameră sau Senat, sclipitoarele *replici* - memorabile și ulterior citate deseori (chiar și de adversari!), fiind în

guvern ori în opoziție, la care ar trebui firesc adăugate *cuvântările electorale* (uitate în ziare sau în broșuri devenite rarități bibliofile) - toate constituie, fără îndoială, o operă ideologică originală în evoluția conservatorismului românesc, datorată unui mare caracter, integru și consecvent până la tragism în cadrul istoriei naționale, unei rațiuni sistematice și clare, unui patriotism adânc și lucid și, nu în ultimul rând, unui om de cultură vastă și temeinică, demonstrând, prin *arta oratorică,* un simț artistic rafinat și elocvent fără ostentație.

Selecția noastră, din ambele perioade, a ținut seama de percepția necesară, importanța și rezonanța actuală a înțelegerii personalității marelui om politic - definită pertinent și total în *Studiul introductiv* de profesorul universitar Ion Bulei.

Pentru *partea I,* cum unele îndreptări lasă să se înțeleagă o acceptare, poate, ca atare, a lui P.P. Carp însuși, dar având oricum girul unui mărturisit discipol (cf AL Tzigara-Samurcaș, *Memorii, I,* p. 78 urm., Editura „Grai și suflet - Cultura națională", București, 1991), am lăsat textul ca în volumul din 1907, intervenind rar, la unele evidente greșeli de tipar și în comentarii, cu câteva completări sau corectări de nume proprii și mici omisiuni actualmente superflui. Câteva titluri, repetate ori vagi, ale discursurilor le-am dublat [în paranteză] cu precizări ale conținutului.

In *partea a Il-a,* discursurile au fost reproduse *în întregime,* după „Monitorul Oficial" (seriile D.A.D, și D.S. - precizate mai sus), inclusiv intervențiile unor preopinenți parlamentari în discursul carpist, la care am adăugat scurte note / comentarii la început și la sfârșit, ca și câteva note de *subsol,* pentru a preciza contextul dezbaterii și, uneori, prin reproduceri exacte, citate, formulări consacrate etc., pentru a sugera ceva din specificul atmosferei parlamentare a momentului. *Titlurile,* aici, ne aparțin.

Editarea unor discursuri parlamentare din trecut, în lipsa oricăror manuscrise, întâmpină multe și variate dificultăți: mai întâi, nu există încă reguli bine stabilite de

transpunere a oralității în scris; apoi, așa cum apar în „Monitorul Oficial", ele sunt rezultatul evident al mai multor stenografi, aflați nu numai în întrecere cu ritmul verbal al parlamentarului, dar deseori „obturați" și de zgomotul, râsetele, aplauzele etc., care împiedicau o cursivitate normală a stenografierii (menționată prin notația: *nu se aude!}* sau produc uneori fraze obscure, iar promptitudinea tipăririi, uneori aproape de pe o zi pe alta, face ca revizuirea redacțională să fie aproximativă ori inexistentă; în fine,

când e vorba de perioada de tranziție a ortografiei / scrierii, dar și a evoluției vocabularului limbii române de la sfârșitul secolului al XIX- lea și începutul secolului al XX-lea, cum este cazul nostru: 1868-1915, aceste dificultăți se multiplică. Am optat, așadar, pentru o transcriere cât mai apropiată de ortografia actuală și de vocabularul modern, P.P. Carp fiind în primul rând un *om politic* la care importante sunt *ideile,* dar am menținut ici-colo (ca în ,,M.O.“) - pentru culoarea epocii, dacă nu și pentru documentarea lingvistică - unele variante de evoluție a limbii (vocabular, forme gramaticale etc.) precum: biuroul/biroul, chestiune/chestie/cestie (uneori cu nuanțe de stil), divergință/divergență, epoce/epoci, fonciar/funciar, fundatori/fondatori, panacee/panaceu (universal), periodul/perioada, prezinta/prezenta, secoli/secole, școale/școli, tarifă/tarif, tutulor/tuturor, vițiu/viciu etc.; unele forme învechite dar ușor inteligibile azi: colonelii, competință, falș(ă), obicinuit, pacinic (pron. în două silabe), pericul, rezbel, strade, strein, tractat, veri unul (-una, -o) etc.; forme verbale moldovenești/muntenești învechite: eu crez, el să răspunză, am (ar) trebui, deroagă (de la), erige etc.; am păstrat cuvintele cu sufixul *-iune-,* administrațiune, civilizațiune, constituțiune, populațiune, situațiune etc., dar mai rar g.-dat. în *-ei,* articolul multifuncțional *a* (pentru *ai, ale)* și pluralul *cari* (pentru sg. *care),* am adaptat însă cuvintele terminate în *-agiul.* apanagiul, avantagiul, curagiul, mesagiul, pasagiul, tonagiul etc., ca și pe cele cu forme etimologice sau împrumutate ca atare: anarchie, budget, chaos, compt, scompt, maioritate, monetă., rizic etc.

Numele proprii de persoane au fost date în textul discursului ca în „M.O.“ - fiind evidentă, prin repetare, pronunția de atunci, dar am pus în comentariu forma azi consacrată: Lascar Catargi/Lascăr Catargiu, Ferichidi/Pherekyde, Negruți/Negruzzi, Germani/Ghermani; și, tot astfel, am lăsat unele vechi denumiri de țări: Englitera (Anglia), Francia (Franța), Svițeria (Elveția) etc. uneori dublate cu forma actuală chiar în același discurs. Am scris

Minister când sensul era de: guvern, cabinet ministerial. în câteva cazuri am intervenit cu *paranteza dreaptă* pentru a face mai clar sensul, dar nu și cu obișnuitul azi *pe care,* nefolosit atunci (ca și acum, dealtfel, de către unii vorbitori) și nici în cazul cacofoniilor (multe!) probabil pentru urechea epocii nederanjante!?! Pentru unele citate de presă, acte, legi, scurte interpelări etc. am respectat ortografia din „M.O.“, ca specimene, comparative, de epocă; la fel și reproducerea exactă a*paragrafârii.*

O veritabilă problemă de corectitudine gramaticală o ridică folosirea *punctuației,* în „M.O.“ este evident că ea a fost „aruncată" de stenograf în funcție de fraza/perioada oratorică, de pauza de respirație a vorbitorului, inclusiv repetiția ori redundanța, topica specifică latină/germană, insistența pe un anume cuvânt etc., am modificat-o, deci, ici-colo, doar când era necesar pentru înțelegerea exactă a sensului, însă nu am intervenit, din rațiuni de gramatică, acolo unde ar fi distorsionat *arta oratorului P.P. Carp* - pentru cei care vor voi să remarce sau să studieze acel „dar al formulărilor lapidare și caustice - cum scria Tudor Vianu în *Istoria literaturii române moderne* (1944) - care au impresionat mai cu seamă în discursurile sale".

Un succint *Tabel cronologic* adună datele biografice esențiale situării marelui om politic în vremea sa; iar cele 4 *Anexe* - depun mărturie.

în fine, deosebite mulțumiri se cuvin personalului Bibliotecii Centrale Universitare și, cu precădere, domnului director Ion Stoica, pentru faza preliminară a acestei lucrări.

MARCEL DUȚĂ

TABEL CRONOLOGIC

1837 iunie 29, la Iași, într-o veche familie de boieri moldoveni, originari din ținutul Vasluiului, se naște Petre Carp, fiul stolnicului Petre Carp, (cu strămoși menționați în *Descripția Moldaviae* a lui Dimitrie Cantemir) și al Smarandei, fiica lui Iorgu Radul, boier din Dealul-Mare (Bârlad).

1850 este la Berlin, unde învață la Franzdsische Gymnasium; bacalaureat în 1858, cu Primus Omnium; apoi, trei ani, la Universitatea din Bonn, studiază la Facultatea de Drept și Științe Politice (fiind preocupat și de economie politică, istorie, literatură).

1862 toamna, revine la Iași, unde cunoaște pe Vasile Pogor, Titu Maiorescu, Jacques Negruzzi...

1863 toamna, iarna, frecventează saloanele boierești (Mavrocordat; ș.a.).

1864 (februarie 10/22), după alte întâlniri, la locuința lui Maiorescu, P.P.C. citește unui grup format din Maiorescu, Negruzzi, Pogor, Theodor Rosetti, traducerea personală a piesei *Macbeth* de Shakespeare; mai târziu, această întrunire va fi considerată prima ședință a Societății Junimea - între membrii fondatori aflându-se și Carp. In primul ciclu al „prelecțiunilor populare“ inițiate de Junimea, conferențiază despre „Trei cezari“ (Caesar, Carol cel Mare și Napoleon). Tot acum îi apare, în editura Junimii, traducerea lui *Macbeth,* iar cea a lui *Othello* va

apare în 1868.

1865 recomandat de prietenul său Theodor Rosetti, cumnatul lui Cuza, este numit auditor onorific la Consiliul de Stat, dar va

intra în coaliția care a determinat îndepărtarea
1866 Domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

februarie 11, participă la conjurația împotriva lui ALL
1866 Cuza și devine secretar „intim" al Locotenenței
1867 Domnești.

mai - 1867 iulie, este secretar al Agenției Diplomatice de la Paris, **octombrie 21,** este inițiat în Loja masonică „Steaua României" (Iași). în urma alegerilor
1868 parlamentare, în „M.O." nr. 283 din 19/31 decembrie, apare ca deputat de Vaslui, la Colegiul I; va fi mereu, cu
1870 unele mici întreruperi, deputat ori senator conservator, **februarie 1,** debutează în Parlament cu o *interpelare* în „chestiunea bandelor bulgare".

1871 **aprilie 20 - decembrie 14,** este ministru de Externe, iar de la **23 mai** și ad-interim la ministerul Cultelor și
1873 Instrucțiunii Publice în guvernul Manolache (Emanoil) Costache Epureanu.

martie - 1873 aprilie, este agent diplomatic, șeful Legației de la Viena, iar din **aprilie 1873 până în octombrie** și la Roma.

1876 **martie,** la Viena, se căsătorește cu Sevastia (1853-1945), fiica lui Ioan C. Cantacuzino; vor avea o fiică și patru fii: Ion - intrat în diplomație, Grigore, Petre -
1880 căsătorit cu Marie-Jeanne Soutzo, mort la 29 de ani,
1881 locotenent, la începutul războiului de reîntregire - și Nicu.

ianuarie 30 - martie 30, este ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice (în locul lui Titu Maiorescu,
1882 demisionat) în guvernul Lascăr Catargiu.

se mută cu întreaga familie de la Iași la București.

martie 14/26, Parlamentul votează transformarea
1882 României în Regat. La **30 martie,** în Camera Deputaților, P.PC prezintă ideile programului politic al
1884 junimiștilor („Era Nouă"), începând procesul de separare

de vechii conservatori.

ianuarie, junimiștii, în frunte cu Carp și Maiorescu, părăsesc Partidul Conservator, în urma neînțelegerilor cu președintele Lascăr Catargiu.

noiembrie - 1884 octombrie, este Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar la Viena.

noiembrie, revine în Parlament, în minoritatea Camerei Deputaților.

1888 martie 23 - noiembrie 11, ministru de Externe, iar de la **4 iunie** și ad-interim la ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, în guvernul Theodor Rosetti.

1888 noiembrie 12 — 1889 martie 22, ministru de Externe în al doilea guvern Theodor Rosetti. în timpul acestor guvernări junimiste se accentuează diferențierea între grupările conservatoare: conservatorii liberali (Lascăr Catargiu, G. Vernescu), conservatorii puri (G. Mânu, Al. Lahovari) junimiștii (P.P. Carp, Th. Rosetti, Titu Maiorescu, Al. Marghiloman).

1890 își construiește propria casă, pe Calea Dorobanților (azi - ambasada Turciei), unde va locui până la sfârșit.

1891 martie 31, gruparea junimistă constituie Partidul Constituțional, condus de P.P. Carp și un „Club Constituțional" (9 mai). „El este acela dintre noi care a contribuit mai mult decât toți la pregătirea viitorului nostru politic" (Titu Maiorescu).

1891 decembrie 18, intră în guvernul Lascăr Catargiu (27 noiembrie - 3 octombrie 1895) ca ministru al Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor (în locul generalului George Manu, demisionat); are o bogată activitate legislativă și parlamentară, într-o intervenție, Take Ionescu invocă o aserțiune scumpă lui Carp: „Cine n-are venit de 40.000 lei, să nu facă politică, să caute să-1 câștige".

1895 octombrie, cade în alegeri (la Botoșani) și se retrage 15 luni din viața parlamentară.

1896 mai, la moșia sa de la Țibănești, face grădinărie și sădește nuci „pentru generațiile viitoare"...

1897 ianuarie, e ales deputat de Vaslui, în alegeri parțiale (candidase și la Botoșani, dar nu fusese ales!).

martie 31, vorbește la întrunirea de la sala „Dacia", împreună cu alți conservatori, anti-Sturdza.

mai 15, se împacă cu Dimitrie A. Sturdza, despărțiți de la 15 martie 1888, deși erau cumnați, iar mai apoi,

fiica sa Eliza (n. 1874) se va căsători cu Alexandru, fiul lui Sturdza.

1899 iulie 7, are loc reîntregirea partidului din conservatori și junimiști.

1900 iulie 7 - 1901 februarie 13, primul guvern P.P. Carp: președintele Consiliului și ministru de Finanțe, Alexandru

Marghiloman - ministru de Externe, Titu Maiorescu - ministru de Justiție, Constantin C. Arion - ministru Cultelor și Instrucțiunii Publice, Nicolae Filipescu - ministrul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, Constantin Olănescu - ministru de Interne, generalul lacob Lahovari - ministru de Război, Ion C. Grădișteanu - ministrul Lucrărilor Publice. în primul rând își propune redresarea financiară a țării („Remedierea stării actuale"); dar Legea băuturilor spirtoase - după aprecierea lui Titu Maiorescu „a distrus prestigiul lui Carp".

1900 decembrie, după o vânătoare la Țibănești, cu principele Ferdinand și colonelul Prezan, începând cu 27 decembrie este la Viena și Berlin; audiențe la Franz Josef, cancelarul Biilow și, în fine, la împăratul Wilhelm II, care îi oferă o fotografie cu autograf și îl decorează cu Marele Cordon al Ordinului Leopold.

1901 ianuarie 20, expune în adunarea majorităților parlamentare programul său, care însă este respins!

ianuarie 26, își prezintă demisia în Cameră și Senat; Regele amână!

februarie 12, în Camera Deputaților, moțiunea de încredere: 75 bile negre și 74 bile albe (dar fără participarea la vot a miniștrilor!) răstoarnă guvernul; a doua zi, Carp își prezintă demisia și conservatorii intră în opoziție.

octombrie 7 - noiembrie 11, au loc patru mari întruniri la Brăila (7 octombrie), Craiova (21 octombrie), Iași (28 octombrie) și București, la sala „Dacia" (11 noiembrie), pentru regruparea partizanilor între „carpiști" și „takiști". La Craiova, Delavrancea îl prezentase pe P.P. Carp drept un „semizeu".

noiembrie 15, se deschid lucrările Parlamentului și P.P.C., în Camera Deputaților, are o intervenție dură, la 22 decembrie, în afacerea „Olympicilor", moștenirea averii din România a lui Vanghele Zappa, din care s-au construit la Atena un muzeu, un stadion și un parc.

1902 iunie 23-24, în sala Teatrului Lyric, are loc Congresul Partidului Conservator, la care Carp ține un excelent discurs, iar Maiorescu declară că politica junimistă, începută la 1881, a fost concepută de P.P. Carp.

octombrie 29, în campania de alegeri comunale, Carp ține un discurs electoral remarcabil la Iași.

1904 decembrie 20, se dizolvă Parlamentul. Căzut în alegeri, Carp se retrage la Țibănești și va rămâne aproape tot anul 1905; reface și mărește conacul, gândește la un nou program politic. Tot acum acordă un interviu publicistului francez Andre Bellesort. care va apare în „La Roumanie contemporaine“, Paris, 1905.

1906 ianuarie 8, e ales deputat, în alegerile parțiale, la Buzău.

ianuarie 13, în Cameră, rostește un violent discurs anti-Catargiu- Cantacuzino, uzurpatori ai conservatorismului. Spiritul său pamfletar-satiric se va manifesta și anti-Ionel Brătianu (în 1911) și anti-Take Ionescu (în 1915).

mai 22, prezintă noul program conservator Ia întrunirea publică de la sala „Eforie“.

1907 martie 13, declarație rezolută în Cameră: „Nu se promit lucruri sub imperiul fricei și sub imperiul răzvrătirei, al teroarei și al rușinei“.

aprilie 21, devine șeful Partidului Conservator până la **14 mai 1913.**

mai 20, este, în Camera Deputaților, șef al conservatorilor uniți. La sfârșitul anului, apare volumul *Discursuri* (1868-1888) la editura librăriei Socec et Co. SA, București, editat de Al. Tzigara-Samurcaș. Continuarea, propusă la începutul anului 1909, nu se va realiza, din cauza condițiilor puse de editură, care l-au „ofuscat“ pe marele om politic (cf. Al. Tzigara-Samurcaș, *Memorii, I,* Editura „Grai și suflet - Cultura națională“, București, 1991, p. 78 urm.)

1910 decembrie 29, i se încredințează formarea unui nou guvern, care va dura până la **27 martie 1912.** In acest al doilea guvern al său, P.P. Carp deține și ministerul Finanțelor, Alexandru Marghiloman - ministru de Interne, Titu Maiorescu - ministru de Externe, Mihail Cantacuzino - ministru de Justiție, Constantin C. Arion - ministrul Cultelor și Instrucțiunii

Publice, Nicolae Filipescu - ministru de Război, Barbu Delavrancea - ministrul Lucrărilor Publice, Ion Lahovari - ministrul Agriculturii și Domeniilor, Dimitrie Nenițescu - ministrul Industriei și Comerțului.

1911 februarie 9, la întrunirea electorală de la Iași, P.P. Carp prezintă Noul program de guvernare.

1912 martie 27, din cauza „afacerii tramvaielor” și a respingerii bugetului, Carp își prezintă demisia Regelui. Va urma, chiar de a doua zi, un guvern alcătuit de Titu Maiorescu - gest definitiv impardonabil și separator.

aprilie 3, vorbește în Cameră despre concentrarea Partidului Conservator iar seara pleacă la Țibănești.

octombrie 21, primește de la întrunirea din Craiova o telegramă de sprijin și simpatie conservatoare.

1913 aprilie 25, convoacă Congresul Partidului Conservator (anti- Maiorescu), dar participarea este slabă și nu durează decât o oră! Mai ține o cuvântare la Clubul din Capitală al partidului, iar la 14 mai demisionează de la șefia Partidului Conservator și declară că se retrage în viața privată. îl va urma Nicolae Filipescu, din solidaritate,

1914 februarie, revine totuși în Parlament (Camera Deputaților).

aprilie, se află la Roma.

iunie 29, la Țibănești, oferă o recepție la împlinirea vârstei de 77 de am.

iulie 21/3 august, participă la Consiliul de Coroană de la Sinaia și este singurul de părerea regelui Carol I, pentru intrarea în război alături de Germania. Se retrage la Țibănești.

1915 martie 1, apare ziarul „Moldova” (până în 14 august 1916), încredințându-i conducerea lui Virgil Arion.

decembrie 18, după anterioare altercații violente cu Take Ionescu și Barbu Delavrancea, rostește ultimul său discurs parlamentar, în Cameră, în chestiunea neutralității și a viitorului Statului Român.

1916 august 14, în Consiliul de Coroană de la Cotroceni, prezidat de regele Ferdinand, P.P. Carp are aceeași atitudine germanofilă, declarând că va trimite în război pe cei trei fii ai săi, dar dorește ca armata română să fie

bătută! căci numai așa România va scăpa de la pieire: „A merge cu Rusia, este a izbi în interesele țării și în continuitatea dinastiei”.

noiembrie 12 și 20, Regele și, respectiv, Guvernul părăsesc Capitala și se instalează la Iași.

noiembrie 23, armata germană intră în București, primită cu urale de populație, îndeosebi germani și evrei, o veritabilă „surprindere dezagreabilă“ pentru Carp, care se confesează prietenilor ca un viitor ministeriabil: „Trebuie să-mi schimb politica în chestia evreiască.In această perioadă, după ce fusese adus în București cu un automobil al armatei, mergea zilnic, între orele 11-12, la ministerul de Interne, pentru a-1 sfătui pe Lupu Kostaki (cf C. Gane, *P.P. Carp și locul său în istoria politică a țării,* 1 936).

1917 ianuarie, la două luni după ocuparea Bucureștilor și după repetate amânări protocolare, P.P. Carp are o întrevedere cu feldmareșalul Mackensen.

1918 mai 8, pleacă la Țibănești.

1919 mai, primește, vexat, la moșia sa, vizita unui Comisar regal pentru informații, probabil asupra perioadei ocupației germane, **iunie 18,** sâmbătă dimineața, intră în comă apoplectică, timp de 34 de ore.

1919 iunie 19, duminică, la ora 7 seara, se sfârși... Fu îngropat în grădina conacului Țibănești, de lângă Vaslui, iar mai târziu mutat alături de părinții săi Petre și Smaranda, de bunicii săi Ion și Safta, de străbunicul Gheorghe Karp banul (țl802), acesta din urmă descinzând din Karp (Policarp) Lungul, armaș la 1646, fiul lui Gavril Lungul și al Constandei Albotă, - „ridicat la boierie întâi (cum scrie paharnicul Costandin Sion în *Arhondologia Moldovei}* din răzeși, mazâli de la ținutul Vasluiului“.

MD.

PARTEA I

1868-1888

Din volum

CHESTIUNEA EVREIASCĂ

Ședința Camerei din 26 aprilie 1868

Cu două zile înainte, în cursul discuției asupra legii poliției rurale, d. P.P. Carp anunță o interpelare ministrului de Interne I. C. Brătianu, privitoare la „chestiunea evreilor și a ultimelor evenimente din Bacău".

în ședința din 25 aprilie, la art. 9, d. B.P. Hasdeu propune următorul amendament, combătut cu multă vervă de Alexandru Lahovari:

Dispoziținni preliminare - Art. 9 - Străinii de orice rit și de orice naționalitate sunt opriți de a se stabili prin sate fără autorizațiunea prealabilă a autorităților comunale.

Art. 10. - Cei actualmente stabiliți vor avea 6 luni de respect, de la promulgarea legii de față, pentru a dobândi o asemenea autorizațiune sau a se retrage ei înșiși. D-nii B.P. Hasdeu, Pană. Buescu, Gr. Eliad, C. Platon, S. Tumavitu.

în ședința următoare, d. Carp este invitat a-și dezvolta interpelarea.

D. P.P. Carp: Domnilor, mărturisesc că anunțând interpelarea mea nu am avut defel în gând a face o cestiune ministerială; asemenea nu m-a preocupat defel dacă ea este oportună și dacă poate ea nu va cimenta din nou vechea unire între unele din partidele acestei Adunări.

Sunt cestiuni de principii mai presus de orice cestiuni de oportunitate, de orice tactică parlamentară. Sunt cestiuni de principii pe cari omul nu le poate renega și nu poate trece cu tăcerea pe lângă dânsele, fără ca să se coboare el singur de pe treapta cea înaltă pe care Dumnezeu a voit să-1 ridice.

A nu se pune în mișcare decât pentru un țel măreț, dar a se lupta măreț chiar pentru un pai când este onoarea în joc, aceasta se cheamă a fi măreț, a zis un mare poet. Cauza e mare, căci în al XIX-lea veac s-au comis acte de prigoniri inumane, onoarea națiunii e în joc, căci dintr-un capăt la altul al Europei se aruncă oprobriu asupra noastră și cuvântul de *barbar* întovărășește astăzi pe acela de român.

D-lor, trebuie să vedem într-această cestiune dacă în adevăr națiunea e vinovată; trebuie să vedem asupra cui cade oprobriu ce se aruncă în contra întregii națiuni; trebuie să vedem care e rolul ce fiecare partid a jucat într-această cestiune și care e rolul ce guvernul a luat

asupra-și de a juca. Mai-nainte însă, să-mi permiteți să fac puțin istoricul acestei cestiuni.

înainte de 11 Fevruarie cestiunea evreilor nu a avut la noi decât un rol foarte neînsemnat, din vreme în vreme se da niște circulări ministeriale în contra modului de port al evreilor și în contra oarecăror lucruri mici, care se revocau în urmă, când se vedea că nu fac nici un efect. La 11 Fevruarie, cu Constituțiunea, s-a agitat cestiunea de a se ști dacă trebuie să se acorde evreilor drepturi politice sau ba, și atunci, mărturisesc că partida în capul căreia se afla d. Brătianu, împinsă ca și noi de acele idei mărețe, era dispusă a face oarecari concesiuni acordând oarecari drepturi politice evreilor. Știți, d-lor, că a doua zi după o revoluțiune, spiritele sunt totdeauna întărâtate și că cei ce sunt nemulțumiți de o schimbare radicală și repede au tot interesul a turbura apa - cum se zice - ca să prinză pește în apă tulbure: atunci s-au găsit unii, cari în simplul scop de a agita spiritele, au măgulit acele prejudiții cari sunt contra evreilor și au împiedicat a se făptui acele idei ce erau apărate și de stânga și de dreapta acestei Adunări; dar în fine, cestiunea rămasă acolea, nu devenise, cum vedeți, o cestiune socială, ci era pur și simplu o cestiune politică; cestiune agitată în multe puncte ale Europei și care nu s-a rezolvat în cele mai multe țări decât în ultimele decenii.

Acum vine la putere d. Brătianu. D. Brătianu ’și recrutase până atunci colegi numai din partea de dincoa de Milcov. Cestiunea era de a se ști dacă d. Brătianu va avea și dincolo același sprijin ca dincoa de Focșani. Dacă, d-lor, e să răspundem într-un mod sincer, trebuie să zicem nu! - și așa-numitul partid roșu n-a avut în Moldova niciodată vre-un sprijin. Era dar necesar a se crea acolo un partid care să vină în ajutorul acelora cari sprijină partidul ultra-liberal de dincoa de Milcov. însă un partid nu se formează numai cu

oarecari promisiuni; nu se formează, d-lor, zicându-i-se numai: *voiesc* să fac cutare lucruri. Unui partid, trebuie să i se înfățișeze un drapel, să i se pună o idee înainte, și a-i zice: nu eu am s-o fac, dar veniți să faceți cu mine. Ei bine, complici ai voit; i-ai avut, d-le Brătiene!

Așadar, folosindu-se d. Brătianu de starea în care se afla Moldova, văzând că acolo comerțul era în mare parte în mâna evreilor și că din această cauză [se] născuse un soi de rivalitate socială și comercială între părțile române-creștine și române-evreiești, a gândit cu multă dibăcie de a preface o cestiune politică în o cestiune socială; și a zice românilor de peste Milcov: evreii au totul în mână; ne cotropesc! naționalitatea noastră este în pericol, veniți să o scăpăm!

La acest frumos apel a răspuns acea parte de dincolo de Milcov, acea parte care formează în această Adunare fracțiunea liberă și independentă, - acei tauri sălbatici... *{a! a!)* acei tauri sălbatici... *{întreruperi, protestări').*

Vă aduceți aminte, d-lor, că atunci când d. Kogălniceanu a comparat fracțiunea liberă și independentă cu juncanii, vă aduceți aminte cum d. Holban s-a sculat și a protestat, zicând că dacă este vorba de comparațiune, apoi d-sa primește comparațiunea nu cu juncanii, ci cu taurul sălbatic care stă pe marca țării. Protestările nu pot dar proveni decât din cauza unei soluțiuni de continuitate în memoria d-lor deputați, și nu înțeleg cum se protestează acum contra acestui cuvânt, când el s-a zis și s-a admis de chiar onorabila fracțiune ca un cuvânt sacramental.

Acum să vedem ce vrea fracțiunea; să vedem cari sunt atențiunile, mijloacele ei; să vedem, în fine, ceea ce a făcut ministerul.

Fracțiunea, d-lor, nu s-a mulțumit de a se menține *statu-quo* care era stabilit la noi în țară de atâtea secole; fracțiunea și-a zis: trebuie să ne eliberăm de evrei prin orice mijloc, trebuie să curățim țara de această plagă;

însă mărturisesc că aci rolul fracțiunii a fost ceva mai demn decât al ministerului, ea a avut curajul opiniunilor sale; fracțiunea a zis: urâm pe evrei, îi urâm din convincțiune, însă nu voim mijloace arbitrare; nu voim mijloace pezișe, nu voim jumătăți de mijloace, vom veni cu o

lege, și a și prezintat proiectul lor de lege și acea lege se va discuta și atunci vom vedea care din noi va fi învins și care învingător. Și mărturisesc, d-lor, că, în cestiunea aceasta, fracțiunea a fost consecuentă și cred că deși deosebirea între noi și între fracțiune este bazată pe deosebirea radicală de principii, și deși o combatem, totuși trebuie să mărturisim că ea a fost francă și leală în această cestiune; a zis: voim să ne scăpăm de evrei, iată o lege, care deși barbară, dar este necesară pentru noi, iat-o dară, așa trebuie să fie.

Ministerul însă nu a făcut așa; ministerul a jucat un îndoit joc, căci dacă nu ar fi voit să joace acest îndoit joc, ar fi trebuit pe dată, dacă era în contra proiectului, să vie și fără nici o sfială, fără nici o temere, ci sigur, tare și ferm să le zică: D-lor, nu aveți nici o dreptate să veniți și să faceți o asemenea lege. Dar ministerul înainte de a procede astfel, și-a zis: trebuie mai întâi să mă asigur în Moldova, trebuie mai întâi să-mi formez un element în Moldova care să mă susțină ca și elementul din Muntenia și atunci când voi avea o partidă în Moldova cum o am în Muntenia, atunci mă voi pronunța asupra prezintatului proiect de lege.

P. P. CARP

Știa ministerul foarte bine că o persecuțiune legală în contra evreilor ar putea să ridice în Europa întreagă o furtună, care l-ar fi silit să se oprească; căci, d-lor, numai la ideea prezentării acestei legi, Europa fu cuprinsă de oroare, și protestările ei siliră pe d. Brătianu, tot pe acel d. Brătianu care dăduse frumoasele circulări, și care persecuta pe sub mână, să vie în numele civilizațiunii europene și să vă arunce epitetul de barbari. D. Brătianu v-a aruncat acest epitet; el care v-a creat, el care v-a crescut! *(Zgomot, protestări).*

O, d-lor! nu de astă dată, nu pentru prima oară s-a văzut că copilul a negat pe părintele său și părintele a negat pe copiii săi; aceasta s-a văzut mai de multe ori și o dată mai mult nu însamnă nimic în șirul de triste experiențe ce face omenirea.

Așadară, d-lor, ministerul a jucat un îndoit joc și mărturisesc că dacă am contestat totdauna acestui minister francheța, probitatea, - nu i-am contestat, nici că-i pot contesta vreodată un soi de dibăcie cu care a știut și știe să guverneze. Căci, după cum am observat, mi se pare că

actualul minister a luat acea politică ce s-a jucat de către guvernele țărilor noastre înainte de 1848, politica aceea care de la 1848 și până astăzi părea că a trecut în domeniul istoriei noastre naționale și astăzi a devenit iarăși o politică favorită a actualului minister, căci actualul minister întrebuințează astăzi o politică din veacul domniilor fanariote; din veacul diplomației fanariote, și cu această, diplomație, cu această politică bizantină voiește să împace și pe o parte și pe cealaltă, ca să ajungă mai bine la țelurile sale.

O voce: Așa e, așa e.

D. P.P. Carp: Așa este, o mărturisiți și d-voastră, să vedem însă dacă este și bine așa? D-lor, această politică nu este, nu poate să fie bună pentru țară, dar poate să fie bună pentru d-nii miniștrii, poate să fie bună pentru d. Brătianu.

Urmând dar d. Brătianu această politică, a trebuit să joace un îndoit rol, a trebuit să tacă, pe de o parte, asupra proiectului de lege prezintat de fracțiune, căutând totdeodată să persecute pe evrei cu măsuri administrative și, pe de altă parte, în fața Europei se scuză, zicând că nu voiește să persecute și că nu persecută el pe evrei, ci că națiunea nu-i voiește și îi persecută.

în adevăr, d-lor, în cât privește pe națiune și acuzările aduse în contra ei, eu unul resping cu energie acele acuzări; căci națiunea nu poate fi răspunzătoare decât când noi, reprezentanții săi, vom face o lege prin care să cerem persecutarea evreilor, din momentul acela națiunea întreagă va fi răspunzătoare. De aceea eu, în numele națiunii întregi,

resping și arunc înapoi Europei cuvântul de *barbari* cu care ne tratează, fiindcă până acum încă nu l-am meritat și dacă este cineva barbar, nu poate fi altul decât d. Brătianu, care a făcut faimoasele circulări, faimoasele persecuțiuni. *(Zgomot, protestări}.*

Puteți protesta, d-lor, oricât veți voi; însă nu e mai puțin adevărat că aserțiunile mele nu le bazez pe niște cuvinte numai, ci le bazez pe fapte cari le-a comis d. Brătianu, și că s-au comis asemenea fapte în țara noastră nu puteți nega d-voastră.

lată, d-lor, cum începe această cestiune. D-nul Brătianu

trimite următoarea circulară către toți d-nii prefecți de dincolo de Milcov:

Voci: Ce citești? *Monitorul?*

D. P.P. Carp:

«La toate prefecturele de județe

Prin art. 50 anexat la litera P. a regulamentului și pagina 60 a colecției întâia judecătorești pentru partea României de peste Milcov, se legiuește oprirea Israeliților de a fi arendași de moșie, prin diferite circulări repetate și cu cea sub No. 2.269 din 1866 Fevruarie 5, sunt luate dispoziținuni pentru România de dincoa de Milcov de a se opri Israeliților așezarea prin comunele rurale cum și de a se face întreprinzători de hanuri, cârciume și arendași de moșie. M-am informat că aceste dispoziții nu se păzesc pretutindenea cu exactitate; vă invit dară să observați dispoziția, faceți a se păzi cu toată strictețea.

Ministru, **I. Brătianu.»**

Voci: Ce gazetă este acea? *Monitorul?*

D. P.P. Carp: D-lor, această circulară, după cum mi s-a spus, nu a fost publicată în *Monitorul Oficial.*

O voce: Apoi de unde o citești d-ta? Din gazeta de Iași?

D. P.P. Carp: D-lor, nu vă importă ce gazetă este aceasta; este destul că v-am arătat această circulară care este trimisă de d. ministru Brătianu d-lor prefecți de dincolo de Milcov și dacă d. Brătianu contestă, atunci este altceva. Dară faptul este că din ziua aceea de când s-a expediat această circulară, în Moldova a început persecuțiunea în contra evreilor și a ajuns până astăzi la un grad de intensitate, încât a devenit o cestiune atât de gravă că nu putem ști care-i vor fi consecințele.

D-lor, navigatorii cari călătoresc pe mările din zonele tropice ne spun că aceia cari au cunoștința acelor mări, când văd într-o parte din orizont un mititel punctuleț alb, un mic nor, își strâng pe dată pânzele navelor lor, căci știu că acel mic punct e semnul prevestitor al unei furtuni grozave și astfel scapă de primejdie; iar aceia cari nu știu ce însemnează acel nor, plutesc înainte cu pânzele deschise și furtuna

venind, zdrobește pe imprudent, și nava și oamenii dispar în adâncimile oceanului. Ministerul a urmat ca navigatorii

imprudenți; furtuna se apropie, el însă merge înainte cu pânzele deschise și nu mai rămâne decât a ne ruga la Dumnezeu ca nu cumva fulgerul să se descarce pe capetele noastre.

O voce: Nevoie mare. *{Ilaritate').*

D. P.P. Carp: D-lor, frivolitățile nu au fost nici o dată o scuză pentru aceia cari se uită cu ușurință la faptele ce aduc o nenorocire asupra capetelor acelora cari nu le-au comis. Și Volney ne spune cu tot dreptul: Nenorocirea este că greșalele comise de guverne nu cad asupra, celor ce le-au comis, dară de multe ori asupra bietului popor, care fără voia lui trebuie să sufere acele guverne.

De aceea, d-lor, vă rog, nu fiți frivoli, ci stăruiți cu toată seriozitatea ca cestiunea aceasta, care a devenit foarte amenințătoare pentru patria noastră, să fie tratată aci, să fie dezlegată o dată, încât să știm dacă vom urma înainte tot așa cum am urmat, sau dacă trebuie să părăsim calea arătată de d. ministru prin circulara d-sale.

Această circulară, atunci aplicată de toți prefecții, a produs în Europa o senzațiune destul de neplăcută. Pe atunci aveam onoarea a înfățișa România la Paris ca girante, și am fost, prin urmare, în stare a ști și a aprecia impresiunea produsă Europei întregi. Atunci, d-lor, mi-am luat libertatea a explica d-lui ministru de externe situațiunea prin mai multe depeși, și prin una din acele depeși am zis: (sunt convins că d. ministru de externe, care are o vastă memorie la dispoziținea unei vaste inteligențe, își va aduce aminte) am zis că cele petrecute sunt lucruri pe cari o putere ce poate avea la dispoziținea sa sute de mii de baionete, poate să și le permită.... Sunt lucruri cari nu și le poate permite o țară mică cum e a noastră, care nu poate a-și asigura liniștea și repausul în Europa decât numai prin o atitudine demnă.

în altă depeșă îi ziceam: Sunt puncturi ce trebuiesc părăsite, de nu voiți să perdeți întreaga poziținne. D. ministru a gândit altfel și nu știu, d-lor, dacă astăzi întreaga lui poziținne nu este compromisă. D. ministru însă s-a oprit asemenea în urma agitațiunii ce opiniunea publică produsese în Europa. Vin atuncea alegerile. Situațiunea era tot aceeași, numai în un grad mai dezvoltat decât acea din timpul faimoasei circulări; trebuia neapărat ca ministerul să vină cu o majoritate puternică în Adunare, pe care nu o putea avea

decât numai prin ajutorul taurului. Alegerile se făcură... numai noi știm cum! în mijlocul alegerilor iarăși se începu a se face apeluri la toate acele sentimente cari sunt un soi de rămășițe ale forțelor telurice ce erau semnul distinctiv al

haosului: reînviată iarăși ura și vrajba între clase. Agenții ministerului iarăși începură a vorbi de boeri, de democrați, de clacă, etc. în fine, se întrebuințară toate mijloacele cari se puteau întrebuința ca să se asigure majoritatea, și veni ministerul în Adunare cu acea majoritate care, cum am mai zis, parte din ea este fracțiunea. Vasăzică, majoritatea nu s-ar fi putut dobândi, dacă nu s-ar fi dat toate asigurările acelei fracțiuni. D. ministru a promis totul, și am văzut că, chiar în această Adunare, d. I. Negură ne-a vorbit de circulări confidențiale pe cari eu nu le cunosc...

D. I. Negură: Păcat că sunteți așa mare diplomat! *{Ilaritate).*

D. P.P. Carp: Vasăzică au fost nu numai promisiuni, dară mai mult decât atâta; numai, fracțiunea a avut un defect. Defectul ei este că a fost francă și leală. Fracțiunea a zis: Nu voi anarhia administrativă. D. ministru a consimțit la ideile noastre și astăzi, în urma celor petrecute, venim cu o lege. D. ministru, voirîd însă nici să vie cu legea, nici să pearză fracțiunea acestei Adunări, a reînceput de la întrunirea acestei Adunări cu acele măsuri anarhice administrative de prigoniri în contra evreilor, cari avuse loc și în timpul acela pe când eu mă aflam la Paris. Despre acestea am primit multe petiții de la evreii din districtul meu... *{Ilaritate).* Puteți crede, d-lor, că curajul meu e la înălțimea întreruperilor d-voastre; vă pot asigura că, cu cât mă veți întrerupe mai puțin, cu atât voi fini mai în grab, altfel nu scăpați de mine; căci, cel puțin dacă nu voiți să ascultați cuvintele mele cu luare-aminte, sunteți siliți a păzi tăcerea. Am zis că am primit mai multe petițiuni de la evreii din județul meu, cari înfățișau mai multe colectivități din Vașlui. Acele petițiuni, date de mine la biurou, au rămas însă în dosarele comisiunii și nu au venit înaintea Adunării, nici nu s-a ridicat cestiunea ca să vă arăt ce efect au făcut aceste persecuțiuni. Voi cita un singur exemplu de modul cum s-au exercitat:

Există o dispoziţiune la noi prin care se opreşte cineva a fi posesor de cârciume dacă nu va avea o garanţie care să stabilească faptul că acel care voieşte a fi posesor nu e om fără căpătâi. Obişnuit, asemenea garanţii se dau de către săteni. Ei bine, prefecţii interveneau pe lângă comune îndemnând pe săteni a retrage garanţiile. Oamenii îndemnaţi de către sub-prefecţi îşi retrăgeau garanţiile; erau siliţi dară evreii să găsească alte garanţii. Pe de altă parte, toate comunele şi toate autorităţile din fiecare judeţ aveau ordine a nu întări nici o garanţie a vreunui evreu. Şi astfel, punându-i în imposibilitate de a oferi garanţii, reuşiau a zice că sunt oameni fără căpătâi, şi cu acest mod li se răpea pânea din toate zilele. Şi, nu uitaţi, d-lor, că dacă e cineva evreu nu încetează de a fi om şi ca atare are drept cel puţin la respectul, la mila şi la îndurarea noastră! Iată dară, un mic exemplu din multe câte s-au petrecut.

Veni, în fine, legea. D. ministru combate legea, însă chiar în această împrejurare, el deşi a strigat contra fracţiunii, însă pe sub mână a venit în ajutorul acelor idei; şi am văzut cum acele persecuţiuni făcute într-un mod latent, au luat nişte proporţiuni grave, şi am văzut cum în districtul Bacău puterea administrativă a dat afară din comună sute de familii...

Voci: Nu e exact.

D. P.P. Carp: Iată, d-lor, să vă citesc acte:

1868. Martie 12. ROMÂNIA

Subprefectura Bistriţii de jos No. 884.

Domnule Primar,

«Având în vedere că după ordinele D-lui prefect, după ordinul D-lui ministru de interne relativ la neîngăduirea Jidovilor a mai şedea prin comunele rurale, s-au dat şi D-voastre cuvenitele ordine;

«Având în vedere că şi consiliul comunal prin prescriptele verbale ce au încheiat încă din anul contenit coprinzătoare: ca să nu mai îngădue pe nici un Evreu a mai şedea în comunele rurale şi a mai lua parte la vreo întreprindere, pe care prescript verbale ce a încheiat încă

înaintându-se onor, comitet permanent, de către care aprobându-se, l-a și făcut cunoscut D-voastre;

«Având în vedere că cea mai mare parte din Jidovii cari au fost antreprenori de axizuri prin comune a expirat termenul odată cu finele anului 1867, de la care vreme conform ordinului anterior, D-voastră ați fost datori a-i și depărta din comună, precum și pe acei ce șed prin comune, veniți în urma dispozițiilor luate de administrație, fără a-i lăsa un moment;

«Având în vedere că după inspecția ce am făcut prin comună, am văzut că D-voastră ați neglijat în totul, vă ordon că pe toți Jidovii aflați în comuna D-tale, acei ce au fost antreprenori de axizuri a cărora termen a expirat; aceia ce au venit în comună în urma regularizării administrației cunoscută D-tale din ordinul No., precum și pe acei ce li s-au împlinit termenul și n-au înscrisuri de vreo arendare învestită cu forma legală și se depărtează din comună până în termenul de cinci zile, fiindcă timpul nu e contrariu pentru permutarea lor din comună. Referați-mi rezultatul fără a mai aștepta repetare, căci la din contra veți fi suspendat și dat justiției.

«Pentru sub-prefect, **Zasto»**

Vasăzică, vedeți un ordin administrativ care ordonă în cinci zile a expulza pe evrei de prin comunele rurale. Asemenea am aci lista familiilor expulzate și deși nu le pot aduce în fața d-voastră ca să mărturisească însile, puteți însă crede că ea este exactă.

Iată dară, d-lor, cum este cestiunea în starea de față: ministerul, deși a condamnat fracțiunea față cu legea ce a prezentat-o, - și nici nu prea înțeleg pentru ce a atacat-o, fiindcă acea lege nu este nimic alt decât pur și simplu traducerea în paragrafe de lege a circulării d-lui ministru; nu înțeleg nici indignațiunea d-lui ministru, nici mirarea d-sale, și m-am gândit că aceea poate să fie dacă nu alt, dar o simplă manifestare, menită d-a găsi un ecou nu în sânul acestei Adunări, care cunoaște împrejurările, dară un ecou aiurea poate.

Acum, pe lângă această cestiune interioară, care este mai gravă decât se poate gândi cineva, pentru ca să nu uităm că dacă această cestiune n-a avut până acum decât o natură de anarhie pur administrativă, ea de acum se poate întoarce să devie o cestiune de anarhie populară. Fiindcă, fiți siguri, că ministerul nu mai poate urma pe calea administrativă pe care a apucat și nici legea d-voastră nu are să se voteze, căci, fiți convinși, orice Cameră o va vota, va fi dizolvată. Ministerul, care știa că trebuie să ajungă la această concluziune negativă, - căci măsurile și angajamentele luate într-un mod fățiș trebuiau să vie la iveală - trebuia să se ferească a suscita acele cestiuni cari, când nu pot căpăta o soluțiune legală, capătă totdeauna o soluțiune ilegală, și cari când nu se pot dezlega în Cameră, de multe ori se dezleagă în uliță, cestiuni cari dacă nu se pot dezlega prin vocea națiunii, se dezleagă prin vocea plebei...

O voce: Dar plebea nu e națiune?

D. P.P. Carp: Nu! Națiunea suntem noi, reprezentanții ei; niciodată eu nu voi zice că națiunea va să zică acele mase strânse pe uliță, cari din nenorocirea lor au fost silite să rămâe mai pe jos de aceia cari reprezintă omenirea în adevărata sa mărire; nu voi zice aceasta și n-am zis aceasta nici ieri, nici astăzi, niciodată.

Acolo constă primejdia, d-lor. Că ministerul are să fie silit d-a părăsi calea care a urmat-o, nu mă îndoiesc, că legea

va fi prezentată de fracțiune, asemenea nu mă îndoiesc; însă mă tem că acele puteri pe care d. ministru le scoate precum a scos Eolus vânturile din chiupul său, acele puteri să nu devie prea mari și să nu vie să pericliteze de nu existența, dar sigur liniștea momentană a țării noastre.

Acum vedeți că aceasta este o acuzare formală ce o fac d-lui ministru, o acuzare de imprudență și de neomenie; d-lui a voit să fie

dibaci, a fost dibaci, însă succesul va fi ca totdeauna asemănător cu acele succese cari nu sunt decât temporare, din simpla cauză că ele nu provin dintr-o idee măreață, nu dintr-un sistem, ci numai din expediente. D. ministru de interne și întregul minister au format până acum numai politică de expediente și această politică-i va duce acolo unde duce totdeauna politica de expediente.

Acum, d-lor, cestiunea interioară se complică și cu o cestiune exterioară. Europa a fost alarmată în adevăr, și avea dreptul de a se alarma. Nu vorbesc de acele drepturi cari le are fiecare când se găsește înaintea unui fapt monstruos, dar vorbesc de acele drepturi de ginte, cari zic că un popor, fără primejdie, nu poate să se pună în conflict cu ideile de civilizațiune ale popoarelor care-1 înconjoară. Ceea ce se întâmplă pentru individ în restrânsul cerc social, se repetă într-un mod mai larg în cercul social al diferitelor națiuni; și precum societatea vine și pune la rațiune pe individul ce nu e la înălțimea misiunii sale de om, așa și popoarele vin și pun la rațiune pe acea societate care uită ideile de civilizațiune și de umanitate cari fac obiectul unei solidarități comune. Și să nu vă temeți că făcând aluziune la politica exterioară, vreau să vorbesc de o intervențiune materială, căci Europa știe foarte bine ce vrea să zică simțul național; Europa știe că atunci când va voi să intervină, chiar inamicii cei înverșunați ai d-lui ministru, chiar acei cari au protestat în contra ministerului pentru răul care-1 aduce, chiar acei oameni atunci se vor duce la fruntarii și vor zice: suntem în pericol, iată îți dăm mâna, aidem să scăpăm; voi să zic, nu de acea intervențiune mă tem, dar mă tem de acea intervențiune pe care a caracterizat-o d. Lahovari ieri cu atâta elocință, mă tem de acea intervențiune care va zice: A,

d-lor! D-voastră înfruntați legile omenirei! ei bine, vom țepui țara d-voastră și vom opri orice contact între d-voastră și restul lumii; și atunci vom vedea că răul ce îl facem noi evreilor, ni se va înapoia cu camătă.

Noi am voit să prigonim pe o sută de mii [de] evrei din țară de la noi, ei vor prigoni pe sute de mii de români din țară de la dânșii; noi am zis că un om oarecare din țara noastră nu are aceleași drepturi ca un alt om, și ei vor zice: aceleași precepte le aplicăm și noi asupra românilor voștri, și se va întâmpla acel adevăr ce este conținut în proverbul popular: «cine sapă groapa altuia, cade el însuși într-însa».

în această privință, d-lor, mă tem de o intervențiune străină, și această perspectivă este atât de dureroasă, încât avem tot temeiul de a ne înspăimânta de starea în care vrea să ne puie d. ministru.

Vasăzică, d-lor, v-am spus cestiunea, v-am arătat cauzele cari au precedat-o, v-am arătat care este poziţiunea stângii, care este a dreptei, şi care a fracţiunii, şi acum nu pot altminteri, decât a cere de la d. ministru ca să contenească cu desăvârşire în luarea de orice măsuri administrative în contra evreilor. Românii au gândit că evreii nu sunt în acea stare de civilizaţiune de a le da drepturile politice. Admit pentru un minut această teorie, dar fiecare om este destul de civilizat ca să aibă un loc unde să-şi aşeze capul, ca să nu i se ridice mijloacele de a-şi hrăni nevasta şi copiii şi să se bucure de acel drept care-1 au cele mai infirme fiinţe din lume; şi acel drept cere ca guvernul să-l păstreze evreilor şi la noi, chiar în contra amicilor de ieri, şi poate şi amicilor de mâine.

În privinţa cestiunei exterioare, fiindcă nu ştiu la ce complicaţiuni a putut să dea loc, şi fiindcă nu am încredere că d. ministru, faţă cu această cestiune, nu va arăta tot acea nedibace dibăcie ce a arătat-o în interior, cer publicarea actelor diplomatice, şi o cer cu atât mai mult, că avem temeiuri grave de a crede că d. ministru a urmat în străinătate ca şi înăuntru, avem temeiuri de a crede că şi în străinătate, precum şi înăuntru, după ce face răul, îşi spală mâinile, şi ca copiii zice: apoi eu n-am făcut nimic! D-lor, acestea sunt calomnii ale inamicilor noştri! Familii izgonite? Circulări? Rea interpretare? Ordine ministeriale? D-lor, aceste sunt intrigi străine!... *{întreruperi}.* D-lor, cer cu atât mai mult publicarea actelor diplomatice, cu cât Europa întreagă este agitată, şi cu cât nu ştiu cari vor fi consecinţele pericolului de anarhie ce ne ameninţă. Voi aduce aminte cuvintele unui om mare de Stat, şi a cărui autoritate nu se poate contesta, a lui lord Stanley din Anglia *{întreruperi}.* Ştiu foarte bine deosebirea care există între oamenii de Stat de la noi şi din celelalte ţări, şi că nu se poate compara cu marele bărbat care dirige majoritatea acestei Adunări, însă nu aveţi de rău dacă am încredere în cuvintele unui om de Stat din altă ţară, şi dacă aprecierile lui pot să aibă ceva valoare; cât pentru superioritatea d-lui Brătianu, nici eu nu o contestez.

«Nu cunosc alt exemplu în epoca noastră, asemănător

vreunei scene de acte de apăsare săvârșită, nu voi zice numai fără provocare, ci chiar fără nici un motiv raționabil și nici inteligibil. Cât pentru permisiunea sau încurajarea ce ar fi obținut aceste acte de la autoritățile locale, sau, precum crez, chiar de la guvernul român, în oarecari cazuri n-aș putea să explic această conivență, decât presupunând unui guvern slab și puțin scrupulos o tendință pozitivă de a specula cu pasiunile cele mai rele ale claselor de jos ale populațiunei. Pe temeiul acesta e drept ca să zicem că Principele Carol s-a exprimat în mod foarte

energic în privința aceasta, și cred că, în măsura autorității sale personale, a făcut și va face încă tot ce-i va fi prin putință spre a precurma continuarea acelor acte de violentă.»

A mai zis lordul Stanley niște cuvinte foarte aspre, pe cari în numele națiunii le resping, a zis: «nenorocirea este pentru evrei, dezonoarea pentru români». în numele națiunii resping aceasta, pentru că națiunea, precum v-am demonstrat, totdeauna a fost impasibilă în această cestiune, și dacă s-a pronunțat a fost numai ca să respingă solidaritatea cu cei ce o prigonesc. Dar dacă este dezonoare, dacă este culpă, aceasta nu poate să fie decât a acelora cari au provocat această stare, și va veni o vreme unde justiția se va face, unde dreptatea va lua pe vinovat în puternica sa mână, îl va strânge, și când o va desclești nu va rămânea decât o cârpă care se va arunca în gunoaiele istoriei. *{întreruperi).*

Sfârșesc repetând concluziunile mele: cer de la guvern ca evreii să fie lăsați în pace de acum înainte.

Replica.

După răspunsul ministrului de Interne la interpelarea d-lui P. Carp, vorbesc d-nii I. Negură și A.I. Gheorghiu, apoi urmează d. P.P. Carp în replică.

D. P.P. Carp: Domnilor, am fost acuzat de a trăda interesele cele sacre ale țării și aceasta pentru că ministerul comițând fapte inumane, eu nu am tăcut și nu am venit să zic că bine a făcut, precum mai înainte se zicea la noi.

Am fost acuzat de trădător pentru că într-o cestiune arzătoare de atunci, nu am voit să întrebuințez acele

mijloace de dezmințire pe cari mi le recomanda d. Brătianu și cari au făcut ca un jurnal din Berlin să-l compare cu baronul de Munchhausen, dându-i încă palma asupra acestui fantastic istoric.

Am mai fost acuzat de trădare, pentru că am rămas la Paris. Am rămas la Paris pentru că împrejurările politice nu permiteau d-lui Brătianu să trimeată un altul, deși i-am dat de știre, prin d. latropolu, care este [de] față, că nu mai vreau să rămân. Pentru aceasta eram oare silit să urmez ordinelor nedemne ce primeam? Nu, domnilor! Amintiți-vă de acel guvernator, care primind în Franța ordinul de a ucide pe hughenoți, a răspuns «Rege, sunt soldat, iar nu asasin; m-ai trimes să cârmuiesc, iar nu să ucid!» Așa și eu am răspuns d-lui ministru. Sunt trimes să serv interesele țării cât voi putea mai bine, iar nu să fiu un mincinos. Oare a refuza de a scăpa o situațiune prin denegări, a cărora descoperire de neadevăr te umilește și te înjosește, se cheamă a fi trădător[9] Nu, domnilor! și când voi putea arăta toate amănuntele, când toate vor ieși

la lumină, se va vedea că rolul ce am jucat la Paris a fost conform cu demnitatea țării mele. De aceasta mă fălesc și doresc ca toți românii cari vor fi trimiși acolo, să facă așa ca mine și vor fi negreșit buni cetățeni.

în cestiunea însăși, să nu ne zică d. Brătianu că cele relatate de noi în privința celor petrecute în Moldova, în contra evreilor, sunt neadevărate. Căci d-sa nu poate îndrăzni să ne-o zică nouă cari am fost în țară și am văzut că guvernul, sub cuvânt de oameni fără căpătâi, a alungat pe o mulțime de oameni, încât Iașii au rămas săptămâni întregi lipsit de lucrători *{Protestări).* Aceasta, domnilor, asupra modului cum se apără d. ministru.

Dar mai este încă și un alt mod care-1 întrebuințează d. ministru cu expusa d-sale dibăcie, este modul de a acuza totdeauna pe alții pentru orice fapt pe care-1 comite d-lui; d-sa acuză trecutul, prezentul și va acuza și viitorul totdeauna când trecutul, prezentul și viitorul nu vor fi la umila sa dispozițiune. Dacă avem numai astăzi o patrie, nu uita mă rog, d-le Brătianu, că o avem numai și numai pentru că boerii cei vechi au știut prin patriotismul lor să ne-o păstreze, și aceasta ar trebui, dacă nu voiești s-o admiți în interesul general, s-o admiți în interesul individual. Nu ar trebui să arunci imputări asupra acelora cari au știut să conducă această țară până astăzi așa încât să ne-o lase nouă în stare de a fi o națiune, o națiune în care d-ta ești atotputernic.

Acum, d-lor, am să răspunz la o altă acuzațiune ce mi s-a adus mie în persoană. D-sa are un obicei că de câte ori vine un reprezentant și în parlamentul român ridică glasul său asupra unei cestiuni arzătoare, d-sa îi răspunde: de ce ridici glasul tău în această cestiune? nu știi oare că compromiți Tronul?...

D. ministru de Interne: N-am zis aceasta, protestez!

D. P.P. Carp: Ați zis că noi suntem trădători; m-ați acuzat că voiesc să compromit starea de lucruri actuală. Poate că nu ați voit să înțelegeți Tronul prin aceasta. Când toate jurnalele oficiale și oficioase ne tratează de conspiratori, când d. ministru a zis chiar în această Cameră, cu o altă ocaziune, că atacurile noastre trec peste capetele miniștrilor, îmi era permis să dau cuvintelor sale

interpretarea ce le-am dat. Dar să știe Tronul cum că nu sunt supuși mai devotați, nu sunt supuși mai credincioși Tronului decât ceia cari de multe ori condamnă faptele d-lui Brătianu. Inimici și adversari ai Tronului nu sunt, d-le Brătiene, acei cari, tari de fruntea lor pură și de conștiința lor curată, vin să arate respectuos, dar cu curaj, părerea lor. Și va veni o zi când se va face lumină, când toate actele comise de d. ministru Brătianu, se vor

arăta în toată mărimea lor, și atunci dreptatea le va lua, cum am zis, în mâna sa puternică și le va arunca în gunoaiele istoriei...

D. ministru de **Interne:** Pentru onoarea Parlamentului român ar trebui ca d. Carp să întrebuințeze cuvinte mai parlamentare, și să nu vorbească aci de gunoi, d-sa! *{Aplauze).*

D. P.P. Carp: Acum să vedem ce a zis domnul ministru? D-sa a zis: nu am făcut nimic, decât am pus în lucrare articolele din legile în vigoare. A pus însă în vigoare numai niște legi cari sunt abrogate de mult.

Voci: Nu este așa; nu sunt abrogate.

D. P.P. Carp: Sunt abrogate, d-lor, și de aceea zic că nu ar fi trebuit ca un ministru, fără ca să-și ia osteneala să studieze puțin legile țării și să vază cari sunt abrogate și cari sunt în vigoare, să vie și să ne zică că nu a făcut nimic altceva decât a aplicat legea de la 1804, și acea de la 1806. A voi puterea, când nu suntem în stare a ne împlini datoria, este un ce fără scuză și este o crimă de a avea o ambițiune ale cărei talente și cunoștinți ne lipsesc.

Acum, d-lor, să-mi dați voie să vă citesc dispozițiile legilor.

«Dispoziținni legislative sau cari au putere de legi.

1) 1817. Codul Calimach. §. 47. Deosebirea credințelor nu are nici o înrâurire la particularnicia driturilor, dacă de către lege, pentru oarecare alte pricini nu s-a hotărât vreo deosebire.

§. 1430. Armenii și Jidovii sunt opriți de a pururе de a cumpăra moșii de veci.

§. 1431. Jidovii au voie să cumpere case și dughene (prăvălii) în orașe, iar Armenii au voie să cumpere și vii în podgorii.

§. 1830, Sept. 6. Ofisul poruncitor prin care se pune din nou în lucrare ofisul lui Alexandru Moruzi de la 1804, Maiu 18 poruncitor că: în privirea necuviinței ce rezultă din înrâurirea Jidovilor ar avea stăpânire asupra creștinilor să se împiedice de la anul viitor Jidovi de a mai cumpăra venituri de moșii, afară numai de arenzile de băuturi de care nu sunt opriți, căutând însă dregătorii ținutali ca și acești Jidovi ce s-au aflat arendatori de moșii să nu se păgubească de dreptul lor.»

Vedeți, d-lor, că tac despre codul civil și constituțiune, vorbesc numai de legile vechi și dispozițiunile ulterioare care ar fi trebuit să împiedice pe ministru a zice, în întâia sa circulară (care, mai repet, nu a fost publicată în *Monitor),* că trebuie să fie dispozițiuni luate ca să se gonească israeliții din comunele rurale.

Iată cum, d-lor, am apucat eu lucrurile acestea în Moldova: evreii aveau dreptul a cumpăra proprietăți în orașe; a ține moșii în arendă...

Voci: Nu, nu; vă înșelați.

D. P.P. Carp: Nu, d-lor, puteau ține în arendă moșii nelocuite și erau bazați pe starea legală. *(Contestațiuni').*

O voce: Citiți manualul administrativ și vedeți: așa este?

D. P.P. Carp: De acolo am luat citațiunile ce v-am făcut; ceea ce am atestat sunt paragrafe de lege, iar nu închipuiri.

Acum, d-lor, este un lucru curios: D. ministru se vede atacat și de fracțiune și de mine.

O voce: Chiar ca și d-ta.

D. P.P. Carp: Fracțiunea zice că ministerul urmează o politică putredă; eu zic tot aceea. Și mulțumesc adversarului meu, d. Gheorghiu, că mi-a dat o expresiune atât de justă. Diferința numai între noi și fracțiune este că din diferite puncte de vedere ajungem tot la același rezultat...

D. ministru de Interne: Așa, așa!

D. P.P. Carp: Și din diferite puncte de vedere se dovedește că d. ministru a întrebuințat măsuri administrative nelegale și neumane. Urmați o politică putredă pentru că deși una cu noi, n-aveți curajul opiniunilor d-voastră, neîndeplinindu-vă făgăduința să ne ajutați în izbutirea ideilor noastre și gândiți că veți scăpa cu măsuri administrative.

Eu zic că ministerul n-avea dreptul a atinge cestiunea evreilor persecutându-i, ci trebuia, din contră, să le asigure drepturile ce se cuvin fiecărui om, și din aceste puncte de vedere concluziunea e că d. ministru, și după noi și după fracțiune, a urmat o politică putredă.

Viu acum la acuzațiunea de trădare ce mi s-a aruncat, că compromitem și trădăm țara, destăinuind lucruri cari pun opiniunea publică europeană în mișcare.

Domnilor, dacă la toate acuzările care vom aduce ministerului ni se va repeta neîncetat: Compromiteți interesele cele grave ale țării, voiți să aduceți o ocupațiune, atuncea avem să ajungem la acea stare nenorocită de lucruri în care d. Brătianu ar putea să se dedea la toate evoluțiunele imaginațiunii sale politice și noi am trebui să tăcem, din cauză că d. Brătianu are să ne zică că suntem trădători. Trădători! Nu e trădător acela care spune adevărul; trădător e acela care-1 ascunde!

Voci: Bandele, bandele armate!

D. P.P. Carp: D. ministru zice că nu am voit să fac

cestiune ministerială. Nici nu am voit să fac aceasta, pentru că sunt cestiuni mai presus de tactica parlamentară. Dacă aș fi avut simplă preocupațiune de tactică parlamentară, poate că n-ar fi lipsit elementele de izbutire; și dacă aș fi avut obiceiul d-lui Brătianu să întrebuințez toate mijloacele ca să am puterea în mână, aș fi urmat exemplul d-lui; și, urcându-ne pe

umenle fracțiunii, am fi fost în locul d-sale. Dar fie liniștit d-sa; să nu socoată că întrebuințăm asemenea mijloace a ne sui pe o treaptă mai înaltă, dând cu piciorul principiilor și credințelor noastre și acelora cari au servit la înălțarea noastră. Noi nu voim a veni la putere cu asemenea mijloace, ci numai prin propriele noastre puteri.

Voci: Vai de țară atuncea!

D. P.P. Carp: Vasăzică tocmai tărâmul cel vechi îl părăsim, și dacă voim lupta, voim lupta de principii.

D. ministru ne-a vorbit de naționalitate, de dreptate, egalitate, și nu mai știu ce. Am dovedit că în toate lucrările, de când există la guvern, a dat cu piciorul acelor principii, și dacă mi-e permis a întrebuința o expresiune aspră, voi zice că și-a pălmuit trecutul său.

D. Gr. Eliad: Adevărat!

D. P.P. Carp: Libertate! libertatea n-ați acorda-o decât amicilor d-voastră; tot ce nu se închină ideilor d-voastre e inamic, e prigonit. Duceți-vă în Moldova și veți vedea prigoniți tocmai aceia cari sub guvernul provizoriu au luptat cu mai multă tărie pentru aducerea noii stări de lucruri. Voiți exemple[9] Ei bine, d. Pogor când a voit să meargă a-și căuta sănătatea și-a cerut concediu, d. ministru al justiției i-a răspuns într-un mod ironic și insultător, zicându-i că sănătatea nu se caută iarna, și l-a silit să se retragă.

D. ministru de Justiție: Nu îmi permitea legea să-i dau concediul ce cerea.

D. P.P. Carp: D. Maiorescu s-a destituit de la Trei-Ierarchi.

Voci: Nu e adevărat.

D. P.P. Carp. în fine, toți acei juni cari au luptat cu atâta ardoare la 11 Fevruarie pentru stabilirea noii stări de lucruri, toți au fost prigoniți. Unde sunt Mârzescu, Blaramberg, Șuțu, Pogor; unde sunt aceia cari singuri sunt

bărbați vrednici și cari bine-merită de la patria lor[9] Toți aceia sunt prigoniți și împiedicați, repet ceea ce a zis d. Vernescu la tribună, împiedicați prin jandarmi să vie să împodobească această Adunare *{Ilaritate).*

Voci: Dacă erau jandarmi nu veneai d-ta.

D. P.P. Carp. D-lor, nu uitați filozofia populară: o floricică nu face primăvara. *{Zgomot).*

Vedeți dar, domnilor, că d. ministru nu avea atâta drept de a zice că combate pe aceia cari sunt inimici înverșunați, cari vor să răstoarne. Au prigonit pe toți aceia cari aveau o frunte pură, un cuget curat și aveau curajul d-a spune adevărul...

O voce: După d-ta.

D. P.P. Carp. în orice împrejurare, chiar atunci când știa că acel adevăr 'i va depărta de la putere încă lung timp. Și dacă ar fi aceea ce zice d. Brătianu, ca să ajungem cu orice preț la putere, am fi întrebuințat mijloacele d-sale.

Aceasta pentru ceea ce s-a zis în contra mijloacelor partidului nostru *{Ilaritate).*

Voci: Care e partidul d-tale?

D. P.P. Carp. Să fi întrebat pe d. Brătianu când a vorbit de acest partid; d-lui a acuzat partidul nostru despre aceasta.

D. C.A. Rosetti: Nu spui care este partidul d-tale *{Ilaritate, zgomot).*

D. C. Niculescu: D-le președinte, aceasta este o sistemă preconizată de întrerupțiune, vă rog să aplicați regulamentul.

D. P.P. Carp: Aceasta, domnilor, ca răspuns la acuzările aduse de d. ministru asupra mea, asupra mijloacelor ce întrebuințăm ca să ajungem la putere, asupra apelului care-1 facem noi la alte puteri decât acelea cari ni le dă națiunea.

în cât privește cestiunea evreilor, domnilor, am arătat că d. ministru nu era autorizat prin legile Moldovei a întrebuința acele mijloace; am arătat că dacă voia d-lui să suscite această cestiune, singurul drum era acela urmat de fracțiunea liberă și independentă, d-a prezenta o nouă lege; am arătat că d-lui a făcut aceasta nu din cauză de religiune, căci nici n-am voit să ating această cestiune, căci a fost mai mult o cestiune socială, o cestiune de rivalitate, de negoț, dacă vreți; însă faptul nu este mai puțin adevărat în hidoasa sa realitate, că evreii au fost dați afară prin mijloace ilegale, prin măsuri administrative. *{Denegări).*

Acum eu zic că cer de la d. ministru asigurarea că d-lui nu va lua nici o măsură administrativă, că nu va jigni pe acești evrei în drepturile lor umane, pe care Constituțiunea și legile țării le asigură.

Am cerut totdeodată și cer și acuma a ne pune la dispoziție [de către] biuroul Adunării actele diplomatice, ca să vază și națiunea unde stăm cu puterile europene în această cestiune.

și
NEUTRALITATEA ROMÂNIEI

Ședința Camerei din 5 iulie, 1870

Față cu iminenta izbucnire a războiului între Franța și Germania, deputatul A.I. Gheorghiu adresează o interpelare ministrului de Externe și guvernului întreg, formulând-o astfel: „Ce atitudine va păzi guvernul în aceste evenimente grave; dacă atitudinea sa va fi conformă constituțiunii noastre, sau dacă va fi o atitudine dictatorială contrară instituțiunilor ce avem". în acest sens acuză pe d. ministru de Externe că „nu voește să țină cont de reprezentanța națională, căci ca ministru de externe a tăcut, când trebuia să facă cunoscută corespondența sa diplomatică și să propună și să ceară avizul asupra măsurilor pe cari le crede trebuincioase să le ia în asemenea împrejurări[1]".

La aceasta răspunde următoarele:

D. P.P. Carp, ministru de Externe: Domnilor, interpelarea d-lui Gheorghiu se poate rezuma în două puncte. Primul punct este o acuzațiune directă adusă acestui minister, acuzațiune din care se deduc apoi consecințe, după mine, dați-mi voie a vă spune, extravagante...

D. A.I. Gheorghiu: Când sunt față cu d-voastră, nu; da, față cu orice alt minister.

D. P.P. Carp, ministru de Externe: A doua întrebare: care va fi atitudinea guvernului în cestiunea de față?

în cât privește prima parte, adică partea purtării neconstituționale a cabinetului în această cestiune, cred că acuzațiunea cade de la sine.

După d-nul Gheorghiu rezbelul este deja declarat.

Eu, d-lor, vă declar cum că toate informațiunile pe cari guvernul le-a primit stau deja publicate azi în *Monitor,* și dacă, în adevăr, d-sa a crezut că rezbelul este iminent și c^nu mai poate fi înlăturat, guvernul însă până azi nu a primit nici o știre pozitivă că rezbelul este declarat, și prin urmare această știre guvernul nici nu poate să o dea. Din tăcerea însă a unei știri pe care guvernul nu a primit-o, d-lui conchide că guvernul este atât de neconstituțional, încât ascunde fapte pe cari trebuie să le știe și reprezentațiunea națională; ba încă că guvernul ar

merge până acolo, încât aducându-și aminte de uzurile strămbunilor romani, ar vrea să ia dictatura, și d-lui cere ca prin asigurări pozitive guvernul să-i potolească îngrijirea și neliniștea.

în privința aceasta, d-le Gheorghiu, vă rog să nu vă mulțumiți niciodată cu asigurări. Nu numai asigurări, dar și jurăminte s-au făcut de la acea tribună că libertățile românilor nu vor fi călcate și cu toate acestea s-au călcat. *{Aplauze).*

Vasăzică, d-lor, nu asigurări din partea noastră cum că Constitu- țiunea nu va fi călcată trebuie să fie garanția d-voastră. Garanția d-voastră stă în energia și civica putere ce veți pune în aplicarea libertăților noastre, și această energie sunt convins că este atât de vivace, încât nici un guvern nu va putea cugeta măcar să suspende, pentru un moment chiar, libertățile noastre constituționale. *{Aplauze).*

Cât pentru noi, vă declarăm că, în gravele împrejurări în cari ne aflăm, dacă guvernul va fi pus în poziținea de a lua o deciziune oarecare, această deciziune nu va fi decât în conformitate cu dorințele și în conformitate cu aspirațiunile d-voastră, nu numai cum le înțelegem noi, dar cum le veți dicta d-voastră *{Aplauze),* căci într-un asemenea caz vă vom convoca. *{Aplauze).*

De aceea era inutil să facă d. Gheorghiu aluziune la Cavour. îl rog însă să nu creadă d-lui că un om, fie el Cavour, poate să săvârșească fapte mari fără un popor puternic din care își trage inspirațiunile sale. Nu oamenii cei mari fac pe popoarele cele mari, ci popoarele cele mari pe oamenii cei mari. Și sunt convins că în împrejurări grave, poporul român va găsi și el în sânul său omul acela al cărui braț puternic îl va conduce spre menirile sale.

Acum vin la a doua parte a interpelării d-lui Gheorghiu.

Guvernul este de părere, d-lor, cum că de îndată ce România nu este provocată, trebuie să se mărginească în strictele limite ale neutralității. Guvernul mai este de părere cum că trebuie să ia toate măsurile necesare pentru ca neutralitatea aceasta să fie respectată, încât acei ce ar voi să o jignească, să vadă că neutralitatea noastră nu este o simplă clauză de tractat fără valoare și fără sancțiune, încât

neutralitatea noastră nu ar fi decât o iluziune, o deriziune.

D-lor, onor. d. Gheorghiu a mai făcut și o paralelă; a făcut o paralelă între politica de la 67 și 68 și politica guvernului actual.

în această privință, d-lor, am conștiința foarte împăcată, și eu cred că nimeni dintre d-voastră nu va fi care să nu declare că se pune alături cu guvernul.

Dacă nu mă înșel, politica de la 67 până la 68 a fost rezumată în următoarele cuvinte ale d-lui Ioan Brătianu: acolo unde este ortodoxia, acolo este România.

Dați-mi voie să rezum și eu politica noastră în cuvinte tot atât de precise: acolo unde sunt ginţile latine, acolo va fi și inima României. *(Aplauze prelungite și îndelung repetate).*

Rezumându-mă, d-lor, vă repet că guvernul nu va lua nici o deciziune fără a convoca totodată și corpurile legiuitoare; căci numai de la dânsele așteaptă mijloacele și forțele necesare pentru a face față la toate eventualitățile. Până atunci însă, guvernul nefiind provocat de nimeni, neavând nici un interes direct în lupta ce pare iminentă, guvernul va păzi cea mai strictă neutralitate, convins fiind că numai așa se pot conjura primejdii serioase și deznodământuri fatale.

REFORMA LEGII COMUNALE

[TEORIA DREPTURILOR CETĂȚENEȘTI]

Ședința Camerei din 5 februarie 1874

Discuția asupra proiectului de lege pentru modificarea legii comunale din 1864, prezentat de guvernul conservator în ședința de la 24 ianuarie 1874, ocupă o serie de ședințe ale Camerei, în care iau cuvântul deputății: G. Brătianu, I. Pală, G. Mânu, raportor; P. Popazu, G. Chițu, M. Cornea, N. Blaremberg, M. Kostake, A. Stolojan, N. Brăiloiu, M. Kogălniceanu, St. Greceanu, P.P. Carp etc.

D. P.P. Carp: Onor. d. Blaramberg a procedat *secundum artem.* D-sa a expus dintâi doctrina și apoi a tras din această doctrină consecințele ce, după d-sa, militează în favoarea tezei sale. Cu doctrinele însă, d-lor, se întâmplă în general un lucru straniu; se întâmplă din două una: sau doctrina este vagă și atunci ea este admisă de toți, pentru că se potrivește atât cu ideile aceluia ce o susține, cât și cu opiniunile, cu principiile adversarilor săi, sau ea este falșă, și în orice caz contestabilă.

Aceste două nenorociri, ce se pot întâmpla în general unei doctrine, s-au întâmplat și aceleia susținută de d. Blaramberg. D. Blaramberg a pus în doctrina sa două principii: întâi că fiecare dintre noi trebuie să tindem a spori cât mai mult drepturile țării, și apoi că nu este drept a se contesta unei părți a națiunii drepturile sale cetățenești. Prima parte a doctrinei d-lui Blaramberg este atât de vagă încât ea poate fi primită de toți cari suntem aci: nu căutăm, fără discuțiune, decât fericirea țării. în practică, însă, această tendință ideală se manifestează sub diferite forme, după cum sunt diferite și principiile și credințele noastre. Din dorul binelui țării nu putem trage deci argumente și asemenea nu putem trage argumente absolut din a doua parte a doctrinei d-lui Blaramberg, căci ea este supusă unei controverse nedezlegată încă.

’Mi aduc aminte, d-lor, că la 11 Fevruarie se formase un comitet de 24 tineri, compus din 12 tineri din stânga și 12 din dreapta. Din acești din urmă am avut onoare de a face parte și eu împreună cu d.

Blaramberg. în sânul acestui comitet s-a pus atunci în discuțiune sufragiul universal și s-a discutat dacă drepturile cetățenești și politice sunt niște drepturi absolute ale omului, afară de orice calitate și de orice dovadă că un om este capabil de a le esercita. Cei 12 din stânga au zis că da; că drepturile sunt *a priori* ale fiecărui om; noi din dreapta însă am susținut contrariul, și am declarat că drepturile politice sunt bunuri ce se câștigă, ca toate drepturile, iară nu se nasc cu noi.

Teoria dreptului absolut a fost formată într-un timp în care, cu toată vehemența aparentă a revoluțiunii franceze, ideea dreptului divin nu ieșise încă din sângele popoarelor și combătând ideea pentru Coroană, a admis-o pentru mase, și a transformat ideea unei sorginți divine, în ideea unui drept absolut, în afară de orice merit și de orice muncă.

Noi, însă, cari suntem mai departe de acele timpuri, am învățat, sper, a combate dreptul absolut oriunde și oricum el ni se înfățișează și, neprimindu-1 pentru Tron, nu-1 primim nici pentru mase.

Nu înțeleg, deci, cum d. Blaramberg susține că teoria sa este recunoscută de toți, și nu vede că, din contră, teoria drepturilor cetățenești, departe de a fi primită de toți, se va transforma totdeauna după punctul de vedere al acelor mari curente politice ce compun partidele conservatoare și radicale, curente eterne ca și omul, căci ele sunt bazate pe legile intime ale naturii sale. Premisa fiind contestată, contestată va fi concluziunea; și nu mai văd care este baza ideii ce-1 face pe d. Blaramberg să susțină că guvernul nu trebuie să aibă un amestec în numirea primarului, și să ne pună, în fine, dilema că ori va alege guvernul în sensul alegătorilor, și atunci amestecul lui este inutil, ori se va pune în conflict cu voința alegătorilor, și atunci amestecul lui e periculos.

Ei bine, nu înțelege d. Blaremberg că aceasta este

soarta oricărui corectiv? în orice lucrare umană abuzul e posibil, și de aceea legiuitorul a pus totdeauna și leacul alături cu posibilitatea răului. Aș putea zice că întregul sistem constituțional este un sistem de corectivuri. Pe lângă dreptul puterii executive s-a pus controlul Camerei; pe lângă suveranitatea Camerei s-a pus dreptul de veto al Coroanei, și la toate aceste dispoziținni am putea aplica dilema d-lui Blaramherg, care ne duce *ad absurdum.*

Singura întrebare este deci dacă acest corectiv este el la locul său sau nu? Eu găsese că este necesar să se introducă acest corectiv; și aceasta tocmai cu argumentul pe care l-a adus d. Blaramberg când a zis că nimeni nu contestă că elementele din care se compun consiliile comunale rurale sunt peste tot locul imorale, și d-voastră ați da drepturi absolute tocmai acelui element a cărui necapacitate morală d.

Blaramberg însuși o recunoaște? Nu, d-lor, lăsați ca o putere din afară să intervie cu un control superior, și acesta este dreptul de numire al guvernului, precum îl adoptă comitetul d-voastră.

Căci, dacă vom da drept numai guvernului ca el să-i aleagă, atunci vom cădea într-un alt pericol; precum dacă vom urma ca până acum, atunci vom cădea în pericolul moral semnalat chiar de d. Blaramberg. Deci trebuie să venim și să alegem un termen de mijloc, adică să lăsăm ca alegătorii să aleagă pe consilierii comunali, și totodată trebuie să lăsăm și dreptul guvernului ca el să vină și să aleagă de primar pe acela care i se va părea lui că merită.

Vin acum și la modul citațiunilor și cred că nu voi ieși afară din cestiune.

D-lor, ne-am deprins la o importațiune de legi, de idei și de citațiuni din străinătate; am uitat însă că odată cu ideea și legea am fi trebuit să introducem și metoda ce le-a creat. În dosul fiecărei idei este o lucrare pregătitoare, o epocă de preparațiune a cărei rezultantă este legea respectivă; și a introduce d-a gata ideea, fără ca nimic să o fi pregătit, este a planta, cum zice poetul, flori pe un pământ de nisip; ele de grabă se veștejesc, și veștede sunt cele mai multe din creațiunile noastre. La umbra citațiunii nu se ascunde la noi decât lipsa de muncă; și lipsa de muncă, împreună cu frazeologia, pierd popoarele, iară nu pericolele imaginare de care ne vorbi onorabilul preopinent. Prin urmare, în sensul acesta eu voi condamna totdeauna autoritatea care ni se aduce, când în dosul acelei autorități nu voi vedea că este o lucrare locală care o justifică și, după ce am făcut experiența, ne aduce tot la acele concluziuni la cari au ajuns și străinii.

În cât privește Constituțiunea, se poate că unii zic că este: *ad pampas et ostentationem,* dară cu tot atât cuvânt, s-ar putea zice și de opozițiune, că, de multe ori, dacă nu este *adpampas,* ea este cel puțin *ad ostentationem.* Prin urmare vedeți, d-lor, cum că doctrina pusă înainte de onor. d. Blaramberg nu justifică concluziunile trase de d-sa; pe de altă parte, chiar acele concluziuni trase de d-sa ar tinde a dărâma întregul sistem pe care este bazat jocul, așezământul constituțional.

Termin, d-lor, rugându-vă să binevoiți a primi lucrarea comisiunii d-voastră care mi se pare că corespunde mâi bine la necesitățile țării.

LIBERTATEA ALEGERILOR

Ședința Camerei din 1 februarie, 1875

La interpelarea sa din ajunul alegerilor, deputatul George Vernescu citează cuvintele primului ministru, Lascăr Catargiu, rostite la 24 ianuarie 1874, care sunau astfel:

«Majoritatea Camerei, prin însemnatele sale lucrări în timpul unei legislațiuni de patru ani, s-a recomandat, cred, îndestul alegătorilor și chiar țării întregi, și desigur că alegătorii vor fi recunoscători, și prin realegerea lor vor asigura țării un viitor sigur și pacinic. Din parte-mi, asemenea plin de recunoștință către această majoritate care ne-a ajutat în opera de regenerare ce am îndeplinit, *nu voi omite a-i recomanda ți eu alegătorilor».*

Aceste din urmă cuvinte oratorul le crede anti-constituționale și caută să le pună în contradicție cu altă declarație recentă a ministrului, că garantează libertatea alegerilor. Discută apoi candidaturile oficiale, combătând pe Thiers și pe Jules Simon. Vorbește de situația din Franța, despre descentralizare și arată că la noi este o țară care se guvernează de la centru, de aceea această armă a candidaturilor oficiale este pernicioasă în mâinile guvernului. La urmă caută să provoace un vot de blam, propunând votarea unei moțiuni iscălită și de câțiva membri din majoritate. Răspunde Președintele Consiliului și apoi deputatul Aristide Pascal, care vorbește contra moțiunii, cere o lege care să garanteze participarea obligatorie la alegeri a tuturor cetățenilor cu drept de vot și se ridică în contra tendințelor reacționare; apoi ia cuvântul d. P.P. Carp.

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, îmi veți permite să nu intru în discuțiunea teoriilor emise de onor, preopinent. Mă desfid puțin de medicii politici cari vin cu panaceuri universale pentru înlocuirea tuturor relelor ce pot bântui pe un Stat, și voi reveni pe tărâmul pe care s-a pus d. Vernescu și care cred că trebuie combătut de această parte a Adunării. D. Vernescu, cu un aer de perfectă nevinovăție, face o interpelare a careia concluziune nu are decât pretențiunea modestă a deschide era libertăților publice necunoscute până acum în țara noastră.

Dacă această moțiune ar fi fost prezentată de un membru din gentria* română, de un reprezintant naiv al

---

* *gentry* (engl.) - mica nobilime, apoi burghezii și oamenii onești.

acelor elemente ce sunt departe de focarul politic, aș fi înțeles că d-sa, speriat pe nedrept, dar în fine speriat de cuvintele d-lui ministru, să vie să pună înaintea țării

puternicul său piept ca să o apere în contra atacurilor teribile ce i s-ar putea aduce. Dar d. Vernescu este un veteran al Parlamentului român. Mai mult, el vine ca șeful unui Stat-major briliant, a cărui armată ne cere să devenim noi astăzi; și d-lui este atât de plin de noua sa importanță, încât s-a dedat, față cu d. Thiers, la o luptă oratorie a căreia primejdie era, este drept, micșorată prin depărtarea ce desparte pe combatanți. De aceea cred că d. Vernescu a lucrat cu deplină cunoștință de cauză, și presupun că nici intențiunea sa nu a fost atât de naivă, nici zelul său atât de pur, cum voiește să ni-1 prezinte.

D-lor, care e deosebirea între regimul constituțional și regimul personal[9] Nu este alt nimic decât că sub regimul constituțional este lupta de partide, care vin, rând pe rând, să satisfacă legitimile lor cerințe; pe când guvernul personal este lupta ambițiunei individuale, care de multe ori lucrează în contra intereselor țării, și a căror competițiuni se dezleagă de multe ori în vreo anticameră obscură, fără știința țării. La noi nu există aceasta. Sub regimul nostru constituțional a început jocul diferitelor interese generale, care, sub drapelul diferitelor partide, vin a lupta pentru principiile și credințele lor. Și este în contra tutulor faptelor istorice, este în contra mersului natural al lucrurilor, de a pretinde ca un Minister†, ieșit din un partid care i-a încredințat interesele sale, să se dezintereseze cu totul, sau să aibă ambițiunea imposibilă de a da satisfacere tutulor partidelor. Nu un singur și același Minister poate să apere toate interesele și aspirațiunile unei țări, poate să îmbrățișeze și să facă fericirea tutulor partidelor; fiecare la rândul său, fiecare la timpul său este dator a protege ideile sale și ale partidului său, și din suma activității succesive a tuturor partidelor naște binele țării. De aceea, eu nu admit, o repet, ca un Minister să fie cu totul dezinteresat în asemenea împrejurări. D. Lascar Catargi este ministru, mai întâi, fiindcă Domnitorul țării i-a dat această sarcină, dar Domnitorul l-a făcut ministru fiindcă d. Lascar Catargi este capul partidului conservator. Dacă d-lui a venit la Minister astfel, este dator a apăra principiile și interesele partidului care l-a adus la putere și care îl susține. De aceea

† Cu sensul de Cabinet, Guvern.

mărturisesc, d-lor, că n-am înțeles nicidecum exemplul candidaturilor oficiale aduse de d. Vernescu, din Francia; nu înțeleg ce asemănări poate să fie între d. Rouher și Ministerul actual de la noi. D. Rouher nu era capul unei partide în Francia, d. Rouher era acolo omul de credință al unui alt om, și, dar, când el recomanda în alegeri pe cineva să fie ales, nu-1 recomanda în

interesul țării, sau al unui partid, ci în interesul unui singur om. De aceea nu înțeleg, o repet, nicidecum comparațiunea stranie ce d. Vernescu a făcut între d. Rouher și d. L. Catargi.

în teoria constituțională, apoi, d-lor, mie îmi pare că d. Lascar Catargi, fiind cap și ministru al conservatorilor, are tot dreptul a zice: eu fiind cap al conservatorilor, ca unul ce reprezint partidul lor la guvern, voi recomanda alegătorilor membrii din partidul conservator. Nimeni, cred eu, nu poate contesta guvernului dreptul de a zice și a face aceasta; ceea ce i se poate însă contesta este ca să nu-și permită de a trece peste această margine, este de a nu ieși din acest rol, de a nu întrebuința violențe și arbitrarități pentru a-și ajunge scopul său. Când d. Vernescu ar fi văzut că guvernul a trecut peste această margine, când ar fi văzut că merge prea departe și întrebuințează în alegeri mijloace neleale, mijloacele de presiune, prin administrațiune, atunci ar fi avut dreptul a striga și a cere un vot de blam în contra guvernului. Dar d. Vernescu nu a zis aceasta, fiindcă, după cum ați văzut, d-sa din contră a blagoslovit majoritatea aceasta, i-a iertat tot trecutul ei, sperând desigur că și noi la rândul nostru vom ierta trecutul d-lor, dar se înșeală, noi avem memoria mai bună, noi nu suntem din acei ce uită tot și nu învață nimic.

Prin urmare, nu înțeleg pentru ce d. Vernescu s-a mai servit cu asemenea teorii, și pe cât timp d-sa a refuzat de a cerceta trecutul, desigur pentru că nu a avut nimic de zis în contra-i, pentru ce s-a speriat de cele viitoare, pentru care trecutul acestui Minister în alegere îi este un garant? A! dar d-sa s-a agățat de un cuvânt al d-lui ministru-președinte, s-a speriat de acel cuvânt foarte natural în gura d-lui Lascar Catargi, care, ca șeful unui cabinet și cap de partidă, trebuie să se mențină, să se suie sau să cază cu partida care îl susține.'Nu cred ca spaima d-lui Vernescu să fie reală.

Trebuie deci să căutăm aiurea adevăratul temei al interpelațiunii sale. Oare să fie dorința ce ar fi avut d. Vernescu de a veni și a cerși, în numele opiniunii publice, o libertate pe care nu și-o poate câștiga singur; oare să fi voit, ca un nou lazaril politic, să arunce cu o mână falnică mantaua de hidalgo pe umăr și să cerșească cu o altă mână, mai modestă, o hrană pe care nu vrea să o câștige cu munca? Libertatea, d-lor, nu se cere, se ia; unde sunt credințe ferme, nici un guvern, oricare va fi, nu poate influența alegerile.

Prin urmare, nici aceasta nu a putut fi. Să examinăm... *(întreruperi).* Voi examina, d-lor, voi examina trecutul politic în această țară *(întreruperi)* și, după o vorbă a lui Goethe: școlarul cel bun recunoaște viitorul din trecut. Care au fost manoperile partidului liberal în această țară?

Cunoaștem cu toții intrigele ce au înconjurat primul Minister al d-lui Lascar Catargi sub regimul actual; cunoaștem cu toții care a fost tactica partidului liberal spre a ajunge să pună mâna pe poliția capitalei și care în fine a ocazionat căderea d-lui Catargi. Succesorul său, d. I. Ghika, mai naiv, a căzut în cursa ce i se întindea și a numit de prefect al poliției pe omul de încredere al stângii. Ei bine, care a fost rezultatul? Un ministru conservator face alegeri pentru partidul liberal și apoi, când s-au ales Roșii', s-a zis: vedeți, d-lor, că însuși sub un Minister conservator țara s-a pronunțat pentru noi; suntem tari prin popularitatea noastră; astfel încât Roșii izbutiseră a înrâuri alegerile nu numai când erau la putere, ci chiar înaintea venirii lor.

D. G. Vernescu: Apoi, prefectul poliției a ales? *(Zgomote).*

D. P.P. Carp: Ceea ce s-a întâmplat atunci, s-a repețit și pe urmă sub al doilea Minister al d-lui I. Ghika *(întreruperi).* Și tot acele manopere au fost întrebuințate cu scop de a ajunge la același rezultat. Prin urmare, cuvântul de libertate în alegeri, ieșit din gura d-voastră, nu este o convincțiune, ci o nadă cu care voiți a vă face afacerile. Vă înșelați însă, căci nu afacerile d-voastră și a grupurilor pe care le reprezintați aveți să le faceți, ci afacerile Roșilor. Și aci protestez în numele teoriilor constituționale, căci, ca partid, contestez legitimitatea partidului liberal la noi; el nu este decât un *ce* facticiu. Nu înțeleg partid liberal decât în acele țări unde munca poporului a avut de rezultat nașterea a noi elemente, cu noi interese, cari cer la rândul lor locul legitim în Stat. Dar nu poate exista partid liberal acolo unde sunt numai niște fraze create în alte țări, pentru situațiuni ce nu există la noi, și în numele lor se pretinde că există un element a cărui existență reală, însă, nu se vede nicăieri.

La noi, partidul liberal nu s-a legitimat, până acum, decât prin ambițiunea a doi sau trei oameni cari, punând mâna pe putere, au impus țării un grup de oameni cari în timpuri normale n-ar fi putut aspira la onoarea de a cârmui această țară: căci nici o muncă, nici o osteneală din partea lor nu dovedește că merită încrederea națiunii. De aceea nu am contat și nu voi conta cu pretinsul partid liberal; și când

vine d. Vernescu și neagă, la rândul lui, existența partidului conservator, îi voi răspunde ca Diogen, care, față cu un adversar ce nega mișcarea, se mărginea de a se preumbla pe dinaintea lui. Negați-ne existența; noi ne vom mărgini a merge înainte, și sper că nu d-voastră ne veți opri în calea ce urmăm.

Când mă gândesc deci la soarta ce ne așteaptă, dacă va izbuti d. Vernescu, nu văd întâi decât o stare de anarhie, care pe urmă va

---

[1] Liberalii.

pregăti tărâmul pentru Roșii, și aceasta apare din chiar compunerea acelui Stat-major ce a iscălit moțiunea. Căzând Ministerul actual, cine are să ia puterea în mână? și în numele cărui partid? căci suntem într-o țară constituțională, unde partidele domnesc. Să ia puterea d. Ion Ghika, d. Vernescu, ori d. Kogălniceanu? Dar cel din urmă nu mai are partid, și cei dintâi au declarat totdeauna că ei nu aparțin la nici un partid; și cu această ocazie permiteți-mi a mă ridică în contra acelor oameni cari se izolează și cari zic: eu nu aparțin la nici un partid; când văd binele, îl aprob, când văd răul, îl condamn, ridicând astfel pretențiunea că sunt un *criterium* absolut al binelui și al răului, care nu dovedește alt nimic decât o suficiență pe care nu vreau să o calific aci.

Nu, d-lor; în țările acele unde experiența e mai mare, nimeni nu cutează a se izola, căci nici un om, cât de învățat și cât de înțelept ar fi, nu poate pretinde ca el singur să reprezinte, să înțeleagă și să satisfacă interesele multiple cărora sistemul constituțional a dat naștere. Și Voltaire avea dreptate zicând: *i"esprit de tout le monde est plus fort que l'esprit d'un chacun.* Rezultatul, deci, al venirii la putere a unuia sau a altuia din oamenii politici ce ne atacă astăzi, nu poate să ne dea decât două rezultate: ori ei vin cu toții la putere și atunci fiecare dintr-înșii, având sistemul său propriu, nefiind legat cu ceilalți decât în mod trecător, iar nu prin o comunitate de idei și de interese, ne vor da exemplul anarhiei în sânul chiar al Ministerului; ori ei vin izolați, și atunci vor fi atât de slabi, încât vor fi siliți să pregătească tărâmul Roșilor; și anarhia nu va fi numai în sânul

Ministerului, dar în sânul chiar al țării întregi. Perspectiva aceasta este atât de tristă, încât nu mă îndoiesc un singur moment că Adunarea va respinge moțiunea d-lui Vernescu, și va da proba unui adevărat patriotism.

Cât pentru mine, respingându-o, voi fi mândru de a purta epitetul de servil, pe care d. Vernescu l-a insinuat la adresa partidului conservator.

Camera, ascultând cuvântările deputaților N. Blaremberg, G. Brătianu, Manolake Costache și ale miniștrilor de Justiție și de Externe, a admis eu 83 voturi contra 44 următoarea moțiune propusă de deputatul Brăiloiu și semnată și de deputății Gr. Ventura, E.C. Vogoride, Gr. Balș, P.P. Carp, G. Caruso, P. Milo și N. Gane: «Camera, ascultând explicațiunile ministerului și convinsă că principiile de ordine, de stabilitate și de respectarea libertăților publice care au condus guvernul în timp de patru ani și i-au câștigat încrederea Adunărei vor continua a-1 inspira și în viitor, trece la ordinea zilei».

ÎN JURUL UNEI CALOMNII

Ședința Camerei din 6februarie 1875

Generalul Christian Tell, denunțase abuzuri necunoscute de Cameră, suspectând întrebuințarea sumei de 600.000 lei, care figurează ca cheltuieli preliminarii în socotelile regiei monopolului tutunului, și de 200.000 lei, cari figurau sub aceeași denumire în întreprinderea băuturilor spirtoase. Camera numește o comisie de anchetă.

în ședința de la 6 februarie 1875, raportorul Al. Știrbey citește rezultatul acestor anchete, care arată desăvârșita lipsă de temei a bănuielilor ridicate. în discuția generală vorbesc Leon Ghica,Chr. Tell, V. Pogor, N.C. Aslan și apoi G. Vemescu, care încearcă să apere pe Tell și să menție bănuielile, propunând simpla trecere la ordinea zilei. Acestuia din urmă răspunde:

D. P.P. Carp: Protestez în modul cel mai puternic contra teoriilor pronunțate de d. Vernescu, și cari nu pot avea alt rezultat decât de a introduce la noi sistemul sicofanților. *{Ilaritate')* 'Mi pare rău că D. Vernescu, care a arătat atâta știință în chestiune de legi, să arate mai puțină în chestiuni istorice. Sicofanții, d-le Vernescu, erau la Atena acei impiegați cari, însărcinați de a percepe birul pus pe smochini, abuzaseră așa de dreptul de supraveghere, încât

intrau în viața intimă a tuturor familiilor și veneau pe urmă și calomniau pe toată lumea în mijlocul Agorei. Din zilele acele triste ale istoriei Atenei, a rămas numele de sicofant, ca un stigmat la adresa calomniatorilor.

După aceste explicări, cari vor umplea, cred, una din puținele lacune istorice ale d-lui Vernescu, vin la chestiunea însăși.

A zice că dacă veți pedepsi pe un calomniator, mâine nu va mai avea nimeni curajul să dezmință vreo faptă culpabilă, temând să nu fie lovit de Adunare, nu e admisibil. Ni se cere deci, sub cuvânt să încurajăm denunțările, a lăsa nepedepsită orice calomnie, înconjurându-o chiar de inviolabilitate. Eu nu-mi pot explica această stranie teorie decât ca rezultatul imond al acelei literaturi imonde ce ridică un piedestal femeilor publice și asasinilor, uitând că femeia onestă și asasinatul aveau mai mult drept la interesul nostru. Apărați pe calomniator, d-le Vernescu, dar calomniatul ce devine? *{Aplauze).*

Protestez încă o dată din toată puterea inimei mele în contra acestor teorii și sper că această Adunare, și sper că însuși d. Vernescu, va sfârși prin a se asocia cu mine la această protestare.

D. Vernescu, în argumentațiunea sa, a susțiuut că «aci este ceva care nu e clar» și, ca primă probă a prezumțiunii sale, spune că nu sunt acțiuni cari să probeze existența unei societăți anonime. Aci mărturisesc că sunt mult mai nesigur, mai puțin încrezător în puterile mele, pentru că mă aflu în față cu profundele cunoștințe ale d-lui Vernescu. Cu toate acestea, d-nul Vernescu pare a crede că acolo unde nu sunt acțiuni tipărite, unde nu există deloc acțiuni, nu există nici acționari. Pentru a dovedi că d. Vernescu se înșeală cu totul, să vedem, d-lor, care este diferența între societățile anonime cu acțiuni și alte societăți. O asociațiune, o societate întrunită pentru a face o întreprindere oarecare, ia numele de societate anonimă, când acei ce o compun voiesc a nu se face răspunzători în acea întreprindere decât cu suma cu care declară și se leagă a participa, iar nu cu toată averea lor; și orice asociațiune de asemenea natură este

recunoscută de societate anonimă prin acțiuni, fie acțiunile ei tipărite sau nu. însă din momentul ce o asociațiune de capitaliști se întrunește pentru a lua o întreprindere și varsă fiecare sumai cu care voiesc a participa pentru a nu risca averea lor întreagă, acea asociațiune formează o societate anonimă, aibă sau nu acțiuni tipărite, și este în toate părțile legalmente fundată și recunoscută ca astfel. Ei bine, d-lor, tot astfel a fost și în cazul de față: o asociațiune de capitaliști s-a întrunit, fiecare din capitaliști a declarat suma cu care se face răspunzător în întreprindere, cu alte cuvinte, s-au format în societate anonimă, și după ce s-a îndeplinit vărsarea banilor, guvernul a declarat societatea fondată, deși ea nu a emis acțiuni tipărite, cum pretinde d. Vernescu că trebuie să fie pentru a exista o societate anonimă.

A confunda dar, d-lor, emiterea acțiunilor cu existența acțiunilor, este o erezie la care nu mă așteptam din partea d-lui Vernescu.

Să vedem cum d. Vernescu, plecând din acest punct greșit, a ajuns la concluziuni ce probează, după d-lui, neregularitatea operațiunilor financiare ale societății ce a luat monopolul tutunului. Ce s-a întâmplat, d-lor, cu luarea monopolului tutunului la noi? Vin două companii să ia monopolul tutunului. Aceste două companii, de îndată ce au monopolul, și-au zis: este mai bine pentru noi să ne formăm în societate anonimă, pentru ca să fim răspunzători în întreprindere numai cu ce voim să participăm, iar nu cu toate capitalurile, cu averea noastră. După aceea a declarat fiecare partea cu care vine la întreprindere și societatea anonimă a fost fondată. Dovadă, d-lor, că sunt acționari în

această întreprindere, este recunoașterea guvernului a acestei societăți anonime; dovadă netăgăduită încă este prezența între noi a mai multor acționari ai monopolului. Avem deci acțiuni, avem o ceziune din partea primilor concesionari, și ne rămâne a vedea forma ce ia în genere câștigul ce fundatorii întreprinderilor financiare își rezervă. Această formă este îndoită. Când se emit acțiunile, atunci câștigul se produce prin diferența prețului cu care întreprinzătorii au luat afacerea și prețul emisiunii care este totdauna mai mare. Astfel Offenheim a luat de la guvern suta ferm cu 56 și a emis acțiunile cu 59. în acest caz, câștigul bancherilor, în loc de a se traduce în cheltuieli preliminare, cum a fost la monopolul tutunului, se traduce în diferența dintre prețul primitiv și prețul emisiunii, care atunci, în 24 ore, a fost de 3 la sută. Prin urmare, când este emisiune, nu mai sunt cheltuieli preliminarii. Când însă dintr-alte împrejurări, sau că concesionarii speră că afacerea are să fie folositoare, și vor să ție acțiunile în mâinile lor, sau că nu găsesc credit în piață îndestul, pentru a face emisiune de acțiuni; atunci deosebirea aceasta, care există în mod regulat în toate afacerile, între prețul adevărat și prețul emisiunii, se preface într-o remiză bănească care se acordă fundatorilor și ia titlul de cheltuieli preliminare. Prin urmare, cheltuielile preliminarii sunt un lucru regulat, și desfid pe d. Vernescu să-mi găsească vreo societate de asemenea natură, care să nu aibă în registrele sale, fără nici un semn de specificare, sume trecute sub titlul: cheltuieli preliminare, care în toate țările lumii constituie beneficiuri legitime ale acestor asociațiuni.

D. Vernescu vă zice acum că această sumă fiind trecută fără nici un fel de specificație, bănuiala era legitimă. Era explicabilă, poate din cauza ignoranței aceluia care a venit să o suspecte, dar legitimă nu era; pentru că în toate părțile lumii așa se precede, și așa s-a procedat și la noi. Când se vor multiplica interesele și când vor fi mai multe asociațiuni de asemenea natură, atunci sper că și d. Vernescu își va da seamă cum se petrec lucrurile, și nu va mai veni în mijlocul Camerei ca să facă asemenea acuzațiuni, asemenea denunțări, cari nu tind la nimic mai mult decât a compromite

onoarea unui cetățean. Aceasta este, d-lor, teoria generală.

Voi veni la punctul practic. S-a zis că la această afacere sunt 600.000 franci nelegitimați, și s-a dedus o bănuială de neonestă întrebuințare a acestor bani. Nu voi discuta cu d. Tell, dacă a acuzat sau nu. Iau act însă de cuvintele sale, când a declarat că a cerut în mod formal să se cheme ajutorul procurorului; vasăzică, când se cheamă ajutorul procurorului în materie criminală, după teoria d-lui Tell, nu

este acuzațiune? Fie și așa; dar faptul este că s-a chemat procurorul ca să constate malversațiunea. Și aci voi răspunde unei acuzațium adusă comisiunii, căreia d. Vernescu i-a imputat că s-a declarat prea ușor satisfăcută de refuzul d-lui Herz.

Nu era, d-lor, misiunea noastră de a ști care a fost definitiva întrebuințare a acestor bani, misiunea noastră era de a ști dacă sunt sau nu în această afacere indicii de corupțiune. Și de îndată ce vom putea aduce înaintea Adunării destule probe pentru ca d-voastră să fiți convinși, precum suntem și noi, că în această afacere nu a fost mituire, atunci misiunea noastră este terminată, și nu importă care este partea ce d-nii Herz, Salvado, Malet și alții au putut avea în distribuirea acestei sume. De îndată ce nu a fost mituire, câștigul acestor bani, mare sau mic, specificat sau nespecificat, nu ne privește pe noi, ci pe societatea cu acțiuni; și de îndată ce ea, stăpână pe banii săi, a dat absolutoriul, nici Camera, nici procurorul nu mai au a se amesteca.

Să vedem deci dacă umbră măcar de bănuială poate exista că a fost mituire. Monopolul tutunului începe a funcționa la 6 august; cele 600.000 franci se văd însă luați de d. Herz de la 1 iulie. Mai mult încă, găsim un contract încheiat în ziua chiar a licitațiunii, prin care băncile României și Franco-Ungară își rezervă aceste 600.000 franci. Prin urmare, dacă Regia ar fi avut nevoie să dea miniștrilor sau vreunui funcționar o sumă oarecare pentru a fi avantajată, sigur nu această sumă a servit la aceasta. Prin urmare, era o probă că monopolul tutunurilor n-a avut defel a face cu această sumă, și că ea s-a dat acelora cari s-au ocupat mai întâi cu luarea acestei afaceri. Acum, d-lor,

mergând la d. Herz, d-sa nu ne-a răspuns într-un mod așa de puțin convenabil, cum zice d. Vernescu și ceilalți. D-sa ne-a zis: banii aceștia i-am primit, și aceasta, conform cu contractul care-1 vedeți, este o sumă rezervată de primii concesionari în beneficiul lor. Ceea ce n-a putut d. Herz să ne arate, este care a fost partea fiecăruia din acești asociați. Insă, d-lor, îndată ce ni s-a dat declarațiunea că acești bani sunt ai băncii Ungare și Române și cari au lucrat împreună, puțin îmi importă mie care este relațiunea de afaceri între ele, și nu aveți să vă amestecați în asemenea afacere. Acum, că această sumă se află trecută ca câștig în registre, nu probează alt nimic decât că directorii, precum se face în genere, au luat acest câștig, este drept, în numele băncilor, dar pentru propriul lor cont, lăsând băncilor numai folosul ce va proveni din partea lor de acțiuni.

Prin urmare, trebuie să ne oprim aci, pentru că am fi trecut peste competința noastră, și am fi fost siliți să întrebuințăm mijloace nepermise pentru ca să aflăm aceea ce nu ne importă pe noi în această

afacere. Să mai vedem încă dacă profitul acesta a fost atât de mare, încât să nască prezumpțiunea că această sumă, trecând peste limitele ordinare unor asemenea afaceri, ar da loc la bănuială. Mai întâi, d-lor, n-am găsit nici la bancă, nici în registrele monopolului tutunurilor, nici un fond pentru studiile preliminare, pentru cheltuielile persoanelor cari au venit să obție această concesiune; nu găsim la nici o bancă, nici la monopol, nici o cheltuială de transmisiune pentru suma de 12 și jumătate milioane cari au fost vărsați de către primii concesionari în casa monopolului tutunurilor.

Iată deja două condeie cari trebuie să intre în această sumă de 600.000 fr. minimum de $^3/_4$ la sută, cheltuială de transmisiune. Asupra unei sume de 12 milioane avem deja 100.000; puind apoi 50.000 cheltuieli de studiu și cu venirea persoanelor aici, avem deja 150.000 franci; rămân dar 450.000. Apoi 450.000 lei asupra unui capital de 25 milioane constituie abia 2% de câștig, ceea ce e mai jos decât toate câștigurile ce obicinuit își rezervă băncile. Prin urmare vedeți, d-lor, că comisiunea era în tot dreptul de a declara că nu a dat peste nici un indiciu de corupțiune și că chiar bănuiala trebuie să dispară. în cât privește afirmarea d-lui Vernescu, că d. Tell trebuie scuzat pentru că a fost împins de o profundă convincțiune, aceasta se poate. Recunosc că d. Tell a avut convincțiunea că au fost mituiri. Declar însă sus și tare, că este trist a vedea că un om la etatea d-sale să-și formeze convincțiuni atât de ușor, și liber este d. Vernescu să-1 urmeze pe această cale și să-1 ia de ideal. Cât pentru noi, sper că ne vom ridica aspirațiunile ceva mai sus decât modestul d. Vernescu.

D. Vernescu a mai bănuit intențiunea noastră, și a zis că vede aci o chestiune de majoritate și minoritate. Aceasta ar fi putut-o spune atunci când d-lui ar fi adus vreo probă și ar fi zis: Iată vă probez că este culpă, d-voastră faceți chestiune de majoritate, chestiune de partid.

Nu e aci, d-lor, o chestiune de număr, e o chestiune de onestitate, și sper că Adunarea întreagă se va asocia cu mine și va declara că nu e destul a calomnia pentru a compromite onoarea unui om.

Acum, ca să termin cu aceste explicațiuni lungi,

provocate de d. Vernescu, să-mi permiteți, d-lor, a trata chestiunea sub un punct de vedere mai înalt.

Aveți să dați un verdict care va fi hotărâtor pentru viața noastră politică. Astăzi avem să știm dacă lupta are să urmeze pe terenul legitim al ideilor politice, sau dacă, părăsind datinele strămoșești, avem

să ne atacăm cu arma calomniei. Pe terenul acesta vă declar că nu putem ajunge la alt rezultat decât la victoria elementelor neoneste ale națiunii; căci niciodată omul onest, față cu calomniatorul, nu va lupta cu arme egale, și celor onești nu le mai rămâne decât trista soartă de a deplânge în singurătate că s-au născut în această țară. *(Aplauze).*

Camera primește moțiunea d-lor Vasile Pogor, P.P. Carp, Nicolae Gane, M. Kome, A. Balș, N. Calimachi-Catargi, Menelas Ghermani etc. prin care se admit concluziunile raportului și se constată că «alegațiunile aduse în contra guvernului sunt lipsite de orice fundament și nu pot fi atribuite decât unei neiertate ușurințe».

CONVENȚIA COMERCIALĂ
CU
AUSTRO-UNGARIA

Ședința Camerei din 29 iunie 1875

în ziua de 27 iunie 1875. Adunarea deputaților a avut să se pronunțe asupra raportului convențiunei comerciale cu Austro-Ungaria. alcătuit de Ion Strat. Atât la început, cât și mai târziu, după discursul lui Mihail Kogălniceanu, raportorul recomandă votarea convențiunei, care prezintă numeroase avantaje pentru produsele solului românesc, respingând aserțiunea că articolul care prevede calitatea supușilor în ambele state ar urmări naturalizarea evreilor pe o cale indirectă. Convențiunea este combătută de Manolache Costache Epureanu, care insistă asupra unei pretinse soluțiuni pe care ar da-o convențiunea chestiunei evreilor, dând dreptul evreilor supuși austro-ungari de a dobândi imobile urbane, pe când unele instanțe judecătorești au luat acest drept până și evreilor pământeni. Ministrul de Externe Vasile Boerescu susține că străinii au avut totdeauna dreptul de a dobândi imobile urbane; ca măsură de prevedere s-au introdus în convențiune toate restricțiunile pe cari le avem față de străini: oprirea de a dobândi pământ rural, așezarea în comună numai cu îngăduirea autorităților locale, regulamentând și chestiunea cârciumelor.

Mihail Kogălniceanu. într-un lung discurs, cere de la început amânarea proiectului pentru sesiunea viitoare, căci urmează să fie bine studiat. Dânsul susține părerea că România slabă oferă mult prea mult monarhiei vecine, care e foarte tare, în primul rând convențiunea nu ține seamă de protecțiunea industriei române născânde. Faptul că grânele românești ar avea libera intrare în Austro-Ungaria, n-ar avea nici o importanță, căci numai în anii de secetă țara vecină cumpără grânele noastre; în anii buni, Ungaria produce atâtea cereale încât poate hrăni Europa întreagă. La alcătuirea cenvențiunei nu s-au consultat camerele de comerț, nici consiliul superior de comerț, pe care îl prevedea legea de la 1864. Scăderea taxei asupra vitelor vine prea târziu, căci acuma nu mai avem vite. Se fac mari concesiuni Austro- Ungariei, care cumpără prea puțin din produsele noastre, pe când de fapt exportul cerealelor noastre se îndreaptă spre Englitera, Franța, Turcia. Dacă acordăm totul Austro-Ungariei, ce vom acorda celorlalte puteri?

I. C. Brătianu este și dânsul pentru amânarea convențiunii. îi

este teamă că cei mai mulți vor căuta să devie supuși austro-ungari, căci convențiunea le oferă drepturi mai mari. Convențiunea acordă Austro-Ungariei avantaje foarte mari, pe când foloasele pe cari le-ar trage România nu se văd nicăieri. Ministrul de Externe a greșit când a comparat convențiunea aceasta cu acea încheiată între Italia și Austro-Ungaria; în monarhia vecină trăiesc mulți italieni, cari dețin o mare parte a comerțului, ceea ce nu e cazul nostru. Convențiunea nu este nici clară. Comerțul mic are să cadă. Tot comerțul orășenesc va intra în mâinile supușilor austro-ungari. Din punctul de vedere

al navigației, România dă tot și nu primește nimic în schimb. Faptul că Franța, Anglia și Italia sunt în contra convențiunii, ar trebui să ne dea de gândit, mai ales că exportul nostru în aceste trei țări este mai mare decât în Austro-Ungaria.

D. P.P. Carp: Domnilor, ați auzit ieri și astăzi pe doi din membrii cei mai însemnați ai opoziției, unul vorbind cu mai mult decât obicinuitul său talent, și celalt cu mai multă decât obicinuita sa lungime, ca să vă probeze că actul care s-a supus la aprobarea noastră, nu este decât un act de înaltă trădare, și că noi, votându-1, am demerita de marii Domni Ștefan, Mircea, Vlad și de toți eroii cari ilustrează trecutul nostru

Voci: La tribună.

D. P.P. Carp: D-lor, m-ați invitat să vin la tribună, căci în adevăr trebuie să dăm discuțiunii de față o solemnitate mai mare decât chestiunilor obicinuite, fiindcă suntem în ajunul de a săvârși actul cel mai important care s-a făcut la noi de la unire și de la fundarea Dinastiei; suntem în ajun de a săvârși neatârnarea noastră economică. Prin urmare, înțeleg prea bine să dați acestei chestiuni o solemnitate mare, și să ascultați cu luare-aminte toate obiecțiunile cari se supun majorității. D-lor, s-a tratat această chestiune din punctul de vedere politic; argumentele însă aduse de d. Brătianu nu sunt tocmai convingătoare. D-sa ne zice: D-lor, demeritați astăzi de gloriosul trecut al părinților noștri, însă nu ne probează cu nimic cum demeritâm de acel trecut. D. Kogălniceanu zice: D-lor, compromiteți situați unea d-voastră față cu străinul; însă nu ne probează cu nimic, cum compromitem această situațiune.

D-lor, să tratăm cestiunea mai întâi în partea politică, și

aci vă mărturisesc că nu înțeleg de a se juca rolul de *Miles gloriosus* din comedia latină, de a vorbi de opunerea ce trebuie să facem contra cutăreia și cutăreia puteri, de trâmbița de rezbel pe care o suna adineauri pentru a înlătura cotropirea de care suntem amenințați. Nu înțeleg cum se pot face asemenea argumentațiuni.

D-lor, care este situațiunea noastră? Legați cu Poarta Suverană prin lanțuri politice, am susținut totdauna și susțin și azi, că sub punctul de vedere economic am fost și suntem liberi.

Aceasta este, în puține cuvinte, situațiunea noastră politică. Ea ni s-a contestat însă, și nu numai de Poartă în mod direct, ci și din alte părți în mod mai indirect, și ni s-a zis că suntem legați cu Poarta nu numai prin legături politice, ci și prin legături economice. Noi am protestat. O notă însă nu este suficientă ca să creeze un drept, și odată cu protestarea,

trebuia să probăm prin un fapt că suntem în stare a-1 exercita. Ei bine, această probă vi se cere astăzi prin votarea acestei convențiuni.

Ni s-a zis: nu aveți decât să urcați tarifele și atunci ați probat prin un fapt îndeplinit cum că nu sunteți legați prin lanțuri economice cu Poarta. Foarte bine; însă, suntem noi siguri că dacă nu vom avea un act internațional, care să consacre acel drept, suntem siguri că vom găsi toate puterile aplecate să primească aceste tarife? Când însă vom fi legați cu o putere prin un act internațional, cari vor fi acele puteri care vor zice că nu recunosc această internaționare? pe când dacă avem făcute numai tarife la granița noastră, fiecare din puteri, după placul său, poate să zică: tu poți crede că ai dreptul acesta, însă internaționalitatea acestui drept nu-1 recunosc; prin urmare, orice putere poate să primească aceste tarife, dară eu nu le primesc. însă, d-lor, situațiunea se schimbă când ne găsim față cu un act internațional, când dreptul nostru nu este numai o afirmațiune, ci este recunoscut oficial, și atunci noi, față cu Poarta, am dat probe că ea singură se îndărătnicește a ne contesta un drept pe

care toată lumea ni-1 recunoaște.

Iată, d-lor, în puține cuvinte, care este starea politică a noastră. Să lăsăm la o parte pe Ștefan cel Mare și pe Mihai cel Brav, căci ei, pentru timpurile lor, au făcut tot ce au putut. Să recunoaștem însă că, schimbându-se timpurile, se schimbă și mijloacele, și că noi, fără să scoatem paloșul, putem crea neatârnarea noastră economică; prin urmare, nu ne mai trimiteți cu trâmbița războinică la fruntarii, ca să le apărăm.

Vin acuma la ceea ce s-a numit din partea preopinenților chestiune socială, chestiunea evreilor. Discutând chestiunea, voi lăsa la o parte modul meu personal de a trata chestiunea, căci sub acest punct de vedere am dat probe de un evreofilism care a displăcut chiar la unii din amicii mei. Voi discuta numai din punctul de vedere legal.

Când se tratează cu o putere, și se cere o excepțiune de la drepturile generale, trebuie să se aducă oareșicari argumente în favoarea acelei excepțiuni. Toate tratatele de comerț, din toate țările lumii, - puteți citi art. 1 al tutulor convențiunilor încheiate -, stipulează perfecta egalitate între diferiții supuși. Noi venim astăzi și facem o derogațiune la această reciprocă stipulațiune din toate tratatele. Pe ce am putut noi să ne bazăm ca să cerem această derogațiune? Nu pe opiniunea publică; nu pentru că cutare sau cutare lucru va fi greu de executat la noi, dar cu legile noastre existente. Așa am zis străinilor: evreii, după Constituțiunea noastră, nu pot poseda imobile rurale; prin urmare, nu putem noi să nu introducem în tratat această restricțiune; am mai zis: comuna, după ea, îi poate împiedica de a ședea în comunele

rurale. Iată o bază legală în puterea căreia putem să cerem ca să se introducă această derogațiune în convențiune. Vă întreb însă, care este textul de lege care oprește pe evrei a cumpăra și a poseda imobile urbane? Chemați toți legiștii țării, și veți vedea că toți vă vor spune că nu este nici un text care să oprească aceasta; aceasta nu se deduce decât dintr-o interpretare întortochiată, între români și străini, între românii cu drepturi și românii fără drepturi politice, între streinii de rit israelit. Acesta este singurul lucru pe care s-au întemeiat unele din tribunale de au zis că n-au drepturi

evreii să poseadă imobile în târguri; și când aceasta? Când avem texte pozitive de legi care dau asemenea drepturi evreilor, cari aveau permisiunea aceasta chiar sub Regulamentul Organic; căci chiar atunci evreii puteau poseda imobile urbane.

Ei bine, când nu este un asemenea text de lege, cu ce voiți d-voastră să venim față cu streinii, să cerem o nouă derogațiune la principiile generale? Prin ce soi de argumente puteam noi să legitimăm pretențiunea noastră? înțelegeți dar bine, d-lor, că convențiunea de față, departe de a fi aceea ce spuneți d-voastră, departe de a fi impunere din partea străinului a unor drepturi, cari nu trebuiau să fie, conține într-însa o derogațiune în favoarea noastră, o derogațiune în contra tuturor principiilor cari le veți vedea în toate tratatele. Și ca să vă zic încă ceva în treacăt, gândiți d-voastră că chestiunea evreilor aveți să o regulați prin legi și regulamente pe care le încheiați? Nu. în zadar umblați d-voastră și luptați în această chestiune; în zadar se face din această chestiune o chestiune de popularitate; în zadar veți căuta să faceți în astă chestiune ceva prin mijloacele crude și barbare. De ce vă închideți ochii la evidență. în curs de opt ani de când vă luptați prin mijlocul represiunii, ce ați obținut? Nimic, absolut nimic. Știți cum puteți să dezlegați această chestiune? Să vă spun eu. Să-mi dați voie să aduc înaintea Adunării un fapt petrecut în societatea «Junimei» de la Iași.

într-o seară am discutat chestiunea evreilor până la 3 ore din noapte; unii erau contra, alții pentru, fără ca să ne putem convinge unii pe alții, ca totdauna când pasiunile se amestecă în asemenea chestiuni. Ieșind de acolo ca să mergem pe acasă, zărim tocmai la ușa casei din care ieșiam, un biet evreu care lucra la 3 ore după miezul nopții, la meseria sa, un adevărat tablou al lui Rembrandt. Dintr-o cârciumă de alături ieșiau trei lucrători români, cântând cântece patriotice și plini de vin. Am arătat atunci contrazicătorilor mei acest contrast și le-am zis: iată toată chestiunea evreilor! Voiți să concurați în mod biruitor cu evreii, fiți muncitori, fiți sobri, fiți economi ca dânșii și nu veți mai avea

de ce vă teme. *(Murmure).* Ceea ce am zis atunci, o repet astăzi: în concurența muncii stă dezlegarea chestiunii evreilor.

Las chestiunea socială de o parte și viu la partea economică. D. Brătianu s-a întins mult asupra părții de navigațiune cuprinsă în această convențiune, și ne-a vorbit de starea creată de prințul Știrbei; a uitat un lucru numai: a uitat că din timpul prințului Știrbei și până astăzi a intervenit convențiunea de la Paris, care declară că și Dunărea este supusă tratatului de la 1815 asupra libertății navigațiunei. Prin urmare și convențiunea de față trebuia ca în nici un punct să nu deroage la tratatul din 1815, care a fost întins și asupra Dunării prin tratatul de Paris. Și dacă este vro derogațiune care s-a făcut, este în favoarea noastră. Căci la Rhin, care este supus la același tratat, dreptul de peaj se poate primi pretutindeni.

D. Kogălniceanu mai zice: apoi nu vedeți ce se întâmplă? ați făcut o lege care cere să nu se descarce noaptea, și d-voastră dați dreptul de a se descărca noaptea. Uită d-sa însă, că acea dispoziție introdusă în legea vamală este o prescripțiune ce aiurea nu se aplică decât la porturile de mare; pe fluvii însă este o libertate mai mare, spre a nu se împiedica navigațiunea, și controlul fiind pe fluvii mai ușor decât pe mare, s-a putut primi ușurarea admisă în toate țările, cum puteți vedea din tratatele privitoare la navigațiunea Rhinului. Și desfid pe oricine să-mi arate că în privința aceasta s-a creat pentru noi o stare mai defavorabilă decât pentru alții; căci dacă vreo derogațiune s-a făcut la principiile generale, nu s-a făcut în defavoarea noastră, ci în favoarea noastră.

A mai vorbit d. Brătianu de cabotaj. Se înțelege că cabotajul pe malul nostru, pe teritoriul nostru, este al nostru; precum se înțelege că cabotajul austriac pe teritoriul și malul austriac este al Austriei. Ce nevoie să menționăm anume un drept care este recunoscut, și care nu se poate tăgădui, căci cabotajul român, pe malul român, aparține României.

Cred, d-lor, că mă veți scuti de a răspunde la argumente ca acele cum că avem să facem două linii de vamă, deoarece convențiunea prevede dreptul de a cere la graniță oarecari

documente; aceasta se va regula prin răvașe de drum, pe cari fiecare primar le va cere, fără să avem nevoie de două cordoane ce ne vor cere o cheltuială de atâtea milioane. Asemenea cu vama. Din cauză că pentru înlesnirea călătorilor și a comerțului s-au prevăzut ore egale pentru ambele expediții vamale, d. Brătianu conchide la respingerea convețiunei. E cam frivol acest mod de a precede, și mă mir cum opoziția nu-și dă osteneala de a discuta mai serios.

A vorbit d-sa de vinuri, a dat câteva exemple, a zis: «D-lor, este câtva timp când noi puteam concura cu vinurile austriace, dar acum nu mai putem concura de când s-au pus taxe mari acolo».

Ar crede cineva că acum 15 ani podgoriile noastre puteau lupta cu Ungaria și că văzând aceasta, Austria ar fi sporit taxele. Ei bine, știți, d-lor, de când datează taxa asupra vinurilor în Austria? De la tratatul de Passarowitz. De atunci este mai bine de 100 ani! Cum dar voiește d. Brătianu să dăm argumentelor d-sale o serioasă atențiune, când vine și ne cere șase luni ca să studieze această chestiune în care-i lipsesc până și noțiunile cele mai elementare[9] Douăzeci [de] ani de ar avea d. Brătianu, și încă nu va putea înțelege de ce este vorba. Ca să studieze cineva un lucru-i trebuie o sumă de cunoștințe elementare, fără care orice studiu special devine nefolositor; ei bine aceste cunoștințe elementare d. Brătianu nu le are, și când ’i-am acorda amânarea de șase luni, ne-am găsi după aceste șase luni față cu tot acea insuficiență ce ne-a probat-o d-lui astăzi.

Ne mai zice d-sa că grânele noastre sunt mai ieftine decât cele ungare. Aș întreba atunci pe d. Brătianu, de ce Ungaria a pus o taxă la fruntarii ca să nu poată intra? Nu, d-lor, nu sunt agricultor prea savant și nu este nevoie să fiu, pentru ca să vă spun un lucru știut de toată lumea: că pâinea la noi se produce cu a 4 parte mai ieftin decât în Ungaria. în anul acesta chila Moldovei s-a vândut [cu] 4 galbeni și 6 >/$_2$ chila Românească; pe când o chilă de grâu la Pesta a costat 6 '/$_2$, 7 și 9 galbeni. Prin urmare, vedeți că în teză generală pâinea românească este mai ieftină decât pâinea ungurească.

Ați vorbit și de făină și ați zis: vedeți, făina ungară intră liberă la noi și este mai ieftină decât a noastră. Chiar așa să fie, unde este răul?

Vindem grânele scump, și mâncăm fainâ ieftină.

De ce d-voastră voiți, în interesul unei industrii nedezvoltate încă, ca aceea a morilor, de ce d-voastră voiți ca să împiedicați întreaga populațiune de a găsi un nutriment ieftin, când în nici o țară din lume nu veți vedea că se protege o industrie prin măsuri ce scumpesc pâinea.

în verice țară din lume și întotdauna se fac protecțiuni asupra obiectelor de consumațiuni, dar nu asupra acelor obiecte de prima necesitate. Și ar fi un crud tratat de comerț care, sub cuvânt că protege morile, vine și impune obiectul cel mai necesar, adică pâinea celui sărac *{Aplauze}.* Prin urmare, vedeți că, pe de o parte, interesele noastre sunt ca să vindem grânele mai scump, și, pe de altă parte, să mâncăm făină mai ieftină decât este în toată lumea. Și cât pentru mori, nu mă interesez de soarta lor, din cauză că întreprinzătorii lor nu și-au dat

osteneala ca să producă ieftin, ca acele din străinătate. Voiesc să producă marfa rea și scumpă, și să fie protejată. Ei bine, nu avem acest drept. Noi acordăm protecțiune acolo numai unde vedem că, cu toate ostenelele, concurența nu este posibilă.

Da! acolo venim în ajutor; dar nu și acolo unde industriașul nu și-a dat osteneala ca să fie la înălțimea întreprinderii sale.

Prin urmare, vedeți că și acest argument nu poate fi adus în contra acestei convențiuni.

Vin la zahăr. Zahărul, zice d-sa, este protejat. în adevăr, așa este! însă nu plătește taxele comunale; protecțiunea devine deci iluzorie. D. Brătianu bazează această argumentațiune pe temeiul că zahărul, deși obiect de consumațiune, însă nefiind trecut în tabela tarifelor ca *denrees coloniales,* nu mai este privit ca comestibil. Ce ați zice d-voastră dacă am spune că petroleul nu este un combustibil sub cuvânt că în tabele se află trecut între minerale? Oriunde veți trece zahărul, el rămâne un comestibil și prin urmare va fi taxat la intrarea în comune chiar fără să avem similariul. Cu acest mod de argumentare putem respinge orice convențiune. Nu o convențiune ca aceasta, în care ambele părți au și foloase și sacrificii, dar chiar una prin care am cotropi noi Austria.

D-lor, se cere din partea opoziținii amânarea acestei convențiuni sub pretext că nu au avut vreme a o studia și cu toate acestea nu a rămas un singur paragraf, o singură părticică a convențiunii, care să nu fi fost studiată și condamnată, se înțelege, cu argumente ce erau la înălțimea fiecărui contradictoriu. Unii cu talent, alții, din cauză de boală, fără talent *{Ilaritate).* însă, d-lor, nu am găsit în toate argumen- tațiunile d-lor un singur argument care să răspunză la obiecțiunile fundamentale puse înaintea d-voastră de d. Strat. Nu mergeți, zicea d-sa ieri, la cutare și cutare specialitate, la cutare mică industrie uitată în vreun colț al țării, ci considerați producțiunea totală.

Ei bine, dacă veți lua producțiunea în bloc, veți vedea că prin această convențiune căpătați avantaje mai mari decât cele de până acum. Și d. Strat v-a probat, că din 18 milioane și jumătate fiorini ce facem negoț de export în Austria, 16

milioane și jumătate sunt avantajate. Prin urmare, oricum veți argumenta, nu puteți ieși din acest fapt, cum că convențiunea de față dă imense avantaje.

Ș-apoi, să nu uităm că și sistemul protecționist are marginile lui. Să nu credeți că prin o protecțiune, chiar mare, puteți în fiecare țară și în toate împrejurările să creați o industrie; luați exemple de aiurea, și vedeți că în țările unde agricultura nu a primit întreaga sa dezvălire, chiar o

protecțiune puternică nu dezvoltă industria; căci capitalurile au în agricultură un câmp mare de activitate și aceasta cu risc mai mic decât în industrie. Ungaria, de exemplu, face tot ce poate ca să-și proteagă industria ei; cu toate acestea, fiind o țară în condițiunile ce le indic acum, industria nu [se] naște decât anevoie. Asemenea America de Nord. Știți că una din cauzele rezbelului de secesiune au fost tocmai tarifele urcate în contra cărora Sudul a protestat, văzând că, nefiind în stare a se dezvolta în Sud, ele îngreuiau numai pe consumator, fără niciun folos.

D-lor, nu e bine ca d-voastră să protejați deodată mai multe lucruri, și să credeți că o țară poate produce în sânul ei toate lucrurile. Ceea ce trebuie protejat mai cu deosebire sunt productele acelea care se află strâns legate cu starea momentană, adică la noi agricultura; și acestea s-au protejat prin convențiunea de față precum e, de exemplu, zahărul și spirtoasele.

D. Kogălniceanu a zis că tarifele dimpreună cu cheltuielile de transport nu se suie decât la 40 sau 45. Apoi, d-lor, cu asemenea taxă productele sunt destul de protejate.

Ni se zice: veți avea un proces cu antreprenorii băuturilor spirtoase, însă un articol special ne dă voie de a impune la graniță orice taxe de consumațiune ce sunt admise.

Prin urmare, noi, care nu am dat în antrepriză alta decât o taxă de consumațiune, vom da asemenea dreptul concesionarilor de a percepe la graniță aceeași taxă pentru fiecare vadră care intră.

Nu înțeleg, dar, pentru ce să ne spună că acei domni concesionari au să ne deschiză un proces, sub cuvântul că au să intre rachiuri străine în țară.

Noi le-am dat în antrepriză taxa consumațiunii băuturilor, și d-lor o pot percepe.

Acestea, d-lor, dacă nu mă înșel, sunt principalele argumente care au fost puse înaintea d-voastră de onor, oratori cari au combătut convențiunea. Se poate, d-lor, ca experiența care n-o avem încă astăzi, dar pe care o vom câștiga, să ne probeze mai târziu că în această convențiune sunt părți care pot fi pasibile de perfecțiune. Atunci vom amenda ce va fi de amendat. în așteptare, pericolul nu e mare. Nu cunosc un singur exemplu în istorie care să ne arate că în 10 ani s-ar zdruncina starea economică a unei țări așa de profund, încât să nu mai fie mijloc de îndreptare.

în teză generală, agricultura română va primi un avânt însemnat, și obiectele cari stau în raport cu starea noastră industrială de azi sunt destul de protejate; iar în cât privește celelalte obiecte, repet, d-lor, că

nu înțeleg pentru ce noi am cere o protecțiune care nu este nici în interesul consumatorilor, nici în interesul industriei.

Din toate aceste puncte de vedere, vă rog să votați această convențiune și în cât privește cuvântul de rușine, întrebuințat de d. Brătianu, zicându-ne că ar fi o rușine de a vota această convențiune, vă mărturisesc, d-lor, că n-am avut rușine în viața mea decât de un lucru: de a face ceva care-1 crez în contra conștiinței mele. Apreciațiunile individuale ale d-lui Brătianu și altor adversari nu m-au preocupat niciodată câtuși de puțin; căci atunci când e vorba de apreciațiune, aș putea, la rândul meu, întreba pe d-nul Brătianu, cum d-lui, după ce a studiat atât de bine această convențiune, vine și zice că e o rușine de a o vota.

în urma acestei cuvântări, convenția a mai fost dezbătută de ministrul Finanțelor, de primul-ministru, de ministrul de Externe și de deputatul V. Alecsandri. Proiectul de lege al convenției a fost adoptat cu 68 contra 22 voturi.

APĂRAREA D-LUI MAIORESCU

Ședința Camerei din 17 ianuarie 1876

La dezbaterea bugetului rectificativ al ministerului Instrucțiunii Publice, ministrul Titu Maiorescu se plânsese că n-are mijloace spre a constrânge pe profesorii universitari ca să-și împlinească datoria; dacă i-ar da judecății, tribunalele universitare i-ar achita. De aici pornește interpelarea deputatului Aristide Pascal, care spune că acuzațiile aduse profesorilor sau sunt drepte, și în acest caz ministrul trebuie să dea judecății pe cei vinovați, sau sunt nefondate, și atunci aduc disprețul și desconsiderația acelora cari sunt chemați să dea direcțiune tineretului. Acuzația adusă tribunalelor universitare nu este dreaptă; penalitățile legii sunt destul de aspre. Acuzația ministrului nu este, deci, adaogă Pascal, nici dreaptă, nici exactă.

Președintele Camerei, Dim. Gr. Ghica impută deputatului Pascal forma cuvântării sale, pe când ministrul Instrucțiunii explică de ce a fost nevoit să ia măsuri împotriva unui profesor de drept roman, care își făcea cursurile în mod foarte neregulat.

D. P.P. Carp, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice: Domnilor, dacă am avea putere ca să punem înaintea ochilor unor oameni oglinda în care ar putea să-și vază chipul lor moral, cred că s-ar înfiora ei singuri de imagina ce ar vedea în acea oglindă. Sunt sigur că d. Pascal nu și-a dat seama de ceea ce face când a venit a face în sânul acestei Adunări interpelarea care a făcut-o și când a întrebuințat, ca s-o facă, modul și expresiunile cari le-a întrebuințat.

Nu voi trata chestiunea din punctul de vedere al prolegomenelor d-lui Pascal, căci ele nu erau menite decât de a-i da prilejul să vie înaintea Adunării cu o acuzațiune, pe care cutez a zice că era nedemnă de această Adunare, și nedemnă chiar de d-sa. Sunt autorizat cu atât mai mult a vorbi în această chestiune, cu cât eu, ca ministru al instrucțiunii publice, am casat această sentință care a adus-o d-sa în sprijinul acuzațiunii sale. îmi veți permite să pun

lucrurile în adevărata lor lumină, și atunci veți vedea dacă d. Pascal are cuvinte de a se felicita de ceea ce a făcut astăzi.

D. Maiorescu, dacă ar avea vreodată îndoială despre meritul său, această îndoială ar trebui sigur să dispară gândindu-se că în toată viața lui a fost expus la urile cele mai implacabile și la atacurile cele mai

violente, dar totdeodată a avut fericirea de a avea lângă dânsul și amici cari l-au apărat totdeauna, fiindcă erau convinși și de dreptatea lui și de meritul său. '

Și aceasta, d-lor, nu datează de astăzi. De când d. Maiorescu a venit în țară, a avut un țel fixat și spre acel țel a țintit continuu, fără să se dezmintă un singur moment. Astfel, d. Maiorescu nu a așteptat venirea sa la putere pentru ca să deștepte uri înverșunate în contra sa, și dacă d-sa [nu] este azi ministru de culte, este pentru că de la primul pas a știut ce voiește și a voit cu stăruință îndeplinirea scopului său. Prin urmare era natural, d-lor, ca să [se] nască o luptă crâncenă între d. Maiorescu și acei cari împărtășeau credințele sale, cu acei pe cari d-sa trebuia să-i lovească spre a introduce în instrucțiune reformele ce-și propuse[se].

Dar să venim, d-lor, la cazul de față. D. Maiorescu era atunci bolnav. Noi toți din Iași, cari trăiam zilnic cu dânsul, știm că d-sa avea la urechi niște dureri atât de mari încât era amenințat de surzenie. Atunci, după îndemnul medicilor din Iași, își cere un concediu și se duse la Berlin ca să se caute; și după lecuirea sa, se întoarse. D. Mârzescu, ministru pe acel timp, care aparținea și d-lui la acei cari au căutat să prigonească întotdeauna pe d. Maiorescu pentru ideile sale, a profitat de acea ocaziune. A zis că un om care se duce la Berlin nu poate să fie bolnav, ceea ce era absurd ca argument, a dat în judecată pe d. Maiorescu și l-a destituit. Apoi vă întreb, d-lor, dacă argumentul d-lui Mârzescu poate fi considerat ca serios, dacă un om poate fi considerat ca bolnav numai atunci când nu se poate mișca și dacă se poate da o sentință prin care să se înflige unui profesor o pedeapsă atât de gravă ca destituirea, pe simplul cuvânt că nu a fost bolnav pentru că s-a dus la Berlin? Cu toate acestea, pe o asemenea bază falșă și pe o procedare violentă din toate puterile s-a întemeiat d. Mârzescu pentru a destitui pe d. Maiorescu, și aceasta cu o procedare în care ura și hotărârea luată de mai înainte apărea la fiecare pas. Să vedem, d-lor, ce zice legea instrucțiunii publice relativ la procedura ce trebuie să urmeze pentru a se da în judecată un profesor. Legea zice că ministrul acuză, tribunalul de profesori judecă în prima instanță și comitetul permanent judecă apelul. Așa

s-a urmat în cazul de față? Nu. Comitetul permanent, adică instanța de apel, acuză. Ministrul, în contra legii, prezidă tribunalul de profesori și astfel la fiecare pas vedem că se sustrag acuzatului toate garanțiile pe cari le cerea legea.

Așa sta lucrul la căderea d-lui Mârzescu. Viind după aceea eu la minister, m-am aflat în față cu sentința pe care după lege aveam dreptul de a-i da sancțiunea domnească sau să o casez. Văzând viciile de procedare și călcările de lege ce s-au urmat cu darea acelei sentințe, nu

am supus sentința la aprobarea Domnitorului. Mi-aduc aminte că în privința aceasta s-a făcut chiar o interpelațiune în Senat, asupra căreia, după ce s-a ascultat d. Racoviță, care a susținut că după lege eram în dreptul meu a nu aplica o asemenea sentință vicioasă și nedreaptă, Senatul a trecut la ordinea zilei. îmi pare că acea interpelațiune a fost făcută de d. Deșliu; nu sunt sigur de aceasta, dar știu că d. Deșliu are specialitatea interpelațiunilor în Senat.

Aceasta este, d-lor, chestiunea în toată goliciunea ei. Sub cuvânt că un om care este bolnav s-a dus la Berlin ca să se caute, a surprins buna credință a șefului său, el s-a destituit și nu se observă niciuna din garanțiile ce legea dă acuzatului. Vă întreb, când un deputat vine și, întemeiat pe niște date atât de fragile, face asemenea acuzațiuni, și pretinzându-se expre- siunea corpului profesoral, ceea ce în această chestiune n-o admit pentru onoarea chiar a corpului profesoral, îi refuză d-lui Maiorescu încrederea și stima ce avem pentru d-sa, cum credeți d-voastră că ar trebui să calific o asemenea purtare a d-sale? Eu nu o voi califica, nu din cauza d-lui Pascal, dar pentru respectul ce datoresc Camerei.

Deputatul G. Meitani, propune o moțiune de neîncredere a Camerei față de Titu Maiorescu, Camera nu adoptă moțiunea și trece la ordinea zilei.

DESFIINȚAREA INTERNATELOR STATULUI

Ședința Camerei din 5 februarie 1876

Camera discuta proiectul de lege a învățământului public, alcătuit de Titu Maiorescu, pe care și-1 însușise noul ministru al Instrucțiunii, d. P.P. Carp. Deputatul I.I. Pală se ridică în contra desființării internatelor liceale, așa cum o prevedea art. 132.

D. P.P. Carp, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice: Onorabilul domn Pală, cu ocaziunea internatelor în discuțiune, s-a ocupat și de alte câteva chestiuni asupra cărora îmi veți permite a mă întinde puțin și eu la rândul meu. Mai întâi răspund la o chestiune personală ridicată de d-sa. Declar, d-lor, ceea ce am declarat deja în Adunare, când am arătat că nu retrag legea, - declar că mențin legea în condițiunile arătate în Adunare de predecesorul meu, și că în privința aceasta ministerul nu e schimbat prin înlocuirea d-lui Maiorescu cu d. Carp.

Acum d. Pală a vorbit și de un grup - asupra căruia voi vorbi și eu pentru a termina cu chestiunea personală - de un grup care își are centrul său la Iași, al cărui șef ar fi d. Maiorescu și care ar avea tendințe cosmopolite, adică care ar tinde la distrugerea naționalității în țara noastră. Eu făcând parte din acel grup, negreșit că acuzați unea adusă de d. Pală acelui grup nu poate decât să atingă, să micșoreze, să nimicească chiar influența mea de ministru; căci ce însemnează, d-lor, un ministru al unei țări care ar tinde să distrugă naționalitatea țării sale? Negreșit că un asemenea ministru nu poate să stea un moment măcar în capul afacerilor. Să ne înțelegem însă, d-lor, în ce voiți d-voastră să fim naționali? în cele ce privesc Statul și politica sa?

Ei bine, în privința aceasta nu veți putea niciodată să ne arătați un singur act al nostru prin care să ne dovediți că noi nu am avut întotdeauna inima tot atât de caldă pentru naționalitatea noastră ca și d-voastră.

Voiți să fim naționali în privirea culturii? Dar atunci vă

întreb unde vă este cultura națională? Atunci pentru ce toate încercările făcute de toți în țara aceasta, și de noi și de părinții noștri, pentru a lua din țările străine tot ce constituie cultura unui Stat? Desigur ar fi fost mai bine să fie altfel. Acolo unde cultura se poate face fără amestecul

predominant al unei culturi străine, precum avem în istoria modernă exemplul Angliei, acolo cultura are un caracter individual mai puternic.

Când poporul român s-a trezit însă, în fine, după o lungă adormire și și-a deschis toate porțile prin cari toate ideile puteau să intre, atunci România a fost silită, sub pedeapsă de a periclita existența sa, să se puie cu o oră mai înainte la înălțimea culturii occidentale, și, în grăbirea ce instinctiv am avut, am aruncat de la noi și ultimul vestigiu al culturii noastre anterioare; și aceasta a facut-o țara întreagă. Deosebirea între noi nu este alta decât că fiecare și-a ales cutare sau cutare civilizațiune occidentală. De aceea, dacă d-voastră voiți de la mine ca sub punctul de vedere al politicii să fiu național, ei bine, aceasta am făcut-o și o voi face întotdeauna. Dacă voiți să fiți naționali sub punctul de vedere al culturii, întreb încă o dată: unde vă e cultura națională? Cred că cu aceste puține cuvinte am redus acuzațiunea d-lui Pală la adevărata ei valoare.

Vin la chestiunea internatelor, și aci să-mi permiteți să tratez această chestiune sub două puncte de vedere; să o tratez sub punctul de vedere al internatelor gratuite, să mă întreb dacă Statul este obligat să dea întreținerea materială; și al doilea, sub punctul de vedere al internatelor plătite. Sub întâiul punct de vedere, care este menirea Statului? Să ne uităm puțin cum se produce dezvăluirea organică în Stat[9] Se produce prin un joc de puteri, a cărui analiză este atât de grea, încât intervențiunea Statului poate să devie fatală, rupând proporțiunea ce trebuie să existe în diferite părți ale activității naționale. Naște deci întrebarea dacă Statul trebuie să se amestece într-aceasta. Părerea d-lui Pală este, da; a mea, nu. Și când d. Maiorescu a venit și v-a spus care este datoria Statului, a vorbit cu mult cuvânt, pentru că datoria Statului este să pună la dispoziținea populațiunii

numai instrumentul necesar care servă la dezvoltarea cutărui sau cutărui factor al activității individuale. Cu această ocaziune s-a vorbit de aristocrație, de burghezie. Nu intru în aceste chestiuni, voi reveni însă asupra definițiunilor falșe ce s-au dat în această Adunare; căci ele sunt hotărâtoare pentru chestiune.

Ce este, d-lor, o aristocrație? Unii au zis că semnul ei distinctiv este puterea teritorială; alții, ereditatea sa; alții, titulatură. Putere teritorială? Dar aristocrația Veneției era o putere teritorială? Aristocrația de la Roma era ea titulatură! Cea de la Atena, înainte de Pericles, era ea oare ereditară? Și cu toate acestea, erau aristocrații și aristocrații puternice.

Nu, d-lor, semnul distinctiv al aristocrației este că ea are exclusiv puterea și dreptul de a se ocupa de afacerile publice. Acum, când noi prin legea actuală voim să dăm un mijloc activității individuale, încât în

țara aceasta să vină la putere nu o clasă, nu un protejat: cutare om sau cutare clasă, dar să vie la putere oricare în virtutea muncii sale, de ce sunteți în contra noastră?

Ținta noastră este ca în țara aceasta fiecare să-și ia locul la care are drept prin munca sa, prin știința sa, și care muncă va fi mai tare decât alta, aceasta se va proba prin jocul natural al forțelor.

Răul internatelor gratuite este că d-voastră intervenind în această mișcare naturală, aruncați în balanță puterea Statului și deschideți cutare sau cutare parte a activității naționale și produceți astfel o adevărată declasare. Și vom avea oameni cari, neputând face propria lor fericire, se cred apți a face fericirea unui popor întreg, și vor veni cu utopii, cu idei vagi și generale, să aplice în numele libertății, egalității și fraternității teorii răsturnătoare de orice dezvoltare națională.

Odată ce am expus această stare de lucruri generale, înțelegeți prea bine că teoria absolută trebuie să fie că Statul nu este dator a da gratuit întreținerea materială, și dacă este vorba că, pe ici, pe colo, se va ivi câte un geniu, după cum zice d. Pală, noi nu putem pentru asemenea excepțiuni să periclităm întreaga orgamzațiune socială. Statul nu este obligat să dea decât numai instrumentele, adică învățământul gratuit; însă întrebuințarea ce se va face cu acest instrument nu atârnă decât de brațele acelea cari le întrebuințează, și în loc să cerem de la Stat de a facilita exercițiul acestui braț, trebuie să cerem ca Statul să-l lase să se întărească singur, căci întărirea factice ce-i va da Statul nu va produce decât iarăși o dezvăluire factice.

Acum, d-lor, viu la partea a doua. Odată ce am zis că internatele nu sunt favorabile unei bune organizațiuni sociale, atunci când Statul ar da întreținerea materială; se naște întrebarea dacă ele pot fi bune atunci când sunt plătite, precum este în Franța.

Mai întâi, d-lor, să urmăm istoria acestor internate. Aceste internate mai înainte de Napoleon cel Mare, atât în Franța cât și în celelalte țări, nu erau decât niște stabilimente private; astfel era, de exemplu, în Prusia institutul de la Halle, care era făcut de proprietari privați; tot

așa era institutul din Liegnitz din Silezia.

Erau și în Franța asemenea câteva școale, unde proprietarii, particularii, congregațiunile dădeau întreținerea și totdeodată direcțiunea intelectuală și morală. însă când a venit Napoleon și când a trebuit să primească în sarcina sa pe copiii tuturor acelora cari căzusefră] întovărășindu-1 în marșul său triumfal din un capăt al Europei la altul, numai de atunci s-au făcut internate în contul Statului. Prin urmare nu este un lucru general acest fel de instituțiune, și când citați exemplul Franței, noi

nu-l putem privi decât ca o excepțiune, ca continuarea pericoloasă a unei stări anormale. Zic primejdioasă pentru că nu trebuie să nesocotim legea naturii.

Când d-voastră extrageți pe copil de la căldura naturală care i-o dă familia, putem zice *a priori* că el nu va ajunge niciodată la dezvoltarea aceea la care ar fi ajuns altfel.

Eu aș primi internatul numai atunci când mi se va da proba temeinică că este absolut imposibil în țara noastră ca copilul să fie crescut în familie. Aș primi atunci când la noi ar fi ca la Sparta, unde familia era condamnată, unde nu se însoțea decât om frumos cu femeie frumoasă ca să producă copii frumoși; atunci aș înțelege să zic că toți acei copii să meargă și să mănânce în comun *supa neagră.* Dar când noi ca bază socială avem familia, vă întreb cu ce cuvinte veniți d-voastră să sprijiniți niște așezăminte cari sunt de natură a distruge tocmai baza noastră socială? Noi, din contră, trebuie să zicem familiei: dacă nu ai deprinderea a-ți crește copiii, eu, Statul, nu pot să favorizez asemenea tendință, și mă opun la orice cerere a populațiunii care ar avea drept consecință întinderea unei propensiuni fatale.

Dovadă, d-lor, că necrești̦erea în familie are rezultate triste, vă pot da exemple de ceea ce se întâmplă în internate. Apoi, fac apel la d-voastră toți cari ați avut ocaziunea să vedeți fructele acelor internate, să-mi spuneți dacă ați voi ca copiii d-voastră să sufere ceea ce suferă de multe ori copiii din internatele din Franța. Este evident că, sub punctul de vedere al igienii și al moralității, internatele nu pot fi privite decât ca un rău într-un Stat.

Acum, d-lor, v-am pus în pozițiune de a judeca asupra

internatelor gratuite, ori plătite - și aceasta nu am făcut-o ca să vă impun vreun vot oarecare; însă a trebuit să nu abdic la dreptul de a răspunde d-lui Pală, care a zis ca eu să nu susțin suprimarea internatelor, dar că voiesc să am 10-20 voturi mai mult în favoarea acestei legi. Datoria mea a fost ca să spun părerea guvernului în această privință. D-voastră veți judeca între d. Pală și între mine, și mă voi supune, căci nimeni nu poate face fericirea unei țări în contra voinței ei. Voiți internate? Le puteți avea. în fine adevărul va triumfa. Numai nu uitați că triumful adevărului se manifestă tot atât prin înflorirea popoarelor cari-1 recunosc, cât și prin decăderea acelor cari-1 nesocotesc.

Mai vorbesc în această chestiune deputății *Titu Maiorescu, C. Nanu, C. Brăiloiu, Cezar Bolliac. Suprimarea internatelor liceale se votează cu 51 voturi contra 24.

CONVENȚIA CU RUSIA

Ședința Senatului din 17 aprilie 1877

în această ședință urma să se înceapă dezbaterea convenției încheiate cu Rusia pentru trecerea armatelor acestui imperiu pe teritoriul român. Senatorul Dim. A Sturdza vorbește contra convenției și conjură pe senatori a vota contra ei. deoarece înainte de a fi supusă votului Camerei, armatele ruse au trecut fruntariile României, fără știrea guvernului. Mai vorbește și de proclamația comandantului suprem al armatei ruse, tipărită în limba rusă, ca în timpurile grele și umilitoare înainte de 1828. Convenția aceasta face ca România, în loc de a rămâne neutrală, devine ostilă. Apoi a vorbit raportorul proiectului, senatorul Dimitrie Gr. Ghica, care, combătând pe cel dintâi, a arătat că este o chestiune de onoare ca România să aibă curajul pe care îl reclamă momentul critic.

D. P.P. Carp: Domnilor senatori. în grabă aleși, în grabă convocați, suntem astăzi în grabă chemați să ne dăm părerea, după o liberă și matură chibzuință, asupra convențiunii de față. Chibzuirea va fi desigur matură. Garanți despre aceasta sunt ațâți iluștri bărbați din sânul acestei Adunări, și ați avut deja un exemplu în discursul prințului Dimitrie Ghica, în care experiența vârstei se unește cu un entuziasm cam juvenil.

Prințul Dimitrie Ghica: Inima nu mi-a îmbătrânit.

D. P.P. Carp: Cât pentru liberă, aceasta o neg cu

energie. Oricare ar fi votul d-voastră, fie pentru, fie contra, el nu poate fi liber atunci când 300.000 baionete se află pe teritoriul nostru, și oricare ar fi răspunderea materială ce va rezulta din votul nostru, eu resping cu toate puterile răspunderea morală a unui act făcut în asemenea condițiuni, și oricât de slab ar fi glasul meu, sunt sigur că în aceste priviri el va răzbate dintr-un unghi al țării în altul. Votul nostru nu va fi decât un copil mort-născut, ce lasă în spiritul mamei sale amintirea durerilor de facere, luând însă cu dânsul visurile de fericire ce ea făcuse pentru el *(Aplauze).* Că votul nostru nu poate fi dat decât sub presiunea cea mai dureroasă, aceasta o mărturisește însuși mesajul care nu este alta decât un lung țipăt de disperare prin care se zice țării că «părăsiți de toți am fost siliți să ne aruncăm în brațele Rusiei». Nu mă îndoiesc deci cum va fi votul, dar este bine să ne dăm seama de situațiunea în care ne aflăm, și asupra cui cade răspunderea acestei situațiuni.

Ni se zice că suntem obligați la această alianță pentru că am bătut la toate ușile Europei, cerând să ni se garanteze neutralitatea, și că peste tot locul nu am găsit decât răspunsuri negative sau o tăcere îndărătnică.

Aș dori să știu însă pentru ce am pus întrebări, când știam de mai înainte că ele nu puteau avea răspuns? Am cerut să ni se garanteze neutralitatea, însă nu ne-am dat bine seama de poziținea în care se află astăzi Europa în mijlocul evenimentelor orientale. Europa se interesează ca și noi de soarta creștinilor, ce vrea să o amelioreze și a dobândit convingerea că Turcia refuză aceasta. De aceea a și consimțit ca armatele Rusiei să treacă Prutul și să meargă în Turcia, și când Europa urmărește această țintă, cum voiți să ne garanteze ea neutralitatea, să zică: «Vreau să ameliorez soarta creștinilor, această ameliorare să fie obținută prin armele rusești, dar totodată voi apăra neutralitatea României și voi face un *casus belli* din trecerea Prutului». Dar nu vedeți că ar împiedica tocmai realizarea țelului ce este comun șî Europei și Rusiei? Prin urmare, când ați cerut să ne garanteze neutralitatea, ați cerut un lucru pe care nu putea să vi-1 dea. Gestiunea neutralității noastre nu trebuie pusă acum, ea trebuie pusă atunci când Rusia ar voi să tragă din

victoriile sale alte consecinți, când ea nu s-ar mărgini la ameliorarea soartei creștinilor, ci ar voi să dobândească o întindere de teritoriu, o mărire de putere, o modificare în formațiunile politice din Orient. Atunci numai ar fi o divergință de interese între Rusia și Europa, și atunci numai putem să ridicăm și noi cuvântul. Să nu credeți, d-lor, că aceasta este o simplă presupunere. Părerea mea este bazată pe însăși declarațiunea Lordului Derby și a comitelui Andrassy. De suntem, deci, sau nu părăsiți, nu o putem ști decât după război și țipătul de durere pe care l-ați aruncat în țară nu este pentru mine decât dovada că ori vă speriați ușor, ori că vreți să speriați pe alții, și poate dovadă și de una și de alta.

Să vedem, d-lor, ce obținem noi prin neașteptarea noastră, când noi, înainte de vreme, am părăsit singurul tărâm pe care puteam să ne punem, și am zis: «Ne lepădăm de tratatul de Paris și cerem ca Rusia să înlocuiască ea singură garanția care ne-o da până azi șapte puteri?» Cine vă garantează însă în contra Rusiei? Absolut nimeni! Și nu înțeleg ce fel de speranță poate cineva întemeia pe această convențiune, când disproporțiunea de putere este așa de mare, încât oricâte s-ar zice, niciodată nu am fi pe un picior de egalitate! Știți care este poziținea care se face României prin această convențiune? Este întocmai poziținea care o făceau romanii popoarelor pe jumătate cucerite, și

n-am nevoie să amintesc aci care a fost soarta așa numitelor *socii populi romani.*

Aceasta însă nu este destul. Dacă ar fi numai atâta că noi, părăsiți de toate, am fost siliți să ne apucăm de singura ramură de scăpare care ni se întindea, și că nevoia ne-a silit să încheiem această convențiune, tot însă poate că aș tăcea; dar nu este așa. Pentru mine convențiunea de față nu este decât începutul unei politici pe care eu nu pot s-o aprob, - nu este decât începutul unei alianțe care are să se sfârșească cu coope- rațiunea armatei noastre dincolo de Dunăre; - și atunci voi întreba ce foloase putem primi noi din o asemenea alianță, ce ne va impune sacrificii enorme? întinderea teritoriului? Desigur că nu! întinderea de drepturi? Vedeți că nu! - căci convențiunea aceasta nu ne dă mai mari drepturi decât tratatul de Paris. Tratatul de Paris ne da șapte garanți, pe când această convențiune astăzi nu ne dă decât un protector. Prin urmare, pentru ce am jertfi banii noștri și sângele soldaților noștri, când în loc de a mări drepturile noastre noi le micșorăm? Că acesta însă va fi rezultatul politicii de față, aceasta cade sub simțul cel mai comun. Gândiți oare că armata rusă va tolera concentrarea a 50.000 români la flancul ei, fără să ceară ori cooperațiunea ori dezarmarea lor? - căci atunci când fiii Rusiei își vor vărsa sângele, se vor lua toate măsurile ca nici o surprindere să nu li se poată întâmpla.

Asemenea surprinderi s-au văzut în istoria noastră deseori. Astfel un general român, dacă nu mă înșel un străbun al președintelui nostru d. Manolache Kostake, a îndreptat armele sale contra Rusiei, deși la început era aliatul ei.

D. Kogălniceanu, ministru de Externe: Care era acela?

D. P.P. Carp: Acela care până mai deunăzi a fost blestemat în toate bisericele rusești.

D. ministru de Externe: Nu a fost hatman, a fost ministru de justiție, logofăt mare, numele lui era Lupu Kostake *{Aplauze).* V-o spune istoria.

D. P.P. Carp: Poate să mă înșel asupra poziținei lui, faptul însă e istoric. Suntem deci în drept a ne aștepta să ni se opună din partea guvernului rusesc această alternativă. O

repet însă, nu înțeleg pentru ce noi am merge până a vărsa sângele nostru pentru interesele altora? Prințul Dimitrie Ghica vorbea de simpatiile pe care trebuie să le avem pentru populațiile creștine de peste Dunăre; se poate însă să aibă dreptate d-sa, dar nu suntem nici destul de bogați, nici destul de fericiți, pentru ca să putem face fericirea altora; abia de ne ajung toate forțele pentru a ne asigura o înceată dezvoltare. Resping dar, d-lor, orice

încercare de alianță. înțeleg preocupările ce nasc din intrarea Rusiei cu armata pe teritoriul român, și era de datoria guvernului să facă ca populația să sufere mai puțin; dar atunci trebuia guvernul să se mărginească la partea a doua a convențiunii și nu trebuia să atingă cestiunea drepturilor noastre prin părăsirea drepturilor pe care le am avut până acum, căci faptul de față este o alianță, și aceasta, ca toate aliațele, este supusă și la bune și la rele, și chiar de ar fi aceasta expusă la bine, tot nu ne poate fi de nici un folos, nici material, nici moral. Mă rezum, d-lor, votez contra acestei convențiuni, pentru că ea, fără nici un temei, schimbă bazele pe cari tratatul de Paris a așezat starea politică a României. Votez contra acestei convențiuni, pentru că este primul pas al unei alianțe care, în schimbul unor mari sacrificii, nu ne va da nici un folos.

Ministrul de Externe Mihail Kogălniceanu susține convenția. După ce mai vorbesc senatorul Manolache Costache Epureanu, ministrul de Finanțe Vasile Boerescu și primul-ministru Ioan C. Brătianu, Senatul adoptă convenția cu 41 contra 10 voturi.

n-am nevoie să amintesc aci care a fost soarta așa numitelor *socii populi romani.*

Aceasta însă nu este destul. Dacă ar fi numai atâta că noi, părăsiți de toate, am fost siliți să ne apucăm de singura ramură de scăpare care ni se întindea, și că nevoia ne-a silit să încheiem această convențiune, tot însă poate că aș tăcea; dar nu este așa. Pentru mine convențiunea de față nu este decât începutul unei politici pe care eu nu pot s-o aprob, - nu este decât începutul unei alianțe care are să se sfârșească cu coope- rațiunea armatei noastre dincolo de Dunăre; - și atunci voi întreba ce foloase putem primi noi din o asemenea alianță, ce ne va impune sacrificii enorme? întinderea teritoriului? Desigur că nu! întinderea de drepturi? Vedeți că nu! - căci convențiunea aceasta nu ne dă mai mari drepturi decât tratatul de Paris. Tratatul de Paris ne da șapte garanți, pe când această convențiune astăzi nu ne dă decât un protector. Prin urmare, pentru ce am jertfi banii noștri și sângele soldaților noștri, când în loc de a mări drepturile noastre noi le micșorăm? Că acesta însă va fi rezultatul politicii de față, aceasta cade sub simțul cel mai comun. Gândiți oare că armata rusă va tolera concentrarea a 50.000 români la flancul ei, fără să ceară ori cooperațiunea ori dezarmarea lor? - căci atunci când fiii Rusiei își vor vărsa sângele, se vor lua toate măsurile ca nici o surprindere să nu li se poată întâmpla.

Asemenea surprinderi s-au văzut în istoria noastră deseori. Astfel un general român, dacă nu mă înșel un străbun al președintelui nostru d. Manolache Kostake, a îndreptat armele sale contra Rusiei, deși la început era aliatul ei.

D. Kogălniceanu, ministru de Externe: Care era acela?

D. P.P. Carp: Acela care până mai deunăzi a fost blestemat în toate bisericele rusești.

D. ministru de Externe: Nu a fost hatman, a fost ministru de justiție, logofăt mare, numele lui era Lupu Kostake *(Aplauze). N-o* spune istoria.

D. P.P. Carp: Poate să mă înșel asupra poziținei lui, faptul însă e istoric. Suntem deci în drept a ne aștepta să ni se opună din partea guvernului rusesc această alternativă. O

repet însă, nu înțeleg pentru ce noi am merge până a vărsa sângele nostru pentru interesele altora? Prințul Dimitrie Ghica vorbea de simpatiile pe care trebuie să le avem pentru populațiile creștine de peste Dunăre; se poate însă să aibă dreptate d-sa, dar nu suntem nici destul de bogați, nici destul de fericiți, pentru ca să putem face fericirea altora; abia de ne ajung toate forțele pentru a ne asigura o înceată dezvoltare. Resping dar, d-lor, orice

încercare de alianță. înțeleg preocupările ce nasc din intrarea Rusiei cu armata pe teritoriul român, și era de datoria guvernului să facă ca populația să sufere mai puțin; dar atunci trebuia guvernul să se mărginească la partea a doua a convențiunii și nu trebuia să atingă cestiunea drepturilor noastre prin părăsirea drepturilor pe care le am avut până acum, căci faptul de față este o alianță, și aceasta, ca toate aliațele, este supusă și la bune și la rele, și chiar de ar fi aceasta expusă la bine, tot nu ne poate fi de nici un folos, nici material, nici moral. Mă rezum, d-lor, votez contra acestei convențiuni, pentru că ea, fără nici un temei, schimbă bazele pe cari tratatul de Paris a așezat starea politică a României. Votez contra acestei convențiuni, pentru că este primul pas al unei aliațe care, în schimbul unor mari sacrificii, nu ne va da nici un folos.

Ministrul de Externe Mihail Kogălniceanu susține convenția. După ce mai vorbesc senatorul Manolache Costache Epureanu, ministrul de Finanțe Vasile Boerescu și primul-ministru Ioan C. Brătianu, Senatul adoptă convenția cu 41 contra 10 voturi.

RĂSPUNSUL LA MESAJ
[GARANȚIILE NEUTRALITĂȚII]

Ședința Senatului din 23 aprilie 1877

După ce raportorul G. Lecca a citit proiectul relativ la recensământ, votat de Adunarea deputaților, a cărui amânare este cerută de senatorul Dim. A. Sturdza, raportorul N. Rosetti-Bălănescu citește proiectul de răspuns la discursul Tronului. Senatorul Dim. A. Sturdza declară că nu se unește cu răspunsul așa cum este alcătuit. Senatorul Dimitrie Ghica vorbește pentru răspunsul la Adresă.

D. P.P. Carp: «Oricare român, care nu are alte preocupațiuni, va vorbi cum am vorbit noi în această adresă». Iată ultimele cuvinte ale d-lui Dimitrie Ghica. Sunt deci obligat să mă apăr din capul locului în contra acestei acuzațiuni; nu suspectez intențiunile nimănui, dar revendic pentru fiecare dreptul de a se crede tot așa de patriot ca ceilalți, și într-un moment în care d-sa, adversar al guvernului, vine să-1 susție, să-mi fie permis mie, care nu sunt adversar al d-lui Dimitrie Ghica, să-1 combat. Imputările făcute de d-sa la scurtele observațiuni ale d-lui Sturdza nu m-au convins deloc, și credeți că nu vin aci să fac o discuțiune de stil; căci, cum zic scriitorii acestei Adrese, s-a întâmplat că în evenimentele de față rațiunea oamenilor celor mai prevăzători a trebuit să se oprească în fața necunoscutului. Voi vota în contra acestei Adrese din cauza incoerenței de idei care văd într-însa. Această incoerență de idei nu poate fi bine văzută nici chiar de guvern; căci guvernul, când s-a adresat țării, ne-a zis ca să-i indicăm linia de purtare care trebuie să o urmeze. Adresa de față n-o face aceasta; voi avea onoare să v-o probez, că ea spune și alb și negru într-un singur cuvânt; și după zisele unui poet, trebuie să te ferești de acela din a cărui gură iese și cald și rece. Adresa nu este decât o parafrază a Mesajului Domnesc, prin urmare nu o pot critica fără să ating Mesajul Domnesc și să

vedem întru cât acel mesaj exprimă el aceea ce este.

Punctul cel mai important al Mesajului Domnesc este că România este părăsită de toți, că este redusă la propriile ei puteri, și că nu mai poate conta decât pe sine; acestea mi se pare că sunt propriele expresiuni ale acelui Mesaj. Suntem dar în dreptul nostru să ne

întrebăm dacă este așa, și dacă avem dreptul a ne crede atât de părăsiți, cum binevoiește a o zice guvernul - și cu această ocaziune voi apăra pe d. Sturdza în contra unei imputări făcute de d. ministru, care zicea că nu este chemat de a lua apărarea Europei.

Este evident că așa este. Nu un Stat mic, cum suntem noi, suntem chemați a ridica glasul nostru în acest eveniment; dar poziținea noastră geografică și starea noastră economică are un drept la solicitudinea Europei, fiindcă interesele ei comerciale sunt angajate, în această cestiune nu avem să ne preocupăm în acest Senat de ceea ce a zis Europa și de ce are să zică Europa și nu cred că era politic și prudent să aruncăm acuzațiuni Europei cum că ne-a părăsit. Am avut onoare a spune, cu ocaziunea votării convențiunii rusești, pentru ce campania politică începută de guvern nu era la locul ei, și pentru ce nu putea să obție nici un rezultat, cum și că toate chestiunile acestea trebuiau ridicate la încheierea păcii. Sprijin această idee, căci de atunci a venit răspunsul dat de d-nul Lasser, ministrul Austro-Ungariei, la o interpelare care i s-a făcut. D-sa a zis: *«să nu se crează că imperiul Austro-Ungariei nu este preocupat de ceea ce se petrece la țărmurile Dunării; însă n-a venit timpul să luăm apărarea intereselor noastre, și numai când va veni momentul, Austria va ști să-și apere interesele sale».* Și celelalte puteri doresc tot în modul acesta, și aveam dreptate când ziceam că va începe mai de vreme o altă campanie. S-a crezut că oameni ca d-mi Brătianu și Kogălniceanu nu vor fi făcut asemeni greșeli. Eu cred că de aceea este permis a presupune că greșală n-a fost, ci a fost un pact făcut cu intențiune ca să se puie la adăpostul răspunderii; pentru aceasta ați început a acuza Europa că nu ne susține, ca mai târziu să dați loc la acțiunea ce voiți ca

guvern să urmați. Ați zis că suntem *părăsiți de Europa,* ca să deveniți beligeranți. Să dea Dumnezeu ca evenimentele să mă dezmintă; dar sunt sigur că aveți să treceți ca aliați peste Dunăre. Și mă întreb, cari sunt foloasele care le putem avea din aceasta? Tot ce putem spera este ca puterile, la încheierea păcii, să zică că mențin aci la noi *statu-quo.* Acesta va fi singurul rezultat posibil al politicii de acțiune a guvernului actual, și atunci mă întreb, era nevoie de acțiune? Era nevoie, pentru a ajunge la acest rezultat, d-a cheltui banii țării și a vărsa sângele românilor? Eu zic că nu era nevoie, pentru a ajunge la acest rezultat, de a părăsi, înainte de vreme, o garanție colectivă și a o înlocui cu o garanție *unilaterală.*

Toate acestea, d-lor, mă fac pe mine să votez în contra acestei Adrese, care, o repet, nu este decât parafraza discursului Tronului. Sunt convins că departe de a fi făcut, cum zice Adresa, tot ce este posibil ca

România să nu devie teatrul războiului, guvernul, din contră, a făcut tot ce este posibil ca România să devie teatrul războiului.

Am zis la început, d-lor, că este oarecare incoerență de idei în Adresa de față. După ce în prima parte a acestei Adrese se aruncă acuzări Europei, se aruncă acuzări Turciei, vine pe urmă și cere ca numaidecât și în orice caz să menținem cea mai strictă neutralitate. Când însă ați făcut totul ca neutralitatea noastră să devie imposibilă, când ați părăsit singuri tărâmul pe care ar fi trebuit să vă puneți, nu înțeleg cum Senatul ar mai putea recomanda guvernului să observe cea mai strictă neutralitate?!... Vedeți că este o incoerență de idei...

D. raportor: Unde vedeți în Adresă că se recomandă neutralitate?

D. P.P. Carp: Unde am văzut? Iată acest paragraf unde se zice: Nu Senatul, corp matur și moderator, va consilia o politică hazardoasă etc. *(Citește).*

Prin urmare, recomandă Senatul ca să avem acea cumpănă pentru Rusia, care o avem pentru imperiul Otoman.

D. raportor: D-voastră dați altă tălmăcire, aci este cu totul altă idee!

D. P.P. Carp: Se înțelege, d-le Bălănescu, că nu pot vorbi decât cu inteligența mea și cu modul meu de interpretare; la rândul d-voastră veți veni cu inteligența d-voastră și cu modul d-voastră de interpretare; prin urmare, să mă lăsați să vorbesc. Zic, că nu ați avut aceeași cumpănă pentru ambele puteri cari sunt astăzi în luptă, și aceasta este critica cea mai acerbă care pot să o fac politicii guvernului de astăzi, căci numai așa, menținând cumpăna egală între ambele puteri, am fi putut să ne ferim de pericolele ce ne înconjoară.

Adăogați la sfârșitul Adresei că Convențiunea încheiată cu Rusia a micșorat îngrijirile. Da, le-a micșorat, dar vă asigur că a mărit pericolele.

Mai este un punct care voi să-1 ating cu această ocaziune, punct pe care nu-1 văd trecut în Adresă, însă fiindcă este în Mesajul Domnesc, să-mi permiteți să-1 ating în câteva cuvinte; și acesta este apelul la înfrățire ce-1 face guvernul. Așadar să mă explic asupra acestui punct.

Acest apel la înfrățire cred că nu este alt nimic decât o simplă ipocrizie; acest apel la înfrățire mai conține încă în el și o acuzațiune în contra adversarilor reali sau presupuși ai guvernului actual. Să ne întrebăm însă, care este datoria cetățenilor? Datoria cetățenilor este de a spune părerea lor așa cum o cred ei, și atunci când părerea lor este reprezentată prin majoritate, ceilalți să se supuie deciziunii sale. Nu ne veți asigura că numai pe această cale ați voit să aduceți această înfrățire, căci nu noi am zis că este un *abis între Coroană și Țară...*

D. vice-președinte: D-le Carp, vă rog...

D. N. Pâcleanu: Ați ieșit din cestiune.

D. P.P. Carp: Când răspund la discursul Tronului, sunt în drept de a spune că nu noi am trimes răspuns că dacă nu vom ajunge la putere sângele va curge...

Și dacă acel apel la înfrățire, zic, se înțelege ca să uităm tot ceea ce s-a practicat; să uităm că sunt oameni dați în judecată cari așteaptă justiția...

D. Al. Giani: Țara i-a dat în judecată.

D. P.P. Carp: Țara!! Biată țară!! Dacă în sensul acesta se face apel la înfrățire, cred, ca și mulți din amicii mei politici, că nu putem răspunde la apelul ce se face. Am zis.

Mai vorbesc în urmă senatorii N. Rosetti-Bălănescu, raportorul răspunsului, Dimitrie Ghica, ministrul de Externe M. Kogălniceanu și Manolache Costache Epureanu. Proiectul răspunsului se primește cu 31 voturi contra 3.

RĂSPUNSUL LA MESAJ
[PROBLEMA INTERVENȚIEI NOASTRE PESTE DUNĂRE]

Ședința Senatului din 26 noiembrie 1877

Raportorul Al. Giani citește proiectul de răspuns la mesajul Tronului.

D. P.P. Carp: Domnilor senatori, dacă un mesaj domnesc nu ar fi, conform cu uzurile și datoriile parlamentare, un act eminamente politic, în care Domnitorul vorbește către țară de țelurile bine definite ale politicii sale, de speranțele pentru viitor, și ar fi numai un imn războinic, n-aș avea absolut nimic de zis. Ca fiecare român, sunt mândru și eu de vitejia armatei noastre și fiți convinși că nu este nimeni între noi cărui să nu i se înalțe inima de faptele săvârșite dincolo de Dunăre.

Când ne punem însă întrebarea dacă vitejia este suficientă pentru a ne desfășura înaintea noastră o situațiune politică, trebuie să răspundem cu o negați une; căci vitejia poate să fie pusă la serviciul unei bune, precum poate să fie pusă la serviciul unei rele cauze. Vitejia poate să serve în fapt ideile pur naționale și poate să serve a realiza niște idei ce nu sunt conforme cu tradițiunile țării.

Nu am nevoie a merge departe în istorie, ca să vă arăt că asemenea lucruri se pot întâmpla. Nu am nevoie decât să vă amintesc că batalioanele Hanovrei și ale Hessei s-au luptat pe câmpiile Americei pentru cauze care nu aveau nimic a face cu soarta patriei lor.

Nu zic că armata noastră joacă dincolo de Dunăre rolul acelor batalioane, dar este evident că vitejia în sine nu constituie un act politic.

O dată aceasta stabilit, naște întrebarea: pentru ce în proiectul de răspuns la discursul Tronului nu se vorbește absolut nimic nici de situațiunea politică a țării, nici de planurile care le avem, nici de speranțele ce ne sunt permise pentru viitor? Eu cred că aceasta nu s-a făcut pentru că

guvernul singur este în neputință de a o ști; pentru că el s-a aruncat în această întreprindere, calificată de primejdioasă chiar de d. ministru de externe, fără să știe care-i vor fi consecințele.

Când în primăvara trecută mi-am luat libertatea, cu ocaziunea Adresei, a vă zice: că interesul țării nu este d-a arunca armata într-o

acțiune ca aceasta, care nu este în conformitate nici cu interesul și nici cu puterile ei, d-voastră ați zis că vă acuz pe nedreptul, și că, dacă ar fi adevărat cele ce zic eu, apoi în adevăr ați fi vinovați. Ei bine, d-lor, îmi veți permite a cita propriile cuvinte ale d-lui ministru de externe.

«Dar, zice onor. d. Carp, că vrem să trecem peste Dunăre. A! Aceasta este altă cestiune. Dacă în adevăr s-ar vedea un singur cuvânt prin care s-ar împinge țara de a nu rămânea în hotarele ei și de a se încerca să primejduiască ceea ce are, atunci onor. d. Carp ar avea dreptate să vie să ne acuze că am aruncat țara în eventualități periculoase».

Vedeți, d-lor, cuvintele nu sunt ale mele, ci sunt ale d-lui M. Kogălmceanu, ministru de externe. Ce s-a petrecut de atunci și până acum ca d. ministru de externe să-și modifice convingerile și ideile sale? Nu este momentul ca să judecăm aceasta și nici nu vreau să știu! Nu am venit aci să atac, nici să acuz, ci am venit numai ca să stabilesc cum că nu cu toții suntem de aceeași părere în aprobarea politicii pe care a început-o guvernul, actual, și că sunt oameni care cred că, dacă am fi urmat o altă linie de purtare, poate că politica noastră națională ar fi câștigat mai mult decât până acum!

Tot din cuvintele d-lui ministru de externe vă pot proba cum că guvernul actual a început această acțiune fără să știe bine ce face.

D-sa, vorbind despre intențiunea guvernului, ne zicea: ce vreați să facem? Sunt trei căi: una de a sta cu brațele încrucișate, o altă cale să pregătim apărarea hotarelor noastre, și, în fine, a treia cale e acea care ne-ar povățui să trecem peste Dunăre.

îmi veți permite și aci a cita propriile cuvinte ale onor, d-lui ministru de externe: «Nu vom lua drumul ca să facem ceea ce a făcut Domnul Cantemir, ca să ne unim franc și

direct cu Rusia, să trecem Dunărea și să luăm și noi parte la emanciparea popoarelor creștine din Orient. Iată un drum care nu ar fi de aruncat, cu condițiune d-a cere și obține avantaje ca independența, gurile Dunării, Dobrogea, avantaje pe cari le vede d. Sturdza deja în convențiune, dar cari din nenorocire nu există. Am ales deci acel drum care constă nici în a sta cil mânele în sân, nici în a trece Dunărea cu rușii».

Pentru ce, dar, îndată ce ați trecut Dunărea, n-ați venit să ziceți: «Da, am trecut Dunărea, însă în schimbul acestei cooperațiuni, am stipulat cutare și cutare avantaj»? N-ați zis-o, pentru că n-ați stipulat absolut nimic, și situațiunea este astăzi astfel, încât la încheierea păcii noi nu știm dacă în schimbul sacrificiilor făcute, vom avea acele avantaje care, chiar după cuvântul d-lui ministru de externe, ar fi putut justifica trecerea noastră peste Dunăre.

Temeiul dat de guvern în mesaj, că dacă nu am fi mers la Plevna, armata rusească biruită ar fi fost silită să treacă Dunărea și astfel țara noastră ar fi fost deschisă invaziei turcilor, nu are valoare, căci, dacă soarta armatelor rusești atârnă de 30.000 de români, atunci ori vom fi ori nu vom fi la Plevna, puterea Rusiei îmi pare prea slabă pentru întreprinderea în care s-a aruncat. Dar nu este așa, n-ați scăpat armata rusească, v-ați aruncat peste Dunăre fără să știți nici unde mergeți, nici unde aveți să vă opriți.

Astăzi știu, după cum trebuie să știe și guvernul, că dacă sunt prin Dobrogea subscrieri pentru a se alipi pe lângă România, nu e mai puțin adevărat că și în Basarabia română se fac subscrieri pentru alipirea ei către Rusia.

Nu deduc nici o consecință de aci, poate că această știre să fie fără de nici un temei, dar nu este mai puțin adevărat că aceste vuiete, ca și știrile venite de la Berlin, în ce privește retrocesiunea Basarabiei, ne dovedesc că situațiunea noastră este astăzi așa de puțin lămurită, încât ea dă loc la orice suspiciune și la orice îngrijire.

Am zis adineauri cum că nu vin nici să acuz, nici să atac, pentru că fiecare acuzare și fiecare atac politic trebuie să aibă o țintă când este dirijat în contra guvernului, și acea țintă nu poate fi alta decât înlocuirea guvernului și a politicii sale. Ei bine, aceasta nu se poate; căci astăzi România nu mai are soarta ei în mână; nu ea dispune nici de forțele, nici de hotărârile sale.

în ipoteza chiar a d-lui ministru de externe, cum că pentru participarea la război peste Dunăre ar trebui să primească în schimb Dobrogea și gurile Dunării, tot avem mâinile legate.

Să admitem că Imperiul Otoman ar zice: Aceasta voiți? vi le dau; să încheiem pace. Ei! am putea oare să retragem oștirile noastre de la Plevna[9] Evident că nu.

Repet deci, că nu am astăzi alt țel decât a stabili că sunt oameni în țară - și aceasta o spun nu numai în numele meu propriu, dar și în numele multor amici politici, - sunt oameni în țară cari gândesc cum că ar fi fost mai bine să așteptăm atacul în țară la noi; cum că ar fi fost mai bine ca să nu ne asociem la întreprinderi calificate chiar de însuși domnul

ministru de externe de primejdioase și să înlăturăm astfel suspiciunea că în loc de a fi păzitori neutrali ai acelor guri ale Dunării cari voim să le avem, suntem numai instrumentul mlădios al unor interese cari nu sunt europene și cari prin urmare nu pot fi române.

Ministrul de Externe afirmă că nici în Dobrogea, nici în Basarabia nu putea fi vorba de vreun plebiscit, justifică intervenirea armatei române la Plevna și spune că contează pe mărinimia și onoarea împăratului Alexandru al II-lea și pe dreptatea Europei.

D. P.P. Carp: Nu am luat cuvântul decât pentru o simplă rectificare.

Eu singur am zis d-lui ministru de externe că nu e o treabă mare știrea care am despre ceea ce se petrece în Dobrogea și Basarabia, că este un zgomot ce circulă, și pentru mine aceasta nu este decât un adaos la nedumerire. Când însă aceste lucruri merg până a produce o neliniște în spirite, permiteți-mi a zice, patriotică, îmi pare rău că d. ministru de externe tratează asemenea lucruri de anecdote.

Au mai luat parte la dezbateri senatorii N. Voinov, V. Boerescu, Dim. Cracte, Const. Bosianu și ministrul de Externe M. Kogălniceanu. Proiectul de răspuns a fost încuviințat cu 35 contra a 3 voturi.

ORFELINATE PENTRU COPIII
CELOR CĂZUȚI ÎN RĂZBOI

Ședința Senatului din 4februarie 18[7]8

Guvernul hotărâse să înființeze 4 orfelinate destinate pentru creșterea și învățătura copiilor soldaților morți îh luptele peste Dunăre sau ai acelor cari, deși în viață, nu mai pot să-și îngrijească familia. Proiectul de lege fusese votat de Adunarea deputaților în ședința de la 1 decembrie 1877. La Senat, secțiunea a Il-a a cerut să se înființeze două școli primare în cari, după unele studii, cursurile să se bifurce în cursuri de agricultură și de meserii. Senatorul Giani crede că îngrijirea orfanilor ar trebui lăsată în sarcina comunelor și că sistemul internatelor este cu totul greșit, mai ales pentru copiii de săteni, cari crescuți în internate, vor fi lipsiți de orice legătură atunci când vor dori să se stabilească într-o comună oarecare. Mai nemerit ar fi ca acești orfani să fie crescuți de locuitori, căror li s-ar putea da subvențiuni, pensiunea cuvenită etc.

D. P.P. Carp: înainte de toate trebuie să ne deprindem să înlăturăm din discuțiune orice argument care nu stă nici într-un raport cu chestiunile ce tratăm. Este evident că aci nu este cestiunea despre centralizare și decentralizare. Și d. ministru de interne a avut tot dreptul să se mire de aceasta. Eu nu m-am mirat, căci am atribuit slăbiciunea argumentațiunii d-lui Giani emoțiunii sale, emoțiune firească la un om care combate pentru prima oară guvernul *{Ilaritate).*

întâia întrebare care trebuie să ne-o punem este cine trebuie să vină în ajutorul orfanilor aceștia, căci asupra necesității ajutorului nu pot fi două păreri, și aci mă unesc și eu cu cele zise de d. ministru, că acei oameni au făcut sacrificii și trebuie să li se dea ajutor; dar naște întrebarea, de unde să se dea acest ajutor? La aceasta, spune d. ministru cu un aer de dreptate: că Statul...

Acești oameni au făcut sacrificiile nu pentru o anume localitate, ci pentru țara întreagă, este dar drept că țara întreagă trebuie să le vină în ajutor. Apoi, dacă ar fi numai

atât, n-ar fi nimic de răspuns, dar naște întrebarea, dacă ajutorul care-1 dă Statul este într-adevăr un ajutor eficace în modul cum se prezintă în legea actuală. Eu cred că este bine ca discuția să fie mai întinsă, ca să vedem dacă se dă un ajutor real, sau dacă în loc de ajutor noi facem prin aceasta un rău imens acestor copii.

în ordinul acesta de idei, întâia întrebare ce trebuie să ne facem este dacă aglomerația de copii, așa cum are loc în internatele înființate de Stat, este un *ce* folositor pentru creșterea morală și materială a copiilor sau nu? Părerea mea este că aglomerația de copii într-o școală dirijată de Stat este un lucru vătămător dezvoltării morale și materiale a copiilor. Aci d. ministru de interne a venit și a zis că adoptându-se o asemenea teorie, ar trebui să se suprime toate internatele; și aci sunt la largul meu, căci pe când eram ministru al instrucțiunii publice, am cerut suprimarea radicală a internatelor. Și Adunarea a primit această propunere. Dacă legea nu a devenit perfectă, aceasta a provenit din cauza unor evenimente ce nu aveau a face nimic cu teoria în sine.

Ni se obiectează că legea de față nu face decât să se conforme cu o stare de lucruri reală și cu niște deprinderi înrădăcinate în poporul nostru. Este drept că o lege, ca să aibă o bază reală, trebuie să ia drept punct de pornire starea prezentului. O lege trebuie însă totodată să aibă în vedere viitorul, și trebuie să aibă drept țintă de a înlocui moravuri rele prin moravuri bune.

Și de aceea nu admit argumentul d-lui ministru de interne, care zice: vedeți, d-lor, că noi nu facem alta decât ne conformăm cu sistema din țară, căci chiar părinții cari pot ține pe copiii lor în case private, îi dau în internate. 'Mi va permite d. ministru de interne a-i spune că acei părinți fac aceasta sau de nevoie sau că nu-și înțeleg interesul lor, căci aglomerând pe copiii lor la un loc, pot să capete moravuri și deprinderi rele.

Nu trebuie asemenea să uităm că educațiunea factice ce o dă Statul în asemenea institute produce o adevărată declasare, creând în mintea și în caracterul acelor tineri nevoi și tendințe cari nu sunt conforme cu starea din care au

ieșit, și cu starea în care au să reintre. S-a vorbit mult de datoria Statului, ca și cum ar fi un bine când Statul ar forța în mod sistematic lățirea culturii. Datoria Statului este de a înlătura numai piedicile cari pot întârzia rădicarea nivelului moral și intelectual, el face însă totdeauna un rău când, intervenind în mod sistematic, el alterează jocul firesc al forțelor intelectuale și morale.

D-lor, s-au adus și exemple din alte țări, cum au ajuns alte țări în starea în care se găsesc prin mijlocul internatelor.

Aci este o eroare foarte gravă. Din contra, acele State nu datorează nimic internatelor, și experiența a probat, că au avut să sufere atât de mult din cauza lor, încât a fost o mare reacțiune în contra acestor internate.

Și apoi, sistemul internatelor nu este general în Europa, ci este exclusiv francez, și francez modern, de atunci de când Napoleon-cel-Mare

avea pe seama Statului o mulțime de copii ai căror părinți rămăsese[ră] pe câmpurile de război ale întregii Europe, și cărora trebuia să li se dea o creștere. Atunci s-au creat internate nu numai pentru fiii soldaților, ci pentru toată lumea. Și de atunci au luat naștere în Franța internatele pe un picior mai mare.

Nu puteți însă susține că Franța lui Lamartine este mai presus de Franța lui Voltaire și a lur Rousseau, precum nu puteți susține că Franța lui Mac-Mahon este mai presus decât Franța lui Turenne, și este învederat că nu putem face nici o deosebire între rezultatele intelectuale și morale obținute astăzi și între rezultatele activității și inteligenței Franței pe o vreme când internatele nu erau în Franța decât la congregațiunile religioase.

în Anglia, de asemenea, internatele n-au existat niciodată în sensul ce dăm noi acestui cuvânt. în Englitera sunt internatele de la Cambridge și Oxford, dar nu în sensul nostru.

Acolo sunt interni bursieri și interni cu pensiune de Ia părinții lor; dar fiecare copil are odaia lui și nu e vorba de nici un fel de aglomerațiune.

Prin urmare, nu putem pune pe același picior internatele engleze cu cele franceze și care se propun și la noi astăzi.

în Germania, internate n-au existat niciodată, afară de școalele militare și de așa-numitele Ritter-Academien. încolo, în toată Germania n-au existat decât două: la Schulpforta și altul la Graue-Kloster în Berlin.

D. M. Kogălniceanu, ministru de Externe: Este și internatul din Dresda.

D. P.P. Carp: Vorbesc numai de Prusia. Schulpforta este un așezământ numai pentru nobilii acelei provincii, unde ei singuri, părinții, îngrijesc de acest așezământ. De aceea, nu se poate zice că numai din cauza internatelor Germania este mai mult înaintată. Prin urmare, voi să înlătur cu totul din discuțiune argumentul d-lui ministru că internatele produc ceva pentru dezvoltarea unui Stat și că noi, dacă am părăsi acest sistem, am face o piedică dezvoltării noastre intelectuale. Eu susțin, din contră, cum că internatele tocmai sunt acelea cari împiedică dezvoltarea reală a unei națiuni, pentru că împiedică ca forțele să se dezvolte în mod firesc.

Viu la alt argument. D-lor, un copil, și aci n-am nevoie să intru în multe dezvoltări, un copil dacă-1 sustragi de la căldura naturală a familiei, niciodată nu poate da un rod bun, este ca o plantă pe care d-voastră o luați din pământul ei firesc și o puneți în pământ artificial și care nu corespunde cu natura ei.

Puteți să forțați un prun să producă fructe în doi ani; totodată veți seca forțele lui, nu veți obține roadele unui copac sănătos, ca să producă ceea ce natura a voit să producă... Ei bine, acest rău imens îl fac internatele și n-am trebuință să aduc exemple. D. ministru știe că internatele Franței nu sunt decât o școală de adevărată depravațiune. Prin urmare, de îndată ce am ajuns la convingerea că deși Statul este dator a răsplăti sacrificiile făcute pentru dânsul, el, în cazul de față, cu sistemul propus, în loc de a face un bine, face un rău acelora pe cari vrea să-i ajute. Cer dar să se lase logica abstractă la o parte și să pună creșterea acelor copii în sarcina comunei; și aceasta cu atât mai mult, cu cât pentru Stat ar fi o sarcină foarte grea, pe când pentru comună sarcina ar fi foarte ușoară, căci nu cred să fie într-o comună mai mulți decât 3, 4 copii.

Evaluând că suma celor morți și răniți se urcă la 10.000, ceea ce nu este departe de adevăr, veți avea maximum 30.000 de oameni, cari au lăsat copiii orfani. Ei bine, avem 3000 de comune, și chiar admițând că nu fiecare comună ar suferi pierderi, totuși nu veți ajunge la proporțiunea mai mare decât 2 copii pe comună. înțelegeți că sarcina nu este grea, pentru ca comuna să nu o poată suporta. Mă rezum dar: din partea Statului are să fie o cheltuială mare fără rezultat, din partea comunelor are să fie o cheltuială mică cu mare rezultat.

Vă rog să luați propunerea mea în serioasă discuțiune. Eu cer ca educațiunea să fie impusă comunelor și totodată ca pe lângă această obligațiune să se adaoge și cealaltă obligațiune, ca creșterea aceasta să se facă în familie.

CONDIȚIILE DE PACE

Ședința Senatului din 13 februarie 1878

Senatorul Dim. Ghica amintește că încă de la 7 februarie a depus o interpelare, cerând lămuriri dacă s-au comunicat guvernului condițiile de pace în ceea ce privește România, care sunt principiile care au să conducă guvernul la viitorul congres și ce dispoziții s-au luat spre a apăra, pe calea diplomatică, interesele țării. în răspunsul său, ministrul de Externe, Mihail Kogălniceanu, spune că delegatul României, colonelul Arion, n-a fost primit la Kazanlic și Adrianopole, deoarece Turcia refuză și de astă dată să recunoască calitatea statului român ca stat independent. Condițiile de pace prevăd independența României și o despăgubire teritorială îndestulătoare; dacă această despăgubire se referă la Basarabia, pe care o reclamă Rusia, atunci nu ne putem declara mulțumiți. La a doua întrebare răspunde că ne vom duce și noi la congres spre a apăra drepturile și interesele noastre. în ce privește acuzarea că urmează politica rusească, amintește că sunt împrejurări care impun părăsirea politicii de sentiment și practicarea politicii de interese.

D. P.P. Carp: Domnilor, 'mi pare foarte rău că d. ministru de externe, cu ocaziunea unui cuvânt, recunosc cam personal al principelui Dimitrie Ghica, a ținut la rândul său nu un cuvânt, ci un discurs întreg prea personal. 'Mi pare rău zic, pentru că tonul și sângele rece cu care d. ministru de externe a răspuns întâiași dată, era pentru mine o garanție că de astă dată cel puțin nu vom trata, cum am tratat în alte ocaziuni cestiunile cele mai vitale ale țării, cu un entuziasm de multe ori periculos. Vă aduceți aminte cât de grea era discuțiunea cu actualul guvern când s-a votat convențiunea cu Rusia; vă aduceți aminte că argumentele jucau pe banca guvernului un rol foarte modest, dar entuziasmul un rol foarte mare, și primul pas în politica guvernului o aveau nu interesele țării, ci Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare. Tot pe atunci se vorbea mult de Piemont și de gloria lui Cavour! Cu toate acestea ce s-a întâmplat? S-a întâmplat cum că deși

noi, ieșiți biruitori din acest război, astăzi, departe de a câștiga provincii, cum le-a câștigat Piemontul, noi suntem pe cale de a pierde, și pentru ce? Pentru că Piemontul a avut multe războaie și unele nefericite, dar a avut o politică bună, pe când noi am avut un război fericit, însă o politică neprevăzătoare.

Ne acuză d. ministru cum că noi nu ridicăm cestiunea la înălțimea la care trebuie să o punem și că noi facem cestiuni personale. Foarte bine. Să discutăm principiile. însă nu admiteți cum că principiile în politică, deodată ce s-a discutat în mod doctrinar, trebuie să se aplice și la oameni? Nu recunoașteți cum că atunci când se dovedește că cu idei preconcepute, cu măsuri cugetate de mai înainte ați urmat o politică care are să iasă rea, d-voastră astăzi nu mai sunteți în stare a pricepe o politică contrarie, fiindcă ea este opusă la întregul ordin de idei ce au luat o formă în creierii d-voastră? Prin urmare, cât pentru mine unul, deși voi discuta principii, rog de mai înainte pe guvern să mă ierte dacă voi aplica aceste principii la purtarea lui și dacă îmi pun întrebarea de aveți în țară și în Europa destulă autoritate morală ca să duceți la bun sfârșit politica de astăzi? Aceasta o pot face cu atât mai ușor, cu cât d. ministru ne-a zis: ne-am adresat la Rusia și ne a zis «luați-vă calea care vă va conveni». Sfatul vine cam târziu, însă îl primesc, și vă rog să discutăm împreună, care este calea care convine României. S-a vorbit de politica națională, să fim cu toții români. A repetat d. ministru de externe o frază care a zis-o cu ocaziunea convenției, că: «ne vrea binele și să nu credem că nu va avea inimă română». Dară și atunci ați avut inimă română și s-a dovedit că v-ați înșelat; și acum aveți inimă română și iarăși aveți să vă înșelați.

D. N. Voinov: Atunci nu s-a înșelat.

D. P.P. Carp: Prin urmare, să lăsăm intențiunile, căci nu suspectez nici intențiunile, nici patriotismul nimărui, dar să vedem cari sunt adevăratele interese ale țării noastre? Care este politica națională a țării? Și cum se practică ea? Aci, d-lor, din nenorocire sau poate din fericire pentru țara noastră, noi avem o poziție geografică care ne impune

datoria de a fi, cum am zice, dricul unui mare principiu istoric al acțiunii Orientului contra Occidentului și a reacțiunii Occidentului contra Orientului. Acest rol grandios l-a jucat Grecia în vremile trecute; atunci istoria se mărginea numai în bazinul mării Mediterane, atunci rolul principal în jocul acesta de acțiune și reacțiune între Orient și Occident îl avea Grecia, și ea și-a înțeles misiunea și, deși un popor mic, a fost în fruntea civilizației antice.

Acum nu este bazinul Mediteranei, acum lumea s-a întins, interesele s-au lățit și Europa întreagă se află astăzi în față cu Asia. De aceea punctele de contact s-au înmulțit și rolul care îl juca Grecia are să se joace astăzi la Dardanele și la Dunăre.

Din punctul acesta de vedere să tratăm cestiunea, și pun argumentațiunea mea la adăpostul unui mare diplomat, al generalului

Schweintz, care îmi zicea într-o zi, când discutam cestiunea Orientului: «Ei, d-le Carp, voiți să faceți politică bună? mai înainte de toate studiați harta d-voastră geografică; numai ea trebuie să vă inspire». Să studiem dară și atunci veți vedea că Rusia este mare mijlocitoare între Asia și Europa, și este în interesul ei să aibă totdeauna în mâna ei marile căi de comunicație care au să mijlocească raporturile comerciale între aceste două părți ale lumii, să închidă, pe de altă parte, celelalte căi care ar putea să-i facă concurență. în două cuvinte: deschiderea Dardanelelor, închiderea Dunării, iată cheia politicii rusești. Odată acest principiu stabilit, care era interesul nostru? Interesul nostru era - și aci se înșală d. ministru de externe, când crede că îl acuzăm de ce nu a putut să oprească pe Rusia. Nu, dar se înșală că interesele noastre sunt evident opuse celor rusești, era evident că era antinațional de a facilita Rusiei realizarea politicii sale tradiționale. Aceasta vă explică pentru ce în loc de a trage foloasele care le așteptați, d-voastră veniți astăzi și recunoașteți că suntem pe calea de a pierde o provincie. Căci să nu ne înșelăm, d-le ministru de externe, când afirmați că cestiunea Basarabiei nu este o cestiune de interes, ci o cestiune de amor propriu, comiteți o eroare și o nedreptate în contra Rusiei. Cum? Gândiți d-voastră că Rusia, după ce ne-am vărsat sângele alături cu dânsa, după ce am pus toată țara la dispoziținea ei, după ce în micile noastre puteri am făcut mai mult decât se aștepta Europa întreagă, - d-voastră credeți că pentru o cestiune de amor propriu Rusia ar asuma asupra ei greaua sarcină de a ne cere Basarabia? Nu, d-lor. Ne cere Basarabia pentru că este în interesul ei; ne cere Basarabia nu de astăzi, ci demult. Ea face politică rusească, d-voastră însă nu ați tăcut politică românească *{Aprobări).*

Poate că Rusia nu va lua Basarabia României, va părăsi această revendicare ca un sacrificiu ce va face Europei, rezervând cestiunea la altă ocaziune mai fericită. însă noi să nu uităm niciodată că nu amorul propriu, ci interesul ei bine cugetat va fi cauza pericolelor ce ne așteaptă din partea ei.

Odată aceasta stabilit, repet că deși nu ați putea opri pe Rusia, dar nimic nu vă obligă să angajați viitorul în detrimentul țării noastre. Trebuie să așteptați arbitrul

Europei, pe care suntem datori a o reprezenta la gura Dunării.

Această acțiune pripită era primul pas, prima greșală din care au ieșit toate celelalte rele.

S-a obiectat adeseori, d-lor, că eram siliți să facem aceasta, că nu am putut să facem altfel; bine, rău, am fost siliți să mergem înainte și să ne dăm, cum zice românul, în paza lui Dumnezeu.

Ați zis: «am făcut apel la toate Puterile Europei, am bătut la toate ușile, și nimenea nu ne-a deschis, încât noi, părăsiți de toate Puterile, am fost siliti să ne aruncăm în brațele Rusiei». Atunci iar am observat d-lui ministru: nu cred că Europa ne-a părăsit, numai nu se poate pronunța decât atunci când Rusia va ști să tragă foloase din biruința ei, care să strice echilibrul Europei; atunci numai Europa va putea să dea un răspuns care nu poate să-1 dea astăzi. Prin urmare, pe de o parte, vă dați pe mâna Rusiei, iar, pe de alta, părăsiți de mai înainte ajutorul ce putea să-1 dea astăzi Europa. Ei bine, era un plan preconceput, ori nu? Suntem noi în drept, constatând din fiecare pas al partidului actual la putere, că s-a executat un program întreg, a zice: că ce ați făcut era rezultatul unei voințe, iară nu a unei nevoi? Să luăm șirul evenimentelor de la 1866 și să examinăm demarșele acestui partid. La 1866, după războiul Germaniei contra Austriei, a crezut Rusia cum că puterea Germaniei, o putere amică, mărindu-se, a venit momentul pentru dânsa, să deschidă ea cestiunea Orientului, adică cestiunea ei vitală. Vedem atunci că se face revoluțiunea de la Creta, cestiunea Bulgariei se ridică, bande de bulgari se organizează, și vedem atunci pe d. Brătianu, adică pe partidul liberal astăzi la putere, amestecat în aceste răsculări.

Vine apoi 1870. După biruința Germaniei, iar se fac oarecari încercări. Pe de o parte, d. Ignatief ne cerea Basarabia deja de pe atunci, și pe de alta, d. Brătianu, într-un cuvânt memorabil, zice că acolo unde este ortodoxia, este interesul României. Astăzi, când este a se rezolva cestia Orientului, tot d. Brătianu este chemat pentru a face o alianță cu Rusia. Prin urmare, eu constat o politică preconcepută, și totdeodată adaog că nu vă pot da aprobarea

mea în cât privește consecințele faptelor d-voastră, la cari a ajuns țara. Mai este un ultim considerent și acesta este pentru mine de o valoare capitală; trebuie să știți că nu m-aș plânge de pierderea Basarabiei, dacă ar fi numai aceasta. Dar mai este și altceva: ne poate lua Basarabia astăzi, dar ce ia sabia, sabia poate să o reia, și mâine vor veni împrejurări europene care să ne permită să o recâștigăm; dar pentru mine, luarea ei are o importanță vitală, pentru că implică o scădere a conștiinței naționale. Și notați bine, că dacă noi avem rațiunea de a fi, avem rațiunea de a fi numai prin conștiința națională și prin încrederea Europei. Ei bine, încrederea Europei nu o aveți, au dovedit-o aceasta îndestul toate câte se întâmplă pe fiecare zi; conștiința națională ce ați făcut cu dânsa?

Mai putem aștepta de la popor acest sacrificiu de sânge și de avere, atunci când atâtea jertfe au drept rezultat scăderea patriei noastre. Căci un cetățean când se duce să își expue viața, el nu merge

ca un mercenar, sau ca un student, fără să știe pentru ce. El vrea totdauna, jertfindu-și viața, să-și zică că o face pentru un interes național. Gloria nu e suficientă, gloria o ia pentru dânsul; dar interesul național satisfăcut îl lasă pentru copii ca moștenire al sacrificiului lui.

D-voastră ați pierdut, pe de o parte, încrederea Europei, iar pe de alta, ați surpat conștiința națională. Și ce valoare are conștiința națională și încrederea Europei, o puteți vedea din istoria lui Mihai Viteazul.

El câștigase, cu eroica lui spadă, trei provincii și cu toate acestea a fost suficient fierul unui lefegiu d-ai generalului Basta ca să prăbușească întreaga lui clădire. Pentru ce? pentru că pe atunci ne lipsea conștiința națională, ne lipsea încrederea Europei.

Astăzi conștiința națională era reînviată, încrederea Europei începeam s-o avem. Pe una a-ți surpat-o, pe cealaltă ați pierdut-o. *(Aplauze).*

DISCUȚIA ADRESEI

(ART. 7)

Ședința Senatului din 6 decembrie 1878

în ședința din 5 decembrie. Senatul a început dezbaterile asupra răspunsului la mesajul Tronului. Ministrul de Finanțe, Dim. A. Sturdza, face o descriere amănunțită a situației politice înainte și după război, arată care e soluția găsită pentru chestiunea israelită.

D. P.P. Carp: în ședința secretă am avut onoarea de a spune Senatului temeiurile cari mă îndeamnă a vota contră acestei Adrese, și nu aș mai avea astăzi nimica de zis, dacă de atunci până acum, atât de pe banca ministerială, cât și din partea comisiunii, nu ar fi intervenit niște declarațiuni cari mă obligă să iau cuvântul pentru a preciza poziținea noastră față cu noua situație ce se crează prin acele declarațiuni. Voi începe cu guvernul. Onor, d-nul Sturdza a zis că d-sa nu se schimbă, și că nu d-lui, ci Ministerul s-a schimbat.

O cred, dar atunci, dacă d-sa nu s-a schimbat, s-a schimbat d. Brătianu și dacă d-nul Brătianu are facultatea de a-și schimba politica urmată până acum, nu mai este, cum pretind amicii d-sale, rezultatul unui vârtej la care n-au avut puterea de a se opune, ci, cum o pretindem noi, rezultatul unei voințe preconcepute.

Dar mi se va zice că situațiunea s-a schimbat. Dar atunci, dacă situațiunea s-a schimbat pentru d-nul Brătianu, de ce nu s-a schimbat și pentru d-nul Kogălniceanu? Voiți a zice poate că d-nul Kogălniceanu a ieșit din Minister pentru că era singurul inițiator convins al acelei politici și că d-nul Brătianu a adoptat, pe timpul războiului, o politică contrară cu convincțiunile d-sale, numai și numai ca să rămâie cu partidul său la putere?

Vedeți dar în ce *dedal* de confuzi une și contradicțiune ne aflăm, dacă admitem declarațiunea d-lui Sturdza ca program ministerial. Declarațiunea d-lui Sturdza n-o pot lua

decât ca o convingere personală, dar nu pentru prima oară vom vedea convincțiuni adânci sfetindu-se neputincioase față cu o situațiune mai tare decât ele.

Adevărul e că d-nul Brătianu, simțind că situațiunea îi scapă față cu țara, are nevoie de un *bouc emissaire* și de o nouă față. *Le bouc emissaire* este d. Kogălniceanu, noua față este d. Sturdza. Politica însă, sistemul guvernului este același ca mai-nainte.

Atât în cât privește pe guvern.

Vin la Adresă și la comisiune. Dacă comisiunea noastră n-ar fi avut în sânul ei nici un membru al opoziținii, Adresa nu ni s-ar fi părut decât o parafrază politicoasă, și ca totdeauna cam banală a mesajului Tronului; însă deodată intră d-nul Boerescu în comisiune și, ceea ce în alte condițiuni ar fi fost o parafrază banală, devine un act de politică superioară. Și atunci, se înțelege că trebuie să găsim în afară de textul Adresei, pe care putea s-o subscrie orice membru al majorității, cauzele ce au fost în stare de a transforma o Adresă nevinovată în un act de politică superioară, cum a fost calificată de d. Boerescu. Prin urmare, să ne dăm bine seamă de adevărul acesta, că nu Adresa în sine este un act de politică superioară, dar ea pregătește o situațiune nouă, ea ne deschide un nou orizont și trebuie să căutăm, o repet, în afară de textul ei, de ce natură să fie oare acest act de politică superioară. Din concluziunile d-lui Vioreanu, un amic politic al d-lui Boerescu, văd că d-sa a cerut înlăturarea oamenilor tineri din Cabinet și înlocuirea lor cu oameni maturi, luați din toate partidele. în această concluziune găsim un indiciu ce ne pune în stare de a întrevedea care este acea politică superioară ce ne așteaptă. în alte concluziuni ale d-lui Boerescu, care admite posibilitatea intrării sale în Cabinet, însă drept pe poarta cea mare, cum afirmă d-sa, găsim al doilea indiciu menit a ridica vălul ce acoperă încă noua politică superioară.

Ei bine, eu nu cunosc nici o poartă, fie ea mare, fie ea mică, prin care *centrul* sau *dreapta* ar putea să intre în cabinetul d-lui Brătianu. Cunosc porți prin care ar putea să intre cutare sau cutare individualitate, dar o poartă prin care ar intra drapelul, onoarea partidului conservator, o asemenea poartă nu există.

Să admitem o ipoteză - căci înlătur cu totul persoana d-lui Boerescu, pentru care am cea mai mare stimă - să admitem că poarta cea mare ar fi o împărțire egală a puterii.

Să admitem că d. Brătianu ne oferă cu cea mai mare lealitate de a ne bucura împreună cu d-sa de beneficiile, de înrâurirea legitimă ce recunosc că trebuie să aibă puterea executivă, căci nu sunt numai om de opoziţiune, ci şi om de guvern, că ne oferă, zic, să împărţim prefecţii, deputăţii, senatorii, ministerele *(Ilaritate).* Aceasta ar fi oare poarta cea mare?

Ei bine, noi, partidul conservator, care luptăm să venim la putere prin triumful ideilor şi prin tăria convinc ţiunilor noastre, nu cerşetorim o înrâurire ce putem să o dobândim mâine prin propriele noastre forţe. Vedeţi că nici în ipoteza aceasta, care este cea mai favorabilă, nu există o poartă mare şi am fost silit să zic ceea ce am zis, pentru ca să desemnez bine poziţiunea actuală, să arăt că nu cunosc o singură împrejurare în care noi am putea da mâna cu partidul opus, în care noi am putea încredinţa apărarea intereselor noastre în alianţa comună cu partidul advers. Dar trecând la un ordin de idei în adevăr superior, este în interesul chiar al Coroanei să aibă a face cu partide bine distinse, cu convinc ţiuni ce nu slăbesc. Măria Sa, când voieşte a realiza cutare sau cutare idee măreaţă, trebuie să ştie unde să găsească oamenii convinşi ce-i pot servi. A avea numai instrumente mlădioase poate să fie plăcut, dar este şi periculos, căci altfel se realizează un plan politic cu oameni convinşi şi altfel cu instrumente oarbe cari se arată netrebnice tocmai când criza e mai mare. Şi vorbesc în interesul Coroanei când amintesc un cuvânt pe care un om ilustru l-a adresat lui Ludovic al XVI-lea zicând: *«Sire, on ne s ’appuie que sur ce qui resiste».*

Eu înţeleg, şi fac această declaraţiune în modul cel mai categoric, înţeleg să depunem armele, înţeleg să zicem guvernului: timpurile ordinare sunt rezervate luptelor de partid, şi fiecare partid vine la putere la rândul său şi realizează ideile sale, şi rezultatul general este binele comun; dar în timpurile anormale sunt chestiuni cari nu se pot realiza prin lupte de partid, cum spre exemplu ceea ce s-a întâmplat la noi, când vine Europa şi-şi însuşeşte realizarea cutărei sau cutărei idei, şi impune ca ţara întreagă s-o facă. Atunci nu mai putem zice că este o cestiune de partid, căci nimeni nu poate revendica realizarea acestui lucru care ni se

impune, cu condițiunea de a vedea astfel chiar viitorul țării în joc. înțelegem în asemenea vremi să depunem armele, dar s-o facă și guvernul, să retragă guvernul toate proiectele de legi ce nu sunt în mâna lui decât arme de partid, să nu se ocupe decât de venirea Camerelor de revizuire. Dară, când se folosește el de cestiunea evreilor, când cere pentru moment înfrățirea partidelor și când se bucură de o situațiune atât de gravă, ca să ne ceară neutralitate, realizând însă totodată ideile partidului său, atunci, de am depune noi armele, am face «un metier de dupe». Va depune d. Brătianu armele, le vom depune și noi; să nu rămână la guvern d-sa decât pentru a se ocupa de venirea Camerelor de revizuire; să rămână cum este astăzi și să amâne d-sa toate celelalte chestiuni, afară de chestiunea evreilor, pe timpuri în cari vom putea reîncepe lupta și atunci vom putea zice în adevăr că am

făcut cu toții un act de politică superioară. Dar pentru aceasta nu avem nevoie nici de alianțe, nici de poarta mare.

Vin acum la amendamentul d-lui Strat. Mie-mi este indiferent ce formă se dă ideii coprinsă atât în Adresă cât și în amendament; totul este ca noi să arătăm Europei că în principiu noi ștergem Art. 7 din Constituțiune, și că ne punem în posibilitatea de a trata cestiunea evreilor. Căci nu e vorba de a zice cum avem să regulăm chestiunea, ci numai de a șterge Art. 7 din Constituțiune, ca să putem fi puși în poziținne de a o rezolva mai târziu.

Acesta este sensul ce dau frazei din Adresă, și ca frază n-am nimic de zis. Acum însă, când văd că se voiește a se înlătura, înlocuindu-se cu o redacțiune mai obscură, dar care are același sens, eu cred că ar fi mai bine ca să lăsăm redacțiunea astfel cum este făcută de cornisiune, pentru că altfel mă tem să nu se interpreteze înlocuirea adresei prin un *ce* mai puțin precis, ca un soi de *fin de non recevoir.*

D-lor, noi nu ne putem arăta în fața Europei mai dârji decât ne permit puterile noastre, și numai arătând bună-voința noastră vom putea aduce pe Puteri a nu cere aplicarea strictă a conținutului tratatului de la Berlin.

Tratatul de la Berlin ne impune, ne pune în poziținne de a trata cestiunea evreilor și a-i da, se înțelege, o soluțiune conformă cu ideile moderne; dar negreșit că noi trebuie să căutăm să fie conformă și cu situațiunea noastră.

Ideile moderne, d-lor, sunt un lucru frumos, însă ele nu pot schimba în 24 ore o stare socială, și prin urmare nu putem noi aplica în mod violent ideile moderne, cari în realitate ar putea aduce o comoțiune atât de tare, încât ar periclita chiar temelia pe care vroim să asigurăm ideile moderne. Tot ce putem face este întâi să ștergem Art. 7 și apoi să căutăm mijloace prin cari, în mod treptat, am putea schimba secolul al XVI-lea în secolul al XIX-lea; pentru aceasta trebuie să arătăm o bună și fermă voință, căci altfel Europa, văzând rezistența, va cere mai mult decât este dispusă să o facă.

Aceasta este părerea mea asupra amendamentului și vă rog, d-lor senatori, să nu-1 primiți, ca să ne ferim de interpretări ce ar putea să îngreueze sarcina viitoarelor Camere de revizuire.

Au mai vorbit senatorii C. Bosianu, V. Boerescu și ministrul-președinte I.C. Brătianu, aceștia doi din urmă ocupându-se de obiecțiile senatorului P.P. Carp.

PROPUNEREA DE REVIZUIRE ȘI CHESTIUNEA EVREIASCĂ

Ședința Senatului din 28 februarie 1879

Senatorul Vasile Boerescu afirmase că Art. 7 trebuie modificat spre a fi pus în armonie cu voința Europei dictată prin Art. 44 din Tratatul de la Berlin.

Senatorul Manolache Costache Epureanu descrie starea deplorabilă în care se află instituțiile țării, se plânge de guvernul bunului plac instituit în țară, și justifică cererea unei revizuiri a Constituției atunci când există o adevărată nevoie. Venind apoi la cestiune, recunoaște calitățile inerente populației Israelite și amintește persecuțiile pe cari au avut să le îndure în Occident. în România ei s-au bucurat de cea mai mare toleranță și de aceea au și venit în număr atât de mare. Ei s-au stabilit întâi în târgușoare, dar în urmă s-au întins și prin sate și de atunci a început agitația. E de părerea senatorului Ion Strat, că guvernul ar trebui să zică Europei: «am să rezolv cestiunea, însă trebuie să apăr și interesele mele economice».

D. P.P. Carp: Domnilor senatori, mai înainte de toate, îmi veți permite a respinge în numele d-voastră o acuzațiune adusă de d. lepureanu prin cuvintele că noi n-am știut a ne menține la înălțimea situațiunii ce reclamă noua stare de independență a României. Ca exemplu al acelei înălțimi, la care d-lui ne invită să ne ridicăm, ne-a ținut un cuvânt în care se oglindea imaginea unei inimi melancolice și dezamăgite. înțeleg pe d. lepureanu. Dacă ne raportăm cu trei ani înapoi și ne amintim cu ce entuziasm, cu ce frățească dragoste se făcuse coaliținea de la Mazar-Pașa, ce în mersul său triumfal răsturnase ministerul Catargi, și când după trei ani de zile ajungem la rezultatele la cari am ajuns azi, înțeleg și melancolia și dezamăgirea d-lui lepureanu. Pentru noi însă, cari n-am avut nici atunci aceleași iluziuni, să ne fie permis a fi astăzi mai puțin dezamăgiți.

D. lepureanu vine și critică întreaga situațiune în care ne aflăm. Cine neagă că cultura noastră nu se poate asemăna cu aceea a Engliterei și a Franței, a cărei constituțiune am copiat-o, dară cine este în drept a ne acuza că noi în 30 [de]

ani de viață politică n-am ajuns acolo unde au ajuns alte State prin secoli de muncă, de luptă și vărsări de sânge?

Constituțiunea noastră este în adevăr mai sus decât nivelul intelectual și moral al țării; dar pentru aceasta trebuie să aveți un îndemn a ajunge la idealul acela, iar nu un îndemn de a-1 răsturna.

Cu aceste puține cuvinte am stabilit poziținea noastră față cu toate acele încercări cari vin și cer modificarea Constituțiunii.

Noi credem - și majoritatea cred că se va uni cu această credință - că, cu toate defectele Constituțiunii noastre de astăzi, ea fiind opera a unui compromis, opera tutulor partidelor din țară cari au cules din constituțiunile celorlalte țări mierea ce trebuie să ne hrănească, noi credem că orice atingere astăzi nu poate să fie decât unilaterală, și astfel nu poate decât zdruncina acel echilibru ce a fost câștigat prin coalizarea tutulor partidelor la 1866; și eu, pentru mine unul, vă declar că dacă aș crede că partidul liberal astăzi ar voi să modifice Constituțiunea în sens mai liberal, eu unul nu m-aș mai crede în drept a respecta acea Constituțiune, fiindcă ea atunci n-ar mai fi opera țării, ci ar fi opera unui singur partid; și că ce zic de adversari, trebuie să o recunosc și pentru mine; și precum lor nu le dau dreptul să o modifice în sens mai liberal decât este astăzi, tot asemenea și mie-mi refuz dreptul să o modific în sens mai restrictiv. Iată punctul de plecare care ne-a făcut pe noi a nu atinge defel Constituțiunea, și relele pe cari le descria d. lepureanu nu provin din Constituțiune, ele provin din noi înșine. Puteti să modificati Constituțiunea oricât veți voi, însă nici rivalitatea, nici pasiunile, nici luptele între partide nu vor dispare, și prin urmare nici dezamăgirile. *(Aplauze).*

Odată acestea stabilite, îmi veți permite a mă scoborî de pe acea înălțime la care s-a suit onor. d. lepureanu, și a reveni la cestiune.

Mai înainte de toate însă voi stabili în puține cuvinte poziținea mea și a câtorva amici față cu guvernul actual.

Sunt obligat cu atât mai mult să o fac, cu cât onor. d. Boerescu a facut-o ieri și că d. lepureanu a repetat astăzi dorința exprimată ieri de d. Boerescu.

D. Boerescu ne zicea ieri cum că acest ultim act al dramei inaugurate prin coaliținea de la Mazar-Pașa - mă iertați, cuvântul de *dramă* este expresiunea d-lui lepureanu -

trebuie să se dezlege de toate partidele întrunite, și că nu crede că guvernul actual este în stare a dezlega el singur cestiunea evreilor. Să ne înțelegem. Dacă este vorba de a da în această chestiune sprijinul nostru leal guvernului, apoi acela l-am promis de mult și astăzi facem onoare cuvântului nostru; dacă este însă chestiunea de a intra în Minister și de a coopera ca guvern la soluțiunea acestei chestiuni, eu cred că nu este în interesul nostru de a

o face. D. Boerescu zicea că intrarea tutulor partidelor la guvern pentru dezlegarea comună a acestei chestiuni, d-lui o cere ca garanție de libertate în alegeri. Să-mi permiteți a vă aduce aminte o mică episodă din Camera d-lui Lascar Catargi. Atunci d. Vernescu, prilejindu-se de un cuvânt imprudent al primului-ministru, a adresat guvernului o interpelare, acuzându-1 că vrea să înrâurească alegerile și cerând garanții în această privire. Majoritatea de atunci m-a însărcinat pe mine de a răspunde, și răspunsul meu a culminat în cuvintele: că libertatea nu se cere, libertatea se ia. Cuvântul a fost atunci taxat de un act de îngâmfare a unei majorități puternice față cu infima minoritate. Ei bine, eu astăzi, la rândul meu infimă minoritate față cu o majoritate ostilă, repet aceleași cuvinte, *libertatea nu se cere, libertatea se ia.* Și veți crede poate acum, că cuvintele mele de atunci nu erau o desfidere brutală aruncată unui adversar învins, dar expresiunea unei convingeri intime care am avut-o atunci și o am și astăzi. Ce autoritate morală mai putem avea noi față cu țara atunci când rândurile conservatorilor se vor mări, dar se vor mări numai ca o pomană dată de aceia cari i-au combătut toată viața lor, și cari de multe ori, în această combatere, au mers mai departe decât permiteau cele mai elementare noțiuni de echitate? Nu vom putea avea o asemenea autoritate morală; și pentru mine unul, resping o putere care e rezultatul unei bune-voințe, și voi primi numai acea putere care va fi rezultatul unei lupte triumfătoare. Aceasta e poziția noastră față cu guvernul actual. Vom da sprijinul nostru, vom dezlega cu toții uniți chestiunea evreilor, fără participarea noastră la guvern, și când după terminarea acestei chestiuni țara aceasta, obosită de atâtea lupte, va câta să consolideze aceea ce a obținut, și va putea

distinge cu sânge rece ceea ce nu a fost decât un folos trecător și ceea ce trebuie să devie un câștig solid și permanent al României; atunci cred că va fi timp ca aceste elemente, cari nu vor să meargă pururea înainte, cari cred că după o epocă de progres repede, trebuie să fie și o epocă de lucrare liniștită, care dă vreme copacului răsădit de a prinde rădăcini, atunci cred că va începe și rolul nostru, și, cu toată puterea de astăzi a partidului d-lui Brătianu, el nu ne va putea opri în împlinirea misiunii firești ce avem.

Aceasta, d-lor, întru cât privește situația mea față cu guvernul actual, îmi veți permite acum a veni și la chestiunea evreilor, căci asupra Dobrogei nu am decât puține de zis. D. Boerescu, în cuvântul său de ieri, a recunoscut că eu, acela care am refuzat, - și dacă aș vrea să fac o aluziune neplăcută - care am respins, alături cu actualul ministru de finanțe, eu nu pot să am în privința Dobrogei ideile care le au alții, - și

când am zis, în cuvântul de atunci, că asemenea chestiune trebuie dezlegată prin Constituantă, era evident că nu se poate raporta la Dobrogea, căci chiar de aș susține că e nevoie de Constituantă ca să primim Dobrogea, veți conveni cu mine că nu e nevoie de aceasta pentru a o respinge. Astăzi însă, în privința Dobrogei, situația s-a schimbat, și nu știu dacă chiar în interesul acelora cari vreau s-o ia, e bine să o menținem în Constituțiunea noastră. Astăzi, cred că ne-am convins cu toții de aceea ce susțineam la început, că Dobrogea este o adevărata cutie a Pandorei, un izvor de lupte perpetue între țara noastră și elementele ostile cari ne înconjoară. Și a venit vremea să ne punem întrebarea dacă nu este bine să ne creăm un drept mai mult asupra acestei țări, care va fi câmpul de bătaie în un viitor apropiat, lăsând populațiunea ca să se pronunțe ea și să înscrie ea, în o Constituțiune votată de dânsa, că face parte integrantă din România una și indivizibilă; și atunci sunt convins că chestiunea constituțională, în cât privește Dobrogea, va fi mai lămurită, decât ni se face prin sistemul d-lui Boerescu.

Vin acum la chestiunea israeliților, și aci voi respinge o acuzațiune a d-lui Voinov. D-sa, apărându-se în contra acuzării, cum că face reclamă electorală, ne-a zis cum că noi, cari suntem nemotiviști, facem reclamă ministerială. Cu alte cuvinte cum că noi, într-o chestiune care nu se poate dezlega într-un mod unilateral nici de Europa, nici de țară, unii ne-am gândit numai la țară, iar alții ne-am gândit numai la Europa.

D. N. Voinov: Nu m-am gândit la d-voastră, căci nici nu sunteți posibil de a veni la Minister.

D. P.P. Carp: La aceasta voi răspunde printr-un dicton francez: *«qui a bu, boira».*

Eu cred, d-lor, că chestiunea evreilor nu se poate dezlega decât displăcând și țării și Europei; trebuie însă să spunem că această chestiune noi nu o putem dezlega în modul în care vrea să o dezlege fracțiunea, care nici în momentele acestea nu uită nici erorile, nici pasiunile sale, și care ne dă dreptul a o acuza, cum că ea privește chestiunea astăzi, ca și ieri, ca o armă politică. *{Aplauze).*

Cu toate acestea, dacă este veriuna din Puteri - cu toate că nu știu - dar zic, dacă este veriuna din Puteri care crede că tratatul de la Berlin va putea fi astfel aplicat, încât să dăm

în bloc drepturi tuturor evreilor, trebuie să răspundem că nu se va găsi nici un ministru care să facă aceasta.

Suntem, prin urmare, într-o poziţiune foarte neplăcută. Eu unul, d-lor, v-o declar francamente, nu văd în populaţiunea ebraică, care este în ţara noastră, pericolul care-l vedeţi d-voastră. Dar admit că este aşa;

v-aş întreba însă, ce aţi câştigat cu măsurile restrictive luate până acum? Şi la statistica adusă de d. lepureanu, v-aş ruga să faceţi o altă statistică, aceea de a vedea câţi evrei au intrat în ţară înainte de măsurile restrictive şi câţi după acele măsuri? Şi v-aş mai întreba, dacă cu toate aceste măsuri nu se poate lecui răul, atunci n-a venit oare timpul să vă gândiţi că v-aţi pus într-o situaţiune greşită? Eu cred că timpul acesta a venit, şi din tratatul de la Berlin culeg binele care-l conţine, şi acel bine este că el ne sileşte să privim cu ochii deschişi la această chestiune, să o studiem mai bine şi să vedem ce măsuri trebuie să luăm, ca să evităm răul întru cât el există. Am văzut cu toţii astăzi, şi aceasta este evident, că măsurile ce am luat până acum nu au fost bune.

De aceea, deplâng când unii merg în această chestiune aşa de departe, încât d. Ionescu, în Camera de jos, să felicite emoţiunile poporului din 1866, şi d. Leca vine la această tribună, şi face apel la o rezistenţă violentă. Venit-au d-lor printr-aceasta la mijlocul adevărat de a îndrepta răul? Este evident că în toată atitudinea aceasta nu ne probaţi decât un lucru: că de la 1866 şi până astăzi, nici nu aţi uitat nimic, nici nu aţi învăţat nimic şi că dacă vom lăsa d-voastre dezlegarea acestei chestiuni, răul va creşte în loc să scadă. *(Aplauze).*

Dacă voiţi să scăpaţi de evrei, nu este decât un singur mijloc: munciţi şi civilizaţi-vă; aceasta am spus-o în toate parlamentele, de câte ori s-a tratat chestiunea evreilor. De la 1866, în luptă continuă cu fracţiunea, am zis că singura cale ce poate să ne scape este munca pe calea economică; căci, şi în concurenţa evreilor, eu nu văd decât un stimulent de a dezvolta, pe câmpul economic, o muncă mai intensivă decât aceea de astăzi. Convingerea mea este că dacă am da toţi evreii afară, noi, în loc de a propăşi economi[ce]şte, ne-am întoarce la lenea noastră tradiţională şi am reveni la starea de acum cincizeci de ani înapoi. *(Aplauze).*

Iată, d-lor, cum, după mine, trebuie să privim chestiunea evreilor. Recunosc însă că nu poate trece o națiune de la o situațiune la alta decât printr-o tranziție, și acesta este singurul argument ce se poate aduce în favoarea acelora cari nu vor să dea drepturi în bloc; trebuie o epocă de tranziție, însă trebuie să fie fixată prin legi ordinare, iară nu prin Constituțiune, cum reclamă minoritatea d-voastră. Și când după 10, 15 ani vom avea convincțiuni formate prin experiență, și dacă ne vom pune pe muncă și vom vedea că temerile ce ne preocupă astăzi nu sunt întemeiate, atunci încet-încet, vom putea lărgi cercul, și astfel peste 30 sau 40 de ani vom ajunge a îndeplini, în toată întinderea ei, dorința exprimată de Europa.

D. N. Voinov: Mi-e teamă că vei cere drepturi la evrei atunci.

D. P.P. Carp: Dacă nu vei munci, vei cere drepturi la evrei și vei merita aceasta; dacă însă vei munci, vă asigur, d-le Voinov, că nu va fi astfel.

D. N. Voinov: Nu cunoașteți pozițiunile și nu prevedeți răul.

D. vice-președinte: Vă rog, nu întrerupeți.

D. P.P. Carp: Acum, d-lor, viu și la concluziunea raportului d-voastră. S-a adus acuzațiune, dacă nu mă înșel de d. Boerescu, cum că de ce n-am amintit în capul declarațiunii tratatul de Berlin, deși în raportul primitiv al comisiunii, în care eram subscris și eu, se făcea mențiune de dânsul. Aci voi observa că alta este un raport și alta este o declarațiune ce trebuie să se voteze. Noi, ca Corpuri Legiuitoare, nu avem a face cu Puterile, noi avem a face cu guvernul; noi toți știm, și nimeni n-a tăgăduit, că prima inițiativă în această chestiune a fost luată de Puteri și că guvernul a accedat la această cerere și ne-a sesizat de dânsa. Noi nu putem vota o declarațiune în care să afirmăm cum că inițiativa, față cu Corpurile Legiuitoare, a fost luată de alte puteri decât de cele legale, adică de puterile Statului ce este chemat a da dezlegarea. Ar fi a recunoaște ca principiu aceea ce nu este decât o silă trecătoare.

Iată, d-lor, pentru ce n-am putut și nu putem face mențiune de tratatul de la Berlin în declarațiunea d-voastră. Acum viu la opiniunea minorității. D-lor, am respins opiniunea minorității, pentru că indica o soluțiune, și pentru că, în starea în care ne aflăm astăzi, noi nu puteam da o formulă exactă soluțiunii care avem a da. De aceea am respins orice indicare de soluțiune, pentru că, oricum ne vom purta, este evident că soluțiunea trebuie să se dea după o cooperare comună între Puteri și țară. Puterile nu s-au pronunțat încă, țara, aceea care este chemată a da soluțiunea, nu; ei bine, cum voiți d-voastră s-o formulați de astăzi? Și când d-voastră veți formula astăzi o soluțiune care mâine va fi imposibilă, atunci vă întreb: pentru ce ați amăgit țara, facând-o să apere un *ce* pe care erați convinși că este irealizabil? Prin urmare, situațiunea însăși ne pune în poziție să procedăm în mod negativ, iar nu în mod afirmativ; și neputându-ne înțelege de astăzi deja asupra

unei soluțiuni, nici asupra formulei cu care am îmbrăca acea soluțiune, am zis: mai bine să nu facem nici o motivare, ci să facem o declarațiune, pur și simplă, ca aceea care este supusă la aprecierea d-voastră și pe care vă rog s-o primiți.

Au mai vorbit senatorul Vasile Boerescu și primul-ministru I.C. Brătianu. Senatul a admis declarația de revizuire propusă de majoritate cu 41 de voturi contra 6. Adunarea deputaților aprobase, cu o zi înainte, cu 71 de voturi contra 19.

ALEGEREA COLEGIULUI AL IV-LEA DIN VASLUI

Ședința Camerei din 29 mai 1879

Deputatul V. Sărățeanu, raportorul secțiunii a VIII-a a Camerei, citește raportul asupra alegerii deputatului Neron Lupașcu la colegiul al IV-lea din Vaslui, care spune că s-au ivit plângeri asupra viciosității acestei alegeri. Secțiunea propune suspendarea alegerii deputatului Lupașcu și trimiterea de urgență a unei anchete parlamentare.

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, dacă am luat cuvântul în această alegere a colegiului IV de Vaslui, am facut-o cu scopul de a arăta un specimen de alegere, un specimen poate din cele mai violente la o alegere din colegiul IV și mijlocul ingerințelor administrative; nimic mai mult, nimic mai puțin.

Ca martor ocular și ca delegat în această alegere, poate că veți da crezământ celor ce voi avea onoare să expun despre modul cum s-a făcut alegerea colegiului IV.

Cum se face o alegere a colegiului IV, *nota bene,* când avem a face cu ingerințele administrative? întâi se crează în jurul alegătorilor o atmosferă biurocratică; se schimbă procurori, prefecți, sub-prefecți... aceasta în teoria generală; în teoria specială s-a schimbat d. Simion în locul d-lui Aroneanu și d. sub-prefect I. Filipescu, numit la Fundeni și d. Viron la Racova.

După ce s-a creat această atmosferă biurocratică în jurul alegătorilor colegiului IV, se precede la alegerea delegaților, alegere Ia care vine d. sub-prefect în sala primăriei și caută să se facă alegerea după placu-i. Despre aceasta am fost martor, căci țăranii de la moșia mea, când a venit d. sub-prefect, m-au chemat, m-au dus la primărie și am găsit acolo pe d. sub-prefect, în sala alegerii, și l-am luat binișor și

frumușel din sală, l-am suit cu mine în trăsură și l-am dus acasă. Acest fapt îl puteți constata, dacă veți trimite o anchetă acolo.

Acestea sunt, d-lor, lucrări generale, pregătitoare, conform cu teoria și cu aplicațiunea lor la cazul de față; se înțelege, toate acestea în numele națiunii, în numele libertății, și, în cazul special, și în numele de darea afară din țară a tuturor jidanilor. Aceasta era, d-lor, atmosfera

biurocratică. Cât pentru atmosfera politică, aceasta era marele partid puternic, singur reprezentant și al inteligenței și al patriotismului. Pe de altă parte, atmosfera politică era și ura în contra evreilor, căci, se zice că noi, adică conservatorii, voim să dăm țara pe mâna evreilor, iar guvernul are să scape țara de acest pericol cu care ne amenință Tractatul de la Berlin.

D-lor, vă repet, că nu am alt scop decât de a descompune înaintea d-voastră diferitele elemente din cari se compune o alegere liberă și neingerată într-un colegiu al patrulea.

Acum, mergem mai departe. Ce se întâmplă cu Vasluiu? îmi aduc aminte că în casa părintească, în copilăria mea, se zicea că în vremea veche, sub fanarioți, în toate ținuturile erau câte doi prefecți: un prefect român, - moldovean, cum se zicea atunci, - și un prefect grec. Nu știu cum este în alte districte, dar la Vaslui, sunt doi prefecți: un prefect al guvernului, în persoana d-lui Miclescu, și un alt prefect, al marelui partid național, în persoana d-lui Neron Lupașcu.

O voce: Care e fanariot? *(Ilaritate).*

D. P.P. Carp: Alegeți d-voastră, eu am zis că este un prefect al guvernului și altul al marelui partid național; vi-i dau pe amândoi, alegeți. Așa, toate actele, toate hârtiile, - presupun cel puțin, și am cuvinte temeinice a o crede, - se fac de prefectul marelui partid național și se iscălesc de către prefectul guvernului. Așa socotesc eu, căci altfel nu aș înțelege următoarele adrese ce ne-a trimis prefectura de Vaslui. Noi ne plângem la prefectură de ingerințe în alegeri. D. prefect ne-a răspuns:

«Conform ordinului telegramei No. 10.227, din partea d-lui Ministru de interne vă fac cunoscut că rezultatul telegramei D-sale et C-nie No. 240, este ca să vă adresați parchetului, dacă vă credeți atacați în drepturile d-voastră».

Cu o a doua adresă ne răspunde iar:

«D-lui Donici cu ai săi...»

Aci voi face întrebarea: în care parte din lume, un prefect serios, când i se prezintă o adresă, pe care nu este el în drept de a o judeca, de este dreaptă sau nu, răspunde cu desfidere la trei colegii electorale dintr-un district? Nu pot să-mi explic astfel aceasta decât că adresa a fost făcută de

prefectul marelui partid național, care lucra fără răspundere, căci altfel n-aș mai putea găsi nici o scuză pentru d. Miclescu, prefectul guvernului.

Acum vin la însăși alegerea. Alegerea a fost deschisă de D. Neron Lupașcu, ca primar, care a stat necontenit față la alegere, și s-a ales

președinte al biroului definitiv. Interpelat de unii asupra acestei neregulantăți, d-sa a răspuns că până Ia 9 jumătate ore dimineața a fost primar, dar că la 12 nu mai era primar, fiindcă d-sa își dăduse demisia de mai-nainte. Dar în intervalul acesta a primit adresa prin care i se face cunoscut că i s-a primit demisia. Faptul e autentic. Și de aș voi să procedez și aci prin mod de interpretație, eu socotesc că d. Lupașcu și-a făcut următorul raționament: «De mă aleg președinte la biroul definitiv, alegerea mea e asigurată, și atunci îmi rămâne demisia bine dată... Dacă nu mă aleg eu la biroul definitiv, alegerea mea este compromisă, și atunci rămân măcar cu primăria». Ei bine, eu nu mi-o pot explica altfel, pentru că, ca orice om care, când se găsește față cu un fapt, cată să-și dea seamă, să afle motivele acelui fapt; de aceea o repet, că faptul acesta, ca d. Lupașcu la 9 și jumătate ore să fie primar, când deschide colegiul, și la 12 jumătate ore să nu mai fie primar, nu mi-1 pot explica decât în modul cum l-am exprimat înaintea d-voastră.

Ei bine, d-lor, se proceadă la alegere. Târgul fiind mic și sala unde se face alegerea - a patra parte cât asta, delegații stau și pe uliță, amestecați cu alți oameni cari nu sunt alegători, adică opinia publică în marea expresiune. Când venea vreo comună care se știa că nu aparține marelui partid, ieșea d. Romașcu înainte, în capul mai multora, și le zicea: «Sus băieți, căci ciocoii vor să dea țara jidanilor», lua pe sus pe alegătorii ei și îi ducea în sală. Acolo delegații se puneau la picioarele d-lui Lupașcu, care le scria biletele...

O voce: Nu le scria.

D. P.P. Carp: Eram delegat și eu și d-nul Gorges și d. Rosetti. Fac apel la d-lor să spună, dacă cea mai mare parte din biletele cari au fost pentru d. Lupașcu nu au fost scrise de d-sa?

D. Gorgos: Da.

D. P.P. Carp: Cu toate aceste ingerințe, la alegerea biuroului definitiv au fost 95 de voturi contra a 113 sau 115. Vedeți, o minoritate care cât pe aci era să se transforme în majoritate, căci o diferință de zece voturi transforma alegerea biuroului definitiv și prin urmare transforma chiar și alegerea deputatului.

După ce s-a ales biuroul definitiv, se schimbă situațiunea. Primarul a devenit candidat de deputat; el dirige operațiunile alegerii, și atunci și rolul d-lui Romașcu și Ciocana devine mai important, zel care a fost răsplătit, căci de atunci încoace d. Romașcu a fost numit sub-prefect. Cu prilejul acesta permiteți-mi o mică digresiune. Ieri d. C. Rosetti ne zicea că marele partid nu-și vinde credințele. O cred, da, dacă nu

vindeți credința, *cumpărați credincioși* și tare mă tem ca cazul d-lui Romașcu să nu iasă în această a doua categorie de operațiuni politice.

Revin la alegere. Rolul d-lui Romașcu crește, bâtele pe cari le țineau numai la picior se ridicau și se făceau amenințătoare.

O voce: Erau bâte electorale?

D. P.P. Carp: Nu știu dacă bâtele erau electorale, dar în orice caz erau patriotice. Rezultatul a fost, d-lor, că cei 95 votanți cari au fost pentru biuroul definitiv, s-au transformat în trei sau patru votanți la alegerea de deputați. Apoi credeți d-voastră că acei oameni erau din aceia cari să părăsească lupta fără un temei legitim? Credeți d-voastră că acei 95 oameni s-au transformat într-o minoritate de trei, fără a avea un motor justificat? Credeți d-voastră că majoritatea independentă și suverană a opiniei publice din Vaslui a trimis în mijlocul d-voastră pe d. Neron Lupașcu? Credeți cum voiți; dar eu am avut onoare să vă spun ceea ce s-a petrecut, și pentru aceste motive vă rog să suspendați verificarea și să numiți o anchetă parlamentară. Să nu gândiți, d-lor, că fac din această alegere o teorie generală *în rău* pentru alegerile colegiului al IV-lea din țară, precum reprezentantul de Gorj a voit să facă o teorie generală *în bine* pentru alegerile acestui colegiu în toată țara. Eu nu zic să luați acuzațiunile mele într-un mod general pentru toate aceste alegeri, precum nu zic să luați laudele reprezentantului din Gorj ca o absoluțiune generală; dar cer de la d-voastră ca pentru acest caz izolat să numiți o anchetă parlamentară care să descopere adevărul. Mai adaog un fapt caracteristic: d. Neron Lupașcu a încercat la ușa mai multor colegii electorale, fără a putea reuși. Astfel d-sa și-a pus candidatura la colegiul II și a căzut; și-a pus-o apoi la colegiul III, unde asemenea a căzut; în fine și-a pus-o la colegiul IV, și acolo a repurtat victoria cu mijloacele de cari a dispus.

Apoi, d-lor, d-voastră știți că d. ministru Sturdza, care și-a pus candidatura la colegiul I, văzând că nu a reușit, nu și-a mai pus candidatura în alt colegiu, fiindcă poate nu lucrase pentru alte colegiuri, pe când d. Neron Lupașcu și-a tras programa următoare: dacă nu voi reuși la colegiul II, voi reuși la colegiul III, și dacă nici la acest colegiu nu voi reuși,

voi reuși la IV, unde poporul suveran inspirat de Romașcu și alții va face să triumfe numele meu *(Ilaritate).*

Așa dar, d-lor deputați, privind această alegere fără pasiune, fără ură, fără favoare, d-voastră trebuie să numiți o anchetă parlamentară, fiindcă Vasluiul este un județ care a binemeritat de la țară, și aceasta nu numai astăzi, dar, de secoli, și cred că și el are dreptul la libertățile sale, nu mai puțin decât Gorjul.

ART. 7 DIN CONSTITUȚIE

Ședința Camerei din 28 septembrie 1879

în ședința Adunării deputaților din 26 septembrie 1879 deputatul Giani citește, ca raportor al comitetului de delegați al secțiunilor, raportul și proiectul de lege relativ la revizuirea Art. 7 din Constituție. Noua redactare prevede că diferența de credință nu constituie o piedică de naturalizare, că împământenirile vor fi individuale, că numai cetățenii vor putea dobândi proprietăți rurale, că toți locuitorii din Dobrogea se bucură deopotrivă de toate drepturile și datoriile, fără deosebire de religie, că indivizii născuți și crescuți în România, cari nu se vor fi bucurat până la majorat de vreo protecție străină, vor fi dispensați de stagiu, dacă vor face o cerere în curs de un an de la promulgarea acestei legi, și că pentru unică și singură dată se declară cetățeni acei supuși români, de orice religie, cari s-au asimilat cu națiunea. Deputatul G. Mârzescu ține o cuvântare lungă, citește un mare număr de pasaje din scriitorii israeliți și creștini, puțin favorabili evreilor, și se pronunță în contra revizuirii Art. 7. Deputatul I. Ghika e pentru luarea în considerație a proiectului prezentat de comitetul delegațiilor și de guvern. Dacă nu li se va da acum evreilor ceea ce li se acordă prin acest proiect de lege, ei vor câștiga înmiit de ori mai târziu. E un angajament luat în Camera trecută, conform cu voința Europei. Nu poate vota contra proiectului, căci ar fi să voteze contra independenței țării.

în ședința din 27 septembrie 1879, s-a încins o discuție îndelungată asupra agitațiilor întreprinse în țară împotriva proiectului de revizuire, la care iau parte deputății N. Dimancea, N. Fleva, D. Ghica, P. Ghica, N. Blaremberg, Ilariu Isvoranu, președintele Camerei C A. Rosetti și ministrul de Interne, M. Kogălniceanu.

Deputatul I. Codrescu, vorbind de revizuirea Art. 7, amintește memoriul ministrului de Externe, care este o adevărată expunere de motive a proiectului pus în discuție și repetă declarația comisiei de inițiativă, numită de Adunare, că nu există și nici nu au existat vreodată jidovi români. E contra numelui de supuși români și protestează contra împământenirilor în masă. Serviciul militar al evreilor nu poate fi considerat ca un titlu, căci s-a introdus numai ca măsură menită a împiedica năvălirea lor din alte țări, unde se

luau la oaste. în lista evreilor propuși a fi naturalizați în masă, a găsit numele acelora cari alcătuiau Alianța israelită în țară. E pentru împământenirea individuală prin legi speciale.

D. P.P. Carp: Domnilor, cred că discuțiunea e atât de înaintată, încât a venit momentul să aruncăm o ochire retrospectivă asupra discursurilor ce ați auzit, și să vedem cari sunt argumentele principale cari au fost aduse de adversarii proiectului ce ne ocupă. Se înțelege că nu pot răspunde la fiecare din ideile și argumentele aduse în această

discuțiune de 4-5 zile: voi lua numai momentele importante, acele cari domină, precum domină piscurile cele mari într-un lanț de munți și imprimă întregului peisaj caracterul lor.

Voi începe cu d. Blaramberg. Mi se pare că două idei erau mai ales predominante, ideea că dând drepturi evreilor, religiunea noastră ar fi în pericol, și această idee a găsit expresiunea ei cea mai culminantă în fraza, dacă memoria nu mă înșală, că talmudul ar înlocui crucea din pliscul acvilei române. A doua idee era demnitatea națională, care ne cere să răspundem prin o negațiune la invitarea ce ne face Europa de a da drepturi evreilor.

întru cât privește religiunea, n-am nevoie să răspund, căci un om mai elocinte decât mine, pot zice cel mai ilustru orator al României, a răspuns încă de mai înainte. Vă aduceți aminte cum în discuțiunile Camerei trecute d. Maiorescu, cu acea artă consumată, care constă în a descompune ideile și a le pune la îndemâna inteligenței celei mai greoaie, încât auditoriul poate trage singur concluziunile firești, - vă aduceți aminte zic, cum d-sa vorbea de diferitele misiuni ale națiunii române și cum vă spunea că, în trecut, misiunea noastră, - simțul național nefiind încă dezvoltat conform cu ideile moderne, - misiunea noastră era în apărarea ortodoxiei, căci ortodoxia pe atunci era baza existenței noastre; cum că de atuncea lucrurile s-au schimbat, și astăzi pe țărmurile Dunării nu mai suntem apărătorii ortodoxiei, ci suntem apărătorii ideilor moderne, ai civilizațiunii occidentale, în care suntem datori a vedea sensul naționalității noastre. împreună cu d-sa, noi, atuncea, cei cu mintea grea, am tras concluziunea cum că, dacă în chestiunea aceasta noi vom opune un *veto* îndărătnic voinței Europei, avem să fim aruncați în brațele Rusiei. Ca probă despre aceasta, d-sa arăta cum că Rusia, la congresul de la Berlin, a fost singura care a ridicat un glas modest, este drept, dar în fine favorabil nouă față cu Europa. Prin urmare, dacă am permite noi ca ortodoxia să iasă din biserică astăzi și să intre pe tărâmul politic, cred cu d. Maiorescu că am cădea în brațele Rusiei; și ce sunt aceste brațe, noi o știm, o știm într-atât încât ne întrebăm când sunt ele mai periculoase? atunci când ne strâng cu ură, sau atunci când ne strâng cu drag? *{Aplauze).*

în ce privește ideea de opunere în numele demnității naționale, și eu înțeleg demnitatea națională, însă înțeleg și alt lucru: înțeleg că pentru o cestiune de pură demnitate, nu este permis a compromite viitorul întreg al țării; și omul serios de multe ori trebuie să se supună, pentru că supunerea lui de astăzi va face mâine înflorirea țării. Așa au făcut de multe ori părinții noștri și de aceea suntem noi astăzi în

pozițiune de a discuta aici așa cum discutăm. Această politică a strămbunilor noștri a fost cauza renașterii noastre, și acest exemplu al istoriei noastre ne îndeamnă a nu împinge rezistența până la ultimele ei limite. Nu deci cestiunea demnității trebuie să ne preocupe, și eu nu înțeleg rezistența decât atunci când cererile Europei ar fi atât de teribile, încât nu am avea altă alternativă decât de a alege între o moarte demnă sau o moarte ticăloasă. Ei bine, această alternativă nu există și resping sinuciderea la care ne înghie‡ d. Blaramberg.

Alta era teza d-lui Conta. D. Conta a făcut un lung tratat de istorie, al cărui argument principal, dacă iarăși nu mă înșel, era că religiunea evreiască, așa cum este ea, și mai ales așa cum a primit forma ei prin talmud, care, - fie zis în treacăt, nu este legea lor, cum este Evanghelia la creștini și cum este Biblia, ci o simplă glossă fără putere de lege, - impune acestui popor de a privi orice altă religie ca un dușman ce trebuie stârpit.

Pornind de la această idee, d. Conta respinge orice aplicare a tratatului de la Berlin, căci nu vrea să deschidă ușile nici cele mari, nici cele mici, unui popor a cărui lege impune ura și exterminațiunea. Știu că așa cam este. întotdeauna zeul evreilor a fost numit zeul răzbunării, în vreme ce zeul nostru este zeul iubirii și al grațierii. Așa este în teorie, însă în istorie nu cunosc decât puține exemple, în cari evreii să se fi dedat la acte de cruzime. Când au intrat în Palestina, au exterminat, o știu, unele din micile popoare cari erau pe marginea acelei țări. Presupun că erau elemente nomade, strămoșii beduinilor de azi, cari faceau adeseori

‡ Forma moldovenească a verbului *a îmbicr.* „a îndemna, a invita“.

invaziuni în Palestina, și pe cari noi i-am extermina astăzi prin jandarmerie, în afară de orice teorie religioasă. Aceasta a făcut poporul evreu cu zeul său cel crud. Noi, cu zeul nostru ce! blând, într-un singur an am ars pe o singură piață la Toledo 15.000 de evrei; noi, cu religia noastră cea blândă, în sânul Franței, am ucis 1.200.000 de oameni cu cruciade în contra Albigenzilor, astfel că, raportându-se contelui de Montfort că între acei cari se trimeteau la spânzurătoare erau și buni creștini, el a răspuns: Trimeteți pe toți la moarte, Dumnezeu va alege pe ai săi.

Aș putea să înmulțesc exemplele, și să aduc sute de cazuri. Mă opresc însă, căci vreau numai să vă arăt că este indiferent pentru rezultatul practic dacă zeul evreilor este un zeu bun sau un zeu de răzbunare. Adevărata știință are altă doctrină, și ea ne învață că toate popoarele, în timpul copilăriei lor, în timp de barbarie, sunt crude, și că

la toate popoarele civilizațiunea vine și le îmblânzește moravurile. Vrea să zică, acesta nu poate să fie un argument care să ne facă pe noi a ne împotrivi Ia o dezlegare rațională a cestiunii evreiești.

A venit pe urmă d. Maiorescu, și acolo lucrul ia un caracter mai solemn. Nu mai avem a face cu o părere individuală, avem a face cu o declarațiune formală făcută în numele unui partid întreg, și sunt în drept a cere ca atunci când se face o manifestațiune de partid într-un mod atât de solemn, să nu se zică numai: *sic volo, sic iubeo...* dar să ni se dea și argumente serioase, cari să ne arate pentru ce e de datoria noastră de a urma calea ce ni se indică. Insă ce s-a făcut? S-a făcut o teorie despre plebiscit. Nu voi să mă întind mult asupra acestui punct; în ochii mei și în ochii partidului conservator, deosebirea între Constituțiune și plebiscit este ca aceea dintre război și tratatul de pace. Războiul crează starea reală, tratatul îi dă sancțiunea legală. Plebiscitul crează faptul îndeplinit, Constituțiunea însă singură stabilește raporturile legale între țară și Domn. Aceasta este, dacă nu mă înșel, teoria conservatoare.

Pe urmă a venit un lung șir de explicațiuni istorice și politice, despre modul cum s-a stabilit poziținea noastră internațională, începând cu tratatul de Paris, terminând cu tractatul de Berlin etc. și d. Maiorescu are aerul de a justifica, - este drept, cam de departe, după cum vă zicea d-lui mai deunăzi că are obiceiul de a o face, - intervențiunea europeană. Nu voi cerceta dar ce poate justifica această intervențiune, afirm însă că nici aci nu găsesc nici un argument în favoarea declarațiunii partidului conservator. A treia idee preponderantă în discursul d-lui Maiorescu a fost că trebuie să ne supunem voinței poporului, și aceasta ni se dă ca princip conservator. Ideea liberală este următoarea: în locul dreptului divin s-a pus voința suveranității naționale, noi, conservatorii, susținem că precum s-a făcut abuz cu dreptul divin, așa au făcut liberalii abuz cu dreptul suveranității naționale, și rațiunea noastră ne zice: avem în numele unui principiu o voință tiranică în contra căreia mă revolt; avem în numele altui principiu o altă voință tiranică în contra căreia iarăși mă revolt. Eu admit supunerea Ia voința poporului, cu rezerva însă ca în orice moment să pot cerceta

dacă acea voință nu este rătăcită, și în numele ideilor conservatoare din lumea întreagă afirm că mă voi opune ei, atunci când cred că, urmându-o, expun țara mea la pericole necalculabile *{Aplauze).*

Ce rămâne deci? Rămâne simpla declarațiune că partidul conservator primește opiniunea majorității de ieri, și a minorității de azi; aștept însă argumentele serioase, căci o simplă declarațiune nu îmi este

destul, nu numai când vine în numele unui partid, dar chiar când vine în numele țării întregi.

Vin acum la onor. d. Mârzescu... A!... mă iertați, uitasem pe d. Vernescu.

Onor. d. Vernescu a zis un *ce* care mi-a venit mie foarte bine: a afirmat că poporul evreiesc e cu totul asimilabil. A vorbit pe urmă despre temeri imaginare, despre pericolele ce ne închipuim că ne-ar veni din partea Europei; ne-a garantat cu autoritatea sa necontestată că asemenea pericole nu există și a terminat blestemând pe toți aceia cari nu vor vota proiectul majorității; blestemul său stă încă în aer, și așteaptă votul nostru, ca să știe asupra cărui cap vinovat are să cadă... *(Aplauze, râsete).*

Nu văd în aceasta iarăși nici un argument; căci deși în timpurile antice blestemele erau un argument, pentru că ele răsturnau tronuri, ridicau coroane, astăzi, din norocire, a trecut vremea aceea; ați venit cu șapte secole prea târziu, d-le Vernescu *(Aplauze, râsete).*

Vin acum la onor. d. Mârzescu. D. Mârzescu a vorbit cam un ceas...

Voci: Trei ceasuri!

D. P.P. Carp: Vă rog să nu mă întrerupeți, căci veți vedea că suntem de acord *(Ilaritate).*

A vorbit, zic, cam un ceas despre sanhedrin și despre organiza- țiunea rabinică în Franța; un lucru însă nu ne-a spus, pentru ce n-am putea și noi aplica la evreii de la noi principiile stabilite de sanhedrinul din Franța? A zis: e pericol, nu dau drepturi, pentru că în Franța altfel sunt organizați evreii, și la noi altfel.

Ei bine, eu cred că chiar dacă ar obține o declarațiune de la evrei, că subscriu declarațiunea sanhedrinului din

Franța, tot n-ar voi să le dea drepturi...

Voci: A zis că dă atunci.

D. P.P. Carp. A fixat un maximum de 10.000. Dar în fine nici aceasta nu este un argument, pentru că nimenea nu ne poate împiedica pe noi de a ne da țării orice legi vom voi; și chiar când am adopta legile Franței în această privire, nu se poate opune nimenea; nici Alianța israelită, nici d. Cremieux nu ne poate zice că n-avem dreptul să adoptăm legile Franței în această privință.

în al doilea ceas s-a întins d. Mârzescu asupra tratatului de la Berlin, și a părții de mijloc, dându-i o interpretare mai largă chiar decât cum i-au dat-o Puterile. Acum, întru cât privește tratatul de la Berlin, aș ruga să ne punem cât se poate mai puțin pe tărâmul interpretărilor, și

aceasta pentru că armele nu ne pot fi egale. Când vine un domn din opoziţiune şi zice că tratatul de Berlin, este aşa, aşa şi nu altfel, - cum voiţi ca eu să zic că nu este exact, când îndată-mi veţi zice că dau arme străinilor contra noastră *(Aplauze).* Apoi este aceasta o procedură, nu zic leală, curteană? Este bine ca să ne luptăm cu arme neegale, mai cu seamă când ştim că nu interpretarea noastră are să ne aducă la aplicarea unui tratat internaţional subscris de cele mai mari Puteri ale lumii?

A mai promis onor. d. Mârzescu să arate neagra perfidie ce stă în proiectul guvernului, dar aceasta a uitat-o, se vede din oboseală... *(Ilaritate).*

Acestea sunt mai toate argumentele ce s-au adus până acum. M-am întrebat atunci, cum se poate să avem în faţa noastră o aşa bogăţie de pasiune şi o aşa sărăcie de argumente. Căci faptul e patent. E pozitiv cum că această cestiune zdruncină Statul până în cele mai adânci fundamente ale lui. E pozitiv cum că pasiunile de o parte şi de alta sunt aşa de întărâtate, încât ele dau loc în această Cameră la nişte scene ce nu le pun în sarcina nimănui, ci le pun în sarcina unei situaţiuni care e mai forte decât noi. Şi în mijlocul acestor pasiuni grozave, să nu se găsească nici un argument serios, care să ne explice, care să justifice întărâtarea? înţeleg aceasta din partea maselor; din partea noastră nu înţeleg decât pasiunea pusă în serviciul unei cugetări, înarmată de sânge rece, ce dă loc la o hotărâre energică *(Aplauze).* Dar aşa, numai pasiuni în aer, fără să ştim pentru ce, nu pricep, şi înţeleg să se găsească oameni cari susţin că adevăratele argumente sunt de acele pe cari nu voiţi să le arătaţi la lumina zilei.

Am curăţit, d-lor, tărâmul pe care ne găsim noi astăzi, şi-mi veţi permite acum a merge înainte şi a studia cestiunea evreiască în sine şi în afară de pasiunile cari ne înconjoară şi de situaţiunea în care ne aflăm.

Ce este, d-lor, un evreu?

Un evreu este reprezentantul unei rase care din cea mai adâncă anticitate s-a dedat negoţului şi a cărui credinţă a fost privită în sânul popoarelor creştine, pe drept sau pe nedrept, ca o religiune spurcată; aşa încât ori unde se ivea câte un evreu, el era privit ca un om cu care creştinii nu

puteau fi în contact. Ei bine, care a fost rezultatul acestei situațiuni? Rezultatul a fost că această semințe, în viața practică și reală, a concentrat întreaga ei activitate asupra singurului lucru cu care îi era permis să se ocupe, asupra negoțului, și, pentru că fiecare om simte nevoie să găsească o reacțiune contra disprețului ce întâlnește pe tărâmul

real al vieții, evreii s-au ridicat pe tărâmul spiritual al religiunii și au căutat în legea lor mângâere la zilnica amărăciune la care erau expuși.

Prin urmare, avem niște oameni cari, pe de o parte, sunt tari, căci tare e acela care crede în ceva, și slab este ateul, slab e cine zice că mintea lui e mai presus de toate legile, și tare e acel care, crezând într-o lege superioară, își oțelește caracterul prin supunerea la o forță ideală ce îi stăpânește pasiunile și îl învață a domina pe alții, pentru că s-a dominat pe sine *{Aplauze).*

Pe de altă parte, această forță i-a dus pe tărâmul real la rezultate imense. Depărtați de noi de la orice activitate umană, alta decât activitatea economică, i-am obligat de a nu face alta decât de a câștiga, și ei astăzi se răzbună de disprețul nostru, ținând în mână capitalul, adică forța ce alimentează întreaga viață economică a Europei. Acesta e evreul în genere. Să vedem acum ce este el la noi.

Când România, cam virgină de orice cultură, s-a găsit deodată față cu civilizațiunea occidentală, era firesc să nu înțeleagă întregul mecanism și întregul mers al acestei civilizațiuni; era firesc ca de multe ori să confunde cauza cu efectul, și să crează că, imitând în mod superficial efectele, luând pur și simplu formele cari le-a luat civilizațiunea Occidentului, noi aveam să ajungem la același rezultat la care a ajuns Europa, și a uitat că ceea ce ne impune nouă în străinătate, ceea ce ne impune atât de tare încât ochii ne apun, nu era decât rezultatul unei munci anterioare pe care noi nu am făcut-o și fără care, cu toată imitațiunea noastră servilă, nu putem ajunge la nici o înflorire. Și când noi am gândit că libertatea pur și simplu poate crea civilizațiunea, ne-am înșelat amar, căci civilizațiunea crează libertatea, iar nu libertatea civilizațiunea *(Aplauze).*

Și când am venit noi și am luat organizați un ea întreagă

a popoarelor celor culte, fără să avem noi elementele necesarii, am fi trebuit să ne zicem că nu facem decât a pune bazele unei clădiri pe nisip, care trebuie să se prăbușească la cea întâi furtună. Așa am făcut, și care a fost rezultatul? Rezultatul a fost că noi, popor tânăr, ne-am aruncat exclusiv pe tărâmul politic. Am părăsit toată activitatea economică și fiecare din noi a voit să se bucure de aceeași egalitate, a voit să fie și ministru și deputat, și prefect, sub-prefect și primar, părăsind cealaltă activitate socială. Și nu numai atât, dar ne-am dat o orgamzațiune politică cu un personal mult mai mare decât în străinătate, pe când în realitate elementele de cari dispunem sunt mai restrânse.

în proporțiune cu Franța, noi n-ar trebui să avem decât 80 de deputați, și avem, din contră, 150 de deputați; în proporțiune n-ar trebui

să avem decât 10 prefecturi în țară, pe când avem 30, și n-am stat aici. Fiindcă toată lumea s-a aruncat pe tărâmul politic, pentru fiecare post politic avem un titular și 7, 8 candidați. Ei bine, unde ne mai rămâne atunci puterea pentru activitatea economică? Nicăeri. Și așa s-a întâmplat că locul lăsat gol a fost ocupat de evreu fără nici o luptă. Și dovada despre aceasta este că cu cât se lărgea cercul libertăților noastre, cu atât creștea numărul evreilor. Puțini la număr pe timpul Regulamentului, au crescut pe timpul Convenției, iar pe timpul Constituției numărul lor a devenit îngrijitor. Vina nu e a lor, vina e a noastră. Este timp a ne deștepta! Și dacă este un lucru de care mă bucur în tratatul de la Berlin, este că el ne obligă să deschidem ochii, și ne obligă a studia starea noastră socială.

Acum să nu gândiți, d-lor, că pentru aceasta un conservator trebuie să fie în contra libertăților; știți că atunci când unii s-au pronunțat în contra Constituției *{întreruperi'),* m-am făcut eu apărătorul ei. Dar o afirm, că o țară care pe lângă o Constituțiune liberală, ca a noastră, nu are o organizare socială conservatoare, acea țară este pierdută de mai-nainte, cu sau fără jidani *{Aplauze)...* De exemplu, d-lor, vina jidovilor este dacă ei sunt stăpâni în sate? Când a venit legea rurală, bazându-se pe un principiu de egalitate, a decretat că cârciumile nu mai sunt un monopol; care a fost rezultatul? A fost că în loc de o cârciumă, s-au ivit în fiecare comună șapte, și în loc de o familie ovreiască, au venit șapte. Aceasta ca exemplu.

Răul este deci serios astăzi. Evreii sunt stăpâni pe producțiunea noastră economică, și oricari ar fi măsurile represive ce veți lua astăzi, nu prin ele veți ajunge la un bun rezultat. Aș întreba pe d. Codrescu, dacă proiectul d-sale este mai larg sau mai restrâns decât legile actuale. Desigur este mai larg. Apoi dacă cu legi mai restrânse, rezultatul este deplorabil și tabloul făcut de d-sa îngrozitor, ce va fi când o lege mai largă se va face? Aș înțelege să nu se dea nimica, precum au spus d-nii Conta și Blaramberg. Aș merge mai departe încă și aș mări restricțiunile directe în contra evreilor, dacă aș crede în eficacitatea lor. Eu cred însă că aiurea stă leacul. înainte de toate sunt două lucruri cari trebuie să le avem în vedere: întâi, emanciparea economică a

satelor, și, al doilea, crearea forțată a concurenței prin târguri. Pentru primul punct, voi avea onoare a propune în sesiunea viitoare o lege ce va declara inalienabilitatea proprietății mici, o altă lege - ca cârciumile să fie monopolizate și proporțional pe populațiune. Voi avea onoare a veni cu o altă lege despre uzură, mai aspră decât acea de astăzi, și cu o lege care va garanta împrumuturile țăranilor. în fine, cu o lege care va da

muncilor agricole o altă garanție decât aceea ce ne oferă legea actuală, care dă loc la o adevărată împilare.

Pentru brațe, va trebui să înlăturăm pe români de la funcționarism, și atunci va veni o vreme în care democrația în loc să fie democrație bugetară, va fi o adevărată democrație a muncii, care nu cere de la libertate altceva decât garanția rezultatelor obținute prin strădania fiecăruia *{Aplauze).*

Ca să obțin această garanție, voi cere dar inamovibilitatea magistraturii, și voi cere crearea unei curți pentru contenciosul administrativ, care să dea o pepinieră de prefecți, ce va sustrage administrația de sub arbitrariul Camerei. Mi s-a întâmplat, ca ministru, ca din patru deputați, toți patru să ceară depărtarea unui prefect, dealmintrelea bun. Doi însă din acei deputați îmi cereau pe X, amemnțându-mă cu votul de blam, ceilalți doi îmi cereau pe Y, amenințându-mă asemenea cu vot de blam, dacă nu-i voi satisface. Ce fac districtele în asemenea stare de lucruri? O știți ca și mine.

Pentru astăzi mă opresc aici. Nu pot să vă expun întreg sistemul, întreaga teorie; am vrut numai să vă arăt cam în ce sens am trebui noi să lucrăm.

Față însă cu evreii, trebuie, pe de altă parte, să punem un capăt situațiunii de astăzi. Starea de război în care ne aflăm față cu dânșii, nu o putem continua fără pericol pentru țară.

Astăzi vedem că se întâmplă la noi lucrul cel mai straniu, adică că capitalul este în luptă cu producătorul, și nu luptă în teorie, ca în cărțile lui Proudhon, dar în luptă reală, și aceasta pentru că refuzăm acelor ce posed capitalul facultatea de a-1 pune la serviciul unei țări ce-i respinge din

sânul ei.

Ei bine, a venit timpul să curmăm această stare de lucruri; a venit timpul să arătăm evreilor că nu mai voim să fim cu dânșii într-o stare de luptă. Vrem să le zicem că astăzi sunt și ei cetățeni.

însă, d-lor, nici o tranziție nu se poate face în mod subit. Nu noi am creat această stare de lucruri, nu noi suntem cu desăvârșire răspunzători; de aceea, nu se poate cere ca noi să schimbăm totul într-o zi.

Pentru mine, modul de tranziținne este întâi acela de a ne garanta pământul nostru, iar, pe de altă parte, să probăm evreilor că voim să facem un început serios de emancipare, primindu-i de pe acum, în număr mic dar satisfăcător pentru dânșii, în cetatea noastră. De aceea am făcut și o propunere, gândind că ea corespunde cu acest început serios. Dar propunerea nu mi s-a primit și astăzi avem a face cu proiectul de lege al guvernului; n-am nimic de zis. Când voi veni la

paragrafe, voi avea onoare a prezenta acele modificări și acele amendamente ce cred eu că sunt de natură a ameliora legea, în sensul ideilor ce v-am expus.

Aceasta este cestiunea evreilor. Vin acum la faza acută în care a intrat astăzi. Cu vreo 14 sau 15 ani înapoi, România gândea cam ca mine. Ați văzut că s-a făcut un început serios, să se dea drepturi pe categorii.

D. Kogălniceanu era atunci în perfect acord cu d. Vernescu; de atuncea lucrurile s-au cam schimbat. A venit Constituția noastră; a vrut, în mod necugetat după mine, să nu se observe periodul de tranziție și a vrut să dea drepturi în întregimea lor.

Acțiunea necugetată a produs o reacțiune și mai necugetată încă. Ea a dat loc la emoțiuni populare, și votul Art. 7 s-a dat în urma distrugerii unei sinagoge și în urma presiunii unei populațiuni cam turbulente care înconjura Adunarea. Nu știu dacă într-un mod cugetat sau necugetat, dar votul acela, care a adus înscrierea Art. 7, era votul unei Camere ce se supunea emoțiunilor populare, și azi putem vedea prin experiență câtă nedreptate au acei cari vor să ne supunem emoțiunilor populare. Și atunci poporul era înspăimântat, dar în loc să se pună la lucru, să remedieze răul, a crezut că prin măsuri represive și violente poate remedia, și a înscris acel paragraf. Asemenea exemple de supunere la emoțiunile populare nu sunt prea încurajatoare pentru mine, și culeg din istoria noastră modernă dreptul ce-1 revendicam adineaori de a judeca dacă emoțiunea populară este întemeiată sau nu. Abia se votase Art. 7 și s-a constatat că răul merge crescând, căci răul a rămas și ura a crescut. întâi să ne punem pe tărâmul organizării sociale; ne-am luat după un grup politic care a târât cestiunea pe tărâmul politic și a făcut din ura în contra evreilor o dogmă de partid. Dacă imput ceva prezidentului de Consiliu actual, este că nu numai a tolerat aceasta, dar, o spun cu francheță, a căutat să facă capital politic din aceasta și ca să atragă pe fracțiune și-a dat aerul de a crede că prin măsuri administrative poate să se curme răul.

Mi-aduc aminte că am făcut o interpelare la 1868, pe atunci nu aveam încă stofa de om de stat *{Râsete'},* cuvintele mele nu aveau autoritatea care poate mi-o dau 14

ani de viață parlamentară. D. Brătianu n-a voit să mă asculte și a avut chiar bună-voința a mă trata de trădător și pe lângă multe alte personalități, pe cari sunt convins că le-a uitat, precum le-am uitat și eu, mi-a zis că numai prin măsuri

[1] Aluzie la un cuvânt al lui Boerescu, care zisese cu câteva zile înainte că d. Carp are stofa unui om de stat.

administrative se poate regula cestiunea. Astăzi cred că și-a schimbat părerea, căci nu prin măsuri administrative și represive putem să curmăm răul. Ar fi fost însă puțin, dacă această eroare ar fi fost numai o încercare zadarnică. Ea a avut un efect mai trist: nu numai că n-a făcut nici un bine în țară, dar ne-a făcut rău în străinătate. Când a văzut Europa că noi tratăm această cestiune prin măsuri represive constituționale și prin măsuri represive administrative, și-a zis: aceasta nu se poate tolera. S-au făcut remonstranțe și toți aceia cari au ocupat funcțiuni în această țară, știu cele ce s-au întâmplat: am luptat, am explicat, și Europa, așteptând ora cuvenită, a tolerat până când a venit cu prilejul tratatului de la Berlin și a zis: trebuie să regulăm noi cestiunea. Și, d-lor, când vedeam pe d. Conta că vine să apere Art. 7 în numele științei, și când vedeam pe d. Codrescu că-1 apără în numele intereselor naționale, îmi puneam întrebarea: fără Art. 7 am fi avut Art. 44? Este evident că nu; pentru țară nu ați făcut în cestiunea israelită absolut nimic prin asemeni măsuri represive, iar în străinătate am fost tratați ca barbari.

Prin urmare, aceasta e o cale cu desăvârșire rătăcită, pe care nu trebuie să ne mai punem; și repet: dacă este un bine în tratatul de la Berlin, cred că acel bine este că suntem siliți a ne uita cu sânge rece în ochii cestiunii însăși și a ne zice: aci e răul și pe calea aceasta trebuie să mergem spre a-1 lecui.

Având aceste păreri, d-lor, înțelegeți prea bine că nu mă pot eu supune așa-pretinsului curent național. Eu admit instinctul la o națiune; admit ca ea să simță că e un rău, precum fiecare om când e bolnav simte că-1 doare; dar nu admit ca bolnavul să zică el: iată doctoria ce trebuie să mi-o dea doctorul *(Murmure prelungite}.* Există un rău în țară, un rău economic, un rău social: atâta e dator curentul să ne arate; iar mijloacele suntem noi datori să le arătăm. Noi însă,

în loc de a lumina pe popor, când venim și primim inspirațiuni de la dânsul, în multe cestiuni nu facem decât a prostitua inteligența pe care Dumnezeu a binevoit să ne-o dea. Și aceia cari se cred că au primit o cultură mai înaltă, aceia au datoria sacră de a veni, când poporul e rătăcit, să-i zică: nu merg după tine, tu ai facultatea de a simți răul, leacul rămâne la mine să-l indic, iar datoria ta este să-l urmezi *(Murmure}.*

Acestea sunt, d-lor, cele ce am onoare să vă spun în discuțiune generală. Eu vă rog să luați în considerațiune proiectul guvernului, rămânând ca în urmă să aducem amendamente în bine sau în rău.

D. George Mârzescu: Dacă ești d-ta aici, nu se poate amenda decât în bine.

D. P.P. Carp. D-le Mârzescu, vă dau *rendez-vous* diseară la Jockey-Club pentru glume *{Ilaritate mare).*

Rămâne, d-lor, zic, să amendăm proiectul la discuțiunea pe paragrafe.

Și dacă cuvintele mele vor fi avut darul să schimbe un vot măcar, și acel vot să fie acela ce ne trebuie pentru două treimi, mă voi crede răzbunat și de laudele unora și de ocările altora, și voi primi în liniște blestemele de astăzi, sigur fiind că va veni o vreme în care românii vor ști să distingă pe acei cari, măgulind numai niște pasiuni meschine, își crează un piedestal efemer, ca orice lucru ce e bazat pe o popularitate trecătoare *{Aplauze).*

Mai iau cuvântul, în zilele următoare, deputății C. Christodulo-Cerchez, contra revizuirii; N. Ionescu, care admite numai împământenirea străinilor cari au luat parte în războiul pentru neatârnare; R. Cemătescu, care este de aceeași părere; ministrul de Externe Vasile Boerescu, Lascar Costin, Al. Sihleanu, N. Blaremberg, care cere ca votul să fie pe față, G. Chițu, primul ministru I C. Brătianu, Al. Lahovari și ministrul de Interne M. Kogălniceanu. In ședința din 6 octombrie, deputatul Giani citește din nou raportul și proiectul de lege relativ la revizuirea Art. 7, după care iau cuvântul deputății Titu Maiorescu și T. Ciupercescu. Legea în total se votează cu 132 voturi, 9 voturi fiind contra și 2 abțineri (una a deputatului P.P. Carp).

INALIENABILITATEA ȘI INDIVIZIBILITATEA
PĂMÂNTURILOR RURALE MICI
[LEGE]

Ședința Camerei din 11 decembrie 1879

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, am onoare, în numele unui număr oarecare de deputați, a prezenta un proiect de lege, izvorât din inițiativa parlamentară, pentru inalienabilitatea și indivizibilitatea pământurilor rurale celor mici.

Iată cuprinderea acestui proiect de lege:

Expunere de motive

Ultimul război ne-a creat o nouă pozițiune internațională și a modificat adânc raporturile noastre cu celelalte state europene. Fără a recunoaște consecințele ce va avea pentru viitorul României faptul unei depline neatârnări, nu trebuie să uităm că principiul integrității Imperiului otoman a fost lung timp scutul ocrotitor sub care am putut proceda la reedificarea Statului român. Astăzi, acest principiu nu mai are nici o aplicațiune la noi, și în propriile noastre forțe, în întărirea tuturor elementelor sociale, trebuie să căutăm o compensațiune pentru lipsa puternicei stavile ce s-a prăbușit în mijlocul evenimentelor petrecute în anii din urmă. Unul din aceste elemente este elementul țărănesc. Starea materială a țăranului, puterea rădăcinilor ce-l leagă cu pământul pe care s-a născut, încrederea că dreptul lui asupra ogorului său este la adăpostul oricărei atingeri din partea celui mai dibaci sau a celui mai tare, și că viitorul poate mări, iar nici într-un caz micșora ceea ce posedă astăzi, - iată în mari trăsături punctele de căpetenie ce reclamă părinteasca îngrijire a Statului. Un popor în care clasa țăranilor ar tinde a se transforma în proletariat agricol, nu va găsi niciodată în fiii săi acea putere fizică și morală care îi pune la înălțimea sacrificiilor ce apărarea individualității sale impune adeseori

unei națiuni. Ca să ne ferim de un asemenea pericol, trebuie să cercetăm cari sunt cauzele ce ar putea slăbi elementul țărănesc. în primul rând vom pune exproprierea în folosul claselor mai culte și înzestrate prin urmare cu arma puternică

a unei inteligenți mai superioare. Istoria noastră anteregulamentară și propria noastră experiență până la 48 ne arată ce soartă au avut moșnenii în lupta lor cu proprietatea cea mare. Este drept că legea rurală a distrus în parte efectele unor nedreptăți seculare; nu e mai puțin adevărat însă, că pentru moșneni nu am făcut nimica, și dacă cazurile de expropriere în folosul proprietății celei mari au devenit cu totul rare, ea se face astăzi pe o scară întinsă pe seama celor mai puternici și influenți dintre moșnenii înșiși. Prezentatorii acestei legi cunosc cazuri în cari țăranii, deveniți primari, au ajuns, după o funcționare de 10 ani, a poseda 600 și mai bine de pogoane din pământurile răzășești.

O altă cauză este că amorul proprietății nu a devenit încă la toți țăranii atât de puternic, încât să puie în apărarea pământului lor toată energia de care sunt capabili. Aceasta o zicem nu atât în privirea moșnenilor, cât în privirea țăranilor împroprietăriți din nou.

Pentru dânșii, trecutul a împiedicat mai mult decât a dezvoltat amorul proprietății; de aceea găsim în mai toate comunele de foști clăcași numeroase cazuri unde țăranul a lăsat chiar de la început pământul în părăginire, fără alt motiv decât acela că nu voia să se supună la o muncă mai intensivă. Pericolul ar fi mai puțin îngrijitor, dacă am putea crede că periodul de 30 ani, prevăzut în legea rurală, este suficient pentru întemeierea unor simțiminte mai bune. Un studiu serios al naturii umane ne învață însă, că deprinderi rele pot deveni o a doua natură și că avem nevoie de un lung șir de secole pentru a lecui moravuri ce au luat cu vremea caracterul unor boli fiziologice. Chiar dacă am exagera îndoielile noastre în această privire, totuși foștii clăcași ar fi impuși și ei mai târziu la pericolele de expropriere ce înconjoară astăzi pe moșneni. Vom aminti încă, că lipsa unei asistențe judiciare și greutățile ce ar întâmpina organizarea ei, face poziținea țăranului atât de grea, față cu complicata noastră jurisdicțiune, încât apărarea în justiție e aproape imposibilă. în fine, divizibilitatea proprietății, impusă prin legile noastre asupra moștenirii, este o cauză nu mai puțin puternică de slăbire pentru elementul țărănesc. Prin ea, proprietatea cea mică se țăndărește și dispare fără folos

pentru nimeni.

în Franța, acest sistem a produs efecte dezastroase, pe cari toți le simt, dar a căror înlăturare este împiedicată prin prevențiuni mai puternice chiar decât consecința unei adevărate calamități naționale. Germania, mai puțin accesibilă la niște teorii generale și egalitare, ce corespund poate cu idealurile umane, dar cari sunt în contradicțiune pipăită cu firea reală a lucrurilor, a înțeles unde e adevărul, și parlamentul

german nu numai că a respins încercările făcute de a distruge legile de indivizibilitate ce cârmuiau așa-numitele «Bauernhofe» în Westphalia, dar a primit și legea d-lui Schorlemer: act care întinde sistemul indivizibilității și asupra altor provincii, de exemplu asupra provinciilor renane.

împinși de aceste îndemnuri, avem onoarea, d-lor deputați, de a vă prezenta alăturatul proiect de lege. El stabilește principiul inalienabilității și al indivizibilității pământurilor țărănești și codifică toate consecințele ce izvorăsc dintrânsul. Avem adânca convicțiune că el va întări temeliile Statului și va mări vitalitatea lui sub punctul de vedere național. Sub punctul de vedere economic, el va produce efectele ce produc micile, dar numeroasele râulețe, fără cari fluviile cele mari, ce înavuțesc imperii întinse, ar fi cu neputință.

P.P. Carp.

Lege
pentru inalienabilitatea și indivizibilitatea proprietății rurale celei mici

1. Se declară inalienabile și indivizibile toate pământurile țărănești din România.
2. Prin pământuri țărănești se înțeleg acele proprietăți rurale cari nu trec peste 30 pogoane din Valahia și peste 10 falei în Moldova și cari sunt astăzi stăpânite sau de răzeși (moșneni) sau de foștii clăcași.
3. în timp de șase luni de la promulgarea acestei legi, autoritățile comunale, de împreună cu trei contribuabili dintre cei mai impuși, vor întocmi un tablou de toate pământurile țărănești aflate pe teritoriul comunei. Acest

tablou va cuprinde numărul și întinderea pământurilor, precum și numele proprietarilor actuali, oricare ar fi dealtfel titlul lor de proprietate. El se va face în două exemplare, din cari unul se va păstra în arhiva comunei, iar cellalt se va înainta tribunalului respectiv, care îl va transcrie în un registru special.

Tablourile astfel întocmite vor servi de act doveditor și nu vor putea fi atacate decât prin inscripțiune în falș.

4. Moștenirea pământurilor țărănești revine de drept fiului celui mai mare, sau reprezentantului său direct după dreptul de primogenitură, întru cât el este de sex bărbătesc. în lipsă de moștenitor bărbătesc, moștenește fiica cea mai mare, și, în lipsă de moștenitor direct, cel mai în vârstă dintre acei în drept, conform cu regulele stabilite prin codul civil.

5. Copiii legitimați prin căsătorie vor avea aceleași drepturi ca copiii legitimi. Copiii legitimi sau legitimați se preferă copiilor adoptivi.

6. Dacă prin moștenire sau prin măritiș, mai multe pământuri devin proprietatea unui singur, ele pot fi lăsate la mai mulți moștenitori, conform cu dreptul comun, astfel însă ca niciodată subdiviziunea să nu fie mai mică decât mărimea primitivă a unui pământ țărănesc. în acest caz, fiul cel mai mare moștenește pământul cel mai întins.

7. Acel care va fi moștenit întregul imobil, conform cu art. 4, sau va fi principalul moștenitor, conform cu art. 6, e dator a alimenta pe bunul și buna, pe consortul defunctului și pe frații săi până la majoritate.

8. Orice vânzare simulată, fie ea sub formă de emfiteoză, de uzufruct, de antecreză, de arendare, pe mai mult de 10 ani sau sub veri ce altă formă, este de drept nulă.

9. Sub nici un cuvânt pământurile țărănești nu se pot ipoteca.

10. Când moștenirea vreunui pământ țărănesc devine vacantă, el se vinde de către judecătorul de ocol prin licitație publică în folosul comunei. Nu vor fi admiși la licitație decât țăranii cari nu posed pământ.

11. Revendicarea unui pământ țărănesc prin calea procesuală este cu totul oprită. De această regulă sunt scutite:

a) Cazurile cari izvorăsc din inscripțiunea în falș, în contra tablourilor prevăzute la art. 3.

h) Cazurile cari izvorăsc din constatarea dreptului de primogenitură.

12. Inscripțiunile în falș prevăzute la al. a, din art. 11, nu vor fi admise decât în cele trei luni cari urmează transcrierei tablourilor de către tribunale. Ele se vor adresa tribunalului județului respectiv și sentințele tribunalului vor fi supuse recursului în casație, fără a trece prin instanțele de apel. Recursul se va declara la grefa tribunalului în termen de o lună de la pronunțarea sentinței. Tribunalele și Curtea de casație vor judeca în termen scurt și cu precădere fără drept de opoziție și fără aplicarea art. 151 al procedure! civile. Ele vor invoca din oficiu toate mijloacele de apărare în favoarea părților.

Curtea de casație, admițând faptele constatate de tribunal ca constante, va judeca în mod definitiv, fără să retrimită cauza. Procedura va fi gratuită, chiar în cât privește

citațiunile portăreilor.

Grefa tribunalelor și a Curții de casație vor încunoștiința autoritățile comunale dacă părțile au declarat recursul și dacă s-a judecat recursul.

Această procedură se aplică și la cazurile prevăzute la aliniatul *b* din art. 11.

13. Procesele pendinte la promulgarea acestei legi își vor urma cursul lor. în asemenea caz, precum și în cazurile prevăzute la art. 11, dacă sentința definitivă reclamă rectificarea tablourilor, ea se va face tot cu formele prescrise prin art. 3.

14. Orice altă avere a țăranilor, afară de imobilul rural și de clădirile ce se află pe dânsul, se moștenește și se împarte conform dispozițiunilor codului civil.

București, 12 Decemvrie 1879.

Proiectul poartă semnăturile următorilor deputați:

T. Maiorescu, PS. Aurelian, Al.l. Popescu, P.P. Carp, I. Agarici Colonel Călinescu, N. Catargi, I. Negruzzi.

ÎN CONTRA UNOR INSINUĂRI CALOMNIOASE

Ședința Camerei din 16 ianuarie 1880

în ședința din 15 ianuarie s-a dezbătut din nou chestiunea răscumpărării căilor ferate. Primul ministru I.C. Brătianu, răspunzând deputatului N. Blaremberg, spune că unele grupuri din opoziție ridică de multe ori stindarde anticonstituționale și afirmă că atât în chestiunea israelită, cât și în aceea a drumului de fier, unii reprezentanți ai poporului au afirmat că parlamentul țării ar fi perfid și de rea credință.

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, în urma ultimei părți a discursului de ieri al d-lui președinte al Consiliului, am onoare a anunța următoarea interpelare:

«Am onoare de a interpela pe d. prim-ministru, dacă este în interesul țării și a dezvoltării sistemului parlamentar de a întrebuința, ca armă de partid, insinuări nefundate și calomnioase?»

D. președinte al Camerei: D. ministru cere trei zile?

D. președinte al Consiliului: Las ca Camera să judece.

Voci: Aceasta nu este interpelare.

Voci: Este interpelare, dar violentă.

D. G. Chițu: Orice ar fi, noi rugăm guvernul să încuviințeze a se dezvolta interpelarea, ca să vedem ce este.

D. președinte al Consiliului: Prea bine, dar știu că și onor. d. Maiorescu are să facă tot această interpelare, și rog să o facă și d-sa, ca să pot răspunde la amândoi deodată, fiindcă starea sănătății mele nu-mi permite să țin două discursuri în o ședință.

D. președinte al Camerei: Atunci d. Carp este rugat a-și dezvolta interpelarea.

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, dacă am luat calea interpelării, iar nu calea unei cestiuni personale, am făcut-o dintr-un motiv foarte firesc.

Când se fac în Cameră asemenea declarări vagi, atingătoare însă de onoarea fiecărui membru din opozițiune,

este evident că, fiecare venind să facă o cestiune personală, s-ar produce'un efect ridicul.

Pe calea însă a interpelării, se generalizează cestiunea, și fiecare are în discuțiune facultatea și posibilitatea de a limpezi situațiunea și de a face să ne cunoaștem unii pe alții.

Acesta este, d-lor, motivul pentru care m-am servit de dreptul ce ne dă regulamentul nostru de a interpela pe guvern.

Acum vin la obiectul interpelării mele și vă rog să îmi dați voie să citesc primele cuvinte ale d-lui prim-ministru. D-sa zice: «în cestiunea israelită, dându-se soluțiunea ce s-a dat, se credea că toți vor fi împăcați; cu toate acestea, s-au găsit români cari, nu numai că au vorbit aci la tribună, dar au scris în străinătate, zicând: guvernul și majoritatea Camerei vă mistifică».

Apoi, d-lor, vine la cestiunea drumului de fier și zice: «în cestiunea drumului de fier, lasă că cei interesați... *(Citește).* încât guvernul german, naiv cum este el totdeauna, a trebuit să aștepte dezlegările trimise de aci, ca să se opună acestei legi și să înțeleagă la rândul său enorma mistificare la care era expus prin amendamentul d-lui Ferichide»[§].

Acum vom discuta amândouă cestiunile, însă mai înainte de toate să îmi permiteți a generaliza cestiunea întru cât privește modul d-lui ministru de a discuta cu noi.

Am onoare de a fi sau deputat sau senator de la 1868; prin urmare, de 11 ani sunt în luptă continuă cu d. Brătianu. în toate discuțiunile, când era lupta mai înverșunată, d. Brătianu n-a adus înainte decât două argumente principale: patriotismul d-sale și al partidului d-sale, nepatriotismul și trădarea adversarilor săi.

Acum, eu nu cer ca d. Brătianu și partidul său să aibă bună opiniune de noi; când însă acuzațiunea merge așa de departe, încât denunță o conivență cu străinii, adică un act de înaltă trădare, eu cer ca, fără probe bine stabilite, asemenea arme să nu se întrebuințeze, și, cum am zis-o, cer aceasta în folosul țării și a dezvoltării instituțiunilor noastre parlamentare.

§ Mihail Pherekyde.

’Mi aduc aminte că la 1868, în cestiunea evreilor, d. Brătianu nu era încă convertit la ideile umanitare moderne.

Atunci am făcut o interpelare și răspunsul a fost că eu, neavând încredere în poșta română, m-am dus la graniță și de acolo am expediat scrisoarea mea care a avut meritul să deschidă ochii împărăților asupra modului cum se tratează cestiunea evreilor la noi.

Mai deunăzi, în cestiunea drumului de fier, la Senat, d. Brătianu, iarăși cu argumentul patriotismului d-sale și al partidului său, și nepatriotism și trădare din partea opoziției, a zis că noi, cu toate că aceasta nu mă privește pe mine personal, am tratat cu Viena și Berlinul,

și că votarea concesiunei Strussberg a fost în urma unei împăcări provocată de noi între interesele Austriei și ale Germaniei. Ieri iarăși s-au repetat aceleași acuzări. Ei bine, înțelegeți d-voastră că atunci când într-un șir de ani se repetă aceleași argumente și se întrebuințează aceleași arme, atunci nu se mai poate zice că e un lucru scăpat în focul .improvizației și sunt în drept a privi acele cuvinte ca o armă de partid, permisă atunci când se aduc probe, dar nepermisă când nu se bazează pe nimic, căci atunci nu mai eîn interesul țării, ci în interesul calomniei, și avem datoria să ridicăm vocea contra unui asemenea sistem care lovește nu în indivizi, dar se resfrânge asupra unui partid întreg. Acum, d-lor, să-mi permiteți să fac o destăinuire din viața mea politică. Când la 1870 se începuse războiul între Germania și Franța, eram ministru de externe, într-o dimineață, vine la mine reprezentantul Austriei, baronul Pottenburg, și îmi zice: «Sunt însărcinat a-ți face în numele guvernului meu următoarea declarațiune: Au venit propuneri din țară pentru răsturnarea Măriei Sale. Acele propuneri s-au adresat la Paris, și de la Paris s-au comunicat guvernului austriac, și sunt însărcinat, în numele guvernului meu, a-ți spune că guvernul Austriei a respins asemenea propuneri și că va fi totdeauna amicul fidel al Măriei Sale». Ducându-mă pe urmă ca agent al țării la Viena, contele Andrassy, care pe atunci, la 1870, era ministru-președinte în Ungaria, care, ca atare, primise comunicațiuni din toate depeșile exterioare, mi-a făcut o declarațiune absolut identică cu aceea a d-lui baron Pottenburg... S-a întâmplat și răscoala de la Ploiești *(Mișcări).* Oare era conexiune între aceste cazuri? Și vedeți că am numit nume proprii, și nici baronul Pottenburg, nici cornițele Andrassy nu vor putea să-mi dea o dezmințire.

Dacă am pune în conexitate aceste lucruri, și dacă am voi să întrebuințăm armele pe cari le întrebuințați d-voastră, oare nu vedeți la ce am ajunge? Dar nu am făcut-o niciodată *(întreruperi).*

Și dacă am atins aceste fapte, am făcut-o numai ca să vă dăm un exemplu cum aparențele câteodată înșeală, și dacă judecați după aparențe, nu știu cine va fi osândit în cestiunea de care vorbesc.

D-lor, întru cât privește conspirarea cu străinătatea, din

istoria altor țări și a țării mele, am învățat că numai două soiuri de indivizi lucrează cu străinătatea în contra țării lor: demagogii și pretendenții.

O voce: Aristocrații. *(întreruperi).*

O voce: Revoluțiunea franceză. *(întreruperi).*

D. președinte: Nu înțeleg să întrerupă partea aceea care nu a avut și nu are pretendenți. *(Aplauze; ilaritate).*

D. Eug. Ghica: Nu se știe până la urmă. *(întreruperi).*

D. președinte: Nu au drept să întrerupă, căci nu au de ce să se supere. *{Aplauze).*

D. P.P. Carp: Nu au avut poate pretendenți la Domnie, dar au avut pretendenți la președința republicii.

D. președinte: Aceea e altceva; nu am să zic nimic.

D. P.P. Carp. Rezultatele sunt tot aceleași.

Ca să vă dau un exemplu iară, cum demagogii lucrează câteodată: câteva luni înaintea căderii noastre - regret că d. Lahovari nu este [de] față, căci era în consiliul de miniștri alăturea cu mine, și poate rectifica aserțiunile mele dacă nu sunt exacte.

Voci: Mai tare.

D. P.P. Carp: Câteva luni înaintea căderii noastre, o persoană autorizată a venit și a declarat Măriei Sale că dacă guvernul conservator va sta multă vreme la putere, ei nu mai răspund de viața Măriei Sale.

Iarăși o armă demagogică. Iarăși nu acuz pe nimeni; dar înțelegeți bine că nu noi aveam interesul să se pericliteze viața Măriei Sale cu străinii. De aceea, repet, în asemenea materii, nu istoria noastră, dar istoria tuturor țărilor ne arată că străinii n-au lucrat decât cu demagogii și cu pretendenții. Noi nu suntem nici una, nici alta.

Dacă însă din nenorocire vreunul dintre noi ar fi fost atât de dezbrăcat de patriotism, cum crede d. Brătianu și partidul său că suntem, încât, în o cestiune oarecare, am face apel la străini, atunci e ceva individual, și somez pe d. Brătianu ca, împreună cu mine, să căutăm acea persoană și noi împreună cu toții s-o condamnăm.

Dar, o repet, dacă asemenea lucruri se vor proba, se va vedea că ele sunt lucruri individuale și, prin urmare, într-un asemenea caz, nu putem admite ca acțiunea rea a unui singur individ să se resfrângă asupra unui partid întreg.

Acestea sunt, în puține cuvinte, dezvoltările ce am crezut de cuviință să dau interpelării mele. Aștept răspunsul d-lui prim-ministru și-l rog ca răspunsul d-sale să coprinză două lucruri: 1) dacă insinuațiunile d-sale vagi, cari nu numeau pe nimeni, întrebuințate însă ca argument într-o cestiune serioasă, se adresează sau la un partid, sau la un grup din opoziținne, și al 2) dacă a avut în vedere anume o persoană, să binevoiască a numi acele persoane și să binevoiască, pe lângă numirea lor, să ne dea și probele, pe cari suntem în drept de a i le cere.

Deputatul Titu Maiorescu citează un pasaj din discursul primului-ministru și se ridică de asemenea împotriva acuzărilor aduse unui pretins grup din opoziție, pe cari le declară, dacă s-ar referi la dânsul, drept calomnie. Primu l-ministru repetă acuzările sale, așa că-i răspunde pentru a'doua oară

D. P.P. Carp: D-lor deputați, când am terminat dezvoltările ce am crezut că trebuie să dau interpelațiunii mele, am rugat pe d. prim-ministru să-mi dea două răspunsuri: unul privitor la o colectivitate, adică la partidul din care am onoare să fac parte, și altul privitor la persoanele ce erau indicate prin insinuațiunile d-sale. D. prim-ministru nu a binevoit a satisface cererea mea, căci la nici una din întrebările pe cari [le-]am pus, nu a răspuns; nu ne-a zis nici dacă acuzările de conspirațiune cu străinii erau privitoare la grupul nostru, nici dacă erau privitoare la cutare sau cutare persoană.

Acesta ar fi fost un răspuns neted și categoric, care ar fi ieșit din generalitățile cam vagi, și care ne-ar fi permis o discuțiune reală, de care - după aparență - d. prim-ministru voiește să fugă, d-sa voiește să se sustragă de la discuțiune, și voiește să se sustragă, cum?

D. președinte al Consiliului: Cer cuvântul.

D. P.P. Carp. El refuză discuțiunea zicând: gândiți că d. Carp este gelos de onoarea lui? Gândiți că d. Maiorescu a avut dreptate de a se simți jignit în sentimentele cele mai delicate care le are un om? Nu; este drept că am insinuat, este drept că acele atacuri erau grozave; dar nu acesta a fost temeiul d-voastră de a vă ridica; temeiul d-voastră a fost că după eșecul politic sunteți paraponisiți astăzi mai mult decât ieri.

Ei bine, să creadă d. prim-ministru că nu avem în gând să provocăm astăzi o schimbare de majoritate. Toate calitățile pot să le recunosc d-lui prim-ministru, numai naivitatea nu. Și a crede că noi, apărând onoarea noastră, am fi putut spera să atragem cu noi majoritatea d-sale, ar fi naiv.

Nu am voit să provocăm nici vot de încredere, nici de neîncredere; am voit pur și simplu să producem o reacțiune în contra răului obicei de a înlocui argumentele prin insinuațiuni.

Când, de exemplu, se combate o convențiune și se aduc argumente în cestiune, gândiți d-voastră că d. prim-ministru vă cere încrederea fiindcă argumentele noastre au fost rele? Nu! Principalul argument al d-sale este să votați, căci dacă nu votați d-voastră, ceilalți vor face mai rău; prin urmare, la argumente se opune insinuarea; și dacă pe calea aceasta d-

voastră voiți să faceți tot ceea ce credeți că suntem în stare noi să facem, atunci vai de țara aceasta! Dacă hotărârile d-voastră atârnă de la presupunerea ce o aveți în privința intențiunii noastre, și toate relele voiți să le faceți numai ca să nu le facem noi, vă suntem recunoscători că vă însărcinați cu această sarcină; dar o repet: vai de această țară! Paraponisiți, că nu suntem la putere!

Voci: Cam așa este.

D. P.P. Carp: Apoi credeți d-voastră că este un partid sau un om politic în vreo țară oarecare destul de lipsit de francheță ca să nu zică că el dorește să ajungă la putere ca să realizeze ideile sale? Și dacă noi luptăm cu d-voastră, și d-voastră luptați cu noi, țelul final nu este puterea? Pentru ce? Pentru că singură puterea vă dă și d-voastră și nouă facultatea de a realiza principiile și a le traduce în fapte. Prin urmare, a zice cuiva că umblă după putere și a-i face o acuzațiune din ceea ce este o datorie, - acesta este un straniu mod de a argumenta, și el se întrebuințează numai la noi, iar nu și în altă parte. Alta e a zice că voiește cineva puterea numai pentru putere, și aceasta o știe d. Brătianu foarte bine, că nu se poate adresa nici mie, nici d-lui Maiorescu, fiindcă, dacă am fi voit puterea pentru putere, am fi jucat și noi rolul ce joacă azi unii din foștii conservatori. Dar fiindcă nu am voit puterea decât numai pentru realizarea credințelor noastre, de aceea am refuzat de a juca un rol nedemn de noi.

Apoi, mai ziceți d-voastră, în loc de a răspunde la întrebările precise ce vi le făceam, că unora din noi le pare rău că nu se bucură de autoritatea de care se bucurau părinții lor. Ei bine, voi răspunde și aci. Noi suntem oameni moderni, și pe tărâmul muncii, pe tărâmul culturii, pe orice tărâm al vieții moderne, primim lupta cu fiecare din d-voastră, și sunt mândru de a putea declara că am muncit destul în viața mea ca să nu mă tem de această luptă. Mai zice d. prim-ministru că dacă a insinuat, a făcut-o pentru că noi i-am dat exemplu.

D. prim-ministru: Nu este exact.

D. P.P. Carp: Ați zis că noi am început, și-mi pare rău că din exemplele ce am dat noi, d. prim-ministru a ales numai cele rele *{întreruperi).* Dar așa să fie oare? Oare, când noi

am acuzat pe d. prim-ministru că în contra intereselor țării a pus la dispoziținea Rusiei România întreagă și a ajutat la crearea unor state slave mai multe decât erau înainte în jurul Statului nostru, cari prin naționalitatea lor erau ostile, am insinuat? Nu am făcut o insinuațiune, ci am făcut o acuzațiune francă, care o fac și astăzi. Și astăzi, ca și atunci, cred că nu era în interesul nostru că să jertfim sânge și milioane ca să domnească astăzi un principe liber ales în Bulgaria... Și aceasta am facut-o ca un act de patriotism. Nu este treaba noastră să urmărim pe aceia cari prin naționalitatea lor sunt ostili nouă; și dacă este permis, cum zicea poetul latin, de a alătura pe cele mici cu cele mari, să vă aduc exemplul d-lui Thiers, care zicea în Franța: nu ajutați la mărirea Germaniei, căci mărind Germania micșorați Franța. Aceste cuvinte ar fi trebuit nu numai să le admirăm, dar să le și întipărim în inima noastră.

Când am zis că la 1870 comunicări oficiale din partea guvernelor vecine ne-au denunțat oarecari uneltiri, atunci am zis că nu putem merge numai după aparență.

D. prim-ministru. Nu e nici un raport oficial.

D. P.P. Carp: Afirm cuvintele contelui Andrassy, care trăiește și sunt sigur că nu mă va dezminți. Am zis că dacă ar fi să mergem numai după aparență, și am pune unul lângă altul denunțările cu faptul de la Ploiești, am putea face noi insinuări; dar nu o facem, pentru că în asemeni materii nu voim să mergem după aparență; fiindcă, când se atinge onoarea unui partid, ca și a unui individ, atunci trebuiesc probe, și o mărturisesc că nu le-am avut. Și când am dat un exemplu la adresa unui întrerupător ca d-voastră, dacă am judeca după aparențe, ați putea fi acuzați de-a conspira cu străinii, iar nu noi, am voit să se arate unde mergem cu sistemul acesta și cum arma se poate întoarce în contra d-voastră. A mai cercetat d. prim-ministru filiera aristocratică a unora din noi. Dar, de când cuvântul conservator este sinonim cu aristocrație?

D. prim-ministru: Și eu sunt conservator.

D. P.P. Carp: Să bine-voiască d. Brătianu să-mi permită a-1 întreba de când s-a făcut conservator, și să-mi permită a-i spune că d-lui este din acei conservatori cari, cum zicea d. I. Negură, conspiră în contra țării când sunt la putere și în contra Tronului când sunt în opoziție.

D. prim-ministru. O insinuațiune foarte fină.

D. P.P. Carp: Cuvântul nu iese din gura mea, ci a unui liberal, d. Iancu Negură, care vă cunoștea mai bine decât mine.

D. președinte: Și pe care vă o însușiți d-voastră; prin urmare, să nu vă supărați când vi se va răspunde, și să nu mă acuzați pe mine.

D. P.P. Carp. Este știut, d-le președinte, că d-voastră aveți soarta nenorocită de a fi acuzat și de binele și de răul ce se petrece în țara aceasta; prin urmare trebuie să fiți deprins cu aceasta. Cât pentru mine, nu eu voi mări numărul acelor ce vă acuză.

Dar toate acestea ce au a face cu întrebarea respectoasă pe care am facut-o? Absolut nimic. Rămâne faptul constant, că d. prim-ministru, la înălțimea tribunei, a insinuat cum că,

în urma comunicărilor venite din țară, guvernul german și-a schimbat atitudinea în cestiunea drumului de fier. Fapt pozitiv, vom vedea dacă este așa de pozitiv. D-sa a zis că în primele zile guvernul german era dispus de a primi convențiunea, așa cum ea era amendată de către Adunare. în ziua dintâi, când a venit depeșa la Berlin, d. Radovitz - și acesta este un lucru patent și cunoscut de toți, netăgăduit de nimenea, și vă asigur că n-am aceste detaliuri de la agentul noștru din străinătate, - când a întâlnit d. Radovitz pe d. Liteanu,

a zis aceste cuvinte: «Eh bien, Monsieur, le tour est joue». Și aceasta într-o vreme când nici o scrisoare din țară nu putea ajunge la Berlin.

D. P. Ghica: Dar de unde ai informațiunile acestea?

D. P.P. Carp: Este de datoria mea să am informațiuni.

D. președinte al Consiliului. La amendanentul Camerei a spus d. Radovitz, nu la ale Senatuiui, și eu am vorbit de ale Senatului.

D. P.P. Carp: La amendamentele Camerei, iar nu ale Senatului, căci la amendamentele Senatului, în ziua dintâi, a doua, a treia și până astăzi, guvernul german s-a declarat satisfăcut, căci altmintrelea, dacă nu se declara satisfăcut, gândiți d-voastră că d. Brătianu ar fi obligat pe d. Ferichidi, gloriosul prezentator al amendamentelor ce îmbunătățeau legea, să se transforme în umilul raportator a unor măsuri ce le îngro- pau, și a juca un rol plin de o tristă resemnațiune? Evident că nu, și vă rog să nu puneți discuțiunea pe acest tărâm, căci nu spre lauda, nici spre gloria d-voastră se va termina.

Era deci vorba de primele amendamente, de amendamentele Camerei.

D. președinte al Consiliului. V-ați înșelat.

D. P.P. Carp: Ori m-am înșelat, ori nu m-am înșelat, insinuațiunea rămâne în picioare, întru cât privește zisele d-lui președinte al consiliului, ea este dărâmată, întru cât ne uităm la lipsa absolută de probe.

Aceasta am avut să zic, domnilor, și vă repet: să nu credeți că este parapon politic, să nu credeți că am avut un singur moment speranța că am să vă înduplec pe d-voastră a

da d-lui prim-ministru un vot de blam politic...

D. președinte al Consiliului: Moral.

D. P.P. Carp: Nu un vot de blam politic, dar un vot de blam în privirea artei de a argumenta; căci înțelegeți prea bine că n-are a face nimic cu puterea. D. ministru poate să fie foarte rău argumentator și un foarte dibaci politic, încât puteți foarte bine să-i dați un vot de blam în privința argumentelor, dar să-i dați un vot de deplină încredere în privirea politicii.

D. P. Ghica: Nu ești d-ta în stare să judeci aceasta.

D. P.P. Carp: D. Brătianu ar fi trebuit să ia lucrurile cum sunt, ar fi trebuit să zică: iată oamenii cari se cred jigniți, cari nu pot să sufere acuzațiunea adresată lor, că ei ar putea conspira cu străinii contra țării, căci una este a se opune părerilor mele, a spune că cutare măsură este rea, și alta este ca, pierzând răbdarea, pierzând speranța de a mai putea izbuti în țară, să aibă recurs la forțe străine ca să răsturnăm țara de pe băncile ministeriale reprezentate de d. Brătianu și să punem în loc

străinătatea reprezentată prin d-nii Carp și Maiorescu. Aceasta ar fi trebuit să-și zică d-1 prim-ministru și să înțeleagă că trebuie să fim adânc jigniții, că era de datoria noastră sacră de a da o voce legitimei noastre indignări. Aceasta am făcut-o, nimic mai mult, nimic mai puțin. Și dacă scandalul, care zice d-sa că l-am provocat, va avea cel puțin atâta merit, ca pe viitor să se cumpănească mai bine cuvintele cari se rostesc aci în Adunare, eu voi fi mulțămit că l-am provocat. Cât pentru astăzi, sunt deplin satisfăcut, căci toate discuțiunile ne-au dovedit cât de vane au fost acuzațiunile și cum ele au dispărut de îndată ce ne-am uitat de aproape la ele.

ORDINEA SOCIALĂ

Ședința Camerei din 13 martie 1881

Deputatul Titu Maiorescu adresează Ministrului-președinte I.C. Brătianu o interpelare asupra curentului socialist care a început să se manifeste la Iași. Deputatul C.A. Rosetti se apără de acuzațiile care i s-au adus, pe când deputatul Al. Lahovari susține că violența de stil, care se impută și ziarului conservator, este întrecută de ziarele liberale și protestează împotriva amenințărilor ridicate în contra opoziției.

D. P.P. Carp: Domnilor, ori inima mea zbârcită înainte de vreme nu mai este în stare de a fi înrâurită prin gravitatea unei situațiuni, ori suntem un popor tânăr și necopt cărui trebuie să-i iertăm exuberanța în vorbe, chiar atunci când acea exuberanță nu stă nici într-un raport cu realitatea lucrurilor. Fiind judecător în propria mea cauză, nu va părea nimănui straniu dacă mă pronunț pentru a doua parte a alternativei ce am pus.

Vă mărturisesc, d-lor, că am rămas foarte rece la tonul tragic întrebuințat și de o parte și de alta, și am rămas rece pentru că, ori situațiunea este gravă, și atunci ceea ce faceți d-voastră nu este în concordanță cu gravitatea situațiunii; ori situațiunea nu este gravă, și atunci cu atât mai mult nu înțeleg pentru ce tocmai astăzi am crezut de cuviință să dăm spectacolul unei lupte de partide ce are loc pe tărâmul unor acuzațiuni gererale și unor invective, ce ar dovedi, dacă ar fi serioase, că țara este împărțită în două tabere, nu opuse, dar inamice până la moarte.

Cum, d-lor, pe de o parte se zice, conform cu vuetul răspândit și acreditat, că are să se proclame regatul, și pe de alta că s-a descoperit în țară un complot de nihiliști. Descoperirea aceasta, pusă în concordanță cu faptul îngrijitor întâmplat la Petersburg, este de natură a împiedica

realizarea dorinței ce întreaga țară așteaptă de la d-voastră, și d-voastră nu găsiți în acest moment alta de făcut decât să reînnoiți luptele de partid? Și aceasta o faceți nu pe terenul principiilor, dar pe terenul unor generalități, unor acuzațiuni atât de monstruoase încât chiar exagerațiunea lor nimicește efectul ce ar putea produce? Dacă eram serioși, trebuia să zicem: momentele acestea sunt solemne; sunt

lucruri grave cari s-au petrecut; prin urmare, să vedem cu toții ce este de făcut, ca să înconjurăm pericolul, dacă pericol există. Nu ați făcut aceasta, și de aceea tonul tragic întrebuințat, și din partea stângii și din partea dreptei, m-a lăsat foarte rece.

Aceasta vă explică și pentru ce, aprobând interpelarea de astăzi, deplor forma în care ea a fost făcută, pentru că face a ne îndemna la un studiu serios al răului social ce ne bântuie. Ea a dat loc la lupte sterile ce nu au nici o valoare și din cari nu putem trage nici un învățământ, pentru că ele nu probează nimic. Să vă dau un exemplu: știți cu toții că acolo, față cu inamicul, nu era vorba de partide, și că pe câmpiile Bulgariei conservatori și liberali au vărsat generosul lor sânge la apelul ce li se făcuse.

Vă aduceți aminte ce s-a întâmplat după luarea Plevnei.

Cu toate acestea, când ne-am întors îndărăt, care a fost prima vorbă ce a ieșit din gura unuia din capii partidului liberal? A fost ea o vorbă de înfrățire? Nu! a fost o vorbă de ură. Atunci s-a pronunțat vorba urâtă că, după luarea Plevnei externe, trebuie să luăm și Plevna internă, și prin Plevna internă se înțelegeau conservatorii.

Ei bine, nici această vorbă nu m-a emoționat; pentru că știam că toate acuzațiunile și toate invectivele ce ni se aruncă în față nu sunt serioase; căci dacă ar fi fost serioase, revoluțiunile sociale ce s-au făcut la noi, nu se făceau numai cu sacrificiul câtorva persoane și cu întrebuințarea unor calomnii, ci s-ar fi făcut cu vărsări de sânge și cu zguduiri imense, cum s-au făcut în alte țări.

O probă despre aceasta este că îndată după vorba nepotrivită și urâcioasă ce v-am semnalat, guvernul a făcut apel la înfrățirea tutulor partidelor, uitând, cam prea iute după mine, că vorbise în ajun de o Plevnă internă. O altă probă este că am văzut oameni politici cari puneau pe d. Brătianu pe aceeași linie cu Hoedel și cu Nobiling, intrând în guvern cu d. Brătianu ca [și] cum niciodată nu fusese nici o dezbinare intre ei.

Iată, d-lor, pentru ce am fi trebuit să uităm astăzi relele deprinderi din trecut, să dăm la o parte dicționarul de invective și de acuzațiuni, să vedem ce este de făcut și să

arătăm că în momentele cele grave țara întreagă, conservator și liberal, și-au făcut datoria.

Voci: Bravo!

D. P.P. Carp. D-lor, ziceam adineaori că regret forma în care s-a făcut interpelarea, și regret acea formă pentru că răul, dacă rău există, nu provine din cauzele semnalate de d. interpelator. Dacă suntem bântuiți de o boală socială pe care trebuie s-o lecuim, această boală socială nu a provenit din cauza că un institutor primar destituit de fostul

guvern a fost repus la loc de guvernul actual; și nu provine nici din cauza că s-au lăsat șapte luni de zile în liniște câțiva nihiliști la Iași. Boala socială există, cauzele însă sunt aiurea și ele provin din vina și a stângii și a dreptei.

Noi, când am procedat la organizarea noastră politică, n-am priceput că pe lângă organizarea politică trebuie să avizăm și la reorganizarea noastră socială. Acesta este punctul pe care și unii și alții l-am lăsat în părăsire, și pentru care nimenea nu a făcut nimica.

Astăzi, când toată lumea, și acei cari voiesc libertatea și [acei] cari nu o voiesc, văd consecințele acestei nepăsări pentru reorganizarea socială a noastră, la care nimenea nu s-a gândit și nu a pus mâna, nu trebuie să ne aruncăm piatra unii altora, ci să venim cu toții și să vedem ce este de făcut; și dacă va fi să fim despărțiți, cum poate e bine să fim, atunci nu pe tărâmul constituțional să fim despărțiți, ci pe tărâmul ideilor de reorganizare socială!

Libertate avem, d-lor, destulă! Dar ce probează aceasta? Mi-aduc aminte că principele Bismarck zicea într-o zi că un diplomat este un vas a cărui valoare atârnă de conținutul lui. Dacă un diplomat are instrucțiuni bune are valoare; dacă are instrucțiuni rele, nu valorează nimica.

Aplicăm aceste cuvinte și la libertate; libertatea nu este decât un vas care valorează prin conținutul său. O dată ce am obținut Constituțiunea noastră liberală, valoarea ei va atârna de conținutul ei. Vom pune în ea o organizare socială serioasă? vom benificia de dânsa. Nu vom face aceasta, în van veți proclama principii, ele nu vor da roade. Aceasta vă explică pentru ce eu nu am primit să intru în organizarea partidului conservator, astfel cum este astăzi.

Pe tărâmul pe care am luptat până acuma, nu mai poate sta nici stânga, nici dreapta. Căci tărâmul de libertate politică este câștigat, și în această privință nu mai e nimic de făcut. Pe tărâmul însă al reorganizării sociale, nu s-a pus nici una din aceste partide, încât nu știm, și nu știe țara, ce vor unii și ce vor alții. Ce rezultă de aci? Rezultă fatalmente că, cu voie sau fără voie, avem să procedăm la reorganizarea și a dreptei și a stângii. Pe tărâmul pe care am luptat până acum, nu mai este posibilă lupta, fiindcă în această privire, repet, că până astăzi nu s-a gândit nimeni, în mod serios, și că nimeni nu a pus mâna la cestiunea socială, pe care trebuie s-o dezbată cu toții împreună.

înțelegeți acum motivul, d-lor, pentru care eu - trebuie s-o spun, fiindcă s-au suspectat și intențiunile și atitudinea mea, deși poate este indiferent ca s-o știe lumea - pentru care, zic, am refuzat de a intra în organizarea vreunui partid. Stânga, cum este astăzi, și dreapta, cum

este astăzi, sunt două partide cari nu reprezintă viitorul, care reprezintă trecutul și care abea se pot menține în prezent. *(Aplauze).*

Eu credeam, d-lor, că va veni un moment mai calm decât acel de astăzi, ca să vă spun mai pe larg părerile mele în această privință; am fost silit însă să iau astăzi cuvântul, să vă indic în ce sens, după părerea mea, ar trebui să se îndrepte activitatea partidelor în țară la noi, și pe ce tărâm ar trebui să punem noi luptele noastre, atunci când vom avea a face cu lucruri reale, atunci când discuțiunea nu se va mai întemeia numai pe insinuațiuni, numai pe acuzațiuni. Atunci când ne vom întreba, de exemplu, în materie de justiție, voim inamovibilitate sau electivitate, atunci țara va ști ce vor unii și ce vor alții.

Acesta este un exemplu, sunt alte multe. Dar cum voiți ca să asculte țara aceasta, când, uniți pe tărâmul constituțional, d-voastră sunteți dezbinați numai pe tărâmul persoanelor?

Nu vedeți că atunci țara aceasta va zice: dar principii nu există nici în dreapta, nici în stânga; sunt numai niște grupuri de oameni cari luptă numai pentru putere, și ajunși acolo, țara va întoarce spatele și la unii și la alții.

Știu că joc un rol foarte ingrat; știu că în luptele politice, oricine vrea să se interpună între combatanți, este adesea victima acelor combatanți, fără niciun folos, nici pentru dânsul, nici pentru alții. Știu aceasta; dar știu asemenea că omul trebuie să-și facă datoria, și această datorie mi-a impus să vă zic că ședința de astăzi nu este decât una din acele file albe pe cari putem scrie ce voim, laude sau invective, dar cu cari se joacă vântul, pentru că nu au nici valoare, nici greutate. *(Aplauze).*

BUGETUL PE 1881-1882
[PROGRESUL FINANCIAR, POLITIC ȘI SOCIAL]

Ședința Camerei din 30 martie 1881

în ședința Adunării deputaților de la 29 martie 1881, deputatul Emil Costinescu citise raportul comisiei bugetare, prezentând bugetul exercițiului 1881-1882. Deputatul Al. Lahovari impută în primul rând raportorului că, servindu-se de o anumită tactică, atacă cu înverșunare toată gestiunea Ministerului conservator și laudă cu entuziasm toată gestiunea Ministerului liberal. Primul ministru I.C. Brătianu apără politica financiară a Ministerului liberal. E. Costinescu, își apără încă o dată raportul și proiectul prezentat.

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, duelul financiar dintre d-nii Lahovari și Costinescu s-a terminat; el era firesc, deși poate displăcut. Cinci ani de zile s-au aruncat acuzări, s-au făcut disculpări de o parte și de alta, și nu trebuie nimeni să se mire, dacă acele acuzări și acele disculpări au găsit în fine un răsunet și la tribuna Parlamentului.

Și eu aș dori, d-lor, să aruncăm o ochire retrospectivă asupra trecutului, însă nu atât în privința acuzărilor și disculpărilor, ci în privința învățământului ce trebuie să tragem din acel trecut.

Pentru acest studiu v-aș ruga să ne suim împreună pe niște înălțimi mai senine și mai liniștite, ca de acolo să putem vedea care este tărâmul ce am parcurs până acum și care este țelul pe care trebuie să-1 urmărim cu toții. Aceasta ne este cu atât mai mult impus, d-lor deputați, cu cât astăzi nimeni nu o poate tăgădui că se deschide o eră nouă pentru Statul român. Astăzi mai toate lucrările, la cari am contribuit cu toții, au ajuns la deplina lor dezvoltare, și este poate momentul venit să ne întrebăm: care este calea pe care trebuie să ne punem de aci înainte? îmi veți permite deci,

întâi să arunc o ochire retrospectivă asupra trecutului nostru financiar, apoi să trec pe tărâmul politic și să vedem care este rolul ce l-au jucat diferitele partide în țara noastră și care este rolul ce fiecare trebuie să joace de aci înainte, și, în fine, să vedem care este și locul ce fiecare dintre noi trebuie să ocupe în mijlocul luptelor politice.

Voi începe dar, d-lor, de la anul 1870, pentru că putem zice că epoca financiară a noastră în adevăratul sens al cuvântului nu începe decât de atunci. Mai înainte bugetele nu erau votate niciodată la vreme, situațiuni financiare nu existau niciodată, ba mai mult încă: nici chiar socotelile unora din acei ani nu existau, și nu cred că vom putea ajunge vreodată a vedea clar în gestiunea financiară a anilor anteriori anului 1870.

încep deci cu anul 1870 și mă întreb: care era situațiunea pe care a găsit-o atunci partidul conservator? cum a luat-o? cum a lăsat-o? - și numai răspunzând la aceste întrebări, ne vom putea face o imagine fidelă atât de meritele, cât și de nemeritele ce se pot atribui în această chestiune.

La 1870 bugetul era de 60 milioane; anuitățile pe atunci erau de 23 milioane; drumurile de fier erau votate și anuitățile lor în doi ani de zile erau să umfle bugetul cu 18 milioane. Prin urmare, cu un buget de 60 milioane partidul conservator avea să se găsească față cu o anuitate de 40 milioane, așa încât nu-i rămâneau pentru cheltuielile ordinare ale Statului decât 20 milioane.

Pusă așa chestiunea, înțelegeți prea bine cât de îngrozitoare era situațiunea pe care a primit-o partidul conservator. D-lor, dacă am face noi o paralelă cu cifra bugetului de azi, am vedea că dacă ați fi astăzi în situațiunea de atunci, d-voastră ați avea anuități de 80 milioane și nu vor rămânea decât 40 milioane pentru nevoile Statului. Și când zic nevoile Statului, acesta nu e un cuvânt așa în aer zis, căci nu mi se poate răspunde: dacă nu aveți parale, faceți economii; economiile au și ele limitele lor, și susțin că Statul român nu numai astfel cum este astăzi, când are o cifră mult mai mare, dar Statul român așa cum era atunci trebuia să se descompună cu totul, dacă am fi făcut noi bugetul nostru întru cât privește cheltuielile ordinare ale Statului numai pe baza de 20 milioane, atunci când numai bugetul armatei reclama 15 milioane pe an, încât rămâneau pentru celelalte trebuințe ale Statului numai vro 6-7 milioane. Nimeni nu poate contesta aceste cifre, nimeni nu poate zice că situațiunea de atunci, în care se afla guvernul, nu era o situațiune înspăimântătoare; ce era însă de făcut? Era întâi

de procedat la lichidarea trecutului și pe urmă trebuia să creăm un întreg sistem financiar ce ne-ar a fi dat resursele de cari Statul avea nevoie. Și când s-a acuzat partidul conservator că a creat impozite, răspund pur și simplu că aceste impozite au scăpat Statul român de descompunere, într-un cuvânt, situațiunea ne impunea o imperioasă datorie, nu numai de a mări resursele existente, dar și de a crea resurse noi. O dată aceasta admis, să vedem care a fost sistemul ce l-a întrebuințat partidul

conservator pentru a scăpa din greaua sa situațiune, și dacă acest sistem era rău sau era bun, - și de la această întrebare va atârna și întrebarea cealaltă, dacă gestiunea finanțelor a fost rea sau a fost bună.

Ce era de făcut? A mări impozitele directe era foarte anevoie; trebuia dar să se creeze impozite indirecte. Acele impozite indirecte parditul conservator le-a creat, nu asupra consumațiunii ordinare, dar asupra consumațiunii extraordinare, asupra consumațiunii de lux; și făcând aceasta, el nu lovea în elascititatea averii impozabile a acestei țări; a făcut dar monopolul tutunului, a făcut legea pentru băuturile spirtoase, legea pentru timbru și înregistrare, și a mai făcut într-o modestă proporțiune și un impozit direct: s-a adaogat 2 la sută la impozitul funciar; a urmat, într-un cuvânt, acel sistem pe care eu îl cred bun, adică sistemul de a crea impozite indirecte, iar nu impozite directe, pentru că, după mine, impozitul indirect este acela care asigură proporționalitatea cu mai multă siguranță decât impozitul direct. Aceste resurse însă, până a nu ajunge la întreaga lor dezvoltare, trebuie fatalmente să dea loc la mici erori în evaluări, la oarecari iluziuni din partea celor cari le-au creat, și nu cred că un om drept poate să acuze partidul conservator că sistemul financiar creat de dânsul nu a dat de pe atunci chiar roadele pe cari le dă azi, după 8 ani de zile; căci tocmai înflorirea de astăzi a finanțelor dovedește cât de înțelepți am fost în stabilirea sistemului inaugurat de noi.

Cu toate, deci, că am creat aceste resurse, dar fiindcă ele nu puteau să dea deodată rezultatul dorit, era încă nevoie de 4-5 milioane pe an, cari nu se îndestulau prin noile resurse create de partidul conservator și cari trebuiau fatal

să se traducă, până când aceste impozite vor da adevăratul rezultat, prin datorie, precum s-au tradus și în timpul d-voastră prin datorii până în momentul de față, când am ajuns în fine a trage din acele impozite mai toate roadele ce ele pot da. Astfel, pe de o parte, s-au creat impozite, cari momentan nu erau suficiente pentru acoperirea nevoilor Statului, iar, pe de altă parte, a trebuit să se contracteze oarecari împrumuturi, cari nu corespundeau decât cu diferența dintre nevoile absolut necesare și deficitul de 4-5 milioane pe care-l lașa bugetul pe fiecare an.

Acum, cari sunt acele nevoi? Eu susțin, d-lor, că pe atunci, așa cum era Statul român organizat, făcând economiile cele mai mari, nu putea să meargă înainte decât afectând la cheltuielile ordinare cel puțin 53-54 milioane franci pe an.

Ei bine, partidul conservator scăzând, se înțelege, anuitățile, nu a avut acele 54 milioane franci decât în cei din urmă doi ani.

Știu că astăzi ele sunt mai mari; conform cu dezvoltarea noastră trebuiau să crească și nevoile și nu vă cer d-voastră ca să afectați la cheltuielile ordinare numai 54 milioane, pe cari le-am întrebuințat noi, dar reclam o apreciere mai dreaptă și mai echitabilă asupra finanțelor partidului conservator, care, luptând cu grozavele necesități cu cari a luptat, poate privi liniștit situația financiară pe care ați moștenit-o d-voastră de la dânsul. Este ea oare o prăpastie, așa cum o arată d. raportor? Și oare era numaidecât nevoie să ne arătați că ne aruncăm într-un abis, pentru ca să ne întoarcem la un nou sistem al finanțelor țării? Eu cred că nu. Eu cred că administrația finanțelor țării a urmat mersul regulat; eu cred că treptat cu numărul de elemente serioase ce guvernul actual are la dispoziția sa pentru dezvoltarea diferitelor ramuri de administrațiune a țării și pe cari elemente nu le avea la dispozițiune guvernul conservator, țara are să ajungă la o dezvoltare crescândă în toate ramurile administrațiunilor.

Și dacă azi d. Brătianu are la dispoziție mai multe elemente serioase decât erau în trecut, acest merit nu trebuie să-1 revendice pentru d-sa; și dacă nu-1 poate revendica pentru d-sa, atunci cu atât mai mult partidul conservator nu merită acuzațiunile ce i se aduc, pentru că, d-lor, țara aceasta merge din zi în zi tot propășind, și elementele ce ea are azi pentru o mai bună administrațiune sunt mai numeroase decât în trecut, și sunt sigur că mergând tot propășind, peste zece am vom avea la dispoziție forțe mult mai numeroase decât avem azi. Făcând această rezervă, să vedem care era situațiunea financiară lăsată de partidul conservator. Ea era următoarea:

V-a lăsat, cu toate nevoile pe cari le avea, Un deficit real de 7 milioane și un deficit bugetar de 22 milioane. Și aci nu voi cădea în confuziunea care s-a comis de acei cari nu au făcut distincțiune între deficitul bugetar și deficitul real. Când a căzut partidul conservator, - și pot zice, d-lor, că am mai mult drept decât alții de a vorbi în această privință, căci am avut onoarea de a inaugura la 1870, fiind în Minister cu d. Epureanu, acea eră de tristă memorie, și am încheiat-o cu d. Lascar Catargi la 1876, - care era situațiunea financiară de atunci? Ea v-a dat arme mai puternice de cum ați fi avut

printr-un raport al d-lui Strat, raport exact în cât privește cifrele, neexact în cât privește aprecierile. Noi aveam în realitate un deficit de 7 milioane; la acest deficit se adaugă rămășițe în sumă de 17 milioane, pe a căror încasare ministrul de finanțe de atunci, d. Strat declară că nu poate conta. De a avut dreptate sau nu a avut, aceasta nu se putea aprecia atunci, dar astăzi știm că d. Strat s-a înșelat rău; d-voastră ați încasat acea

rămășiță. Dar și d. Strat avea rațiunile sale: se știa că războiul Orientului bătea la ușă, nimeni nu putea prevede cum și ce fel are să se facă acel război, și în ce condițiuni era să se pună țara, încât un ministru de finanțe prudent și prevăzător era poate în drept să zică: nu pot să contez pe încasarea acelor rămășițe, căci chiar dacă ele s-ar încasa, sunt sigur că vor fi alte nevoi de îndestulat cu ele decât nevoile bugetare ordinare. Că deficitul real nu era însă așa de mare, aceasta răsare de împrejurarea că d-voastră ați încasat aproape 14 milioane din acele rămășițe și că acele 14 milioane, deși admit ca justă teoria financiară a d-lui Costinescu, cum că ele aparțin exercițiilor viitoare, totuși nu puteți nega cum că ele au crescut resursele d-voastră. Și dacă, bazați pe situațiunea financiară, ziceți că erați *ă decouvert* cu 31 milioane, primesc aceasta; dar v-am lăsat și o resursă de 16 milioane, pe care nu ne-o bonificați, și pe care reclam să ne-o ștergeți din sarcinile reale ce v-am lăsat.

în acel deficit mai punea d. Strat și 8 milioane deficit de pe atunci al casei de lichidare, care sumă s-a regulat, precum știți, odată cu conversiunea bonurilor rurale, dar care, nici într-un caz, nu provine din faptul bunei sau relei noastre administrațiuni. Scădeți acestea toate și veți vedea că acuzăm un deficit de 7 milioane, după cinci ani de administrare, și de administrare făcută în împrejurări cum nu le-a avut mai grele nici un guvern. Putem zice că toate acuzările se reduc la nimic. O știți ca și mine, și de aceea ați căutat prin toate mijloacele să arătați această sumă mai mare decât era.

Nu ne plângem de aceasta; este în natura omenească că înverșunarea și pasiunile de partid, ajungând la gradul la care ajunsese atunci, și în Cameră, și prin jurnale, și în

întrunirile de la Mazar-Pașa, să caute a se justifica în proprii săi ochi și să mărească în mod inconștient răul, ca să legitimeze întărâtarea lor. De acolo a izvorât și acel adaos arbitrar de 8 milioane, cu care ați crescut deficitul nostru. Nu suspectez intențiunile nimănui, dar sunt în drept a deplora până unde merge pasiunea, când văd că un ministru șterge din bugetele anterioare pur și simplu unele sume trecute la venituri, fără să aștepte hotărârea Curții de conturi. Ce ați zice dacă, căzând mâine d-1 Brătianu, am șterge noi vreo 20 de milioane din bugetele sale și am mări deficitul cu atât? Nu ați putea zice nimic că revendic pentru mine același drept ce și l-a însușit d-1 Sturdza. Când am reclamat și am zis că acele sume proveneau din resursele rămase disponibile ale anilor anteriori, ne-ați zis că aceasta nu se poate ști, că înainte de 1870 nu aveam registruri în regulă. Așa este, dar lipsa de conturi trebuia tocmai să vă împiedice de

a dezlega o cestiune unde nu erați în drept a vă pronunța. Oricum ar fi, sunt dator a vă arăta de unde au provenit acele 8 milioane și voi fi foarte scurt, căci avem promisiunea d-lui președinte al Consiliului de a precede la o nouă revizuire a conturilor, și crez că se va convinge că a fost o simplă eroare. De unde provine deci această cifră? Când s-au încheiat socotelile anului 1870, și s-a găsit că Statul a rămas descoperit cu o cifră de 50 milioane, s-a uitat a se trece între resursele disponibile și starea cassei.

Această stare a cassei se compune din două cifre: una era suma de 3 milioane găsite în cassă în numerar, și o altă sumă de portofoliu de 5 milioane, sumă care reprezenta remizele de 2 la sută la cari aveau drept casierii și pe cari le reținеau trecându-se de către minister ca efecte cu portofoliu până ce Curtea de conturi verifică gestiunea casierilor.

Când s-au constatat aceste omiteri, atunci ce trebuia să se facă cu acește 3 milioane? trebuia să le bage ministrul în buzunar sau trebuia să le treacă ca venit în bugetul următor? Aceasta s-a făcut, și s-a făcut bine, și sunt convins că va veni o vreme unde ni se va face dreptate și în această privire. Prin urmare, ca rezultat, după o gestiune de 5 ani, noi v-am lăsat un simplu deficit de 7 milioane; v-am lăsat însă ca compensațiune imensă un întreg sistem financiar, care era așa de bun, încât cu toate urile d-voastră, cu toate exagerațiunile de atunci, cu toate programele cari cereau abolirea monopolului, cari promiteau abolirea legii licenții spirtoaselor, cari cereau reducerea taxei timbrului și înregistrării, ați fost siliți să mențineți acest sistem și, grație lui Dumnezeu! l-ați menținut, căci acest sistem vă dă facultate astăzi de a vă făli, cum sunteți în drept a vă făli, cu situațiunea noastră financiară.

S-au putut comite erori în evaluări, cu atât mai mult cu cât v-am zis că noi am inaugurat noul sistem financiar; ar fi fost foarte nedrept să cereți ca, chiar din ziua dintâi, un guvern și un partid să scoată dintr-un sistem nou, toate roadele pe cari le putea da. S-au făcut erori, însă v-am lăsat un sistem financiar excelent, și omul care vi l-a lăsat a binemeritat de la patrie, și nu mă sfiesc de a pronunța numele lui în Adunare. Susțin că sistemul financiar de astăzi

este opera d-lui Mavrogheni** *(Aplauze).* Știu că d-lui nu a fost poate răsplătit astfel cum ar fi trebuit, știu că a fost acuzat cu înverșunare de adversarii săi, susținut cu slăbiciune de mulți din aderenții săi, și apărat cu energie numai de puțini. Știu că omul acela, în loc de răsplată, a ajuns la finele vieții lui să fie obligat să caute în streinătate un rest de zile amărâte, și admir cum se mai găsesc oameni

cari, față cu asemenea dureroase exemple, își devotează munca lor serviciului Statului. Și dacă omagiul ce-i aduc astăzi poate fi o mângâiere, i-o aduc cu inima împăcată, căci roadele ce le culegem astăzi provin din plantele semănate de dânsul *(Aplauze).*

Un partid care poate revendica asemenea lucruri, poate să stea cu fruntea în sus și să zică: poate am greșit, însă v-am lăsat și bunuri de cari trebuie să-mi țineți seamă.

Acesta este, d-lor, rezultatul acestei gestiuni, și că ea nu a fost tocmai așa dezastroasă, reiese și din altă împrejurare.

Să luăm noi sumele întrebuințate de partidul conservator, căci am fost tratați și de risipitori; să luăm și sumele cari au fost întrebuințate și de partidul liberal pentru nevoile obișnuite ale Statului.

Am făcut acest calcul, și vă rog să mă credeți dacă, fără a intra mult în examinarea cifrelor, vă dau oarecari totaluri. Partidul conservator a cheltuit în curs de 5 ani aproape 54 milioane pentru nevoile obișnuite ale Statului; d-voastră în curs de 5 ani, scăzând toate cheltuielile, anuitățile, drumul de fier, războiul, rechiziționile, scăzând toate acestea, ați cheltuit 64 până la 65 milioane pe an. Prin urmare, pentru cheltuielile ordinare ale Statului ați cheltuit 12 milioane mai mult.

Nu vă fac nici o acuzațiune întru aceasta, pentru că eu susțin că astfel cum suntem noi astăzi, trebuie să mărim suma cheltuielilor dacă voim să avem o bună administrațiune; dacă voim să organizăm serios Statul nostru, trebuie să mărim suma ce afectăm la cheltuielile ordinare ale Statului până la cifra de 75 milioane; căci altfel nu veți avea nici armată, nici bună justiție, nici bună

** **Petre Mavrogheni, ministru de finanțe în guvernul Lascăr Catargiu (1871-1876).**

administrație. Vom merge în mod empiric, cum am mers până astăzi; și este timpul să părăsim această cale.

Dar sunt oare în drept a susține că nu am fost tocmai așa risipitori când am cheltuit pentru nevoile ordinare 12 milioane pe an mai puțin decât d-voastră? Ce rămâne deci din toate acuzațiunile d-voastră? Nimic, și adevărul e că noi am descurcat finanțele și că d-voastră ați beneficiat de această operă.

Trec acum la bugetul actual. Repet ceea ce am zis: Statul român are nevoie de 75-80 milioane pentru cheltuieli ordinare; nu le aveți și naște întrebarea: ce este de făcut?

Cred că sistemul financiar ce ati moștenit de la partidul conservator trebuie complectat. Cred că d-voastră trebuie să căutați a impune averea mobiliară *(întreruperi).* Prin averea mobiliară nu înțeleg efectele publice.

Pe de altă parte, trebuie să căutăm să micșorăm anuitățile noastre. Și când am venit, cu ocaziunea conversiunii, cu propunerea de a unifica

datoriile noastre, aceasta era o propunere serioasă, și sunt convins că fatal, de voie sau de nevoie, aveți să recurgeți la dânsa; pentru că, dacă nu vom recurge la aceste două măsuri de a crea noi venituri și de a micșora anuitățile, veți avea și d-voastră a suferi de răul de care a suferit partidul conservator, care a fost obligat să acopere prin împrumuturi deficitul fatal ce-i impunea disproporția între nevoile imperioase și resursele ordinare.

Iată, d-lor, ce am avut de zis întru cât privește partea pur financiară a cestiumi pe care o tratăm.

îmi veți permite acum să trec la partea pur politică...

D. președinte: Mă iertați: partea pur politică la veniturile Statului nu văd ce are a face.

D. P.P. Carp: Atârnă, d-le președinte, de bună-voința d-voastră. Dar cred că a arunca o ochire generală asupra situațiunii generale a unei țări, nu e permis decât în două momente: cu ocaziunea Adresei, și cu ocaziunea bugetelor Statului; căci bugetul, reprezentând întregul mecanism al unui Stat, trebuiește lăsată facultatea deputaților de a spune ce cugetă asupra situațiunii pozitive a țării lor. Dacă gândiți însă că nu e justă cererea mea, eu, întru cât privește partea pur financiară, nu mai am nimic de adaus, și am terminat.

D. președinte: Dacă Adunarea nu se opune.

Voci: Să vorbească, îl rugăm.

D. președinte: D. Carp are cuvântul să urmeze.

D. P.P. Carp: Vă mulțumesc, d-lor deputați, că-mi recunoașteți dreptul de a vorbi și pe tărâmul pur politic.

Vorbeam adineaori - și aceasta face tranziținea între partea financiară și cea politică - vorbeam de învierșunarea teribilă care a existat până acum între ambele partide. Astăzi acea învierșunare a mai scăzut, dar ea tot există, și adesea m-am întrebat de unde mai provine această învierșunare, căci pe tărâmul pur politic deosebire între unii și alții nu a existat niciodată.

Voci: Aceasta e reclamă.

D. P.P. Carp: Atunci îmi veți da voie să nu mai continuu.

D. președinte. Vă rog, d-lor, nu mai întrerupeți; știți că d-1 Carp este totdeauna parlamentar. Rog să urmeze.

D. P.P. Carp: Când se tratează cuvintele unui deputat, care cred că a dat probe de dezinteresare, de reclamă ministerială...

O voce: Consideră-o ca gelozie.

D. P.P. Carp: Nu există gelozie decât între aceia cari se iubesc.

Mă întrebam deci, de unde provine această înviersunare când ea nu este întemeiată pe deosebirea principiilor politice. Unirea? Cu toții am lucrat la dânsa. Domnul străin? Cu toții l-am adus. Independența? Țara întreagă a luptat ca să o avem. Constituțiunea? Unii au voit-o mai largă, alții mai restrânsă, dar ea este în fine rezultatul unui compromis la care toți am consimțit în mod onest, și nu admit să se atingă cineva de dânsa, nici ca s-o lărgească, nici ca s-o restrângă. Ea este baza politică pe care toate partidele trebuie să stea.

De unde provine deci această înviersunare? Ea provine din cauză că, pe lângă revoluțiunea pur politică din această țară, paralel cu dânsa, s-a făcut o revoluțiune socială imensă. Unii, deși admiteau principiile, reclamau însă într-un mod tacit, ca aplicarea acestor principii să fie apanajul exclusiv al unora; alții primeau și ei aceste principii politice, reclamau însă ca aplicarea lor să fie apanajul tuturor.

Intr-un cuvânt, era cestiunea de a se ști dacă se democratizează sau ba Statul român. Din cauza aceasta a provenit înviersunarea, căci democratizarea n-are nimic a face cu principiile pur politice. Libertatea în Anglia a ajuns la o culme care poate nu există la noi; când vă veți pune însă pe tărâmul social și vă veți întreba dacă democratizarea este realizată în Anglia, veți fi nevoiți a răspunde că nu. De acolo provine că, deși în aparență aceste două partide pe tărâmul abstract politic au aceleași idei, însă pe tărâmul aplicării ne aflăm față cu o profundă divergință care a existat, și astăzi a venit momentul să ne întrebăm dacă acea profundă divergință poate să existe cum a existat până astăzi? Cred că nu. Toți conservatorii serioși trebuiau să consimtă la faptul împlinit; trebuiau să admită revoluțiunea socială, democratizarea societății noastre, ca un *ce* irevocabil, - și lupta nu mai poate avea loc decât în privirea mijloacelor ce trebuie să întrebuințăm ca să micșorăm pe cât se poate

relele, rezultate ce sporesc din modul defectuos cum această democratizare a fost făptuită. A fost o nenorocire la noi că democratizarea s-a făcut de sus în jos, iar nu de jos în sus. ..

D. G. Chițu: Democratizarea la noi este veche, este tradițională poporului român. D-voastră vreți să desdemocratizați poporul român.

D. P.P. Carp: Mă explic. Nu mă pun, d-lor, pe tărâmul pe care are aerul a se pune un onor. întrerupător, pe tărâmul de a se ști dacă a existat sau nu la noi aristocrație; aceste sunt jocuri de cuvinte. Aristocrație, după mine, există pretutindeni unde înrâurirea politică este apanajul unei singure pături sociale. Aceasta e atât de adevărat, încât știți că burghezia sub Louis Philippe a fost expusă la aceleași acuzări cari se aruncau înaintea rămășițelor timpurilor feudale.

Vă ziceam cum că imputarea ce vă fac este că democratizarea la noi a venit de sus în jos, iar nu de jos în sus. Oricum vom aprecia, d-lor, nu putem contesta cum că la noi era cu 30 de ani înapoi o situațiune astfel încât numai un soi de cetățeni aveau apanajul exclusiv al înrâuririi politice. Puteți, de altfel, să dați denumirea care o voiți; faptul e constant și nimeni nu-l poate tăgădui. Lucrul acesta poate să aibă el părțile lui bune și părțile lui rele; dar eu susțin că în mod franc dezvoltarea într-un Stat nu se face decât atunci când reacțiunea în contra acestei stări de lucruri nu e rezultatul înrâuririlor politice a unui singur om, ci rezultatul muncii generale a unei societăți întregi. Ei bine, nu se poate tăgădui, că rezultatele la cari am ajuns noi nu sunt rezultate ale muncii generale a societății noastre, ci numai rezultatele succesului câtorva oameni. Care e răul ce izvorăște din această împrejurare? Răul știți care e? Este că noile elemente sunt în genere elemente bugetare, și că noua democrație este o democrație bugetară, iar nu o democrație a muncii, pentru că atunci când înrâurirea politică numai a unor oameni produce această mare revoluțiune socială, se naște totdeauna acest fenomen pe care am avut onoarea a vi-l semnala. Fie însă cum va fi, eu cred că un om serios trebuie să zică că democratizarea Statului român, fie ea făcută pe calea cea bună, fie pe calea cea rea, este astăzi un *ce* îndeplinit, pe care trebuie să-l recunoaștem, dar pe care trebuie însă să-l regulăm. Și aci naște întrebarea: odată ce am ajuns la democratizarea Statului român, care e organizarea socială ce voim noi să dăm acestei societăți și acestui Stat? Voim noi să procedăm cum am procedat cam ca până acum? Voim noi ca tribunul să succedeze tribunului și succesul efemer succesului efemer? Voim noi să provocăm, cum a zis un ilustru om de Stat, tot mereu ridicarea noilor pături sociale? Ori, odată ce am ajuns la rezultatele obținute, voim noi să căutăm a regula această societate și a face de azi înainte ceea ce nu am putut face până acum, adică ca democrația să devie cel puțin de astăzi înainte produsul unei munci serioase, și ca poziținea ce are fiecare în Statul român să nu o mai aibă din împrejurarea că s-a făcut clientul cutărui sau cutărui om politic, dar din împrejurarea că cu fruntea sus poate revendica, conform cu meritele și munca

lui, poziţiunea lui. Acesta e adevăratul democrat, şi a-i produce cât de numeroşi, trebuie să fie ţinta unei bune organizaţiuni sociale *{Aplauze).*

Eu, d-lor, deşi am fost tratat de reacţionar, cu toate că poate niciodată până astăzi nu am avut ocaziunea de a expune pe larg ce cred eu că este bine de făcut pentru o bună organizaţiune socială la noi, vă declar franc, fără reclamă, că eu unul primesc democratizarea, dar ca

rezultat al muncii, nu ca rezultat al înrâuririlor politice pe tărâmul parlamentar. Ce este de făcut ca să ajungem la acest rezultat[9] Eu cred că, mai înainte de toate, trebuie a se pune oarecari greutăţi, oarecari stavile, uşurinţei cu care un om poate să parvină astăzi în Statul român. Până astăzi am văzut în ţara noastră oameni cari au ajuns departe, foarte departe, fără ca ei să justifice prin munca şi capacitatea lor că merită poziţiunea pe care au dobândit-o. Pentru ce s-a produs aceasta[9] Pentru că noi, în setea noastră de democratizare, am deschis toate stăvilarele şi am lăsat toate liber la dispoziţiunea fiecărui ambiţios.

Nu ne-am gândit că, dând drepturi tuturor, trebuie să asigurăm şi societate care munceşte în contra acelora cari nu muncesc şi cari nu au alt merit decât de a fi mai îndrăzneţi în promisiuni pompoase ce fac poporului înşelat. Cerând însă munca, trebuie să avizăm şi la mijloacele cari garantează acea muncă.

în această privire, trebuie să avem în vedere trei soiuri de clase: clasa ţăranilor, clasa meseriaşilor, în accepţiunea largă a cuvântului, şi clasa guvernanţilor. Ce este de făcut pentru ca noi, menţinându-ne strict pe tărâmul Constituţiunii noastre liberale, - de care, o repet, nu admit a se atinge cineva, nici în sens restrictiv, nici în sens lărgitor, - ce este de făcut pentru ca noi să asigurăm munca acestor diferite clase? Pentru ţărani, eu sunt convins că noi, cari ne dăm aerul de a-i iubi atât de mult, în van venim aci cu petiţiuni ca să le dăm mereu la pământuri, în van vom căuta a le acorda orice soi de favoruri, dacă nu vom căuta ca favorile pe cari le acordăm să fie permanente.

De nu vom face aceasta, ne vom găsi peste 30 de ani în o situaţiune mai tristă decât astăzi, adică fără clase de ţărani

proprietari și fără moșii, ca să procedăm la o nouă împărțire. Voind să înlătur o asemenea adevărată nenorocire, am avut onoarea de a prezenta o lege care garantează proprietatea mică în mâinile țăranului. Nu mă opun de a se face cât voiți de mulți țărani în țara aceasta și de a împărți toate moșiile Statului la țărani, însă cu o condițiune: ca acele moșii, odată împărțite, să mă asigurați că ele au să rămână pentru totdauna în mâinile țăranilor, căci altfel nu veți fi decât niște falși umanitari și niște risipitori ai averii Statului, pentru că nu veți avea în Stat niciodată o clasă țărănească, în mâna căreia să fie asigurată proprietatea cea mică.

Mă întrerupe d. Cernătescu, dar tocmai d. profesor de istorie ar trebui să știe cum Statul roman a început să descrească când țăranul a scăzut, fiindcă Statul roman nu l-a apărat în contra propriilor lui slăbiciuni și în contra puterii covârșitoare a altora. Tot asemenea și romanii au împărțit pământuri la țărani, însă le-au aruncat ca într-un vas

al Danaidelor; țăranul n-a fost apărat și astfel a ajuns ca el să fie înlocuit mai târziu cu sclavul pe care-1 aduceau din toate părțile lumii; proprietatea cea mică a fost înlocuită prin proprietatea cea mare, agricultura prin pășunat, așa încât țăranul s-a dus a lucra prin târguri și astfel s-a creat proletariatul, și acest popor a fost aruncat în brațele unui Cezar. Citiți pe Mommsen și veți vedea cum odată cu țăranul roman au dispărut și forțele vitale ale republicii.

De aceea, acum când împărțim moșiile Statului la țărani, acuma când am făcut legea rurală, eu am venit cu o lege care se află mai uitată în cartoanele Adunării, dar care caută să asigure proprietatea țăranului. N-am pretențiunea a fi făcut ceva perfect; sunt lucruri cari pot fi susceptibile de modificare; sunt poate cuvinte cari vă șochează; d-voastră nu aveți decât să le ștergeți și să puneți în locul lor altele mai bune; însă, ceea ce cer, este ca să luați măsuri de asigurare pentru proprietatea cea mică în mâna țăranului.

Dar aceasta nu e suficient, d-lor; v-am zis că nu trebuie să-1 asigurați numai în contra celor tari, ci să-1 asigurați și în contra propriilor lui slăbiciuni, - și aci nu mă pun pe tărâmul liberului arbitru, nu mă pun pe tărâmul libertății absolute, căci aceasta nu este o idee de Stat, și oricine vrea să organizeze într-un mod serios o stare socială, trebuie să se lase de asemenea abstracțiunii filosofice; am adus o altă lege, legea cârciumilor, care apără pe țăran în contra propriilor lui slăbiciuni, și care caută să asigure și starea lui morală, după ce i-a asigurat pe cea materială. Cer asemenea, d-lor, o reformă a legii comunale rurale.

Astăzi, comuna rurală nu există la noi. D-lor, forțele superioare cari compun clasa guvernantă, acele forțe superioare nu primesc adevărata lor dezvoltare decât atunci când, în cursul generațiunilor, ele se dezvoltă într-un mod fiziologic, pe o bază cât de largă; pentru aceasta ar trebui să deprindeți și clasele de jos a se administra singure. De aceea au zis mulți oameni de Stat, că baza Statului este comuna rurală; căci ea este celula în jurul căreia se formează întregul organism.

Ei bine, noi comună rurală nu avem. D-voastră ați creat comuna rurală - și aci nu acuz nici un partid, căci toți au făcut tot așa, - ați luat legile din străinătate, legi cari acolo

erau făcute pentru niște organisme puternice, în vreme ce noi avem niște organisme slabe, niște copii abia născuți, ce nu pot crește decât înconjurați de întreaga noastră solicitudine. D-voastră ce ați făcut din comuna rurală? Ați făcut din ea ultima instanță administrativă în Stat, și reclamați de la ea tot pentru Stat, și nu lăsați absolut nimic pentru ea.

Ei, credeți d-voastră cum că așa aveți să creați comună rurală? Credeți că așa aveți să deșteptați în populațiunea noastră de jos acele aptitudini, cari, dezvoltându-se, să producă înrâuriri mai superioare, cari trebuie să conducă Statul? Nu, eu cer ca comuna rurală să fie cu totul scutită de orice însărcinare administrativă față cu Statul, și ca ea să nu se ocupe decât cu școala, cu drumurile și cu biserica. *(întreruperi).*

Domnilor deputați, de îndată ce ați avut bună-voință a mă lăsa să vorbesc, nu-mi ridicați cu o mână ceea ce mi-ați dat cu alta. Nu uitați că am a trata cestiuni foarte grele și că întreruptiunile pot să mă distragă de la argumentați unea mea. Când, cu permisiunea d-voastră, m-am încercat a vă arăta cari ar fi ideile mele asupra organizațiunii sociale în Statul român, știam că am luat o sarcină poate mai presus de puterile mele, însă tocmai pentru aceasta vă rog să fiți indulgenți și să nu-mi faceți imposibil ceea ce este deja atât de greu prin sine însuși. Cer, d-lor, asemenea, ca raporturile astăzi existente întru cât privește legea tocmelilor agricole, să fie regulate în alt mod decât cum sunt.

Nu voiesc aci să precizez, pentru că știu cât sunt de gingașe asemenea lucruri; asemenea reforme se fac numai chemând în ajutor experiența tuturor oamenilor din țara aceasta, și făcându-se o lege care să se alipească în Moldova de deprinderile Moldovei și în Valachia de deprinderile Valachiei. Eu cred că dacă vom pune mâna la aceste reforme, vom face un *ce* bun și vom câștiga mai multe merite pentru clasa țărănească decât aceia cari nu se ocupă decât de prezentul lor, fără a le asigura și viitorul. Și făcând aceasta, vom asigura un bine nu numai pentru țăran, dar și pentru Statul român, căci cu aceasta vom așeza baze sănătoase edificiului întreg.

Trec acum la clasa de meseriași. întru cât privește aceasta, eu cred că noi ar trebui să garantăm mai mult pe meseriași; eu cred că ar trebui să le dăm facultatea de a se putea organiza în corporațiuni, cari să le garanteze munca lor în țară și să împiedice concurența neleală la care sunt astăzi expuși și care a produs fenomenele sociale de cari vă plângeți cu toții.

D-lor, când întrebuințez cuvântul *corporațiune,* știu că aceia cari se uită numai la cuvânt și la etichetă, dar nu la lucrul în sine, îmi vor arunca îndată în față cuvântul de Evul-mediu.

Eu cred însă că corporațiunile, chiar înființate ca în Evul-mediu, vor da astăzi roadele pe cari le-au dat atunci, fără a produce relele provocate de înlăturarea corporațiunilor; căci lipsa de concurență la care ele au dat naștere nu poate fi întrebuințată ca argument contrariu, atunci când acea concurență poate avea loc prin mijlocul fabricelor.

Viu acum la clasele guvernante. Ce înțeleg eu prin clasele guvernante? Prin clasă guvernantă înțeleg pe acei oameni cari, prin meritele și instrucțiunea lor, au misiunea de a administra, de a apăra și de a face să crească rezultatele producțiunii unei societăți întregi. O parte din această clasă guvernantă este magistratura. în privința magistraturii, d-lor, ca să o sustrag de înrâuririle la cari este expusă astăzi, să o sustrag de la înrâuririle la cari poate fi expusă mâine, cer inamovibilitatea ei, căci numai astfel putem avea o magistratură scutită de înrâuririle politice și de fluctuațiunile de cari am vorbit adineaori. O țară în care averea omului, adică rezultatul muncii sale, atârnă de la politică, acea țară va fi în curând în prada anarhiei, sau în prada străinului.

O altă parte este reprezintată prin administrațiunea unei țări, și în această privință cer condițiuni de admisibilitate serioase, cari să mă asigure că omul care mă administrează are în adevăr acea experiență și acea știință ce-1 pun în poziținne de a înlesni, iar nu de a nimici producțiunea unei țări din munca lui. Când un om este prefect, nu pentru că este bun administrator, dar pentru că are înrâurire personală, și nu pentru că are idei sănătoase despre cum se asigură munca într-un Stat, dar pentru că poate într-o proporțiune oarecare să mărească numărul aderenților cutărui sau cutărui partid, înțelegeți prea bine, d-lor, ce haos produce o asemenea stare de lucruri. Și când d-voastră nu puneți în legile d-voastră una din acele stăvilare cari să împiedice de a se expune administrațiunea țării întregi la fluctuațiunile politice ale zilei, fiți siguri că nu veți putea ajunge la reorganizarea serioasă a acestei țări, ci veți avea întotdauna numai schimbări perpetue fără progres.

în clasa guvernantă intră și aceia cari se dedau la instrucția publică. în această privință legea noastră a instrucției publice garantează numai pe profesori, iar nu și pe școlari; și când ne întrebăm: școlarul este el pentru profesor, sau profesorul pentru școlar? avem aerul de a crede că școlarul este pentru profesor, iar nu profesorul pentru școlar. Știu că nu o zicem, dar afirm că o facem. S-a prezentat în această privință o lege de către d-1 Maiorescu. Ea a provocat o coaliținne teribilă tocmai din partea acelora

cari aveau scris pe drapelul lor «instrucțiunea publică», dar pentru cari instrucțiune nu însemnă decât o bună pozițiune pentru profesori. Nu vă cer să readuceți d-voastră acea lege, dar reclam o lege asemănătoare, bazată pe principiile cari au dominat atunci și cari vor fi binefăcătoare pentru Stat.

Odată ce vom face toate acestea, ca rezultantă vom obține și altceva: vom obține poate și o reprezentațiune națională, care și ea face parte din clasa guvernantă, mai conformă poate cu adevăratele cerințe

ale unui regim parlamentar. Nu sunt aci, d-lor, ca să măgulesc pe nimeni. De aceea susțin că modul în care se recrutează parlamentul nostru nu este un mod conform cu adevăratul regim liberal; pe o cale sau pe alta, înrâurirea se introduce totdeauna.

în mod legal am fost și suntem reprezentațiunea țării, dar nu știu dacă în mod moral putem zice același lucru.

Acesta, d-lor, este tărâmul pe care trebuie să ne punem în luptele noastre. Toate cestiunile de principii politice au fost rezolvate; lupta are să se facă pe tărâmul organizării sociale. Și când vă ziceam deunăzi, cum că Dreapta cum este azi și Stânga cum este azi nu sunt decât lucruri ale trecutului, cari se pot menține în prezent, dar cari nu vor mai exista în viitor, cred că am zis un adevăr pe care viitorul se va însărcina a-1 demonstra.

întru cât dar partidele de astăzi înainte trebuie să se reformeze, constituindu-se din nou pe tărâmul ideilor organizatoare, numească-se ele Stângă sau Dreaptă, eu voi fi alăturea cu acei ce vor procede la reorganizarea noastră socială în sensul în care am avut onoare a vorbi.

N-am avut pretențiune de a desfășura un întreg sistem; acesta nu e rezultatul unui singur om și al unei singure zile. Am arătat însă direcțiunea ce trebuie să dăm reformelor noastre și spiritul în care ele trebuie să se facă.

CHESTIUNEA DUNĂRII

Ședința Camerei din 3 decembrie 1881

Chestiunea Dunării apăsa cu multă greutate asupra României. Austria nu voia să admită propunerea noastră în privința compunerii comisiunii de supraveghere a Dunării și cerea prezidența permanentă a acestei comisiuni. Situațiunea era amenințătoare; Mihail Kogălniceanu publicase două broșuri în cari ridica acuzații în contra miniștrilor I. Brătianu și V. Boerescu. Dar în afară de chestiunea Dunării, junimiștii erau preocupați de reorganizarea internă a țării, așa că, după ce deputatul E. Costinescu a citit în ședința de la 3 decembrie 1881, proiectul de răspuns la mesajul Tronului, alcătuit de majoritatea comisiunii, deputatul P.P. Carp, citește următorul proiect de răspuns din partea minorității:

D. P.P. Carp: Proiectul de răspuns la adresa Tronului, propus de minoritate este următorul:

Majestate,

Adunarea deputaților, care, în unanimitatea ei la 14 martie al acestui an, V-a aclamat împreună cu Senatul de Rege al României, se simte fericită a începe prima sesiune ordinară în noul Regat prin aducerea omagiilor sale către Majestatea Voastră.

După ce, printr-un război glorios, ați condus națiunea la recunoașterea independenței și ați statornicit relațiunile Regatului cu marile puteri ale Europei, acum, când împrejurările din afară Vă fac să sperați o epocă de liniște și de pace, Majestatea Voastră, în înalta și neobosita Sa îngrijire pentru Statul român, vine a ne vorbi despre trebuințele noastre înlăuntru, despre silințele ce urmează să facem cu toții spre a așeza țara desăvârșit în condițiunile unui Stat liber, prosper și respectat.

O eră nouă începe dar de astăzi înainte pentru noi.

Oricare ar fi fost deosebirile de partid din trecut, înțelesul activității noastre politice în viitor nu poate fi căutat decât în principiile practice pentru opera de organizare a

Statului și societății înlăuntru.

Majestate,

Punctul de plecare al acestei opere este Constituțiunea noastră, ieșită la 1866 dintr-un compromis al tuturor partidelor. Ea a putut

străbate, cu singura modificare a art. 7, și discuțiunile interne, și timpul războiului, și aplicarea tratatului de la Berlin. Nimeni nu mai pune la îndoială democratizarea societății, adică depărtarea privilegiilor de clasă și egalitatea tuturor înaintea legii, și noi trebuie să ne întemeiem asemenea pe acea respectare a muncii productive, care este formulată în Constituțiune prin deosebirea colegiilor electorale după deosebirea censului.

întrebuințând mai bine forțele cari, în momentul de față, s-ar consuma în zadar în lupte constituționale, voim să le concentrăm mai ales la îmbunătățirea unei temeinice organizări sociale, pentru asigurarea proprietății și a muncii oneste în principalele ei manifestări, ivite până acum în țara noastră.

în această ordine de idei, guvernul Majestății Voastre anunță Camerei proiecte de legi pentru tocmelile agricole și pentru dreptul vânzării băuturilor spirtoase în comunele rurale în profitul școalelor și al bisericii, precum și modificarea câtorva articole din legile comunale și județene. O parte din aceste legi se și află în cercetarea secțiunilor Camerei. Noi le vom studia cu acea deplină solicitudine pe care o reclamă obiectul lor de o importanță incisivă. Modificarea legii tocmelilor agricole va fi salutară, țiind seamă de deosebitele relații dintre proprietari și locuitori după deosebitele părți ale țării și după deosebitul lor mod de a face agricultura. Asemenea, regularea dreptului vânzării băuturilor spirtoase în comunele rurale, cu ocrotirea putincioasă a intereselor, va face în fine din buna întreținere a bisericii și a școalelor sătești o realitate, procurând comunelor mijloacele materiale pentru aceasta.

Spre a îndrepta însă cu succes activitatea primarilor și consiliilor comunale rurale la această bună întreținere a bisericilor și a școalelor, precum și a drumurilor, comuna

rurală pe cât se poate trebuie să fie ferită de agitările politice și să înceteze a fi cea din urmă treaptă a administrației centrale, dând o parte din celelalte atribuțiuni ale sale de astăzi în sarcina cantonului, ca celui dintâi organ al administrației generale.

Și modificarea legii consiliilor județene, anunțată de guvern, credem că va trebui să se facă în spiritul descentralizării administrative, așa precum o cere însăși Constituțiunea.

Legea rurală de la 1864 prevede un minimum de pământ pentru deosebitele categorii de săteni și introduce principiul de inalienabilitate pe timp de 30 ani, cu o modificare a dreptului de moștenire în favoarea comunei. în consecința acestor principii, consfințite de art. 20 și 133 din Constituțiune, credem că o dispoziținne legislativă, coprinzând

libertatea de a testa, trebuie să garanteze proprietatea imobiliară a țăranului în contra parcelării excesive.

în organismul nostru social s-a produs o știrbire care trebuiește reparată fără întârziere: meseriașul român a dispărut în multe locuri și este pe cale de a dispare în mai toate. înlocuirea lui prin meseriași străini ar însemna scăderea vitalității poporului românesc. Fără a nesocoti principiul modern al libertății muncii, este totuși de neapărată trebuință a proteja meseriașii prin constituirea lor în corporațiuni, cu scop de a dezvolta ajutorul reciproc și de a întreține școlile de meserii.

Față cu aceste cerințe ale politicii interne, personalul administrativ al guvernului trebuie să aibă o mai bună înțelegere a grelei sale misiuni. O lege de admisibilitate în funcțiunile administrative trebuie să răspundă acestei cerințe, puind condițiunile trebuincioase pentru intrarea în serviciu, dar garantând în același timp pe funcționari, în marginile putincioase, în contra fluctuațiunilor politicii zilei.

Ca a treia putere constituțională, alături cu puterea executivă și cu cea legislativă, magistratura cere a fi întemeiată pe baze mai solide. O lege de admisibilitate trebuie să prevadă condițiile pentru aceasta și o lege de înaintare să le întărească, puind magistratura mai ales la adăpost de înrâurirea politică. Iar pentru a păstra întreagă acea înalta neatârnare și acea liniștită cumpănire a dreptății, care se cere neapărat de la un judecător, magistratura, pe toate treptele ei, trebuie să devie inamovibilă, cu depărtarea oricărei forme de eligibilitate.

în corespondență cu aceste trebuințe ale vieții publice, felurite în formele lor, dar întemeiate pe o concepțiune unitară a organismului Statului, cată să fie reformată și legea învățământului public. întocmirea și administrarea școalelor din sat trebuie să meargă paralel cu reforma mai sus atinsă a legii comunale și o sporire a școalelor normale pentru pregătirea învățătorilor rurali trebuie să dea comunei personalul învățător în cantitatea și calitatea cerută. în școala secundară este să se înfrângă curentul funcționarismului bugetar și să se introducă în largă măsură o direcțiune spre școalele reale și de meserii, păstrând însă liceele cu învățământul clasic ca adevărata temelie a studiilor

mai înalte. Universitățile trebuie să ajungă în stare a corespunde atât cerinței științelor în genere, cât și cerinței legilor de admisibilitate în funcțiunile administrative și judecătorești.

Acestea sunt reformele de căpetenie ce le credem astăzi indicate prin situația dinlăuntru a Statului român.

Majestatea Voastră este cu drept cuvânt încredințată că, oricând se va atinge de onoarea și de drepturile noastre naționale, nu va fi în toată

țara decât un cuget, care va ține deștepte toate mințile și va afla gata toate devotamentele.

Asemenea însă, Majestatea Voastră poate fi încredințată că și la marea lucrare a organizării noastre interne, care este propria misiune a generațiumi de astăzi, va găsi același devotament în țara întreagă.

Să trăiți Majestatea Voastră!

Să trăiască Majestatea Sa Regina!

Să trăiască dinastia Regală!

P.P. Carp, T. Maiorescu, G. Triandafil, N. Gane, C. Bobeica, I. Negruzzi, C. Papadopol-Calimach.

Deschizându-se discuția asupra proiectului de Adresă al majorității, deputatul George Vernescu vorbește contra, iar deputatul B. Maniu pentru proiectul prezentat. Amândoi au în vedere numai chestiunea Dunării. Deputatul Titu Maiorescu amintește ca ceva neobișnuit, ca un mesaj regal să cuprindă detalii asupra unei chestiuni internaționale pendinte și spune că guvernul a refuzat să comunice actele diplomatice asupra chestiunii Dunării. Combate proiectul de răspuns al majorității, care lasă la o parte toate punctele pentru o singură chestiune.

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, ați hotărât ca să iau cuvântul în contra ordinei obișnuite, spre a complecta pe d. Maiorescu în chestiunea Dunării. Mă supun acestei hotărâri, dar nevoind a vă înșela așteptarea, vă declar că ceea ce voi zice nu este o complectare în sensul cum o cereți.

D. Maiorescu a venit și v-a spus, în modul său elocuent, cari sunt trăs[ăt]urile generale ce trebuie să constituie de aci înainte țelul activității noastre politice; în cestiunea Dunării însă noi nu facem decât a da încredințarea că în cestiuni naționale vom fi totdeauna uniti, dar nu putem să dictăm noi o acțiune, nu putem să dărâmăm noi țelul bine definit, atunci

când toate elementele ne lipsesc, nu ca să ne dăm părerea noastră individuală, dar ca să putem zice: noi, partid, iată cum înțelegem cestiunea, și iată cum, față cu țara, luăm răspunderea să o regulăm când timpul va veni. De aceea, în sensul acesta, să nu priviți cuvintele mele ca o complectare a ideilor generale puse înaintea d-voastră de d. Maiorescu. Dacă am luat cuvântul să vorbesc și de cestiunea Dunării, aceasta a fost nu fără oarecare sfială, și nu aș fi facut-o dacă nu eram silit.

Ne-am cam deprins, națiune tânără cum suntem, a trata mai toate cestiunile mici în mijlocul emoțiunii populare. Am uitat că sunt oarecari cestiuni cari cer o liniște mai absolută, cari reclamă imperios să lăsăm de o parte pasiunile cari se pun înainte totdeauna prin emoțiunile populare, și să căutăm cu cumpănire cari sunt acele mijloace ce trebuie să întrebuințeze țara față cu străinii. Această emoțiune populară în care ne

aflăm, o repet, m-a silit, deși cu sfială, să iau cuvântul, pentru că și din dreapta și din stânga, cum știți prea bine, au început a zbura suspectări de intențiuni; pe față nu s-a zis, dar o simte fiecare instinctiv; și pentru ca să nu las să se zică că mă menajez ca să mă fac posibil, în caz când străinul ar aduce vro modificare în guvern. Aceste sentimente m-au îndemnat să iau cuvântul în chestiunea Dunării.

Vă vorbeam de emoțiuni populare, adaog că este periculos de a lua asemenea deprinderi. Permiteți-mi deci, până a nu intra în cestiune, a vă arăta cum s-a produs această emoțiune populară, și cum ea ne-a adus acolo unde nu trebuia să ajungem.

După tratatul de la Berlin s-a încredințat Comisiunii Dunărene aplicarea articolelor cari reclamau concordanța regulamentelor pe tot parcursul Dunării, de la Porțile-de-Fier până la gurile ei. Se numește o sub-comisiune, aceasta face ante-proiectul, și toată lumea, și guvernul și majoritate, și opozițiune, așteptau dezlegarea acestei cestiuni de la o dezbatere serioasă, dar discretă, căci în materie de politică exterioară nu înțeleg ca discuțiunea să fie pasionată și publică; în asemenea materie, ori avem încredere în guvern, ori nu avem. Dacă avem încredere, îi dăm *carte blanche*| dacă nu avem încredere, atunci votăm pe față contra lui. A impune însă guvernului o soluțiune, atunci când nu avem cunoștința necesară a faptelor pe baza cărora ne pronunțăm, este a juca un joc periculos, și în loc de a face un serviciu guvernului, îl compromitem. Deodată, pe când atmosfera era încă senină, se dă un țipăt de alarmă de *Democrația națională,* un ziar de aci, care patrona confederațiunea țărilor Balcanice, sub încurajarea și sub un soi de protectorat al Rusiei. Atunci, la acest întâi țipăt, răspunde deodată ca un ecou depărtat un memoriu care se atribuia pe nedrept d-lui Kogălniceanu. Zic pe nedrept, d-lor, pentru că nu ar fi tolerat guvernul ca un ministru al său să se pună pe tărâmul polemicii publice în cestiunile diplomatice. De aceea, zic că nu cred că poate fi atribuit d-lui Kogălniceanu acel memoriu, pentru că guvernul nu l-ar fi tolerat. Pentru acestea s-ar fi găsit un La Guerronniere oarecare. Memoriul acesta este urmat de o campanie întreagă, începută de *Independența Română,* un jurnal redactat în franțuzește în țară, și despre

care nu știu astăzi încă, cărui partid sau cărui om de Stat aparține. Am mers la informațiuni, și singurul lucru ce am găsit este următoarea notiță din cartea d-lui Margan:

«Actuellement *l'Independance Roumaine,* qui est publiee en franțais, soutient la meme these et est inspiree par la legation de Russie».

Nu afirm că este așa, dar o repet, este singura informațiune ce am putut culege.

Deodată cercul se lățește, *Românul,* organ puternic, simte că aceste diferite țipete și agitări au început a mișca lumea, și în deprinderile lui din copilărie, de a căuta să fie popular, a început și el să se agite, ca să nu se zică că este altcineva în țara aceasta care susține drepturile țării mai zgomotos decât dânsul. Urmând tonul dat de *Românul,* începe întreaga presă, fără distincțiune de partid, a înscena emoțiunea populară în care ne aflăm astăzi. Dacă animațiunea ar fi fost numai în presă, nu aș zice nimic; este misiunea presei a fi militantă și prin urmare pasionată. Dar această emoțiune populară răzbate în Adunare, și nu prin noi, opoziționiune, țin a constata aceasta, ci prin d. Chițu, actualul ministru de finanțe. Astfel, pe când noi credeam că cestiunea încredințată guvernului, în a cărui abilitate, sau cel puțin patriotism, majoritatea avea încredere, se tratează în mod serios, conform greutății cestiunii, vedem cum emoțiunea populară din afară intră în Adunare prin intermediul unuia din membrii cei mai influenți ai majorității. Se face un anunț lipit la ușa Adunării, în care se zice că: avem să discutăm cestiuni naționale de cea mai mare gravitate, și la această întrunire suntem invitați toți, majoritate și minoritate, și ne târăște și pe noi fără voia noastră în această mișcare de emoțiune populară. Această chemare cam vană a fost imitată și de intransigenții din Paris, cari având astă primăvară o întrunire, au lipit la ușa sălii unde se întruneau, un afiș în care sta scris ca ordine de zi: *la patrie est en danger.* Camera primește deci, la rândul ei, să fie înrâurită de această emoțiune populară și s-a văzut, dacă sunt bine informat, că în urma unei întruniri de senatori și de deputați ce a avut loc la ministerul de externe, ei au dictat note diplomatice către miniștrii noștri. Un fapt neauzit

poate în analele negocierilor diplomatice.

Vedeți cum prima notă, modesta notă pe care a dat-o *Democrația națională* a izbutit încet-încet să câștige întreaga presă, să câștige întregul parlament și, în fine, la ultima reorganizare a Ministerului d-lui Brătianu, ea captivează și pe guvernul întreg.

Numai așa îmi explic pentru ce s-a dat în Mesaj hotărârii de a apăra drepturile noastre o formă atât de nervoasă, încât a deșteptat, cu nedreptul, o știu, dar a deșteptat susceptibilitatea unui puternic vecin.

Ei bine, d-lor, eu cred că acesta este un joc periculos, pentru că odată emoțiunea populară provocată, numai o mână mai puternică decât a noastră poate să o stăpânească.

Fiecare mișcare pasionată a maselor nu poate găsi o satisfacere decât sau în succesul diplomatic, sau în război, în caz de nesucces.

Ei bine, pe tărâmul diplomatic, veți izbuti, o ziceți problematic; a crede, însă, că am putea, când toată Europa cere pacea, să provocăm războiul, este o idee atât de măreață, încât slaba mea vedere nu poate să o urmeze în zborul ei aventuros. Cum stați atunci? Când vă veți prezenta înaintea țării, nu vă va spune țara aceasta și cu drept cuvânt:

«M-am aruncat în brațele voastre, în curs de 6 am v-am dat mărire și avuții, și ca răsplată ați deșteptat în mine speranțe iluzorii și m-ați îndemnat la o acțiune condamnată de mai înainte de neputință».

Să înlăturăm deci emoțiunea populară și voi înlătura și cuvintele d-lui Vernescu, care zicea odinioară: «cine nu gândește ca mine, acela nu cugetă românește», aceasta o atribui eu înrâuririi emoțiunii populare și zic că nu cutare sau cutare apreciere este românească, ci a spune adevărul cum înțelegem, pe față și fără teamă, aceasta este românește.

D. G. Vernescu: Bine-voiți a ne spune ceea ce nu credeți d-voastră? *{Ilaritate}.*

D. P.P. Carp: îmi pare rău că eu, cel mai tânăr, sunt obligat să invit pe cel mai în vârstă la oleacă de răbdare. *{Ilaritate).*

Las dar emoțiunea populară la o parte și voi expune ceea ce cred eu că ar fi trebuit făcut în această cestiune; și aceasta voi face-o fără a mă preocupa de sunt sau nu popular. Sunt dator a fi franc și leal, nimic mai mult, nimic mai puțin.

D-lor, când s-a prezentat ante-proiectul, năștea întrebarea pentru guvern: ce era de făcut? Și asemenea întrebări nu trebuie să le punem totdeauna în mod izolat, ci trebuie să căutăm dacă cestiunile de astăzi nu stau în conexitate cu o sumă de cestiuni cari în întregul lor constituie o mare acțiune politică.

Poate veți găsi că este nemodest din partea mea a trata aceste cestiuni europene; nu uitați însă că prin poziționea noastră geografică suntem centrul unei mari mișcări care ține deja de mii de ani și care, fără voia noastră, ne târăște în

o acțiune ce nu stă în raport cu mărimea țării noastre. Vorbesc de marea luptă între Occident și Orient. Și când ne gândim că acest antagonism a ridicat deja atâtea vârtejuri ce ne-au luat într-atâtea rânduri pe dinainte și amenință încă de a ne învălui în fiecare moment, cum voiți să nu tratăm cestiunile sub punctul de vedere european și să nu căutăm cum să ne ferim de a nu fi prinși între roți, ceea ce ne-ar putea zdrobi. Ar fi deci periculos a ne mărgini în studiul momentan al unei cestiuni izolate și a nu le privi și în raportul în care stau cu marile mișcări istorice.

Ei bine, în această ordine de idei, eu cred că trebuie să ne dăm seama că astăzi lupta măreață între Occident și Orient se personifică în rivalitatea dintre Austria și Rusia. Eu cred că această rivalitate poate să conducă la o complicațiune puternică, și cred că trebuie să ne gândim la timp, ce este de făcut.

înainte de toate cată să ne convingem că nu este bine să ne dăm aerul măcar cum că am putea fi un instrument în mâinile Austriei în contra Rusiei, sau un instrument în mâinile Rusiei în contra Austriei *{Aplauze).* Acesta este punctul de vedere mai înalt, ca observatorul dacă voiți, pe care trebuie să ne suim ca, văzând mai departe, să putem cunoaște la vreme pericolele ce ne amenință.

Pornind de la această premisă, și *a priori,* fără a mă întreba dacă se jignesc drepturile noastre pe Dunăre, dacă regulamentele sunt vexatorii sau nu, dacă se atinge suveranitatea sau nu, eu sunt în contra comisiunii mixte, căci ea exclude pe Rusia *(Aplauze),* precum aș fi în contra oricărei comisiuni care m-ar pune singur în față cu Rusia, și ar exclude pe Austria. De aceea, din capul locului, guvernul trebuie să zică: nici nu discut pe tărâmul comisiunii mixte. Aceasta putea să o facă cu atât mai mult, cu cât chiar dacă primea comisiunea mixtă, tot nu ajungea la vreun rezultat.

Comisiunea mixtă dă o soluțiune cestiunii de la Porțile-de-Fier până la Galați, de la Galați la gurile Dunării. S-a amânat soluțiunea până la 1883, când Europa trebuie să se pronunțe ce este de făcut cu Comisiunea europeană. Să admitem că Puterile europene nu ajung a se înțelege, - oare Rusia n-ar fi în drept să zică comisiunii mixte: m-ai exclus pe

mine riveran; am tăcut pe cât există Comisiunea europeană; dar astăzi, la 1883, când a încetat Comisiunea europeană, eu nu mai tac și sparg formațiunea din care m-ați putut exclude numai pentru un timp limitat.

De aceea, eu cred că aceia cari pe nedrept sau pe drept au crezut că pot trata asupra ideii unei comisiuni mixte, astfel cum a fost întocmită, nu și-au dat seamă de marea idee care stă în dosul Dunării, nu și-au dat seamă de marele interes care covârșește cu mult toate interesele noastre speciale și au crezut că pot, prin tratări provizorii, cu o putere sau cu alta, să ajungă la rezultate cari, cum vedeți, nu puteau fi decât trecătoare. Eu nu aș dori să se dea o soluțiune trecătoare cestiunii Dunării, ci o soluțiune permanentă. Prima întrebare era deci: tratatul de la Berlin dă el o soluțiune definitivă cestiunii Dunării? Cutez a zice că nu. Tratatul de la Berlin nu dă absolut nici o soluțiune cestiunii Dunării. Ce zice el? Zice că se va întocmi un regulament în conformitate cu cele existente până astăzi. Comisiunea Dunăreană

execută însă ea regulamentele? Dacă mergem după urma analogiei trecutului, am trebui să credem că da. Tratatul de Berlin e astfel redactat, încât el singur amână răspunsul până la 1883. Tratatul de Berlin reglează cestiunea Dunării de la Porțile-de-Fier până la Galați; de la Galați însă până la gurile Dunării, care au importanța cea mare, căci ele sunt poarta cea mare prin care se mijlocește comerțul între Occident și Orient, și pentru dânsele nu numai că s-au vărsat șiroaie de sânge, cum a zis d. Lahovari, dar se vor vărsa și de acum înainte șiroaie de sânge, pentru aceste guri, puterile declară că se vor înțelege la 1883. Dar dacă nici atunci nu se înțeleg puterile? Cum rămânem noi? Cum să aplicăm tratatul de Berlin?

Care este soluțiunea cestiunii Dunării? Absolut niciuna. Eu, d-lor, aș fi fost de părere ca guvernul, înainte de a se pune pe tărâmul tratativelor izolate, să se adreseze Europei întregi și s-o întrebe oficial, ce are de gând să se facă la 1883, căci numai de la dezlegarea cestiunii va atârna și hotărârea noastră *{Aprobări parțiale).* Că numai de la răspunsul ce se va da acestei întrebări atârnă hotărârile noastre ulterioare, cutez a o afirma și cred că o și pot dovedi.

Mesajul admite orice regulament, cu condițiunea ca să ne revină aplicarea. Eu însă nu mă pot hotărî astăzi asupra acestui punct, și să vă spun pentru ce.

Pe când țara aceasta era mai slabă și mai puțin înconjurată de glorie decât astăzi, ea se afla sub scutul marii idei a integrității imperiului Otoman. Acest principiu a fost globul de sticlă care apăra frageda plantă ce se numește România în contra vânturilor de la Nord și care ne-a permis a crește și a ne întări. Când însă ultimul război a zdrobit acest scut, ne-am proclamat, este drept, neatârnați, dar în mintea tuturor cari gândeau, în instinctul tuturor cari simt, s-a născut șeritimentul unei nesiguranțe mai mari și cu toții am cerut pe lângă recunoașterea neatârnării și aceea a declarării de neutralitate.

Am tratat despre aceasta, dar n-am putut obține nimic. N-am obținut în mod direct, dar în mod indirect cred că lucrul nu este cu neputință.

Dacă punem Dunărea sub scutul unui areopag european, realizăm dorința stării de neutralitate.

Față cu această idee, n-am fi oare în drept să zicem astăzi țării: Să jertfim unele din drepturile noastre suverane, ca să obținem protec- țiunea Europei întregi și să nu ne aflăm izolați față cu doi vecini puternici. Și poate că cu dezbrăcarea de o parte de suveranitatea

noastră, vom fi mai tari decât menținându-ne în mod absolut pe tărâmul unei mândrii vătămătoare.

Aci mă despart de d. Vernescu. Dacă putem obține continuarea Comisiumi europene până la 1883 și întinderea competinței sale până la Porțile-de-Fier, eu unul aș consimți cu bucurie să încredințez Europei chiar aplicarea regulamentelor *{Dezaprobări),* căci în schimbul sacrificării unei mici părți a suveranității noastre, ne-am pune sub scutul unei declarațium de neutralitate *{Dezaprobări).* Vedeți, deci, că nu pot admite fără rezervă pasajul Adresei privitor la Dunăre. Aceasta însă este o țintă poate ideală; nu știu dacă Comisiunea europeană va mai continua de la 1883; dar era de datoria guvernului, și timpul nu e pierdut încă, să pună Europei această întrebare: ce se face cu Comisiunea europeană la 1883?

Dar să mă pun și în ipoteza că nu putem obține pe Dunăre o neutralitate și că se admite o comisiune astfel compusă. Ei bine, n-aș putea primi nici o comisiune în care m-aș afla izolat față cu Austria sau cu Rusia; n-aș primi nici o comisiune în care aceste două puteri s-ar afla singure față cu noi, căci discuțiunile dintre dânsele poate să vină timpul ca eu să fiu silit a le plăti. Pe lângă aceste două puteri, cari ar avea deopotrivă drepturi, ar trebui să căutăm o a treia, căreia sunt gata să-i dau și președinția. Față însă cu o astfel de comisiune nu voi face concesiunea ce aș face-o Comisiunii europene și aș revendica sus și tare dreptul de a aplica regulamentul pe teritoriul meu. Comisiunea aceasta ar fi pentru noi ca o instanță superioară de apel pentru cazurile în cari regulamentele s-ar înfrânge de regimul din Statele riverane.

Cred, d-lor, că am ținut ceea ce v-am promis la început. V-am spus adevărul, așa cum îl văd, fără șovăire și fără dres. înțelegeți acum pentru ce, în contra proiectului de Adresă, ne-am mărginit a declara Majestății Sale că vom răspunde ca un singur om când va crede de cuviință să facă apel la

devotamentul nostru. Vă rog să-1 votați, și sfârșesc cum am început: în politica internațională este periculoasă emoțiunea populară *{Aplauze).*

A doua zi mai vorbesc deputății E. Costinescu I. Codrescu, A. Lahovari și ministrul-președinte I C. Brătianu. Proiectul minorității întrunește 7 voturi și se respinge cu 77 voturi; al majorității se primește cu 64 voturi, 18 fiind contra.

CONVENȚIA DE LA 1875
CU
AUSTRO-UNGARIA

Ședința Camerei din 12 ianuarie 1882

Deputatul M. Kogălniceanu interpelează pe ministrul-președinte I C. Brătianu asupra convenției încheiate cu Austro-Ungaria cu 7 ani înainte, sub Ministerul Lascăr Catargiu, despre care zice că a avut consecințe dureroase de cari țara nu poate să scape.

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, cred că intervențiunea unui membru al majorității de pe vremea când partidul conservator era la putere, se justifică îndestul în această discuțiune.

Critica ce onor. d. Kogălniceanu a îndreptat contra convențiunii încheiate cu Austro-Ungaria reclamă un răspuns, și voi căuta să-1 dau. Critica aceasta, făcută astăzi, nu poate să aibă decât două țeluri: ea este sau o simplă vedere, retrospectivă și platonică asupra unei convențiuni ce nu stă în discuțiune, și atunci mărturisesc că nu înțeleg cum onor. d. Kogălniceanu a putut zice că nu voiește să deștepte vechi și uitate lupte; sau d. Kogălniceanu a voit să probeze că răul ce-1 semnalează prin interpelarea de astăzi izvorăște din convențiunea de la 1875, și atunci d-sa comite o nedreptate în contra căreia mă înscriu în falș.

Oricum ar fi însă, voi discuta aceste două ipoteze.

Onor. d. Kogălniceanu nu a vrut să recunoască că convențiunea era un pas înainte în largul drepturilor politice ale acestei țări, și a zis că întinderea drepturilor țării este exclusiv faptul bravurii curcanilor pe câmpul de război.

O recunosc și eu aceasta în limitele adevărului; dacă curcanii pe câmpul de război au lărgit drepturile țării, pentru

aceasta noi îi admirăm și copiii noștri îi vor binecuvânta. Să nu uităm însă că vitejia soldaților noștri nu se poate desfășura decât în mijlocul unor mari complicațiuni europene și că nu inițiativa noastră îi poate trimite pe câmpul de onoare. Partidul conservator, în timp de pace, a căutat pe calea diplomatică să redobândească o parte din drepturile noastre lăsate în părăginire. Aceasta a făcut-o și este nedrept a o contesta, pentru că

curcanii au obținut mai mult, șase ani mai târziu. Și când d. ministru de externe de atunci a vorbit în expunerea de motive despre timpurile trecute, aceasta este întâi indiferent în cauză, și apoi când d. Kogălniceanu, cum ne aducem aminte cu toții, discutând convențiunea cu Rusia, întrebuința ca principal argument pe Mi hai-Viteazul și Ștefan cel Mare, de ce să nu fie permis și d-lui Boerescu, cu ocaziunea acestei convențiuni, a spune că am redobândit întrucâtva drepturile câștigate de strămoșii noștri, dar uitate în timpurile înjosirii naționale[9] Convențiunea cu Austria are meritul acesta; ea este primul act internațional care a fost încheiat de Statul român înaintea ruperii legăturilor ce ne uneau cu Poarta...

Voci: Cer cuvântul.

D. P.P. Carp: Acesta e un fapt ce cred că nu se poate contesta. Când zic act internațional, nu vorbesc nici de conventiune poștală, nici de convențiune telegrafică, cari n-au fost niciodată clasificate între actele internaționale politice. Acesta este un rezultat politic folositor, și revendic acest merit pentru partidul conservator. Dacă știam atunci că peste 6 ani complicațiuni europene au să se ivească, cari să ne dea și neatârnarea și coroana regală, este evident că nu ne-am fi grăbit să facem acest pas înainte, știind că cu răbdare l-am face mai ușor. Dar acest argument n-a fost întrebuințat atunci de nimeni, nici d. Kogălniceanu, nici d. Brătianu nu ne-au povățuit să așteptăm șase ani, căci peste șase ani d-lor ne vor da neatârnarea deplină. Și dacă nici conservatorii n-au avut această prevedere, nici d-voastră n-ați avut-o, este o dovadă că nimeni în această țară n-a putut s-o aibă.

Dar să venim la criticile de amănunte îndreptate de d.

Kogălniceanu; și în această privință, fără îndemnul d-lui președinte al Consiliului, m-aș fi ferit de a mă întinde prea mult. înțelegeți bine că discuțiunea s-ar face cu arme neegale; căci ușor este de a ataca o putere străină, dar mai greu a ne face noi, fără mandat și fără competință, apărătorii ei. La ce dar ne-ar duce o asemenea luptă? la nimic, decât la discreditatea noastră personală.

Când d. Kogălniceanu zice: Austria n-are drept de a face cutare sau cutare lucru, și vine un deputat, care poate nu gândește așa, și zice: Austria are dreptul de a face cutare sau cutare lucru, este evident că atunci interesele Austriei nu se dezbat între ministrul de externe Stătescu și între ministrul de externe contele Kalnoky, ci se dezbat între deputatul Kogălniceanu și deputatul Carp. Să vorbim deci de lucruri cari cad în competință noastră, și în această privire mă întreb: apărat-am interesele țării sau nu, când am pus iscălitura noastră pe această

convenţiune? Susţin că da! Şi dacă s-au făcut neajunsuri, ele nu pot proveni decât de la o inexperienţă pe care o împărtăşim cu toţii. Şi cred că dacă d. Kogălniceanu ar fi fost în locul nostru, s-ar fi lovit şi d-sa de dificultatea enormă de a apăra o industrie ce nu există încă. Nu puteam noi să ne gândim la tratatele de comerţ, cum se fac între Franţa şi Englitera, unde industria, ajunsă la deplina ei dezvoltare, îşi dă ea singură terenul pe care trebuie să se puie; nu puteam decât să ne gândim la nişte mici începuturi, şi întru aceasta am făcut tot ce s-a putut face, încheind acea convenţiune. Industria fină nu putea fi în cestiune; ne-am gândit deci la sticlăria proastă, la olărie, la hârtie, la postăvăria mai ordinară, la zahăr, la industria rachiului, şi asupra tuturor acestor obiecte am obţinut oarecan avantaje.

Poate că foloasele nu sunt de ajuns, dar aceasta numai experienţa poate s-o dobândească. De exemplu, noi am dobândit pentru zahăr o protecţiune de 20 la sută, dar numai experienţa poate să probeze dacă acest tarif este protector, pentru că n-avem nici o fabrică în ţară care să ne arate diferenţa reală a costului de producţiune între zahărul austriac şi zahărul românesc, şi se poate dar întâmpla ca, cu tot tariful urcat, protecţiunea să nu fie îndestulătoare. Dar aceasta este oare vina convenţiunii? Pe de altă parte, dacă noi am obţinut oarecari foloase, oare a văzut d. Kogălniceanu o convenţiune care să asigure numai unei singure părţi foloase, iar nu şi celeilalte părţi? Nu există, în materie de comerţ, foarte bine a zis d. preşedinte al Consiliului, decât teoria: *donnat, donnant...*

întru cât priveşte autonomia comunei, d. Kogălniceanu vine şi zice că noi, prin acea convenţiune, am ucis autonomia comunei, fiindcă o împiedicăm de a pune vreo dare pe obiectele importate alta decât aceea ce se pune pe obiectele similare. Apoi, d-lor, când o marfă străină intră în ţară şi la graniţă plăteşte către Stat dările la cari este supusă, se înţelege că acea marfă se naţionalizează şi nu se mai poate face nici o deosebire între acea marfă şi o marfa indigenă; şi dacă comuna vine şi face vreo deosebire, oare autonomia comunei nu se loveşte aici de autonomia Statului, care singur are dreptul de-a impune dări vamale? Pentru comune nu există marfă străină şi de aceea nu poate face distincţiunea

pe care s-au încercat unele comune să o facă.

Aceasta este foarte elementar și se află în toate convențiunile; ei bine, d. Kogălniceanu zice că printr-acest articol s-a ucis autonomia comunei...

D. M. Kogălniceanu: N-am zis aceasta.

D. P.P. Carp: Mi se pare că ați zis cum că convențiunea lovește în autonomia comunei.

D. M. Kogălniceanu: Dar nu în modul cum ziceți d-voastră.

D. P.P. Carp: Vedeți dar, d-lor, că criticile ridicate de d. Kogălniceanu sunt, după mine, fără temei.

Acum, d-lor, este evident că putem zice, în urma experienței ce am făcut până acum, când va veni termenul rezilierii, avem elemente mult mai serioase ca să putem face un *ce* mai bun; dar aceasta este legea eternă a progresului, că ceea ce se face azi este mai bun decât ceea ce s-a făcut ieri. Să nu uitam că una din condițiunile a mai bunului de azi a fost bunul de ieri. Și aceasta susțin că se va aplica și la convențiunea făcută de partidul conservator la 1875.

Prin urmare, vedeți, d-lor, cât era de inutil de a se aduce înaintea Adunării convențiunea încheiată la 1875, căci în cazul de față n-are nimic a face. Și să vă spun pentru ce: cestiunea epizootiei era rezolvată înaintea încheierii convențiunii dintre România și Austria; la 1870 s-a numit o cornisiune internațională care a făcut un chestionar de 70 puncte, la 1871 s-au luat rezoluțiunile și s-a pus România și Rusia într-o pozițiune excepțională față cu celelalte țări. Noi am avut delegatul nostru în acea comisiune; a fost d. Capșa.

In sânul acelei comisiuni s-au luat deciziuni pe care pe nedrept le atribuie d. Kogălniceanu convențiunii încheiate la 1875.

Prin urmare, nimic nu legitimează aducerea înaintea barei Adunării a convențiunii încheiate de partidul conservator.

întru cât privește cestiunea închiderii granițelor, este o cestiune ce trebuie să se trateze între guvernul nostru și guvernul Austriei. Și fiindcă din răspunsul d-lui prim-ministru nu am avut absolut nici o lămurire ca să știm în ce stau astăzi negociațiunile ce trebuie să urmeze între ambele state, de

aceea pentru moment eu sfârșesc, căci vă spun că nu mă pot pronunța asupra unui lucru care n-a fost bine lămurit.

în discuția care urmează, iau cuvântul deputății d. Lecca, M. Kogălniceanu și ministrul președinte. La o observațiune a deputatului M. Kogălniceanu, răspunde:

D. P.P. Carp: Domnilor, sunteți martori cu toții, dacă am provocat eu discuțiunea de astăzi astfel cum s-a urmat, și pe tărâmul pe care a fost pusă.

Eram decis a nu lua cuvântul în discuțiune, când deodată văd că se critică actele guvernului conservator. Era o datorie de onoare pentru unii din membrii guvernului de atunci ca să răspundă în puține cuvinte la această critică.

Sunteți martori nu toții, că am făcut-o aceasta în termenii cei mai moderați.

Deodată, pe când eu nu am făcut decât a îndeplini o datorie elementară, vine onor. d. Kogălniceanu și zice că are o poliță de plată față cu mine și a plătit-o cu exactitatea ce aduce d-sa totdeauna în asemenea materii.

Voi răspunde înainte de toate că d. Kogălniceanu, ca persoană privată, a fost totdeauna străin de cugetările mele.

Eu am vorbit ca deputat de faptele ministrului nostru de la Paris, și acest drept îl revendic sus și tare. Sunt în limitele competinței mele când critic actele miniștrilor noștri în străinătate.

Și de va fi persoana aceea d. Kogălniceanu ori altul, mie îmi este indiferent. Nu cred că în țara aceasta, afară de Majestatea Sa, să fie un singur om așa de sus pus, încât să fie la adăpostul criticelor noastre.

Această singură excepțiune a facut-o Constituțiunea, și numai de acea persoană niciodată nu voi vorbi în criticele mele. Și din faptul acesta d. Kogălniceanu face o cestiune personală; zice că l-am atacat, și apoi a vorbit de reptile, de persoanele acele cari vor veni la minister prin ajutorul străinilor, puindu-mă și pe mine între acele persoane.

D-le Kogălniceanu, este un lucru pe care eu îl cred, și dați-mi voie de a susține că nimeni nu va fi în stare de a distruge cu probe această credință. Cred că în viața mea politică, deja destul de lungă, mi-am făcut reputațiunea poate nu a unui om inteligent, dar a unui om de o perfectă onorabilitate, și într-această privință primesc concurență și cu bătrânii și cu tinerii, oricari vor fi ei, și de aceea v-aș ruga, d-le Kogălniceanu, ca pe tărâmul acesta să nu alunecați niciodată față cu persoana mea, și chiar merg mai departe, cu nimeni din această țară, căci toți vor ține concurență.

Acum întru cât privește că m-am pronunțat sau nu în cestiunea Dunării sau în aceea de astăzi, că m-am înșelat ca totdeauna, îmi aduc aminte că a fost o vreme când d. Kogălniceanu a binevoit a-mi da patenta de om de Stat. Nu am atribuit atunci mare valoare acelei laude; să-mi fie permis astăzi a nu atribui mare valoare nici insinuațiunilor d-sale.

Cât pentru emiterea părerii mele în cutare sau cutare cestiune, aceasta este un lucru ce atârnă exclusiv de

apreciațiunea mea. Mi se pare însă că m-am pronunțat în cestiunea Dunării și încă destul de lămurit. Singura rezervă ce am făcut, a fost că vorbeam în numele meu personal, nu în numele unui partid.

în cestiunea de față m-am pronunțat asemenea în ședința secretă în Senat. Voiți să o repet în public? bucuros: eu sunt pentru închiderea

granițelor față cu Rusia și Bulgaria, și când va veni legea pe care o anunță guvernul, voi da motive pentru ce susțin aceasta. Sunteți satisfăcut, d-le Kogălniceanu?

Mai iau cuvântul deputafii M. Kogălniceanu, N. Ionescu, ministrul Afacerilor Străine Eugeniu Stătescu și ministrul-președinte, iar în ședința următoare face o rectificare

D. P.P. Carp: Mi s-au pus în gură următoarele cuvinte: Mi se pare însă că m-am pronunțat în cestiunea Dunării și încă destul de lămurit; singura eroare ce am făcut, a fost că vorbeam în numele meu personal, nu în numele unui partid. în loc de *rezervă* s-a zis *eroare,* ceea ce este cu totul altfel.

LEGEA TOCMELILOR AGRICOLE
[CHESTIUNEA AGRARĂ FAȚĂ CU TEORIA LIBERTĂȚII]

Ședințele Camerei din 11 februarie, 14 și 18 martie 1882

In ședința din 10 februarie deputatul N. Constantinescu citește, în calitate de raportor al comitetului de delegați ai secțiunilor, raportul și proiectul de lege asupra tocmelilor agricole. Apoi citește petiția proprietarilor și agricultorilor din județele Iași, Roman, Neamț, Suceava, Botoșani, Dorohoi, Fălciu, Covurlui, Putna, Tutova, Bacău, Vaslui și Tecuci, cari spun că circularele ministeriale privitoare la legea tocmelilor produc o „mare perturbațiune“ în toate interesele economice ale țării și cer instituirea unor anchete regionale făcute de bărbați competenți și nepărtinitori, pentru studiul aprofundat și conștiincios al chestiunii. Deputatul Al. Lahovari recomandă ca înaintea discutării proiectului de lege să se discute petiția prezentată de 700 de proprietari mari și mici din Moldova. Deputatul N. Dimancea e pentru „trimeterea ei la comisiunea de petițiuni", o propunere care găsește aprobarea Adunării. în discuția generală iau cuvântul deputății: Gr. Cozadini, care e contra luării în considerație a proiectului care tinde a favoriza pe proprietarii unei părți a țării; I. Codrescu, care e pentru proiect, unindu-se cu părerea preopinentului de a stabili o jurisdicție specială pentru executarea acestor legi; Aristide Papadopol-Calimach, care e pentru respingerea proiectului și Anastase Stolojan, care sprijină proiectul. în ședința următoare ia cuvântul deputatul M. Kogălniceanu, declarând că va respinge proiectul de lege.

D. P.P. Carp: Domnilor Deputați, ați ascultat discursul onor, preopinent care s-a pronunțat în contra luării în considerațiune a acestei legi; ați ascultat cuvintele unui om care, cu mândrie și fiind în dreptul său, a revendicat gloria de a fi făcut mult pentru țăranul român. Aceasta o recunoaștem cu toții, dar, dacă am avut atunci o imputare să-i facem și avem și astăzi una de făcut, este că modul cum s-a făcut binele țăranului nu avea caracterul permanenței, și aceasta pentru că o dată cu ridicarea țăranului s-a dărâmat tribuna.

D. I. Ionescu de la Brad: Dar țăranii nu vin la

tribună?

D. P.P. Carp: Și noi, aceia cari am contribuit atunci la căderea unui Domn care, deși are pagini glorioase în viața lui, are însă și pagina neagră a unei lovituri de Stat, noi am voit să revendicăm și să recâștigăm pentru țară dreptul de a apăra pe țărani, nu cu lovituri de Stat, dar prin o tribună liberă la care toți sunt admiși și de la care toți pot vorbi.

în această tribună, în libertatea ei, stă garanția pentru permanența operei d-lui Kogălniceanu.

Și dacă zic aceste cuvinte, le zic din cauză de legitimă apărare, fiind și eu unul din acei cari se numesc Februariști; și n-aș vrea să se crează că noi, cari am contribuit prin slabele noastre puteri la acest fapt, am fost numai niște ingrați, cari am dărâmat un *ce* care ar fi trebuit să stea încă în picioare.

Nu vreau să redeschid răni închise, dar astăzi încă sunt mândru de ce am făcut atunci și vă rog să mă scuzați dacă, forțat fiind, am trebuit să relevez cuvintele din exordiul d-lui Kogălniceanu.

Vin acum, d-lor, la cestiunea în sine.

Toată lumea se preocupă, și cu drept cuvânt, de starea țăranului. Se preocupă, cred eu, din două puncte de vedere: dintr-un punct de vedere economic și dintr-un punct de vedere politic. Punctul de vedere economic este că bogăția unei țări nu atârnă de la câtimea unor oameni foarte bogați, ci atârnă de la câtimea averilor celor mici. De aceea, toți oamenii cari țin la o stare bună economică a țării lor și-au zis: mai întâi de toate trebuie să căutăm ca micul proprietar, ca micul cultivator să fie prosper, să fie fericit și atunci starea generală va fi mai bună decât dacă am găsi față în față un șir de oameni bogați și un șir de proletari.

Dacă în țara noastră am ajunge la o asemenea stare de lucruri, dacă am găsi numai niște proprietari mari față cu proletariatul câmpean, atunci vă asigur că existența acestei țări n-ar avea o durată prea lungă *{Aprobări).* Și de aceea vă zic cum că nu numai considerați uni economice, dar și consideratiuni politice ne îndeamnă pe noi - în afară de prescripțiunile legii de care voi vorbi mai pe urmă - ne

îndeamnă pe noi, în principiu și într-un mod absolut, de a recunoaște că trebliie să ne preocupăm mai întâi de starea țăranului.

D-lor, într-o țară unde agricultura este singurul izvor de bogăție, într-o țară ca aceea clasele muncitoare nu se pot împărți decât în două: nu se pot împărți decât în exploatatori ai unei întinderi mari de pământ și în oameni cari muncesc în serviciul lor. Dacă este așa, este în interesul nostru oare să producem un antagonism între aceste clase? ori trebuie să tindem la o solidaritate a acestor două clase? Este evident că în această privință, în teorie, nimeni nu va zice contrariul. Numai așa putem să ne ferim de oarecari pericole, cari nu ne amenință încă, dar cari trebuie să fie totdauna prezinte minții noastre. Și noi, cu atât mai mult trebuie să avem aceasta în vedere, cu cât suntem o țară mică și nu putem să ne expunem la zguduiri sociale.

O țară mare ar mai putea încă să se expuie la asemenea experimentări.

într-o țară puternică, când după lungi frământări, poporul obosit cere în mod absolut pace, el are întotdauna mijlocul de a se arunca în brațele unui Cezar, care vine și dă măcar ordinea acolo unde domnea anarhia; țărik cele mici, înconjurate de vecini puternici, nu au nici această mângâiere de a găsi un Cezar; ele devin prada străinului *{Aplauze),* și de aceea, d-lor, înainte de toate, atunci când s-a format Regatul, atunci, ca și d. Kogălniceanu, ca și d. Cozadini, v-am zis: d-lor, crearea Regatului ne impune noi datorii; acum, după ce am constituit Statul Român, trebuie să-1 organizăm. Și fiindcă n-am voit să zic numai un *ce* teoretic, ci să fac și un *ce* practic, am venit, și cu prilejul dezbaterii bugetului din anul trecut și astă-toamnă cu prilejul Adresei către Tron, am propus un șir de măsuri pentru organizarea interioară și, în capul acestui șir de măsuri, am pus cestiunea săteanului.

înainte de toate trebuie să recunoaștem cu toții că starea săteanului nu este bună și trebuie cu toții să căutăm cauzele răului

Cauzele răului după mine... discut, cred, într-o adunare care recunoaște că starea săteanului n-a ajuns încă la idealul ce urmărim, căci dacă ziceți d-voastră că sătenii stau bine, atunci nu mai am nimic de zis; dacă însă conveniți cu mine că este încă mult de făcut, să-mi permiteți să spui cari sunt cauzele că săteanul este astăzi într-o stare ce merită întreaga noastră solicitudine.

Cauzele sunt multiple, vi le-am arătat altădată; comună rurală nu avem; cine să se ocupe de interesele casnice ale comunei rurale? Această ființă atât de necesară este necunoscută încă în țară la noi. Primarul la noi nu este decât agentul administrativ, cel din urmă agent administrativ al puterii executive, ce se ocupă de tot, afară de interesele comunale. V-am arătat efectele ce a produs acest sistem; v-am arătat asemenea cum trebuie să căutăm ca pământul care îl am dat țăranului și care, cum ați văzut, a servit de argument puternic d-lui Kogălniceanu în sprijinul loviturii de Stat, să se menție în mâinile săteanului, și v-am zis: inalienabilitatea, indivizibilitatea pământului țăranilor. V-am indicat asemenea răul ce izvorăște pentru săteni din

libertatea crâșmelor, și am pus în fine, în sarcina legii actuale a tocmelilor agricole, o parte prin nevoile în cari se află astăzi țăranul.

Las la o parte cele trei cauze ce le-am enumerat. Se va găsi un timp mai potrivit ca să discutăm și să vedem întru cât sunt sau nu în adevăr, și vin la a patra cauză, la legea tocmelilor agricole, care este la ordinea zilei.

Dintâi să ne întrebăm: pentru ce o lege de tocmeli agricole ’ Care este argumentul serios, argumentul logic, argumentul juridic totdeodată, care a făcut pe proprietarii cei mari a cere o lege de tocmeli agricole excepțională, ori specială, dacă voiți, și a obține o derogare de la ceea ce se numește dreptul comun? Motivele pentru care s-a cerut această lege specială, eu cred că constă în aceasta că agricultura la noi, ca nici într-o parte din lume, este bazată pe credit. Se dau bani țăranului și se așteaptă mai târziu munca care vine să facă o dreaptă compensațiune avansului ce a dat proprietarul. Nici într-o parte din țară nu veți vedea, cu rari excepțiuni, că se face la noi ceea ce se face în alte țări, adică ca țăranul să muncească întâi și pe urmă, la sfârșitul săptămânii, să vie proprietarul să-1 plătească. Dacă ar fi așa la noi, înțelegeți prea bine că dreptul comun și toate teoriile d-voastră ar fi nu numai admisibile, dar noi am întâmpina cu nepăsare absolută pe acei cari ar veni să ceară o lege excepțională; când însă toate raporturile dintre proprietar și sătean sunt bazate pe credit, și când se cere o legiuire ce deroagă de la dreptul comun, nu trebuie să ne întrebăm dacă creditul s-a mulțumit cu dreptul comun în alte ramuri ale legislațiunii noastre? S-au făcut legi speciale, știți prea bine, s-au tăcut legi speciale pentru comerț. Legislațiunea tratei comerciale este alta decât legislațiunea unui sinet privat. Dar chiar acolo unde, în afară de creditul personal, sunt și garanții reale, ați văzut că creditul a cerut totdauna condițiuni speciale, și le-ați dat atunci când ați voit ca creditul să nu dispară: Pentru ce ați făcut d-voastră pentru creditul fonciar o legislațiune specială care deroagă de la prescripțiunile cari cârmuiesc ipotecile ordinare? Pentru că ipotecile ordinare nu se fac decât în limitele foarte restrânse de la individ la individ. Când însă ați voit să vă adresați la

public și când ați voit să dați acelor hârtii garanții speciale, cari să vie în folosul debitorului, atunci d-voastră de îndată ați făcut o lege specială care derogă de la ceea ce se numea înainte dreptul comun. Vedeți dar, d-lor, cum că în puterea cerinței firești a creditului ce face proprietarul săteanului, a venit legislatorul și a zis: fiindcă creditul personal este mai nul, fiindcă, pe de altă parte, - și aceasta voi explica-o mai pe larg când voi veni la dreptul comun, - fiindcă, pe de altă parte, orice avere reală a țăranului este scutită de la urmărire, trebuie să se dea creditului o garanție serioasă, ce nu o găsim decât în executarea imediată de către administrație, chiar înaintea hotărârii ce s-ar da de către justiție în litigiul ce putea să nască între părți. Mai ușor se poate scoate de la un proprietar bogat, când el a făcut abuz, decât a se scoate de la acela care n-are nimic alt decât brațul său. Vă zic aceasta ca să vă arăt că era un *ce* legitim de a se cere

și a se da o lege care derogă, în privirea executării, de la dreptul comun. O dată aceasta stabilit, nu putem să mai negăm că legea excepțională, cum s-a făcut la noi, a avut două rele consecințe, și vă mărturisesc că dacă am cerut reforma legii tocmelilor agricole actualmente în vigoare, nu am avut decât două lucruri în vedere: am avut în vedere execuțiunea administrativă prin dorobanți, și libertatea de a încheia contracte agricole pe bani pentru termene prea lungite, și dacă mi se dă azi o lege în care cred că aceste două puncte se modifică în bine, deși nu tocmai așa cum aș fi voit eu, căci se dă termenul de doi ani și eu propuneam numai un an, deși idealul nu este încă atins, constat un adevărat progres, și până când nu va ieși din discuțiunea luminată a Camerei o propunere mai bună, eu nu pot opune o fine de neprimire acestui progres și declar că voi lua în considerațiune acest proiect *(Aplauze).*

Pentru ce am cerut, d-lor, și cer ea execuțiunea să nu mai fie în mâna subprefectului și a dorobanțului?

Mai înainte de toate cer aceasta pentru că din cauza dorobanțului legea tocmelilor agricole a devenit o armă politică în mâna diferitelor partide, și dacă este ceva care constituie o deosebire între o stare adevărat civilizată și o stare barbară, este că, în țările barbare, atitudinea politică a unui om poate să atragă consecințe rele asupra afacerilor sale civile; într-o țară civilizată însă, starea materială a unui om este pusă la adăpostul prigonirilor politice.

Ei bine, în această privință noi suntem o țară barbară, și regret că zic aceasta, dar nu cred să-mi conteste cineva că nu suntem barbari, când pasiunile noastre politice fac ca noi, în averea noastră privată, să fim de multe ori prigoniți.

Voci: Nu este așa!

D. P.P. Carp: Aud zicându-se că nu este așa. Ei bine, eu nu viu absolut cu nici un exemplu, decât fac apel la conștiința d-voastră, și permiteți-mi să am destulă stimă pentru d-voastră ca să cred că răspunsul conștiinței d-voastre va fi cu mine, iar nu cu acela care zice că nu este așa.

Acest amestec, astfel cum a avut loc la noi, a avut și un alt efect pe care d. Kogălniceanu l-a semnalat adineauri, a avut efectul că nu se mai face deosebire între proprietari onești și între proprietari neonești.

Apoi, d-lor, ce rezultat poate avea o legiuire care, pe de o parte, introduce în administrațiunea noastră deprinderi barbare și care, pe de altă parte, împiedică pe cel drept să beneficieze măcar pe terenul moral de onestitatea lui? Nu vorbesc de pedeapsa legală, căci neonestitatea poate își găsește răsplata în altă viață, aci însă, pe pământ, nu este totdeauna

pedepsită. în lumea aceasta am văzut adeseaori oameni neoneşti murind înconjurați de aparența unei stime care nu o merită *(Aplauze).*

Dar deosebirea ce nu o face totdeauna Codul penal ar trebui să o facă considerațiunea publică și această considerațiune ar trebui să fie atât de tare, încât să nu poată fi nimicită prin faptul atitudinii noastre politice. într-aceasta ar sta mângâerea noastră, a acelora cari ne silim a fi onești, căci altfel am dezespera de natura umană.

Iată, d-lor, rezultatele ce a adus legislațiunea noastră actuală și eu unul am văzut cu fericire că onor. d. Kogălniceanu a făcut dreptate d-lui Lascar Catargi, când a zis că execuțiunea cu jandarmi nu a fost propusă de d-sa, ci de alții.

Prin urmare, cred că rămân în spiritul conservatorului celui mai conservator, fie el tânăr, fie el bătrân, revendicând azi ideile d-lui Catargi de atunci, și zicând: nu vreau jandarmi în execuțiunea tocmelilor agricole.

Un alt defect care l-a avut legea a fost libertatea de a contracta în bani pe termen de 5 ani.

Și aci, d-lor, permiteți-mi să fac o digresiune. Nu veți vedea ieșind din gura mea un singur cuvânt în contra abuzurilor izolate cari poate s-au făcut, pentru că oricare ar fi indignațiunea mea contra lor, abuzurile cari nu izvoresc din lege, nu au a face întru nimic cu discuțiunea de față. Abuzul în afară de lege este totdeauna posibil, și dacă nu-1 pedepsim, nu este că legea este rea, ci că noi suntem răi, noi acei care guvernăm, și nu trebuie să dăm legii răspunderea acelor fapte, ci acelor guverne cari, știind că se întâmplă asemenea lucruri în țară, pentru considerațiuni politice nu au voit să lovească răul acolo unde l-au văzut că există *(Aplauze).*

Vorbesc, d-lor, numai de viciile cari decurg din lege, și cauza acestor vicii izvorâte din lege este facultatea ce se dă de a contracta în bani pe termen de 5 ani.

Și aci, d-lor, fiindcă s-a vorbit de Moldova și de Valachia, recunosc cum că abuzurile afară de lege au avut loc și în Valachia, și în Moldova, și nu avem statistică exactă ca să știm unde au fost acele abuzuri mai numeroase, în Valachia sau în Moldova?

Dar în Moldova, legea cum există dă posibilitate de a face abuzuri mai numeroase decât în Valachia, și aceasta pentru un simplu cuvânt. Când facem o tocmeală agricolă pentru pământ pe 5 ani, dăm țăranului pământ pe 5 ani și el se obligă să-mi dea munca, sau o parte din recoltă pe fiecare an; munca făcută de dânsul găsește plata ei corespunzătoare în pământul care-1 dau, și atunci ’mi este mie indiferent, dacă s-a sporit

prețul muncii, sau nu, căci sporul prețului nu vine niciodată decât ca o consecință a sporului în valoarea pământului. Aceasta este o lege economică pe care nimeni nu o va contesta. Și când ’i dau eu pământ, poate să se sporească prețul muncii sau nu, căci eu ’i pot răspunde, «dar, prețul muncii s-o fi sporit, dar și prețul pământului care l-am dat a sporit»; când însă se face învoială în bani, dacă ea ar fi pe scurt termen, raportul între preț și muncă s-ar regula în mod egal, pentru că atunci proprietarul este obligat să dea țăranului prețul corespunzător cu munca pe care o face; când însă se face învoiala pe cinci ani, în Moldova cel puțin, proprietarul nu dă țăranului banii cuveniți lui pentru munca pe fiecare an, ci toți banii înainte pe 5 ani și atunci iată cum se stabilește raportul:

Când este vorba de munca pe pământ, proprietarul dă țăranului în anul întâi pământ, drept prețul muncii, etc., dar când este vorba de învoieli pe bani, atunci proprietarul dă țăranului de exemplu 11 lei drept prețul muncii de un pogon, anul al doilea ’i dă 10 lei, anul al treilea 9 lei, anul al patrulea 8 lei și așa mai înainte, încât în al cincilea an săteanul nu ia decât jumătate de preț pe munca ce face...

D. M. Kogălniceanu: Se vede că nu ai cunoscut cum se fac învoielile.

D. P.P. Carp: Ei, d-le Kogălnicene, nu am văzut numai o învoială, ci am văzut sute de asemenea învoieli, și dacă ați putut spune onor, d-lui Maniu că nu știe ceea ce se petrece în Moldova, apoi eu cred că știu, și sunt chiar dator a ști ceea ce se face în Moldova.

Eu însă, d-lor, nu pot acuza pe nimeni, căci precum nu pot spune că un comerciant care-și dă banii înainte și-și ia dobânda este neonest, tot asemenea nu voi spune că un proprietar, care dă banii săi pentru muncă pe 5 ani înainte și-și trage dobânda, este neonest. Sunt proprietari cari nu o fac, dar acesta este un caz de *spagniolism* pe care-1 putem admira, dar pe care nu-1 putem cere de la nimeni.

Așa fiind, d-lor, se vede că abuzurile nu izvorăsc din onestitate sau neonestitate, ci abuzurile izvorăsc din lege, prin urmare legea trebuie reformată.

Un alt efect dezastros, când se dau bani înainte pe mai mulți ani, este că săteanul în genere ’i cheltuiește de îndată

și, când în cursul celor cinci ani, pe cari munca lui este deja angajată, mai are vreo nevoie, el e forțat să aibă recurs tot la creditorul lui cel vechi. Atunci el nu mai este în starea de libertate în care se afla când a făcut primul său contract, fiind obligat a avea recurs la o anume persoană, trebuie să treacă prin asprele condițiuni ce-i dictează aceasta, și să nu uităm că

oamenii nu sunt îngeri și că unde chiar legea ușurează abuzul, el are desigur loc. Cer deci reforma ei în privirea aceasta. S-a zis că tratăm despre tocmelile agricole fără să luăm și părerea sătenilor. Părerea lor a spus-o d. Codrescu ieri; d-sa v-a citit cuvintele unui sătean care zicea în Adunare: «D-lor, nu permiteți să se facă tocmeli agricole în bani pe mai mult decât pe un an».

D. N.I. Constantinescu: D-le Carp, mă iertați că vă întrerup. Aveți aci, la dosarul afacerii, de la un județ întreg, toate comunele consultate, și aceste opiniuni le putem pune în fața Adunării.

D. P.P. Carp: Fără a avea nevoie de a consulta pe săteni, lucrul este natural și clar, și când vedeți că un om care nu a alergat niciodată după popularitate, care și-a făcut toate reputațiunile, afară de aceea de a fi un om liberal, cu toate acestea vine și vă zice ceea ce vă zic de săteni, simplu acest fapt ar fi de ajuns ca să dovedească până unde a ajuns răul, și cum suntem datori a-1 stârpi cu o oră mai înainte. Legea propusă, care limitează numărul anilor și suprimă pe jandarm, este deci un pas înainte, pe care eu ’1 voi face împreună cu d-voastră.

Dacă, lăsând la o parte pe jandarmi și pe sub-prefecți, d-voastră credeți că puteți da, afară de măsurile propuse, o executare mai bună, fie cum a propus d. Codrescu, ori în alt mod, eu primesc; dar aci e locul d-a vă spune că nu pot primi dreptul comun. V-am spus pentru ce s-au făcut derogări de la dreptul comun, v-am spus pentru ce, sub toate punctele de privire, și al interesului material, și al principiilor de drept, erau justificate cerințele acelora cari cereau executare excepțională.

Dar în contra dreptului comun am și o autoritate, pe d. Kogălniceanu.

D. A. Stolojan: S-a schimbat boerul! *(Mare ilaritate).*

D. P.P. Carp: D-lor, nu am la îndămână *Monitorul* din 1872, ca să vă dau citire un pasaj. Acolo, dacă nu mă înșel, există următoarea frază: Dreptul comun este ruina țăranului.

D. N. Dimancea: Așa este!

D. P.P. Carp: Dreptul comun este ruina țăranului. Dacă voiți dreptul comun, atunci d-voastră trebuie să permiteți și executarea âstfel cum o vrea dreptul comun. Dacă voiți dreptul comun, atunci trebuie să abrogați legislațiunea aceea care zice: Se scutește pământul de urmărire. ..

Voci. A! a!

Voci: Așa este *(Zgomot).*

D. P.P. Carp: Dreptul comun zice că nu se scutesc decât lucrurile acelea cari sunt absolut necesarii pentru îmbrăcăminte, trai și exercițiul meseriei sau profesiunii. Pământul nu este absolut necesar; dovadă este

că înșiși d-voastră ați lăsat țărani cari să nu aibă pământ *(întreruperi).* Atunci dacă d-voastră admiteți cum că sunt țărani cari n-au pământ... și cu toate acestea pot subveni la existența lor, pământul nu intră în acea categorie de lucruri pe cari dreptul comun le scutește de urmărire. Aceasta este atât de adevărat încât acest drept comun a fost aplicat în alte țări, d. ex. în Bucovina, și știți ce a produs dreptul comun? Deposedarea țăranului *(întreruperi).*

D-lor, cestiunea este prea importantă și vă rog să nu mă întrerupeți. Vasăzică, d-voastră nu voiți dreptul comun așa cum se înțelege el în principiu, ci voiți dreptul comun așa cum este el în legiuirile noastre, adică cu toate că dați dreptul comun, mențineți și scutirile de urmărire.

O voce: Te mai îndoiești.

D. P.P. Carp: Atunci ce vă rămâne? Nu vă rămâne absolut nimic, decât să-l executați și să-1 forțați să muncească, cum s-a făcut în Bucovina, cu jandarmi și batalioane de soldați; iată care este rezultatul dreptului comun ce-1 cereți *(Protestări, întreruperi).*

Dar mai este un alt considerent; eu admit cu d-voastră cum că n-am dreptate în ceea ce vă spun, cum că nici interpretarea mea a dreptului comun nu este exactă, cum că nici exemplele ce v-am arătat din alte țări nu sunt hotărâtoare în materie. Dar este în contra dreptului comun un argument și mai puternic, și acela este că nici un legiuitor cu minte nu procedează în mod violent și radical la o reformă, atunci când are a face cu deprinderi înrădăcinate, cari au devenit ca a doua natură.

Când veți veni d-voastră cu dreptul comun, consecința imediată va fi că tăiați creditul ce-1 are țăranul astăzi. V-am arătat însă cum că pe credit este bazată întreaga agricultură a noastră; și d-voastră, într-o singură zi, cu o trăsătură de condei, ziceți ca ceea ce s-a făcut în țara aceasta de 40 ani necontenit, să se modifice ca prin minune fără să țineți seamă de greutățile și nevoile la care expuneți pe sătean, și aceasta pentru ce? Pentru ca să aveți satisfacțiunea de a face o frază frumoasă în aparență, care în realitate însă se va traduce în lacrămi ale sătenilor *(Aplauze).*

Da, d-lor, când combat cu atâta înverșunare dreptul comun, aceasta nu va să zică că dreptul comun nu este

idealul meu *(Aplauze, ilaritate).*

Dar aceasta va să zică că eu voiesc treptat să ajungem acolo, eu voiesc încet-încet să împingem pe proprietari și săteni la transformarea modului de cultură la noi în țară; și transformările agricole nu se fac prin revoluțiuni, ca acelea ce voiți să faceți d-voastră astăzi.

Veți ajunge la dreptul comun, știți când? Când agricultura se va face în Valachia prin mijlocul unei asociațiuni între țăran și proprietar,

și când această asociațiune, în care stă viitorul agriculturii dincoace de Milcov, se va fi lățit, când încercările ce fac unii proprietari de aici vor deveni generale, și când, pe de altă parte, ne vom deprinde în Moldova a plăti munca în momentul când se face. Atunci să-mi vorbiți de dreptul comun, căci numai atunci el e posibil, numai atunci el e binefăcător.

O voce: Numai prin dreptul comun putem să ajungem acolo.

D. P.P. Carp: Legea care se prezintă astăzi face ea vreun pas în sensul acestei idei? Cred că da. Cred că reducerea de la 5 ani la un an a tocmelilor agricole pe bani este un pas înainte, care permite să încercăm noi deprinderi, fără ca să provocăm o rupere violentă între deprinderile de ieri și cele de mâine.

D-lor, în noua noastră organizare și în reformele noastre am comis marea greșeală de a nu înțelege adâncul adevăr că nici o reformă nu este roditoare decât când e o continuare a trecutului, și dacă noi, în loc de a veni să introducem în țara noastră toate reformele ce le găsim aiurea, fără să studiem nici trecutul nostru, nici caracterul nostru, nici moravurile noastre, am fi căutat treptat să îmbunătățim starea de mai înainte, vă asigur că nivelul civilizațiunii noastre ar fi mai sus; vă asigur că din punctul de vedere moral și material am fi ajuns mult mai departe decât unde suntem astăzi.

O voce: Treptat, o să vie la regulament.

D. P.P. Carp: Prin urmare, dacă în sensul acestor idei, legea ce ni se propune mijlocește o tranzițiune între starea actuală și țelul final, care este pentru Valahia asociațiunea și pentru Moldova plata pește a muncii, eu mă pronunț pentru

luarea ei în considerațiune și-mi rezerv numai dreptul de a face la articole observațiunile mele, căci nici nu mă împac cu toate amănuntele ei.

Un ultim cuvânt și am terminat. Legea aceasta nu era o lege de partid, ar fi trebuit să fie o lege la care și majoritate și minoritate, și conservatori și liberali, să conlucreze. Dacă era nevoie de reformă, nu era nici un guvern, fie el conservator, fie el liberal, în drept să caute a împiedica răul înainte de-a veni cu legea, căci toate chestiunile acestea pe cari eu le cred naționale, nu se pot dezlega decât prin o comună înțelegere.

Ei bine, aci fac o acuzare guvernului. Când d-1 ministru de interne de atuncea a venit cu circulări, să introducă în mod unilateral o reformă de atâta importanță... *{Dezaprobări; a! a!)* unilateral, o reformă de atâta importanță, cred că a făcut o chestiune de partid și că a făcut un rău imens legii și reformei înseși ce voia să propuie.

D. C.A. Rosetti: Cum unilateral? Explică cuvântul acesta, ca să-1 înțeleg și să pot răspunde.

D. A. Lahovari: Arbitrar.

D. C.A. Rosetti: Nu te-am întrebat pe d-ta, onorabil domn, am întrebat pe d-1 Carp.

D. A. Lahovari: Fac traducere pentru Cameră.

D. C.A. Rosetti: N-am știut că d-1 Carp e sub epitropia d-tale *(Aplauze, ilaritate).*

D. P.P. Carp: In mod unilateral însemnează că înainte de a se face reforma pe calea legală, ați încercat s-o faceți pe calea administrativă. Admimstrațiunea însă, într-un stat constituțional, nu e faptul tuturor partidelor, ci faptul partidului la putere; și când d-voastră prin circulări, cari poate au izvorât din bune intențiuni, ați pus această reformă în mâinile unor oameni cari nu aveau nici inima, nici inteligența d-voastră

D. C.A. Rosetti: Bine-voiți a citi circulările, ca să le cunoască Camera, și să judece pe ministrul acela.

D. P.P. Carp: Nu dau în judecată, căci n-am putere.

D. C.A. Rosetti: în judecata Camerei am zis. Nu acuza numai cu vorba; arată fapte, ca să judece colegii noștri; arată circulara; căci nu e demn de d-ta, de un om onorabil ca d-ta, a acuza fără a aduce și probe.

D. P.P. Carp: Dacă mă întrerupeți continuu, nu pot vorbi

D. C.A. Rosetti: Circulara, onorabile domn, arat-o. *(Aplauze, ilaritate).*

D. P.P. Carp. Ei bine, este o circulară care zice prefecților de a invita pe primari a nu mai întări contracte pentru lucrări agricole pe un termen mai lung de un an...

D. C.A. Rosetti: Nu ai citit d-ta ceea ce spui acum; ți s-a spus. Când vorbești de la d-ta, ești corect; când vorbești după ceea ce-ți șoptește din altă parte, nu ești corect *(Aplauze).*

O voce: Epitropul *(Ilaritate).*

D. C.A. Rosetti: Acum înțeleg de ce d-1 Lahovari te-a întrerupt *(Aplauze).*

D. P.P. Carp: Este greu, d-lor, de a discuta în asemenea condițiuni. Oricare ar fi antagonismul dintre stânga și dreapta, cred că d-1 Rosetti, prin poziținea sa, prin vârsta d-sale, prin trecutul său, are drept la respectul

nostru și sunt obligat să-i primesc întreruperile. Dar dacă voiți serios să continuăm discuțiunea ca în toate parlamentele, atunci permiteți să-mi sfârșesc ideea...

D. C.A. Rosetti: Te respectez îndestul, dar te rog să citești circulara.

D. P.P. Carp: înainte de a cere să citesc eu circulănle, ar fi trebuit, d-le Rosetti, să cei de la acei către cari le-ai adresat, să le citească; ar fi trebuit să cereți ca prefecții să le înțeleagă. Prefecții au venit în țară cu acele circulări, au mers din comună în comună și au zis primarilor să nu hotărască contracte pentru munci agricole pe mai mult de un an. Apelez la toți proprietarii din Moldova. O repet, ați putut fi insuflat de cele mai bune intențiuni, dar ați încredințat lucrul în mâinile unor oamenii ce nu v-au priceput nici inima, nici intențiunile. Purtarea prefecților a produs atmosfera de neliniște și de îngrijire ce a provocat întrunirea proprietarilor de la Iași, la care au luat parte toate partidele. Acolo erau și d-1 Gr. Cozadini și d-1 M. Gane și mulți alții, ce nu sunt conservatori.

Eu dintr-aceste n-am voit să trag altă concluziune decât că reformele cele mari, când nu se fac pe calea unei revoluțiuni violente, trebuie să se facă pe calea unei înțelegeri comune, precum s-a făcut cu prilejul Constituțiunii noastre. Am condamnat la început reformele făcute prin mijlocul loviturilor de Stat, le condamn și pe calea revoluționară, pentru că nimeni nu poate garanta că reformele făcute în asemenea condițiuni sunt trainice. Să facem deci reforma aici, unde este adunată țara legală și așa îmi înțeleg rolul de conservator. Conservatorii, dacă vor să însemneze ceva în această țară, trebuie să fie cei dintâi a se pune în capul tutulor reformelor folositoare; dacă vor să nu aibă numai pentru dânșii oleacă de talent și de știință, dacă vor să aibă și înrâurire politică, ei trebuie să dovedească că nici un progres serios nu le e străin și că nici o nevoie a țării nu-i lasă nepăsători.

Deputatul G. Vernescu combate părerile deputatului P.P. Carp și declară că e contra proiectului. în ședința din 12 februarie deputatul C A. Rosetti se apără de acuzațiile ce i s-au adus și propune „ca imediat după luarea în considerație a proiectului de lege, Camera să aleagă o comisie compusă din 21 membri, cari

împreună cu comitetul delegaților și în termen de 8 zile cel mult, să studieze amendamentele ce se vor propune și rezultatul să-l supună deliberării onor. Camere". închiderea discuției, combătută de deputatul Al. Lahovari, care vrea să răspundă rechizitoriului făcut de deputatul C A. Rosetti, se decide cu 68 bile albe contra a 40 bile negre. Luarea în considerație a proiectului de lege se votează cu 86 bile albe contra a 31 bile negre. în comisia însărcinată cu studierea amendamentelor ce se vor propune să aleg deputății A. Teriachiu, A. Stolojan, P.S. Aurelian, G. Vernescu, M. Kogălniceanu, D. Rosetti-Tețcanu, M. Burileanu, C. Teleman, P. Buescu, Remus Opreanu, N. Fleva, I. Robescu, P. Cazimir; Al. Lahovari, D. Moruzi, Dincă Schileru, N. Nicorescu, P.P. Carp, Gr. Cozadini, N.R. Locusteanu și D. Lecca.

Discuția asupra proiectului de lege pentru tocmelile agricole se continuă în ședința din 14 martie. Deputatul I. Marghiloman insistă asupra inconvenientelor dreptului comun.

D. P.P. Carp: Domnilor, în discuțiunea generală am avut onoarea de-a vă supune motivele ce ne-au făcut să cerem o legislațiune specială sau excepțională, cum veți voi să o numiți. Nu revin asupra lor și astăzi mă voi încerca numai a combate o teorie care vrea să se substitue regimului ce voim să inaugurăm prin legea actuală și care a luat titlul de sistemul dreptului comun.

Acest sistem se pune de toți acei cari l-au susținut până acum pe un tărâm cam ideal și nu ține îndestul seamă de realitate, și de aceea și d. Blaramberg, împins de logica unor premise ideale, a început prin a revendica dreptul comun în numele libertății, egalității, fraternității, aruncând majorității acuzarea că ar renega aceste mari principii. Nu este treaba mea de-a apăra majoritatea, se vor găsi în sânul ei apărători destui. Dar trebuie să vorbesc în numele acelora cari, deși repudiând firma de liberali, cred că, luptându-se în contra dreptului comun în materie de tocmeli agricole, sunt apărătorii cei mai călduroși ai unei adevărate libertăți. Voi lăsa la o parte egalitatea și fraternitatea; nu ele sunt astăzi obiectul preocupațiunii mele. Dar să vorbim de libertate și să vedem ce fel de libertate voiți să inaugurați cu dreptul comun.

Ce este libertatea, d-lor? Este ea oare facultatea absolută de a face ce voim[9] Eu cred că nu; și în practică, teoria libertății nu poate găsi aplicarea sa decât atunci când mărginiți pe cel tare, când îl împiedicați de-a se servi de o absolută libertate. Trebuie să ne probați că nu am luat apărarea celui slab în contra celui tare, trebuie să ne probați că nu lăsați pe cel slab dezarmat față cu cel tare și numai atuncea ne veți convinge că ați formulat un principiu ce se sprijină pe temeiuri de o înaltă moralitate politică *{Aplauze).*

A invoca însă o libertate care vine numai în favoarea celui tare și a crede că suntem apărătorii unui mare principiu, este o stranie iluziune. Știu că nu sunteți singurele victime ale unor asemenea iluziuni, ea se produce în multe părți ale vieții popoarelor. Luați de ex. teoria liberului schimb. Și ea își dă aerul unui principiu liberal. Cari sunt însă țările ce îl invoacă[9] Țările acelea cari au monopolul industriei. Lor le place libertatea, pentru că libertatea este numai o armă în mâna lor în contra celor slabi. Dar pentru că

ne explicăm iluziunile d-voastră, oare trebuie să ne supunem lor? Desigur că nu. Și când vă puneți față cu noi într-o pozițiune atât de superioară, când ne ziceți că d-voastră, cu dreptul comun, sunteți apărătorii libertății și că noi o sugrumăm, ar fi trebuit să ne arătați cum apărați pe cel slab în contra celui tare. Aceasta n-ați făcut-o. Din contră, mă fac eu forte să vă probez că, cerând dreptul comun, cereți libertatea absolută pentru cel tare și aservirea

pentru cel slab, încât teoria d-voastră se poate caracteriza cu puținele cuvinte *«dreptul comun, jaful comun» {întreruperi}.*

'Mi veți permite, d-lor, a proba cu argumentele mele, iar nu cu întreruperile d-voastră, justețea axiomului ce am pus înainte. Onor, d-1 Blaramberg a revendicat pentru sine nu talentul, dar logica; eu cred că era într-o adâncă eroare; tocmai contrariul are loc; îi recunosc talentul, dar în cazul de față îi contest logica *{Ilaritate, conversațiunt).* Zicând aceasta, cred că zic un lucru ce este în simțul tuturor, căci ați auzit un discurs care desigur v-a plăcut, dar care desigur nu a convins pe nimeni; ați recunoscut talentul, dar n-ați putut descoperi logica.

D-lor, sunt două soiuri de logică...

D. I. Ionescu: A! eu gândeam că este numai una.

D. P.P. Carp: Este logica acea care pune în concordanță o idee cu altă idee, și logica acea care pune în concordanță o idee cu realitatea; prima logică se numește dialectică, și pe aceasta poate a avut-o onor. d. Blaramberg, logica însă care reiese din concordanța între idee și realitate, pe aceasta n-a avut-o d-sa, după ce a terminat cu libertatea, egalitatea și fraternitatea, vă îndeamnă să primiți dreptul comun și, pentru a vă convinge, vă pune înainte codul rural din Francia; v-a citit lungi paragrafe din acel cod, ca să probeze că atuncea când s-au câștigat pentru omenirea întreagă acele principii mărețe din cari se hrănesc societățile moderne, francezii au început prin a edicta libertatea absolută a învoielilor. A uitat însă când și cum a făcut Francia aceasta, - a făcut-o în mijlocul unei revoluțiuni teribile, care a răsturnat în 24 [de] ore o stare de lucruri ce exista de lungi secole și a facut-o prin șiroaie de sânge, prin una din cele mai violente zguduiri sociale ce cunoaște istoria.

Noi însă, d-lui însuși a recunoscut-o, nu am procedat astfel. La noi, revoluțiunea socială s-a tăcut fără sânge, fără zguduiri, pentru că noi, ca oameni cu minte, am voit o transformare treptată. Și veți vedea, d-lor, că și legea de față este un pas înainte în această transformare înceată ce am realizat, voind totodată a evita orice zguduire. Și dacă merg prea departe întrebuințând cuvântul de *cu minte,* veți recunoaște cu mine că cel puțin un instinct sigur ne-a făcut să ne ferim de comoțiuni, ce numai un popor puternic își poate permite.

întâi deci, nouă revoluțiunile radicale nu ne sunt permise; al doilea, oare starea de lucruri din Francia este identică cu aceea de la noi? Când veniți cu un cod rural dintr-o țară unde învoieli agricole bazate pe avansuri de bani nu există și cereți să-1 aplicăm la o țară unde plățile se fac cu mult înaintea muncii, poate, zic, să existe între ideile

d-lui Blaramberg o concordanță aparentă, dar între ideile d-sale și realitate nu există absolut nici o legătură, nici o logică.

Dar să venim acum la acea realitate, să vedem întâi dacă dreptul comun e posibil, al doilea, ducă este folositor pentru sătean și pentru proprietar, și dacă vă voi proba că nu este folositor nici pentru unul nici pentru altul și că nici nu e posibil, v-aș întreba: în virtutea cărui interes real revendicați dreptul comun? Și-1 revendicați dându-vă aerul a fi apostolii unui mare principiu salvator; și arătându-ne pe noi ca pe niște oameni cu idei meschine și cu o inimă mică, ce nu se poate încălzi la razele unor simțiri nobile. Ce este dreptul comun? Este el panaceu universal? Mi se pare că el nu este altceva decât codul Napoleon, dacă nu mă înșel *{întreruperi).*

Voci: Așa, așa!

D. P.P. Carp: Și dreptul comun în Francia este alta decât dreptul comun din Anglia, și acesta este alta decât dreptul comun din Germania, dacă nu mă înșel *{întreruperi),* și fac apel întru aceasta la legiștii învățați din această Adunare. Vasăzică, dreptul comun este un *ce* care nu este bazat pe principii atât de generale, pe principii atât de absolute, cum este, de exemplu, dreptul natural, încât să zicem cu toții că dreptul comun reprezintă pentru noi o idee care trebuie să se aplice la toate stările de lucruri și în toate țările, și că țările cari nu au dreptul comun, cum este dreptul nostru civil, sunt înapoiate încă pe calea civilizațiunii; eu cred că aceasta nu se poate susține.

Prin urmare, d-lor, se cere ca învoielile agricole să fie supuse prescripțiunilor astăzi existente în Codul nostru civil; căci nu ni s-a vorbit de reformarea acestui Cod; s-a zis, este drept, că legea specială ce o prezintăm este rea, dar nu s-a zis că Codul nostru trebuie modificat întru cât privește materia cu care ne ocupăm, ci pur și simplu în numele libertății învoielilor se reclamă aplicarea Codului civil la raporturile dintre proprietar și sătean.

Codul lui Napoleon lasă libertatea învoielilor între părți.

Așa este, dar să nu pierdeți din vedere că acel Cod nu lasă într-un mod absolut această libertate, nu o lasă decât numai acelui care știe a scrie și a citi, căci Codul nostru civil

nu recunoaște ca autentică o învoială făcută de acela care nu știe să [se] iscălească decât numai când el se va duce la tribunal și va cere autentificarea semnăturii sale făcută prin punere de deget. Așa este oare, domnilor?

Voci: Așa este.

D. P.P. Carp: Recunoașteți și d-voastră că Codul nostru civil lasă libertate învoielilor, dar pune piedici acelui care nu știe a scrie.

D. N. Blaremberg: Apoi aceasta este o garanție și mai mult.

D. P.P. Carp: Nu discut aceasta, domnule Blaramberg, eu vă am spus cum este Codul nostru civil.

Așa fiind, domnilor, atunci țăranul care va veni să se învoiească cu mine, îi voi spune: foarte bine, dar pentru că nu știi să scrii, trebuie să mergi la tribunal.

Prin urmare, toate învoielile agricole din țară, conform Codului civil, trebuie să meargă la tribunal pentru ca să poată fi valabile.

Vă întreb, un asemenea lucru este el cu putință? Nu este; prin urmare, de la început ne izbim la facerea contractelor de o dificultate imensă, ce zădărnicește facultatea ce dă dreptul comun săteanului de-a face contractele agricole, și sunteți obligați cu derogarea de la dreptul comun, să creați o instanță judecătorească mai apropiată de justițiabili decât acele de astăzi.

Vă dau aceste numai ca un exemplu, d-lor, ca să vă arăt cum de la primul pas sunteți obligați de a deroga de la dreptul comun.

Aceasta poate să stea și în intențiunile d-lui Blaramberg, însă d-lui nu ne-a vorbit de aceste greutăți *(Zgomot).*

Deci, d-lor, v-am arătat o imposibilitate practică, și prin urmare Codul nostru civil actual nu se poate aplica la contractarea de învoieli agricole, și dacă dreptul comun astăzi existent în Franța se aplică în Franța, este că acolo învoielile anticipate nu există; este că acolo munca făcută se plătește în momentul chiar al muncii și nu dă loc la contracte agricole.

Așadar, între ceea ce se petrece în Franța, și între ceea ce se petrece la noi, nu este nici o asemănare, și numai când

d-voastră veți veni și veți declara că contractele agricole sunt oprite, numai atunci să-mi vorbiți de dreptul comun.

Voiți d-voastră acestea[9] și credeți că o asemenea revoluțiune este posibilă? Dacă d-voastră voiți să proclamați cum că orișice învoială este oprită, cum că orișice contract agricol anticipat în bani, afară de locațiunile de pământ, este oprit, eu cât pentru mine iscălesc cu d-voastră. Dar să știți că făcând aceasta, nu mai puteți invoca libertatea convențiunilor, ci interesul săteanului și al proprietarului, și pentru Moldova va fi fericită ziua aceea în care contractele agricole nu vor exista. Dar oare este permis astăzi a tăia astfel în carne vie? Oare noi putem procede la o revoluțiune atât de violentă, atunci când sunt deja mii de contracte agricole încheiate? Admit ca pentru viitor să opriți cu desăvârșire contractele în bani, dar cu cele vechi ce faceți? Trebuie să le respectați, puindu-le însă sub regimul dreptului comun. Ce se va

întâmpla însă atunci? în mare parte, în Moldova săteanul este legat pe cinci ani. A escompta viitorul îi va fi cu neputință; în curs de cinci ani are să fie el dar obligat să muncească fără posibilitatea unui nou câștig, și el se va afla în trista pozițiune sau de a muri de foame, sau de a nu respecta contractul încheiat sub imperiul vechii legi. în caz că nu se respectă contractul, proprietarul ne-mai-putând obține executarea muncii are recurs la dreptul comun. Ce zice însă dreptul comun? El face răspunzătoare pe părți de toate daunele ce izvorăsc din nepăzirea unui contract, și atuncea veți vedea cum în virtutea dreptului comun se ruinează, prin executarea silită a averii, o populațiune întreagă.

Resping o asemenea soluțiune; să dăm facultatea ca contractele existente încet-încet să se poată lichida fără executarea averii, și să punem în legea noastră destule piedici, ca să silim pe cât vom putea pe proprietari de a nu aservi brațele prin un credit prea mare, și să-i deprindem de a nu avea recurs la contracte anticipate, și când vom avea această stare de lucruri, cel puțin pentru Moldova, primesc dreptul comun al d-lui Blaramberg. Știți pentru ce? Pentru că el nu are nici o aplicațiune practică,, și este indiferent dacă veți zice: vreau dreptul comun, ori dreptul excepțional.

Să vedem acum dacă dreptul comun, chiar dacă ar fi aplicabil, este folositor pentru sătean.

Care este starea de lucruri la noi? întâi, ne aflăm, cum am arătat, față cu contractele din trecut, contracte cari, după mine, au contribuit nu puțin la starea de lucruri de astăzi. Contractele au aservit brațele săteanului din Moldova, și când un proprietar mare vă spune aceasta, înțelegeți d-voastră, n-o face pentru că este în contra proprietății mari, însă fiindcă d. Blaramberg, care reprezintă colegiul al IV-lea, a vorbit în interesul proprietății celei mari, sunt silit eu, reprezentatul proprietarilor mari, să iau în apărare interesul sătenilor *{Aplauze).*

V-am dovedit cum prin aplicarea dreptului comun, d-voastră puneți pe sătean în alternativa, ori de a muri de foame, ori de a nu executa contractul său.

Atuncea proprietarii, neputând sili pe sătean la muncă, vor cere daune interese: vor merge la tribunal, și dacă admitem că justiția este justiție, țăranul va fi condamnat la

despăgubirea recoltei pierdute prin nemunca lui.

Dar se va zice că săteanul e apărat în contra acestui pericol, că legislațiunea noastră scutește boul lui și pământul lui de orice urmărire, întâi, dacă ar fi așa, dreptul comun ar acorda în teorie daune interese, iar, pe de alta, le-ar refuza în practică. Aceasta ar fi ca vorba lui

Beaumarchais, că ai libertate de a vorbi, dar să nu vorbești nici de rege, nici de miniștri, nici de profesori, nici de magistrați, nici de nimic. Dar nu este așa, indirect executarea se va face; i se va vinde și boul și pământul. Acestea, este drept, nu se pot urmări, dar i se va vinde întreaga recoltă; și când săteanul va fi lipsit de recoltă, el singur ’și va vinde boul ca să mănânce; o . dată boul vândut, nemaiputând lucra pământul, îl va da pe nimic în posesie, cum se întâmplă în Moldova pentru acei ce nu au boi, și în realitate l-ați deposedat cu dreptul d-voastră comun și de vite și de pământ, și de posibilitatea de a mai putea face vro cultură.

Atuncea vă întrebăm: la ce ați ajuns d-voastră cu dreptul comun? Știți la ce? Nu este nevoie, pentru a o ști, să luăm exemple din Franța; să luăm exemplu de la țările unde moravurile sunt identice cu ale noastre. Mergeți în Bucovina și veți vedea cum întreaga populațiune câmpeană a fost deposedată în virtutea dreptului comun; și în Austria, după ce s-a aplicat 15 ani dreptul comun, tocmai acum s-a venit cu legea excepțională, și s-a zis că dacă săteanul se obligă pentru mai mult de 25 florini, această obligațiune este nulă și neexecutabilă. Dar aceasta s-a făcut în Austria când[9] după ce s-a deposedat întreaga populațiune câmpeană.

Vroiți acum să veniți peste 20 de ani să ne spuneți că v-ați înșelat, că cu dreptul comun ați ruinat populațiunea rurală, și ați introdus proletariatul câmpean la noi; și aceasta numai pentru satisfacțiunea marelui principiu al dreptului comun, al libertății tocmelilor? *(Aplauze).*

Ar fi o tristă mângâiere pentru noi de a vă dovedi în fapt că am avut dreptate, când această dovadă nu ar fi fost obținută decât cu ruina unei populațiuni întregi. N-o vroim; și vă punem în mod precis următoarea întrebare: Ce voiți? Executarea averii, ori executarea brațului, - căci această antiteză reprezintă ambele sisteme reprezintate, unul prin

regimul excepțional de față, și altul prin aplicarea dreptului comun?

Răspundeți: voiți executarea brațului, sau executarea averii? Eu sunt pentru executarea brațului, și de aceea, d-lor, vă zic: nu vă dau executarea averii, vă dau executarea brațelor, dar nu v-o dau barbară, cum era până acum, căci atunci ar fi tot atât de periculoasă ca și executarea averii, dar v-o dau în mod mitigiat; și dacă proprietarii cei mari nu sunt mulțămiți de această executare, n-au decât să se deprindă a plăti munca atunci când se face, și aceasta cred că este chiar în interesul proprietarilor mari. Și fac apel la toți proprietarii practici, să spună dacă săteanul nu muncește îndoit mai mult când este plătit pe șin, decât atunci când a primit bani de cu iarnă și nu mai este îmboldit la

muncă de un interes imediat. Este adevărat că o să plătim mai scump, când plătim peșin, dar o să avem o muncă mai bună și îndoită, și aceasta o spun nu numai ca proprietar, ci ca agricultor practic, și-mi pare bine că d. Agarici, care este asemenea un proprietar practic, este de aceeași idee cu mine.

Ni s-ar putea însă zice: dacă executarea brațelor este atât de mitigiată, de ce n-o suprimați cu totul? N-o suprim cu totul, pentru că nu voiesc a da legii putere retroactivă, și neputând suprima vechile contracte, trebuie să le dau executarea brațelor. Afară de aceasta, executarea mitigiată a brațelor, așa cum este în proiect, nu este oare mult mai binefăcătoare decât executarea averii, după cum o cereți d-voastră cu dreptul comun? Dreptul comun și portărelul în ultima instanță tot la dorobanț ne duce, și pot asigura, în numele tutulor sătenilor, că pentru dânșii este indiferent dacă-i ruinează un agent judecătoresc ori un agent administrativ. Dânșii nu fac deosebirea teoretică între aceste două sisteme pe care o face onor. d. Blaramberg.

Vă întreb încă o dată, ce voiți: executarea averii ori executarea brațelor? Cine voiește executarea forțată a averii, n-are decât să se pronunțe pentru dreptul comun; iar cine voiește executarea mitigiată a brațelor, n-are decât să se pronunțe pentru acest proiect de lege. Din această dilemă nu puteți ieși.

Eu vă declar că sunt pentru executarea mitigiată a brațelor, și aceasta nu numai în interesul săteanului, dar și în interesul proprietarilor mari, căci astfel cred că se vor obicinui încetul cu încetul a plăti munca chiar atunci când se face.

Din cele ce v-am zis pân’ acum, vă explic, d-lor, pentru ce, precum în comisiune, așa și în sânul Adunării, eu voi vota în contra tuturor acelor prescripțiuni cari duc la executarea averii în mod deghizat, și cari se află chiar în proiectul comisiunii. Oriunde voi găsi că se dă facultatea de a se executa averea în numele săteanului, în numele solidarității ce trebuie să fie între proprietar și sătean, mă voi opune acestui drept comun deghizat care execută averea *(Aplauze).*

Acestea, d-lor, am avut de zis asupra așa-numitului sistem de drept comun. Cred că, deși în aparență el poate

captiva oarecari spirite neexperimentate în materie agricolă și oarecari spirite absolute în maniera lor de a privi, față însă cu realitatea lucrului, dreptul comun este întâi un *ce* imposibil, cum este astăzi, și, al doilea, un *ce* vătămător dacă l-ați face posibil; și împiedicând aplicarea acestui drept comun, care are aerul de a fi panaceu universal, care, după d-voastră, are să aducă fericirea în această țară, dar care în realitate echivalează cu ruina

săteanului, noi respingem o libertate ce nu este decât libertatea în favoarea celui tare și nelibertatea pentru cel slab.

Dacă voiți să vă coborâți din sfera absolută a teoriilor abstracte și să vedeți cum libertatea a fost realizată și introdusă în societățile moderne, veți vedea că a fost introdusă numai mărginind libertatea celui tare și lățind libertatea celui slab; pe când d-voastră, prin dreptul comun, mărginiți libertatea celui slab și lățiți pe a celui tare. De aceea, în numele proprietății, și a celei mari și a celei mici, ale căror interese sunt solidare și identice, eu vă rog să respingeți introducerea în legislațiunea agricolă a principiului pus înainte de aceia cari sunt pentru dreptul comun; și vă rog să primiți executarea brațelor mitigiată, așa cum este în legea de față. Vă mai rog ca, împreună cu mine, oriunde veți vedea că în mod deghizat se cere executarea averii săteanului, să respingeți această cerere, și, dacă eu, proprietar practic, proprietar mare, am aplicat deja acest sistem, el este posibil, și cred că ceea ce fac eu, poate să o facă orice proprietar în această țară. Și chiar dacă aceasta ar fi în contra deprinderilor lui, chiar dacă modificarea modului de cultură îl va lovi pentru moment în interesul lui, va veni în curând vremea când va binecuvânta ziua în care se va fi realizat reforma ce vă propunem.

Deputatul G. Vernescu se ridică împotriva acuzațiilor aduse dreptului comun; ministrul de Justiție Gheorghe Chițu arată că, atunci când interesele societății o reclamă, statul poate face și legi excepționale; deputatul C.A. Rosetti răspunde deputaților N. Blaremberg și M. Kogălniceanu. Acesta din urmă se pronunță pentru proiectul de lege așa cum a ieșit din comisie. Ministrul președinte I.C. Brătianu arată foloasele pe cari le va aduce sătenilor legea propusă.

în ședința din 18 martie, discutându-se contractele vechi, ia din nou cuvântul

D. P.P, Carp: Domnilor, am luat cuvântul ca să vorbesc asupra acelei părți din acest articol care în proiectul comitetului e trecut ca art. 36, și care în redacțiunea comisiunii formează un singur articol cu art. 35. Este vorba de contractele cele vechi, asupra căror sunt două păreri, la cari corespund două diferite redacțiuni. Cu toții zicem că contractele cele vechi se vor respecta, însă întru cât privește executarea, ea se va face conform cu termenele propuse în noua lege.

Naște întrebarea acum: Ce se face cu anii sub-sequenți pentru cari legea nouă nu dă executarea vechilor contracte? Trebuie să punem aceste contracte pur și simplu, cum zice amendamentul d-lui Vernescu, sub imperiul dreptului comun? Ori să lăsăm sătenilor facultatea de a le lichida, răscumpărându-le ori reînnoindu-le conform cu legea de față?

Eu cred că amendamentul d-lui Vernescu este un *ce* vătămător și d-voastră știți că, oriunde am văzut că dreptul comun amenința pe săteni, eu m-am opus, și așa și acum mă opun la aplicarea unui drept comun care îl va ruina.

D. AI. Lahovari: Dreptul comun este neretroactivitatea.

D. P.P. Carp: Dați-mi voie, ori eu nu înțeleg amendamentul d-lui Vernescu, ori el este rău redactat. Ce zice el? El prescrie că contractul anterior rămâne respectat, dar nu beneficiază de executare decât după legea cea nouă. Legea cea nouă ne dă însă executarea decât pe doi ani. Ce facem atuncea? Reintrăm în dreptul comun, zice d. Vernescu; dăm dreptul de răscumpărare, zicem noi. Dreptul comun! V-am arătat unde duce el. Dreptul comun prescrie că dacă săteanul va voi să lucreze, bine! dacă nu, nu-1 pot obliga, dar am dreptul de a-1 acționa pentru daune interese. Așa este?

Ei bine, eu cred că aceasta are să se întâmple în cele mai multe cazuri; săteanul e atât de încărcat cu datorii, încât liberarea prin muncă îi este cu neputință.

Dacă a fost necesitate de o lege excepțională, în mare parte această necesitate provine și din cauza datoriilor din trecut.

Noi trebuie să avem o lege excepțională care să permită ca și aceste datorii să se poată lichida încetul cu încetul *{întreruperi).*

Față cu aceste datorii, nu am putea acorda nici executarea conform cu legea ce este, nici dreptul comun conform cu părerea d-lui Vernescu. Dacă acordăm executarea, aservim pe sătean; dacă nu acordăm executarea, lăsăm însă dreptul comun, îl ruinăm *{întreruperi).* Să vă dau un exemplu, care să ilustreze această părere a mea: să luăm un contract de tocmeli agricole în care se vede următorul lucru: Datorii de ale săteanului din trecut, notați bine nu obligație din anul curent, ci rămășițele din trecut - văd aci un contract oarecare pentru rămășițe, și se zice că pentru rămășițe să se facă 5 pogoane seceră și 301 zile cu brațele.

Voci. A! a!

D. P.P. Carp: Un altul, care are să facă 5 pogoane de seceră tot pentru rămășițe și 288 zile.

Iată altul: 4 pogoane seceră, 229 zile cu mâinile, și așa

înainte.

Acum, domnilor, ce vrea să zică; 5 pogoane de seceră și 301 zile cu mâinile?

Dacă pe lângă 301 zile lucru cu mâinile, am adăoga și zilele celor 5 pogoane de seceră, și dacă din 365 zile ale anului vom scădea întâi 52 de duminici, 22 zile de sărbători de peste an, ceea ce fac 74 zile, plus zilele de ploaie și lunile de iarnă, vă întreb unde stă putința liberării?

Și nu uitați că la acest contract, care este un contract de rămășițe, trebuie să se adauge și o altă contractare, care corespunde cu nevoile curente ale săteanului.

Este posibilă executarea unui asemenea contract?

Eu nu cred, și iată un caz unde săteanul fatalmente prin forța lucrului era să fie nevoit a nu respecta contractul. Și să nu-mi ziceți că acest contract este al unui rău proprietar, vă pot afirma pe onoarea mea că este un contract încheiat de un om care în țara aceasta se bucură de o bună și meritată reputațiune.

Voci. Al cui e?

D. P.P. Carp: Nu vă pot spune aceasta, dar nu ar trebui oare să dăm dreptul săteanului de a se răscumpăra, și să zmulgem din mâna proprietarului acea armă teribilă ce se numește dreptul comun?

Să nu mi se obiecteze că e indiferent de a plăti în muncă sau în bani, căci munca rămâne aceeași, dar prețul variază, și săteanul, răscumpărând contractul, poate să beneficieze de sporul prețului zilelor de muncă. în cazul ce v-am citat e imposibil ca săteanul să se libereze, dacă îi impuneți o muncă ce singur nu poate face, dar când în loc de 80 bani, cum este evaluată ziua, el se va tocmi aiurea cu 1 franc și 20 bani sau 1 franc și jumătate, el va putea plăti datoria lui bănească din trecut.

D. Al. Lahovari: Ce va să zică aceasta? Voiți să faceți aci în Cameră procesul cuiva? Eu protestez contra unor asemenea procedări demagogice *(Zgomot).*

D. P.P. Carp. Credeți-mă, d-lor, cestiunea aceasta este mai gravă decât gândiți, și nu prin aruncături de epitete veți putea ieși din trista pozițiune în care ne aflăm, și rău serviciu fac ideilor conservatoare aceia cari se pretind, este drept, conservatori, dar cari nu vor să ție seama de realitatea unui

rău a cărui stârpire stă tocmai în interesul bine înțeles al conservatorilor.

D. Al. Lahovari: Nu este aci cestiunea de demagogie. De ce aduceți tocmai d-voastră niște asemenea contracte? Oare credeți că nu suntem în drept să judecăm noi, aci în Cameră, și pe ale d-voastră?

D. P.P. Carp: Ar fi bine dar să aduceți și tocmelile mele, să le judecați d-voastră, și nu numai ale mele, dar ale tutulor. Este de datoria unui bun legiuitor, ca el să-și dea bine seama de poziținea în care se găsesc locuitorii țării, și apoi să se apuce să facă o lege... *(Zgomot).*

D-lor, vă rog să mă credeți că sunt foarte liniștit, și vă rog să mă credeți că nu voi să chem pe nimeni la răspundere, nu voi să citez nici un nume, nu voi să numesc pe nici un proprietar, și vă pot asigura, pe onoarea mea, că nimeni nu a văzut acest contract, nimeni nu l-a citit.

Dacă însă contestați că lucrurile acestea sunt posibile, vă rog să mergeți la ministerul de interne să vedeți sute de asemenea învoieli.

D. Al. Lahovari: Se poate; dar cuviința cere să fie și cealaltă parte auzită.

D. P.P. Carp: Când am cerut, d-lor, ancheta în materia ce ne ocupă, credeți-mă că n-am cerut ca să-mi formez o convincțiune ce era deja câștigată când am luat atitudinea ce vedeți că o iau în această cestiune; am făcut-o ca să vă probez la toți, prin acte pozitive, care este adevărata situațiune, și ca să vă probez că ea reclamă imediata intervențiune a legislatorului. Voi fi sau nu taxat de demagog, eu însă tot am să vă dau un exemplu, ca să vedeți cu câtă prudență procedează alte state în asemenea cestiuni.

Ce se întâmplă azi în Irlanda? Țăranul are datorii mai mult decât el poate plăti, el se execută conform dreptului comun și se expropriază.

Când executarea este izolată, aceasta este o nenorocire, dar o nenorocire individuală ce trece nebăgată în seamă; dar când executarea devine generală, atunci demagog e acela care, vroind a evita o revoluțiune, se împotrivește, ca prin o trăs[ăt]ură de condei să se deposedeze chiar cu tot dreptul o populațiune întreagă[9] Și când m-am împotrivit dreptului comun, am cu mine autorități mai mari decât ale noastre a tuturor. Oare Gladstone cu amicii lui sunt demagogi? Sunt ei niște radicali de rând ce vânează o ieftină popularitate? Sau sunt oameni serioși, cu judecata întreagă, ce caută a lupta în contra unui rău ce amenință a-i înăbuși[9]

Voiți oare ca și la noi situațiunea din Irlanda să se repete, atunci când față cu Moldova nu avem noi puterea'ce are Anglia față cu Irlanda? Nu, nu veți voi-o.

De aceea, d-lor, am crezut de datoria mea să vă atrag atențiunea asupra acestor contracte.

Am zis că nu’ voi cita nume proprii, am declarat, cu prilejul discuțiunii generale, că răul nu provine din faptul neonestității proprietarului, dar din faptul legii existente, care a adus pe sătean într-o stare deplorabilă. Ei bine, este oare de datoria noastră să constatăm faptul și să venim cu măsuri excepționale, ca această stare să nu mai continue? Eu cred că da; și în această privință demagogul Carp face apel la demagogul Agarici, proprietar practic, să spună dacă exagerez când zic că în Moldova aceasta este o stare de

lucruri mai generală. Dacă nu mă credeți, vă rog să numiți o anchetă cât de serioasă, care să cerceteze la fața locului și atunci veți constata, împreună cu mine, că țăranul este atât de onerat, încât nu se poate plăti numai cu munca și că trebuie să-i dăm facultatea d-a se putea plăti în bani. Așa fiind, fac eu oare un act de demagog, sau un act de înaltă prudență, când împiedic să se întâmple în această țară zguduiri de acelea pe cari numai noi, românii, nu le putem dori?

De aceea, d-lor, din toate aceste puncte de vedere, eu vă rog să primiți redacțiunea comitetului. Vă rog să dați săteanului facultatea de a se putea răscumpăra, și atunci are să se întâmple una din două: sau țăranul are să vină la proprietar să ceară un supliment de plată sau un scăzământ de muncă, ori are să se ducă la vecin să se angajeze și, luând un preț mai mare, are să plătească proprietarului și să-i rămână și lui ceva.

Știu, d-lor, că zisele mele se aplică mai mult la Moldova decât la Muntenia, dar nu uitați că Moldova e jumătate din țară. Știu asemenea, d-lor, că multe se pot invoca în contra măsurilor propuse; ele sunt însă singure în stare a permite lichidarea trecutului. Și în ziua fericită în care proprietarul se va deprinde a nu mai aservi pe sătean prin mijlocul unui credit ilimitat, în ziua aceea în care ne vom deprinde a plăti munca asupra muncii, atunci, dar numai atunci, voi fi și eu alăturea cu d-voastră pentru dreptul comun, căci nu va mai echivala cu ruina săteanului. *(Aplauze prelungite}.*

în ședința aceasta mai dezvoltă un amendament:

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, acest amendament este menit a înlocui ultimul alineat al acestui paragraf care dă drept la executarea averii țăranilor.

în a doua discuțiune generală, făcută asupra acestei legi, știți prea bine că am căutat să vă probez că, înainte de toate, trebuie să.ne ferim de a supune la execuțiune averea țăranului. Execuțiunea brațelor, după mine, este suficientă, mai cu seamă de când este întărită prin dispozi- țiunea că, la caz când săteanul n-ar voi să lucreze, să se tocmească în contul lui alți oameni, și atunci se naște întrebarea cum se va despăgubi proprietarul de banii dați? Legea aceasta zice: urmărindu-i averea. Ei bine, știți că eu am declarat că voi combate oridecâteori voi întâlni în această lege dispoziținea de a se executa averea țăranului și de aceea vin și vă propun

acest amendament.

în loc să am recurs la un proces care dă loc la daune interese și care să aducă o mare pagubă săteanului, prefer ca, prin un mijloc indirect, să folosesc acest proces de daune interese în contra săteanului prin temerea că, dacă nu-și va executa în mod onest angajamentele sale agricole, nu va mai găsi persoane cu cari să contracteze asemenea angajamente, și cred că acest mijloc este suficient pentru proprietar și nu mai este trebuință de un recurs pentru daune interese. Acesta este țelul amendamentului pe care am onoare a-1 prezenta.

Mai ia cuvântul deputatul Mihail Kogălniceanu, propunând un amendament care se respinge. Proiectul de lege se votează cu 63 bile albe, contra 19 negre.

CRIZA MONETARĂ

Ședința Camerei din 29 noiembrie 1884

Deputatul G.D. Pallade interpelează guvernul asupra crizei monetare. Se întreabă de ce biletele de bancă și moneta de hârtie nu reprezintă întreaga lor valoare atunci când e vorba să fie schimbate în aur și explică în urmă că nici biletele de bancă, nici moneta de hârtie nu sunt tocmai monetă în sensul economic. Existența etalonului dublu aduce cu sine această stare de lucruri. Și pe lângă că România are o cantitate prea mare de monetă de argint, stocul metalic al Băncii Naționale este tot de argint. Ministrul de Finanțe, G. Lecca, combate afirmațiile deputatului G.D. Pallade; vorbește de partizanii etalonului dublu și de acele țări cari au un stoc și mai mare de argint. Nu aceasta ar fi cauza crizei, ci puținul export care s-a făcut în raport cu importul; exportul e de 200, importul de 300 milioane. Deputatul Emil Costinescu susține că nu sunt nici prea multe bilete, nici prea mult argint în circulație. Aurul lipsește și din pricina importului și din pricina cupoanelor datoriei publice, cari reprezintă pe fiecare an.50 milioane în aur. Lipsa exportului a împiedecat înlocuirea aurului dus din țară. Nici dublul etalon, nici stocul de argint al Băncii Naționale, pe care o apără, nu sunt adevăratele cauze ale crizei. îndreptarea nu se va putea obține decât prin îndreptarea stării economice a țării. Deputatul G.D. Pallade, împreună cu alți deputați, propune următoarea moțiune: «Camera, ascultând pe interpelator. precum și răspunsul guvernului, în fața crizei monetare crescând din ce în ce mai mult, este de părere că măsurile cele mai nemerite și totodată cele mai urgente pot fi următoarele: a) oprirea baterii monetei de argint; b) numirea de urgență a unei comisiuni care să elaboreze un proiect de lege pentru transformarea etalonului monetar de argint în aur».

D. P.P. Carp: Domnule președinte, domnilor deputați, până a nu intra în materie, veți găsi poate firească, după doi ani de absență din sânul d-voastră, dorința ce am d-a regula în puține cuvinte poziținea mea în acest Parlament. Când guvernul a făcut apel la mine ca să pun slabele-mi puteri în serviciul unei cauze naționale, care zdruncină toate păturile societății noastre până în adâncul inimii, am crezut de datoria mea a răspunde la acest apel; ieșit însă din minoritatea acestei Adunări la plecare, reintru la întoarcere în minoritatea în care mă aflam înainte. Aparțin unui grup de oameni cari cred că distincțiunea de partid de până acuma nu mai are absolut nici o rațiune de a fi. Cred că principiile cari le-au avut și unii și alții, sau nu mai sunt posibile, sau au fost realizate, și că, prin urmare, pe bazele trecutului nu mai poate fi luptă

de principii, ci numai o luptă pentru putere, luptă cu atât mai înverșunată, cu cât natura, neadmițând golul, pretutindeni unde au lipsit ideile, s-au pus în locul lor apetituri personale. Vechea Stângă și vechea Dreaptă și-au făcut vremea lor. Să căutăm dacă în organizarea acestei țări nu găsim un tărâm nu atât de luptă, cât de emulațiune pentru binele țării și să vedem, o dată regatul creat, o dată România pusă în picioare, cum avem să ne organizăm. în această privință, neapărat că vor trebui să se nască deosebiri de idei; o să se întâmple să fie divergență de opinii între unii și alții, dar aceste deosebiri n-au să aibă rădăcinile lor în trecut, și, în lupta de idei ce se pregătește, au să se unească într-un câmp oamenii cari erau ieri în câmpuri adverse, și în câmpuri adverse iarăși oamenii cari erau ieri amici.

De aceea, voi căuta azi, precum am căutat și în alte ocaziuni, să văd cari sunt punctele de vedere, cari sunt acele principii, dacă voiți să întrebuințez acest mare cuvânt, ce ne deosebesc? Știu că poziținea mea e cam grea; am fost acuzat de mulți. Și intențiunile noastre au fost suspectate, și țelurile noastre au fost contestate, însă am mers înainte, pentru că nu e roză fără ghimpi. Spinii i-am simțit și vă asigur că au intrat adânc în cărnurile mele; permiteți-mi acum să mă bucur și de parfumul rozei și să cred că atunci

când se naște o deosebire de idei între mine și alții, vor recunoaște toți că divergința e bazată numai pe adânci convingeri fără nici un interes personal *(Aplauze).* Iată, d-lor, puținele cuvinte ce am avut de adresat până a nu intra în materi.e, și pentru cari v-am cerut indulgența d-voastră.

Nu știu dacă d. ministru de finanțe reprezintă ideile guvernului; nu știu asemenea dacă d. Costinescu reprezintă ideile majorității; dar dacă e așa, există între guvern, majoritate și noi o adâncă divergință de opiniuni. Dacă am crede pe d. ministru de finanțe, îndoitul etalon ar fi lucrul cel mai firesc și cel mai natural; dacă am crede pe d. Costinescu, etalonul de aur n-ar fi decât apanajul națiunilor bogate, încât săracii nu numai [că] au mai puține averi decât ceilalți, dar și averea care o au nu se poate traduce într-o valoare reală, ci într-o valoare fictivă.

Nu voi face, d-lor, teorii economice; voi constata însă faptul cum mai toate puterile au azi tendința de a introduce etalonul de aur. Anglia-1 are. Germania-1 are. Italia l-a introdus sunt acum doi ani. Austria e în ajun de a-1 traduce în lege. America a prezintat bilul pentru restrângerea baterii monetei de argint. Acestea sunt fapte, și față cu dânsele cade orice teorie, căci nimeni nu ne va proba, și desfid pe orișicine să o facă, că atunci când toate țările acelea cu cari noi suntem în comunicație au introdus etalonul de aur, numai singură România să

rămâie cu îndoitul etalon. Permiteți-mi, domnilor, o mică vedere retrospectivă: Pentru ce am introdus noi dublul etalon? Și cine zice dublu etalon, comite o eroare de fapt; etalonul nu e dublu decât în teorie; în practică, cine zice dublu etalon, zice etalon de argint. Acesta e adevărul practic.

Pentru ce am introdus noi etalonul de argint? Pentru că în urma războiului am găsit în casele Statului o câtime oarecare de argint și pentru ca să nu suferim o pagubă, care era să fie o pagubă pentru totdauna, vânzând acel argint în străinătate pe aur, am zis: argintul acela se va depune în pivnițele Băncii ca stoc metalic, și astfel am introdus etalonul de argint. înainte, până a nu avea Bancă, până a nu avea bilete, lucrurile mergeau [pe] drumul lor firesc și se introducea ca valoare generală de schimb acel mijloc, acea monetă care era cea mai serioasă și cea mai sigură, și înaintea Băncii noi am avut aci în fapt etalonul de aur. Am ieșit din acest etalon de aur ca să intrăm în etalonul de argint cu prilejul înființării Băncii Naționale. De am făcut bine sau nu, acesta e un lucru care nu e nevoie să se discute azi, pentru că discuțiunile retrospective nu mai au absolut nici o valoare. Am ținut numai să constat un fapt. Care era, d-lor, o dată acest dublu etalon introdus din cauza Băncii, care era rolul Băncii? Fost-a rolul Băncii Naționale de natură a ușura sau de natură a agrava situațiunea pieței noastre? Eu cred, și până acum nu mi s-a dovedit contrariul, cum că politica financiară a Băncii a contribuit, nu la ușurarea, dar la agravarea situațiunii noastre. Banca de *scont* și *circulațiune,* două cuvinte foarte scurte, dar de un imens coprins, ele zic două lucruri: că Banca regulează creditul unui Stat, și mai zic încă că Banca regulează circulațiunea. Care este rolul Băncii în privința circulațiunii?

Toate tranzacțiunile între țară și țară nu se soldează ele în fiecare zi și în fiecare moment? Bilanțul se stabilește cam în diferite epoci ale anului, și vine vremea când se întâmplă o cerere foarte mare, și alta când cererea este foarte mică; rolul Băncii este de a fi prevăzătoare, ca atunci când cererea este foarte mică, să aibă o politică ce aduce și reține aurul în casele sale, ca să poată beneficia țara de dânsul când cererea este mare. Făcut-a Banca aceasta? Eu cred că nu.

Eu cred că una din condițiunile cari se cer de la o bună

politică financiară a unei Bănci este următoarea: ca ea să nu facă absolut nici o afacere care să serve la agiotaj, pentru că atunci nu mai corespunde la scopul ei de a regula creditul unei țări. Creditul nu e folositor decât atunci când el se pune în serviciul unei afaceri serioase, unei adevărate tranzacțiuni comerciale; când însă se pune la dispoziținea speculațiunii,

nu face decât să producă în circulațiune o perturbațiune așa de mare, încât rolul ce trebuie să-1 aibă, în loc de a fi folositor, devine nefast. Banca, când a început operațiunile sale, și-a zis înainte de toate - și aci are dreptate d. Palade când o acuză că a violentat natura lucrurilor - și-a zis că are imediat să se scază ca prin minune dobânzile în țară cât se va putea mai mult, și că are să facă afaceri briliante pentru acționarii săi. Că a făcut afaceri briliante pentru acționari nu o contest *(Aplauze)-,* că au scăzut dobânzile în realitate în țară, aceasta o contest *(Aplauze),* căci oricum vă veți învârti, agiul[1] nu este decât o dobândă și o dobândă foarte grea.

Ce a făcut Banca? D. Costinescu zice: am importat mult și am exportat puțin, și că această neegalitate a produs singură agiul. Ei bine, Banca a înlesnit aceasta, pentru că atunci când dobânda nu era nici într-o parte de 4%, s-a menținut la acest nivel și a deșteptat în negustători o ardoare prea mare pentru cumpărarea de marfa, de care nu se pot desface astăzi. Dar nu țin mult la aceasta; greșeala cea mare este în lombardare†† ‡‡; acolo a făcut operațiuni de acelea cari servesc la agiotaj. Nu voi, d-lor, să vă viu cu cărți, căci cunosc versul lui Goethe care zice că orice teorie este sură, și verde numai arborele vieții practice; însă un singur pasaj să-mi permiteți a cita din cartea d-lui Wagner, unde se vorbește despre lombard și se spune cum lombardarea este operațiunea cea mai primejdioasă și cum numai cu prudență se poate feri o Bancă de relele efecte ale acestei operațiuni.

Iată ce zice d. Wagner: «Operațiunile de lombard trebuie să fie făcute cu mare prudență, căci ele au un efect foarte mare asupra cursului de schimb; ele ușurează ieșirea aurului

---

†† *agio, agiuri* - **diferență cu care prețul (cursul) unui semn monetar sau al unei hârtii de valoare depășește valoarea nominală a acesteia;** *agiotaj* **- specula cu hârtiile de valoare.**

‡‡ **- asigurarea efectelor publice ca garanție pentru un împrumut.**

și îngreuie intrarea lui, și aceasta mai ales în țările acelea cari au împrumuturile lor plasate în țări streine, unde trebuie să le plătească în aur».

Aceasta se aplică, d-lor, cuvânt cu cuvânt, la situațiunea noastră. Lombardul servă la agiotaj, și lombardul este cu atât mai periculos în țările acelea cari au datorii mari în străinătate. Să facem acum o comparațiune între alte țări și noi.

în Franța scontul este de 565 milioane, lombardul este de 118; vasăzică de patru ori mai mult scont decât lombard.

în Germania scontul e de 77 milioane, iar lombardul de 17 milioane. în Svițera, de exemplu, ^eți găsi scont de 75 milioane, lombard 13 milioane, și așa în toate părțile.

Acum, d-lor, să luăm situațiunea Băncii noastre:

Lombardul este de 30 milioane, efecte scontate 17 milioane. Pe când toate Băncile lumii au portofoliul de cinci ori mai mare decât lombardul, Banca română are un îndoit număr la lombard decât la scont. Dar să ne întrebăm, cum se poate ca lombardarea să ușureze agiotajul, și aci voi răspunde d-lui Costinescu, care-mi zicea: vă închipuiți d-voastră că cineva poate exporta aur din țară fără ca să aibă plată de făcut și fără să nu aibă nevoie, ci numai pentru simpla plăcere de a exporta aur? îmi închipuiesc, d-lor, și iată cum 'mi închipuiesc: eu admit, și vă rog să-mi urmați calculul, că vine cineva cu 120 mii lei în efecte publice la Banca Națională și ia asupra lor 100.000 lei în hârtie de 4 la sută.

Prevăzând operațiuni cari au să se facă la bursă, cumpără aur cu 4 la sută. Vasăzică cheltuiala lui este de 4 la sută, dobânda care o dă Băncii, și apoi 4 la sută agiu care l-a plătit. Peste tot este o cheltuială de 8 la sută.

Acum, care este interesul acestui om de afaceri: să se urce aurul, ori să scază? Evident că el va contribui din toate puterile lui ca să se suie aurul, căci de acolo izvorăște pentru dânsul adevăratul profit.

Faceți socoteala: de o parte, pierdere 4 la sută la Bancă, 4 la sută agiul aurului cumpărat; pe de alta, câștig: 6 la sută dobânda efectelor lombardate vânzând aurul cumpărat cu 4, cu 8, mai are un saldo de diferență în favoarea lui de 4, cari cu 6 fac 10; a cheltuit 8; câștig net 2.

Ei, admiteți că cineva care face o asemenea operațiune poate să aibă interes ca aurul să iasă din țară? admiteți că un asemenea om face un agiotaj?

Desigur că da, și sunt convins că din 30.000.000 lombardate la Bancă, cel puțin pe jumătate au servit la agiotaj, și vă întreb dacă ați făcut tot ce ați putut ca să ușurați situațiunea, sau ați făcut totul pentru ca să o agravați ?

Și dacă se dovedește că d-voastră ați agravat-o, atunci să nu gândiți că veți putea amăgi cu mirajul unor bilanțe comerciale, cari au valoarea lor, dar cari nu vă pot servi de scuză.

Dar unde nu mai înțeleg nimic, este în combaterea din

partea d-lui Costinescu a teoriei noastre, cari cerem introducerea etalonului de aur și asupra căruia d. Costinescu a dat următoarele argumente, cari au produs - ca să întrebuințez cel mai parlamentar cuvânt - au produs în mintea mea o adâncă mirare.

D-sa a zis: dacă introduceți etalonul de aur, d-voastră o să ajungeți la cursul forțat. întâi ne-a speriat că o să facem un împrumut, și rog pe d. Costinescu ca să mă rectifice dacă exagerez întru ceva.

D-sa a zis întâi că o să facem un împrumut. D-lor, eu nu mă speriu de împrumuturi productive, eu mă speriu de împrumuturi neproductive, și dacă este nevoie să facem un împrumut ca să remediem situațiunea într-un mod radical, îl vom face, și fiți siguri că România, oricât ar fi de săracă, ea nu este atât de săracă încât să nu poată suporta un asemenea împrumut, care în realitate nu ar fi o nouă sarcină. Ne mai zice d. Costinescu că o să ajungem la cursul forțat. Aș vrea să știu cum? Zice: am 50.000.000 în aur în Bancă, și 60-70.000.000 în circulațiune; vine toată lumea la Bancă și retrage aurul și nu mai rămâne nimic.

Oare așa să fie?

Bine, d-le Costinescu, în momentul când el a retras aurul, d-ta ai anulat hârtiile d-tale, și aurul, care iese din Banca d-tale, reintră de la sine sub altă formă, plată de impozite etc. *{întreruperi').* Aceasta o găsiți în toate cărțile de economie politică *{Aplauze).*

O voce: Dar când iese din țară?

D. P.P. Carp. Dar ce făceați când nu aveam biletele? Ziceți să decretați cursul forțat. Ei, nu s-a găsit nici un guvern care să decreteze cursul forțat, sau măcar să se gândească la aceasta când are biletele Băncii acoperite cu un stoc metalic de aur; numai pe d-voastră vă aud susținând asemenea teorii.

Dar admit, dacă voiți, că aurul iese din țară pentru plățile ce avem de făcut, avem însă nevoie de o câtime de aur pentru operațiunile noastre din-năuntru și trebuie atunci să plătim dobândă pentru aducerea lui.

Oricât ar fi însă de mare această dobândă, ea nu va fi niciodată așa mare ca agiul de astăzi, și împrumutul direct e

totdauna mai puțin costisitor decât împrumutul indirect prin agiul ce-1 plătim, căci fiecare agiu se compune întâi de o dobândă, apoi de o primă de asigurare pentru pierderea eventuală.

Uitați-vă la comerț; uitați-vă ce se întâmplă cu agiul; gândiți d-voastră că un negustător, când m-oi duce în dugheana lui, are să-mi ceară *atât,* pentru obiectul ce voiesc să cumpăr, și-mi va mai cere să-i plătesc 15% agiul de astăzi? Nu, căci el are să zică: astăzi este 15%, mâine poate să fie 18%, și deci trebuie să cer peste prețul obișnuit o sumă pentru agiu, plus o sumă arbitrară care este menită a mă asigura în contra unei creșteri eventuale a aurului peste prețul de astăzi.

De aceea s-a constatat pretutindeni că zdruncinarea prea mare în echilibrul dintre aur și biletele de Bancă a tras după sine o creștere exagerată a prețului tuturor obiectelor de comerț. Nu vă lăudați dar că

ați scăzut dobânzile; ați facut-o în aparență numai, în realitate publicul plătește dobânzi mai grele decât în trecut.

Dar, d-lor, dacă ar fi numai criza monetară, încă nu aș zice nimic. Dar părerea mea este că în dosul crizei monetare se ascunde criza financiară și aci este adevăratul pericol. Ea se ascunde în îndoit mod: se ascunde pentru că agiul este o urcare de dobânzi deghizată, se ascunde pentru că bazele reale ale bugetului devin fictive.

D-lor, când se evaluează un buget, ce este real într-însul sunt cheltuielile, veniturile însă nu pot fi reale, decât dacă valoarea lor rămâne constantă. Când însă față cu o cheltuială de 130.000.000 puneți venituri de 130.000.000, chiar admițând că intrările se efectuează după prevederi, dacă suta de lei primită de către Stat nu valorează decât 85 în aprilie 1885, cele 130.000.000 preliminate în aprilie 1884 nu au să mai valoreze decât 110.000.000.

Ei bine, cu ce o să acoperiți această diferență?

îmi veți zice: nu este exact aceasta, căci critica d-voastră este exagerată, deoarece deficitul nu poate purta decât pentru plățile ce le avem în străinătate, căci pentru plățile din țară nu este deosebire.

Eroare!

Eroare, pentru că ceea ce face negustorul, aceea va face și cel mai mic lucrător de terasament din țară; el, care este deprins pentru un leu să aibă cheltuială pentru un leu, când va vedea că leul d-tale valorează numai 85 de bani, are să ceară un leu și 15 bani, iar nu un leu ca acum, încât nu puteți scade nimic. Știți ce sume puteți scade din toate sumele d-voastră? numai sumele cari le dați împiegaților[§§]; acele le puteți scoate din calculul meu; dar toate celelalte, fie cheltuieli în țară, fie în străinătate, au să fie sub povara agiului d-voastră, și aveți să plătiți sub formă de agiu dobânzi mult mai mari decât acele cari le veți plăti pentru un împrumut în străinătate.

Deci, d-lor, părerea mea este următoarea: recunosc, dacă voiți, că răul provine în parte din bilanțul comercial ce se soldează în defavoarea noastră; răul însă a fost agravat prin introducerea etalonului de argint, el a fost agravat încă

§§ **Funcționar de stat, de grad inferior.**

prin politica financiară a Băncii Naționale, și trebuie să căutăm, cu un moment mai înainte, să ieșim din această pozițiune, să lecuim vițiul original al Băncii Naționale, și să invităm pe guvern să dea politicii financiare a Bărcii o direcțiune mai conformă cu cerințele pieței și cu trebuințele unor operațiuni serioase.

Cum să ajungem la acest scop? Eu nu cred că putem ajunge altfel decât făcând un împrumut și introducând în țară la noi etalonul de aur; căci mijloacele indicate de d. Costinescu nu sunt decât tranzitorii și mult mai costisitoare decât acelea cari le dau eu. Admit că prin o vânzare de efecte, sau prin o operațiune oarecare se va introduce aur în țară, dar ceea ce se întâmplă astăzi, se poate repeta, și în fiecare an avem să ne găsim față cu o situațiune, cu o criză monetară, ca aceea în care ne aflăm acum; și în fiecare an avem să recurgem la expediente; în vreme când, dacă noi tăiem răul de la rădăcină, fluctuațiunile cronice au să dispară. Să facem deci un împrumut și să vedem care este mărimea sumei cu care trebuie să ne împrumutăm; pentru aceasta eu iau iarăși situațiunea Băncii și o reduc la proporțiunile acelea ce ar trebui să aibă dacă ar merge lucrurile în mersul lor regulat. întâi, eu cred cum că biletele ipotecare sunt o datorie a Statului care trebuie plătită; cel puțin așa era în lege, ca Banca să ia biletele ipotecare asupră-i și Statul, treptat-treptat cu vânzarea moșiilor, să depuie banii la casa Băncii, ca astfel să-și plătească datoria.

Vin, d-lor, dintr-o misiune diplomatică, unde am învățat a fi discret; nu voi întreba dar pentru ce nu s-a plătit această datorie; mă mărginesc numai a constata starea lucrurilor.

Din emisiunea de 94.000.000 voi scade însă în întâia linie datoria Statului de 25.000.000; voi scade apoi din 30.000.000 emise pentru lombardare 26.000.000; rămân deci aproape 45-50.000.000, cari corespund cu nevoile serioase, și această sumă nu ar fi fost întrecută niciodată, dacă direcțiunea Băncii n-ar fi lăsat la o parte adevăratele principii financiare. O emisiune de 50.000.000 nu cere însă un stoc ’ metalic mai mare de 30.000.000; adăogând la aceasta datoria Statului, ajungem la un împrumut maximum de 50-55 milioane.

Eu admit că această sumă se urcă la 58 sau 60.000 000 franci; această sumă, pe o emisiune de 90 suta, care e probabilă cu 5 la sută, ar face o anuitate poate de vreo 3.000.000 și ceva, dacă nu mă înșel în calculele mele. Vasăzică, noi împovărăm Statul cu o anuitate de vreo 3.000.000, acesta este adevărat; dar ia să vedem ce plătim noi astăzi? Aș voi să faceți d-vostră calculul cât plătim noi astăzi pentru plata cupoanelor noastre în străinătate. Pe de o parte, ziceți că nu voiți să împovărați țara cu o anuitate pentru un împrumut, și pe de altă parte, d-voastră puneți pe fiecare an în buget sume mai mari pentru plata agiului și a transportului banilor în aur în străinătate, cu care plătiți anuitățile datoriei publice; și dacă vă opuneți la aceasta, este numai că voiți să vă dați aerul că nu ați făcut împrumuturi, și pentru aceasta

împovărați bugetul Statului mai mult decât dacă s-ar face un împrumut. Ei bine, aceasta nu se poate, și vă rog să introducem cu o oră mai înainte etalonul de aur, care, departe de a ne duce la cursul forțat, ne poate singur scăpa de aceste ultime resurse ale Statelor bancrote. Nu uitați că ceea ce a putut să-și permită Franța, Austria și alte țări puternice, mica Românie nu și-o poate permite, nici față cu situațiunea nostră internă, nici cu cea externă. Să ne punem deci pe lucru, și putem să o facem cu atât mai mult, cu cât avem dinaintea noastră o eră de liniște. Dacă ne este permis nouă, o țară mică, care nu suntem un factor în politica generală, să facem conjecturi despre viitor, avem ani îndelungi de pace dinaintea nostră și este prudent din partea nostră, ca, atunci când ni se dau acești ani de liniște, să-i întrebuințăm la o gospodărie serioasă; și în această privire, măsurile propuse prin moțiunea ce ni s-a prezentat îmi par insuficiente. Acestea aveam de zis, d-lor. Părerile pot fi diferite, știința o revendicăm fiecare; venim cu cărți, aducem ca exemplu unii pe Franța și Anglia, alții pe Germania și Italia; avem aerul a ne da unii altora lecțiuni; însă lecțiunile, d-lor, în ultimele instanțe nu se dau de oameni, ci de evenimente, - și vă rog să nu ne puneți în pozițiune ca evenimentele să ne dea una din acele lecțiuni cari costă prea scump pe o țară *(Aplauze).*

Mai vorbesc ministrul Domeniilor Ion Câmpineanu, care combate vederile deputaților G.D. Pallade și P.P Carp; deputatul A. Stolojan, care relevă partea politică a discursului deputatului P.P. Carp, discută vederile pe cari le-a susținut și arată foloasele pe cari le-a adus Banca Națională; ministrul președinte I.C. Brătianu, care insistă asupra faptului că România nu se poate compara cu alte țări, dar că la spatele crizei monetare nu se află nici o criză financiară.

ERA NOUĂ
[ORGANIZAREA STATULUI]

Ședința Camerei din 4 decembrie 1884

Deputatul Mihail Pherekyde, raportorul comisiei de răspuns la Adresa Tronului, citește proiectul adresei, aducând la cunoștința Adunării că deputatul Titu Maiorescu a propus un amendament prin care cere suprimarea următoarelor cuvinte: «Națiunea a primit cu bucurie îmbunătățirile cari în cursul legislaturii trecute au fost introduse în Constituțiune și în legea electorală, cu scopul de a asigura o reprezentațiune și mai exactă a sentimentelor națiunii în Adunările legislative». D-sa crede că Adunarea aceasta fiind rezultatul punerii în aplicare pentru prima dată a noii legi electorale, este de preferat ca Adunarea să nu se rostească ea însăși asupra originii sale. Deputatul V. Epurescu, într-un discurs lung, atinge toate punctele unui program politic, vorbind de o evoluție politică a partidului liberal, îndeosebi a fracțiunii colectiviste. D-sa nu crede că nu există o deosebire radicală între vederile deputatului P.P. Carp și a amicilor săi, pe de o parte, și între partidul liberal, pe de altă parte. Deputatul Take Ionescu vorbește de însemnătatea reformei electorale, care a făcut ca «cetățenii să se ducă la vot ca la o adevărată sărbătoare»; apără partidul liberal de învinuirile ce i s-au adus de deputatul Epurescu și arată în mod amănunțit care ar fi reformele necesare pentru ca patria să poată lua dezvoltarea de care are nevoie. Deputatul C. Nacu amintește cuvintele deputatului P.P. Carp cu care acesta și-a început cuvântarea asupra crizei monetare și de programul desfășurat în răspunsul minorității la mesajul Tronului din anul 1881. Acum conservatorii au renunțat la trecutul lor, căci atât deputatul P.P. Carp, cât și deputatul Titu Maiorescu pretind că au început să dispară deosebirile de partid. Partidul liberal are alte vederi; el nu renunță la ideile sale și nu se aseamănă celui conservator. Recunoaște totuși că deputatul P.P. Carp și-a îndeplinit cu patriotism și cu cel mai mare devotament pentru țară misiunea cu care a rost însărcinat în afară din țară.

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, dacă aș fi un om nervos, desigur aș părăsi intențiunea ce am de a mă menține în sferele liniștite ale unei discuțiuni obiective, și, dacă voiți, cam doctrinare; însă nu sunt un om nervos, și deși de două

ore nu Adresa, ci persoana mea este în cestiune, deși când d. Epurescu, când d. Ionescu, când d. Nacu, a venit și m-a tratat ca pe un cap de turc, asupra căruia tinerele forțe ale acestei Adunări își încearcă puterile, totuși nu mă plâng de aceasta. Este un aforism a lui Schopenhauer care zice că valoarea omului se judecă și după umbra care o aruncă. Se vede că umbra este mare; căci ați dat de dânsa până a

nu da de cel care o aruncă, și ați condamnat ideile noastre *a priori,* până a nu le cunoaște. V-ați luptat cu umbra, să vedem cum stăm cu realitatea.

înainte de toate, nu voi să fiu nedrept și să pun pe aceeași linie pe toți aceia cari m-au combătut. Știu să fac distincțiunile cuvenite; voi recunoaște valoarea talentului și a argumentațiunii d-lui Nacu. D-lui singur a căutat să se ridice pe o treaptă mai înaltă și a căutat să dezlege problema psihologică care deosebește pe conservatori de liberali; însă ați comis o eroare, vorbind de continuitatea partidelor pe care o recunosc și eu, onor d-le Nacu. Nu ați înțeles că continuitatea istorică este una, și cerințele practice ale fiecărei epoci este alta. Când veți întreba, d-lor, pe conservatorii din Anglia dacă reneagă trecutul întreg al partidului lor, desigur vor răspunde că nu. Și când veți întreba pe partidul liberal dacă reneagă trecutul lui, va răspunde asemenea că nu.

De veți întreba însă pe liberalii și pe conservatorii de astăzi din Englitera dacă vin unii cu ideile lui Seymour și alții cu ideile lui Hampden, desigur că un *nu* categoric va fi răspunsul lor. Fiecare epocă, fiecare generațiune, are misiunea ei de îndeplinit; și cât de mândră ar fi ea de trecut, datoria ei este, când se pune la muncă, să lase amintirile istorice și să ție cont de cerințele prezentului. în acest sens am avut dreptate, onor, d-le Nacu, a vă zice, și mențin cuvintele mele, cum că terenul de luptă între noi nu-și mai are rădăcinile în trecut. Apoi, d-lor, conservatori și liberali, eu cred că se face o confuziune în țară la noi cu aceste numiri. Oare credeți, d-lor, că libertățile de cari ne bucurăm noi astăzi sunt opera exclusivă a partidului liberal? Oare credeți d-voastră că acea generațiune de la 1848 n-a lucrat ea, nu numai liberalii, dar și conservatorii, pentru a ajunge la realizarea ideilor cu cari vă făliți? Eu cred că da. Nu sunt încă bătrân, dar îmi aduc aminte de ce se petrecea în casa părintească, și sunt oameni în această Adunare cari știu ce s-a făcut acolo întreaga tinerime a Moldovei, care făcea opozițiune lui Mihai Sturdza, oare ea nu era animată de idei liberale, și când acel tineret a putut cu o oră mai înainte să realizeze idealurile sale, facut-a el deosebire de principii? Am spus-o altă dată și spun și astăzi, că deosebiri de principii

între Dreapta și Stânga atunci au existat mult mai puține decât astăzi. Istoria nepărtinitoare, ea care nu ține cont nici de urile momentului, nici de luptele noastre pentru putere, ea va constata aceasta și-i va numi fără distincțiune pe toți acei cari, cu jertfe numeroase, au deschis ușa libertății necunoscute încă în România *(Aplauze).*

A existat însă, d-lor, o deosebire; însă o deosebire mai mult de aplicare decât de principii. Conservatorii voiau ca și d-voastră libertatea, căci ei s-au luptat cu chiar părinții lor pentru dânsa; dar

moștenind înrâurirea politică a generațiunii trecute, ei au gândit că puterea trebuie să rămână exclusiv în mâinile lor.

Stânga, la rândul ei, care nu fusese niciodată un partid de guvern, voia să se transforme din partid revoluționar în partid de guvern, și să dovedească prin exercițiul puterii că este un factor în Stat și în afară de ideile pur speculative.

în aceasta, dacă voiți, constă în mare parte deosebirea între conservatori și liberali, și, dacă voiți, în aceasta constă și astăzi deosebirea între vechii conservatori și partidul liberal. Noi însă ne-am pus întrebarea: o dată ce luptele constituționale s-au terminat, este oare de demnitatea unui partid, este un act patriotic de a ne contesta mutualmente legitimitatea? Ne-am zis că nu, și iată un punct care ne silește, fără a renega nimic din trecutul nostru, de a constata o nuanță între noi și alți conservatori. Ei bine, d-lor, ați probat, cu o energie poate prea mare, că sunteți un partid de guvern; dar o dată ce nu numai ideile liberale, dar și partidul liberal au luat rangul ce i se cuvine, naște întrebarea: ce cale ni se deschide de acum înainte? D-lor, în această privință sunt două școli, sau, dacă voiți, două tendințe cari corespund cu natura umană: sunt unii cari voiesc să meargă tot înainte, și alții cari zic că, o dată un principiu dobândit, trebuie să-i dai vreme să prinză rădăcini. De acolo se produce și la noi ceea ce s-a produs în toate societățile lumii, două curente diferite. Recunoaștem, zic unii, principiile liberale înscrise în Constituțiunea noastră, nu voim să fie lipsită societatea română de nici una din aceste libertăți, pe cari Thiers, într-unul din cele mai frumoase discursuri ale lui, le-a declarat necesare societăților moderne. O dată însă cu aceasta, ei mai

susțin că libertățile nu dau roade prin ele însile. Să nu credeți că dacă ați decretat și menținut libertatea presei, o să aveți o presă cum se cade; să nu gândiți că dacă decretați libertatea întrunirilor, o să aveți discursuri cu minte în acele întruniri; să nu gândiți că dacă veți decreta orice alte libertăți veți voi, prin simplul acest fapt ați făcut mărirea și fericirea unei țări. Libertatea în ultima instanță nu este decât înlăturarea unor piedici; libertatea pe tărâmul politic nu este în ultima instanță decât posibilitatea dată tuturor claselor unei societăți de a participa și de a conlucra la înflorirea țării lor. Dar dacă o fac sau nu, aceasta nu mai atârnă de libertățile publice, atârnă de munca tuturor, fie pe tărâmul economic, fie pe tărâmul politic. Ei bine, numai în contra acelora cari comit eroarea de a crede că libertățile prin ele însile pot da rezultate practice, numai în contra acelora ne declarăm, fiindcă acea eroare a produs o școală politică modernă, care se aruncă din transformare

politică în transformare politică și care la orice neajuns pune lupta pe tărâmul constituțional, nici o dată pe terenul ideilor de organizațiune de muncă națională. Cu sistemul acesta nu mergem decât din zguduire în zguduire, și ca rezultat final ajungem la ura între clase, și la nestabilitate în instituțiuni, semne neînșelătoare de decadență ale unui popor. De aceea, d-lor, dacă d-voastră recunoașteți împreună cu noi cum că era luptelor constituționale s-a terminat, dacă recunoașteți împreună cu noi că cele dobândite până acum sunt îndestulătoare, nu pentru 10 sau 20 ani, cum zicea d. Ionescu, dar pentru generați uni întregi, atunci sub acest punct de vedere nu va fi absolut nici o deosebire între d-voastră și noi. Dacă d-voastră însă credeți că pe tărâmul luptelor constituționale trebuie să mergeți înainte, și dacă voiți să o faceți, atunci voi constata o primă deosebire radicală de principii ce ne va despărți. în șirul acesta de idei revizuirea a fost pentru mine de un mare învățământ. Nu eram aci și nu am participat la discuțiunile d-voastră; însă am fost destul de franc ca să nu ascund guvernului, pe care-1 reprezentam atunci, cum că eram cu totul în contra revizuirii.

Luptele constituționale contenesc de a da roade atunci când nu introduc pe scena politică un element nou. Eu contest că revizuirea făcută a introdus pe terenul nostru politic un element nou. Elemente tinere da, cu bogăția lor de idealuri și cu sărăcia lor de experiență; dar element nou, vă desfid să mi-1 arătați. în ochii mei, d-lor, cele zise până acum sunt idei conservatoare, deși vă mărturisesc că nu știu ce etichetă aș lua; toate etichetele au fost luate de cel întâi venit: unul și-a zis conservator, altul liberal-național, altul sincer-liberal, un al treilea liber și independent *{Ilaritate),* și când mă întreb: ei bine, sub ce firmă să mă prezint, găsesc că toate drumurile au fost deja ocupate de individualități mai mult sau mai puțin grupate în jurul unui sau altui dintre oamenii noștri politici *{Mare ilaritate).* Chiar publicul se află în această nedomirire, și în disperare de cauză ne-a numit «junimiști», ceea ce reprezintă poate mult în ochii unor oameni; așa de exemplu, pentru d. Epurescu, junimiștii reprezintă cosmopolitismul și nu știu mai ce încă; în ochii d-lui Nacu reprezintă o înaltă dibăcie conservatoare; în

terminologia politică însă acest cuvânt nu vrea să zică absolut nimic. Oricare ar fi însă eticheta noastră, începem prin a susține că era luptelor constituționale s-a terminat și acesta este și adevăratul sens al cuvintelor ce guvernul a pus în gura Coroanei, anunțându-ne că o eră nouă începe. Dacă începe o eră nouă, este că era veche s-a dus; și în adevăr, era veche a luptelor constituționale s-a terminat, și începe era nouă a organizării Statului nostru *{Aplauze).*

Ei? Ce este de făcut, d-lor? Ia să vedem noi cum ne găsim față cu societatea, să lăsăm cărțile, să lăsăm teoriile și să ne întrebăm: cari sunt elementele acestei țări cari au drept la adânca noastră solicitudine? în primul rând, d-lor, eu pun clasele de jos, țăranul și meseriașul; dar să nu gândiți, - și rog ca nu unii cari ar râvni gloria d-lui Nacu să vie să mă atace în acest punct, - să nu gândiți că în această privință fac act de liberalism, defel, nu fac act de liberalism, și nu se ascunde sub o mantie plăcută ochilor d-voastră vechiul conservator care vine să înșele *(Mișcări).*

Țăranul și meseriașul! Pentru ce țin eu, și dacă voiți ca conservator, pentru ce ținem noi ca să facem tot ce vom putea pentru a pune pe aceste două clase pe o treaptă de înflorire mai înaltă decât aceea în care se află astăzi? O fac în interesul claselor dirigente; clasele superioare sunt ca ploaia, ce, după frumoasele cuvinte ale poetului, de la cer ne vine și la cer se întoarce, în eternă alternare; clasele superioare din popor vin și la popor se întorc, în eternă alternare, - și dacă poporul acela din care ieșim și la care ne întoarcem este un popor zdravăn, și noi vom fi zdraveni *(Aplauze).*

Dați-mi un popor care are deja în treptele de jos elemente puternice în cari, pe lângă cultul proprietății, se dezvoltă în mod cât de elementar neatârnarea omului ce se administrează singur, și puteți fi siguri că însușirile acelor cari se ridică din sânul lui pe treptele superioare ale societății vor fi de mii de ori mai înalte decât ar fi ieșit din un popor slăbit *(Aplauze prelungite).*

Nu este dar ceea ce numește francezul *de la sensiblerie humanitaire;* este adevărata idee de Stat, care ne inspiră atunci când punem în primul rând trebuința de a înălța

clasele de jos la un nivel mai înalt de cum este astăzi.

D-lor, cel întâi lucru pentru țăran este proprietatea, căci proprietatea îi asigură neatârnarea materială. Acesta este un adevăr atât de banal, încât ați fi în drept de a vă mira că vin cu asemenea naivități. Proprietatea țăranului este însă pentru noi și o cestiune națională. Luați o țară cu proletari câmpeni și cel întâi conchistator venit o să o deznaționalizeze în 10-15 ani.

Luați o națiune care are la bază un element țărănesc avut și neatârnat, și puteți fi siguri că peste capul ei, fără a lăsa alte urme decât urme trecătoare, furtunile vor trece, copacii se vor pleca, dar când revine cerul senin, înspre lumină își vor ridica iar vârful și vor înverzi și mai frumos *(Aplauze prelungite).*

De aceea, d-lor, am căutat să menținem proprietatea în mâinile lui, și de aceea, deși nu era o idee liberală, și în această privință mă răzbun față cu d. Nacu, chiar partidul liberal și noi toți am zis: nu voim să scoatem pe țăran din pământul lui. Oare aceasta este o idee liberală?

D. ministru de Culte: Națională.

D. P.P. Carp: Național-conservatoare, d-le Chițu *(Râsete),* nu național-liberală *(Aplauze).* Evident că idei național-conservatoare, și rațiuni puternice de Stat, pe cari le revendicăm și noi, au făcut pe partidul liberal a menține această excepțiune făcută la principiile liberale de liberă trecere a proprietății din mână în mână. Dar dacă d-voastră ați făcut aceasta, eram noi oare în drept a zice: oare n-ar fi tot atât de național, de conservator, dacă ceea ce facem astăzi am voi să o perpetuăm? Națiunea română va dura atunci mai mult, credem, decât vor dura moșiile Statului, pe cari voim să le împărțim *(Aplauze).* Dați-mi un spor de populațiune de două-trei sute de mii de țărani și moșiile Statului sunt toate împărțite și atunci mă întreb: oare ceea ce am făcut noi astăzi, dacă nu vom lua măsuri contra divizibilității, nu va fi zadarnic? Oare am ajuns noi la rezultate statornice sau numai trecătoare pe timpul cât ține o generațiune? S-a atacat ideea majoratului; nu țiu la dânsa, deși în această privință vă pot asigura că este o mare mișcare chiar în Franța, și nu voi veni nici cu cărți retrograde, nici cu cărți aristocratice, voi veni cu cei mai mari scriitori ai Franței moderne, ca Tocqueville, Le Play și alții, cari toți constată relele efecte ale unei prea mari divizibilități a proprietății celei mici, care este o cauză de slăbire socială. Să nu gândiți, d-lor, că rezultatele dezastroase ale unui război sunt totdeauna provenite din nedibăcia unui general. Când o națiune e învinsă, puteți fi siguri că, în afară de rari excepțiuni, observatorul atent va constata totdeauna un viciu sau o boală socială care a slăbit puterile națiunii.

De aceea, văzând că se interpretă rău majoratul țărănesc, m-am gândit la libertatea de a testa; nu vă place nici aceasta? Foarte bine! Un lucru însă vă cer: să-mi garantați că aveți să pironiți proprietatea în mâinile

țăranului; atât și nimic mai mult *(Aplauze).*

Dar pe lângă starea materială, d-lor, mai vine și acea calitate pe care o reclam de la clasele de jos, adică deprinderea d-a se administra singure în oarecari priviri; aceste deprinderi dezvoltându-se fiziologicește din generațiune în generațiune produc pe adevărații oameni de Stat.

în privința morală noi am constatat în primul rând relele efecte [pe] cari le produce libertatea cârciumilor și sunt convins cum că, dacă nu vom aviza, alcoolismul are să fie, pe lângă lipsa de igienă, semnalată

cu mult cuvânt de d-nul Nacu, o cauză de slăbire pentru puterile vitale ale națiunii.

Despre școli vom vorbi ceva mai la vale.

Mă voi întinde însă ceva mai mult asupra posibilității ce trebuie să se dea țăranului a se administra singur, și aci viu la comuna rurală.

Când ne întrebăm dacă comuna rurală există astăzi în țara noastră, dacă suntem sinceri, trebuie să declarăm că nu! Comune rurale nu avem! Ce reprezintă primarul în ochii țăranului? Primarul reprezintă pe acela care îl cheamă la conscripțiune, primarul reprezintă pe acela care îl cheamă la executarea muncilor agricole, primarul reprezintă politica, primarul reprezintă într-un cuvânt pe Stat, cu toate sacrificiile ce el ne cere, dar fără nici unul din acele foloase ce țăranul ar fi în drept să ceară în schimb de la Stat. Cum voiți ca, cu o astfel de organizație de comună rurală, țăranul, care vede toate forțele lui sleite în serviciul administrației, cum voiți, zic, ca țăranul să se deprindă cu acele calități cari trebuie să se dezvolte pe o treaptă mai înaltă în diversele ramuri ale vieții publice?

De școală, primarul nu știe nimic. De drumuri? vă desfid să-mi arătați în toată țara măcar 20 de metri de drum făcuți de primari. De biserică? Fiecare din noi știe ce se petrece la țară în această privință. în asemenea condițiuni nu există comună rurală, și când văd oameni cari cu mândrie gândesc că au făcut ceva când au vorbit despre *les droits de rhomme* și stau nepăsători față cu o asemenea stare de lucruri, atunci să-mi permiteți să le tăgăduiesc sau amorul de țară, sau

înțelegerea politică a cerințelor unei societăți.

Prin urmare, d-lor, comuna rurală trebuie să fie a țăranului și numai a țăranului, și în comuna rurală trebuie să se deprindă țăranul cu administrarea intereselor sale.

Cât pentru necesitățile puterii executive, creând cantonul ca primă circumscripțiune administrativă și dându-i o întindere mai mare decât comunei actuale, vom obține două lucruri: întâi Statul va fi mai bine servit, căci e mai ușor de a găsi 1.000 de șefi de cantoane decât 3.000 de primari onești, al doilea, am micșora numărul birocrației câmpene.

Viu acum la meseriași. Am avut onoare, d-lor, a prezintă onor. Camere un proiect de lege asupra meseriașilor; acel proiect stă de patru ani uitat în cartoanele Adunării. Ne vom încerca să-1 scoatem din nou la lumină, sperând c-o să-1 votați; dar, după experiența trecutului, poate că această speranță va fi iluzorie.

Prin acest proiect urmăream două țeluri: întâi, ca meseriașul să capete acea mândrie a stării sale, care a dispărut cu desăvârșire din deprinderile poporului.

La noi, d-lor, înainte, și nu voi să mă întind asupra cauzelor, meseriașul era țigan, era jidov, și în mândria noastră de scoborâtori ai lui Traian ne ziceam: noi, fii de împărați, să facem cioboate? Aceasta este bun pentru țigani, aceasta este bun pentru jidani, iar nu pentru noi.

Rezultatul a fost cel firesc: îngreuiarea concurenței atunci când nevoile ne-au deșteptat, și am început a recunoaște că și fiii lui Traian trebuie să muncească, și avem datoria a îmbărbăta această tendință și a ajuta pe indigeni în încercările lor de emancipare industrială.

Și în această privință voi rectifica pe d. Nacu; dacă d-sa, mândru de rezultatele obținute, și mândru de trecutul partidului liberal, crede că poate să trăiască pe socoteala acestui trecut, încet-încet se va convinge de contrariu și va veni poate alăturea cu mine spre a zice că nu tocmai în trecut trebuie să căutăm ce este de făcut astăzi în țară.

Am propus, zicea criticând d-sa, reînființarea corporațiunilor. Oare de acele corporațiuni închise din Evul Mediu este vorba?

Desigur că nu.

în intențiunile noastre corporațiunile înființate, fără nici o condițiune de admisibilitate, nu au decât două meniri: întâi, a deștepta acel spirit de solidaritate între meșteri, care ușurează concurența cu străinul, ridicând totdeodată și prestigiul meseriașului; al doilea, ele vor lua asupra lor crearea școalelor de meserii, ce atuncea vor deveni un *ce* real.

Se vorbește mereu de școli de meserie. Vom discuta la timp despre aceste școli și vă voi dovedi că și ele dau aceleași roade ca și comunele rurale.

Astăzi crearea acestor școli nu este decât o ocaziune de a putea acorda o leafa cutărei rude a vreunui membru în comitetul permanent, sau pentru a căpătui pe cutare sau cutare nevoiaș, care face apel la protecțiunea vreunui mic potentat de provincie *{Aplauze).*

De aceea, cer ca școalele de meserii să nu fie create și să nu fie administrate decât de înșiși meseriașii.

Dacă cuvântul de corporațiune vă supără, atunci vă rog să faceți ceea ce nu ați făcut până acum, adică să citiți proiectul nostru.

D-lor, nu am pretenţiunea de a fi nici atotştiutor, nici atotprevăzător, şi s-ar putea găsi încă alte măsuri cari ar întări şi ar pune pe o treaptă mai înaltă această clasă a societăţii noastre, - o recunosc. Şi intenţiunea noastră nu a fost atâta de a vă da un panaceu universal, ci de a indica direcţiunea, lăsând ca o discuţiune serioasă să producă adevărata lumină şi adevăratul leac al neajunsurilor de cari suferă meseriaşul la noi.

Aceasta o dată făcut, nu vom ajunge la ţelul dorit dacă nu vom deştepta în clasele superioare, în acele cari, ieşite din popor, au ajuns la

o stare de cultură mai înaltă, dacă nu vom deştepta în ele acele calităţi cari le pun singure în stare a fi apărătorii muncii naţionale şi protectorii stărilor de jos. în întâiul rând trebuie să deşteptăm în ele spiritul justiţiei şi în această privinţă cerem inamovibilitatea magistraturii.

Nu ştiu dacă vă daţi seama de ce se poate întâmpla când magistratura este amovibilă.

Nu voiesc să atac pe nimeni; multe lucruri au fost făcute din nevinovăţie, dar se întâmplă la noi lucruri cari te sfâşie. Să vă dau un exemplu: sunt acum patru ani, un procuror cere urmărirea unui om; acel procuror se destituie. Mai deunăzi un alt procuror cere urmărirea aceluiaşi om, şi acel procuror este la rândul lui destituit.

Ciudată coincidenţă! Dar fără a acuza pe nimeni, putem cu drept cuvânt crede că, într-o ţară unde asemenea lucruri sunt posibile, se zdruncină până în temelie respectul justiţiei, şi că trebuie cu o oră mai înainte să ridicăm prestigiul şi neatârnarea magistraturii.

Pe lângă justiţie trebuie să garantăm şi administraţiunea, cu care se întâmplă astăzi ceea ce se întâmplă cu comuna rurală: că nu există decât de nume. Dar, îmi veţi zice: ce face prefectul? Ce face prefectul? alegeri; ce face comitetul permanent? alegeri; ce face subprefectul? alegeri; ce face primarul? alegeri.

întreaga noastră administraţiune nu este decât un imens aparat electoral *(Aplauze).*

O voce: Comedia lui Caragiale.

D. P.P. Carp. Aud, d-lor, zicându-se: comedia lui

Caragiale; și dacă Caragiale are dreptate, și dacă în comedie se oglindesc moravuri adevărate, nu trebuie să fiți nepăsători, pentru că răul se biciuiește numai pe scenă? Fiți mai prevăzători și nu așteptați ca critica să se coboare din comedie în realitate, căci atunci va fi mai rău pentru dumneavoastră.

Să mă credeți că în această privință nu acuz pe nici un partid, sau mai bine le acuz pe toate, căci cu toții am păcătuit, cu mai multă sau mai puțină măestrie.

Care este prima grijă a unui prefect când se numește? Sub cuvânt că el reprezintă întregul guvern, el cere să existe armonie.între administrație și justiție, ceea ce în limbajul vulgar vrea să zică că cere un președinte ce ar fi la devoțiunea lui. Armonia stabilită astfel între administrație și justiție, trebuie întinsă și asupra finanțelor, și prefectul cere numirea unui casier devotat. O dată acesta obținut, el este stăpân pe tot ținutul, și începe a-și asigura poziținea nu prin munca administrativă, ci prin influența

electorală. în această privință sunt convins că d. prim-ministru trebuie să aibă o vastă și dureroasă experiență.

Dar cum să îndreptăm? Să cerem ca primul-ministru să se puie individual în luptă cu relele moravuri ale unei țări, ar fi întâi nedrept, căci aceasta întrece puterile unui singur om, și apoi o asemenea întreprindere l-ar duce la o cădere sigură, și trebuie să ținem seamă de spiritul de conservațiune ce animă pe un guvern, ca pe orice ființă.

Voim deci ca relele acestea să fie stârpite prin legi; numai dând arme legale guvernului, poate el va putea scăpa de trista necesitate de a beneficia de o stare de lucruri care, chiar atunci când trage foloase din ea, îl umple, sunt sigur, cu un adânc dezgust.

O lege deci de admisibilitate în funcțiunile administrative, care ar cam mai tăia jocul influențelor locale, care ar cam împiedica pe unii indivizi de a mai zice: numește-mi președinte de tribunal pe cutare, și pe nepotul cutare subprefect, căci altfel nu vei avea majoritate în colegiul cutare; - o lege de admisibilitate care ar da această armă în mâna guvernului, o asemenea lege ar fi, d-lor, o lege binefăcătoare.

Mai am să vorbesc încă de o lege - este aceea a comitetelor permanente. Noi cerem pur și simplu suprimarea ei; și, după ce vom suprima-o, vom trebui să tindem la o descentralizare reală.

Nu știu cum este starea de astăzi, dar în una din trecerile mele efemere la putere, am făcut un studiu statistic și am constatat că legea comitetelor permanente costă pe țară 17 milioane; din acestea, 14 milioane se cheltuiau în lefuri, și numai 2-3 milioane erau întrebuințate pentru ținuturi, și chiar rezultatul acestor din urmă cheltuieli veți recunoaște, dimpreună cu mine, era aproape invizibil. Se vede că era și pe atunci agiul mare, încât se volatilizau și aceste 2-3 milioane destinate pentru ținuturi *{Ilaritate).* O lege deci care în 20 de ani nu dă decât aceste roade, nu merită să existe.

Cât pentru școale, s-a zis îndestul; în această privință nu voi adăoga nimic la cele ce au spus d-1 Ionescu și d-1 Nacu. Alții mai competinți decât mine se vor însărcina cu această misiune; idealul meu este următorul: aș dori ca școala să fie

pentru școlari, iar nu pentru profesori. Astăzi, d-lor, școalele sunt pentru profesori și nicidecum pentru școlari *(Aplauze).*

D-lor, acestea sunt pentru azi cele ce aveam de propus. Noi considerăm *organizarea* acestui Stat ca misiune a generațiunii noastre, precum *crearea* lui a fost misiunea generațiunii de la 48, și doresc din tot sufletul să avem și noi soarta generațiunii de la 48.

Porniți la luptă o seamă de tineri, în vremi în cari România era împărțită în două, în vremi în cari țara era îngenucheată în afară și încătușată înăuntru, care a fost idealul lor? Să o vadă unită, să o vadă neatârnată în afară, să o vadă liberă înăuntru *{Aplauze).* Lucruri pentru cari în alte țări au luptat cu șiroae de sânge generațiuni întregi, în decurs de multe secole. D-voastră ați avut rara fericire să le vedeți realizate într-un veac de om și azi, ajunși la sfârșitul carierei d-voastre, să vă ziceți: idealul tinereței a fost realizat. Tot astfel, d-lor, trebuie și noi să ne dăm seama care trebuie să fie idealul nostru. Să ne dăm seama, fiecare cu puterea lui, ce trebuie să facem pentru a organiza această țară și să dorim ca și noi, ajunși la adânci bătrânețe, să vedem visurile tinereței noastre realizate, cum le-ați realizat d-voastră pe ale d-voastră *(Aplauze).* în această privință, d-voastră, tineri, aveți datoria imperioasă să găsiți, în afară de ideile cari ne-au deosebit până azi, de ideile cari au fost pe drapelul d-voastră, idei practice și raționale pentru organizarea acestui Stat. Dacă nu veți face aceasta, are să vă acuze generațiunea viitoare cum că ați moștenit un mare partid și că l-ați transformat în o numeroasă clientelă *(Aplauze).*

Dezbaterile au mai urmat în zilele de 5, 6, 7 și 8 decembrie. Au mai luat cuvântul deputății Titu Maiorescu, Mihail Kogălniceanu, C. Dimitrescu-Iași, D. Aug. Laurian, N. Romanescu, D. Butculescu, Emil Costinescu și ministrul-președinte Ion C. Brătianu. Rezultatul votului a fost: 96 pentru răspunsul prezentat, 2 contra (M. Kogălniceanu și G.D. Pallade) și 3 abțineri (I. Câmpineanu, G. Chițu și N. Voinov).

CONTRA ÎNFIINȚĂRII PORTURILOR FRANCE

Ședința Camerei din 5 februarie 1885

în ședința din 5 februarie este pus la ordinea zilei proiectul de lege care tinde a declara din nou Galații și Brăila ca porturi france, pe timp de 8 ani. Deputatul Mihail Kogălniceanu, în calitate de raportor al comisiei delegaților, citește raportul, relevând că în privința acestui proiect nu face nici un fel de opoziție. Citează cuvintele lui Mihai Sturdza, domnul Moldovei, asupra importanței comerciale a Galaților și a Brăilei, porturi france pe cari legea vamală de la 1874 le-a lovit - desființarea porturilor france fiind datorată, după opinia d-sale, convenției comerciale cu Austro- Ungaria, care a înlocuit, prin industria austriacă, comerțul și industria engleză și franceză. Urmările au fost păgubitoare dezvoltării acestor orașe. Și cu toate acestea, nu se poate zice că existența porturilor france ar fi osândită de știință și de practică. Mai vorbesc deputatul G. Mihăilescu, pentru proiect și ministrul Domeniilor Â. Stolojan în contra proiectului; ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Dim. A. Sturdza arată că situația s-a schimbat și că și România trebuie că devină protecționistă.

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, cred că nu așteptați de la mine să intru în numeroasele și rarele cestiuni pe cari d. Kogălniceanu a căutat să le elucideze față cu banca ministerială. De s-a aplicat ori nu programul de la Mazar-Pașa, este indiferent pentru Galați și Brăila. Programul de la Mazar Pașa nu era, după mine, un program politic, ci o fanfară de luptă menită a ralia trupele ce se uneau la asalt, și o dată biruința obținută, acel program s-a uitat, ca toate fanfarele; nimic mai mult. Asemenea, d-lor, nu veți aștepta de la mine să privesc lungile explicațiuni în cari d. Kogălniceanu a găsit de cuviință să intre asupra tratatului de la Paris, asupra tratatului de la Berlin, asupra Dunării și asupra faimoasei săbii a lui Damocles care stă încă și astăzi de-asupra capetelor noastre.

D. Kogălniceanu, istoricul, știe prea bine că sabia lui Damocles a stat atârnată, dar că ea nu a căzut niciodată. *(Aplauze).* Așa va fi și cu această sabie modernă a lui

Damocles Ea nu va înceta de a atârna, dar nu va cădea niciodată, pentru că ea va găsi o țară în picioare, totdeauna gata a-și apăra drepturile sale. *(Aplauze).* Pe noi, cari nu putem intra în toate amănunțimile unei negociațiuni, pe noi, cari nu suntem în poziținne de a avea informațiunile acele precise, pe cari nu le pot avea

decât doi-trei bărbați în țară, pe noi ne interesează numai un lucru: Cine administrează pe Dunăre? Și astăzi, noi administrăm pe Dunăre. Și în ziua când nu vom administra noi pe Dunăre, în ziua când va fi vreo comisiune mixtă sau altceva care să vie pe teritoriul nostru și să dicteze legi, în ziua aceea va fi permis d-lui Kogălniceanu să ridice o voce indignată, însă înainte nu.

în materia de apărare a drepturilor țării, eu am o convincțiune cum că nu este nimeni în țară, fără frazeologie fie zis, care să aibă un suflet atât de mic, încât să compromită cu intenținne o cestiune oarecare. Recunosc că prin lipsă de inteligență se poate compromite câteodată o cestiune oarecare. Dar scăparea de la acest pericol stă în controlul pe care îl exercităm mutual unii asupra altora: Camera asupra guvernului și guvernul asupra Camerei. Și nu este permis de a acuza pe un guvern, că dacă nu a făcut rău, este că l-a împiedicat Camera, precum nu este permis de a zice că Camera a vrut să facă rău, dar că a împiedicat-o guvernul. între guvern și Cameră, în asemenea cestiune, a fost totdeauna un sprijin mutual, și singura acțiune a guvernului asupra Camerei este de a ști să se folosească de curenții cari sunt în ea, a ști a le potoli ceva, atunci când este nevoie de oleacă de prudență, și de a ști a le da libertatea, atunci când e nevoie de a produce un curent de opiniune publică ce trebuie să-1 sprijine în afară. Acesta e rolul și al Camerei și al guvernului.

Dar, d-lor, să revenim la Galați și la Brăila, la cestiunea porto- francurilor de la care ne-am depărtat.

în această cestiune avem un voluminos raport al d-lui Kogălniceanu și o lungă cuvântare a d-lui Mihăilescu.

D. Kogălniceanu, răspunzând la o întrerupere, a zis, cu o mândrie pe care i-o admit, că nu fiecare e în stare a face un

asemenea raport. Și eu zic tot așa, fiindcă este greu de a combina o bogăție de talent așa de mare cu o sărăcie de seriozitate atât de mare. *{Ilaritate').*

într-un cadru prea frumos: pe de o parte, sabia ruginită a lui Ștefan-cel-Mare, pe de alta, umbra mărețului Traian, d. Kogălniceanu a pus o serie de propoziținni pe cari le cred eronate, o sumă de cifre cari sunt toate neexacte.

Să ne înțelegem. în ce consistă, d-lor, exactitatea sau neexactitatea unor cifre[9] în valoarea lor pură aritmetică, sau în consecința ce putem trage din ele?

Eu cred că în consecința ce tragem din ele.

Când d. Kogălniceanu vine și zice: în anul 1882 au vizitat porturile 1372 bastimente, dând comisiunii un venit de 2 milioane; în

1883, 1157 dând comisiunii un venit de 1.500.000 fr.; în 1884, 928 dând comisiunii o rețetă de 1.303.000 fr.; este foarte exact din punctul de vedere aritmetic.

Unde însă începe inexactitatea, este acolo unde d-sa trage consecințe false din aceste cifre. Da, numărul vaselor e scăzut, dar tonajul a 928 vase în 1884 e mai mare decât tonajul a 1237 din 1882. Dar rețetele au scăzut nu din cauză că a scăzut comerțul, ci din cauză că comisiunea europeană a redus taxele. Când voiți deci să ne probați cu aceste cifre că comerțul Galaților a scăzut, atunci când în realitate n-a scăzut, sunt în drept a susține că cifrele d-voastră deși aritmeticește juste, sunt însă în realitate false, pentru că ele nu au valoarea ce le dați; și cifrele despre tonaj, aduse de d. Stolojan, sunt convingătoare în această privire.

Asemenea sunt false cifrele ce le dă raportul despre descreșterea marinei noastre comerciale. De la 42 vase în 1871, nu mai avem în 1884 decât 4 cu pânză și 3 cu aburi.

Au scăzut în adevăr și cifrele, și aci sunt exacte aritmeticește vorbind, dar sunt false în privirea consecințelor ce trageți. Apoi oricine a fost ministru de externe, și d. Kogălniceanu a fost în această pozițiune, știe cum lucrul s-a petrecut: toate aceste vase erau vase străine, cari veneau în porturile noastre, luau pașapoarte românești și treceau drept marină comercială română și făceau contrabande în Arhipelag. Astfel că pavilionul românesc în Arhipelag ajunsese a deveni o spaimă.

Cum a provenit scăderea bastimentelor? A provenit de acolo că puterile s-au îngrijit și au hotărât să nu se mai libereze pașapoarte bastimentelor decât din porturile de unde au fost echipate. Astfel, un bastiment echipat la Șira sau la Pireu, nu putea să ia pașaport decât din portul de unde ieșea. Comisiunea europeană și guvernul au aprobat cu drept cuvânt acest sistem și nu au mai eliberat pașapoarte decât vaselor echipate la noi. Cu modul acesta s-a desființat și marina românească. Acest fapt pus în evidență, consecința cifrelor date devine falșă.

Dar d. Kogălniceanu merge și mai departe. D-sa a avut recurs la toate argumentele posibile și imposibile ca să arate că desființarea porco-francului a fost o nenorocire nu numai pentru Galați și Brăila, dar pentru întreaga țară și a venit cu

cifre falșe ca să arate că cauza nenorocirii este convențiunea comercială.

A făcut comparațiune între ceea ce era înaintea convențiunii și între ceea ce este astăzi; a făcut cu alte cuvinte balanța noastră comercială în diferitele aceste epoci.

D-lor, nimeni nu neagă că îndată după încheierea convențiunii, importul a crescut, și pe când înainte balanța noastră avea aerul de a se

solda în favoarea noastră, îndată după convențiune s-a modificat în defavoarea noastră; am exportat mai puțin și am importat mai mult.

Cum să ne explicăm fenomenul acesta?

Am putea să susținem că convențiunea cu Austro-Ungaria, prin tarifele sale, a distrus o sumă de industrii, și de îndată ce industria a fost ucisă, este evident că noi a trebuit să importăm mai mult, ca să îndestulăm nevoile ce nu le mai putea satisface industria națională.

Ei bine, aș voi să mi se arate care a fost industria românească ce a fost ucisă prin convențiunea cu Austria?

Dar eu merg mai departe; întreb: dat-am noi Austriei favori cari nu le-am dat altor țări, așa încât convențiunea să fi creat o pozițiune excepțională Austriei? Vă întreb: taxele percepute pentru mărfurile Franței și Engliterei erau foarte inferioare sau superioare, ori erau identice la Ițcani ca și la Galați? Oare n-am aplicat noi aceeași tarifă la mărfurile engleze, franceze, ca și la cele austriace?

Când un privilegiu nu s-a dat, când tarifele au fost identice, de unde a venit această schimbare, nu numai în balanța comercială, dar și în importațiunile austriace? Convingerea mea este că balanța era și înainte în defavoarea noastră, numai fiindcă legea noastră vamală nu ne permite să taxăm după greutate, ci *ad valorem,* după factură.

Fiscul, expus la unele fraude, nu percepea vama pe o câtime însemnată de mărfuri, cari cu toate acestea Intrase în țară. Aceasta este cauza pentru care înainte de convenție, în aparență bilanțul comercial se solda în favoarea noastră, pe când în realitate se solda în defavoarea noastră. Și aci să-mi permiteți un lucru. Eu neg cu totul toate consecințele cari se trag din așa-zisul bilanț comercial și cred că vă voi proba

aceasta într-un mod așa de clar, încât fiecare din d-voastră are să mă înțeleagă.

D-lor, când se fac aceste socoteli, se comite o greșeală; se admite cum că exportul reprezintă tot venitul și importul toată cheltuiala, și numai când veți admite această ipoteză falșă, numai atunci veți putea susține cum că bilanțul comercial, când exportăm mai mult decât importăm, se soldează în favoarea noastră, și când importăm mai mult decât exportăm, se soldează în defavoarea noastră. Să luăm un exemplu: Puneți 10 avocați al căror venit e între 3000 și 4000 de galbeni alături cu mine, care am 4000 galbeni venit.

Noi toți împreună, 11, avem să cheltuim 44.000 galbeni, și fiindcă mai tot ce cheltuim importăm din streinătate, avem să importăm pentru o mare parte din venitul nostru.

La import figuram 11 inși, la export figurez însă numai eu, cu 4000 galbeni.

Vedeți dar, cu exemplul acesta clar, că se poate foarte bine întâmpla ca să importăm mai mult decât exportăm, fără ca aceasta să probeze că am cheltuit mai mult decât avem și că bilanțul comercial ne arată o decădere a avuției naționale. Să nu uităm - și iertați-mă că vă aduc aminte o teorie foarte elementară din economia politică - că venitul net al unei țări se compune din venitul brut al tuturor și de aceea încă o dată o repet, exportul nu reprezintă întregul venit al unei țări, nici importul întreaga cheltuială, și de aceea toate consecințele cari le tragem din așa-zisul bilanț comercial n-au nici o valoare, chiar când cifrele ar fi exacte.

În Franța, de la 1812, cu rare excepțiuni, bilanțul comercial se soldează în toți anii în defavoarea Franței și cu toate astea, de atunci și până azi, ce avânt măreț a luat avuția națională franceză!

Prin urmare, vedeți că e foarte ușor a grupa cifre, a zice că ele sunt exacte, - și sunt exacte matematicește, dar e mai greu de a proba că consecințele cari le tragem din acele cifre sunt exacte.

Și în cazul de față eu neg toate consecințele pe cari le trage d. Kogălniceanu din cifrele cari le pune înainte. Dacă însă toate aceste cifre nu au valoare, și dacă și din cele zise de d-nii Stolojan și Sturdza și acelea pe cari am avut onoarea să le spui eu, nu putem trage concluziunile d-lui raportor, ce rămâne?

Rămâne să căutăm niște argumente pentru sau contra înființării porturilor france.

A priori, fără a întră în lungi explicațiuni, îmi pare curios că tocmai când noi navigăm cu pânzele întinse în apele protecționismului, tocmai atunci să fim pentru reînființarea porturilor france. E o consecință pe care eu n-o înțeleg.

Poate voiți ca porturile france ale noastre să devie mari antrepozite internaționale? Atunci vă întreb, pentru care mare comerț internațional voiți să faceți porto-france[9] Ne afirmă d. Kogălniceanu că servim de antrepozit Bulgariei și Serbiei. Așa a fost mai înainte. Azi însă știe oricine că Bulgaria e o piață rezervată industriei rusești, și asemenea, se știe că tarifele de drum de fier pun pe Serbia în pozițiune

de a-și alimenta nevoile sale fără a avea recurs la antrepozitul de la Galați. Alt comerț nu există și nici d. Kogălniceanu nu poate să ne arate altul. Atunci pentru ce aceste porturi france? Ne zice: Apoi nu înțelegeți că noi, facilitând negustorii cari aduc marfa de la Londra aci, aceștia se vor îmbogăți și vor deveni mari exportatori de grâne!

Vasăzică, d-voastră presupuneți că dacă nu vom da Galaților aceste facilități, și dacă nu se vor îmbogăți câțiva negustori, exportul nostru are să scadă. Apoi atunci rău a făcut d. Mihăilescu că ne-a dat cifrele cari ni le-a dat, căci d-sa singur ne spune că noi, cu toate că nu avem porturi france, trimitem 96 milioane grâne la Londra și importăm pentru 36. Vasăzică, putem foarte bine să exportăm grâul nostru fără porturi france. Nu avem nevoie să dăm oarecari facilități marilor comercianți de la Galați ca să trimitem grâul nostru în Anglia ca să ni-l cumpere. Când se va cere grâul nostru, îl vom vinde. Când nu ni se va cere, nu-l vom vinde și am putea crea noi 20 și 30 de porturi france și tot nu-l vom vinde. Mai ziceți încă: ostili convențiunii cu Austria, noi avem să favorizăm comerțul anglo-francez. Foarte bine, dar ce moment ați ales pentru aceasta? Aceia când se pune 18 lei pe chila de grâu care se duce la Paris. *(Aplauze).*

Tocmai în momentul acesta veniți d-voastră să cereți reînființarea porturilor france? Mi se pare, poate că mă înșel, mi se pare că la un rău moment ați venit ca să cereți aceste porto-france, și cu toate că d. Kogălniceanu a voit să dramatizeze cestiunea, cu toate că într-un viitor depărtat sau apropiat, deși nu o dorește, a văzut România ruinată din cauză că nu înființăm aceste porto-france și tremură chiar la ideea că existența noastră națională ar fi chiar compromisă, pentru că raionul vămilor noastre, în loc să fie afară din târg, este în port; cu toate, zic, că a voit să dramatizeze cestiunea până la atât, totuși eu vă mărturisesc că nu m-am putut încălzi la această elocință grandioasă și am rămas foarte rece și foarte decis a-mi pune întrebarea și a căuta să o dezleg împreună cu d-voastră, dacă interesul nostru este să reînființăm porto-francuri astăzi? Reînființarea porto-

francurilor va avea dintâi un rezultat principal, care va fi distrugerea începuturilor de industrie cari s-au făcut la Galați și Brăila. Este drept că aceste industrii nu sunt decât începătoare, dar tocmai fiindcă voim să le dăm sprijinul ce fiecare părinte dă copilului care începe a merge, numai pentru aceasta voim tariful autonom, și când devenim protecționiști, ne mirăm cum d-voastră voiți să ucideți și aceste mici începuturi de industrie prin reînființarea porturilor france.

Brăila și Galați, sunt convins despre aceasta, vor deveni un centru de contrabandă, și nu cum au fost până acum, ci un centru de contrabandă cum nu vă puteți închipui, pentru că contrabanda merge în proporțiuni crescânde cu tarifele protecționiste ce le avem. Cu cât tarifele sunt mai urcate, cu atât contrabanda este mai mare. D-lor, o dovadă despre aceasta: aveți un exemplu istoric, pe care îl cunoaște

orice copil din școală: când s-a introdus sistemul continental de către Napoleon cel Mare, atunci contrabanda era pe un picior așa de mare, încât ea alimenta flote întregi. Eu, d-lor, cred că dacă denunțăm noi convențiunea, aceasta nu are alt sens decât că voim să intrăm pe cât va fi putință în sistemul protecționist. Vasăzică, avem să urcăm tariful nostru la Ițcani, la Vârciorova, la Severin și la Predeal precum și la Ungheni. Ei bine! o dată aceasta făcut, credeți că e bine pentru noi ca să reînființăm porturile-france? D-lor, nu vorbesc de fisc. Să zicem că fiscul este o persoană puțin interesantă și puțin iubită, încât dacă aș veni cu argumente fiscale, poate că nu aș avea absolut nici o trecere înaintea d-voastră, deși cestiunea aceasta are oarecare importanță, pentru că un deficit bugetar, dacă este un lucru care privește înainte de toate pe fisc, dar în a doua mână privește pe contribuabil, pentru că orice deficit trebuie pus la loc prin o dare oarecare. Totuși, nu vă vorbesc de interesul fiscului, ci de al industriei. Apoi ce folos am avea noi să impunem comerțului nostru dări mai mari în favoarea industriei noastre, atunci când noi, în ziua în care vom decreta o sporire de tarife, în ziua aceea noi singuri vom veni și vom da contrabandei toată ușurința ce i se poate da? Aceasta mi se pare mie nelogic. De aceea, d-lor, vedeți că argumentele ce s-au adus, unul, că porturile france au să îmbogățească țara pentru că avem să devenim antrepozitul comerțului internațional, nu este exact, precum am arătat-o; altul, că prin porturile france avem să atragem cumpărătorii grânelor noastre, este asemenea fără temei, pentru că din cifrele citite chiar de d. ministru v-ați putut convinge că, fără să avem porto-france, totuși Anglia cumpără grâne de 96 milioane de la noi și noi nu cumpărăm de la ea efecte industriale decât de 36.000.000. Asemenea sunt falșe toate cifrele despre bilanțul comercial, navigațiunea pe Dunăre și pretinsa transformare a comerțului nostru din comerț maritim în comerț continental. Ce rezultă dar de aci? Rezultă că ne aflăm față cu o cestiune pur socială. ’Mi pare rău că sunt obligat să reduc cestiunea la proporțiunile ce în adevăr le are; căci, d-lor, să nu vă gândiți că cestiunile, pentru că noi le mărim sau le micșorăm, ele se măresc sau se micșorează. Cestiunile, d-lor, sunt sau mari sau mici după

natura lor, iar nu după vorbele noastre. Putem să ne încercăm cu toată elocința din lume să mărim o cestiune mică, ea va rămânea tot mică, precum asemenea prin toată elocința din lume putem să ne încercăm ca să micșorăm o cestiune mare, tot mare va rămânea.

în ochii mei, cestiunea porturilor france nu este o cestiune decât de interes pur local și eu, d-lor, înțeleg că atunci când negustorii gălățeni ar fi sărăcit așa de grozav, încât - ajunși la disperare - ei ar

pune interesele lor mai presus de interesele țării, înțeleg să se vină cu această cestiune; dar când aceasta nu se întâmplă, nu înțeleg pentru ce am părăsi adevăratele interese ale țării pentru interesele particulare ale gălățenilor. *{Aplauze).*

D-lor, din cifrele ce s-a arătat ați putut vedea că nu a căzut deloc comerțul gălățenilor, din contră, el a sporit; poate că nu în proporția care ar fi sporit dacă Galațul ar fi fost singurul debușeu. Dar oare este în interesul unei țări de a avea numai un singur debușeu, și oare atunci când noi am cheltuit atâtea milioane și am creat drumuri de fier, gândiți d-voastră că le-am făcut numai pentru transportul mai repede al persoanelor, sau pentru că am voit să avem mai multe debușeuri decât înainte, pentru mărfurile noastre? Să vă dau un exemplu: eu susțin că lașul este astăzi piața unde se pot vinde grânele noastre cu mai bun preț și știți pentru ce? Pentru că lașul are poziținea avantajoasă de a putea, după cum voiește, să trimită grânele fie la Galați, când sunt prețurile urcate acolo, fie la Odesa, fie la Breslau, când prețul ar fi mai bun acolo. Și eu am cunoscut negustori la Iași, cari au trimis grânele la Galați și, fiindcă prețurile erau mai urcate la Odesa, au întors grânele și le-au trimis acolo.

Iată cari sunt fenomenele cari se produc. Și când Galații, deși nu a dat înapoi ci a mers înainte, se plânge că nu mai este singurul debușeu al României, îmi pare rău pentru Galați și Brăila, dar pentru România îmi pare bine, că pe lângă Galați și Brăila avem și alte debușeuri. Astfel, d-lor, cestiunea dezbrăcată și de programul de la Mazar-Pașa și de tractatul de Paris și chiar de revelațiunile postume ale d-lui Kogălniceanu, despre cari sunt convins că sunt foarte interesante și compromițătoare pentru nu știu cine, se

reduce la proporțiuni cam mici, și nu văd pentru ce ne-am încălzit așa pentru un lucru care, dacă s-ar înființa, ar fi în defavoarea țării, fără să fie de un mare folos pentru Galați.

Eu susțin cum că înființarea porto-francului nu este în favoarea comerțului de la Galați, eu susțin că toate industriile cari vor a lua naștere în Galați se vor ucide prin înființarea porto-francului, și susțin că este periculos pentru un oraș al țării a sta puțin în contact cu restul țării, când pui barieră între el și restul țării.

Ni s-a vorbit de Hamburg, dar porto-franco de la Hamburg mi se pare că s-a suprimat și principele Bismarck nu prin forță, dar prin talentul de a convinge care-1 posedă, a făcut ca să se voteze o lege care suprimă porto-franco peste 6, 7 ani, adică la 1888, și, în așteptare, Imperiul a dat o subvențiune de 40 milioane mărci portului-franco, ca să facă bazinele inferioare. Principele Bismarck a făcut aceasta nu

pentru că a susținut porto-franco, dar pentru că a voit să respecte suveranitatea Hamburgului. El, care a făcut confederați unea Germaniei, a dovedit că el, cel dintâi, respectă drepturile chiar a celui mai mic dintre confederați și nu a voit să dea exemplu că el, care a făcut Germania, pune cel dintâi toporul în tulpina uriașului stejar german.

Prin urmare, vedeți cum că toate argumentele cari se aduc în favoarea reînființării acestor porturi-france nu îmi par serioase, că toate consecințele cari s-au tras din cifrele puse înaintea d-voastră îmi par falșe și că totul se reduce la interesul unui număr de comercianți din Galați. îmi pare rău să termin cu aceste cuvinte: dar, cum zice românul: Dumnezeu să mă ierte, nu pot altfel. *(Aplauze).*

Proiectul a întrunit 29 bile albe și 61 negre.

IMPOZITUL FUNCIAR

Ședința Camerei din 8 februarie 1885

Deputatul Constantin G. Dissescu, raportorul comitetului de delegați ai secțiunilor, citește raportul și proiectul de lege, prezentat din inițiativa guvernului, relativ la modificarea impozitului funciar asupra proprietăților urbane și rurale. Proiectul propunea 6% pentru clădiri în genere, 5% pentru proprietăți rurale ce se exploatează de însiși proprietarii lor cari domiciliază în țară, 6% pentru proprietățile rurale arendate, când proprietarul lor domiciliază în țară, 7% pentru acele proprietăți rurale ce se exploatează prin administratori de proprietari cari nu domiciliază în țară, 15% pentru proprietățile arendate, când proprietarii lor nu domiciliază în țară Deputatul Gr. Cozadini se declară pentru pedepsirea absenteismului și cere 15% și pentru proprietarii de imobile urbane cari nu locuiesc în țară. Deputatul G.D. Pallade se pronunță contra proiectului, care nu ține seamă de proporționalitate. Nu înțelege de ce să se pedepsească proprietarii cari nu locuiesc în țară, sau la țară. E și inechitabil de a cere unor proprietari cari sunt medici, ingineri, avocați, etc. să-și părăsească specialitatea spre a se ocupa cu ceea ce nu se pricep. Deputatul N. Voinov se pronunță în favoarea proiectului prezentat, care nu schimbă sistemul impozitelor și justifică sporirile pe cari vrea să le facă.

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, îmi pare rău să o zic, dar legea aceasta va rămânea pentru generațiunea viitoare semnul cel mai cuvântător al stării de semi-cultură în care ne aflăm. Unul din semnele semi-culturii este lipsa de francheță și, înainte de toate, titlul acestei legi dovedește aceasta. Când un legiuitor vine să încurajeze pe acei cari-și caută moșiile singuri și când voiește să lovească pe acei cari s-ar afla în străinătate și intitulează legea care urmărește aceste două țeluri, lege asupra *impozitului fonciar,* acel legiuitor nu este sincer.

Un alt semn al semi-culturii este că noi, când urmărim realizarea aspirațiunilor noastre, nu ne oprim nici chiar de simțul dreptății. Este un fel de putere telurică, este acea

stare a semi-culturii și a barbariei care împinge pe oameni a face nedreptăți, gândind că fac acte de dreptate, a crede că fac fericirea sufletească a oamenilor, ungându-i cu păcură și dându-le foc, după cum aceasta s-a văzut în timpii trecuți, în timpi de barbarie.

Alt semn de semi-cultură este și indiferența cu care ne ridicăm pe d-asupra științei, ușurința cu care dăm de o parte principiile cele mai

pozitive ale științei și zicem că, deși știința zice așa, practica însă cere altfel, și noi înainte de toate suntem oameni practici.

Luați bine seama, d-lor, și veți vedea că toate aceste semne de semi-cultură se găsesc în acest proiect de lege și în raportul d-lui Dissescu.

Voi lua, unul câte unul, aceste semne de semi-cultură și de barbarie, le voi analiza și vi le voi demonstra.

D-lor, faptul că acest proiect de lege nu corespunde la titlul și la menirea sa, de a fi o lege prin care se așează un impozit fonciar, reiese din împrejurarea că nu lucrul real este izbit de un impozit, ci vanitatea personală a celui impus, calitatea persoanei aceluia care posedă acel lucru.

Dacă eu sunt un bun agricultor și mă duc să-mi cultiv singur moșia mea - ceea ce nu are nimic a face cu valoarea cadastrală a pământului în sine - atunci am să plătesc atâta. Când însă nu caut eu însumi moșia, deși mă aflu în țară, sau când sunt afară din țară și nu-mi caut eu însumi moșia mea, o arendez la un alt cultivator, am să plătesc atâta și atâta.

Vedeți, prin urmare, două fapte cu totul personale, din cari rezultă că nu se stabilește prin această lege un impozit fonciar propriu zis, ci, prin o subtilitate, prin o fineță rău deghizată, prin o lipsă de francheță învederată, s-a dat acestei legi numele de lege asupra impozitului fonciar, pe când, în realitate, din textul legii rezultă că acesta e un impozit pur și simplu personal.

Las la o parte ideea care ar trebui să ne preocupe față cu un asemenea proiect de lege că, o dată puși pe acest tărâm, nu știu unde ne vom putea opri și unde vom ajunge.

S-a zis că acei cari locuiesc în țări străine și au proprietățile lor în țară, aduc o daună pentru Stat și că Statul trebuie să caute a se despăgubi de asemenea daune.

Dar, d-lor, oare numai aceia cari locuiesc în țări străine produc daună Statului? Numai în neiubirea țării de către un individ vedeți d-voastră o cauză de daune ce poate suferi un Stat? Dar oare un ministru incapabil nu aduce Statului o daună și mai mare decât acei care locuiesc în țări străine? Oare un deputat care nu votează în conștiință, nu produce el un rău mai mare unui Stat decât acela care șade în străinătate? *(Aplauze).* Evident că da.

Ei bine! voiți d-voastră să ne permitem noi, ca legislatori, a ne pune pe un asemenea tărâm? Am face foarte rău, pentru că nimic nu ne garantează de buna întrebuințare a unei asemenea arme, și un ministru, un guvern care astăzi lovește răul, mâine va lovi binele tot cu această armă pe care i-o dați astăzi, votând această lege.

Vasăzică d-voastră nu uitați să vă bizuiți pe o idee morală ca să stabiliți un impozit fonciar. Ideile morale au un alt tărâm și sunteți sau lipsiți cu totul de experiență, sau nu ați citit nici o pagină de istorie, dacă credeți că pe tărâmul moral d-voastră cu pedepse aveți să obțineți ceva. Dacă credeți d-voastră că iubirea de țară va renaște în această țară, sau va crește în această țară, pentru că ați pus 5 la sută sau 6 la sută mai mult la impozitul fonciar; dacă credeți că iubirea de muncă în această țară va naște pentru că d-voastră ați dat o primă de atâta la sută, vă înșelați. Nu confundați rolurile și nu amestecați cestiunile. Ceea ce urmăriți prin această lege este o idee morală, iar nu fiscală, și sunt convins că comiteți o mare nedreptate, fără ca pe tărâmul moral, nici pe cel fiscal, să ajungeți la un rezultat serios.

Al doilea semn de semi-cultură e acea tendință ce o semnalăm la popoarele inculte. în iubirea lor de patrie, ele merg până acolo încât pierd cu totul simțul dreptății. Ori credeți că progresul se poate impune și v-ați închipuit că ceea ce nu a fost pretutindeni decât rezultatul unei străduințI ca să zic așa individuale pe tărâmul culturii, d-voastră aveți să puteți obține edictând pedepse în contra acelora ce nu fac ceea ce ziceți d-voastră?

Și apoi, absenteismul oare denotă la noi, chiar puindune pe tărâmul d-voastră, o lipsă de iubire de țară? Sau el este: firesc cu dorința imensă ce am avut-o de a ne civiliza? El este rezultatul fatal al contactului în care ne-am pus noi, țară încă barbară, cu civilizațiunea occidentală. Susțin că este rezultatul logic, fatal al acestei înrâuriri, al acestui contact cu părțile occidentale.

Oare, d-lor, ceea ce suntem noi astăzi, nouă ne datorim? Ideile ce le avem în creerii noștri sunt rezultatul civilizațiunii române? Știința cu care ne fălim, cu care se fălește d.

raportor, provine ea din munca noastră românească[9] Evident că nu, d-lor. Nu era vina noastră; eu sunt cel dintâi care o zic. Dar oare, cu 50-60 de ani în urmă, noi eram înapoi cu 50-60 de am de țările occidentale? Nu, eram înapoi cu secole, sub raportul civilizațiunii față cu alte popoare. Ce am făcut atunci? Ne-am adresat la cei civilizați, fără să ne ocupăm dacă erau străini sau români. Și ce au făcut aceștia? Ei ne-au primit cu brațele deschise, fără să ne întrebe dacă eram germani, francezi sau străini, așa încât, nu numai în mod individual, dar generațiuni întregi au venit să ne aducă înapoi de acolo o cultură care ne lipsea și pentru care ne-ar fi trebuit poate lungi secole ca să o avem, dacă ar fi fost să o creăm, reduși fund la propriile noastre forțe. Că acest fenomen a produs în mod logic, pe, ici pe colo, oarecari rezultate exagerate, este că s-au găsit oameni cari, o dată

deprinși cu o cultură mult mai înaintată a Occidentului și neavând într-înșii destulă activitate și destulă abnegațiune ca să suporte multe din relele la cari suntem expuși la noi, au rămas acolo. Acesta a fost rezultatul logic al acelei mișcări care ne-a împins și ne împinge, spre fericirea țării, să aducem din străinătate cultura pe care o avem și pentru care mărturisesc că ne arătăm în multe cazuri nerecunoscători față cu acei cari ne-au dat-o. Dar că acestea nu sunt decât fapte izolate, ca acele fapte ale unui soldat mai slab, care rămâne în urmă ca *traînard;* tot așa fac și cei rămași în străinătate.

Venit-a d. ministru de finanțe să ne dovedească cu cifre numărul românilor cari trăiesc în străinătate, să ne arate câți sunt acești români? Nu a venit; căci n-ar fi putut să ne arate decât 20, 30 cari stau în străinătate, și ar fi fost expus la ridicol, căci călcă principiul echității; pentru ce? pentru ca să atingă pe 10, 15 români cari șed în străinătate.

Un alt semn al semi-culturii am zis că este ușurința cu care înlăturăm noi toate rezultatele științei și experienței omenești, atunci când ne vine la îndemână a le înlătura.

D. Palade v-a semnalat cari sunt principiile ce se urmează de toate țările lumii prin stabilirea unui impozit. Și iar este un semn de semi-cultură nevoia de a aminti măcar asemenea lucru în Parlamentul român.

Nu cereți de la mine, d-lor, să mă întind prea mult asupra acestui punct. Răsare atât de evident, că un impozit bazat pe un fapt personal, este un *ce* inie***, mai ales atunci când îl puneți în corelațiune cu averea individului, încât nu am nevoie decât de a semnala faptul, pentru orice om care a vârât măcar nasul într-o carte de știință, ca să se convingă că comite o enormitate.

Vedeți, d-lor, că sub punctul de vedere științific, sub punctul de vedere legal, nu aveți dreptul de a prezenta un asemenea proiect de lege.

Sub punctul de vedere constituțional cred asemenea, d-lor, că nu erați în drept de a prezenta un asemenea proiect de lege.

Sub împăratul Nicolae, în Rusia s-a pus un impozit

*** **Inechitabil, nedrept** *(franțuzisnf).*

asupra absenteismului, și, fiindcă era vorba de un Stat barbar, proprietarii impozitului au avut franchețea și au spus că cine se duce în străinătate are să plătească 10, 20 mii ruble pentru un pașaport. Era dar un impozit asupra absenteismului.

Când s-a întâmplat asemenea lucru, acei cari trăiau pe atunci, și-și dau seamă de starea opiniunii publice europene, au avut ocaziunea să se

convingă cu ce ridicul a fost acoperită această măsură, încât Rusia a revenit asupra măsurii și nu s-a mai perceput asemenea taxă.

Eu cred, d-lor, că cu Constituțiunea în mână am dreptul de a mă duce oriunde doresc. Acesta este un drept de libertate individuală pe care Constituțiunea ni-1 garantează... Aud o întrerupere din partea d-lui Vulturescu, că și cu această lege nu împiedică nimic de a se duce cineva în străinătate. Foarte bine; dar ia să vedem așa este? Când d-ta ai vrea să ieși din această Adunare și eu cu o sabie în mână m-aș pune la ușă și aș zice d-lui Vulturescu: «să nu ieși, că-ți tai capul» și d-1 Vulturescu «fricos» n-ar ieși, aceasta nu va să zică că te-am împiedicat? Altă comparațiune: Când d-ta ai vrea să ieși din Adunare și eu ți-aș spune: te las să ieși, dar te opresc să-ți mai exerciți profesiunea de avocat, nu te-am împiedicat, și poate cu un efect și mai mare decât sabia?

Apoi un impozit de 30 la sută ce este alt decât o împedicare?

O voce: Nu este 30, ci 12 la sută.

D. P.P. Carp: Dar adăogiți zecimele județene, comunale și altele și vedeți că se urcă la 30 și 32 la sută.

Vasăzică d-voastră, pentru faptul că mă duc în străinătate, îmi confiscați o parte din averea mea? Și care e semnul distinctiv al confiscațiunii? Este luarea unei părți din averea omului pentru un fapt personal. Se aplică dar aci definițiunea dată confiscațiunii de către toată lumea.

Cum dar veniți și ziceți, când impuneți cu 30 la sută averea omului pentru un fapt personal, că susțineți libertatea individuală și că n-o împiedicați?

Aceasta este o curată pedeapsă pentru o crimă

necomisă, nejudecată și pentru care nu există nici o sentință; sau mai bine nu există altă sentință decât simțimântul ce-1 avem unii către alții.

Ei bine, nu se fac asemenea legi. Nu se poate codifica, nu se poate transforma în paragrafe de codice penal iubirea de țară. Această iubire se manifestă în rezultatele generale, este stima ce avem pentru cetățeanul cel bun și antipatia ce ne inspiră cel rău. Unde cade lucrul sub codicele penal, e acolo unde faptul ia caracterul unei crime, sau a unui delict, pe care judecătorii-1 pot judeca și asupra căruia sunt ținuți să arate motive de drept. Aci motivele, elementul nu-1 văd decât în faptul șederii omului în străinătate. In aceasta stă motivul sporului de contribuțiune ce-i înfigeți. Ei bine, de unde ați luat acest nefericit mod de a impune pe om?

D-lor, la toate argumentele cari vi le-am pus înainte nu se va putea răspunde decât cu unul singur, adică cu o frază patriotică. Argument de

drept nu aveți; argumente de știință vă desfid să-mi aduceți. Că ați arătat un sentiment de echitate, asemenea vă desfid să-mi probați.

Singurul lucru care ne puteți spune e acesta: românul acela, ai cărui părinți au asudat pentru țară și au făcut aci avere, se duce în străinătate și nu mai muncește. Ei bine! toată această frazeologie ce valoare poate să aibă înaintea ochilor noștri?

Aș înțelege încă dacă lipsa aceasta de argumente, sau bogăția aceasta de frazeologie ar ascunde măcar un mare interes fiscal, pe care poate n-ați putea să-1 arătați în toată nuditatea, dar pe care, întocmai după cum doctorii auresc o pilulă, tocmai așa și d-voastră vreți să auriți frazele de absenteism pe care voiți să-1 pedepsiți.

Legea de față are să prezinte o scădere a impozitului fonciar; poate că d. ministru de finanțe... D-le Fleva, vă asigur că d-1 Brătianu știe ce are să răspundă și fără suflor.

D. președinte al Consiliului: Vă înșelați și aci, după cum vă înșelați și în argumentele pe cari le aduceți.

D. P.P. Carp: Ziceam deci că nici măcar un interes fiscal nu există. D. ministru de finanțe nu ne-a adus nici o tabelă statistică unde să ne arate care are să fie produsul real al impozitului funciar după votarea și aplicarea acestei legi. Eu sunt convins cum că are să se producă un scăzământ al impozitului și prin urmare, pe lângă un scăzământ al sentimentului moral și al sentimentului de dreptate, veți avea și un scăzământ bănesc, care și el, deși mai puțin important decât cele spuse mai sus, are și el importanța lui, mai ales azi, când bugetul nostru nu e tocmai un buget de spor.

Am vorbit până acum mai mult despre această parte a legii care tinde a pedepsi absenteismul. Să vorbim și de partea aceea a legii care tinde a încuraja agricultura. Se zice: proprietarul care-și va căuta singur moșia va plăti 5%, cel care o va arenda va plăti 6%. Vasăzică o diferență de impozit; pentru ce o faceți? Iarăși un fapt personal. Aci însă lucrul devine și mai grav, pentru că pedepsiți pe o persoană pentru un fapt care nu e în puterea sa de a-1 comite, sau a nu-1 comite, care prin urmare nu se poate pune în sarcina persoanei. Puteți oare d-voastră impune unui advocat, care-și

are meseria lui, cum că el să nu-și dea moșia în arendă? E evident că d-voastră nu puteți să-i imputați faptul acesta; evident că nu stă în voia lui; el are obligațiuni către clienții săi și prin urmare nu se poate duce la țară. Luați apoi militarii. Poate oare militarul să se ducă să-și caute singur moșia, atunci când e sub drapel? Evident că nu. Iată iarăși un fapt personal, care nu poate cădea în răspunderea acestui individ, căci el, fără voia lui, e obligat să-1 comită;

nu are alternativa de a-1 face sau nu. Dar medicul? dar judecătorul? Dar atâtea multe meserii folositoare acestei țări și cari, pentru acest fapt, pe baza acestui fapt, care nu e nici sub punct de vedere politic, nici corecțional, nici criminal, nici patriotic, absolut în nimic reprehensibil, d-voastre veniți și faceți distincțiune între dânșii și aceia cari-și caută moșiile singuri.

Dar credeți d-voastre oare că Statul are interes ca fiecare proprietar să-și caute moșia singur. în mare parte, da; în mare parte, nu. Aș ruga pe d-1 ministru de finanțe să ia o carte foarte clar scrisă și foarte lesne de înțeles, a d-lui Leroy Beaulieu *Sur les impots;* acolo veți găsi o filă unde autorul-și pune întrebarea dacă proprietarul cel bogat e cel mai bun administrator în materie agricolă și el ajunge la concluziunea cum că e un interes foarte mare pentru Stat, sub punct de vedere economic, de a fi o clasă de arendași bogați, cari nu fac agricultura *en grands seigneurs,* dar ca adevărați producători, pentru că acea clasă de arendași ridică avuția generală a țării și mijloacele de cari acea țară poate dispune în bunele și relele timpuri.

D-voastre voiți să distrugeți clasa de arendași? Aveți să obligați pe fiecare proprietar să-și caute singur averea lui, să devie el singur administratorul averii lui. D-voastre voiți ca un om care a fost deprins sau cu studii înalte, sau cu viața parlamentară de toate zilele, sau cu afaceri de Stat, sau cu alte ocupațiuni, cari sunt și ele folositoare pentru întinderea civilizațiunii unei țări, voiți să-1 obligați să facă o meserie pe care n-a mai făcut-o, pe care n-o înțelege și care e contrarie cu întregul său mod de a gândi și de a lucra?

Vedeți dar, d-lor, că și în privința aceasta proiectul care ni se prezintă nu are absolut nici o rațiune de a fi. Lăsați

oamenii să fie ei singuri judecători ai interesului lor, nu căderi în boala de a voi să epitropisiți. Fiecare știe mai bine dacă-i dă lui mâna să-și caute sau nu proprietatea lui. Și apoi, când ne gândim cu câte dificultăți are a lupta agricultorul și nu numai la noi, dar în toate părțile lumii; când ne gândim câtă abnegațiune și câtă tărie de caracter trebuie de multe ori ca să fie cineva un om practic, și vă asigur că aceste calități nu le are fiecare, nu le puteți cere de la fiecine, și de îndată ce nu o puteți cere de la fiecare, de îndată ce nu puteți pune fiecăruia gândirea că este bine să-și caute singur moșia, căci acesta este sensul legii d-voastre, cum puteți să veniți a le impune această obligațiune? Și purcedând apoi din acest punct de vedere, când dați o primă de încurajare aceluia care se supune acestei obligațiuni, atunci înțelegeți foarte bine că tot proiectul

d-voastre nu are absolut nici o rațiune de a fi, căci dacă-1 veți vota, eu sunt sigur că în curând se va abroga, și această lege va avea singurul merit de a fi, cum am zis la început, proba cea mai complectă de semicultura în care ne aflăm, fie cu sau fără regim liberal.

Mai vorbesc deputatul Nicolae Fleva și președintele Consiliului I.C. Brătianu. Luarea în considerare a proiectului se votează cu 79 bile albe, 23 negre. La dezbaterea pe articole au luat parte deputății Take Ionescu, Const. Dissescu, G. lanoli, Gr. Vulturescu, N. Ionescu, M. Corbescu, Emil Costinescu, C. Stercescu, N. Voinov, V. Maniu, C.C. Arion, P. Borș și Al. Marghiloman. Legea în total a întrunit 60 bile albe, în 16 negre și 6 abțineri.

BUGETUL PE 1885-1886

[„PRODUCȚIUNEA ȘI CONSUMAȚIUNEA“]

Ședința Camerei din 11 martie 1885

în ziua de 8 martie, deputatul Emil Costinescu citește, în calitate de raportor, proiectul și raportul asupra bugetului anului 1885-1886. Deputatul Gr. Cozadini recunoaște guvernului conservator meritul de a fi edificat el sistemul financiar actual, iar guvernului liberal meritul unui control mai vigilent. Deputatul G.D. Pallade se declară surprins de modul cum s-a organizat cercetarea veniturilor și cheltuielilor Statului și spune că lucrarea d-lui raportor este insuficientă.

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, cred că d. Brătianu nu va urma sfatul ce i-a dat d. Palade în concluziunile sale; acest sfat nu era serios, și să-mi permită d. Palade să-i spun că nici nu era demn de restul cuvântării d-sale. D-sa, cu succes sau fără succes - acesta este un lucru pe care-1 vom cerceta acum - a căutat să se menție la înălțimea științei și a dat părerea sa, atât asupra crizei, cât și asupra mijloacelor pe cari trebuie să le aplicăm pentru ca să moderăm această criză.

Este necontestat, domnilor, că ne aflăm în mijlocul unei crize; Mesajul a anunțat-o deja în toamna anului trecut. D. raportor o mărturisește în raportul său și dacă este să ne mirăm de ceva, este cum de atunci, când guvernul a anunțat existența crizei și a arătat, precum era dator, îngrijirile lui față cu această criză, cum de atunci și până acum nu vedem nici din partea guvernului, nici din partea majorității, absolut nici o măsură menită a aduce leac la răul ce ne bântuie? Aceasta are aerul de a fi un sistem ca acela al struțului, care, când își ascunde capul, crede că nu-1 vede vânătorul

D-lor, nu voi intra prea mult în cercetarea cauzelor situațiunii în care ne aflăm; ele sunt ca totdeauna multiple. Niciodată un fenomen care se produce în viața individului, ca

și în viața națiunilor, nu se poate reduce la o singură cauză. Sunt împrejurări în cari criza provine din cauză că consumațiunea a întrecut producțiunea și sunt crize cari provin din cauză că producțiunea a întrecut consumațiunea; altele sunt produse prin faptul că nici consumațiunea, nici producțiunea nu se ridică la așa

nivel, încât să poată ridica avuția națională a țării. Fiindcă ni s-a vorbit de bunul simț, în teorie generală trebuie să zicem că crizele cele mai numeroase, în țările cari muncesc, se produc mai ales atunci când producțiunea este mai mare decât consumațiunea, iar nu când consumațiunea întrece producțiunea, pentru singurul fapt că la popoarele cari muncesc producțiunea este nemărginită, pe când consumațiunea are marginile ei firești; producțiunea este rezultatul muncii acumulate, care, sub formă de capital, dă unui popor în mână un instrument perfecționat la care numeroase generațiuni au lucrat; consumațiunea însă este numai faptul unei singure generațiuni și de aceea, în țările cari produc, criza provine din cauza că producțiunea a întrecut consumațiunea.

Asemenea, d-lor, nu este totdeauna exact de a se zice cum că Statul se poate opri în consumațiunea sa; veți vedea, când voi veni la buget, pentru ce nu se poate zice că atunci când ne aflăm într-o criză, singurul lucru prudent este să se restrângă consumațiunea.

Eu cred că guvernele sunt de multe ori puse în pozițiune nu numai de a nu-și restrânge consumațiunea, dar chiar de a o mări.

La noi, d-lor, eu cred cum că în urma erei de prosperitate, constatată de toată lumea și netăgăduită de d. Palade, am avut o epocă de prea mare producțiune, care a atras după sine și o epocă de prea mare consumațiune, nu numai din partea guvernului, dar și din partea particularilor. Uitați-vă în jurul d-voastră și vedeți câte case noi s-au făcut prin târguri, vedeți pe la țară cum s-a înmulțit numărul mașinelor agricole, intrați în fiecare locuință și uitați-vă la mobilier și veți vedea că la cel mai modest el este mai scump decât era acum 50 de ani, când giuvaerurile și șalurile constituiau singurul lux al boierilor celor mari.

Statul, la rândul lui, a trebuit și el să consume mult. Statul nostru nu este înzestrat cu instrumentele necesarii, cum sunt țările mai civilizate decât noi și pe cari nu le-am ajuns încă. Statul a trebuit cât se poate mai mult să ne puie pe noi la un nivel mai înalt în privința utilajului nostru, decât cum eram până acum. Și în privința drumurilor de fier, și în privința tuturor ramurilor de administrațiune, Statul a

trebuit să fie un consumator mult mai mare în proporțiune cu un alt Stat, pentru că Ia noi era totul de făcut și nu ajunsesem acolo încât să zicem: nu ne mai trebuie creațiuni noi; să ne menținem în ceea ce avem. Prin urmare, vedeți că toată lumea la noi, atât particularii cât și guvernul, se aflau puși în poziținea neînlăturabilă de a consuma mult. Care a fost rezultatul? Rezultatul a fost firesc: în mare parte, întâi o cheltuială în afară, pentru că industria noastră națională nu ne pune în poziținea de

a satisface toate trebuințele, și, pe de altă parte, o imobilizare a capitalului nostru băgat în niște creațiuni noi. Și când d. raportor vine și zice cum că criza în mare parte este rezultatul prosperității, eu cred că n-a zis decât un adevăr pe care nimenea nu-1 poate tăgădui. Criza aceasta s-a arătat deja de un an de zile și a fost agravată la noi prin criza generală care bântuie în Europa întreagă; și față cu cele ce se întâmplă în Europa, constatăm că cauza crizei actuale este iarăși producțiunea prea mare care a întrecut cerințele consumațiunii. D. Palade susține că noi am trebui să profităm din această exagerațiune a producțiunii și de criza din străinătate căci, oricare om plimbându-se pe strade și văzând pe la dughene afișuri de desfacere totală, se bucură, fiindcă poate să cumpere mai ieftin; așa este, dar uită d. Palade că dacă d-sa cumpără mai ieftin; alții sunt siliți să vândă mai ieftin. Uită d-sa că atunci când consumațiunea devine mai mică, se pune în străinătate în nelucrare o parte mare din populațiunea uvrieră, și aceasta ce produce? Produce o scădere în consumațiunea productelor alimentare și ce vindem noi? Noi vindem producțiuni alimentare, și se întâmplă că atunci când producțiunea a fost mai mare decât consumațiunea Europei, atunci a fost natural să se facă o cerere mai mică a productelor alimentare. Numai când industria în străinătate va reveni la starea ei normală, numai atunci vom putea zice că criza nu va mai avea efect nici acolo, nici la noi.

De aceea, d-lor, în teză generală, eu nu acuz pe nimeni de criza care s-a produs la noi; ea era firească și fatală. Susțin însă că criza ar fi putut fi mai mică decât cum este azi; voi aminti numai în treacăt ceea ce am zis în toamna trecută

asupra modului cum s-a administrat în mijlocul acestei crize Banca noastră națională.

D-lor, la 1865 și 1866 a fost iarăși în toată Europa o criză monetară, care a atras după sine o criză financiară.

Guvernul francez a numit o anchetă; s-au chemat toți învățații și oamenii de Stat, s-au chemat toți acei cari jucau un rol nu numai în Franța, dar și în alte țări. Au fost ascultați oameni ca Thiers, Wolowsky, Cernuschi și dintre bancheri Fould, Pereire; în fine, toate somitățile Franței au fost chemate și și-au dat părerea lor asupra crizei de atunci. Ei bine, cu toții au pus în primul rând întrebarea: ce rol a jucat Banca Franței față cu criza? Era firesc aceasta, căci băncile naționale au în unele momente datoria de a modera, iar nu de a activa producțiunea, și au posibilitatea de a simți înainte decât publicul, dacă o stare de criză se pregătește sau nu.

S-a constatat mai de toți acei domni că un guvern prudent, când vede că producțiunea întrece consumațiunea și că din această cauză

afacerile devin prea numeroase și nu pot fi mistuite, are îndatorirea de a impune băncii naționale să oprească mișcarea la vreme și să nu dea producțiunii o încurajare așa de mare, încât răul să se mărească în loc să scadă. La noi nu s-a făcut așa; de un an și jumătate se prevedea - și în această privință sunt de acord cu d. raportor, căci d-sa singur o spune, am văzut-o în raport - de un an și jumătate prevedeam criza la noi și cu toate acestea activitatea noastră a fost prea mare pentru consumațiunea noastră; de un an și jumătate înrâurirea crizei europene se anunțase că o să aibă efect rău asupra noastră, și cu toate acestea în loc de a opri mișcarea, ați facut-o să crească, și când toate băncile din Germania, Franța, Anglia scădeau scontul, d-voastră l-ați ținut pe treapta pe care l-ați avut în epoca înfloritoare. Acesta a fost un lucru fatal pentru criza noastră și cu atât mai mult fatal, cu cât oricum veți judeca, criza monetară totdeauna trage după sine și criza financiară. în ancheta de care vorbeam adineaori au fost oameni distinși, trebuie s-o recunosc, cari au susținut că criza monetară nu are nimic a face cu starea economică și cea financiară și d-nul Pereire susținea, d. ex., cum că moneta e rară, dar că operațiunile sunt numeroase ca totdeauna și cheltuielile egale cu cele din trecut; că prin urmare trebuie să se mențină procentele la aceeași treaptă la care ele se aflau înainte.

Dar, d. Pereire vorbea nu ca economist, nu ca om de Stat, ci ca bancher care voia să sconteze înainte de toate ieftin, oricât de mare ar fi criza. Or fi și la noi poate asemenea păreri, dar oamenii neorbiți de interesul personal susțineau, cu drept cuvânt, că Banca Națională nu poate să modifice cursul firesc al lucrurilor. O Bancă Națională nu poate, într-un mod arbitrar, să urce sau să scoboare scontul, ci trebuie să-1 mențină în raport cu situațiunea economică a țării; de aceea ea are obligațiunea să-și reguleze scontul, având totdeauna în vedere starea economică a țării.

D-voastră nu ați făcut aceasta și mă scutiți poate d-a repeta cele zise în toamna trecută. Am probat cred atunci că Banca Națională, în loc de a modera criza, nu a făcut decât s-o mărească. Guvernul a stat indiferent, sau poate, fiindcă cuvântul ar fi prea aspru, a arătat față cu Banca acea indulgență paternă, dar culpabilă, pe care o are un părinte

slab față cu copilul lui chiar atunci când el se abate de la calea cea dreaptă. Dar indiferent ori indulgent, regret să constat că el nu și-a făcut datoria.

Trec acum, d-lor, la buget.

Și în privința bugetului ne aflăm astăzi tot într-un fel de criză.

împrejurările de azi îmi amintesc epoca tot de criza bugetară din 1871, când onor. d. Petre Mavrogheni s-a încercat pentru prima oară a pune ordine în finanțele Statului.

Știți prea bine cu toții ce era mai înainte.

Bugetele Statului niciodată nu se votau la timp; resursele erau nesuficiente pentru acoperirea trebuințelor Statului, cari creșteau, căci se votase facerea drumurilor de fier precum și facerea altor cheltuieli însemnate, și toate aceste cheltuieli nu se puteau acoperi prin resursele ordinare de atunci, încât, din venitul total scăzându-se anuitățile, nu rămânea mai mult de 24 milioane pentru întreaga administrațiune a țării.

Era o situațiune imposibilă.

Deficitul se mărea din an în an, împrumuturile ajunseseră a fi o boală cronică.

într-un cuvânt, treceam din deficite în împrumuturi și din împrumuturi în deficite. D. Mavrogheni, cu curajul și cu un talent pe care nu a știut îndestul partidul conservator să-l aprecieze, a făcut față situațiunii, a introdus regularitatea în bugetele Statului prin prezentarea lor la timp și a creat înainte de toate acele resurse cari puneau România în pozițiune de a merge înainte, astfel încât, de la d. Mavrogheni încoace, nu s-a făcut decât a se aplica sistemul său financiar, fără a se modifica întru nimic, deși ați criticat toate măsurile luate de dânsul. Și dacă noi avem astăzi resurse, acele resurse le datorim legilor și măsurilor luate de d. Mavrogheni, deși rezultatele lor, o recunosc aceasta, nu au ajuns la deplina lor dezvoltare decât sub regimul liberal. Nu neg cum că treptat cu creșterea elementului de personal mai bun, care se mărește pe fiecare zi în această țară, și administrațiunea s-a făcut mai bine decât în trecut; dar susțin și voi proba-o la orice contestai e, că o mare parte a

înfloririi finanțelor sub regimul liberal se datorește resurselor create de d. Mavrogheni sub regimul de tristă memorie.

O dată aceasta constatată, o dată ce impozitele și resursele de atunci au dat aproape ceea ce puteau da, naște întrebarea pentru noi - și aci a venit momentul să discut cu d. Palade dacă trebuie ori ba să micșorăm cheltuielile - naște pentru noi întrebarea, dacă resursele ce le avem astăzi sunt suficiente pentru mergerea înainte, nu numai a guvernului, nu numai a diferitelor ramuri ale administrațiunii, dar chiar a întregii stări economice a țării.

Știu, d-lor, că ideile mele nu o să aibă nici o trecere înaintea d-voastră și să vă spun pentru ce: pentru că ați țipat într-atâta că nu veți face împrumuturi și că nu veți mări impozitele, încât oricare ar veni înaintea d-voastră și va căuta să dovedească că nu puteți merge înainte

dacă nu veți face ori împrumuturi ori impozite noi, are să fie rău primit. Cu toate acestea, fiindcă am intima convingere că resursele de până astăzi au dat tot ceea ce puteau da și orice spor s-ar face la ele nu au să fie îndestulătoare ca să ne poată permite a merge înainte așa cum trebuie, eu sunt convins că trebuie să părăsiți antipatia de mai-nainte în contra creării de impozite, căci spre a putea merge înainte, ne trebuiesc noi resurse.

Dacă ne uităm la buget așa cum el ni s-a prezentat, eu susțin că el nu este un buget de organizare, ci un buget de dezorganizare. Și colegii mei din comisiunea bugetară, din care am avut onoare de a face parte, știu prea bine cum eu m-am opus la cele mai multe reduceri de cheltuieli ce au vrut d-lor să facă.

Când într-o țară de 5 milioane, cu un buget de 128 de milioane, și luați seama bine că cifra este caracteristică, se dă pentru facere de șosele o sumă care nu întrece suma de 600 de mii de lei, atunci zic că acesta este un buget de dezorganizare, iar nu un buget de organizare. *(Aplauze).* Când d-voastră vă trebuie pentru întreținerea șoselelor de astăzi un centimetru și jumătate de pietriș și când d-voastră nu puteți da decât 2-3 milimetri de pietriș, se poate zice că este un buget de organizare? Și în privința întreținerii șoselelor, întrebând inginerii, în cât timp se deteriorează o șosea împietrită astfel cum voiți să o faceți, mi-au răspuns cu toții că se deteriorează cu desăvârșire în trei ani. Ei bine, când d-voastră în buget puneți o sumă pentru 2-3 milimetri de pietriș cu care aveți să ajungeți în starea aceea încât chiar șoselele ce le avem astăzi au să fie deteriorate în trei, patru ani, sunt în drept să zic că acesta nu este un buget de organizare, ci de dezorganizare.

Să mergem mai departe. S-a vorbit mult în contra armatei. Cunosc teoria: oratorii cei mai mari, învățații cei mai mari țipă în Franța și în Germania în contra militarismului, susțin că armata absoarbe nu numai capitalurile țării, dar împiedică și producțiunea; le știu toate acestea. Totuși eu susțin că armata la noi, fără să intru pe tărâmul înalt politic, este o școală care va putea să dea, sub punctul de vedere al culturii, rezultate mult mai îmbucurătoare decât întregul minister al cultelor și

instrucțiunii publice. *(Aplauze).* Milioanele cheltuite pentru instrucțiunea publică până astăzi n-au făcut decât să ne creeze bastimentul, sau dacă voiți mai bine recipientul unde avem să punem ceva, dar care până astăzi a rămas aproape gol, cu toate milioanele ce le-am cheltuit.

Armata, d-lor, introduce cultura în treptele cele mai de jos, căci dacă din cei ce vin la recrutare, 5 la sută sunt cari știu carte, eu sunt convins că 70. la sută ies cu știință de scris și citit la liberare. *(Aplauze).*

Dar nu numai ca element de cultură trebuie să considerăm armata la noi. Ziceam adineauri că nu voiesc să mă pun pe un tărâm de înaltă politică. Este evident că nu putem noi avea o politică ca țările cele mari, o politică determinantă; nu putem nici pregăti lucrurile ce au să se întâmple, nici să le oprim, atunci când ele se întâmplă. Ce naște dintr-aceasta? Naște obligațiunea pentru țara noastră la o cheltuială mai mare, dacă voim ca armata să fie totdeauna gata, dacă voim ca, la momentul când are să se nască un conflict, să nu ne trezim nepregătiți. De aceea noi trebuie să avem totdeauna sub toate punctele de vedere utilajul necesar.

în această privință ce ați făcut? Ați stirbit 600.000 lei de la concentrări și 1.300.000 de la echipamente.

Aceasta-mi dă dreptul să vă zic că atuncea când noi votăm resurse extra-ordinare, ca armata să aibă rezerve totdeauna gata, d-voastră veniți și acele resurse extra-ordinare le transformați în resurse ordinare, întrebuințând rezerva în cheltuieli de toată ziua.

Vedeți, d-lor, că v-am dat două exemple, unul privitor la întreținerea șoselelor și altul la reducerile făcute în armată, reduceri în contra cărora eu m-am opus și în cornisiunea bugetară. D-voastră prezentați anul acesta un buget care nu este bugetul unei organizări serioase, pentru că cheltuielilor de neapărată trebuință, d-voastră ați venit și le-ați aplicat rețeta ce vă dă d. Palade și ați tăiat de oriunde, fără să vă gândiți că sunt tăieri cari produc o economie momentană de 3 milioane, dar că acele economii au să tragă după câțiva ani cheltuiala de 60 milioane. *(Aplauze).*

Cu pietrișul de astăzi de 400.000 lei nu o să ajungem la

refacerea tuturor șoselelor.

Dar dacă este așa, ce avem de făcut?

Eu cred - și aci nu e vina noastră cari nu suntem la guvern, ci e vina acelora cari nu s-au gândit la timp - că trebuie să mărim resursele în proporțiunea cheltuielilor neapărate, nu numai ca să ne menținem la nivelul la care suntem, dar chiar să ne ridicăm la un nivel mai înalt, căci nivelul de astăzi nu poate să satisfacă pe nimeni dintre acei cari au pentru țara lor aspirațiuni mai înalte.

Pentru aceasta, trebuie, d-lor, ca cheltuielile noastre să fie mărite și prin urmare să fie mărite și resursele.

în această privință mă unesc cu d. Palade, că d-voastră trebuie să introduceți impozitul mobiliar.

D-voastră trebuie să mai degrevați starea de astăzi, aruncând și asupra generațiunilor viitoare o parte din cheltuielile enorme cari

trebuie să le facem astăzi, nu numai pentru noi, dar și pentru generațiunile viitoare.

Una din aceste operațiuni ar fi conversiunea titlurilor Stern și Oppenheim. Eu cred că ea va da o reducere de vreo 4.000.000 pentru vreo 7, 8 ani. Pe de o parte, deci, impozitul mobiliar, pe de altă parte - deși în privirea impozitului mobiliar nu am făcut studii practice asupra materiei impozabile, dar eu sunt sigur că s-ar urca la 2, 3 milioane pe an... iau într-adins cifrele jos, pentru că nu voi să fiu expus la nici o exagerare, - pe de alta, patru milioane cari ar rezulta din conversiunea împrumutului Stern și Oppenheim. Am avea deci înaintea noastră pentru cinci sau șase ani un spor de vreo șapte milioane.

Mai încolo, sunt cheltuieli zadarnice cari trebuie să le suprimăm cu curaj, chiar atunci când am avea să lovim în oarecari pretenții sau interese locale. Eu sunt convins, și am dat cu ocaziunea Adresei o expre- siune destul de lămurită acestei convingeri, cum că descentralizarea, astfel cum a fost întrodusă la noi, nu e deloc o descentralizare. E o superfetațiune a administrați unii și o cheltuială zadarnică; eu aș cere suprimarea consiliilor județene permanente. Acolo se cheltuiesc 17 până la 18 milioane pe an, pentru lucrări cari nu dau nimic decât satisfacerea personală la o mulțime de împiegați, și măresc înrâurirea electorală a guvernului, dar sunt fără nici un folos pentru țară. Mă întreb dacă suntem destul de bogați ca să aruncăm în aer 18 milioane pe an?

Răspunsul mi se pare că nu poate să fie decât negativ și sunt sigur că va veni o vreme când toți vă veți uni cu mine să suprimați această cheltuială. Dar să nu exagerăm. Știm că în comitetul permanent sunt o mulțime de cheltuieli cari, prin suprimarea lui, ar cădea în sarcina Statului, și de aceea nu pot să spun că de întreaga sumă va beneficia Statul, dar desigur va beneficia de trei, patru milioane.

Prin urmare, iată patru milioane de Ia conversiunea împrumutului Stern și Oppenheim; iată vreo trei milioane și jumătate de la impozitul mobiliar și trei milioane jumătate de la suprimarea consiliilor județene, în total vom avea un spor de vreo 10 milioane.

în afară de aceasta, eu cred că sunt venituri de ale

Statului - și la aceste venituri nu se aplică teoria mea de adineauri, cum că resursele create de d. Mavrogheni nu au să dea de aci înainte sporuri prea mari - sunt părți ale averii Statului, cari nu au nimic a face cu aceste resurse, dar cari cu o mai bună administrațiune pot să dea un venit mai mare, de exemplu: administrația domeniilor. Eu cred că o amenajare mai bună a pădurilor are să ne dea un spor de un milion sau un milion și jumătate, fără ca să distrugem pădurile, cum se distrug astăzi, și fără să fim

obligati a face arendașilor acele înlesniri de cari ne vorbea d. Cozadini, a permite să pășuneze în păduri vitele; căci prin aceasta se distruge o parte din izvoarele de bogăție mari și productive ale României.

Din cele spuse, vedeți că putem realiza un spor de resurse pentru vreo 5, 6 ani, de vreo 12 până la 13 milioane. Eu cred că această sporire e necesară și am curajul de a face o prezicere, deși profețiile nu sunt tocmai bine văzute, dar sunt convins că dacă nu veți mări resursele bugetare ale Statului, d-voastră, care nu voiți să puneți impozite, o să faceți împrumuturi, sau în momentul când aveți să vă convingeți că nu se poate altfel, aveți să vă retrageți, pentru ca să le facă alții; dar țara va fi obligată să le facă. în materie de împrumuturi și viitor economic al unei țări, e independent cine stă și cine nu stă la guvern, și de aceea ați văzut că cu toate că sunt în opoziținue, de când guvernul liberal e la putere, cu ocaziunea bugetelor am căutat să fiu totdeauna obiectiv și totdeauna să vorbesc în afară de întrebarea cine ocupă sau nu ocupă banca ministerială.

Zic dar că dacă nu veți mări resursele, veți fi obligați sau să faceți împrumuturi, sau să vă retrageți, lăsând să le facă alții: pentru că resursele pe cari le avem astăzi, afară de o bună administrațiune a averii Statului, nu pot să vă dea sporurile acelea pe cari unii optimiști le așteptau. Când s-au creat aceste impozite, nici guvernul, care le-a aplicat, nici țara, care le-a plătit, nu erau deprinși cu dânsele, și era evident că o să fie o situațiune care trebuia să tragă după sine un rezultat mai puțin folositor al acestui impozit la început, decât la sfârșit. Și de aceea și evaluările noastre, atunci poate că în teorie erau mai juste, dar în realitate erau

false, și ne-ați acuzat cu drept cuvânt că n-am ținut seamă de acea situațiune care întotdauna se produce la introducerea din nou a unui impozit.

în practică n-am avut dreptate, dar în teorie am avut și aceasta s-a arătat mai târziu, cum acel impozit a dat rezultatul care trebuia să-1 dea.

Dar odată ce o resursă a intrat deja în plină aplicație, la ce spor ne mai putem aștepta? Nu ne putem aștepta decât la sporul care naște din creșterea întreagă a avuției țării și această creștere nu mefp așa cum credeți, cu pași gigantici din an în an; încât deși putem zic' țara s-a îmbogățit și are să se îmbogățească, cestiunea devine de puțină importanță atunci când ne uităm dacă cheltuielile cari avem să le facem, trebuiesc făcute în timp foarte scurt de 3, 4, 5 ani, care timp e foarte mărginit pentru creșterea generală a avuției unei țări.

S-a zis cum că creșterea totdauna produce și o descreștere și că epocele de avuție trag și epoce de criză, nu zic de sărăcie, căci sărăcia e relativă.

Când eu mă deprinsesem să cheltuiesc înainte 1000 galbeni și când eram fericit că pot să cheltuiesc această sumă și când mai în urmă câștigam 6000 și mă deprinsesem să cheltuiesc aceste 6000; când mă văd obligat să cheltuiesc numai 4000, nu se poate zice că e o sărăcie, căci cheltuiesc de patru ori mai mult decât atunci când cheltuiam 1000.

Prin urmare, nu pot zice că e o sărăcie, ci o stagnațiune a mersului înainte.

Ei! această stagnațiune ce se produce astăzi are să mai fie încă, și de aceea susțin că toate argumentele, ce ați putea aduce pentru susținerea bugetului de astăzi, pentru cel de mâine, sau pentru anii viitori și pe cari le-ați deduce din creșterea resurselor actualmente existente și mergerea înainte a avuției naționale, sunt false și fără temei. Departe de a ajunge la un spor, poate că veți ajunge la o descreștere, nu așa de mare, poate, cum o prevăd pesimiștii, dar aveți să ajungeți la un deficit, care are să meargă în mod progresiv și are să țină mai mult poate decât vă gândiți, în acest timp de trei, patru ani.

D-lor, noi trebuie să ne gândim acum, în fața nevoilor Statului, cum menținem, cum îmbunătățim ceea ce avem, fără să deteriorăm, și cum punem România în acea pozițiune, nu fericită, dar obligatorie, să fie totdauna gata a face, în marginile adevăratelor sale puteri, onoare misiunii care o avem.

Prin urmare, d-lor, nu rămâne decât sporirea resurselor. Poate că mijlocul prezentat de mine să nu aibă favoare pe lângă d-voastră - nu aveți decât să indicați altul, dar acela sunt convins că nu are să vă dea 10-12 milioane și mai sunt convins că fără această sporire nu putem merge înainte și nu avem vreme de a aștepta acea epocă fericită în care vom intra din nou în era vacilor celor grase.

Acestea, d-lor, erau scurtele observațiuni cari m-am crezut dator de a le aduce cu ocaziunea acestui buget, pe care îl voi vota, căci este admis că bugetul se votează totdauna de majoritate și de minoritate, pentru că este al țării, nu al guvernului, însă îl votez cu adâncă îngrijire, că nu

votăm un buget de organizare, ci de dezorganizare.

CRIZA ECONOMICĂ

[ȘI MĂRTURIE DE CREDINȚĂ JUNIMIST-CONSERVATOARE]

Ședința Camerei din 28 noiembrie 1885

Camera discută răspunsul la Mesajul Tronului pe paragrafe, citit de deputatul Emil Costinescu, în calitate de raportor. La paragrafele întâi și al doilea i-au cuvântul deputății N. Dimancea. M. Kogălniceanu, I. Câmpineanu și M. Pherekyde. La paragraful următor ia cuvântul:

D.P.P. Carp: Domnilor, la această parte, care glăsuiește astfel: «Criza economică generală, ce stăruiește de mai multi ani, nu se mai poate însă prelungi mult timp. Trebuie să ne așteptăm ca o perioadă de prosperitate să-i urmeze.»

Minoritatea comisiunii d-voastră a prezentat un amendament în care se zice:

«Criza economică, semnalată și în anul trecut de guvern, și asigurarea echilibrului bugetar solicită de la noi cea mai serioasă luare aminte, cu atât mai mult cu cât avem datoria de a cerceta dacă numai cauze exterioare și neatârnate de voința noastră s-au pus în calea mersului progresiv al stării noastre economice».

A părut minorității comisiunii d-voastre, și cutez a zice cu drept cuvânt, că paragraful redactat de majoritate denotă, față cu situațiunea noastră economică, o liniște sufletească pe care nu o putem împărtăși, căci nu se zice alt nimic, decât că trebuie să ne așteptăm ca o perioadă de prosperitate să-i urmeze.

Vasăzică, prin alte cuvinte, ca noi să așteptăm leacul de la forțe ce sunt cu totul în afară de acțiunea noastră și această idee n-a putut-o împărtăși minoritatea comisiunii d-voastre. Liniștea sufletească pe care o arată majoritatea comisiunii și cu dânsa întregul guvern poate izvorî din două cauze: poate izvorî din adânca convingere cum că tot ce face guvernul și tot ce face majoritatea e bine făcut și că dacă se întâmplă neajunsuri ca acele de care suferim, nu a lor e vina, ci trebuie să le atribuim unor cauze exterioare, neatârnate de voința lor, ori poate să izvorască și dintr-un sentiment de

neputință a unor oameni ce simt că nu

pot face nimic și nu sunt prin urmare chemați a face ceva pentru a îndrepta răul. Noi acuma credem că această admirabilă liniște sufletească provine din amândouă cauzele. Noi credem că guvernul și majoritatea prea au luat deprinderea de a crede că tot ce fac este bine făcut, și că orice rele se arată, fie pe tărâmul moral, fie pe tărâmul material, trebuie să aibă alte cauze decât acțiunea lor. Aceasta cam este boala, sau defectul dacă voiți mai bine, a tutulor partidelor liberale din lume. Partidele liberale în toate țările lumii și în toate momentele au căutat să discrediteze moralmente pe adversari. Nu înaintez nimic ce nu s-ar putea proba. în istoria tutulor grupurilor liberale din lume, pot să probez că acele grupuri nu s-au pus nici o dată pe tărâmul emulațiunii, ci în totdeauna au căutat să conteste patriotismul și să suspecteze intențiunile chiar a celor cari erau mai presus de orice suspiciuni. Acest rău obicei al liberalismului trebuia neapărat să aibă ca corolar și afirmațiunea, nu totdauna exactă, că tot ce fac ei e bine făcut. Eu, d-lor, cred că trebuie să ne înscrim în contra acestui mod de a proceda; cred însă că și guvernul și majoritatea ar trebui să se lecuiască de acest defect, pentru că, astăzi mai mult decât oricând, arma întrebuințată se întoarce în contra lor; adversarii guvernului, la rândul lor, nu mai văd în guvern decât incarnațiunea tutulor relelor de cari suferă țara; au aerul de a uita că relele de cari ne plângem sunt în mare parte rezultatul unei stări înapoiate și se pun în sarcina guvernului și merg până a promite țării că nu au decât să facă să cază majoritatea și guvernul, ca să înceapă pentru România o eră de fericire și de progres. Această exagerare în sens contrar a adversarilor guvernului este una din cauzele pentru cari unii din oamenii politici din România nu pot să se asocieze cu coaliținea, pentru că nu cred că este leal față cu țara, să-i spunem că suferințele ei provin din cauze trecătoare, ca prezența unuia sau altuia dintre noi la guvern. Ne-am pus pe un alt tărâm și am zis: de ce să ne tot aruncăm acuzațiuni unii altora, când vina e a tuturor și de ce să nu căutăm ca prin legi, și în afară de acțiunea noastră individuală, să punem un capăt relelor pe cari de altmintrelea le constatăm cu toții, numai că liberalii le pun în spatele conservatorilor și conservatorii în spatele liberalilor.

De aceea eram în drept de a regreta că liniștea sufletească ce o arătați provine din încrederea prea mare ce o aveți. Orișice încredere prea mare poartă în sine pedeapsa ei, și unde vedem conștiința acestei încrederi, vedem semnele neînșelătoare ale unei resignațiuni neconștiente. Cu toate laudele ce vă dați, simțiți instinctiv neputința în care vă aflați de a organiza ceva, de a stârpi cu energie relele ce ne rod. Având aceste vederi, era firesc, d-lor, să nu ne asociem

cu liniștea sufletească ce domnește în răspunsul majorității și să vă cerem ajutorul spre a studia puțin cauzele reale și a vedea întru cât ea cade în sarcina noastră și întru cât ea nu este decât rezultatul unei forțe asupra căreia nu avem absolut nici o acțiune.

înainte de toate, d-lor, în mijlocul unei crize, care este lucrul ce preocupă pe oameni? Este siguranța în raporturile comerciale. Această siguranță în raporturile comerciale este cu atât mai imperios cerută în țara noastră, căci precum o zice cu drept cuvânt d. raportor «o țară trăiește și se dezvoltă pe tărâmul economic prin relațiunile ce întreține cu străinătatea».

Tot ce producem noi, vindem străinilor; tot ce consumăm noi, cumpărăm de la străini. Acesta este un adevăr care nu se poate combate. Lăsând la o parte mici excepțiuni, sunt convins că el stă în simțimântul fiecărui din d-voastră.

Ei, atunci care era prima datorie a țării acesteia? Era datoria ca în raporturile acestea comerciale dintre Țara românească și străinătatea, să se dea un mijloc de schimb a cărui valoare constantă să nu introducă în raporturile comerciale această nesiguranță ce cu timpul devine primejdioasă, și față cu această cerință naturală naște întrebarea: facut-ați d-voastră tot ce ați putut ca să introduceți în țară la noi acea valoare constantă care trebuie să mențină și să garanteze siguranța în raporturile comerciale? Trebuie să răspundeți că nu. Știu că puteți să vă scuzați cu exemplul altor țări, dar ele au făcut-o sub povara unor necesități imperioase și puteau invoca împrejurări cari scuzau până la oarecare punct alterarea mijloacelor de schimb. Dar la noi nu era nici o împrejurare care să vă scuze pe d-voastră. La noi puteați fără greutate să introduceți

valoarea constantă în raporturile comerciale. Nu ați facut-o. Pentru ce?

Pentru că ați fost animați de ideea că partidul liberal nu poate greși. Greșelile cele mai mari, ca și cele mai mici, trebuie acoperite și îmi veți permite să urmăresc cum această nenorocită deprindere se întinde ca un fir roșu în toată chestiunea ce ne ocupă.

Ați primit, d-lor, pe timpul războiului, moneda rusească pe o valoare mai urcată decât o avea în realitate, și vă asigur că nu fac o critică rău intenționată. Bine ați făcut în momentele acelea, căci nimenea nu putea, fără să zdruncine și raporturile politice și raporturile comerciale cu puternicul nostru aliat, să facă altfel. După ce însă s-a mântuit războiul, în loc să veniți francamente să expuneți țării necesitățile în cari ați fost, să-i arătați că rezultatele obținute trebuiau plătite, pe lângă alte sacrificii, și cu o pagubă de câteva milioane, v-ați

zis: «partidul liberal să fi expus țara chiar fără vină la o pagubă oarecare, aceasta nu se poate» și ați transformat rublele în monedă națională de cinci franci, și când ați creat Banca, în loc să-i dați un stoc metalic de aur, i-ați dat un stoc metalic de argint.

Aceasta era prima greșală, primul pas în un șir de erori vătămătoare. O dată Banca creată, ea trebuia neapărat să dea de îndată roadele cele mai fecunde. Și aci iar urmăresc firul cel roșu de care vorbeam adineauri, acțiunea guvernului: ideea că partidul liberal e perfecțiunea însăși. Banca fiind creată de dânsul, trebuia să producă în România pe lângă dividende foarte mari acționarilor și scăderea dobânzilor la nivelul țărilor celor mai bogate din lume, astfel încât Banca noastră, din ziua dintâi, a concurat în scăderea scontului cu Banca Angliei, și când a văzut că Banca Angliei și-a ridicat scontul, atunci a zis: am întrecut în credit chiar pe Banca Angliei. Când Banca de Berlin avea scontul la 5, noi l-aveam la 4, de sta sau nu aceasta în raport cu starea noastră economică; la aceasta nu s-a gândit nimeni, și cu fală ni se arată cum dobânda la noi era mai jos decât la Berlin și la Londra.

Ei, dar lucrurile nu se lasă să fie tratate astfel; putem violenta conștiința oamenilor, putem violenta voința unei țări, - ceea ce însă nimeni nu a putut, este de a violenta evenimentele, de a sili lucrurile să dea alte rezultate decât acelea cari izvorăsc logic din natura lor. Aceasta nu s-a putut niciodată și nu cred că se va putea.

Care a fost rezultatul acestei fantasmagorii de stări pretinse înflorite? A fost că atunci când criza a început și când Banca Națională trebuia să restrângă pânzele, cum o face cârmaciul prudent când vine furtuna, iar nu să le întindă și să conducă barca la o pieire sigură, ea cu cea mai mare liniște a mers cu pânzele deschise, și în loc să restrângă activitatea, care devenea un pericol în mijlocul comerțului nostru, i-a mărit activitatea. Cu ce rezultat, o știm acum. încrederea ce o aveam noi, nu o aveau și acei cari stau în raport constant cu comerțul nostru, adică străinătatea. Acea străinătate cu care, o zice d. raportor, întreținem relațiunile cele mai întinse, nu a împărtășit oarba noastră încredere de a o trata de pură neprevedere, și neavând această încredere,

ea a zis: să vedem cu ce soldează ei bilanțul lor, îl soldează cu un lucru a cărui valoare este constantă, sau îl soldează cu un lucru a cărui valoare este aleatorie?

Pe când înaintea crizei nu se uita că hârtiile noastre trebuie să stea în raport constant cu argintul, că trebuie să urmeze fluctuațiunile argintului, în momentul crizei s-a deșteptat și a zis: nu mai dau hârtiei decât valoarea care o dau acelui argint, care nu constituie pentru mine o valoare constantă. Și atunci am văzut că a început agiul a crește; și cu

toate acestea Banca, în loc să restrângă circulațiunea ei, a urmat înainte cu circulațiunea tot așa de mare.

Și mai vine și o altă cauză: oamenii cari fac agiotajul de astăzi; înainte nici se știa de dânșii în țară; când însă s-a ivit agiul, s-au ivit și agiatorii și a început o speculă așa de puternică, încât chiar dacă am avea sute de milioane de aur în țară, tot așa are să stea agiul ca și astăzi.

Apoi, pe lângă aceasta, a mai venit și un alt lucru care a îngreuiat situațiunea; și aci era acel fir roșu de care vă vorbeam adineaurea. Partidul liberal nu face nici împrumuturi, nu pune nici noi impozite. Aceasta e dogma financiară a partidului. Cu toate acestea, partidul liberal a făcut un împrumut, și acesta a fost împrumutul ipotecar. Dar, d-lor, nu a voit să zică că este împrumut; ați însărcinat Banca să ia asupra-și hârtiile d-voastră, gândind că încetul cu încetul lucrul are să se uite. De aceea vedem că de 8-9 ani, de când a fost făcut acest împrumut, nu a fost plătit. Și rezultatul a fost că ați îngreuiat piața cu 26 milioane de valori neconstante.

Nu credeți d-voastră că în împrejurările în cari ne aflăm, toate faptele cari vi le semnalăm au fost atâtea cauze nu a provocării crizei, căci aceasta o recunosc că a venit din cauze exterioare, dar a continuării și a măririi crizei? în vreme ce erați datori să atenuați criza, d-voastră ați făcut totul ca s-o lățiți.

Dar nu este bine numai să criticăm, și când criticăm trebuie să indicăm și mijloacele cari credem că sunt necesare pentru stabilirea răului.

în anul trecut le-am indicat și să nu vă mirați dacă vă

repet ceva. Noi susținem că agiul, cum este astăzi, perpetuează criza economică în țară la noi; o perpetuează pentru că tot ce vindem, vindem mai ieftin decât valoarea mărfii, și ce cumpărăm, cumpărăm mai scump, și îndată ce o valoare de schimb nu este constantă, totdeauna acela care cumpără ia o primă de asigurare pentru un caz de pierdere; prin urmare, noi suntem în poziținea dezavantajoasă, iar nu străinii, cari cumpără mai ieftin. Căci, deși cumpărăm și noi, nu noi dictăm legile în comerțul internațional cu străinii.

Să admitem, d-lor, cum că chila este 80 lei în aur; fiecare exportator cumpărând, el cumpără cu un preț mai jos, fiindcă are să zică: cumpărând cu acest preț, dacă se suie agiul, eu câștig, dar dacă va scădea, eu o să pierz și, prin urmare, își face rezervele lui, și astfel în loc să cumpere cu 96, el cumpără cu 94, căci un comerciant prudent nu se gândește la câștig, ci întotdeauna la caz de pierdere. De aceea susțin, că câtă vreme va ține agiul la noi, atâta vreme are să țină și criza economică, și nu gândiți că zicând aceste lucruri, sunt lucruri luate din

aer. D-lor, politica Băncii noastre a fost urmată și de alte case, a fost urmată și de Banca Austriei, unde a dat aceleași rezultate ca la noi, cu o singură deosebire însă, că Austria poate să sufere mai ușor răul, fiindcă are un comerț imens interior, pe când noi mai nu avem un comerț interior. Deci, prima măsură ce trebuie luată ar fi să introducem în raporturile comerciale o valoare constantă, și oricare ar fi jertfele ce trebuie să se facă pentru a introduce etalonul de aur, ele ar fi acoperite prin lipsa pagubelor cari astăzi au loc în țara aceasta.

D-lor, discutam cu unul dintre directorii Băncii, și fiindcă d. Costinescu a atins acest lucru și de la tribună, cred că pot să aduc înaintea d-voastră o conversațiune particulară ce am avut cu d-sa. D-sa zicea: nu vedeți că dacă am introduce etalonul de aur, am ajunge la cursul forțat! Mărturisesc, d-lor, am căutat să-mi dau seama; am căutat să înțeleg; și până în momentul de față n-am putut să înțeleg care este argumentul d-lui Costinescu. D-lui susține că dacă am introduce etalonul de aur, are să alerge toată lumea la Bancă și are să schimbe hârtiile pe numerar și astfel ieșind tot numerarul afară, e evident că pentru biletele cari le-am emis, conform cu legea, în număr mai mare decât stocul metalic, sunt obligat să introduc cursul forțat. Oare așa să fie? Dar biletele când le emite, pe ce le emite? Le emite totdeauna pe o valoare oarecare, care intră în portofoliul său; și când s-a zis cum că o Bancă se poate să emită mai multe hârtii decât stocul ei metalic, s-a zis din această împrejurare că niciodată nu pot veni toate hârtiile la schimb, căci o parte din ele servă la afacerile de toate zilele. Eu mă pun în ipoteza d-lui Costinescu și zic: toată lumea vine și schimbă hârtiile, dar uitați că din momentul în care hârtia are să fie în lada d-tale, acela a cărui trată ajunge la scadență are să plătească în aur, și prin urmare, pe când printr-un ghișeu iese aurul, pe altul intră; însă se poate întâmpla ca cererea să fie așa de mare la schimb, încât să fie un pericol, și atunci s-a văzut cât de mare este rolul unei Bănci, a cărei datorie este când de a activa, când de a modera activitatea comercială.

în timp de criză, Banca silește pe public să restrângă afacerile, și aceasta o face urcând dobânzile până la acel nivel care stă în raport cu creditul momentan al unei

situațiuni îngreuiate, trebuie să prevadă care este creditul ei în țară; și când creditul acela reclama o urcare de dobânzi, ea a urcat dobânzile.

De aceea, d-lor, noi cerem întâi ca Statul să plătească și să plătească cât mai neîntârziat cele 26 milioane bilete ipotecare; noi cerem, în al doilea rând, ca Statul să transforme stocul metalic din argint în aur; și noi cerem încă, ca o dată acestea făcute, politica

financiară a Băncii să fie conformată cu toate regulele de prudență observată de băncile celorlalte țări și nu în mijlocul crizei să vie sâ alimenteze criza, în loc să-i puie stavilă... *(nu se aude}'.*

Vedeți ce face Banca Angliei: în cei din urmă 20 [de] ani, ea a ridicat scontul o dată la 10, altă dată la 9, în diferite rânduri la 7. Banca Angliei, d-lor, a făcut-o fără să se teamă că va fi acuzată că îngăduie creditul, pentru că se știe că din dosul unui scont prea scăzut în raport cu creditul real, se ascunde criza generală, care are efecte mult mai grozave decât pierderea unui sau alt individ care s-a aruncat în speculațiuni hazardoase. Căci, d-lor, să nu credeți că e datoria noastră să acoperim prin creditul Statului toate pierderile ce provin dintr-o criză; datoria noastră e să căutăm a însănătoși atmosfera, și cazul să serve de exemplu acelora cari cred că fără muncă și fără economie, ci numai prin speculă, se pot îmbogăți. *(Aplauze).*

Acestea sunt, d-lor, măsurile cari le cer și acestea le-am cerut și anul trecut; criza trebuie să aibă o acțiune nu numai asupra stării comerciale, ea trebuie să aibă efect și asupra bugetului general al Statului. Am anunțat deja aceasta anul trecut, și atunci, cu ironia care caracterizează pe d. Câmpineanu, mă întreba: în interesul cui vorbești? Se înțelege că în mintea d-sale eu vorbeam în interesul străinilor și compromiteam creditul Statului.

Ar trebui să părăsim acest mod de procedare, ar trebui să discutăm cu cea mai mare francheță, să nu ascundem nimic, căci vă asigur pe toți că străinii știu mult mai bine ceea ce este în țara aceasta decât chiar noi înșine. Trebuia, zic, să aibă o acțiune asupra finanțelor țării și a avut; guvernul atunci n-a vroit să o mărturisească, o mărturisește

însă situațiunea financiară, unde veți vedea în diferite locuri scăzăminte, colo scăzământ, dincolo scăzământ, și ministrul de finanțe zice că tot agiul a fost cauza. Vă rog, d-lor, să mă scuzați dacă repet oarecari lucruri ce deja vi le-am spus încă din toamna trecută, dar trebuie să o fac, fiindcă răul, în loc de a fi mai mic, mi se pare mai mare, prin urmare față cu o situațiune identică este cam anevoie de a nu aduce aceleași cuvinte și argumente. Și atunci v-am zis cum că ca să opriți d-voastră răul efect ce are să producă agiul asupra finanțelor țării, nu vă rămân decât două mijloace: ori să faceți împrumut, ori să puneți no; impozite; guvernul mi-a răspuns atunci că mai este și un al treile i. adică economiile; că nu va face nici împrumut, și nu va pune nici ; - impozite. Economii[9] Ce economii voiți să faceți?

---

[1] **Nota stenografului!**

Economiile trebuie să se oprească acolo unde prin economii ajungem la dezorganizarea serviciilor Statului, la neîndestularea nevoilor țării, căci aceasta nu mai este economie, ci este o adevărată amânare a unor cheltuieli cari au să coste de trei ori mai mult peste doi-trei ani.

Am arătat atunci oarecari mijloace, și se vede că guvernul s-a gândit și el că prin economie nu are să poată face nimic, și deja din iarna trecută a început să caute alte mijloace. Cari au fost măsurile ce au găsit de cuviință să le întrebuințeze pentru a pune pe o treaptă mai înflorită finanțele țării? Au adus faimosul proiect al impozitului funciar, care este încă în memoria d-voastră a tutulor, și am văzut cu plăcere că atunci acele elemente tinere, cu a căror intrare în Parlament se falea d. ministru, au fost cu noi în combaterea acelui proiect de lege.

O voce: Nu toti; au mai rămas.

D. P.P. Carp: Au rămas cei mai răi, cei mai buni erau cu noi *{Ilaritate).*

S-a mai venit, d-lor, cu un proiect de lege prin care se cerea ca plata vămilor să se facă în aur, proiect care, ca multe altele, a fost retras...

D. I.C Brătianu, președintele Consiliului: N-a fost retras, a fost amânat.

D. P.P. Carp: Eu nu vreau, d-lor, să avansăm nimic ce n-ar fi exact, și fiindcă se zice că nu s-a retras, ci s-a amânat, fie și amânat.

Iată, d-lor, tot ce am văzut până acum. Apoi, suntem aicea noi în drept a zice că s-a făcut tot ce s-a putut face pentru a îndrepta relele cari sunt? Suntem noi în drept a zice că trebuie să cercetăm dacă numai cauze exterioare sunt, sau sunt și unele cauze venite din vina noastră, cari ne-au adus în starea în care ne aflăm astăzi? Eu cred că da! și de aceea noi am prezentat amendamentul nostru pe care vă rugăm să-1 primiți.

Vorbeam adineaurea, la începutul cuvântării mele, și de resigna- țiunile neconștiente ce ne semnalează nouă această luptă sufletească a majorității și a guvernului, și-mi veți da voie ca, terminând, să apăs puțin asupra cauzei acestui fenomen psihic. A semnalat-o deja d. Maiorescu ieri, și acum la rândul meu voi semnala-o astăzi. Este neputința în care vă

aflați de a organiza și crea ceva din nou; încercări și intențiuni foarte lăudabile le vedem zilnic; însă când se vine la realizarea lor, diferite cauze vin și se opresc în drumul îmbunătățirilor; astfel a venit legea magistraturii și s-a amânat din cauza unui milion; a venit legea cumulului, s-a amânat și ea, nu știm dacă iar din cauza unor milioane.

S-a venit zilele trecute cu legea de organizare și admisibilitatea în funcțiunile administrative, care iarăși s-a retras.

O voce: Nu s-a retras, ci s-a reîntors la comitetul delegaților.

D. P.P. Carp: îmi retrag cuvântul de *retras,* dar constat că din amânare în amânare ajungem a nu mai ști când vom avea să tragem rezultanta muncii d-voastre, căci numai când vom avea ceva făcut, numai atunci vom putea trage acea rezultantă, și a vă zice dacă ați făcut bine sau rău. Să-mi permiteți a vă arăta eu cauza acestei neputinți, și aci mă voi adresa la d. Brătianu, cu francheța cu care cred că v-am deprins. D-voastră, d-le Prim-ministru, din noroc ori din merit, - unii o zic din noroc, alții o zic din merit, iar eu zic din amândouă, - ați ajuns a fi incarnațiunea cea mai puternică și cea mai vie a partidului liberal- național; aceasta a constituit forța d-voastră în trecut, aceasta, cutez a zice, deși adversar, va constitui și gloria d-voastră în viitor. Cât pentru prezent, se aplică și la d-voastră adevărul semnalat de Niebuhr, că în fiecare revoluțiune, și nu putem contesta că în țara noastră nu a fost o revoluțiune mare, ne suim la asalt cu oamenii cei mai bravi, și rămânem pe breșă cu cei mai slabi; v-ați suit la asalt cu cei mai bravi, aceia au căzut, și în cetate ați intrat triumfător cu cei mai slabi. *{Aplauze).* Ați mers la asalt cu cei dezinteresați și ați rămas pe breșă *avec Ies jouisseurs.*

De aceea vedem, și permiteți-mi cuvântul, căci nu vreau nici să critic, nici să jignesc pe nimeni, că ceea ce se lățește, este corupțiunea.

Știu că d. Brătianu nu vroiește de dânsa, dar i se întâmplă ceea ce se întâmpla boierilor cu Lăpușneanu. Ei nu vroiau de dânsul, dar el vroia de dânșii.

Nu vroiește d. Brătianu de corupțiune, dar corupțiunea vrea de domnia-sa, și cu brațe nevăzute, dar numeroase, ca

brațele unui imens polip, îl strânge și-1 va strânge până îl va năbuși. *{Aplauze).*

Au mai vorbit deputății I. Câmpineanu, G.D. Pallade, ministrul Domeniilor An. Stolojan și deputatul Emil Costinescu, care propune din partea majorității comisiunii o modificare a paragrafului («Criza economică, semnalată și în anul trecut de guvern, și asigurarea echilibrului bugetar solicită de la noi cea mai serioasă luare aminte, cu atât mai mult cu cât avem datoria de a cerceta, dacă numai cauze exterioare și neatâmate de voința noastră s-au pus în calea mersului progresiv al stării noastre economice»). La dezbaterea celorlalte paragrafe au mai luat parte deputății: Al. Djuvara, M. Kogălniceanu, N. Catargiu, G. Mihăilescu, C. Enescu, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice Dim.A. Sturdza, Al. Marghiloman și ministrul președinte l.C. Brătianu. Proiectul de răspuns este adoptat în totalitate cu 94 voturi, 24 fiind contra (deputății A. Brăiloiu, P.P. Carp, N. Catargiu, Toma Cămărășescu, C. Ciocazan, Gr. Cozadini, N. Ionescu, M. Kogălniceanu, G. Krupenski, D. Laurian, N. Locusteanu, Titu Maiorescu, I. Marghiloman, I. Melic, G. Mihăilescu, I. Negruzzi, T. Nica, M. Nicorescu, I. Oroveanu, G.D. Pallade, I. Pleșia, Vasile Pogor, I. Rădulescu și Al. Marghiloman. La 2 decembrie ia din nou cuvântul:

D. P.P. Carp: D-lor deputați, cu prilejul discuțiunii Adresei, cuvântul meu a avut nenorocirea de a deștepta o adevărată furtună în această Adunare. M-am întrebat dacă în cuvântarea mea am spus ceva care ar întrece aceste limite de cari vorbea adineaorea onor. d. Poenaru-Bordea, și dacă eram în dreptul meu de a-mi spune părerea mea, așa precum am facut-o. Rezultatul acestei cercetări de conștiință a fost că n-am trecut limitele bunei cuviinți parlamentare, că n-am făcut decât a împlini datoria unui deputat conștiincios. Am susținut că în partidul liberal, și poate că d-voastră veți adăogi că în toate partidele, sunt oameni cari pun interesele lor personale mai presus decât interesul general al țării, lucru pe care nimeni nu-1 poate tăgădui. Până aci suntem de aceeași părere; de unde începe însă discuțiunea între d-voastră și între noi, este acolo unde noi susținem că acțiunea acelor oameni începe a deveni atât de puternică, încât paralizează forțele guvernului, pe când d-voastră ziceți din contra, că acțiunea lor e neputincioasă.

Și aceasta, după mine, este o discuțiune foarte parlamentară și foarte corectă, care a avut loc și înalte țări, și vă voi aminti numai că în Parlamentul din Anglia a avut loc o asemenea discuțiune și în vremea lui Walpole, și nimeni nu a venit să zică că cuvântul de corupțiune, întrebuințat de cineva în discuțiune, ar fi un *ce* neparlamentar.

Vă asigur, d-lor, că dacă aș crede că am zis ceea ce ar fi contra exemplelor date în alte țări, nu m-aș fi oprit un singur minut a veni și a retracta acest cuvânt; vă spun în conștiință că nu cred că am zis un singur cuvânt prin care să fi trecut peste regulele ce urmează a se păzi în un Parlament.

Voci: Numai cuvântul de corupțiune.

D. P.P. Carp: Ca răspuns la aceasta am fost tratați de ființe bugetare; am fost tratați de oameni fără principii; am fost tratați de șoareci cari ies din corabia amenințată de naufragiu; am fost tratați de oameni cari se alipesc pe lângă toate partidele, cu buna intențiune de a le deservi pe toate.

înțelegeți d-voastră că toate acestea merită o mică ilustrațiune față cu d-voastră și, dacă îmi veți permite, voi lua toate aceste varii și diferite acuzațiuni, rând pe rând, și vă voi face pe d-voastră judecători, întru cât toate aceste

acuzațiuni aduse nouă sunt adevărate sau nu.

Ființe bugetare în grupul acesta care se numește minoritate!

Ei bine, în grupul acesta avem ca ființe bugetare pe următoarele persoane...

D. președinte: Vă rog să nu întrebuințați nume, căci veți provoca și alte cestiuni personale.

D. P.P. Carp: Dacă voi jigni pe cineva, d-voastră, d-le președinte, mă veți chema la ordine. Fac apel dacă am jignit pe cineva până acum?

D. I. Câmpineanu: Dacă veți merge pe tărâmul acesta, atunci vom intra și noi pe un tărâm care poate nu are să vă convină d-voastră...

D. P.P. Carp: Ne convin, d-le Câmpineanu, absolut toate tărâmurile, unul numai nu ne convine, tărâmul acela pe care am fi obligați a nu mai păzi regulele unei perfecte urbanități. *(Aplauze).*

Ființe bugetare d. Maiorescu, profesor de 24 ani, d. Negruți, profesor de 22 ani, d. Laurian, profesor de 16 ani?

Cum, dacă în Parlamentul german ar veni vreun membru din majoritate și ar zice că d-nii Virchow și Haeckel, ambii profesori, sunt ființe bugetare, fiindcă sunt, precum se știe, în opozițiune cu guvernul, - vă gândiți că un asemenea lucru ar fi tolerat?

Va asigur că nu; și îmi este permis să regret că la noi aceasta este posibil.

Mai figurează în buget d. Nicu Ganea, care este efor la epitropia spitalelor Sf. Spiridon din Iași și care primește, ca efor, o diurnă de 500 lei pe lună; și d. Laurian care, ca membru în consiliul superior al instrucțiunii publice, primește o diurnă de 200 lei pe lună!

Iată, d-lor, un partid întreg care s-a vândut guvernului pentru 700 lei pe lună! *(Aplauze).* Apoi în adevăr, după teoria d-voastră s-ar putea zice: iată un partid care s-a vândut foarte ieftin și numai un lucru nu ni se poate imputa: lipsa de modestie, căci în cazul acesta am fi evaluat foarte jos valoarea noastră parlamentară.

La această primă întrebare, voi zice ceea ce am zis, și vă voi face pe d-voastră judecători întru cât noi ne-am vândut

guvernului ca ființe bugetare.

Vin la șoareci, și aci îmi pare rău că d. Câmpineanu, liderul acestei majorități...

D. I. Câmpineanu: Nu.

D. P.P. Carp: Atunci persoana autorizată a acestei majorități era așa de puțin în curentul situațiunii.

Vă afirm, d-lor, că niciodată partidul liberal nu a fost așa de tare și așa de bine ancorat la putere cum este în momentul de față; vă afirm aceasta cu cea mai adâncă convingere, convingere bazată pe cunoștința unei situațiuni pe care am avut prilejul a o cunoaște mai mult și mai bine decât o cunoașteți d-voastră. Ei bine, când avem această convingere, părăsim noi o corabie ce, cum ziceți, se cufundă? Vă fac pe d-voastră de judecători. Dacă noi avem o convingere, ca aceea despre care v-am vorbit, și dacă am fi bugetari, cum ziceți, am fi avut drept să zicem: fiindcă acest

partid se perpetuează, ia să vedem, nu este bine să ne asigurăm și noi un loc în port? Am făcut contrariul. Cum stăm cu șoarecii?

Lipsa de principii?

Sunt două soiuri de consecințe politice: este consecința omului politic, care asupra fiecărei cestiuni spune părerea lui, și după ce a spus-o, se crede dator pe onoare să nu se dezică. De se întâmplă ca ideile sale să nu fie împărtășite de țară, de s-a întâmplat ca ideile lui să nu fie aprețuite la dreapta lor valoare, nu are decât să aștepte până când le va coace vremea.

Este și altă consecință, este consecința clientului față cu patronul său. Acela nu are decât a fi fidel. I se schimbă situațiunea politică? Este indiferent. De a fost ieri *pentru* și astăzi *contra* jidanilor, de a fost cu ortodoxia ieri și astăzi cu puterile occidentale, dacă în cutare cestiune a fost pentru libertate nemărginită, și apoi pentru o libertate mărginită, - toate aceste lucruri pentru client sunt indiferente, el este consecințe, căci este fidel. *(Aplauze).*

Nu atac pe nimeni, clientul este un om foarte respectabil. Au fost epoce întregi în istorie unde cele mai mari forțe în stat erau bazate pe aceste raporturi, raporturi de onestitate și de constantă între patron și client. Timpurile moderne s-au mai schimbat. Democrația a avut acest bun, acela de a ridica acțiunea individuală pe o treaptă mai înaltă, și atunci s-a ivit acea consecință politică care izvorăște nu din raportul dintre patron și client, ci din raportul dintre principii și fapte. Aceste consecințe le revendic pentru mine și amicii mei.

Eu am fost constant în principiile mele și nu le-am părăsit niciodată.

în cestiunea evreilor, d-lor, știți cum m-am afirmat în primii pași ai vieții mele politice și cum am combătut pe d. Brătianu, când era de părere contrarie cu a mea.

A venit tratatul de la Berlin. Eu, conservator, adversar declarat al d-lui Brătianu, eram pus în pozițiune de a alege între convingerile mele și între rolul meu de opozant. Dacă îmi aș fi schimbat ideile, erați în drept să veniți cu *Monitorul* în mână, și să-mi imputați: ce spuneai, d-le Carp, la 68 și ce spui astăzi? Nu mi-am părăsit convingerile, și deși știam - și

acesta e unul din acele servicii cari mi le-a imputat d. Câmpineanu - că acțiunea mea va fi folositoare adversarilor mei, am pus datoria mea de om consecințe mai presus decât datoria mea de opozant.

A venit cestiunea externă. Iarăși am fost unul din aceia cari, de la 68, am susținut că politica noastră externă trebuie să fie condusă astfel

încât noi să nu ne punem absolut rău cu nici unul din vecinii noștri, așa încât să putem avea libertatea noastră de acțiune plină și întreagă.

Și atunci iarăși am combătut pe d. Brătianu care, într-un discurs rămas celebru, s-a pronunțat în mod categoric pentru ortodoxie. S-a schimbat vremea; a venit timpul unde d-sa s-a gândit că oricât de frumoasă ar fi ortodoxia, dar e mai frumoasă România și viitorul ei.

S-a zis că trebuie să căutăm o contra-cumpănă care să balanseze o vecinătate care ar deveni adevărat periculoasă pentru noi, când singură ar hotărî despre destinele noastre?

Ei, pentru că d. Brătianu a gândit că trebuie să se găsească o asemenea contra-cumpănă, trebuia eu să-mi părăsesc convingerile mele? Trebuia să fiu cu ortodoxia, pe care d. Brătianu o părăsea?

Aceasta y-ar fi părut d-voastră o consecință politică? V-ar fi părut purtarea sinceră a unui om care își apără principiile? Cred că nu.

Singurul lucru ce mi s-ar putea imputa, o recunosc, în aparență, este mergerea mea la Viena.

Și aci să-mi permiteți a vă descrie puțin situațiunea în care mă aflam, fără să calc absolut întru nimic jurământul de discrețiune.

Când a venit cestiunea Dunării și când am fost obligați să ne apărăm drepturile noastre amenințate, au fost încercări din partea unora să ne împingă în apărarea acestor drepturi la așa extrem, încât să ne stricăm cu Austria până într-acolo încât să fim fatalmente siliți a pierde acea libertate de acțiune de care avem atâta nevoie. Aci era pericolul.

Și toată greutatea era să luptăm contra Austriei, dar să menținem intactă libertatea noastră de acțiune. înțelegeți prea bine câtă dificultate și pericol era în o asemenea

situațiune.

Și atuncea d. Brătianu s-a adresat la mine.

Și fiindcă d. Brătianu, pe lângă alte superiorități ce le are asupra d-lui Câmpineanu, are și pe aceea de a ști de unde vin oamenii și unde se duc, s-a gândit că nu poate să încredințeze apărarea acestei cestiuni unui alt om mai bine decât acelui om care a urmat politica ce o descriam adineaori, și care a fost tratat de d-voastră nu cu laudă, dar cu ocară, care a fost tratat de austro-ungar. Ei bine, d-lor, cestiunea Dunării, fie sub forma propunerii Barrere, fie sub oricare altă formă care ar jigni drepturile noastre suverane, cestiunea Dunării este ca și îngropată. Problema dificilă de a ne apăra în contra Austriei fără a ne strica cu dânsa, a fost dezlegată, și astăzi raporturile noastre cu Austria sunt mai bune decât oricând, cutez a o afirma. Cestiunea Dunării este o pagină frumoasă a vieții politice a României moderne, și sunt mândru că în acea pagină, când se va citi, se va citi și numele meu. *(Aplauze).*

Un singur pericol era, în poziţiunea mea, de a nu trage foloase din necesitatea în care se găsea d. Brătianu făcând apel la mine.

Aceste foloase nu le-am tras şi nici am cugetat să le trag.

O dată cestiunea Dunării dezlegată, am părăsit postul, şi l-am părăsit fără a ezita.

Dacă n-o făceam, atunci nu mai eraţi în drept de a zice că am primit acea poziţiune din vanitate şi pentru onoruri...

D. preşedinte: Nimeni n-a zis aceasta.

D. I. Câmpineanu: Cer cuvântul.

D. P.P. Carp: Se poate, dar nu mă uit la afirmaţiuni de politeţă, cum zice Shakespeare...

D. preşedinte: în românește, nu în englezește.

D. P.P. Carp: Românește, d-le președinte. *N-a putut încă nimeni cunoaşte de pe faţă a inimii simţiri.*

Dar mai sunt, d-lor, şi alte cestiuni. Mai este cestiunea tratărilor noastre cu d. Brătianu; şi poate că este bine să-mi permiteţi să vă spun în ce au consistat aceste tratări; aceasta e bine şi pentru d-voastră şi pentru noi.

Că nu voi aduce nimic care să nu fie exact, aceasta o credeţi. Rog însă pe d. Brătianu, care nu este aci, dar care va ceti în *Monitor* cuvintele mele, să constate că voi fi aşa de exact, încât să nu mi se poată imputa că am schimbat prin un joc de umbre şi de lumini caracterul tabloului ce am să vă prezint.

De două ori au fost tratări pentru intrarea noastră în Minister; o dată cu ocaziunea proclamării Regatului. Şi Majestatea Sa şi d. Brătianu doreau ca acest mare act să se săvârşească nu numai cu aprobarea entuziastă a tutulor, căci de aceasta nu se îndoia nimenea, dar cu conlucrarea tutulor, şi au dorit ca conservatorii şi liberalii să fie uniţi într-un singur Minister, ca să vie şi să proclame Regatul. Eu şi cu amicii mei am împărtăşit această idee şi n-am crezut că făcând aceasta comiteam un act de inconsecinţă politică, un act de trădare a principiilor noastre dinastice. Aceasta credem că tocmai de la noi trebuia să se arate că suntem, şi nu nouă trebuia să se adreseze de pe banca ministerială lecţiuni de dinasticism, căci am dat probe, am fost dinastici şi atunci când am fost la guvern, precum şi când am fost în opoziţie. Am fost prin urmare consecinţi cu ideile noastre

politice, recunoscând prin aceasta că era bine să se facă așa. Nu știu însă, poate că e indelicat din partea mea de a vorbi de vechii conservatori, pentru că nu sunt în acest Parlament. Am o socoteală cu dânșii și foarte lungă. Voi aștepta vremea aceea când dânșii reintrând în legalitate, vom fi

împreună în poziținne pe aceste bănci, să ne regulăm socotelile. Astăzi zic numai că dacă nu s-a făcut atunci, e că noi, junii conservatori voiam, vechii conservatori nu au voit. Vasăzică iată un fapt, pe care-I recunosc francamente; noi am fi vrut, dacă ar fi atârnat numai de voința noastră, să intrăm în Minister cu d. Brătianu pentru proclamarea Regatului, și credem că întru aceasta am fi fost consecinți cu întreaga politică și principiile noastre.

O altă încercare a fost mai târziu, și atunci aci nu numai eu, care n-am aparținut nici o dată rețelei partidului conservator, care n-am primit nici o dată organizarea lui ca partid, căci deși sunt și rămân conservator, nu primesc însă organizarea lui ca partid, astfel cum a fost făcut, fără o reformă radicală.

A fost, zic, o vreme când nu numai eu, dar și amicii mei s-au convins de imposibilitatea de a merge înainte cu rețeaua partidului conservator. Mulți au gândit poate, cum că aceasta ar fi fost o apropiere către stânga. Teoria evoluțiunilor a d-lui Costinescu: mergi când cu stânga, când cu dreapta. Și atunci s-a zis: ia să vedem, nu putem atrage pe oamenii aceștia? Când am părăsit postul de la Viena, d. Brătianu a făcut apel la mine întrebându-mă, dacă eu și amicii mei voim să intrăm în Minister. I-am răspuns: noi, este drept, nu mai suntem în rețeaua partidului conservator, dar în ziua în care am ieșit, am propus în Camera României un proiect de contra-Adresă, în care am pus înainte ceea ce credem noi că trebuie făcut pentru țara noastră, și ceea ce trebuie să constituie principiile, pe tărâmul căror luptele și deosebirele de păreri au să se ivească.

Am adăogat, știți bine, d-lui Brătianu, cum că vechile forme ale partidelor la noi nu mai au nici o rațiune de a fi; pentru conservatori s-a văzut; vedeți cum dezorganizarea se face și cum că în toate dezvoltările organice trebuie o epocă de dezorganizare ca să se poată face o nouă regenerare. Are

să se întâmple și pentru d-voastră. în ziua în care veți cădea, vă asigur că coeziunea de astăzi nu are să mai existe, și vă asigur că același proces de regenerare și transformare are să aibă loc în rândurile d-voastră, care are loc în rândurile partidului conservator. Și de aceea am zis: formele cele vechi nu sunt pentru noi un obstacol; ceea ce este însă un obstacol sunt principiile pe cari le-am pus înainte, și am spus d-lui Brătianu că fără deplină acceptare, și nu numai tacită, dar pe față, arătând țării acest lucru, fără deplină acceptare, zic, a programului nostru, o intrare a noastră în Minister e cu neputință.

Am mers și mai departe: am căutat să probez și am probat d-lui Brătianu cum că chiar dacă d-sa ar primi programul nostru, încă

situațiunea țării ar fi de așa natură, încât n-ar fi bine să intrăm noi în Minister. De atunci și până astăzi e un an și jumătate. Vă asigur pe onoare, d. Brătianu poate să vă asigure asemenea, că nu s-a schimbat absolut nimic, nici o vorbă, afară de dezbaterile publice și oarecari discuțiuni mai mult sau mai puțin academice între d. Brătianu și mine. Dar ce voiți, lumea e curioasă. Atacăm banca ministerială, toți aceia cari au interes a ne surpa autoritatea morală zic: a! negocierile n-au reușit! Vine pe urmă cestia porturilor france: noi, constanți și consecinți cu ceea ce am făcut în trecut, când le-am ridicat, și când noi am fost contra acelora cari cereau reînființarea... Acum: negocierile sunt aproape; junimiștii se apropie iar de stânga.

Vine bugetul, și se întâmplă că asupra bugetelor, noi, având modul nostru de a vedea, le criticăm: iar nu s-au ajuns la tocmeală cu guvernul și așa înainte.

Vine politica exterioară. Acolo, și mă mir cum d. Cornea ne-a dat lecțiuni să imităm pe Gladstone, căci tocmai noi l-am imitat, căci am declarat că avem cea mai absolută încredere în politica exterioară a guvernului actual. îndată o parte din opozițiune strigă: junimiștii s-au ajuns iar la târg cu d. Brătianu și au să părăsească pentru nu știu câte portofoliuri principiile lor... etc.

Ei, noi suntem de vină? Vă întreb, vedeți d-voastră în purtarea noastră un act de inconsecință politică? Eu cred că nu; și dacă voiți să luăm un om în care aveți încredere, să luăm pe d. Ion Brătianu, și la ce va zice d-lui, subscriu fără apel cu amândouă mâinile...

Voci: Primim.

D. P.P. Carp: Primesc și eu.

O voce: Iar s-au ajuns. *{Ilaritate).*

D. P.P. Carp: Ei bine, d-lor, trebuie să mai adaog, că cu toate fulgerile cari le-a grămădit d. Câmpineanu pe păcătosul nostru cap, suntem absolut hotărâți să mergem tot așa înainte, și să mergem conform principiilor ce am pus înainte. Și suntem hotărâți ca, dacă pe tărâmul acesta vom întâlni guvernul, să-1 susținem. Veți veni cu inamovibilitatea, vă asigur că nu veți avea apărători mai convinși decât noi, veți veni cu legea comunală cum o cerem, veți veni cu reforma administrației, fiți bine încredințați că nu veți avea

apărători mai aprigi; ridicați meseriașul și țăranul și veți vedea dacă vă combatem; și ca să vă punem în largul d-voastră, și să vedeți cât suntem de dezinteresați în aceste cestiuni, vă facem și o promisiune: să nu primim nici o dată nici o propunere de minister ce ni s-ar face. Apărarea să fie dezinteresată în modul cel mai absolut...

D. Sefendache: Atunci nu lucrați cum ați lucrat până acum. *(Zgomot).*

O voce: La Viena.

D. D. Djuvara: La Viena l-a trimes țara.

D. P.P. Carp: Țara nu, ea nu știe ce se petrece. *(Ilaritate, zgomot).*

D-lor, în modul cel mai dezinteresat vă promitem; și dacă în spiritul vreunuia din d-voastră este temere sau bănuială că ne-am pune pe un tărâm de pure vanități, sau a unui interes meschin și că ar putea prin aceasta să se oprească mersul înainte a cutărui sau cutărui ambițios dintre d-voastră, vă dăm parola noastră de onoare că nu noi vom fi acei cari vom lua locul cuiva.

Cred, d-lor, că și astăzi, ca întotdeauna, m-am ținut în marginile unei perfecte bune cuviințe, și vă rog să mă iertați dacă poate am fost ceva cam lung, dar a trebuit să exercit un drept de apărare și vă mulțumim că ne-ați dat prilejul a limpezi situațiunea noastră o dată pentru totdeauna.

Ea se rezumă în puține cuvinte: ne dați, pe tărâmul principiilor ce vă cerem, vom fi cu d-voastră; nu ne dați, vom lupta, oricât de mic ar fi numărul nostru. De aceea, când m-am întors de la Viena, v-am zis că ieșit din minoritate, reintru în minoritate. Era cuvântul unui om care se ține de cuvântul lui și va veni o vreme în care și cei mai neîncrezători se vor convinge de aceasta.

LEGEA COMUNALĂ
[NECESITATEA DESCENTRALIZĂRII]

Ședința Camerei din 27 noiembrie 1886

în ședința din 25 noiembrie 1886 se pune la ordinea zilei dezbaterea legii comunale, rămasă din sesiunea trecută. După ce au luat cuvântul deputății N. Fleva, D M. Ionescu și generalul Radu Mihai, ministrul Lucrărilor Publice, dezbaterile se amână până la venirea primului ministru, care nu era de față. în urmă, raportorul, deputatul C. Dimitrescu, citește două amendamente prezentate de deputatul P.P. Carp în numele minorității. Primul amendament se referă la alegerile comunale: «Modificarea unei părți din legea comunală a căutat să asigure libertatea și neatârnarea votului. Ea nu a putut însă împiedica niște neorânduieli, al căror caracter nu e mai puțin grav pentru că n-a fost general, și trebuie să cercetăm dacă asprimea legilor este singurul mijloc de a le împiedica. Noi credem că un sistem mai bun de guvernare, ce nu ar subordona politicii de partid toate interesele administraților, ar veni mai mult în ajutorul liniștii și al ordinii decât faptul dureros al unei represiuni violente». Al doilea amendament este privitor la situația financiară: «Starea financiară va fi obiectul stăruitoarei noastre ocupațiuni. Bună în sine, ea ar putea fi lămurită și asigurată, dacă n-ar fi fost zdruncinată prin o politică financiară puțin prevăzătoare, ale cărei efecte au fost cu atât mai simțite, cu cât alterarea voită a valutei silește resursele și amenință creditul Statului».

Asupra proiectului legii comunale deputatul P.P. Carp precizează:

«Domnilor, modul în care s-a prezentat legea comunală înaintea d-voastre a fost o încercare care, după rezultatul ce a dat, nu mi se pare fericită. în loc să vie proiectul de la guvern, s-a numit o comisiune care a lucrat un ante-proiect ce a fost amendat de guvern, și pe lângă acest proiect a mai fost și un altul, datorit inițiativei parlamentare, în afară de comisiunea d-voastre, astfel încât a ieșit o lucrare care nu poate să corespundă cu cerințele țării și în nici un caz nu corespunde nici principiilor liberale, nici principiilor conservatoare ale partidelor din această țară, - e o lucrare de pură fantazie. Eu v-aș ruga, d-lor, să retrimiteti lucrarea

aceasta la secțiuni, cu atât mai mult cu cât chiar partea aceea a legii comunale care a fost votată de d-voastre, partea privitoare la alegeri, prin experiența făcută, vine în sprijinul celor zise de mine, că lucrarea a fost cam precipitată. S-a făcut experiența și s-a văzut, cum că dacă s-ar fi făcut legea electorală comunală cum este

pentru Adunare, libertatea și neatârnarea votului ar fi fost mult mai garantate decât sunt astăzi. De aceea, v-aș ruga să vă uniți cu mine, ca să retrimitem aceste legi, fie la secțiuni, fie la comisiune, ca să se reia întreaga lucrare în cercetare și să vină cu un tot, ceva mai perfect și mai conform cu cerințele unei bune legi comunale.»

Președintele Camerei, generalul Dimitrie Lecca, arată că cererea deputatului P.P. Carp nu poate fi îndeplinită, deoarece proiectul de lege a fost luat deja în considerare. De aceeași părere este și deputatul N. Constantinescu. Se adoptă articolele 1, 2, 3 și 4. în ziua următoare iau cuvântul deputății N. Fleva, I. Rădulescu, B. Lascar, N. Ionescu, N. Dimancea, N. Voinov, A. Djuvara, ministrul președinte Ion C. Brătianu și I. Lupulescu și se adoptă articolele 5-10. La 27 noiembrie, continuându-se votarea legii, ia cuvântul:

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, art. 13, alături cu art. 131 și următoarele, este unul din articolele cele mai esențiale ale acestei legi, și trebuie să ne întrebăm, când discutăm sarcinile comunei, înainte de toate: care este cercul de acțiune al comunei? care esența comunei? și numai așa vom putea să ne dăm seamă dacă legea comunală, care se prezintă înaintea d-voastră, și-a îndeplenit menirea și este o adevărată lege comunală. Eu cutez a afirma că această lege comunală este una din cele mai rele legi cari s-au prezentat în Parlamentele române, și dacă vom organiza noi comuna astfel, cum vrea s-o organizeze legea de față, nu vom avea absolut nimic. Regret din fundul inimii această stare de lucruri; regret cu atât mai mult, cu cât o asemenea stare de lucruri se prezintă sub regimul partidului liberal, care, cel puțin în materie de legi comunale, ar fi trebuit să pună la o parte preocupațiunile zilnice de politică.

D-lor, ca să ne dăm seamă de ce este comuna și de

sarcinile cari i le impunem, ca să ne dăm seamă de cercul ei de acțiune, trebuie să ne dăm seamă înainte de toate de menirea care o are comuna în Stat. Asupra acestui punct s-a scris mult și bine, dar se vede că la noi nu le-a citit nimeni, căci dacă s-ar fi citit și s-ar fi studiat cărțile unor gânditori ca Tocqueville, Wilhelm de Humboldt, Vivien și alții, pe cari îi indic numai, căci nu vreau să trec de pedant în ochii d-voastră, desigur că o asemenea operă nu ar fi fost posibilă în țară la noi.

Criticând această nepricepere și criticând-o amar, am alături cu mine și o autoritate care nu o veți contesta, aceea a d-lui Prim-ministru însuși.

în primăvara trecută - se poate constata din *Monitor* - d. Prim-ministru a spus următoarele cuvinte: „V-am lăsat să vă gândiți, să discutați trei zile, ca să vedem ce iese din lucrarea d-voastră, și cu

părere de rău am constatat că nu iese absolut nimic, că n-ați produs absolut nimic“.

Cred dar că în ochii d-voastră, când am alături cu mine autoritatea d-lui Brătianu, voi fi scuzat dacă osândesc această lege.

D-lor, comuna, în ochii tutulor oamenilor practici și oamenilor de știință, este sâmburele întregului organism de Stat, și aceasta este atât de adevărat, încât istoricește se poate constata că toate Statele, fie moderne, fie antice, când s-au creat, s-au creat din o aglomerare de comune, și când prin legea firească a decadenței s-au descompus, s-au descompus în comune separate.

Și este firesc să fie așa: pornind de la interese locale restrânse, omul își lărgește și cercul de acțiune și orizontul gândirii; cu dezvoltarea culturii își aplică la interese mai înalte, pe un câmp mai larg, aptitudinile ce le-a câștigat în mica sa sferă locală.

Când decadența îi ia cetățeanului puterea de a se ridica mai presus de interesele locale, a se gândi la interesele generale ale Statului, atunci revine acolo de unde a pornit, la interesele restrânse ale comunei. De aci vedem că comuna este celula în jurul căreia toate organizațiunile Statelor moderne s-au închegat. Nu voi studia care a fost mersul istoric la noi, fiindcă, din nenorocire, la noi dezvoltarea istorică a fost întreruptă pentru cauze cunoscute de toți, și când ne-am redeșteptat, ne-am apucat și am luat legile din țări străine, cari nu aveau nici o relațiune cu starea noastră, și nu am studiat măcar dacă chiar în țările acelea de unde am luat legile, ele nu erau vătămătoare.

Să vedem, d-lor, cum s-au petrecut lucrurile în Franța, și care a fost dezvoltarea istorică acolo, căci de acolo am luat noi exemple, ca și cum civilizațiunea numai acolo ar fi existat și ca și cum de aiurea n-am fi putut învăța nimic.

Când s-a descompus Statul roman, s-a întâmplat ceea ce ziceam adineaori, că formațiunea generală de Stat s-a desfăcut în organizațiuni mici de comune, și atunci era firesc să uzurpe comuna toate atribuțiunile ce revin Statului.

Comuna avea justiția în mână, comuna avea armata în mână, așa încât comuna, până în secolul al XII-lea și al XIII-lea, a avut totul în mână.

Pe urmă, când s-au grupat toate elementele în jurul dinastiilor franceze, de la un extrem s-a mers la altul - și nu numai că comunele au pierdut exercițiul drepturilor regaliene, dar li s-a luat și cea de pe urmă rămășiță de neatârnare, încât încetul cu încetul o comună a ajuns să fie ceea ce este la noi, un simplu agent administrativ *(Aplauze).* Atunci a venit revoluțiunea franceză. Cea dintâi lege a fost la 1793, a

doua lege la 1803, a treia la 1808, și, în fine, ultima lege relativă la comune a fost mi se pare sau la 1833 sau la 1834.

Dar toate aceste legi s-au resimțit de luptele anterioare, și în loc să se distingă bine ce revine Statului și ce comunei, s-a făcut un amestec periculos și s-a creat o comună care este totodată o instanță administrativă ce deservă interesele puterii centrale și o instanță comunală. Că în asemenea condițiuni Statul absoarbe totul, este foarte lesne de înțeles, și de aceea astăzi încă Franța este lipsită de libertățile locale, precum și noi, cari am imitat legile franceze, suntem lipsiți de libertăți locale. Puteți să vă ziceți partid liberal oricât veți voi; faptul însă este constant, că în zece ani de când sunteți la putere, n-ați făcut absolut nimic pentru libertățile locale *(Aplauze).* Vor mai veni și alte ocaziuni în cari vă voi putea dovedi că nici în alte priviri n-ați corespuns la datoriile unui partid liberal; și o deplâng nu numai ca cetățean, dar și ca conservator.

Credeți d-voastră că noi, conservatorii, nu avem nevoie de un partid liberal? Credeți oare că nu trebuie fiecărui partid o contra- cumpănă care să oprească oleacă pe partidul guvernant de la acel absolutism care nu mai bagă nimic în seamă și care având aerul de-a aplica maxima: *de minimis non curat praetor,* ne zice numai: suntem liberali și guvernăm, ce voiți mai mult? *(Aplauze).*

Aceasta nu e destul și doresc, d-lor, să știu cari sunt rezultatele, și cum voiți să ne dăm seama cari sunt rezultatele? în modul următor: pe tărâmul de principii, pe tărâmul intelectual, ne întrebăm cari sunt legile ce ne prezentați? Pe tărâmul aplicațiunii ne întrebăm ce ați făcut pentru ca principiile liberale să devie un adevăr, iar nu o etichetă, în această țară? Și când pe tărâmul principiilor vedem că legile ce ne prezentați nu sunt niște legi liberale, și

când pe tărâmul aplicațiunii constatăm că n-ați făcut nimica ca să prinză rădăcini în această țară ideile liberale, încât astăzi liberal și... nu găsesc substantivul, deși lucrul există, ce ar desemna pe un om ce se crede sigur de impunitate...

D. N. Ionescu: Guvernamental.

D. P.P. Carp: Vă mulțumesc, d-le Ionescu, expresiunea este justă *(Ilaritate, aplauze),* căci astăzi liberal și guvernamental e unul și același lucru *(Ilaritate, aplauze).*

Dar să revenim la comună. Ziceam, d-lor, că ați făcut aceeași greșală ca și Franța; și greșala aceasta este cu atât mai simțită la noi, cu cât la noi nici cultura nu este așa de mare ca acolo, nici mijloacele materiale - și poate că de acolo provine lipsa de neatârnare - nu sunt așa de mari ca acolo; și cu toate acestea, având aceste trei lipsuri, d-voastră

ați impus comunei aceleași sarcini cari le are în Franța. Aș fi înțeles încă, dacă ați fi făcut o distincțiune și să ziceți, precum o cerem noi: facem o distincțiune și zicem că comuna rurală nu este așa de bogată ca în Franța, ca să-i impunem aceleași greutăți, însă comuna urbană poate să o facă, și atunci legea d-voastră ar fi trebuit să facă o distincțiune între comuna rurală și comuna urbană. Aceasta n-ați facut-o. Comuna rurală la dumneavoastră este o instanță administrativă și politică, și comuna urbană este iarăși o instanță administrativă și politică, și când vă zicea d. Prim-ministru ieri: dar, d-lor, eu sunt de vină dacă comunele au delapidat mijlocele lor? vă răspund, d-le Prim-ministru: da! d-voastră sunteți de vină, și fără să vă dați seama pentru ce sunteți vinovați. Știți pentru ce sunteți vinovați? Pentru că comunele la noi sunt instanțe politice, și pentru serviciile politice cari vi le aduc, li se iartă orișice abuz.

D. dr. Râmniceanu: Când erați la putere d-voastră, județul Ilfov plătea cu bugetul anului curent cheltuielile anului trecut *(Zgomot).*

D. vice-președinte: Vă rog, nu întrerupeți pe orator.

D. P.P. Carp: Rău se adresează la mine d. întrerupător. Eu singur recunosc greșeli partidului conservator *(Aplauze)* și fiindcă le am recunoscut, de aceea lucrez de zece ani la regenerarea lui *(Aplauze).* Prin urmare, nu trebuie a se adresa mie aceste întreruperi, căci dacă greșeli au fost, avem meritul de a le fi recunoscut. Dar partidul conservator avea nevoie de a se reface în opoziție, și, ca iubitor de țară și om onest, am încercat această reformă. Este drept că până acum un an nu am cules roadele lucrării noastre; din contra, suntem huliti din dreapta și din stânga, astfel încât am ajuns a crede că în țara aceasta toți au caracter afară de Petre Carp *(întreruperi).*

Mă iertați; la o întrerupere a trebuit să răspund cu o altă întrerupere.

D. R. Stanian: Ești un egoist inteligent *(întreruperi).*

D. P.P. Carp: D-le Stanian, am un avantaj asupra unora cari sunt egoiști fără să fie inteligenți *(Aplauze, ilaritate).*

Dar să revenim la cestiune.

Ziceam că fără să știți, sunteți răspunzători; dar nu vă fac numai răspunzători de abuzurile primarilor celor răi, vă fac răspunzători și de neputința primarilor celor buni, cari au căutat în mod onest și în mod sincer să administreze și interesele comunale; cu toate acestea nu au făcut nimic, căci cerințele Statului față cu comuna sunt așa de mari, încât absorb întreaga ei activitate.

D-lor, să vă citesc din *(.România Liberă)* un articol din care veți vedea nenumăratele sarcini puse de Stat asupra comunelor rurale și urbane.

1. Legea comunală din anul 1882, art. 6, 25, 35, 37, 40, 41, 43, 46, 52, 57, 59, 70, 71, 74, 77, 78, 79, 81, 82, 84, 85, 86, 89, 93, 107, 108, 109, 110, 111, 113.

în ce privește biserica, art. 11 și 53 din această lege, și regulamentul Sinodului din 1874.

2. Legea instrucțiunii publice din 5 Decemvrie 1864 art. 36, 38, 50, 42 (vezi și modificarea făcută prin legea promulgată la 25 Fevruarie 1881) și art. 86, 87, 88, 89 (fiind membru al consiliului comunal).

3. Legea poliției rurale din 25 Decemvrie 1868, art. 1, 17, 18, 26, 30, 31, 33, 35, 41, 44, 45, 47, 48, 49, 51, 54, 55, 62, 63, 65, 66, 68, 76, 77,89,92,100,106.

4. Legea electorală:

Titlul VI, lit. VII, art. 59, 62, 63, lit. VIII, art. 65, 71, 73.

5. Legea judecătoriilor comunale și de ocoale promulgată la 9 Martie 1879.

Art. 1, 2, 6, 11, 21, 32, 23, 29, 30, 32, 37.

6. Codul civil:

Titlul 2, despre actele stării civile.

7. Procedura civilă, art. 74, 75, 412, 417, 469, 472, 475, 507, 595, 598, 599, 657, 687.

8. Procedura penală:

Art. 14 și 13, 16, 19, 20, 99, 100, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 164, 168, (vezi legea judecătoriilor de ocoale) 267, 584, 585, 589, 590, 591.

9. Codul silvic promulgat la 1 Decemvrie 1871:

Art. 33, 34, 36, 41.

10. Legea pentru facerea și executarea hotărniciilor:

Art. 8.

11. Legea drumurilor promulgată la 30 Martie 1868:

Art. 31, 32, 33, 43, și

Legea pentru modificarea legii drumurilor promulgată la 4 Iulie 1881:

Art. 5 și 6.

12. Legea sanitară din 8 Iulie 1874:

Art. 3, 15, 110, 123, 132, 134, 136, 139 din care afară de această lege următoarele regulamente și instrucțiuni. Vezi și circulara domeniilor Statului cu No. 6782 din Septemvrie 1882 și jurnalul consiliului de miniștri din 20 August 1882.

a) Regulamentul serviciului sanitar de județe, jurnalul consiliului de miniștri din 26 August 1874, Art. 46, 49.

b) Regulamentul pentru verificarea morților, la 14 Noemvrie 1866.

c) Regulamentul pentru vaccinare și revaccinare decretat la 5 Maiu 1875. Art. 11, 12, 13, 14, 16, 17, 26.

d) Regulamentul pentru industriile insalubre, decretat la 1875, Maiu 5. Art. 11.

e) Regulamentul pentru transportul cadavrelor omenești, decretat la 1876, Iunie 16: Art. 1, 5, etc.

J) Regulamentul pentru zalhanale, decretat la 18 Aprilie 1868: Art. 26.

g) Legea pentru înmormântare, promulgată la 18 Martie 1864: Art. 1 și 6.

13. Legea pentru poliția sanitară veterinară, decretată la 27 Maiu 1882:

Art. 26, 27, 29, 35, 38, 51, 56, 58, 76, 81.

a) Instrucțiunile pentru ferirea vitelor de gastro-enterită, nefrită, publicată în 29 Iunie 1875.

14. Legea tocmelelor agricole, promulgată la 13 Maiu 1882:

Art. 4, 5, 12, 13, 15, 20, 24, 25, 27, 30.

15. Legea pentru statistică, din 1 Decemvrie 1871. Art. 12, 22, (vezi regulamentul ei).

16. Legea și în special regulamentul casei creditelor agricole, decretat la 21 Octomvrie 1881 și promulgată la 22 Octomvrie 1881:

Art. 70, 71, 72, 75.

17. Legea rechizițiunilor din 24 Aprilie 1877 și regulamentul ei.

Art. 12 impune obligațiunea anuală; celelalte articole 10, 12, 18, 36, etc., când este loc a se aplica legea aceasta.

18. Legea de recrutare din 5 Martie 1876:

Art. 6, 7, 14, 15, 30, 54, 89. Prin art. 65 din legea pentru puterea armatei, se îndatorește consiliul comunal a fixa locurile de pază în comună ce trebuie să facă milițienii.

19. Legea pentru constatarea și perceperile contribuțiunilor, promulgată la 10 Martie 1882:

Art. 2, 34, 37.

20. Legea licențelor promulgată la 1 Aprilie 1873: Art. 7, 14.

21. Legea pentru așezarea și administrarea impozitului asupra băuturilor spirtoase, promulgată la 14 Fevruarie 1882:

Art. 11, al. 2, 28.

22. Legea de expropriere publică.

23. Legea pentru străini.

Și încă nu sunt toate. Vedeți d-voastră ce cereți de la comună? Și când ne întrebăm, întâi, dacă un primar sătean are cunoștințele necesare ca să aplice toate aceste legi, pe cari sunt sigur că nici unul din domniile-voastre nu le-a citit în întregul lor; când văd că stăruiți ca lucrul să rămână tot ca până acum, ajungem la concluziunea că voiți să perpetuați o stare de lucruri imposibilă. Că aceasta o voiți, reiese din art. 13, unde nu înțeleg ce ați mai înșirat aliniatele *a. b. c. d...* și nu ați început cu litera *g* unde se zice: «comuna va subveni la toate sarcinile ce i se vor impune prin legi».

Având în vedere toate aceste lucruri, noi am cerut să se deosebească comuna urbană de comuna rurală; am cerut ca aceasta din urmă să nu mai fie defel o instanță administrativă politică, ci o instanță pur comunală, cu atribuțiuni pur comunale. Și cari sunt atribuțiunile pur comunale? Acestea sunt: școala, biserica, drumul, poliția locală, săracii comunei.

O voce: Veniți tot la enumerațiunea din proiect.

D. P.P. Carp: Mă iertați, nu viu deloc la enumerațiunea proiectului, căci cerem suprimarea aliniatului de la litera *g.* Altfel primarii vor rămânea ce sunt astăzi, adică agenții sub-perfecților. Să vă dau un exemplu - un exemplu personal.

Știți că sunt un om foarte ambițios; am voit să fiu primar la mine în sat, și când am exprimat această dorință, m-am pomenit într-o bună dimineață cu sub-prefectul - care de altfel are totdeauna bunul tact d-a mă lăsa în pace; vine la mine, zicându-mi: D-le Carp, nu poți să te alegi. N-am cercetat de ce se amestecă în cestiunea dacă pot sau nu să mă aleg, am lăsat-o încurcată; l-am întrebat însă, de ce nu pot să mă aleg, și mi-a răspuns: Cum pot eu, d-le Carp, să vă dau d-voastră ordine? Ce reiese de aci? Că sub-prefectul privește pe primar ca un impiegat subaltern al său, căruia îi dă ordine în privința treburilor administrative,

nepreocupându-se deloc dacă interesele comunei sunt satisfăcute sau ba. Și în privința aceasta fac apel la dumneavoastră toți; lăsați preocupările politice de o parte, și dacă se va ridica un singur glas care să spună cum că există comună rurală cum trebuie să existe, atunci eu mă pun jos și nu mai spun nimic.

De aceea, d-lor, fiindcă în baza sa esențială art. 13 nu crează nimic în această țară alt decât ceea ce există și azi, și pentru că ceea ce există azi e cu totul contrariu unei bune organizațiuni comunale astfel cum o înțelege știința, și cum trebuie s-o înțeleagă și practica de toate zilele, pentru aceasta suntem contra acestei legi, și, fără a propune amendamente, noi vom vota contra acestui articol. Dacă pe cel-lalt tărâm, pe care l-am atins adineaori, d-voastră v-ați încercat să faceți o

operă liberală sau ba, aceasta vom vedea-o la art. 131 și 132. Un singur lucru însă sunt obligat să-1 ating de pe acum.

E oare idee liberală, ideea de descentralizare? Eu cred că da, și dacă ideea de descentralizare trebuie realizată undeva, e tocmai în materie comunală, și știți pentru ce? Pentru că Statul în genere are tendințe de a absorbi și de a centraliza tot, și dacă d-voastră voiți ca acea tendință să nu se realizeze, n-aveți decât să creați cercuri mici, în cari cetățeanul să-și poată dezvolta activitatea lui și în cari să poată să învețe cum să administreze omul și pe sine și interesele altora; altfel, dumneavoastră ajungeți la o centralizare atât de tare, încât nu mai aveți nici eră liberală, nici eră conservatoare, ci o eră biurocratică, și mă tem de legi făcute de biiirocrați pentru biurocrați.

Mai vorbesc în urmă deputății D. M. Ionescu, N. Ionescu, I. Câmpineanu, V. Lascar, N. Fleva și Primul ministru Ion C. Brătianu. Proiectul se votează până la articolul 93 inclusiv.

DISCUȚIA ADRESEI

[„REGELE CAROL ȘI DOROBANȚUL ROMÂN[44]]

Ședința Camerei din 29 noiembrie 1886

La ordinea zilei este discuția pe paragrafe a proiectului de răspuns la discursul Tronului, la care iau parte deputatul N. Fleva, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice Dim. A. Sturdza, ministrul de Externe M. Pherekyde și deputatul

D. P.P. Carp: Domnule președinte, aș voi întâi să elucidez, față cu biuroul, o cestiune, nevoind a surprinde buna credință nici a Camerei nici a biuroului. Eu m-am înscris într-adevăr la paragraful 3, însă sunt totdeodată și reprezentantul minorității în comisiune, astfel încât întreb pe biurou, dacă aș putea să discut în același timp ambele amendamente, pentru ca să nu fac două discuțiuni în loc de una.

D. vice-președinte: D-voastră reprezentați opiniunea minorității, prin urmare puteți vorbi ca membru al opiniunii minorității.

D. Al. Djuvara: Rămânând bineînțeles ca paragraful celalalt să se discute deosebit.

D. vice-președinte: Da, da.

D. P.P. Carp: D-lor deputați, voi fi foarte scurt asupra primului amendament, și cuvântarea mea în privința stării financiare nu va fi decât o mică amplificare a acestui amendament. Pentru ce-mi mărginesc dezvoltările, o înțelegeți foarte bine, căci cu ocaziunea bugetului putem vorbi mai pe larg și cu date mai certe. Amendamentul prezentat de minoritate trebuie însă să fie prezentat aci, căci el înfățișează întreaga atitudine a minorității față cu administrațiunea financiară a acestei țări de vreo trei ani încoace. Noi credem că resursele partidului conservator au fost îndestulătoare pentru a satisface trebuințele țării până

acum; credem însă, mai departe, că ele nu mai sunt suficiente. N-am văzut însă din partea guvernului nici un studiu prealabil ce ar pregăti mijloacele noilor trebuințe. De aceea ne-am înscris contra neprevederii guvernului, de aceea am spus-o de mai înainte că era deficitelor, pe care domniile lor o credeau închisă, era să

reînceapă; și am afirmat-o: că dacă nu vor crea resurse, au să redeschidă și era împrumuturilor, astfel că și deficite și împrumuturi vor fi rezultatul girării d-voastre. Aceasta era să fie în orice caz rezultatul neprevederilor d-voastră. Situațiunea însă a fost agravată, după noi, și prin alterarea valutei, pe care noi o punem în răspunderea d-voastră, iar nu în răspunderea Europei, cum o pretinde majoritatea. Cu toată criza europeană, eu susțin că n-am fi avut nevoie de agiu, dacă politica Băncii ar fi fost alta decât acea care a fost, și dacă Banca ar fi fost fondată pe alte principii decât acele pe care ați întemeiat-o. Alterarea valutei trebuia să tragă după sine și o criză financiară, și din ziua dintâi am spus-o în Cameră, sunt acum doi ani. Atunci d. Câmpineanu, cu bunăvoința care îl caracteri[zea]ză, s-a ridicat și a zis: d-le Carp, în interesul cui vii d-ta și faci o descriere atât de neagră despre viitorul nostru financiar? Insinuațiunea era ușor de înțeles: eu făceam acea descriere sau în interesul agiotajului sau în interesul inimicilor țării. Ei! astăzi acuzațiunea aceea a fost răzbunată de însuși guvernul, căci astăzi guvernul singur vine prin Mesaj și recunoaște că dacă finanțele noastre nu sunt perfecte, nu sunt lămurite, nu sunt stabilite, aceasta provine din agiu.

Precum eu însă nu acuz pe guvern că face această declarațiune în interesul altora decât în interesul țării, cer de la d-voastră să recunoașteți astăzi că ceea ce am vorbit, sunt acum doi ani, am vorbit în interesul țării, iar nu în interesul altcuiva *(Aplauze).*

Fiindcă discutăm însă amândouă amendamentele, îmi permit acum să trec și la al doilea amendament, care, pe lângă cele întâmplate cu ocazia alegerilor comunale, mai relevează și o rea năravire a partidului de la putere, de a subordona intereselor de partid toate interesele administraților. Această rea năravire se traduce prin o omnipotență absolută, cu toate relele sale consecințe.

Știu că vine o vreme în care omnipotența aduce la cădere pe cel ce o întrebuințează, dar e trist de a gândi că relele consecințe cad nu numai asupra celui vinovat, dar și asupra țării, care nu este vinovată *(Aplauze).*

în mod general, d. Maiorescu a căutat să ne arate cu elocință și cu talent oratoric - iar nu retoric, d-le ministru al

cultelor, - oarecari semne distinse ale acestei omnipotențe. Ce s-a răspuns la aceasta de pe banca ministerială? S-a contestat oare vreun cuvânt din cele zise de d. Maiorescu? Dacă credeți că a fost neexact, era de datoria d-voastră să probați neexactitatea, și era de datoria d-voastră, ca pe tărâmul ideilor, să probați că sunteți liberali. Nu ați făcut-o. în loc de aceasta, ce ați făcut? *Une charge ă fond* din partea d-lui ministru al cultelor, în contra opoziționii în genere, și a junimiștilor în special. - Acum, dacă ne

punem pe tărâmul persoanelor și nu discutăm principiile și ideile, naște întrebarea: Când luptăm unii în contra altora, avem poziționea de judecători sau adversari? Cred că avem poziționea de adversari?

Alții ne judecă, d-le ministru al cultelor, iar nu banca ministerială; precum în ultima instanță nu opoziționea vă va judeca, dar alții; și nu numai vă va judeca, dar sunt convins că vă va osândi *(Aplauze).*

Sunt dar în drept de a vă recuza ca judecători și de a respinge acuzațiunile ce ne aruncă d. Sturdza cu o dezinvoltură cam prea cavalieră și bună pentru un tânăr ca d. Lascar. D. Lascar vine și-și varsă focul cu sau fără cuvânt: prerogativa vârstei, noi toți am trecut pe acolo; dar asemenea procedeuri nu se potrivesc nici cu vârsta, nici cu poziționea d-lui ministru al cultelor.

D. ministru al cultelor nu acuză numai, el dă și sfaturi; sfaturile, chiar între amici, de multe ori nu se ascultă; între adversari însă, sfaturile au aerul de lecțiuni; și eu primesc lecțiuni de la oricine, cu condițiunea însă de a vedea dacă acele lecțiuni sunt bune sau nu.

Ne zicea d. ministru de culte că de la d-lui să luăm exemplu cum să facem opozițione, și când vom învăța de la d-lor, atunci vom merita să le ocupăm locul. Să vedem dacă prima lecțiune trebuie s-o urmăm.

Când era d. ministru în opozițione - nu știu ce facea d-sa, căci nu voiesc a face personalități, dar știu că opoziționea era antidinastică. - Ei bine, în această privință nu primim lecțiuni *(Aplauze).* Opoziționea de pe atunci n-a gândit că mai poate lupta pe tărâmul legal, și a ieșit din Cameră ca să transporte lupta aiurea. Ei, nici această lecțiune nu o putem primi. N-am

ieșit din Cameră, și n-am pus lupta decât pe tărâmul legal, și dacă credeți d-voastre că în urma acelei atitudini v-a dat țara majoritatea când v-a ales la Senat, atunci năpăstuiți țara, căci ea n-a putut să fie nici antidinastică, nici să iasă din legalitate, și dovadă e că îndată ce ați venit la putere, a trebuit să urmați impulsiunile țării și v-ați făcut dinastici *(Aplauze).*

Un alt sfat ne mai dă d. ministru al cultelor: să ne închinăm înaintea omnipotenței d-lui Brătianu. Ne zice: un om care a făcut atâtea lucruri, care s-a luptat toată viața lui, care a obținut rezultate atât de eminente pentru țară, care a făcut războiul, care a făcut regalitatea, care a creat România, are dreptul la obediența tăcută a întregii țări. Nu știu până la ce punct teoria aceasta e exactă; în genere, țările n-au nevoie și nici nu trebuie să fie recunoscătoare unui om. Un om a putut să facă mari servicii țării sale: nu și-a îndeplinit decât datoria; și când țara vede că i-a dat tot ce îi putea da, îi zice: lasă pe alții să-și jertfească puterile în serviciul meu. Nu vorbesc în cazul de față; o zic în genere.

Aceasta e teoria. Dacă ne vom pune pe tărâmul oamenilor celor mari, veți vedea unde ajungem. Dar să admit că așa e, și recunosc că d. Brătianu e cel mai capabil, recunosc că e cel mai drept, recunosc că e cel mai delicat dintre d-voastră *{Aplauze).* Aceasta o recunosc totdeauna, mai ales atunci când el lipsește din mijlocul d-voastră *{Aplauze).* Dar pentru aceasta oare trebuie să recunoaștem că toate de dânsul au fost făcute: neatârnarea, regatul, crearea României moderne? După noi, toate acestea au fost făcute de doi oameni și numai o singură parte de d. Brătianu; doi oameni, din care unul e cheia de boltă și celălalt temelia suveranității naționale; acești doi se numesc: unul Regele Carol și al doilea dorobanțul român! *{Aplauze).*

D. Brătianu singur a recunoscut în Cameră, și *Monitorul* e de față, că a trecut Dunărea fără să știe majoritatea și fără învoirea ei prealabilă. Cine știe cu ce ajutor și sub ce îndemn d. Brătianu a avut curajul de a face un asemenea fapt, fără să ceară sprijinul și învoirea majorității, acela poate să știe mai bine cui incumbă și răspunderea și meritul întreprinderii. Cine știe cu ce tact politic, ce energie morală (și curajul fizic e un *ce* mai des, dar energia morală e un *ce* mai rar), cine știe, zic, cu ce energie morală s-a luptat Regele, ca România să poată lua locul ei în acest război, cum merita să ia, față cu pretențiunile aliaților, acela știe că cea mai mare parte din merite îi revin numai Lui, și când vorbesc astăzi de Coroană, îi aduc sincerele mele omagii *{Aplauze).*

Dorobanțul! îmi permiteți să vorbesc de un incident de la Plevna. Când batalionul de vânători atacase reduta Grivița, în câteva minute pierduse aproape trei sferturi din efectivul său și a trebuit să se retragă. în dosul batalioanelor de vânători erau regimentul al 14-lea și al 16-lea, și când s-au întors vânătorii sfărâmați și înspăimântați, se striga: Turcii vin! și nămolul de vânători cari veneau înapoi au tras un moment după ei și regimentele care îi susțineau. în vremea aceea turcii ieșiseră din redută și înaintaseră contra regimentelor. Deodată unul sau doi din dorobanți se întorc fără ordin și încep izolat focuri; exemplul lor se lățește, focurile izolate devin focuri de plutoane, focurile de plutoane devin salve de batalioane, linia mișcătoare a inamicului se transformă în un zid de trupuri moarte și cu turcii învinși intră dorobanții în

redută *{Aplauze).*

Pe când acestea nu se știau și pe când se raportase la cartierul general că atacul a fost respins, în cartea măreață a eroismului român obscurul dorobanț înscrisese cu sângele lui o nouă pagină, și mai glorioasă decât acelea din trecut *{Aplauze).*

Și pentru că dorobanțul ne-a creat el această situațiune, voiți d-voastră să profite acei cari n-au nici un merit? Vă asigur că nu pentru cumularzi a murit dorobanțul la Plevna *(Aplauze).*

Vă asigur că sângele acela generos nu are să facă să crească plante parazite. Din jertfele făcute acolo au să iasă, sper, oameni de un temperament mai tare decât acela al multora cari vor să tragă pentru dânșii și numai pentru dânșii foloasele sacrificiilor țării *(Aplauze).*

De aceea, d-lor, pe Rege și pe dorobanț îi revendicăm pentru noi toți, nu numai pentru Stânga și nu numai pentru Dreapta, căci și Stânga și Dreapta sunt prea mici pentru o haină atât de glorioasă. Pe Rege și pe dorobanț îi revendică țara; ai noștri sunt și-i vom păstra.

De aceea, nici în această privință, vedeți că sfaturile date de d. ministru al instrucțiunii publice nu se potrivesc. Și când ne cereți să ne închinăm omnipotenței, refuzăm această închinare; refuzul nostru de obedință nu împiedică însă omnipotența de a exista, și mărturisirea d-lui Sturdza ar fi de ajuns ca s-o probeze. Nu vreau însă să mă servesc de mărturisirile adversarului, vreau să vă arăt cari sunt semnele distinctive și cari sunt relele efecte ale omnipotenței. Să nu luăm exemple de la noi, să luăm cazul cel mai ilustru din istorie, care a servit de prototip la toate: să studiem metoda lui Cezar. Gândiți că el a răsturnat ruajul libertăților romane? Nu, era prea inteligent pentru aceasta. Edilii, pretorii, censorii, consulii, comiții, tribunii, toate rămaseră în picioare, dar numai în mod aparent; căci exercițiul adevărat al puterii nu-1 avea Cezar, ci libertinii lui.

D. general D. Lecca: Noroc că noi suntem bătrâni *(Aplauze, ilaritate).*

D. P.P. Carp: Sub scutul acestor forme exterioare, cari rămâneau întregi, erau o sumă de indivizi cari aceia aveau încrederea și urechea lui Cezar, cari concentraseră în mâinile lor toată puterea, și aceasta se știa așa de bine în public,

încât cetățenii se închinau ca mai înainte cu respect la consuli; dar când aveau o afacere se duceau nu la consuli, ci la cutare sau la cutare libertin. Ei bine, noi susținem că așa cam se face și la noi, și când se întreba d. Maiorescu ieri: bine, pentru ce iese cutare sau cutare ministru, pentru ce nu ne dați seama de ce a ieșit și de ce a intrat[9] întrebarea are un răspuns ușor: a ieșit și a intrat pentru că așa o cer formele exterioare. Dar precum nu reprezenta nimic când a intrat, așa nu reprezintă nimic când iese.

Realitatea puterii stă aiurea, și aceasta este cu atât mai periculos, cu cât acolo nu este înconjurată de nici o responsabilitate, nici aparentă, nici reală.

Ei bine, unde ne duce un asemenea sistem[9] Ne duce la un *ce* fatal, ne duce la o stare de lucruri periculoasă, în care acela care a voit să se

servească de instrumente, și numai de instrumente, devine la rândul lui instrumentul instrumentelor sale *(Aplauze).*

El se încearcă să reziste și nu poate. Când vorbești în patru ochi cu dânsul, el zice: 'mi-e scârbă de ceea ce se petrece. Și când vezi uimit că nu face nimic, înțelegi foarte bine că sunt forțe cari sunt mai superioare decât intențiunile cari le-a avut și pe cari le-ar putea avea. Că o asemenea stare de lucruri duce direct la corupțiune, oricare ar fi puterea aparentă cu care vă făliți astăzi; că o asemenea stare de lucruri trebuie să ducă la o cădere fatală, și cutez a zice dezastroasă și pentru partidul liberal și pentru țară, aceasta este atât de logic, încât nu trebuie mare prevedere pentru ca s-o spunem. Cât însă mai stă încă, vă cer să .respectați nu libertățile politice, dar cel puțin libertățile civile, și acestea nu se pot respecta pe câtă vreme justiția va fi mânuită cum o mânuiți astăzi. Un primar amenință pe un judecător că dacă nu va vota pentru el, are să fie destituit; această amenințare la prima vedere n-ar fi putut fi considerată decât ca o vană fanfaronadă; când însă destituirea acelui judecător apare în *Monitor* câteva zile după aceasta, atunci fanfaronada devine un *ce* serios și faptul acesta ne deschide vederea asupra unor negre perspective.

Ei! că în asemenea condițiuni se poate întâmpla ce s-a întâmplat la Botoșani, că în asemenea stare de lucruri se poate întâmpla ca cetățeni disperați să vină să strige în gura mare: jos cu hoții de la primărie! aceasta nu mă miră. Acolo vă duce omnipotența, și propriile d-voastră greșeli vă împing de a nu mai putea guverna decât cu soldatul și cu procurorul *(Dezaprobări).* Nu cred, nu cred că trebuie să fac asemănări nenorocite; cred însă că răul a ajuns la așa stare, încât a venit momentul ca cu toții să-1 oprim. Și dacă credeți că tăcerea aparentă a țării este o încurajare pentru d-voastră, nu uitați exemplele din alte țări, unde poporul a tăcut și a tăcut, până când tăcerea lui a izbucnit în zbuciumări violente cari au zdruncinat și compromis chiar existența acelor State *(Aplauze).*

Pentru aceste motive, d-lor, noi am prezentat amendamentul nostru și cred că am zis destul pentru motivarea lui. Nu sper că dorințele noastre vor fi ascultate; terminând însă mai am o dorință de exprimat, pe care cred că puteți s-o îndepliniți, adică: miniștrii când ne răspund, să ne răspundă ca d. Ferechide, iar nu ca d. Sturdza *(Aplauze).*

Mai iau cuvântul deputății C. D. Dimitrescu și A. Stotojan C. I. Stoicescu ministrul de Justiție Eug. Stătescu, Al. Djuvara, V. Epurescu și C. Dissescu. Amendamentul propus de deputatul P.P. Carp se respinge.

BUGETUL PE 1887-1888

[„RAPORTUL FIRESC ÎNTRE TREBUINȚĂ ȘI PUTINȚĂ"]

Ședința Camerei din 10 martie 1887

La ordinea zilei este discutarea bugetului.

D. P.P. Carp: *«Am credința că proiectul de buget, astfel cum am onoare să vi-l propun, ține pe deplin seamă de puterile tezaurului public și de nevoile Statului».* Acestea sunt cuvintele ce servă de concluziune raportului general al d-lui Costinescu. Voi cerceta deci până la ce punct afirmările d-lui raportor sunt întemeiate, și pe lângă aceasta, îmi veți permite să studiem împreună și o altă chestie, care este de asemenea corolariul concluziunilor la cari a ajuns d. raportor. Voi vorbi deci și de creditul public, despre care este indicat să vorbim atunci când se discută bugetul general. Pe urmă, lărgind cercul investigațiunilor mele, voi căuta să văd prin ce legitimează guvernul actual deținerea puterii, prin ce progres în girarea afacerilor, prin ce principii și prin ce idei probează el că merită să conducă această țară.

Acest studiu îl voi face nu numai în privirea situațiunii guvernului față cu țara, adică în privirea forței sale constituționale, dar îl voi face [și] în privirea situațiunii sale față cu propria sa conștiință, adică în privirea forței sale morale *(Aplauze din partea minorității).*

Proiectul bugetului ține pe deplin seama de puterile tezaurului public. Ce va să zică aceasta? Va să zică cum că evaluările sunt absolut exacte, și va să zică că ele sunt în raport cu puterea impozabilă a țării?

Eu, întru cât privește bugetul actual, fără a discuta nici una din cifrele puse înainte de d. raportor, eu cutez a zice că bugetul nu ține pe deplin seamă de puterile tezaurului public, pentru că a umflat într-un mod simțitor evaluările și veniturile, fără ca acea evaluare să fie în raport cu elasticitatea impozitelor.

Proba acestei afirmațiuni nu se poate da astăzi, pentru că proba este un ce experimental care nu se va da decât atunci când se va aplica acest buget.

Este însă un fapt care pe mine mă neliniștește.

Toți aceia cari erau în comisiunea bugetară știu, ca și mine, că în afară de cheltuieli extraordinare, despre cari voi vorbi mai pe urmă, era un gol de aproape un milion și jumătate în bugetul veniturilor, astfel că nu rămânea mai nimica pentru sumele alocate la creditele suplimentare și extraordinare. Se știe asemenea că trebuie înscrisă în buget o sumă de 1.500.000 de lei, anuitatea celor 30.000.000 votate de d-voastră și numite de noi milioanele entuziasmului. Se mai știe că d. ministru de război vine cu un buget de 3 și jumătate milioane, ceea ce constituie la cheltuieli un spor de aproape 7.000.000.

Se știe asemenea că față cu acest spor neprevăzut în bugetul primitiv, evaluarea veniturilor, cum a fost stabilită de către guvern, nu era suficientă pentru echilibrarea bugetului, necum pentru acoperirea noilor cheltuieli, a căror trebuință s-a dovedit de la februarie încoace.

Atunci ce s-a ivit? S-a ivit întâi imposibilitatea de a crea astăzi și imediat noi resurse.

De a fost imposibil sau nu, aceasta n-o știu; dar este evident că guvernul și majoritatea au dat îndărăt și nu au voit să se familiarizeze cu ideea că astăzi ne aflăm față cu un deficit, și că trebuie să creăm noi resurse ca să acoperim acest deficit. Și nevoind să se familiarizeze cu această idee, s-au familiarizat cu alta mai practică, dar și mai periculoasă, adică cu ideea de a ignora deficitul, a ignora cheltuielile suplimentare și extraordinare. Totuși, nici această ignorare nu era suficientă, și în 24 de ore ne-am trezit că s-a mai adăugat ici-colea câte o sumă, dincolo s-a găsit că evaluările au fost prea jos; eram prea fricoși, prea conștiincioși. Ia să vedem, trăgând bugetele cari s-au dovedit de astă-dată elastice, n-am putea să acoperim golul?

Așa s-a făcut; și într-o bună dimineață ne-am trezit că deficit nu mai există; că resursele ordinare ale Statului sunt pe deplin suficiente ca să acopere cheltuielile ordinare.

Acest procedeu mă îndrituiește pe mine să zic că afirmațiunea d-lui raportor că ar fi ținut seama de puterile tezaurului public, este exagerată, și eu unul cel puțin nu pot s-o primesc.

Trec la nevoile Statului, și vom vedea dacă a doua afirmațiune a d-lui raportor, cum că bugetul ține seamă de

nevoile Statului, este mai exactă decât cea dintâi. închipuiți-vă, d-lor, că nevoile Statului - și niciodată nu-i am făcut imputări din aceasta - nevoile Statului ne-au obligat pe noi să ne împrumutăm cu 400 milioane aproape, căci la această cifră se urcă emisiunea de rentă, din care o parte e realizată deja, și o parte are să se realizeze conform cu legile votate de Parlament. Luați această sumă de 400 milioane, puneți-o în față cu un buget de abia

140 milioane venit, și comparați această situațiune cu aceea a Franței și veți vedea că, în proporțiune cu bugetul francez, un împrumut de 400 milioane, care sumă e de trei ori mai mare decât bugetul nostru, ar reprezenta un împrumut de 9 miliarde. închipuiți-vă d-voastră că ar veni Franța și ar zice: ia să emitem 9 miliarde rentă pentru nevoile Statului. Credeți oare că nu s-ar ridica vreo voce, plăcută ori neplăcută, care să zică: nouă miliarde? Bine, dar oare nu ar fi bine să studiem nevoile Statului în mod sistematic, ca să nu facem erori în cheltuiala celor 9 miliarde? Dacă avem să le cheltuim, să știm că au să se împartă în mod egal pentru toate trebuințele Statului, și pentru toate părțile administrați un ii noastre. Cred că așa s-ar fi făcut.

La noi, nu; după caprițiul zilei, după interesul momentan, după nevoi. Ne trebuie un palat de industrie, - nevoie a Statului - rentă! Ne trebuie transport de militari cu drumul de fier - nevoie a Statului - rentă! Ne trebuie cutare ori cutare lucru, după cum în fiecare zi simțim nevoie, rentă; fără studiu sistematic, fără să ne gândim la raportul firesc dintre trebuință și putință. Unde o să ajungem cu acest sistem? O să ajungem acolo că resursele Statului n-au să mai fie suficiente pentru a acoperi adevăratele lui nevoi.

D-lor, să vă dau un exemplu, ca să ilustrez înaintea domnielor voastre cum această lipsă de sistem în studiul nevoilor Statului ne duce de multe ori la cheltuieli exagerate. De mulți ani lupt eu în sânul comisiunii bugetare contra administrațiunii ministerului de război; de mulți ani le spun: D-voastră, d-lor, la ministerul de război, nu cheltuiți în mod sistematic, nu căutați ca în fiecare an să faceți acele cheltuieli cari sunt necesare pentru a putea pune armata noastră, într-un moment dat, în pozițiune de a corespunde

misiunii sale. Și le ziceam, precum și în Cameră de multe ori am spus, că noi suntem datori cu atât mai mult s-o facem, cu cât nu avem nici o înrâurire asupra politicii externe. Nu putem nici precipita, nici opri evenimentele. Prin urmare, suntem în fața unui Stat mare în displăcută poziținne de a fi totdeauna gata, căci nu putem ca dânșii, când nu suntem încă gata, să împiedicăm evenimentele, ori cel puțin să le amânăm. în loc de aceasta, pentru satisfacerea vanitoasă de a arăta bugetul nostru echilibrat, nu s-au făcut în fiecare an cheltuieli suficiente; și care a fost rezultatul? Rezultatul a fost că în astă primăvară, când, după o expresiune a primului-ministru, norii erau amenințători, s-a văzut că administrațiunea ministerului de război, în condițiunile actuale, nu poate să intre în campanie, și atunci s-a cerut acel credit de 30.000.000 pentru cheltuieli extraordinare, cari în realitate nu făceau decât să acopere acele goluri cari ar fi trebuit să fie

umplute în fiecare an, dacă s-ar fi făcut cheltuielile necesare; și dacă nu mă credeți, cer să numiți o anchetă, să mă puneți față cu generalii armatei, și veți vedea cât de mari sunt golurile.

Astfel dar, d-lor, fiind situațiunea, vă întreb: Datu-v-ați seama îndestul de nevoile Statului?

Eu cred că nu. Și să nu uitați, că în privința armatei sunt lucruri pe cari banii numai nu le pot face. Ați văzut, d-lor, cum că în armata germană - și cred că nu zic nimic rău în contra armatei noastre, dacă spun că e inferioară armatei germane - ați văzut că în ceea ce privește armata germană, atât de superioară armatei noastre, câte opinteli nu a făcut guvernul german ca să obție la timp mijloacele necesare armatei.

Gândiți d-voastră că aceasta a făcut-o guvernul german pentru că se temea că poate nu o să aibă la un moment dat banii necesari?

Ar fi copilăros de a o crede. Guvernul german a făcut aceasta pentru că știa că organismul unei armate nu se face numai cu bani dintr-o zi pe alta, și numai atunci când a venit momentul pericolului: armata e un corp organic care-și are legile lui firești, în care, ceea ce vrei să mărești, ceea ce vrei să dezvolți, trebuie să-i dai și timpul necesar ca să crească împreună cu toate părțile acestui organism viu, și de aceea v-am zis: nu cumva credeți d-voastră că dacă în momentul pericolului se votează cu entuziasm 50, 60 și poate și 100 milioane, prin faptul acesta că aveți bani, nu cumva credeți că o să aveți îndată și armată? *{Aplauze din minoritate).* De aceea, d-lor, puteți vedea din acest exemplu ce vi-1 dau, cum că n-ați ținut seamă îndestul de nevoile Statului și nici azi nu țineți seamă. Și după cum mulți ani am luptat în comisiunea bugetară, tot astfel viu și azi înaintea d-voastră ca să vă atrag atențiunea asupra acestui fapt.

D. ministru de război ne spunea în comisiunea bugetară: «Dacă vreți ca armata noastră să fie pusă în pozițiune de a-și menține tradițiunile ei, d-voastră trebuie să-mi dați un spor la cheltuieli de 3.500.000» - și justifica aceasta d. ministru de război înaintea comi- siunii bugetare - nu știu dacă o va face și înaintea d-voastră - astfel că comisiunea bugetară a votat acest spor de cheltuieli.

Când a venit însă întrebarea dacă se echilibrează sau nu bugetul, deodată nu s-a mai știut ce a devenit d. ministru de război, nu s-a mai știut ce au devenit acele 3.500.000, și mi-ar fi indiferent ce a devenit ministrul de război, ce au devenit cele 3.500.000, dar nu mi-e indiferent să știu ce au devenit nevoile armatei *{Aplauze din minoritate).*

Ori d. ministru de război, cerând cele 3.500.000, nu a făcut decât un act de fanfaronadă, și dacă aș crede aceasta aș spune-o; ori el este organul nevoilor armatei și atunci trebuie să i le dăm.

Puteti să n-o faceți, dar, credeti-mă, nu e serios modul acesta de procedare.

D. raportor ne zice că ține seamă de nevoile Statului; eu contestez în mod absolut afirmațiunile d-sale. Să vă dau o altă probă. împrumutul de 30.000.000 a fost votat și vă mărturisesc că dacă ar fi fost numai un împrumut cerut ad-hoc pentru un pericol, eu nu aș avea nimic de zis. Eu cred însă că acesta nu e un împrumut cerut ad-hoc față cu un pericol.

în cazul acesta, fiindcă norul amenințător până mai alaltăieri are aerul astăzi de a se împrăștia, am putea zice că cheltuiala aceasta e zadarnică și că nu mai trebuie făcută. Din nenorocire, eu cred că nu e așa, și atunci când s-a votat acest credit, unul din motive a fost că d-voastră voiți prin acest credit să faceți cheltuielile necesare pentru punerea în stare normală a armatei noastre *(Aplauze din partea minorității').*

Și de aceea v-am zis că în asemenea materie nu votez atunci când lucrurile vin din inițiativa parlamentară, și aș vota când ar veni din inițiativa guvernului, pentru că cu guvernul pot discuta asemenea cestiuni, dar nu cu un deputat care poate nu cunoaște bine situațiunea sau care, chiar când ar cunoaște-o, nu este pus în poziținne a o apăra, pentru că nu-i incumbă lui responsabilitatea. Dacă dar este așa cum susțiu eu, că aceste 30.000.000 nu sunt reclamate de o stare anormală, ci de o stare normală a armatei, atunci trebuie făcut acest lucru, și, dacă se face, nu reclamă o anuitate? Și anuitatea aceea o ignorați, cum ați ignorat și cele 3 și jumătate milioane ale d-lui ministru de război.

Prin urmare, vedeți că în realitate bugetul se înfățișează în ochii noștri în modul următor: noi credem că avem la evaluări o exagerațiune de 1 milion și jumătate, noi credem că suma reclamată de d. ministru de război e o sumă reclamată serios și pe care suntem gata să i-o dăm, ceea ce face 5 milioane. Dacă mai adăogăm la acestea anuitatea de 1.600.000, ajungem la cifra de 6 1/2 milioane pe care, chiar cu resursele astfel cum au fost întocmite de comisiunea bugetară și raportorul ei, nu găsim resurse ca să le putem acoperi. Ei, având dată situațiunea astfel, ne întrebăm: Este, cum zice d. raportor, în bugetul actual o dreaptă cumpănire între veniturile și cheltuielile Statului? Eu cred că nu, și dacă nu este acea dreaptă cumpănire care o afirma d. raportor, dacă noi avem dreptate în aprecierile noastre, vă întreb, cum v-am întrebat și acum trei ani, când mă aflam în aceeași pozițiune ca și astăzi: cari vă sunt planurile, cari vă sunt ideile d-voastră financiare, pentru a mări resursele acestui Stat[9] Și nu uitați, d-lor, că acest deficit, care-1 găsim noi astăzi, îl puteți ignora, și îl puteți ignora pentru 6, 7 și 8 luni, dar are să vie momentul când n-o să mai puteți ignora cheltuielile reclamate de ministrul de

război. Le puteți amâna pentru șase luni, dar acele cheltuieli, vă asigur, fără teamă de a fi contrazis de d. ministru de război, sunt cheltuieli indispensabile armatei. Prin urmare, acest deficit are să se prezinte astăzi, dacă votați suma cerută de d. ministru de război, și atunci mă gândesc la justa teorie a d-lui raportor, care cere să nu evaluăm un impozit după aplicarea lui în timp de șase luni, pentru că fiecare impozit are nevoie de un timp mai îndelungat ca să dea tot ce poate da.

Dar dacă este așa, și eu subscriu aceste cuvinte ale d-lui raportor, va să zică: astăzi avem să ne găsim în fața unui deficit de 6-7.000.000, care deficit nu este extraordinar, ci este deficit permanent, pentru că el are să fie rezultatul anuităților în urma împrumutului făcut, sau a creațiunilor noi făcute de ministrul de război, cari sunt permanente.

Prin urmare, când aveți a face, nu cu un deficit întâmplător de 6-7.000.000, dar cu un deficit permanent pe care nu-1 puteți acoperi cu împrumuturi, atunci trebuie să vă gândiți la resursele ce trebuie să creați, și suntem în drept de a zice că este datoria guvernului să-și dea seamă de viitor.

A guverna va să zică totdeauna și a prevedea, și prevederea este o datorie pentru un guvern, căci el trebuie să-și dea seamă și de nevoile de astăzi și de nevoile de mâine.

Ei, în această privință nu văd absolut nici o inițiativă luată din partea guvernului. Sunt acum trei ani, spuneam același lucru și d. președinte al Consiliului răspundea: poate să aibă dreptate d. Carp; când va veni deficitul vom vedea. A venit deficitul și atunci d. Nacu a prezintat un proiect; însă d. Costinescu a dat de o parte proiectul d-lui ministru și a prezentat d-sa un altul pentru echilibrarea bugetului, și d-voastră repede-repede l-ați votat. Așa voiți să mergeți înainte? Ei bine, s-a prins o dată; dar admiteți că tot așa o să poată merge? Se zice că d. Nacu nu a fost prevăzător, cu toată reputațiunea sa de financiar consumat. Bine a făcut d. Costinescu că-i a răsturnat în 24 de ore toate planurile sale financiare, dar d-voastră credeți că se poate guverna în asemenea condițiuni? Credeți că un asemenea sistem de a trăi din zi în zi este posibil? Eu cred că nu.

După ce am criticat, să-mi permiteți să trec de la negațiune la afirmațiuni. Ce vrea guvernul să facă nu știu;

dar noi credem că este de creat întâi impozitul asupra veniturilor, despre care a vorbit și d. Codrescu ieri. Eu, în cât pentru mine, mă asociez la cele zise de d. Codrescu în această privință, ca principiu, căci înțelegeți d-voastră că nu este nici momentul, nici locul de a vă face eu o conferință asupra

impozitului acestuia, adică în ce proporțiune să fie așezat și cum să se aplice la noi.

Este suficient să vă enunțăm numai principiul că dorim un impozit asupra venitului. Când va fi să-l discutăm, atunci vom atinge modalitatea și maniera cum trebuie să se așeze.

Afară de impozitul asupra veniturilor, d-voastră trebuie să reintroduceți etalonul de aur, fiindcă acesta este singurul mijloc pentru a scăpa finanțele noastre și pentru a menține sus creditul Statului.

Introducerea etalonului de aur. Această frază, spusă așa, a deșteptat zâmbetul pe buzele multora cari au zis: d. Carp crede că a zis mare lucru! Adică este așa de greu de a zice: voiesc etalonul de aur? Apoi aceasta nu este nici măcar o idee, și ați văzut pe d. ministru de finanțe, căruia-i place să culeagă comparațiunile din lumea mercantilă, afirmând că această idee nu are mai mare valoare decât etichetele de pe bomboanele de la Boissier. Eu cred că acesta este un mod cam prea superficial de a trata cestiunea.

D-lor, când se cere introducerea etalonului de aur, credeți d-voastră că se cere numai înlocuirea argintului din casele Băncii cu napoleonii corespunzători? O, atunci ar fi foarte lesne și foarte ușor. Dar nu; cine zice etalonul de aur, zice două lucruri: întâi, să fundați Banca pe un stoc metalic de aur, și al doilea, să o fundați pe o altă manipulare financiară, căci dacă va continua cum se aplică astăzi, orice etalon de aur veți introduce d-voastră nu va face absolut două parale *(Aplauze din minoritate').* Aci cestiunea se complică, căci dacă cerem etalonul de aur, cerem totdeodată și o altă politică financiară a Băncii. Când zicem etalonul de aur, înțelegem că acesta are să oblige pe Bancă de a face manipulațiuni cari să ridice creditul Statului, să fie o Bancă de circulațiune, care să introducă o stare sănătoasă în afacerile noastre financiare, căci cu monometalismul de

argint și cu hârtiile d-voastră semifiduciare puteți administra Banca cum o faceți, cu etalonul de aur nu puteți. Nu se poate. Când veți admite etalonul de aur, trebuie să vă modificați puțin și administrațiunea Băncii și modul cum tratați d-voastră creditul Statului.

D-lor, ca să vă dați seamă de natura operațiunilor Băncii, cercetați cari sunt câștigurile Băncii. Aveți la scont câștig de 600.000 lei; și nu uitați că acest câștig provine în parte și de la creditele agricole. Vasăzică iată din capul locului o Bancă care a fost creată pentru a ridica creditul în țara aceasta și pentru a aduce o ușurință în scont pentru acei cari au nevoie și cari trebuie să se folosească de acest privilegiu imens pe care Statul îl dă Băncii, cu singura condițiune morală, neînscrisă în

acel privilegiu, să nu serve numai la acționarii Băncii *(Aplauze din minoritate),* ci să serve la alimentarea trebuințelor întregului comerț român. Iată, zic, că o asemenea Bancă, asupra unui folos de 3.200.000 lei, are de la scont numai vreo 400.000 de lei.

Ce vrea să zică aceasta decât că Banca, în această privință, n-a satisfăcut menirea ei? Ea nu era Banca Națională română, ea nu era Banca țării, ea era Banca unei asociațiuni, ea era Banca acționarilor și în realitate Banca unui partid *(Aplauze din minoritate).*

Banca de scont și de circulațiune nu a corespuns deci primei sale meniri și nu a făcut scont; dar să vedem cum stăm cu circulațiunea. D-lor, s-a scris mult asupra valutei, s-a scris mult asupra circulațiunii, dar nu voi veni să fac înaintea d-voastră mostră de știință, cum zic frații de peste Carpați; vă voi vorbi, în cestiunea de față, cum ar vorbi simplul țăran de pe țărmurile Dunării și vă voi întreba: oare biletul de Bancă are el natura unei polițe sau nu? Când eu, țăranul de la Dunăre, iau un bilet de Bancă de 20 lei, îl iau drept 20 de lei, pentru că în dosul acelui bilet de Bancă stă creditul Statului, și după ce pe baza acestui credit am luat bilet cu bilet și, ca țăran, fiind econom prin natura mea, am strâns în curs de 10 ani de zile o avere de 20.000 lei, și am toată buna credință că am adunat 20.000 lei, și deodată mă trezesc cum că acești 20.000 lei, în realitate nu fac nici 16.000 lei, atunci stau și mă întreb: cine este culpabil? eu care am avut încredere în semnătura, în garanția Statului, pentru că de la Stat am primit această hârtie, sau culpabil este Statul? Eu trebuie să suport această pagubă, sau trebuie s-o suporte Statul? Și atunci Statul vine și zice: da, tu trebuie să suporți această pagubă.

Apoi de ce spune Statul așa? de ce? pentru că d-voastră ați alterat creditul Statului, pentru că d-voastră nu credeți că trebuie să fiți și că puteți fi direct răspunzători de ceea ce ați făcut și de ceea ce faceți *(Aplauze din partea minorității).*

D-lor, când se alterează valuta, se alterează totodată și creditul public.

La aceste imputări, cum ni s-a răspuns? Ni s-a răspuns cu teorii, ni s-a răspuns că nu este vina manipulațiunilor Băncii, nu este vina stocului său de argint, ci a crizei. Și-mi

aduc tare bine aminte, sunt acum trei ani, când am ridicat cestiunea întâi în Parlament, și când d. Prim-ministru ne-a zis că acum agiul este 10 la sută, dar la primăvara viitoare, când se va începe exportul păpușoiului, sperăm că agiul va diminua la 4 sau la 5 la sută. De atunci sunt trei ani și în anul acesta am avut un export normal, s-a restabilit prin urmare balanța comercială, agiul însă în loc de

a ajunge la cifra promisă de 4 sau 5 la sută, a ajuns la 18 și chiar până la 20 la sută, și nu știm unde are să se oprească. Vasăzică, nici balanța comercială nu se poate da ca cauză a urcării agiului.

Ni se mai aduce în sprijinul agiului și teoria acelor ce cer bimetalismul, dar se uită că noi suntem proba cea mai puternică de falsitatea teorii lor.

Bimetaliștii din străinătate cer să se introducă bimetalismul care nu există, sub cuvânt că bimetalismul va pune un capăt crizei economice. Ei bine, noi l-avem; pentru ce este criză?

Noi avem bimetalismul, ceea ce refuză de a face ministru de finanțe în Germania, zicând că este o trădare națională, ceea ce refuză Franța să o aplice în realitate, căci este știut că Franța imobilizează în pivnițele Băncii sale tot argintul ce-1 are. Ei bine, ceea ce toate Statele refuză de a face, noi am făcut. Credeți însă că criza este mai mică la noi decât acolo? Criza este absolut aceeași la noi ca acolo, numai că la noi se complică și cu alterarea valutei.

Realitatea este următoarea, d-lor: noi pierdem, în realitate, pe an asupra unui buget de 140.000.000, pierdem cel puțin 14.000.000, cari au dispărut din resursele Statului și au dispărut pentru că vă încăpățânați de a menține organizarea Băncii și manipulațiunea ei cum e astăzi.

Dar circulațiunea s-a mai alterat și dintr-un alt motiv. S-a alterat și atunci când d-voastră aruncați pe piață mijloacele de circulațiune cari nu au în dosul lor o operațiune reală. Când se face ceea ce numește austriacul *Reitwechsel,* și ceea ce se numește la noi tratăttt de complezență, operațiune care se face la noi pe o scară foarte întinsă, atunci se sporesc mijloacele de circulațiune mai mult decât este nevoie, - și

ttt **Cambie, poliță.**

când aceste mijloace sunt bazate pe credit, atunci orice circulațiune exagerată trebuie să atingă creditul, adică izvorul însuși al mijloacelor de circulațiune. Ei bine, o repet, tratele de complezență se dau la noi pe o scară foarte întinsă. Cum se face aceasta[9]

Luați d-voastră trei indivizi X, Y și Z, cari își zic: tare frumos ar fi dacă am cumpăra noi o moșie. Și după ce au constatat că e bine să cumpere o moșie în tovărășie, au mai constatat și altceva, că n-au parale *{Ilaritate).*

Cum să facem, își zic Y, X și Z, să avem parale ca să cumpărăm moșia, și s-o plătim fără nici un soi de rizic pentru nimeni?

Atunci fac trata numită de complezență: Y trage asupra lui X, și X asupra lui Z, le scontează la Bancă și cu banii cumpără moșie.

Evident că o moșie cumpărată cu bani împrumutați pe 4 la sută totdeauna o să pună în poziținue pe cumpărători ca să plătească, căci cea mai proastă moșie aduce mai mult de 4 la sută.

Operațiunea, cum vedeți, este foarte frumoasă în sine. însă cine a plătit în definitiv? A plătit-o publicul român, și a plătit-o sub formă de agiu; căci este evident că atunci când d-voastră măriți circulațiunea unei țări fără să țineți seama de adevăratele nevoi ale circulațiunii, d-voastră depreciați hârtia d-voastră, atunci când hârtia d-voastră este o hârtie semifiduciară.

Dar ca să se facă aceasta, trebuie ca hârtia să fie semifiduciară, căci dacă în realitate hârtia d-voastră are valoarea aurului, nu i-ar da mâna Băncii să sconteze cu 4 la sută, pe când Banca Angliei scontează cu 6; pentru că Banca Angliei ține cont de valoarea aurului, fiindcă aur ia, aur dă, pe când d-voastră nu țineți cont, fiindcă aveți o hârtie semifiduciară, și rezultatul este că măriți circulațiunea mai mult decât sunt trebuințele Statului și particularilor, și măriți acolo unde nu trebuie s-o măriți; pe când la scont, unde sunt operațiuni reale, nu faceți ceea ce trebuie să faceți, și din cauza aceasta provine și o mai mare alterare a valutei în țară. Ceea ce se întâmplă la noi, e curios lucru, s-a întâmplat pas cu pas în Austria; așa s-a procedat acolo; și acolo când s-a cerut restabilirea valutei, s-a răspuns: răul nu e mare, pentru că atunci când avem noi o valută alterată, putem exporta mai de grabă, pentru că-i vine mai îndemână cumpărătorului să vie să schimbe hârtia noastră, și în aparență dă un preț mai mare decât ar da când ar fi aur, și acolo se face un scont foarte mic, și o lombardă foarte mare. Și mai deunăzi, în Parlamentul austriac se semnala, fără să se conteste nici de guvern, nici de învățații de acolo, - nu știu ce vor zice învățații de aci - cum că se da pentru milioane împrumuturi de lombard, și pe ani întregi, la protejații guvernului și Băncii Naționale, și din această cauză se altera valuta și se surpa creditul Statului. Și acolo se acuză guvernul, precum avem dreptul să facem și la noi, cum că afară de biletul de Bancă a venit guvernul și a aruncat biletul său de Stat, și a pus în concurență biletul său semifiduciar alături cu biletul de Bancă. Așa ați făcut d-voastră cu biletele ipotecare; așa ați

aruncat 30 de milioane pe piață, alterând astfel valuta și mărind mijloacele de circulație.

Ei bine, învățatu-s-a ceva de la trista experiență a vecinilor noștri? Nu, s-a procedat ca la dânșii și rezultatul e astăzi că aveți în resursele Statului, nu mai vorbesc de cele particulare, 16 milioane mai puțin, cari ar fi fost mai mult decât suficient pentru a acoperi nevoile Statului, cum sunt ele în realitate.

Dar să mergem mai departe. Și aci, cu ocaziunea creditului Statului, cu ocaziunea resurselor financiare, foarte alterate din cauza modului cum se tratează valuta la noi în țară, să vedeți cari au să fie, în afară de deficitul care l-am constatat, nevoile și consecințele acestor nevoi în privința valutei.

Din acele 400.000.000 de cari am vorbit la început, d-voastră nu ați emis decât aproape 300.000.000 și aveți să mai emiteți 120.000.000.

O voce: 150.

D. P.P. Carp: Aceasta reprezintă un spor la anuități de cel puțin 6.000.000; vasăzică, la acele 61.000.000, ce avem anuități, aveți să adăogați încă o anuitate de 7.000.000, care adăogată la deficitul de 7.000.000 ce avem, vă pune în pozițiune de a vă afla față, peste doi ani, nu cu o anuitate de 61.000.000, dar de 70.000.000, căci se va mai adăoga un milion și jumătate, anuitatea celor 30.000.000 pe lângă cele șapte, când anuitatea va fi de 70 de milioane în aur. Atunci iată Statul român obligat de a exporta jumătate din bugetul său în aur, pe când veniturile le strângeți în hârtie, și anuitatea va crește și mai mult și aceasta în proporțiunea cu care veți slei din ce în ce mai mult resursele reale prin alterarea valutei. Și când vă măguliți cu ideea că de la 11 aveți să ajungeți la 4 și de la 18 la 15, eu vă afirm că vă aflați într-o periculoasă iluziune.

Din contră, fatal o să ajungeți la 24 sau 25; și apoi este de-ajuns ca hârtia monetă să fie numai ceva mai jos, puțin sub valoarea argintului, ca să se scurgă și argintul, și atunci ajungeți la cursul forțat, - și iată unde ne duce manipulațiunea Băncii și aplicațiunea reală a științei d-lui Stolojan.

D. Anastase Stolojan. D. de Bismarck...

D. P.P. Carp. D-le Stolojan, nu știu ce a zis d. Bismarck monometaliștilor, dar știu ce are să vă zică țara, are să zică că v-a dat supă grasă și că i-ați lăsat apă fiartă *{Aplauze din minoritate).*

Când va veni momentul acela, d-le Stolojan, foarte cu greu aveți să vă apărați cu apostroafele de-altfel foarte de spirit ale prințului de Bismarck, pentru că prințul de Bismarck vorbește pentru acolo și cuvintele lui îl apără pe dânsul, dar nu vorbește aici, și cuvintele prințului cancelar nu te apără pe d-ta aici *{Aplauze din minorite).* Vasăzică, d-lor, noi susținem cum că, față cu nevoile de 14 milioane, cari nu sunt acoperite cu nimic, care are să fie deficitul real în anul viitor, d-voastră trebuie să creați noi impozite, și d-voastră trebuie să introduceți etalonul de aur, care introducere trebuie să coincidieze cu o

remaniere totală a politicii financiare a Băncii; d-voastră trebuie să împiedicați alterarea valutei, care sleiește resursele Statului.

Cred că aceasta va putea face ca anuitate 4.000.000 până la 5.000.000 pe an...

D. președinte al Consiliului, I. C. Brătianu: Și eu cred.

D. P.P. Carp: Și această anuitate pusă în balanță cu paguba de 16.000.000, 17.000.000 care o aveți, și pe care o voi fixa-o, ca să vă plac, și mai jos, la 14.000.000, va da un spor imediat în buget de 9.000.000; și impozitul asupra veniturilor, fără mari iluziuni, cred că se va putea evalua la 1.500.000. Vasăzică, ajungem la 11.000.000 spor real al resurselor Statului, și dacă va mai lipsi 1.000.000 sau 1.500.000, acela ușor se va putea acoperi sau prin remanierea impozitelor existente, sau recurgând la toate impozitele o dată, ceea ce nu va putea fi o sarcină prea grea; încât astfel veți echilibra bugetul; altfel nu-1 veți putea echilibra. Căci sunt convins că dacă veți vota noi resurse fără restabilirea valutei, orișice resurse noi se vor pierde în un adevărat poloboc al Danaidelor, în care aruncați banii contribuabililor și înainte de toate creditul Statului.

Fiind lucrurile astfel, noi suntem în drept de a susține cum că proiectul de buget nu ține seamă de puterea tezaurului public; suntem în drept a susține, mai departe, că nu ține seamă de adevăratele nevoi ale Statului; și, mai departe, suntem în drept a susține că nu ține seamă nici de creditul Statului.

Că un alt sistem nu este posibil, reiese din ultimele cuvinte ale d-lui raportor, care zice: «Se va aplica cum este alocat fără sporire de cheltuieli, cari n-ar mai putea găsi echilibru în resursele bugetare». Vasăzică, d. raportor afirmă că o dezechilibrare a bugetului n-ar mai putea găsi leacul în resursele ordinare.

Ce va să zică aceasta? Va să zică că materia impozabilă este aproape sleită. Și când din nou va avea nevoie Statul ca să facă apel la contribuabili să acopere deficitul acesta, n-are să mai aibă impozitele acel grad de elasticitate care face realitatea să concordeze cu speranța acelora cari pun impozitele.

Eu cred cu d. raportor că este așa; și dacă este așa, atunci nu este alt mijloc pentru echilibrarea finanțelor noastre decât a ridica creditul Statului acolo unde trebuie să se afle, și pentru aceasta nu sunt alte măsuri decât acelea cari am avut onoare să le propun, și cari cred că sunt singurele nemerite.

Vă rog dar, ca de azi înainte, cine va vorbi de etalonul de aur, să nu-i mai ziceți că este foarte lesne de a găsi această idee, că și un copil

zice: dacă argintul n-are valoare, trebuie înlocuit cu aurul; pentru că această idee implică și o reformă complectă a Băncii Naționale; și reclamă înainte de toate un *ce* cu care ar trebui o dată să ne deprindem: reclamă onestitatea burgheză și din partea burgheziei și din partea Statului. Adică precum negustorul se crede dezonorat atunci când o poliță iscălită de dânsul și ajunsă la scadență nu o mai poate onora, tot asemenea și Statul să se creadă dezonorat atunci când iscălitura lui nu mai poate să o onoreze, și prin urmare trebuie să facă toate mijloacele ca să o plătească *(Aplauze).*

Să-mi permiteți, d-lor, acum să lărgesc, cum am anunțat-o, cercul investigațiunilor mele.

După ce am arătat că bugetul nostru este dezechilibrat; după ce v-am arătat că mâine are să vină, într-un mod absolut, dezechilibrarea; după ce am arătat cari sunt singurele mijloace, după părerea mea, cari ne pot scoate din această situațiune, - permiteți-mi acum să vă întreb: în virtutea cărei forțe dețineți puterea? Față cu țara, aveți forța constituțională, fiindcă aveți majoritatea, și nu eu voi contesta majorității acesteia cum că reprezintă țara. Prin urmare, forța constituțională o aveți și în puterea acelei forțe constituționale puteți zice că mențineți puterea.

Nu voi face jocuri de cuvinte și nu voi zice că și contrariul poate să fie adevărat, că adică aveți majoritate fiindcă aveți puterea *(Aplauze din partea minorității).*

Prin urmare, forța legală față cu țara o aveți, dar față cu propria d-voastră conștiință sunteți oare tot atât de tari[9] Cu alte cuvinte: aveți forța morală, sau n-o aveți? Și ca să ne dăm seama de aceasta, trebuie să ne întrebăm: cari sunt elementele cari constituie în ochii unui om conștiincios

legitimarea puterii sale? Prin ce ați dovedit că dețineți puterea pentru că o meritați?

în administrațiune, de mult s-a zis că întreaga noastră administrațiune nu este decât un imens aparat electoral; de mult s-a zis că avem prefecți nu pentru că întrunesc însușirile de buni administratori, dar pentru că au complectă aptitudine electorală. Și ceea ce se întâmplă pentru prefecți, se întâmplă pe urmă și în treptele cele mai de jos, pentru sub-prefecți și pentru primari, așa încât întreaga administrațiune nu este decât un imens aparat electoral. Vasăzică, avem o bună administrațiune, nu o puteți susține; iată deci o ramură de administrațiune publică care nu poate justifica în ochii conștiinței d-voastră deținerea puterii.

Justiția, ați văzut în diferite interpelări în ce stare se găsește, și nu mă uit la cele ce a spus d. Fleva; eu conviu cu d-voastră cum că d-sa a exagerat. Este de față și cred că nu se va mânia; dar decăderea justiției este probată prin zisele d-lui Stătescu, nu prin cele zise de d. Fleva. *(Aplauze din partea minorității).* Nu iau pe acuzator în sprijinul părerii mele, ci iau pe apărător.

Când se manipulează justiția așa cum a recunoscut d. ministru al justiției că se manipulează, atunci nu se poate zice cum că avem o justiție reală în tară, - și nici starea magistraturii nu poate justifica, față cu conștiința d-voastră, deținerea puterii. Ca să vă arăt cum guvernați d-voastră, dați-mi voie să reamintesc o frază memorabilă, despre care, sper, pentru onoarea acestei țări, că va fi, cum zice grecul, un *hapax legomenon,* și că nu se vor mai repeta aceste cuvinte în țara românească.

Când zice d. Stătescu d-lui Fleva: d-le Fleva, erai advocat la drumurile de fier; d-le Fleva, erai advocat la spitalele Brâncovenești; d-le Fleva, erai deputat; d-le Fleva, erai primar, - cum ai putut să ne părăsești? Ce va să zică aceasta? Va să zică că atunci când d. Fleva credea că d-voastră îi plătiți munca și talentul lui, d-voastră credeați că îi plăteați conștiința *(Aplauze din minoritate).* Numai atunci când se zice că conștiința se plătea și trebuie să fie prin urmare conștiința fidelă, numai atunci se pot rosti de pe banca ministerială cuvintele cari s-au rostit *(Aplauze din minoritate).*

De aceea, pentru onoarea acestei țări, eu cred că asemenea cuvinte nu se vor mai rosti de astăzi înainte. Știu că sunt conștiințe cari se cumpără și sunt conștiințe cari se vând; dar un guvern, când el ajunge a crede că toate se plătesc, atunci el crede că toate se cumpără, și este trist pentru o țară să aibă un guvern care se menține pentru că are cu ce plăti și cu ce cumpăra *(Aplauze).*

Vasăzică nici aceasta nu justifică, față cu conștiința d-voastră, deținerea puterii.

Față cu finanțele țării, v-am spus care este starea noastră; față cu instrucțiunea publică, de doi ani de zile vă încercați să introduceți o reformă, și încercările d-voastră au aerul de încercări senile, cari nu vin absolut la nici un

rezultat *(Aplauze).*

Oriunde mă întorc, nu găsesc nimic ce ar justifica, față cu conștiința d-v, deținerea puterii.

Dar se zice: ei bine, d-lor, este drept că țara nu merge bine, este drept, și până la oarecare punct o recunoaștem și noi, dar nu este numai vina noastră. D-voastră voiți și cereți ca în România să aveți o stare de

cultură și de lucruri ca în Franța și ca în Anglia. Apoi credeți d-voastră că în câțiva ani de zile să ajungem numaidecât acolo unde sunt acele țări după o muncă seculară?

Nu sunt așa de nedrept încât să cer aceasta, și recunosc că o mare parte din relele de cari suferim, nu sunt nici din vina majorității, nici din vina minorității, nici din vina opoziținii, nici din a guvernului, ci sunt din vina stării noastre de cultură. Dar dacă recunosc acestea, sunt totodată în drept a afirma că nu faceți nimic ca să ieșiți din această stare și că aveți interes să o mențineți. Și ca să putem vedea dacă faceți ceva, trebuie să ne uităm și la ideile cari vă conduc și la idealurile cari le puneți înaintea acestei țări, ca o țintă finală. Cari sunt ideile, principiile cari vă conduc? De trei ani de zile ziceți că vine o eră nouă; prin ce s-a manifestat acea eră nouă?

D. ministru al instrucțiunii vine cu un proiect de lege asupra instrucțiunii publice, și de doi ani stă acel proiect în dosarele noastre nevotat. D. ministru se zice că are să se retragă și că are să vină un alt ministru la instrucțiunea publică, a cărui misiune are să fie a nu veni cu nimic. *{Aplauze din partea minorității).*

D. Nacu anunță reforma magistraturii, pentru ca să pună pe guvern în poziținne de a se apăra în mod legal contra relelor moravuri ce există în țară. Ideea era salutară, căci e bine să nu ne încredem numai în ministru care zice: voi apăra legea și voi uza de latitudinea ce mi-o dă legea, pentru că, pe de o parte, ministrul se poate schimba, iar, pe de alta, și cel mai conștiincios om nu își poate da seama de propria sa natură și poate face răul fără să aibă conștiința răului ce face. Să vă dau un exemplu: alaltăieri ați văzut pe d. ministru al instrucțiunii afirmându-ne că d-sa nu este un om răutăcios; oare credeți d-voastră? *{Ilaritate).*

Vedeți dar că un om cu toată conștiința se poate înșela, și de aceea cerem ca conștiința umană să fie îngrădită prin lege, pentru că legea reprezintă conștiința generală a unei societăți față cu conștiința individuală a fiecărui dintre noi *{Aplauze din partea minorității).*

Ei bine, d. Nacu anunță reforma magistraturii și d. Nacu trece îndată la finanțe; la justiție vine d. Stătescu, și din 18 luni de administrație cu ce s-a ales? Cu o lege asupra actelor autentice; și întrebat-a d. președinte al Consiliului pe advocații practici, cum a fost făcută și cum se aplică acea lege pentru, ca să vedeți progresul ce s-a făcut?

Ați făcut legea comunală; aceasta încă este atât de defectuoasă, și aceasta trebuie să o spun spre onoarea d-lui președinte al Consiliului, încât d-sa nici n-a voit măcar să o apere.

D. președinte al Consiliului, I. C. Brătianu: Te înșeli.

D. P.P. Carp: Atunci voi retrage cuvântul că n-ați voit să o apărați, dar voi afirma faptul brutal, pe care nu-l puteți tăgădui, că n-ați apărat-o *(întreruperi).*

Noi, conservatorii, cel puțin conservatorii din Cameră, cerem descentralizarea comunală și d-voastră ne dați centralizarea biurocratică, și credeți că corespundeți cu ideile unui partid liberal? *(întreruperi).*

D. ministru de Finanțe, C. Nacu: Mai toate amendamentele opoziționii s-au primit, prin urmare nu este exact ceea ce spuneți *(întreruperi).*

D. P.P. Carp: Va să zică că ori pe ce ramură a activității publice și a vieții intelectuale și morale a Statului ne aruncăm ochii, nu vedem decât neputința, sau, dacă voiți să fiu cu totul parlamentar, voi zice: sterilitatea, și când mai deunăzi v-ați indignat atât de cuvântul *sterilitate,* rostit de d. Fleva, eu cred că ați simțit cu toți că el conține nu numai o apostrofa, dar și un adevăr, și de aceea cutez a zice că l-ați tratat de neparlamentar, pentru ca să uite lumea cât este de adevărat.

Nu, d-lor, o repet, nu vedem progres nicăieri. Nicăieri nu vedem muncă, nicăieri nu vedem nici măcar încercări modeste de ameliorare.

Cu toate acestea, d-voastră vă ziceți că sunteți partidul liberal, și că d-voastră sunteți aci în virtutea principiilor liberale, cu toate că nu numai nu aveți principii liberale, dar încă veniți și acuzați pe toți acei liberali cari, văzând că compromiteți ideile liberale, v-au părăsit și vor să întemeieze adevăratul partid liberal, bazat pe idei liberale întovărășite de o aplicațiune sinceră.

D-lor, am spus, sunt acum opt ani, înaintea Camerei, care este adevărata valoare a partidului liberal național și care a fost adevărata lui misiune în dezvoltarea acestei țări. Adevărata glorie a acestui partid, adevăratul merit al d-lui Brătianu, și nu al d-lui Brătianu cu majoritatea de astăzi, dar al d-lui Brătianu cu aceia cari l-au înconjurat în trecut, și al cărui ultim reprezentat a rămas el, este că au democratizat Statul român, și bine ați făcut, și acesta a fost meritul d-voastră, și aceasta va fi gloria d-voastră în istorie.

Sub punctul de vedere al ideilor liberale însă, nu le-ați avut niciodată, și dacă le-ați avut, nu le-ați aplicat niciodată.

De aceea și pentru d-voastră cestiunile de program sunt cestiuni cu totul indiferente. Vorbea d. Nacu deunăzi, cu zâmbetul pe buze: unde este programul d-voastră? Și avea aerul a crede că program este o operă literară *(Ilaritate),* că program este nu știu ce teorie abstractă. Program pentru mine nu este o elucubrațiune literară. în ochii noștri program va să zică

o promisiune și nimic mai mult, și o promisiune de om onest; aceasta se cheamă program. Când zic: vreau inamovibilitatea magistraturii, nu va să zică că am descoperit America, nu va să zică că am emis o idee generală, ci va să zică că atunci când voi veni la putere, voi introduce inamovibilitatea magistraturii, și dacă nu voi putea să o introduc, să cad *{Aplauze din partea minorității).*

Noi voim monometalismul de aur și modificarea operațiunilor financiare ale Băncii. In aceasta nu am emis nimic nou, n-am spus nici o idee măreață, n-am venit ca reprezentant al științei, ci ca un om onest și am zis. dacă vom veni noi la guvern, o să facem aceasta, și dacă n-o vom putea face, ne vom retrage *{Aplauze din partea minorității).*

Voim descentralizarea în comună. Aceasta vrea să zică: dacă vom veni la guvern, avem să descentralizăm comuna în această țară.

Program? Dar programul este promisiunea de onoare a omului onest. Numai când se va deprinde lumea să creadă că promisiunea scrisă nu este o simplă literatură, ci este cuvântul dat al unui om serios, care va face totul ca să se realizeze; și când nu se va putea realiza, omul onest va ceda altuia puterea, - numai atunci au să se diferențieze partidele politice pe baze serioase. Și de aceea am zis atunci: vechea Stângă și vechea Dreaptă nu mai fac parale în țara aceasta *{Aplauze din partea minorității).*

O dovadă: Principiile de la Mazar-Pașa erau ele un program[9] Nu; pentru ce? Pentru că nu le-ați aplicat *{Ilaritate; aplauze din partea minorității).* Și am spus-o în Cameră: ceea ce ați afișat la Mazar-Pașa era o fanfară de raliare pentru a lua cetatea. După ce s-a luat cetatea, fanfara a rămas fanfară *{Ilaritate).*

Ei bine, credeți d-voastră că partidele se mențin așa? Că

poate un om să vie astăzi cu o idee - inamovibilitatea magistraturii - și să se pomenească a doua zi la finanțe, fără să se știe ce a devenit ideea lui? *{Ilaritate).*

Credeți că poate să vină cineva cu reforma învățământului, și să treacă a doua zi la externe, fără ca ministrul ce-1 va înlocui să știe dacă are sau nu să facă ceva în cestiunea reformei învățământului?

Credeți d-voastră că cu asemenea sistem se dezvoltă conștiința și se formează moravurile cetățenilor români?

Eu cred că nu.

Și când vă întrebați de ce v-au părăsit acei pe care îi acuzați în toate zilele de renegați; apoi pentru aceasta: pentru că nu văd nici o încercare din partea d-voastră a ieși din relele deprinderi ale trecutului *{Aplauze din partea minorității).*

Oameni ai viitorului, ei n-au voit să compromită viitorul pentru un uzufruct de un an-doi *{Ilaritate, aplauze din partea minorității).*

D. președinte al Consiliului, I. C. Brătianu: Au fost oameni cu minte.

D. P.P. Carp: Nu numai cu minte au fost, dar au fost și patrioți. Și știți pentru ce? Pentru că este interesul tuturor oamenilor de conștiință să se introducă în țară deprinderea de a ne diferenția pe idei, iar nu pe oameni.

D-lor, eu unul, conservator, aș dori mult să am adevărați luptători în fața mea, să am adevărați liberali în fața mea; dar nu aș dori să am totdeauna în fața mea falși liberali, pentru cari liberalismul e o etichetă care acoperă orice marfă, chiar cea mai proastă *{Aplauze prelungite din partea minorității).*

Au mai vorbit deputății Al. Xenopol, Al. Djuvara, Em. M. Porumbaru, N. Fleva, Emil Costinescu, și ministrul de Finanțe Constantin Nacu. Bugetul este luat în considerare cu 83 bile albe și 23 negre.

DUPĂ ÎNTRUNIREA DE LA „ORFEU“

Ședința Camerei din 16 martie 1888

în urma întrunirilor publice de protest din partea opoziției și a mișcărilor de stradă ce le-au urmat, deputatul Vasile Lascăr interpelează guvernul asupra măsurilor ce este hotărât a lua pentru a garanta instituțiunile constituționale și libertățile publice din țară, vorbind de atentatul comis de «bande armate» asupra parlamentului, de intervenția gărzii și de asasinatul săvârșit în chiar localul Adunării. Critică atitudinea opoziției, agitațiile ei, cuvântările rostite la întruniri și atacurile îndreptate în contra Regelui.

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, dacă îndrăzneala ar fi suficientă ca să acopere o crimă, guvernul ar fi alb ca omătul *{Aplauze din partea minorității),* dacă numărul ar fi suficient pentru a se asigura impunitatea, multă vreme încă v-ați putea folosi de sacrificiile zilnice pe cari le face d. Lascar, - sunt însă pete cari, o dată căzute pe fruntea unui om, atârnă atât de greu, încât oricare ar fi îndrăzneala lui, încetul cu încetul trebuie să plece capul *{Aplauze din partea minorității)-,* orice va face, de răspunderea finală tot nu este scăpare, și am convingerea că răspunderea aceea va fi mai apropiată decât se poate crede *{Aplauze din partea minorității).*

Eu nu vreau să micșorez cestiunea, așa cum a micșorat-o d. Lascar, care a aplicat rețeta obișnuită, cunoscută de toți, rețetă ieftină și la îndemâna talentului celui mai mic. D. Lascar a început prin a ocărî pe adversari și a continuat prin a se lăuda singur, ajungând astfel la concluziunea, că toate merg bine în țara aceasta *{Aplauze din partea minorității).* Era oare tocmai azi momentul să ni se amintească guvernul conservator? Și era tocmai azi momentul să faceți laudele d-voastră? Eu cred că nu Cred că sunt situațiuni cari sunt mai puternice și mai grele decât oarecari fraze banale pe cari cel mai mic avocățel le poate întrebuința *{Aplauze din partea*

minorității). Ați luptat, ziceți, pentru libertăți; ați vorbit de sacrificii făcute. Aș voi să știu, care dintre d-voastră, afară de unul sau doi, poate d. Chițu și altul, a făcut sacrificii pentru libertăți. Nu, alții au muncit și d-voastră nu vi se cere decât să

aplicați libertățile câștigate de alții *(Aplauze din partea minorității}.* Și dacă ați face aceasta măcar, meritul d-voastră ar fi destul de mare. Dar nu numai că n-ați făcut nimic pentru libertăți, d-voastră, generațiunea tânără din care se compune majoritatea, dar nu aveți nici meritul de a le aplica în mod sincer, - și acuzațiunea adusă minorității, cum că ea compromite libertățile, vi-o întoarcem cu tărie *(Aplauze din partea minorităților).* Libertățile sunt azi compromise de d-voastră *(Aplauze din partea minorității).*

Eu, d-lor, nu sunt liberal, dar dacă aș fi fost vreodată, azi aș cere să se dea ideilor mele altă etichetă, căci cuvântul de liberal în țara aceasta, o spun cu regret, a fost înjosit de d-voastră *(Aplauze din partea minorității).*

D-lor, sunt conservator, dar sunt conservator de acei cari nu se tem de nici una din libertățile noastre publice și constituționale și cari doresc ca toate să rămână în picioare.

Luptă dar, luptă există între noi, dar să nu credeți că numărul singur este suficient, și aș dori ca să vă puteți lăuda mai mult cu faptele decât cu numărul d-voastră. Ei bine, astăzi din partea d-voastră lupta nu mai este pentru principii, ci pentru pofte, astfel încât faptele celor de la putere au ajuns nesuferite *(Aplauze).*

De aceea, d-lor, v-aș ruga să lăsați la o parte pentru astăzi acea rețetă obișnuită pe care a întrebuințat-o d. Lascar și să ne ocupăm de situațiune, astfel cum se prezintă ea.

Mai întâi însă vom spune că și d. Lascar și d. Ferechide au rostit un cuvânt foarte imprudent.

D-lor au zis că Coroana era în pericol.

•Dar cine v-a spus că Coroana a fost un singur moment în pericol și încă în pericol din faptul minorității? *(Aplauze).*

Apoi noi toți aceia cari am fost când poporul sosise înaintea ușilor Palatului, condus de unii din opozițiune, am auzit cum poporul acela striga: trăiască Regele! și: jos Brătianu! Și pe când lumea striga: trăiască Regele! guvernul ordona o șarjă de cavalerie în contra acelei lumi *(Aplauze).*

D. D. Butculescu: Și chiar trăgeați cu focuri în ușile Palatului.

D. P.P. Carp: Apoi Tronul era în pericol când lumea aceea care era adunată acolo striga: trăiască Regele! jos guvernul Brătianu?

Ei, d-lor, nu era Coroana în pericol, ci era în pericol guvernul, și domniile-voastre, îndată ce ați văzut că guvernul este în pericol, ați avut grijă de guvern și v-ați îngrijit mai mult de guvern decât de Tron *(Aplauze).*

Și știți pentru ce sunt în drept să vă spun aceasta? V-o spun pentru că nu v-am văzut dinastici decât numai atunci când ați fost la putere.

Vie vremea aceea să treceți în opozițiune, să vă vedem dinastici, cum am fost noi în timp de 12 ani, și atunci vă vom permite în mod real să vă declarați dinastici *(Aplauze din partea opoziției).* Dar dinastici cu condițiune de a fi la putere, dinastici cu condițiunea de a cumula, dinastici cu condițiunea de a poseda foloase de tot soiul *(Aplauze din partea opoziției),* dinastici cu Angheleștii și Maicanii, - trebuie să nu se mai vorbească de aceasta la noi *(Aplauze din partea opoziției).* De aceea, d-lor, lăsați Coroana, lăsați pe Majestatea Sa unde este, căci cu toții o iubim și o respectăm, și nu în contra Regelui este îndreptată lupta noastră *(Aplauze din partea opoziției).* Tronul este un bun pe care îl revendicăm cu toții, pe care ni-1 însușim și pe care dorim să vă vedem revendicându-1 când veți trece în opoziție *(Aplauze din partea opoziției).*

Lupta între d-voastră și noi este o luptă constituțională și întreaga întrebare este: ieșit-am noi din Constituțiune sau ba? Aceasta era teza care ar fi trebuit să o susțină d. Lascar.

Deschideți Constituțiunea și veți vedea: Constituțiunea garantează ea libertatea întrunirilor publice? Da! Deschideți Constituțiunea și urmați precedentele întrebuințate până acum; permite ea manifesta- țiunile pacinice[7]

O voce: Da.

D. P.P. Carp: Da; și dați-mi voie să vă spun că avem și încurajarea guvernului în această privință, prin organul d-lui Ferechide. D-sa a zis: manifestați-vă pacinic cât veți voi; noi nu vă vom împiedica.

Ei bine, am văzut...

D. ministru de Culte și Instrucție Publică, ad-interim la Interne, C. Nacu: Atacați poliția.

O voce: Este neexact.

D. P.P. Carp: D-lor, iată ce s-a petrecut. A fost o

întrunire la [sala] Orfeu. Fost-a ea în condiții constituționale sau nu? Da, a fost, nu puteți să contestați aceasta.

în ziua acea - și presupun ca să acopere întrucâtva vocea propriei sale conștiințe - guvernul ordonase să i se ofere un banchet. *(Aplauze din partea minorității, zgomot).* Ei bine, ordonase, dacă voiți, să se ofere un banchet spontaneu. *(Protestări, ilaritate).* Lumea, de! ce voiți? mintea omului e curioasă - lumea și-a zis: apoi acum vreme de banchet este[7] Și parte dintre cei de la întrunire au voit să meargă să împiedice acest banchet spontaneu... Nu voi enunța nici un fapt care nu-1 voi

putea proba. Atunci a venit minoritatea aceasta de aicea, care este revoluționară, după d-voastră...

O voce: Când ați dat banchet pentru Oroveanu nu v-a împiedicat nimeni.

D. P.P. Carp: A venit minoritatea și a zis: oamenilor, nu împiedicați pe acești domni de a bancheta. Noi vom face joia viitoare banchetul nostru, și credem că populațiunea, prin adeziunea ce va da acestui banchet, va dovedi țării întregi că Capitala este cu noi. *(Aplauze din partea minorității).*

Ce? Ar fi fost neconstituțional să lupte cineva pentru a dobândi adeziunea Capitalei? Credeți d-voastră aceasta? Eu cred că nu. Când minoritatea se luptă pentru a obține adeziunea Capitalei, nu face nici un act neconstituțional.

Ei bine, lumea a urmat consiliul minorității și a vroit să se ducă acasă. Atunci deodată a fost atacată și din frunte și de la spate *(Aplauze din partea minorității),* atacată, domnilor, fără somațiune legală *(Aplauze din partea minorității).* Au fost răniri făcute cu sabia, și s-a întâmplat faptul, care-1 denunț, că un procuror, anume d. Paraschivescu, a zis unui ofițer: de ce dai în lumea dezarmată? Și ofițerul i-a răspuns: N-am să iau ordine de la d-ta. *(Aplauze din partea minorității).*

Ei bine, lumea aceasta, pe care o tratați de revoluționară, rănit-a ea pe cineva? Arătatu-s-a vreo armă? Nu. Ea, care ieșind pacinic de la o întrunire permisă de Constituție, s-a văzut atacată, la cine a trebuit să se plângă? A trebuit să se plângă la acela care, el, în ultima instanță, trebuie să facă dreptate în țara aceasta.

Dovadă că lumea aceasta era dinastică, e că toți într-un glas au zis: haide să ne plângem la Rege! - Pe vremea aceea eu, care nu fusesem la întrunirea de la Orfeu, veneam pe podul Mogoșoaei și ajungând pe piața teatrului am întrebat ce este? Pe piața teatrului erau peste 100-150 de oameni, cari nu făceau absolut nimic, nici nu zbierau, nici nu urlau, cum s-a zis de d-nii miniștri. Am întrebat ce este? Un amic al meu îmi răspunse franțuzește:

«On a sabre le peuple en sortant de la reunion, sans sommation prealable, et les deputes de I 'opposition ont ete se plaindre au Palais».

Atunci mi-am zis: dacă deputății sunt la Palat, să mă duc și eu să văd; și atât de puțină lume era pe piață, încât am putut străbate lesne distanța și ajunge pe treptele scării Palatului. Atunci, pe la orele 7 1/2, recunosc că lumea aceea din cinci în cinci minute striga: Ura! Trăiască Regele! Trăiască România! Jos Brătianu! Deodată se auzi tropot de cai și un escadron de jandarmi în treapătul cel mare, cu sabia scoasă, atacă

mulțimea. Lumea atacată se desparte în două: una se abate spre corpul de gardă, cealaltă spre scara Palatului și împinsătura mulțimii sparge geamurile la ușa Palatului. *(Aplauze).*

D. ministru de Interne: Să se treacă aplauzele d-voastră dinastice!

D. V. Epurescu: Dacă intra și în Palat?

D. P.P. Carp: Dacă ar fi voit, ar fi putut, dar nimeni nu s-a gândit măcar la aceasta, atât era în simțul tuturor că eram acolo ca să ne plângem, iar nu pentru altceva.

Escadronul de cavalerie atunci se întoarce și vrea să facă o a doua șarjă, ies însă un general și doi coloneii și le spun: Stați, ce faceți? De ce nu întrebuințați formele legale? Atunci vine un procuror, dă ordin să sune de două ori din trâmbiță și face somațiunile legale; escadronul de cavalerie înaintează la pas și, în cinci minute, fără nici o dezordine, toată mulțimea s-a depărtat. *(Aplauze).*

Apoi aceasta e revoluțiune?

O voce: Cine v-a spus aceasta?

O altă voce: D-voastră voiți să-i dați greutatea aceasta.

D. P.P. Carp: Cuvântul a fost întrebuințat de dumneavoastră.

D. Munteanu: Răscoală, nu revoluțiune.

D. P.P. Carp: Primesc corecțiunea, cu atât mai mult cu cât în adevăr revoluțiune nu e un cuvânt românesc.

Manifestări pe stradă au fost, da, dar toate manifestările se fac pe stradă.

Eu am asistat la Berlin la o manifestare, unde toată piața Palatului era plină de lume și nu ca la noi, dar plină așa încât nu putea să cadă un ac la pământ. Regele de atunci a ieșit în balcon și a vorbit poporului.

Nimeni nu s-a gândit să atace publicul, deși nu aveau

libertățile constituționale ce le avem noi, nimeni nu a vorbit de răscoală, pentru că nu s-au depășit limitele drepturilor cetățenești.

Vrea să zică, d-lor, până acuma nu era nimica.

A doua zi dimineața venim la Cameră, dar mai nainte de a veni la Cameră se petrecuse următorul incident:

în urma aplicării libertăților câștigate de d. Lascar, ceruse d. Vernescu o audiență la Majestatea Sa, ca să se plângă de cele întâmplate. Ieșind de la această audiență, d-sa s-a dus să raporteze cele vorbite colegilor săi din minoritate.

Nu știu ce s-a vorbit, căci nu am fost la acea întrunire, și nu mă privea pe mine; dar, după raportul d-lui Vernescu, deputății, fiind deja adunați, au pornit împreună spre Cameră.

Atunci poporul a început să-i urmeze; din toate ulițele, pe unde treceau, s-a aglomerat lumea și deputății au ajuns la Cameră întovărășiți de o mulțime destul de mare.

Credeți acum d-voastră că e anti-constituțional ca un număr de deputați să fie întovărășiți de un număr de cetățeni pacinici? *{Ilaritate, întreruperi).*

Când se apropie de Cameră, armata era în curte, înșirată de la clopotniță încoace, și la acest moment al cuvântării mele aș întreba pe d. președinte: din al cui ordin a venit armata?

D-le președinte, eu cred că ar fi bine să recitim Adunării paragrafele privitoare la atribuțiunile președintelui, și dacă nu mă înșel, aceste paragrafe sunt 55 și 56 din Constituțiune.

Ați avea bunătatea să dau citire acestor articole?

D. vice-președinte: Cu cea mai mare plăcere, d-le orator.

D. P.P. Carp: D-le președinte, art. 55 și 56 din Constituțiune zice:

Art. 55. Fiecare din ambele Adunări are dreptul exclusiv de a exercita propria sa poliție prin prezidentul ei, care singur *după încuviințarea Adunării* dă ordine gardei de serviciu.

Art. 56. Nici o putere armată nu se poate pune la ușile sau în jurul uneia sau alteia din Adunări*fără învoirea ei.*

Dat-a cineva din d-voastră vreun vot, vreo învoire oarecare?

Domnilor deputați, vorbiți de Constituțiune, vorbiți de libertăți; vă citesc Constituțiunea și nu vă cer decât aplicarea ei.

Când vin acei deputați, deodată se văd atacați de forța armată...

Domnul Corjescu a primit lovituri.

D. C. Corjescu: Da, am fost lovit.

Voci: Și noi am fost loviți.

D. P.P. Carp: Ați auzit, până a nu primi acele lovituri de la soldați, vreo bătaie de tobă, sau vreo somațiune?

D. C. Corjescu: Nu.

Voci: Nu - nici una.

D. Andrei Vizanti: Și procurorul a fost lovit *(Zgomot).*

D. Emil Mavrocordat: Procurorul a fost lovit [de] față cu mine *(Zgomot).*

D. P.P. Carp: Vă rog, domnilor, nu faceți zgomot, fiindcă am să vă citesc legea:

«O batere de tobă anunță sosirea agentului; acesta somează să se risipească. Somațiunea e precedată de o bătaie de tobă.

Dacă această somațiune rămâne fără efect, o a doua somațiune precedată de o bătaie de tobă este făcută de agent.

Dacă mulțimea este fără arme, agentul, după întâia bătaie de tobă învită pe cetățeni a se risipi; dacă nu se retrag, li se mai fac două somațiuni pe rând. în caz de neîmprăștiere, mulțimea este răspândită prin forță».

Constat dar un fapt, cum că s-a atacat mulțimea fără somațiunile legale, nici mai mult, nici mai puțin.

în urma acestui atac făcut în contra legii, făcut în contra garanției pe care o dă legea poporului împotriva întrebuințării puterii brutale a unei arme, ce a fost încredințată armatei nu ca să dea în popor, ci în inimic... *{Aplauze din partea opoziției),* și despre care se admite că numai o tristă necesitate îți impune întrebuințarea ei în propria ta țară, prescriind legea cum are să se facă aceasta.

Ei bine, mă cred în dreptul de a zice că legea s-a călcat și că nu s-au îndeplinit formalitățile cari trebuiau să preceadă atacul, și fără cari formalități trupa nu are voie să dea...

D. G. Vernescu: Atunci este asasinat.

D. P.P. Carp: Ai dreptate, d-le Vernescu, este un asasinat.

Legea cere aceste formalități, întâi, ca garanție în contra abuzului puterii, al doilea, pentru că pot să fie între acei oameni mulți nevinovați, cari se află acolo numai ca curioși, și aceia nu trebuie să fie surprinși de gloanțele puterii armate, căci gloanțele nu știu în cine lovesc, și nevinovatul este atins ca și vinovatul. De aceea trebuie să se dea de știre, ca să știe simplul curios că trebuie să se retragă.

D. președinte: Constat, d-le Carp, că suntem cu totul de acord și avem norocirea de a nu deplânge nici un nenorocit omorât de armă de soldat. *{Aplauze din majoritate; contestări și protestări din minoritate).*

D. P.P. Carp: D-le președinte, ați văzut cu ce iubire de adevăr și de echitate vorbii și că nu atingem decât neaplicarea constatată de către noi toți atât a Constituțiunii, cât și a regulamentelor militare *{întreruperi).*

Voci: Ești rău informat.

D. Vizanti: După ce s-a tras cu revolverul *{Zgomot, contestări).*

D. N. Nicorescu: Toate acestea au fost cu intențiune făcute ieri de către d. general Leca: a fost un cuvânt de ordine.

O voce: Aceasta este o infamie *{Zgomot).*

D. V. Epurescu: D-le Vernescu, eu am mari bănuieli asupra d-tale și am s-o dovedesc; în public ți-o spui aceasta. Din casa d-tale a pornit omorâtorul în contra mea *{Râsete).*

D. G. Vernescu: Ești prea mare om ca să încep 'cu d-ta. *{Ilaritate în minoritate).*

D. V. Epurescu: începi cu cei mici ca să ajungi la cei mari. Cu toate acestea sunt mai mare decât d-ta și am poate ceva mai mult decât d-ta. *{Ilaritate, zgomot în minoritate).*

D. P.P. Carp: Ați văzut, d-le președinte, că n-am spus nimic asupra celor spuse de d. Lascar, și voi aștepta să se pronunțe justiția, ci m-am pronunțat numai asupra acelor puncte în cari nu aveam nevoie să aștept justiția.

Ce s-a făcut la Orfeu o știu, n-am nevoie să aștept justiția. Ce s-a făcut pe piața Palatului, o știu, n-am nevoie să o spuie justiția. Ce s-a făcut ieri aci, pe când deputății veneau și pe când soldații îi urmăreau cu patul puștii, o știu, n-am nevoie de a mi-o spune justiția. Ceea ce spun, e din vedere.

După scena aceasta, care, cum știți, s-a terminat cu nenorocirea pe care cu toții cred că o deplângem, s-au dus deputății pe acasă. Lumea din București aflase ce s-a întâmplat aci, și mergând acasă, am văzut pe oameni stând pe dreapta și pe stânga stradei și privind, - iarăși lume pacinică, care se uita la noi cum mergeam. Deodată, iar, fără nici un soi de somațiune, vine un escadron de cavalerie, la patru ore fără zece minute, și atacă cu sabia scoasă pe mulțime și rănește oameni. *{Aplauze din minoritate).* Atunci d. A Marghiloman se duce și ia pe procuror și-i zice: d-le procuror, iată ce se face.

D. D. Munteanu: Unde este mortul acesta?

D. A. Marghiloman: La spital.

D. P.P. Carp: Lumea aceea care sta în dreapta și stânga pe stradă, era lume de răscoală? Pentru ce a fost atacată, fără ca să se facă somațiunile legale? Iată cum aplicați libertățile câștigate de d. Lascar. *{Aplauze din partea minorității).* Dar atunci vă întreb: pentru ce toate acestea? Să vă spui eu.

Ați pretins toată viața d-voastră că aveți țara cu d-voastră, și că numai d-voastră sunteți populari. Deodată semne neîndoioase vă prevestesc că această popularitate se pierde. *{Aplauze din minoritate).* în loc să reintrați în conștiința d-voastră și să vă întrebați pentru ce nu mai aveți popularitatea de mai-nainte, în loc să începeți a studia puțin greșelile făcute, d-voastră căutați alte cauze, căutați alte motive pentru acele semne ale neîncrederii țării. De aceea, față cu alegerile, v-a trebuit acea acuzațiune de corupțiune,

v-a trebuit acea acuzațiune, pentru că altfel trebuia să ziceți, să recunoașteți, că o parte imensă a țării acesteia s-a pronunțat din convingere în contra d-voastră. *{Aplauze).*

D-voastră nu admiteți aceasta, nu voiți să faceți o cercetare de conștiință, să vă dați seama de greșelile comise, d-voastră negați

greșelile, și fiindcă afirmați că sunteți perfecți, trebuie să fie răi ceilalți. *{Aplauze din minoritate').*

Nu a fost însă de ajuns să acuzați alegerile minorității de corupțiune. Vă trebuia mai mult; vă trebuia și aureola, cum că Tronul este amenințat și că voi sunteți fidelii apărători cari l-ați scăpat. Atunci v-a trebuit răscoala, și atunci v-a trebuit înăbușirea sângeroasă a acestei răscoale. Aceasta ne explică de ce la Orfeu ați dat cu sabia în populațiunea pacinică, aceasta ne explică șarja de cavalerie de la piața Palatului, chemarea armatei de linie la ușa Camerei.

Pe cine voiți să înșelați?

Pe nimeni, și rău faceți că vă legănați în strania și periculoasa iluziune că murdăria se poate spăla cu sânge. *{Aplauze din minoritate).*

De aceea, d-lor, nu vorbiti de libertăți amenințate; nu noi le amenințăm. D-voastră le amenințați. Nu ne vorbiți de pericolul Coroanei. Vă asigur că ea nu a fost nici un moment în pericol... *{Aplauze din minoritate).* Vorbiți-ne mai degrabă de modul cum guvernați; vorbiți-ne mai degrabă de furniturile armatei; vorbiți-ne de modul cum se administrează Banca și finanțele țării; vorbiți-ne de administrația prin județe; vorbiți-ne de toate acestea, căci acolo sunt interesele țării în joc, și ele, după convingerea mea, vor fi periclitate pe câtă vreme vor sta în mâinile d-voastră. *(Aplauze din minoritate).*

Acestea am avut de zis, d-lor, și le-am zis, credeți-mă, cu o adâncă convingere și cu atât mai multă libertate cu cât chiar în aparența de culpă ce voiți să aruncați asupra opoziținii-unite, eu nu pot să fiu implicat; se știe că eu nici la întrunirile lor nu mă duc; se știe că acțiunea mea este paralelă cu a lor, și cer să declare d-lor singuri, dacă aceste linii paralele au gândit un singur moment măcar să se

întâlnească.

D. Eug. Stătescu *întrerupe...*

D. P.P. Carp: Ei, d-le Stătescu, sunt două soiuri de scopuri cari se pot urmări. Sunt scopuri pe cari le urmărim având intenţiuni criminale, şi sunt scopuri cari câteodată le urmărim cu cele mai bune intenţiuni, dar cari au rezultate mai criminale decât planurile cele mai infernale. *{Aplauze).*

Eu nu v-am întrebat ce scopuri urmăriţi când guvernaţi astfel cum guvernaţi; nu v-am întrebat ce scopuri urmăriţi când sugrumaţi libertăţile publice *{Aplauze)',* nu v-am întrebat în al cui serviciu sunteţi atunci când voiţi să faceţi ca nemulţumirile să crească în această ţară, încât să ajungă acolo unde Dumnezeu ferească să ajungă.

De aceea nu ne faceți procese de intențiuni, precum noi nu vă facem. Scopul pe care-1 urmărim e cunoscut, el e cuprins în declarațiu- nile noastre, aci în ședință publică, față cu țara, și l-am făcut cunoscut, și nu cred că ne-au lipsit nici claritatea, nici francheța.

Afirm ca și adineaori, că ceea ce am zis astăzi am zis-o cu adâncă convingere. Cred că astfel cum se guvernează această țară, ea nu poate să meargă înainte; nu poate să meargă, credeți-mă, spre bine; nu poate, o repet terminând, și veți vedea-o în curând. *{Aplauze prelungite din partea opoziției).*

Mai iau cuvântul ministrul Cultelor și ad-interim la Interne Constantin Nacu, deputății George Panu, I. Villacrose, Vasile Morțun. Se propune următoarea moțiune: «în urma atentatului îndreptat în contra parlamentului, Camera, ascultând interpelarea deputatului Vasile Lascăr, ia act de declarațiunile guvernului și hotărâtă a-i da tot concursul pentru menținerea ordinei și legalității, precum și pentru apărarea institu- țiunilor țării și siguranța Statului, trece la ordinea zilei». După ce vice-președintele citește o scrisoare a deputatului Nicolae Fleva, se dă cuvântul deputatului G. Panu. A doua zi iau parte la discuții deputății N. Blaremberg și G. Panu, cari cer eliberarea celor doi deputați (N. Fleva și N. Filipescu) arestați; mai vorbesc N. Dimancea și ministrul de Justiție Dimitrie Giani. Minoritatea propune două moțiuni relative la punerea în libertate a deputaților N. Fleva și N. Filipescu. Ambele moțiuni au fost respinse în ședința din 18 martie. în urma tensiunilor politice și sociale, guvernul I. C. Brătianu demisionează în 19 martie; peste câteva zile se formează un guvern conservator-junimist condus de Theodor Rosetti; P.P. Carp - ministru de externe.

PROGRAMUL [JUNIMIST AL] NOULUI GUVERN

[„REFORMAREA INTERIOARĂ A PARTIDELOR ȘI A STATULUI ROMÂN“]

Ședința Camerei din 28 martie 1888

După căderea guvernului liberal urmează noul Minister compus din Theodor Rosetti, președinte al Consiliului și ministru de Interne, P.P. Carp, ministru de Externe, Menelas Ghermani, ministru de Finanțe, Alexandru Marghiloman, ministru de Justiție, Titu Maiorescu, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice și ad-interim la Agricultură, Industrie și Domenii, gen. Constantin Barozzi, ministru de Război, Alexandru Știrbei, ministrul Lucrărilor Publice. La diferitele interpelări asupra programului răspunde

D. P.P. Carp, ministru de Externe: Domnilor deputați, după ce au vorbit d-nii Panu, Blarembeng și Grădișteanu, credem că situațiunea e destul de desemnată, pentru ca să poată și guvernul să ia cuvântul și să dea un răspuns la invitațiunea ce i-a făcut d. Petre Grădișteanu: de a se rosti față cu Parlamentul, în toate amănunțimile, asupra intențiunilor sale.

Voi cerceta atacurile îndreptate contra noastră în rândul în care au fost făcute: voi începe cu d. Panu.

D. Panu ne-a făcut întâi imputarea că suntem un grup mic.

Da, suntem un grup mic. Dar știți care este cauza principală pentru care suntem un grup mic?

Cauza principală este că nu am voit nici o coalițiune. Dacă am fi voit și noi să ne coalizăm, nu am fi fost un grup mic, am fi fost și noi, ca opozițiunea-unită, un grup însemnat ca număr. Nu am voit însă coalizarea cu opozițiunea-unită, pentru că ea nu era decât o imensă negațiune, și oricât de numeros ar fi un partid care se află în condițiunile opozițiunii-unite, el tot mic rămâne.

Am fost acuzați cum că principiile noastre sunt principii autoritare; că noi avem să guvernăm cu Regele și cu dorobanțul; că aceasta este lozinca noastră, a noului guvern.

Eu, d-lor, m-am mirat întotdeauna cum în țara aceasta

se pot crea legende cu o ușurință așa de nepomenită. Una din aceste legende este: Regele și dorobanțul, și vă rog să judecați la ce se reduce ea.

De pe banca aceasta, cu ocaziunea unei discuțiuni, se susținuse că d. Brătianu făcuse regatul, făcuse neatârnarea, și atunci am luat cuvântul și am zis: regatul, neatârnarea, mi se pare că, în primul rând, dacă au fost făcute, meritul revine Regelui, care a luat inițiativa; revine dorobanțului, al cărui sânge generos a curs pe câmpiile Bulgariei. Atât am zis, și din acest cuvânt, despre care nimeni nu poate contesta că nu conține decât un adevăr istoric, s-a dedus că aș vrea să guvernez cu Regele și cu dorobanțul!

Dacă pe această bază voiți să refuzați încrederea, liberi sunteți; numai, vă asigur, că atunci când bazele neîncrederii sunt lipsite de adevăr și de temei, nu noi ne vom preocupa de această neîncredere, căci ea n-are nici valoarea, nici puterea morală.

Am mai fost acuzați că suntem numai niște curtezani, și ni s-a atras atențiunea asupra tristei sorți a unui curtezan care se vede înlăturat de un curtezan și mai curtezan. Dar pericolul curtezanilor Coroanei nu este tot același ca pericolul curtezanilor poporului? Dacă este un curtezan care poate să întreacă pe altul, cine vă spune d-voastră că un agitator nu poate să fie întrecut de un alt agitator? Dacă un curtezan promite că va merge mai departe cu servilismul, cine vă spune d-voastră că un alt agitator nu va merge mai departe cu promisiuni mai falacioase către popor, arătându-i un ideal ce nu se poate ajunge niciodată, făcându-i promisiuni cari să-1 suie pe pavăză, dar cari față cu realitatea nu sunt decât niște amăgiri tot așa de periculoase ca și periculele aduse de curtezani?

Da, o recunoaștem, nu suntem populari, dar sunt două soiuri de popularitate: este popularitatea promisiunilor, popularitatea speranțelor deșteptate. Acea popularitate n-am căutat-o și n-am râvnit-o niciodată. Este însă popularitatea faptelor îndeplinite; aceea o ambiționăm, și avem convingerea fermă că, intrați nepopulari în guvern, vom ieși populari, contrar cu alții, cari au intrat populari și au ieșit nepopulari *{Aplauze).*

Ni se zice că nu vom face alegeri libere, și că nu vom face alegeri libere pentru că amorul propriu al nostru este în joc, și că, știind că cu alegeri libere nu vom veni decât vro 15 în Cameră, suntem nevoiți a întrebuința mijloace permise și

nepermise, ca să nu fim ridiculi.

Dar în ce amorul propriu al nostru ar fi el vătămat, când nu 15, ci numai 3 am ieși, dar când Camera ar fi totodată obligată să recunoască ceea ce nu s-a văzut încă, adică alegerile libere *{Aplauze),* așa de libere încât nu au venit decât trei junimiști, au fost dat să se vadă sub guvernul acesta, - în ce amorul nostru propriu ar fi jignit, d-le Panu? *{Aplauze).*

Prin urmare, toate prognosticurile trase că noi nu suntem populari astăzi, și că vor veni alții ca să ne dea afară, toate acestea nu sunt puse înainte decât ca să ne arate că d. Panu nu are încredere în noi.

Aceasta o știam.

Oare principiile d-lui Panu sunt identice cu ale noastre? Și dacă nu sunt identice, de ce se miră că n-am încredere în d-sa, și de ce m-aș mira că d-sa n-are încredere în mine, și de ce se miră că nu facem nimic, absolut nimic, ca să obținem încrederea d-sale?

De aceea, d-lor, argumentele aduse de d. Panu nu sunt de natură a face să reiasă adevărul susținut de d-sa: că noi nu reprezentăm nimic.

Mai zicea d-sa: dacă ni s-ar fi dat măcar un Minister neutru, tot n-ar fi nimic; dar nici măcar Minister neutru nu sunteți.

Aș vrea să vă întreb: ce înțelegeți prin Minister neutru? Oare ar fi un Minister neutru acela în care ar fi reprezentate toate partidele? Desigur că nu. Pentru că atunci acel Minister ori ar trebui, în mijlocul alegerilor, să se dezbine, ori a doua zi de alegeri ar trebui să cază față cu dezbinarea ce ar trebui să se ivească.

Un Minister însă care nu ar aparține la nici unul din partidele în luptă, ar fi un Minister neutru, și sub acest punct de vedere credem că sunteți satisfăcuți, căci nu aparținem nici opoziției unii-unite, nici majorității. D-nealor au voit să zică altceva: au voit să înțeleagă prin neutru, un Minister nepărtinitor. Ei, aceasta vă făgăduim, nepărtinitori avem să fim, și, fiindcă e foarte ușor a făgădui, vă rog să nu țineți seamă de făgăduielile noastre, să ne așteptați la fapte, să ne judecați pe urmă dacă am fost un Minister nepărtinitor sau

ba.

D. P Grădișteanu: Faceți dizolvarea.

D. P.P. Carp, ministru de Externe: Voi ajunge și la cestiunea dizolvării.

A venit pe urmă d. Blaremberg și principalele sale imputări au fost că suntem un Minister personal și că garantăm impunitatea guvernului trecut.

La prima imputare a adăogat însă d. Blaremberg un *ce,* care a rupt vârful acuzării d-sale: domnia-sa de 22 de ani se luptă contra guvernelor personale. Apoi, dacă guverne personale au fost guvernul d-lui Iepureanu, guvernul d-lui Crețulescu, guvernul d-lui Catargi, guvernul d-lui Brătianu, dacă guverne personale de 22 de ani, și numai guverne personale s-au succedat în țara aceasta, suntem în drept a ne întreba: apoi așa să fie? Fost-au totdeauna guverne personale în tara aceasta, sau d-lui Blaremberg i se întâmplă ceea ce i s-a întâmplat în poveste unui fiu de rege, la nașterea căruia toate zânele au venit și i-au dat câte o

calitate: una l-a făcut frumos, alta instruit, o a treia elocinte, a patra onest, și a venit și una răutăcioasă și i-a făcut un dar care a anulat pe toate celelalte, i-a dat un caracter totdeauna nemulțumit.

D. N. Blaremberg: Cer cuvântul în chestie personală!

D. P.P. Carp, ministru de Externe: Garanție de impunitate pentru guvernul trecut?

Noi, în această privință, - și această declarațiune o fac în numele întregului guvern - credem și nu ne vom depărta un singur moment de această credință, că în politică greșalele se îndreptează, dar nu se răzbună. Dacă d-voastră credeți că, în țara aceasta, la fiecare răsturnare de guvern are să se ajungă la răzbunare și pedeapsă, dacă credeți că pentru fiecare greșeală politică să fie, în afară de răspunderea morală, în afară de pierderea puterii, și o răspundere care atrage după sine pedeapsa, - dacă d-voastră voiți să aruncați țara într-o confuziune și convulsiune nepomenită, declar că nu noi ne vom deda la un asemenea joc.

A atins d. Blaremberg și politica exterioară, zicând că d-sa în nici un caz, chiar dacă s-ar face disoluțiunea, n-ar putea să ne dea încrederea d-niei sale. Eu m-am întrebat totdeauna pentru ce? Și aci ne aflăm față iarăși cu o legendă, față cu legenda politicii germane. Noi ne întrebăm pentru ce această politică germană a luat un aer așa de teribil, încât fără să dea nimeni nici o explicațiune, totuși să se zică: a! sunteți pentru politica germană, sunteți niște adevărați trădători! Politica germană, d-lor, e caracterizată mai ales prin faptul că guvernul german face cât se poate mai puțină politică externă. Vă pare poate aceasta un paradox; cu t.oate acestea e strictul adevăr.

Toate războaiele purtate de principele Bismarck au fost războaie de politică internă și pe care nu le a făcut decât numai pentru ca să înlăture piedicile aduse la constituirea imperiului german; încolo, a căutat cu cea mai strictă prudență să asigure pacea de care Europa are nevoie. Aceasta e caracteristica politicii germane și noi ne întrebăm: de avem noi nevoie, noi care avem un teritoriu ce poate hrăni de trei ori mai multă populațiune decât are, noi care, mărindu-ne resursele, am putea îndoi puterile Statului român fără nici o acțiune exterioară; de ce avem noi nevoie, dacă nu

de pace?

Trebuie dar să ne asociem cu cei cari au lucrat totdeauna pentru liniștea și pacea necesară prosperității și măririi poporului român. Aceasta e politica germană și în acest sens guvernul actual e pentru politica germană, pe care a recunoscut-o și d. Brătianu, cu un tact ce trebuie să aibă aprobarea noastră și n-am avut nici un motiv de a nu-i da,

chiar fiind în opozițiune, întreaga mea aprobare pentru o politică atât de conformă cu adevăratele interese ale țării.

Viu acum și la cestiunea programului. Am uitat însă un lucru, un act de politeță: am uitat să mulțumesc d-lor preopinenți pentru testimoniul de bună purtare în viața noastră politică și privată ce au binevoit a ni-1 da.

în această privință eu, care sunt de părerea d-lui Grădișteanu, zic că era inutil acest testimoniu, pentru că noi credem că onestitatea politică și privată nu e un merit, ci o datorie; condamnăm acolo unde nu o găsim, dar când o are cineva, nu zicem decât: *cet homme a fait son devoir.*

După ce ni se dă acest testimoniu de bună purtare, ne vedem apoi acuzați de o mulțime de rele, cari infirmă până la un punct oarecare greutatea și, dați-mi voie să spun, chiar sinceritatea acestei politețe făcute mai înainte.

Cestiunea de program? Apoi da, este evident că Ministeriul are programul său; că acest program e cunoscut, dar poate nu de d. Grădișteanu.

D-sa în tot programul junimist n-a văzut decât majoratul țărănesc, o idee personală a mea și care n-a figurat niciodată în programul partidului.

Fiindcă ni se vorbește de programul junimist, să vedem care e acest program. Noi vrem inamovibilitatea în magistratură, conform cu elementele serioase ce le avem la dispoziținea noastră, și în această privință cred că inamovibilitatea Curților de apel, întovărășită cu o îmbunătățire materială simțitoare, face magistraturii o poziținue atât de înaltă, atât de bună, încât magistratura devine o carieră serioasă.

în materie de finanțe, am recunoscut totdeauna și recunosc și astăzi, că sub punctul de vedere pur bugetar,

gestiunea fostului guvern a fost bună și echilibrarea bugetelor a fost făcută în mod serios. Am zis însă că această echilibrare aveți să o zdruncinați prin politica financiară și prin modul cum d-voastră regulați creditul Statului, prin modul cum administrați Banca, prin modul cum ați produs alterarea valutei, alterare plină de pericole pentru noi.

Se îndoiește cineva dintre d-voastră când dăm asigurarea formală că avem să regulăm această cestiune? Și cine se îndoiește despre aceasta, va vedea că îndoiala în curând va fi fără temei.

Ce mai voim noi? Voim întinderea pe o bază mai mare a proprietății mici; voim legea comunală, nu știu dacă e liberală sau conservatoare, dar o lege comunală care dă comunei o neatârnare mai mare decât cea de astăzi.

Voim, în meserii, ca poziția lucrătorilor să fie apărată conform cu cerințele cele mai moderne ale legilor celor mai înaintate. In instrucțiunea publică, principiile d-lui Maiorescu, principii cari nu plac d-lui Grădișteanu, dar cari au fost reluate în legea d-lui Sturdza, ne par serioase și sănătoase și le vom supune discuțiunii viitorului Parlament.

Mai voim descentralizarea administrativă, căci neatârnarea județelor este astăzi nulă.

Din toate aceste lucruri, unul singur ar fi suficient în alte țări ca să se razime partidele pe dânsul. Este deci un program serios, a cărui realizare cere o muncă îndelungată și pe baza cărui se pot forma noile partide.

Că vechea Dreaptă și vechea Stângă, în forma lor actuală, aparțin mai mult istoriei decât realității prezentului, este lucru care nu va apare ca nou în gura mea.

Noi formațiuni trebuie să se producă pe baze de legi pozitive, de idei nu doctrinare, de idei ce nu stau în aer, dar de idei practice și bine codificate, - aceasta a fost totdeauna părerea noastră, și când întreabă d. Panu, cu ce vă prezentați țării când aveți să formați partidul? îi răspundem: cu acestea avem să ne prezentăm țării, pe baza lor se poate precede la reformarea interioară a partidelor și a Statului român. Cine le va admite, va fi cu noi, și cine nu le va admite, va fi în câmpuri adverse. Noi nu ne vom schimba părerile noastre, dar nici nu vom căuta să impunem Parlamentului viitor idei pe cari le va repudia. Aceste cuvinte ne aduc în mod firesc la chestiunea dizolvării.

Toți oratorii cari m-au precedat au zis să procedăm la disoluțiune și să o facem imediat. Cred că nu zic un *ce* care ar putea mira pe vreun membru din acest Parlament, dacă susțin că, cu acest Parlament, guvernul actual nu poate să întreție relațiuni îndelungate și că ori Parlamentul, ori guvernul trebuie să se retragă. Naște întrebarea: ce era prudent, ce era mai patriotic? Să facem dizolvarea astăzi, adică în mijlocul unei agitațiuni nemaipomenite în țară, sau să o facem mai târziu? Chiar Coroana a trebuit să-și pună întrebarea: când și-ar da seama mai bine de adevărata voință a țării, atunci când pasiunile sunt întărâtate, sau atunci când agitațiunile vor fi [fost] liniștite, pentru ca să se știe care este voința bine cugetată și bine cumpănită a națiunii.

Că avem să procedem la dizolvarea acestei Camere, este un fapt asupra căruia nu poate fi nici o îndoială, și mesajul regal care va închide această Cameră va adeveri cuvintele ce vi le spun acum. Vă

repet însă, că în momentele de înfierbântare în cari se află țara, noi n-am crezut că este bine să procedem imediat la disoluțiune și să procedem imediat la noi alegeri.

Acestea sunt, d-lor, declarațiunile pe cari eram datori să vi le facem.

Noi vă rugăm pe toți, și pe majoritate și pe minoritate, ca să binevoiți a lăsa de-o parte aceste discuțiuni, cari nu pot decât să mărească pasiunile a căror liniștire trebuie să o dorim cu toții, și să votați bugetul, - și vă promitem că nu vom lua acest vot niciodată ca un semn de aprobare, ci-1 vom considera numai ca un act patriotic, pe care-1 faceți d-voastră față cu țara, dându-i mijloace de a merge înainte. *(Aplauze).*

Mai vorbesc deputății A. Djuvara, Take Ionescu, N. Fleva, Lascăr Catargiu și ministrul-președinte Th. Rosetti.

PARTEA a II-a

1888-1915

Din presa

POLITICA EXTERNĂ ÎNTRE AUSTRIA ȘI RUSIA

Ședința Camerei din 7 decembrie 1888

Președintele Camerei: Lascăr Catargiu. Dimitrie Aug. Laurian, raportorul Comisiei pentru Adresă, dă citire paragrafului al doilea din proiectul majorității și paragrafului corespunzător din proiectul minorității. Nicolae Ionescu întreabă retoric dacă politica externă este a guvernului sau a parlamentului, adică a națiunii?! Dorește să aducă un amendament, dar mai întâi vrea să audă părerea ministrului de Externe.

D. P.P. Carp, ministru de Externe: Domnilor deputați, cuvântarea de azi a d-lui Ionescu este o dovadă puternică de dreptatea care am avut-o deunăzi, când am zis că cestiunile de politică externă prin natura lor se sustrag de la o discuțiune publică serioasă.

Dacă aș vrea să despic ceva, cuvântarea d-lui Ionescu, aș ajunge la niște concluziuni așa de înfricoșate încât d-voastre singuri v-ați speria de dânsele. D. Ionescu zice neutralitate și pe urmă zice aspirațiuni către occident, însă occidentul d-lui Ionescu nu începe la Carpați, începe la Alpi și puterea conducătoare în politica noastră trebuie să fie sora mai mare Italia. Apoi Italia este știut, - tratatul a fost publicat, - că este în liga de pace cu Germania și Austria. O identitate absolută între politica Franciei, Angliei și Italiei este asemenea știut că nu se poate constata; care este dar busola care o indică d. Ionescu?

Un alt punct în argumentarea d-voastre, d-le Ionescu, care vă deschide iar o perspectivă foarte contrarie tezei ce susțineți, este că noi înainte de toate trebuie să apărăm dezvoltarea națională a popoarelor din peninsula balcanică. Apoi este știut iar, nu am nevoie să fiu ministru de externe să spun aceasta, că punctul de divergință între politica austriacă și rusească este că Austria zice, - ceea ce zice d. Ionescu, - voi ca conform cu tratatul din Berlin relativ la noua formațiune, să-și urmeze popoarele din peninsula

balcanică o dezvoltare. Rusia răspunde: Da, însă reclam pentru mine un cerc de înrâurire ce au dobândit soldații mei cari s-au luptat pe câmpiile Bulgariei; dar până unde trebuie să-și întindă acțiunea sa, acolo începe divergință și până azi nu s-a putut obține o rezoluțiune. Apoi voiește d. Ionescu să ne vârâm în asemenea

conflicte? D. Ionescu, susținând teza neutralității, mai zice: trebuie să facem o confederațiune balcanică, și atunci vom fi atât de tari încât orice înrâurire ostilă se va zdrobi înaintea forțelor noastre.

Confederațiune balcanică? Cine zice confederațiune, zice cel puțin aceste două lucruri: unitate în privința cestiunilor externe și în ceea ce privește armata; cine zice confederațiune, zice că unul din confederați are direcțiunea acestor două forțe, are prin urmare și preponderența; și întreb pe d. Ionescu, cine are în mână preponderența?... *{întreruperi).* Noi, bulgarii ori sârbii, ori vrea să fim o confederațiune, însă preponderența să fie aiurea? Putem noi să intrăm la asemenea discuțiuni și considerațiuni? Și ce răspuns așteptați de la mine la asemenea lucruri? Absolut nici unul! D-lor, am mers însă mai departe și am zis că cestiunile de politică externă nu pot să fie un teren pentru luptele noastre de partidă, pentru că orișice politică exterioară nu atârnă de propria și exclusiva noastră voință, ca în cestiunile interioare. Degeaba ați lua d-voastră astăzi hotărâri virile ori nevirile; căci hotărârea de astăzi poate fi modificată mâine de împrejurări pe cari nu pe puteți cunoaște înainte, pe cari nu le puteți prevedea.

Adăugam, d-lor, că nici nu trebuie să fie politica exterioară un teren de lupte pentru partide. în adevăr, nu aș vrea să se creadă în țara aceasta, că atunci când cutare partid vine la putere, vine cutare politică și când vine cutare partid, vine altă politică.

Ia închipuiți-vă d-voastre: suntem Stat mic, trebuie să admitem o înrâurire oarecare, fie chiar momentană, a uneia din puterile cele mari, ia închipuiți-vă că s-ar ști, că numai când vine cutare partid la putere, vine cutare politică, și când vine cutare alt partid, vine o altă politică. Oare credeți că nu ar avea atunci una sau alta din puterile cele mari interes de a se amesteca în luptele noastre interne, de a profita de dezbinările noastre ca să ne impună ceva care nu

este în voința noastră, făcându-ne să luăm deciziuni cari nu sunt în interesul țării? Aceasta nu se poate admite. Și eu aș vrea ca glasul meu să nu răsune numai înăuntru acestor ziduri, aș vrea ca glasul meu să răzbată cât de departe și cât de sus, spre a se ști că nici un străin nu are interes să se amestece în luptele noastre; căci nu poate trage nici un profit din ele *{Aplauze).* Dar dacă este așa, dacă nu este o cestiune de luptă de partid, care este simbolul unității naționale altul față cu străinul decât Coroana? *{Aplauze).* Cine reprezintă unitatea noastră națională față cu străinătatea, decât acela care, fiind mai presus de toate partidele, reprezintă, în numele țării, continuitatea existenței ei, continuitatea în tot mersul dezvoltării ei înăuntru și în afară.

Acestea le-am zis și am adăugit. însă un lucru cer, și acest lucru îl cereți și d-voastră: să nu se facă nimic în contra voinței țării *{Aplauze).*

Dar când se manifestă voința țării? Se poate manifesta cu profeții, se poate manifesta cu discuțiuni lungi asupra cutăreia sau cutăreia perspective, asupra cutăreia sau cutăreia combinațiuni fantastice.

Când zicea adineaori d. Ionescu că trebuie să izvorască din conștiința națională, atunci dacă este așa, de ce mă întrebați pe mine și nu se adresează la conțiința națională ca să vă spună ce politică are? Când va veni evenimentul acela în care se cere să luați o hotărâre, atunci și numai atunci veți lua o hotărâre pe o bază serioasă, iar nu pe fantazii, pe ipoteze, căci atunci veți cunoaște și împrejurările și veți ști unde vă conduc interesele și unde aveți să mergeți *{Aplauze).*

Iată ce aveam să vă zic: vă rog să nu cereți de la noi lucruri pe cari nu vi le putem da; vă rog să nu cereți de la noi să urmăm pe toți d-nii deputați cari vor să facă ca Beethoven o sută două variațiuni asupra unei teme oarecare, să-i urmăm și noi pe această cale, și să facem și noi variațiuni, să vorbim și noi de peninsula balcanică, de frații noștri de peste Carpați sau de peste Prut și de o seamă de alte lucruri cari nu au a face absolut nimic cu cestiunile interioare pe cari sunteți d-voastră chemați a vă ocupa de dânsele și a le dezlega.

Aceasta aveam să vă spun.

Ceea ce v-am zis în Mesaj și deunăzi în Senat, e tot ce se poate spune în privința politicii noastre externe, și când am spus că aceasta e o politică prudentă, care a fost a tuturor partidelor, tocmai am voit să accentuez această continuitate în politica noastră externă; să vă dau un exemplu: dacă când s-au întâmplat evenimentele cari au precedat rezbelul între sârbi și bulgari, dacă noi împinși de grandomanie oarecare am fi dorit și am fi încercat să facem ceea ce au făcut sârbii, și am fi trecut în Bulgaria, nu crede d. Ionescu că consecințele ar fi fost mult mai grave și mult mai mari decât a fost intrarea sârbilor? Eu cred că da! Iată un exemplu, un fapt pozitiv, care că va face să înțelegeți cum că chiar o țară mică care nu are o politică mare, poate dar prin fapte necugetate să provoace o conflagrațiune dezastruoasă nu numai pentru dânsa, dar și pentru Europa întreagă. Acestui adevăr i-am dat o expresiune în Mesaj și în răspunsul Camerei; și vă rog, d-lor, fără a prelungi mult această discuțiune, care, vă asigur, nu poate să vă ducă la nici un

rezultat, să vedeți acest paragraf, și să nu votați nici un amendament, oricât de inofensiv ar părea, pentru că ar accentua o zdruncinare a dreptei cumpeni pe care noi voim să o menținem *{Aplauze).*

A mai vorbit și Mihail Kogălniceanu, într-o lungă incursiune istorică, pronun- țându-se pentru o neutralitate activă, de prietenie cu toți vecinii.

[D.A.D. nr. 18 din 14 decembrie 1888]

GUVERNUL ȘI PRESA

Ședința Camerei din 25 ianuarie 1889

Președinte: Constantin Grădișteanu. Nicolae Blaremberg citește o „propunere[61], în numele a 22 deputați, „un act de punere în acusațiune a Ministerului Ion Brătianu[1]'. Dar mai întâi au loc cuvântări și *interpelări* contradictorii referitoare la evenimentele de la 15 martie 1888; Eugeniu Stătescu, fost ministru de Justiție, se declară împotriva „exceselor și violențelor, ori de unde vor veni ele[11].

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, vă rog să nu închideți discuțiunea, căci a luat niște proporțiuni care reclamă o lămurire ce ar sta în interesul tutulor. Dacă o simplă interpelare prin care se semnalau niște brutalități culpabile *neurmărite și nepedepsite de d-voastre nimeni,* d-voastre ați ajuns a pune în discuțiune drepturile presei și ale opoziținii, noi, membrii din opoziținue am constatat o conivență tacită a autorității cu niște brutalități culpabile. Am semnalat acest fapt onoratei Adunări și am rugat-o să se asocieze cu noi ca să stigmatizeze odată pentru totdeauna aceste fapte.

Nu e bine să știm până unde merge dreptul guvernului și până unde acel al presei? Căci a zice așa în aer: licență, când ne atacă presa, a vorbi în contra închisorii preventive și a o transforma în bătaie preventivă, aceasta poate fi foarte comod, dar nu e nici legal, nici liberal *{Protestări, zgomot).*

Nu stă în deprinderea mea de a brava pe nimeni, și mai puțin pe majoritate decât pe oricine, dar este ceva pe care nu mă veți împiedica niciodată să-1 fac și acest ceva este îndeplinirea datoriei mele de deputat, datorie care îmi impune sarcina de a vă spune adevărurile pe cari le meritați,

și unul din aceste adevăruri este că starea de care vă plângeți este rezultatul acțiunii d-voastre *(Aplauze din partea opoziției, zgomot),* acestea sunt motivele, și motive serioase, cari ar trebui să vă îndemne de a nu închide discuțiunea, dar d-voastre majoritate vă legănați în strania iluziune cum că un vot este un argument, cum că o moțiune de încredere acoperă responsabilitatea, nu legală, dar responsa-

bilitatea morală a unui guvern și credeți că aveți nu numai numărul dar și dreptatea cu d-voastre; va veni însă o vreme unde vă veți convinge că sunt guverne cari pot cădea chiar în mijlocul unei majorități zdrobitoare *{Zgomot, nu se aude).*

D. președinte al Consiliului, LC. Brătianu: Prin cuțit? *{Zgomot).*

D. P.P. Carp: Căci niciodată numărul singur nu va putea înlocui autoritatea morală.

[D.A.D. nr. 30 din 29 ianuarie 1889]

JUDECATA POLITICĂ ȘI JUDECATA MORALĂ (I)

Ședința Camerei din 1 februarie 1889

Președintele Constantin Grădișteanu: „La ordinea zilei continuarea discuțiunii asupra propunerii de dare în judecată a Ministerului d-lui Ioan Brătianu". Titu Maiorescu, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice este contra unui astfel de proces, neflind o „procedură politicească". Nicolae Blaremberg, violent și pe larg, cere judecarea lui Ion C. Brătianu pentru cei „12 ani de tiranie, jaf și umilință", încheind: „Ce ar fi fără scuză, este că o națiune întreagă, după ce l-a terasat, să n-aibă curajul de a desăvârși opera ei și să pună stigmatul infamiei pe fruntea călăului".

D. P.P. Carp, ministru de Externe: Domnilor deputați, alegeți dacă voiți, alegeți dacă puteți, ne strigă d. Blaramberg cu un aer amenințător; eu vreau și pot să aleg, și alegerea e foarte ușoară; față cu dezlănțuirea pasiunilor, eu susțin că trebuie să ne păstrăm sângele rece; față cu acuzați uni politice aduse de adversari unui adversar căzut, eu zic că nu trebuie să uităm niciodată dreptatea, și când zicea d. Blaramberg adineaori cum că din această discuțiune are să iasă căzut ori Brătianu, ori noi, să nu uităm că poate să cază și altceva, adică acel bun simț nepărtinitor pe care cred că l-am moștenit de la părinții noștri *(Aplauze),* și care cu adâncă convingere o spun, cred că nu se va dezminți nici în această ocaziune.

Dar mai înainte de toate, d-lor, țin a vă spune un lucru, deși d. Blaramberg zicea că sunt apărătorul din oficiu al d-lui Brătianu; în această ocaziune însă nu vorbesc pentru că sunt ministru, dar cu toate că sunt ministru, și precum un supus fidel are dreptul să spuie suveranului său câteodată adevăruri cari displac, tot asemenea și un cetățean conștiincios trebuie să spuie țării, și chiar majorității de la care atârnă, adevăruri cari poate că-i displac. De aceea, în această privință nu voi urma sfatul d-lui Blaramberg și nu voi

întreba dacă am ceva după mine care să mă sprijine, ci mă voi întreba numai dacă am în mine ceva care-mi dictează purtarea și acel ceva e conștiința mea de la care singură fac să atârne hotărârile mele *(Aplauze).*

Ni se cere, d-lor, darea sub judecată a d-lui I. Brătianu înainte de toate ca un act de îndreptare, pentru ca să nu se mai poată repeta relele de cari am suferit.

Dar oare rețeta ce o dați d-voastre lecuiește ea răul?

Ca act de îndreptare s-a cerut darea în judecată a Ministerului Catargi și acei cari o făceau ca un act de îndreptare - d. Blaramberg trebuie să știe bine cine erau - ziceau că se deschide prin aceasta o eră de virtuți. Unde e însă regimul virtuții? *(Aplauze).* Ce s-a îndreptat în urma dării în judecată a d-lui Catargi? Oare s-a sfiit d. Brătianu ca să facă ceea ce a făcut? Oare s-a sfiit majoritatea d-lui Brătianu ca să facă ceea ce a făcut? Credeți d-voastre că prin darea în judecată a d-lui I. Brătianu, aveți să împiedicați pe un alt Brătianu, dacă ar voi să facă răul, să nu-1 facă, sau pe o majoritate, dacă ar voi să facă răul, să nu-1 facă? Prin urmare, d-lor, experiența trecutului mă face să mă îndoiesc puțin de acest panaceu universal ce îl dați, mă face să mă îndoiesc puțin că odată Ministerul Brătianu dat în judecată, nu are să mai fie nici un ministru rău în țară și nici o majoritate care să pună interesele sale personale mai presus decât adevăratele interese ale țării. înainte de toate, d-lor, trebuie să ne întrebăm un lucru: cine judecă și cine e vinovatul? între d-voastre, acei cari cereți darea sa în judecată, nu văd unul care să nu fi avut a suferi de dânsul, nu văd unul care să nu fi fost adversarul lui, nu văd unul care fără voia lui să nu aibă în adâncul inimii resentimentul luptei. Apoi aceștia sunt judecătorii? Aceia trebuie să judece cari... *(întreruperi, murmure).*

Am spus de mai înainte că am să zic adevăruri chiar cu riscul de a displace; prin urmare știam că au să mă întâmpine murmure și nu mă miră, și nu mă opresc. Nu e unul, zic, care să nu fie adversar, nu e unul care în bună dreptate să nu poată fi recuzat, după toate principiile de drept. Cine e vinovatul?

Oare numai d. Brătianu este vinovat; oare pedepsind pe d. Brătianu, ați pedepsit singurul și adevăratul culpabil? Nu, d-lor, vinovat nu este numai d. Brătianu; și ar fi o adâncă nedreptate dacă pedepsind pe dânsul ați acoperi și alte responsabilități; căci vinovate sunt înainte de toate majoritățile d-lui Brătianu *(Zgomot).* Și știți care era trista

poziţiune a d-lui Brătianu, a d-lui Catargi şi care poate are să fie mult timp a guvernelor în ţară la noi? Să v-o spun eu: în ţară la noi, cel puţin până azi, putem zice că ideile cele mari, principiile generale erau comune tutulor partidelor, încât nu era nimic care să provoace între dânşii o luptă de idei, de convingeri; şi de aceea am văzut pe mulţi trecând, când într-un lagăr, când într-altul. Ca să-ţi faci o majoritate în

asemenea condiţiuni, când n-ai puterea convingerii, când n-ai puterea principiului sau ideii, n-o poţi face decât pe alte căi. Când zic acestea, zic un adevăr pe care, desigur, istoria-1 va contrasemna. La noi până astăzi am avut mai mult clientelă decât partide *{Murmure).*

Ei, cum se tine clientela, d-lor? Clientela nu se tine decât satisfăcând-o *{Murmure).*

Şi acel ministru nenorocit care având, cu drept sau fără drept, ideea că este în stare să facă ceva în ţara aceasta, şi din ţara aceasta, acel nenorocit pentru ca să aibă majoritatea care-i trebuie este de multe ori silit să facă concesiuni pe cari conştiinţa lui le dezaprobă.

Se vorbea de tratarea mea cu d. Brătianu; da, au fost tratări între mine şi d. Brătianu, dar între d. Brătianu şi mine nu s-au tratat numai cestiunile de principii de cari v-a vorbit d. Maiorescu, s-a tratat şi cestia majorităţii şi când d. Brătianu mi-a zis: d-le Carp, vino cu noi, majoritatea te vrea. Eu i-am zis: dacă mă vrea, nu vreau eu de majoritate, d-le. *{Aplauze).* Dacă voieşti să mergem împreună, mai înainte de toate trebuie să arunci tot putregaiul care este acolo. Nu a făcut-o, şi eram un prooroc, fără mare merit, când am zis că corupţiunea are să-1 sugrume până va cădea *{Aplauze).*

Ei bine, d-lor, în loc să-1 condamnăm, mai degrabă să-1 plângem *{Râsete generale)-,* să-1 plângem pentru că nu este singurul care a avut soarta aceasta. 'Mi aduc aminte de afacerea Crawley *{Aplauze).* 'Mi aduc aminte de această afacere; *Monitorul* este de faţă şi fac apel la d. Ion Lahovari, care era alături cu mine, ca să spună şi d-sa cu câtă energie am luptat noi în contra acelei afaceri, pe care am recunoscut-o chiar atunci şi de aceea o pot spune şi astăzi, era o ruşine pentru ţara noastră *{Aplauze).*

O voce: Cu porumbeii de atunci *{Ilaritate).*

D. P.P. Carp, ministru de Externe: Ei, ce era afacerea Crawley, decât o slăbiciune, decât o concesiune făcută majorității de atunci?

D. Lascăr Catargiu: Cer cuvântul.

D. P.P. Carp, ministru de Externe: Ei bine, când ar veni cineva astăzi să zică ca să dăm în judecată pe d. Lascar Catargi, pentru afacerea Crawley, eu am să zic: nu-1 dați în judecată; căci vinovată este majoritatea de atunci, care nu a avut destulă conștiință ca să pună apetiturile sale mai prejos decât datoria ei către țară.

D-lor, zicând acestea, este evident că ele nu justifică întru nimic o crimă care cade sub dreptul comun; căci acolo nu mai este cestiunea nici de idei politice, nici de necesități de guvernământ, nici de acele momente în cari un om politic își expune chiar reputațiunea numai

pentru că a comis greșeala de a crede că țelurile ideale se pot atinge făcând concesiuni apetiturilor meschine. Pentru acele delicte de drept comun unde nu este nici o justificare, nici politică nici socială, acolo, îndată ce se vor arăta fapte, fiți siguri că eu voi fi cel dintâi care voi vota împreună cu d-voastre darea în judecată a vinovatului.

Dar treaba se schimbă când este cestiunea de o afacere politică; treaba se schimbă când se apreciază că s-a pierdut Basarabia din cutare sau cutare cauză; treaba se schimbă când se afirmă că cestiunea Dunării s-a pierdut! Și nu vedeți până unde merge, d-lor, nu numai nedreptatea, dar îmi permit a zice imprundența în acuzațiunea d-lui Blaramberg. Dar cine a spus d-lui Blaramberg că cestiunea Dunării este pierdută? Cum, d-lor? Avem faptele înaintea noastră, vine un tractat european și decretează ceva în contra noastră, și acel tractat european rămâne literă moartă; căci se știe că comisiunea care se cerea, n-a fost înființată niciodată, se știe că ceea ce ceream noi, adică administrarea suverană a Dunării de la Galați la Severin, este astăzi încă în mâinile noastre, când se știu toate acestea și se dă în judecată d. Brătianu, zicându-se că a compromis Dunărea, apoi ce vrea să zică aceasta? Dacă pentru asemenea lucruri d-voastre voiți să dați în judecată, dacă d-voastre aveți imprudența de a pune înaintea Camerei asemenea vini, cum voiți să nu vă recuzăm și să vă declarăm că nu avem încrederea că numai amorul virtuții, că nu avem încrederea că numai dorința de a pedepsi pe culpabili este motivul d-voastre *{Aplauze).*

D. N. Blaremberg: Cer cuvântul în cestiune personală.

D. P.P. Carp, ministru de Externe: Bine a făcut d. Blaramberg că a renunțat a ne ceti cărți; căci le-am cetit și noi, am văzut și noi în revoluțiunea franceză cum se mâncau francezii unii pe alții tot în numele virtuții, cum în numele virtuții se trimeteau toți la eșafod, și astfel francezii din virtute în virtute au căzut sub cea mai cumplită tiranie. Ei bine, d-lor, și noi cari nu suntem o națiie puternică ca Francia, dacă ne vom pune pe tărâmul acesta din virtute în virtute, mă tem să nu cădem nu sub dominațiunea unui tiran, dar sub dominațiunea streinului *(Aplauze).*

Și când vin și spun acestei țări, lăsați, d-lor,

persecuțiunile politice... *(întreruperi).*

Aș ruga pe d. Lecca să nu uite momentul acesta, cum că în parte apăr memoria părintelui său *(Aplauze).*

D. I. Lecca: Nu e nevoie să aperi d-ta memoria tatălui meu. Eu voi vota darea în judecată, tocmai ca să apăr memoria tatălui meu, deși până acum nu eram hotărât să votez *(Aplauze, zgomot).*

D. P.P. Carp, ministru de Externe: Chestie de gust, d-le Lecca, și în materie de gust știi că nu se discută.

Ziceam, d-lor, că am face rău dacă ne-am arunca pe tărâmul persecuțiunilor; ziceam că am face rău dacă am pune înainte recriminările noastre; ziceam că am face rău dacă, mai ales, elemente conservatoare din această Cameră am da exemplu că odată ce un guvern a căzut, și a căzut, o recunosc eu cel dintâi, pentru greșelile și prin greșelile lui, l-am da imediat în judecată.

D. Panu ne deschidea ieri perspectiva nu a unei dări în judecată, ci a mai multor, astfel încât din eliminare în eliminare ar fi ajuns să fie numai d-sa posibil în această țară. *(Nu se aude).*

Eu-mi închipuiesc, d-lor, o ambițiune mai nobilă, îmi închipuiesc că trebuie să căutăm a fi mai buni decât alții și să ajungem prin superioritatea noastră, iar nu prin eliminarea altora; a ne pune însă azi, în starea nivelului moral și intelectual în care ne aflăm, și a zice că acel ministru care nu corespunde cu idealul nostru, acela trebuie să fie pedepsit, uităm că dacă miniștrii noștri sunt imperfecți, nu se poate admite cum că ei sunt cu totul în afară de țara aceasta, să nu uităm că greșelile și calitățile lor sunt greșelile și calitățile acestei țări.

Știu că sunt mulți cari nu-și dau bine seama de ceea ce este idealul unui ministru, dar țara întreagă are multe de învățat și mult de uitat, aceasta o recunosc și vă rog să nu o uitați nici d-voastre.

D-lor, știu că sunt oameni cari acoperind sărăcia de idei sub masca înșelătoare a unor principii ideale, știu că sunt oameni cari acoperind uscăciunea lor de inimă sub un pretins amor al virtuții, vor să-și răzbune de toți și de toate, pentru că n-au făcut încă nimic, eu o știu aceasta *(Aplauze).*

Dar pe oamenii aceștia, d-lor, să-i plângem și să nu-i urmăm, să-i plângem pentru că ei trebuie să aibă momente sincere de amărăciune, văzând izolarea în care îi pune neputința lor... *(Nu se aude).* Dar să nu-i urmăm, pentru că nu trebuie să ne uităm numai la relele cari le-au făcut alții, ci trebuie să ne uităm și la binele pe care trebuie să-1 facem noi, și permiteți-mi să vă reamintesc cuvintele Mântuitorului nostru: lăsați morții să îngroape pe morți, luați crucea și veniți după Mine! *(Aplauze).*

Fiți siguri că dacă noi vom pierde în lupte de animozități sterile cele mai bune din puterile și talentele noastre, nu ne va mai rămâne nici o forță când țara ne va cere să punem mâna la o adevărată lucrare și să dăm satisfacțiune cerințelor ei. Convingerea mea este cum că țara, cu toate greșelile d-lui I. Brătianu, așteaptă altceva de la d-voastre, decât darea lui în judecată... Convingerea mea este - rău faceți d-voastre

dacă vă puneți pe acest tărâm; convingerea mea este așa de puternică, încât sunt la largul meu cu d. Blaramberg, care suspecta adineaorea deciziunile mele ulterioare. Deciziunile mele ulterioare vi le pot spune de pe acum în toată franchețа, dacă în urma propunerii ce faceți, d. Brătianu va fi dat sub judecată nu cu două treimi, cum o cere legea, dar chiar cu o simplă majoritate, declar că locul meu nu are să mai fie pe aceste bănci *(Zgomot).*

D. M. Kogălniceanu: Cer cuvântul *(Zgomot).*

D. P.P. Carp, ministru de Externe: V-am spun, d-lor, cari sunt motivele cari mă fac pe mine să fiu contra propunerii d-lui Blaramberg; v-am spus tot ceea ce mă credeam dator să vă spun, și d-voastre veți judeca, este de datoria d-voastre să hotărâți.

în cât privește amenințarea d-lui Blaramberg că de la ziua de astăzi atârnă dacă mai poate să fie o zi albă între d. Blaramberg și mine, îi voi răspunde că de va exista sau nu o zi albă între d-sa și mine, aceasta nu mă preocupă, am alte lucruri ceva mai importante în minte *(Aplauze).*

A mai luat cuvântul și Lascăr Catargiu, care a atras atenția că prin această judecată, Camera „se substituie Curții de casațiune“.

[D.A.D. nr. 33 din 7 februarie 1889]

DESPRE ABUZURI ȘI CORUPȚIE

Ședința Camerei din 17 martie 1889

Prezidează Vasile Pogor, vicepreședinte al Camerei Deputaților. Disputele începuseră cu o zi înainte, când P.P. Carp opinase, opunându-se lui M. Kogălniceanu, asupra construirii unui pod peste Dunăre, în Dobrogea: „nu cred că podul peste Dunăre este o necesitate politică". Apoi fusese prezentat raportul lui C. Popescu (absent) asupra proiectului de lege pentru cumul. Au vorbit, prezentând multe observații și amendamente, I. Poenaru-Bordea, D. Alexandrescu, Mihail Caracostea, Moise Pacu, G.D. Pallade, C.C. Arion, Iacob Negruzzi, G. Dem. Teodorescu, Gr. Tocilescu, dr. Atanasescu, Ion Nădejde ș.a.

în această ședință mai vorbesc N C. Aslan, Virgiliu Poienar, N. Ionescu; apoi, după câteva scurte *intervenții* lămuritoare în cuvântările celorlalți, ia cuvântul

D. P.P. Carp, ministru de Externe: Eu cred că d. Blaramberg nu prea are dreptate, și iată pentru ce: deși sunt și eu de aceeași părere cu d-sa, ca să se ia toate precauțiunile spre a nu se lăsa guvernelor înlesniri de a întrebuința mijloace de corupțiune, de astă dată însă cazul nu este atât de însemnat, încât să fie nevoie de o legislațiune specială ca să se împiedice abuzul. întâi, din cauză că fondurile speciale prevăzute în buget cu această destinațiune sunt foarte restrânse; al doilea, pentru că chiar legile existente impun de multe ori asemenea misiuni. Nu poate, de exemplu, ministrul lucrărilor publice să contracteze un pod de fier, fără ca un inginer al ministerului să fie trimis acolo ca să supravegheze cum se face lucrarea. Nu poate ministrul de rezbel să facă o comandă de arme sau o altă comandă necesară armatei, fără ca la fabricile acelea să fie trimis un ofițer din armata noastră ca să supravegheze lucrarea. Aceste misiuni sunt impuse chiar prin lege. Când d-voastre acum ați zice în această lege ca inginerul, pe care-1 vom trimite acolo, să-și piardă funcțiunea lui, atunci nu vom mai

găsi nici unul care să se ducă.

Când ziceți că un ofițer, care va fi trimis să supravegheze fabricarea de tunuri, de puști sau alte lucruri necesare armatei, acest ofițer să-și piardă postul lui, nu veți mai găsi nici unul care să meargă, pentru că este evident că, între cariera lui și între acea misiune temporară, are să prefere cariera

Prin urmare, fiind cazuri unde chiar legea impune aceste misiuni, iar, pe de altă parte, fondurile bugetare fiind atât de restrânse încât în realitate abuzul misiunilor n-a existat niciodată, sau, dacă a existat, au fost cazuri izolate, ici și colo, încât nu pot fi suficiente pentru ca să vă îndrituiască să luați o dispoziție legislativă; pentru aceste cuvinte cred că nu trebuie să se admită propunerea d-lui Blaramberg.

D. N. Ionescu: D-lor, d. Blaramberg are toată dreptatea. Legea aceasta prevede că nu se pot cumula două funcțiuni. Dar o însărcinare timporară nu este o funcțiune; prin urmare, guvernul ar putea, strict vorbind, să dea asemenea însărcinări unui funcționar. Articolul 1 însă, după ce a prevăzut funcțiuni ale Statului, comunei și județului, a adaos: „cu leafa sau orice indemnizațiune“. Iată dar pentru ce este nevoie să punem și aici o excepțiune, pentru că în articolul 1 se zice: Orice fel de indemnizare, și atunci nu s-ar putea da unui ofițer sau unui inginer o misiune oarecare decât numai gratuit...

D. P.P. Carp, ministru de Externe: Nu se pot prevedea toate cazurile anume; în practică este imposibil...

D. N. Ionescu: Dacă socotește și d. ministru tot astfel, atunci n-are decât să combată pe d. Blaremberg.

Voiți d-voastre să opriți cumulul funcționarilor, sau voiți să opriți cumulul a orice retribuțiune? Aci este cestiunea. Eu aș ruga pe d. Blaramberg, fiindcă d-sa cere supresiunea acestui articol, să se pătrundă de ideea aceasta, că prin această definițiune, în care se mărginesc misiunile, nu facem decât să dăm o explicațiune prohibițiunii generale din articolul 1, unde se zice că nu poate cineva să primească nici un fel de diurnă sau indemnizare peste apuntamentele funcțiunii sale.

De aceea vă rog să cerem de la comitetul delegaților ca să dea o explicațiune mai precisă acestui articol.

D. P.P. Carp, ministru de Externe: Nu se pot prevedea toate cazurile; pentru că, de exemplu, cum a fost comisiunea de delimitare, în care ai fost și d-ta numit, poate să mai vie o altă comisiune ca aceea, și bine ar fi să mă lipsesc eu de serviciile d-tale la o asemenea trebuință, oentru cuvântul că ești profesor la facultatea din Iași?

D. N. Ionescu: Tocmai de aceea aș ruga pe d.

Blaramberg să se unească cu noi, ca în privirea aceasta să oprim cumulul, fără să se zdruncine necesitățile cari se pot ivi, și fără a lipsi guvernul de luminile speciale [...].

D. P.P. Carp, ministru de Externe: După explicați uni le d-lui Ionescu, cred că și d. Blaramberg ar trebui să primească redacțiunea

comitetului delegărilor. Dar zice că sunt fonduri speciale, fonduri secrete, și că din aceste fonduri s-au comis abuzuri.

Nu cunosc decât două fonduri secrete: fondul secret al poliției și fondul secret al ministerului de externe.

Dacă vrea d. Blaramberg să vină la ministerul de externe, ar vedea că ceea ce este fond secret la acest minister s-a întrebuințat a plăti telegramele și oarecari raporturi de publicat și pentru deplasarea agenților când sunt mutați de la un loc la altul. Din acest fond nu rămân de ordinar decât șapte, opt mii de franci pentru misiuni.

Ei bine, pentru o cifră de 7000 lei nu puteți pune în lucrare întregul aparat legislativ. Specificarea misiunilor, cum văd că se cere, nu se poate determina de mai-nainte în lege pentru toate cazurile, și iată un exemplu: ne-a invitat Belgia la un congres juridic; guvernul român a trimis pe d. Degrea la Bruxelles ca să ne reprezinte la acel congres, unde am fost foarte bine reprezentați. Voiți d-voastre să plătim numai drumul de fier celui pe care-1 trimitem în o asemenea misiune? Dar acolo pe a cui cheltuială va sta?

Un congres telegrafo-postal s-a ținut la Lisbona și voiați d-voastre ca și acolo să nu fi plătit decât drumul de fier?

Dar se zice că să luăm pe cineva care nu ocupă o funcțiune publică. Ei bine, capacitățile distinse, oamenii speciali în diferitele științe n-au prea fost mulți până acum în țara noastră, și Statul a trebuit să-i ia mai pe toți în serviciul său, fie ca profesori, fie în diferite alte ramuri ale serviciilor publice; așa că foarte rari sunt acei oameni speciali cari să nu aibă nici o ocupațiune mai mult sau mai puțin dependentă de Stat.

Cred că abuzul ce s-ar fi făcut cu fondul secret de la acest minister ar fi atât de neînsemnat, încât nici nu merită să vă îngrijească.

Dar voiți o siguranță mai mult că nu se va face risipă? Atunci votați amendamentul d-lui Ionescu, care propune ca cheltuiala să se facă numai în limitele fondului de misiuni al

ministerelor respective. Nu suprimați însă cu totul posibilitatea de a trimite în cazurile pe cari nu le putem prevedea de pe acum. Nu puteți să ne legați mâinile de a nu participa Statul nostru la toate acele congrese, unde este absolut necesar să fim și noi reprezentați.

Au mai vorbit: C.C. Arion, Gr. Chrissenghy, Lascăr Catargiu, dr. Sache Ștefănescu, Miltiade Tzoni, G. Burghele ș a., dar discuția nu s-a încheiat, urmând a continua și a doua zi...

[D.A.D. nr. 68 din 28 martie 1889]

NEUTRALITATEA ROMÂNIEI ȘI CONTINUITATEA CONSERVATOARE

Ședința Camerei din 30 martie 1889

Președinte: Constantin Grădișteanu. Lascăr Catargiu, președintele Consiliului, dă citire Mesajului regal cuprinzând lista noului guvem. Take Ionescu *interpelează* asupra continuității politicii externe. Dar, mai întâi, au loc discuții asupra procedurii și regulamentului Camerei și a ordinei de zi, a posibilității de a depune moțiuni etc. Revenind, Take Ionescu face ample considerațiuni asupra problemei anunțate, la care răspund Lascăr Catargiu și Al. Lahovari, ministru de Externe; când acesta din urmă opinează sigur: „nici d. Brătianu, nici d. Carp, nici d. Catargi nu pot să aibă alte vederi în fondul cestiunii“, el este întrerupt de P.P. Carp cu replica: „Vă înșelați", iar George Panu adaugă: „D. Carp e în contra neutralității". Ministrul de Externe sfârșește cu un apel la „patriotismul tuturor".

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, nu am luat atât cuvântul ca să discut cu d-voastre cestiunea politicii exterioare; căci ca ministru și ca deputat, am spus întotdauna că această cestiune este atât de delicată, încât ea se sustrage discuțiunilor noastre și se sustrage lor pentru că oricare discuțiune dacă e serioasă, trebuie să fie urmată de un vot pe care îl execută guvernul. Nu este ministru de externe în lume care să admită că politica țării sale față cu alte puteri să fie rezultatul unui vot dat, poate în urma unei discuțiuni în care cu înfierbințeala pasiunii poate duce o țară mai departe și în mai rele situațiuni de cât nu este de datoria ei să meargă. Cu toate acestea însă, țiu a face o rectificare la cuvintele d-lui prim-ministru și la cuvintele d-lui ministru de externe, care veți vedea că nu au a face nimic cu o soluțiune

care aș putea să v-o dau, sau cu o direcțiune care aș voi să vă rog să o indicați și d-voastre.

A pronunțat și d. președinte al consiliului și d. ministru de externe cuvântul de neutralitate.

D. președinte al consiliului, zicând acest cuvânt, s-a pus la umbra d-lui Brătianu; iar d. ministru de externe s-a pus la umbra mea.

D. Brătianu nu este de față ca să răspundă. în cât mă privește pe mine, cuvântul de neutralitate mărturisesc că nu-1 înțeleg. Dacă înțelegeți prin cuvântul acesta dorința de a avea relațiunile cele mai bune cu toate puterile în timp de pace, dacă înțelegeți ca noi, țară mică,

să nu dăm semnalul unei complicațiuni oarecare, ba chiar, în limitele puterilor noastre, să căutăm a împiedica o complicațiune, dacă se poate, atunci da. Dar când ziceți neutralitate în caz de conflict, atunci eu întreb și pe d. prim-ministru, și pe d. ministru de externe să ne spuie dacă știu astăzi în ce condițiuni viitorul conflict are să se ivească. Aceasta nu o poate ști nimeni; poate numai Dumnezeu. Atunci cum ați putea veni, cu ani înainte, ca să ziceți: dacă va veni cutare sau cutare conflict, am să duc o politică neutră? Eu aceasta n-aș putea-o potrivi decât cu o lipsă de experiență. Și când principele Grigore Sturdza, care a pus înainte ideea aceasta a neutralității în Senat, mai cu seamă d-lui, căruia îi place să citească gazete, cum este *Le Nord* și altele, eu am răspuns atunci, ca ministru de externe: d-lor, vă rog să nu mai pronunțați cuvântul acesta; căci nimeni nu știe în ce condițiuni are să vină conflictul. Când va veni, numai atunci vom vedea dacă putem fi neutri sau nu. Dar așa în aer să zicem numai banalități generale, să zicem că numai neutralitatea este politica românească, acesta este un lucru pe care nu-1 putem admite; și zicând aceasta, cred că am rămas și în limitele prudenței, și în limitele celui mai strict patriotism.

M-am crezut dator să fac această rectificare la cuvintele fostului ministru al domeniilor, astăzi ministru de externe *(Aplauze').*

Dar dacă mă sustrag unei discuțiuni de politică externă, dacă noi nu avem a vedea ce vor cabinetele de la unul la altul, eu cred că sunt oarecari tendințe și oarecari

aspirațiuni, cari nu mai au a face cu guvernele și cari merg câteodată alături sau chiar contra acțiunii unui guvern.

Și când d. președinte al consiliului vorbea, cam cu un aer de nepăsare, de expulzările făcute, de iconari și jugănari, eu cred că nu-și da seama bine de mărimea cestiunii care se ascundea în dosul acelor expulzări de iconari și jugănari.

D-lor, pot s-o declar în public, și sunt sigur că nu voi fi dezmințit de nimeni, în raporturile noastre de la guvern la guvern, am căutat totdauna, deși eram acuzat de rusofob, am căutat să strâng în modul cel mai cordial relațiunile noastre cu marele imperiu vecin. însă, alături cu guvernul, alături cu voința imperială care se ridica la Sankt-Petersburg, este o acțiune panslavistă, care nu vrea să știe nici de guvern, nici de d Giers‡‡‡, nici de d. Lahovari. Ea reprezintă aspirațiuni naționale puternice, cari, la un moment dat, pot să forțeze chiar mâna autocratului celui mai absolut puternic; și de aceea ați văzut că expulzările au dat loc nu atât la un conflict între ambele guverne, ci la o adevărată furtună în presa panslavistă, și, după expresiunea unui ziar, la mobilizarea acestei

‡‡‡ Nic. de Giers - ambasadorul nis la București.

prese în contra noastră. Pe când ambele guverne căutau să fie amice, de la Petersburg, de la Moscova, de la Kiew curgeau amenințările, unele în contra guvernului, altele în contra țării; au mers chiar până a prezice Augustului nostru suveran soarta lui Battemberg și a lui Milan *{Murmure}.*

Pusă cestiunea așa, nu mai e vorba de raporturile amicale sau neamicale între ambele guverne. E vorba de a se ști dacă noi voim să ne facem instrumentul acelor tendințe, pe cari sunt convins că însuși guvernul rusesc le dezaprobă.

Eu cred că trebuie să se știe de poporul rus că, dacă ei au aspirațiuni naționale, și noi le avem pe ale noastre și, dacă cred că aspirațiunile lor naționale vor găsi în România un câmp fertil, se înșeală; căci nu se va găsi un guvern român, o sper, o cred, care să tolereze asemenea lucruri *{Aplauze).* Și una din condițiuni, - căci am să vorbesc acum și de situațiunea noastră față cu guvernul actual - una din condițiunile pe cari eu și cu amicii mei avem să punem guvernului actual, este ca, înainte de toate, orice încercare panslavistă din România să fie înăbușită *{Aplauze).* Acolo nu mai vorbește guvernul, acolo nu mai vorbește Camera, acolo vorbesc două naționalități deosebite, din cari una cere să absoarbă pe cealaltă și cealaltă cere să nu fie absorbită *{Aplauze).*

D. T. Calimaki: Dar nu voim nici să fim nemțiți

D. P.P. Carp: Atât am avut de zis, d-lor, despre politica externă, și cred că nu m-am depărtat de prudența pe care cu drept cuvânt ne-a recomandat-o d. ministru de externe. Odată acestea zise, țin să-mi limpezesc atât situațiunea mea, cât și a amicilor mei față cu guvernul prezidat de d. L. Catargi.

Eu cred, d-lor, că guvernul prezidat de d. L. Catargi este un pas înrădăt în dezvoltarea normală a acestei țări *{Aplauze).*

Pentru azi, d-lor, vă rog să vă mulțumiți cu această declarațiune; nu voi să întind discuțiunea; va veni însă ocaziunea unde acestei fraze cam concise nu-i vor lipsi argumentele, și chiar dacă nu voi avea aprobațiunea tutulor, cel puțin toată lumea va zice: omul acesta zice ce vrea și ce face *{Aplauze).*

Pentru astăzi declar numai că dacă guvernul actual va

cere majorității să voteze fortificațiunile, reforma băncii, ne va da un buget bine echilibrat, conform nevoilor acestei țări...

O voce: Aceasta va însemna un pas înapoi! *{întreruperi)*

D. P.P. Carp: Nu uitați că ceea ce cer eu acum nu sunt lucruri ale guvernuui actual; când este vorba de reforma băncii, noi am propus-o. noi am facut-o *{Aplauze),* noi, chiar când am fost în opoziținne, am spus că bugetele trebuiesc puse la înălțimea nevoilor acestei țări, și am

respins teoria unor economii imposibile; fortificațiunile le-am votat noi, chiar sub d. Brătianu, pe când d-voastre le combăteați. Reforma agrară a noastră e și de aceea v-o cerem. Și când declar că în schimbul acestor voturi noi vă promitem, pentru moment, o neutralitate binevoitoare, aceasta nu e în contradicțiune cu afirmațiunea... *(întreruperi, zgomot),* pentru aceea am zis aceste cuvinte, că cu guvernul actual pentru mine este un pas înapoi, în dezvălirea normală a acestei țări. Dar dacă d-voastre voiți ca această discuțiune să aibă loc, dacă voiți să zic chiar astăzi pentru ce eu cred aceasta, sunt gata a o face *(Zgomot).*

Voci: Azi! azi! acum chiar!

Voci: Sunt șase ore!

D. vice-președinte: Dacă d-voâstre voiți ca d. Carp să-și continue discursul, nu aveți decât să votați prelungirea ședinței.

Se pune la vot prelungirea ședinței și se încuviințează.

D. vice-președinte: Continuați, d-le Carp.

D. P.P. Carp: Domnilor, iată pentru ce zic eu că este un pas îndărăt, și pentru ce o zic eu mai ales în calitatea mea de conservator, lucru ce trebuie să vi se pară cam curios.

D-lor, permiteți-mi a se face istoria dezvălirii unui om a cărui activitate politică stă în strânsă legătură cu mersul dezvălirii noastre în acești din urmă 22 sau 23 de ani; că această persoană sunt eu, să vă fie indiferent pentru moment, căci eu cred că din expunerea ce voi face va ieși pe lângă clarificarea situațiunii politice de astăzi și un învățământ pentru mulți din tinerii care sunt în această

Adunare, și poate că acest învățământ va mai deștepta în cugetarea și în cunoștința unora un regret și o remușcare.

Când am intrat în viața publică am debutat ca conservator, am debutat ca simplu soldat fidel, fără să mă uit de aproape cari sunt ideile, cari sunt tendințele acestui partid. Cu vreme însă, gândindu-mă mai mult în această privință, am găsit un lucru, că ceea ce se numea partid conservator, sub punctul de vedere al ideilor, era adeseori așa de împestrițat, era adeseori așa de împărțit în câmpuri atât de depărtate unele de altele, încât o politică serioasă, o politică un șir sistematic de idei care singură de roade, nu-mi părea posibilă.

înainte, conservator. Dar cine nu era conservator? Conservator - general Florescu, conservator - Lascar Catargi, conservator - Costa-Foru, conservator - Tell, conservator - Boerescu, conservator - Mavrogheni, conservator - Maiorescu, Lahovari, conservator - Carp. Apoi, închi-

puiți-vă - și trebuie să-și închipuiască cei ce ne cunosc - distanța de idei ce a existat între un Tell și un Maiorescu! Era ceva atât de diame- tralmente opus, încât se vedea că partidul conservator nu este conservator pentru că are o sumă de idei conservatoare, dar pentru că o sumă de oameni, chiar cu idei opuse, cu tendințe cari de multe ori se ciocnesc unele în contra altora, s-au adunat și s-a zis sunt conservator; căci în cutare condițiune știu că pot veni la guvern cu cutare șef, și aceasta nu se face numai în așa-numitul partid conservator; și liberalii tot așa procedau. Atunci eu, în naivitatea mea, m-am întrebat: dacă această stare de lucruri nu se poate schimba?

Să vă citez cazul următor, ca să vedeți unde ajunsesem: unul dintre noi, asupra talentului căruia, asupra bunei credințe căruia nu poate fi nici o îndoială, d. Maiorescu, afirmă o tendință de politică într-un sens oarecare ca conservator, și conservator convins, imediat a fost interpelat în sânul comitetului partidului, cum a putut să spuie lucruri cari nu sunt ideile partidului conservator? D. Maiorescu atunci a răspuns: puneți la vot, să vedem dacă nu sunt ideile partidului conservator, și s-a refuzat a se pune la vot; căci se știa că divergința de opiniuni va fi așa de mare, încât coeziune de oameni nu s-ar mai potrivi cu pretinsa coeziune pretinsă de idei, și s-ar fi arătat parcă pe față că așa-numitul partid conservator este numai o adunătură de individualități, cu diferite dorințe și că nu principii și idei sunt cimentul lui.

Și-atunci am vrut să fac o încercare și mi-am zis: de ce să ne mai grupăm? Și dacă cineva a crezut, că într-o ocaziune oarecare, am fost într-o situațiune de ostilitate în contra d-lui Catargi, ori în contra oricărui membru din vechii conservatori, se înșeală; căci oricât de mare respect am pentru d. Catargi, și iubire, dacă d-sa îmi permite cuvântul, sunt cestiuni de politică internă, sunt cestiuni de principii și de viitor, mai ales pentru dezvoltarea partidelor în această țară, cari le puiu mai presus și decât respectul ce datorez d-lui Catargi, și decât iubirea ce aș putea avea pentru d-sa.

Atunci am făcut o încercare, bună sau rea, dar am facut-o, mi-am zis: ia să vedem, nu putem noi să dăm partidului conservator o organizare așa încât să nu mai fie un *ce* fictiv.

Nu putem rupe odată cu o stare de lucruri care permite

unor a aparține când unei grupări, când unei alteia fără ca să-i poți acuza că au călcat principiile, căci nu avem nici unul.

Nu putem încheia era sărutărilor istorice și a combinațiunilor cari nu sunt decât rezultatul unor interese personale?

Ne-am zis atunci: să vedem, nu găsim noi un stoc de idei, de principii cari să le punem partidului conservator înainte, să le discute?

Mi s-a atribuit un cuvânt pe care nu l-am zis; mi s-a atribuit că aș fi declarat partidul conservator putred și că trebuie să-l însănătoșez.

Nu am zis nici o dată asemenea cuvinte; dar am zis că partidul conservator trebuie să se reforme și să se regenereze; și să se regenereze la baza de idei de organizarea acestui Stat.

Când s-a întâmplat căderea d-lui Lascar Catargi la 1876, a fost motivată tocmai de împrejurarea că guvernul conservator de atunci s-a mărginit numai la ceea d. președinte al consiliului numește o bună administrațiune, fără să dea acestei țări un nutriment intelectuali și moral. Aceeași cauză a provocat și căderea d-lui Ion Brătianu, care deși având o legendă mai frumoasă decât a d-lui Lascar Catargi a trebuit să cază, că ajunsese să fie iar un guvern de administrație și nimic mai mult.

O voce: Bună administrație ca la Vaslui.§§§

D. P.P. Carp: Remediul, d-lor, stă nu în schimbarea ministrului și a prefectului, stă în întreaga reformă a administrațiunii noastre.

O voce: Dar d. Sandu Rășcanu ce are a face cu reforma administrațiunii noastre?

D. P.P. Carp: La 1876, când a căzut d. Lascar Catargi și s-a numit un comitet ca să dea așa-numita organizare a partidului conservator, din ziua întâia am refuzat de a face parte din acest comitet. Și am zis: întrucât comitetul acesta nu va discuta un șir de idei, de reforme, de hotărâri bine definite, în ce sens trebuie să meargă dezvălirea acestei țări, nu intru nici în comitetul d-voastre, nici în organizarea d-voastre, deși în inima mea și în principiu rămân conservator.

---

§§§ **Unde fusese ales deputat P.P. Carp.**

Cu toate acestea am încercat să discut cu d-lor să vedem, nu putem organiza această țară.

Toate încercările mele au fost zadarnice. Până astăzi partidul conservator n-a voit să facă absolut nimica, și astfel ne-am despărțit. De o parte au rămas conservatorii fără program bine definit, de altă parte o sumă de tineri care au pus înainte o sumă de idei, și care au zis țării: Iată ce vrem să facem pentru țărani, pentru meseriași, iată ce vrem pentru magistratură, iată ce vrem pentru administrație, pentru finanțele țării. Am vorbit de aspirați uni naționale în legătură cu politica externă a acestei țări, și au spus ce vor să facă.

Ei bine, din toate aceste lucruri, veniți sincer și mărturisiți, ați auzit vreodată că v-a vorbit vreun vechi conservator? Discutat-au ei cu noi? Nu. Și de aceea nu vă mirați, d-lor, dacă încet-încet dezvălirea acelui individ de care vă vorbeam adineaori, l-a despărțit de vechii

conservatori; și dacă încet-încet abisul între noi și vechii conservatori devine din ce în ce mai mare și poate lua cu vremea atari proporțiuni, încât nici o punte, nici un pod, oricât de meșter ar fi arhitectul, nu-1 va putea podi. Evenimentele au voit ca acei tineri cari luaseră în mână, bine sau rău, reforma partidului conservator, care-și ziseseră: Și noi avem un drept, ca și liberalii, să guvernăm această țară, - și nu avem acest drept nici în numele strămoșilor, nici în numele tradițiunii, dar avem drept în numele inimii noastre care bate tot așa de cald pentru țara aceasta, ca și inima fiecărui liberal. - Evenimentele au voit ca acești tineri să vie la putere și să încerce în mod practic realizarea acestei reforme, realizarea acestei transformări a partidului conservator și, în această încercare timidă, care n-a izbutit - o vedeți azi cu toți - care a fost cel care a luptat mai tare contra ei? E actualul președinte al consiliului *(Aplauze).*

Când vă ziceam că pentru noi e un pas îndărăt în dezvălirea normală a acestei țări, spuneam un adevăr adânc; căci nu cred că d. Catargi va pretinde că ceea ce a zis, că ceea ce a făcut, era numai cestie de oportunitate parlamentară, ori era numai cestie de rivalitate de persoane. Respect prea mult pe d. Catargi ca să cred vreuna din acestea; cauza adâncă era din acelea cari nu mă împiedică nici să-1 respectez, nici să-1 iubesc; e că n-a putut și nu poate nici azi să ne înțeleagă *(Aplauze, ilaritate).*

Nu a putut și nu poate să ne înțeleagă, pentru că dezvălirea modernă în țară la noi nu poate fi înțeleasă, nu poate fi iubită de cei a căror cultură, a căror dezvoltare politică s-a făcut în timpuri în care nici se pomenea măcar de asemenea idei *(Ilaritate).* Și când crede cineva că cu un singur cuvânt, ca d. ex.: „Apoi eu nu vreau socialism de Stat“, se poate dărâma o mișcare întreagă; când crede cineva că în numele partidului și ideilor conservatoare, se poate împiedica o mișcare întreagă, care, dacă nu va izbuti astăzi, am convingerea absolută că va izbuti mâine, acela se înșală amar.

Numărul acelor cari ca mine au trecut prin fazele de cari vă vorbeam, fără interese personale, vreau să se introducă în țara aceasta adevărate partide bazate pe idei, pe convingeri, și când zic aceasta, zic bazate pe interesul general, iar nu pe

interesul individual care să crească fatalmente. în politică fiecare idee, fiecare principiu, dacă vrea să fie ceva, trebuie să corespundă cu un interes general, și fiecare din noi trebuie înainte de toate să studiem interesele generale, pentru ca să ne dăm seama de principiile cari le împărtășim și de țelurile cari le urmărim.

Nu faci aceasta? Poți să fii un om dibaci, poți să fii un parlamentar iscusit, poți să fii chiar un om puternic la un moment dat, dar nu un om convins, care să lase ceva după dânsul *(Aplauze).*

în toată mișcarea noastră, ziceam adineaori, n-am găsit decât împotrivire din partea d-lui L. Catargi, în legea pentru țărani, unde s-a putut cârti ceva, s-a cârtit, unde s-a putut tăia ceva, s-a tăiat.

Legea inamovibilității a venit de la guvern; dar în 4 luni de zile d. Vernescu n-a dat nimic, și vă întreb cum se poate aceasta din partea unui om cu cultura lui. Apoi gândiți d-voastră că criza din urmă numai cauza d-lui Antonescu a provocat-o? Dacă credeți astfel aveți rea opiniune și de d. Vernescu și de mine.

Aceea a fost o picătură de apă care a făcut că debordeze vasul. Care e principiul inamovibilității? Principiul este că inamovibilitatea magistraturii pune la adăpostul eroarei chiar pe un ministru ca d. Vernescu. Legea inamovibilității e mai sus și mai folositoare decât un ministru oricât de învățat și onest ar fi, care zice: Am să viu și să fac o magistratură așa de frumoasă, încât nimeni să nu aibă nimic de zis.

Legea tocmelelor agricole a rămas pe drum.

în fine, din toată mișcarea noastră ce s-a ales, decât legea vânzării, care a fost primită?

O voce: Amendată la Senat.

D. P.P. Carp: E una din condițiunile ce o pun guvernului actual pentru neutralitatea noastră binevoitoare, ca această lege să fie votată la Senat *tale quale,* iar nu amendată, cum se aude.

Vedeți dar, d-lor, că aveam dreptate când ziceam că noi privim în Ministerul d-lui Catargi o fază îndărăt în dezvălirea normală a acestei țări. O privim cum privim toate fenomenele naturale, fără mânie și fără nerăbdare.

Știm că transformările nu se fac într-o zi, știm că ideile nu se schimbă imediat: știm că fiecare generațiune când vine ea cu ideea ei, înainte de toate, oricare ar fi durerea, cel dintâi adversar îi este generațiunea care trece.

Această experiență a facut-o d. Lascar Catargi și d. Kogălniceanu... când erau tineri; să vă spuie luptele cari aveau ei cu bătrânii.

D. M. Kogălniceanu: Cer cuvântul, d-le președinte, și vă rog să mă lăsați și pe mine două ceasuri să fac biografie.

D. vice-președinte: Camera să vă lase, nu eu.

D. P.P. Carp: Generațiunea nouă va avea și ea să lupte; dar să se știe bine că nu ne vom da rămași; să se știe bine că ce azi nu a putut să îndeplinească întreg, o va îndeplini la cea dintâi ocaziune *(întreruperi)-,*

și privim pe d. Lascar Catargi, cum zice francezul, *comme un incident fâcheux {Ilaritate),* care nu modifică întru nimic ideile noastre, și care nu ne vor împiedica de a merge înainte pe calea care am apucat-o.

De aceea, cum vedeți, mișcarea între vechii și noii conservatori este mai adâncă decât credeți; tot conservatori suntem și unii și alții, numai nu veți putea împiedica niciodată ca d. Lascar Catargi să fie conservator de ieri și eu conservator de mâine *{Aplauze).*

D-lor, vă rog să mă scuzați dacă am fost prea lung; mai sunt lucruri cari trebuiau spuse, sunt lucruri cari vi le-aș fi spus deja dinainte și eram gata să le spun, când am fost atacat sub Ministerul d-lui Brătianu, cum că sunt moale, cum că sunt opoziționea miluită; am tăcut atunci, dar am promis că voi vorbi când partidul conservator, vechi și tânăr, va veni în număr mai mare pe aceste bănci; cuvântul care l-am dat atunci îl țin astăzi și explicațiunile au fost france, au fost leale. Și odată aceste explicațiuni date, revin la situațiunea momentului; în situațiunea momentului fac următoarea declarațiune, atât în numele meu, cât și în numele amicilor mei:

Dacă guvernul votează creditul pentru fortificațiuni, dacă votează reforma băncii, dacă cere de la noi un buget bine echilibrat, dacă se angajează a nu schilodi legea vânzării și că o va scoate de la Senat așa cum am votat-o noi; dacă guvernul ține seama și de rezistența care am pus-o noi, și care nu are nimic a face cu politica externă, acțiunii comitetelor panslaviste, poate conta pe neutralitatea noastră binevoitoare *{Aplauze).* Și ne vom rezerva ca la timpul oportun să continuăm opera inaugurată de 11 ani și care, trebuie să o mărturisim, a fost împiedicată de șeful guvernului actual *{Aplauze).*

D. AI. Lahovari, ministru de Externe: D-lor deputați, voi fi foarte scurt și nu voi prelungi spectacolul întristător al acestei sfâșieri în partidul conservator, care se dă spre marea bucurie a tutulor inimicilor acestui partid. Eu cred că trecând peste unele neînțelegeri de moment, d. Carp se va găsi odată alături cu vechii și actualii săi amici [...]

... dar intervenția ministrului de Externe nu a mai putut

continua, căci mai rău a încins spiritele; s-a strigat „Unirea“, deputății s-au sculat în picioare, ședința s-a întrerupt...

[D.A.D. nr. 70 din 1 aprilie 1889]

ÎNFIINȚAREA UNUI „CLUB CONSTITUȚIONAL"

Ședința Camerei din 1 aprilie 1889

Prezidează vice-președintele Camerei Grigore Cozadini. După o scurtă intervenție a deputatului Gr. Andreescu, care anunță un proiect de lege pentru vânzarea brazilor din pădurile Statului, se dă cuvântul „pentru o comunicare și în cestiune personală" deputatului

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, am onoarea de a aduce la cunoștința Camerei și mai ales la cunoștința biroului următorul lucru: De multe ori s-a ivit în sânul nostru acuzațiunea și imputarea că atunci când majoritatea voiește să facă ca și minoritatea să participe la o alegere sau la o lucrare oarecare, nu se știe la cine să se adreseze. Ca să evităm un asemenea lucru, un număr însemnat de deputați s-a instituit, cum se face și în alte părți, într-un grup parlamentar sub numele de *Club Constituțional* și au numit un comitet compus din cinci persoane.

Prin urmare, vă rog să știți că atunci când veți vrea să vă adresați la noi pentru alegerea veriunei comisiuni, sau pentru o lucrare oarecare, să vă adresați la acel comitet care este aci între d-voastre *(Murmure).*

O voce: Nu ne privește pe noi aceasta.

D. P.P. Carp: Acum că am terminat cu această comunicare relativă la organizarea grupului nostru, permiteți-mi a face și o mică cestiune personală.

în ședința de ieri, răspunzând la cuvântarea mea de alaltăieri, d. Lahovari, în loc să răspunză la argumentele de o natură general-politice, a crezut că este mai bine și mai comod să se lege de persoana mea. N-am nimic de zis în această privință, decât numai un lucru voi observa. Nimeni nu se poate dezbăra de temperamentul și de natura lui. Temperamentul și natura mea este un temperament de luptător.

Cine zice luptător, zice un om care se pune totdauna înainte, care-și pune toate forțele lui la dispoziținea unei

întreprinderi și care este gata chiar, la un moment dat, a se sacrifica pentru un țel determinat. Această calitate nu se poate împăca cu modestia unei virgine de 18 ani. Cred că veți conveni și d-voastre cu toții...

Prin urmare, când d. Lahovari cere de la mine să fiu totodată și luptător politic și să fiu și modest, cere un lucru imposibil; ș-apoi chiar d-sa este luptător politic ca și mine, și dacă afirmă d-sa că este modest, să-1 credem pe cuvânt, dacă voiți; însă în realitate eu cred că are să fie, tot ca și mine, luptător politic și nu virgină de 18 ani.

Trec acum la d. președinte al consiliului; d. președinte al consiliului asemenea s-a legat de persoana mea și a înaintat oarecari lucruri, cari eu sunt sigur că le-a înaintat numai din eroare, și dacă le voi rectifica, cred că nimenea nu se va mai putea pune înainte, fără ca să fie acuzat acela care le va pune înainte, nu că a comis o eroare, dar că a spus un neadevăr.

Faimoasa legendă a pacificării Europei stă altfel. Știți bine că rezbelul francez a venit din cauza candidaturii fratelui celui mai mare al regelui Carol la tronul Spaniei. Atunci era d. Strat agent al țării noastre la Paris și eu ministru de externe; este cunoscut că d. Strat a obținut cu 24 de ore mai-nainte de cum se credea renunțarea principelui Leopold și a dus-o la Paris...; atunci m-a interpelat d. Blaramberg și a zis că agenții noștri se facuse[ră] curieri la cabinetul din Berlin, și i-am răspuns: nu! D. Strat a lucrat conform cu dorința și cu ordinele guvernului nostru; d-sa a intervenit ca reprezentant al principelui Carol, și dacă se mulțumea Francia cu renunțarea, pacea Europei ar fi fost asigurată, și atunci un alt amic al meu, care ședea unde șade d. Marghiloman acum, se scoală și strigă în gura mare: ai pacificat Europa; de atunci a rămas numele de pacificator al Europei *(Ilaritate, zgomot).*

în ancheta de la Bordeaux, contele Chaudordy, secretarul general al ministerului de externe pe timpul războiului, a fost întrebat dacă renunțarea adusă de d. Strat ar fi fost acceptată de guvernul francez, pacea ar fi fost asigurată? Și contele a răspuns: da! Aceasta stă în publicațiunile proceselor-verbale ale anchetei.

Prin urmare, dacă pentru alte motive voiți a mă numi pacificator al Europei, este altă cestiune; dar pentru aceasta, d-le președinte al consiliului, cred că nu mă veți mai face pacificator, și aceasta o cred și din alte motive, pentru că lucrul este atât de repețit și a fost spus de atâția oameni săraci de imaginațiune, încât eu cred că trebuie să lăsăm

aceasta acelora cari, neavând nimic alt de zis contra mea, zic: ești pacificator al Europei *(Ilaritate)* și trec pe urmă în anticameră; amicii-1 înconjoară și-i zic: a! ai turtit pe Carp!

Al doilea, petițiunea de la Iași, d-le președinte al consiliului, petițiunea de la Iași eu n-am iscălit-o, și dacă a fost făcută, a fost făcută contra voinței mele; toți amicii mei o mărturisesc că am dezaprobat-o

întotdauna; și fiindcă o știți acum aceasta, cred că de azi înainte, în luptele noastre politice, nu-mi veți mai arunca această acuzațiune.

A treia acuzațiune este că atunci când eram ministru în cabinetul d-tale de la 1876, n-am venit cu nici un proiect de lege.

întâi voi răspunde că oamenii, cum zice poetul, cresc cu menirea lor, și dacă crede d. președinte al consiliului că eu, în ziua cea dintâi a vieții mele politice, fără a studia această țară, fără a mă gândi la orișice lucru, aș fi venit cu vrun proiect de lege, atunci poate aș fi dat și eu exemplul unor tineri fără experiență, cari astăzi cred că viața politică începe cu intrarea lor în Parlament și cari de aci înainte taie în dreapta și în stânga.

Nu am făcut aceasta.

Dar chiar dacă aș fi voit să fac, nu mi-a fost posibil; căci în 6 săptămâni, cât am fost ministru, nu am făcut decât alegeri. Și am avut și atunci soarta de astăzi. De trei ori am făcut alegeri. O dată cu Epureanu, am avut majoritatea în contra mea; o dată cu d. Lascar Catargi, am avut majoritatea în contra mea, și o dată iarăși alăturea cu d. Rosetti, am avut iarăși majoritatea în contra mea *{Ilaritate).*

Aceasta vă dovedește un lucru, că, din toți cei ce se ocupă de alegeri, poate că am lăsat mâna mai slobodă decât alții; căci dacă aș fi strâns-o, poate mulți din adversarii cei înverșunați de astăzi nu aș fi avut nici onoarea, nici plăcerea de a-i vedea aci *{Aplauze).*

Atât am avut de zis. Și dacă crede domnul Catargi că procesul dintre noi se poate dezlega numai cu niște personalități mai mult sau mai puțin lipsite de sare atică, se înșală.

Atâta am avut de zis *{Aplauze).*

Lascăr Catargiu a răspuns, considerând că a fost atacat personal. Apoi a vorbit Titu Maiorescu, tot în „cestiune personală[11], dar cu multe precizări istorice referitor la începuturile Junimii la Iași etc.; și Mihail Kogălniceanu, care a combătut răpirea timpului Camerei cu „cestiuni de portofolii[11]... Așa că s-a trecut, în fine, la ordinea de zi obișnuită.

[D.A.D. nr. 72 din 4 aprilie 1889]

DESCENTRALIZAREA ADMINISTRATIVĂ ȘI COMUNALĂ ȘI PROBLEMA LIBERTĂȚILOR

Ședința Camerei din 16 mai 1889

Prezidează vice-președintele Camerei Em. P. Protopopescu. După unele discuții continuând ședința precedentă și după validarea deputatului de colegiul III - Vaslui, Alexandru Rosetti-Solescu, face o *interpelare* -

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, am avut onoarea a anunța o interpelare d-lui președinte al consiliului asupra principiilor cari au să-1 călăuzească în materie de reforme administrative.

La prima vedere s-ar părea că forma interpelării mele e cam stranie. Un om nedeprins cu deprinderile noastre politice, un străin ar putea să se întrebe: Cum? Vine un partid la putere, în capul lui se află șeful său recunoscut, și d-voastre vă întrebați cari sunt principiile acestui partid și ale președintelui consiliului în cestiuni atât de importante? Bine, ar zice el, dar în trecutul lui nu găsești nimica care să-ți indice acest lucru? Trebuie să aștepți să vie la putere, pentru ca să afli cari sunt principiile lui în materie de reforme administrative? Hei! Oricât de straniu s-ar părea, lucrul este real.

Actualul d. președinte al consiliului se caracterizează, nu aș zice prin o lipsă absolută de idei, cuvântul ar fi poate prea aspru pentru d. Lascar Catargi, și ar fi desigur aspru pentru unii din acei cari-1 urmează...

D. C. Ressu: Cer cuvântul.

D. P.P. Carp: Dar d. Lascar Catargi, ca mulți oameni politici la noi, privește ideile și principiile nu ca o sămânță ce se aruncă pe pământ și de care se folosește, deși nu totdauna, cel care le seamănă, dar în orice caz acela care le

recoltează, ci ca o armă de luptă. D-lui este dintre acei cari privesc ideile și principiile numai ca mijloc de a ajunge la putere. Odată victoria câștigată, ideile se depun ca niște arme ce nu mai servă în arsenal și nu se mai știe nimic de dânsele. Afirmațiunea aceasta are nevoie de oarecari dovezi. în 12 ani de opoziținne a pus d. Lascar Catargi și cei cari-1 urmau o sumă de idei înainte; au pus, spre exemplu, ideea că atunci când vor veni la putere, au să ceară înainte de

toate să revie țara asupra revizuirii Constituțiunii; au pus înainte cum că de îndată ce vor veni la putere au să probeze țării că forma sub care s-a votat domeniul Coroanei e o formă ilegală și că trebuie să revenim asupra ei; au pus înainte ideea că fortificațiile sunt numai parale aruncate, că nu sunt necesare nici pentru existența, nici pentru viitorul acestei țări; au pus și altceva înainte: că trebuie să părăsească lupta legală, să nu se mai prezinte la alegeri, să nu mai vie în Cameră și au transportat lupta pe alte terenuri decât acelea pe cari noi, o parte din partidul conservator, voiam să o menținem.

O voce: Da, fiindcă ai mers la Viena! *(Ilaritate).*

D. P.P. Carp: Vom veni și acolo și nu cred că râzătorii să nu fie din partea d-tale.

Din toate acestea nimic nu s-a realizat, eu zic mai mult: nimc nu are să se realizeze, pentru că nu poate să se realizeze și atunci când oamenii cari se ziceau luptători grozavi, spre exemplu, d. Teodor Calimaki, care nu se va supăra de aceasta, când discutau cu mine și le ziceam: de ce puneți lupta pe terenul acesta? Nu vă gândiți de poziținnea ce aveți să aveți în ziua în care prin jocul firesc al regimului constituțional aveți să ajungeți la putere, și în ziua în care nu veți realiza față cu țara nici una din promisiunile d-voastră? Nu vă temeți că aveți să fiți priviți sau ca niște înșelători politici, cari promit țării lucruri pe cari știu mai dinainte că nu le pot da, sau ca niște fanfaroni, cari se înșeală asupra propriilor lor forțe, și cari atunci când n-au răspunderea nu se gândesc că va veni un moment când se va dovedi că pentru dânșii a promite e una și a realiza, alta?

Ei bine niciodată un om politic nu trebuie să uite, când face o promisiune, că ceea ce promite azi, trebuie să o

realizeze când va ajunge la putere mâine. Atunci acei înfocați mă acuzau pe mine cum că zic acestea pentru că sunt opoziționale moderată, pe cale de a trata cu d. Brătianu etc. Am tăcut. Ziua revanșei a venit și vă întreb azi cum stați d-voastră cu promisiunile d-voastră? Și vă întreb cine are dreptate d-voastră sau cel care vă ruga atunci să nu deșteptați în acest popor lucruri a căror realizare d-voastră cei dintâi aveți să o împiedicați când veți veni la guvern?

D-lor, când suntem în opoziție să ne învățăm a cere numai lucruri cari sunt posibile și drepte.

Fortificațiile? Apoi ați văzut deunăzi cum că chiar d. președinte al consiliului a votat pentru dânsele. E drept însă că alaltăieri ne-a zis că fortificațiile sunt o poznă și că ar fi nedrept de a i se pune d-sale și această poznă în spate.

Pentru noi fortificațiile nu sunt o poznă și nu le-am votat pentru că sunt o poznă; nu am votat fortificațiile pentru că se angajase deja 30 milioane și că acele 30 de milioane trebuiau scăpate mai aruncând încă 60 de milioane pentru pozna aceasta. Fortificațiile le-am votat pentru că le credeam necesare pentru viitorul acestei țări, le credeam necesare pentru rolul ce suntem chemați a juca în oarecari complicațiuni, și-mi pare rău că d. președinte al consiliului, care nu și-a dat seama de aceasta când era pe banca opoziționii, nu-și dă seama nici când e președinte al consiliului *(Aplauze).*

Cum vedeți dar, d-lor, eram în drept să zic că ideile pentru d. președinte al consiliului nu sunt decât arme ce se pun în arsenal odată ce lupta a fost câștigată.

Eram apoi în drept să-1 întreb nu numai asupra punctelor pe cari le relevă interpelarea mea, dar asupra întregii politici a cabinetului actual, cari sunt principiile cari au să-1 călăuzească[9] Mă mărginesc însă în cadrul ce mi-am tras eu singur în interpelarea mea.

D-lor, când ne-am prezentat cu toții țării câți suntem aci, ne-am prezentat în urma unor proiecte de legi cari coprindeau o sumă de principii, între altele administrative, pe cari le prezentam alegătorilor, lăsându-i să se pronunțe în toată libertatea.

N-au ajuns la cunoștința mea decât puține excepțiuni cari să le fi respins; în orice caz nici un membru, unul măcar, al partidului liberal-conservator, când s-au prezentat înaintea alegătorilor să fi ridicat glasul să le discute sau să le atace.

Eram deci în drept să credem cum că ideile puse înainte, cum că reformele ce eununțam vor găsi într-o Adunare aleasă sub aceste auspicii, aleasă fără nici un soi de obiecțiuni serioase cari să fi venit la auzul nostru, eram în drept, zic, să credem cum că partidul care urmează pe d. Lascar Catargi va intra, fără să se preocupe de cestiuni de persoane, va intra în discuțiunea lor, și le va aproba, se înțelege, introducând îmbunătățirile ce orice lucru, oricât de bun ar fi el dealtmintrelea, poate fi încă susceptibil.

D. președinte al Consiliului: Să mă ferească Dumnezeu. 'Ți voi spune acum.

D. P.P. Carp: O știam fără să mi-o spuneți, d-le Catargi

(Aplauze).

Ce am voit noi, d-lor? Noi am voit o largă descentralizare, o largă descentralizare administrativă, o largă descentralizare comunală.

Pentru ce am voit aceasta? Pentru trei motive: dintâiu am voit aceasta pentru că experiența tutulor țărilor a dovedit că libertățile constituționale nu sunt niciodată sigure dacă ele nu sunt întovărășite și de libertățile locale. Dacă Franța a suferit atâtea zguduiri, sunt sigur că

ele au provenit din cauză că nu a avut niciodată libertăți locale, ar fi putut servi ca o supapă de siguranță, și e școala la care poporul ar fi învățat să se administreze singur, și de aceea-1 vedeți azi servil și mâine revoluționar. Căci de antiteza aceasta nu fuge nimeni; când un guvern centralizează tot în mâna sa, poporul tace o vreme; dar vine un moment când zguduiri teribile se produc și pune în pericol chiar existența Statului.

Al doilea motiv, ca să cer o descentralizare și administrativă și comunală, a fost că numai descentralizarea permite cetățeanului a face acea experiență de care are nevoie ca să poată lua în mână, pe o treaptă mai înaltă, destinele țării sale. Al treilea motiv, pentru care am cerut descentralizarea, este pentru că nu voim ca libertatea de alegeri să fie la discreționea voinței guvernului și, de multe ori, ceea ce este și mai trist, la discreționea agenților subalterni, chiar în contra voinței guvernului.

Ce voiți d-voastre? Voiți d-voastre ca libertatea alegerilor în țară să atârne numai de voința guvernului? Dar știți d-voastre ce tărie de caracter trebuie unui guvern ca să dea în mod absolut libertatea alegerii, atunci când acea libertate nu este datorită decât propriei sale voințe, și când legea nu îngrădește nici acțiunea lui, acțiunea apetiturilor numeroase cari fatalmente, fiind natura umană, se ridică în jurul unui guvern, și de aceea, d-lor, când am cerut această descentralizare nu am cerut-o ca prin lege să îngrădim acțiunea guvernului, ci am cerut-o ca să nu ne învârtim într-un cerc vițios ca până acum și să punem pe guvern la adăpostul jocului care se întâmplă adeseori la noi. Care este acel joc? îți trebuie o majoritate, și ca să aibi acea majoritate,

ai prefectul d-tale, și fiindcă libertatea atârnă numai de la arbitrul d-sale, rareori se găsește omul care să o dea în mod absolut, și atunci întregul aparat administrativ se pune în mișcare, se alege deputatul, el vine în Cameră, și, odată venit, cere să fie stăpân în districtul său. Și îndată ce pune această pretențiune, se întâmplă două lucruri: ori guvernul refuză, și atunci țipătul se îndreaptă în contra lui, ori guvernul admite și menține majoritatea; dar atunci administrațiunea nu mai este faptul guvernului; administrațiunea este a unor ființe neresponsabile cari-și permit totul, fără să se teamă că mâine vreo răspundere oarecare are să împiedice acțiunea lor, și atunci se întâmplă că, cu cât ține guvernul, cu atât lucrurile iau proporțiuni mai mari și se lățește un întreg sistem de corupțiune, la care am asistat din nefericire mai sub toate guvernele noastre, și care, în ultimă instanță, a fost și cauza căderii guvernului trecut.

Era el vinovat? în parte da, în parte nu. în parte da, pentru că n-a avut tăria de caracter să se retragă când a văzut că pretențiunile erau

prea mari. Și nu uitați că nu veți ieși din această dilemă: în politică trebuie să aveți ori idei, ori apetituri.

Nu aveți idei, îndată vine un apetit care se pune în locul ideii, și în loc de a avea aderenți, aveți clientelă plătită *{Aplauze).*

Merită, zic, să cadă, fiindcă nu a avut tăria de a rezista și n-a avut abnegațiunea de a se retrage.

Ei bine, noi ne-am gândit: de ce să punem natura umană la o ispită mai presus de forțele ei, și al doilea, de ce să punem țara aceasta în pozițiune umilitoare de a cere de la guvern, fără să obțin niciodată. Și atunci ne-am zis: cari sunt mijloacele ca să ajungem la acest rezultat, și în convingerea noastră nu pot fi altele decât de a da țării o descentralizare administrativă și comunală pe baza cea mai largă. Nu voim centralizarea tutulor forțelor în București, voim să se deprindă cetățeanul să fie cetățean nu numai când vine la București, dar și acasă la el; voim să se deprindă pe treaptă mai inferioară, ca să cunoască cari sunt adevăratele interese ale comunei și ale județului, pentru ca să poată mai târziu, pe o treaptă mai superioară, să judece cari sunt adevăratele interese ale Statului întreg.

Aceste idei, pe cari unii le cred liberale, eu le cred conservatoare în modul cel mai absolut și conservatoare pentru ce? Conservatoare pentru că oriunde nu veți da d-voastre libertăți locale, poporul, care niciodată nu este satisfăcut, din cauza poate a însușirilor celor rele, dar desigur și din cauza aspirați uni lor celor bune, căci fiecare popor are un ideal pe care vrea să-1 atingă și știm cu toții ce distanță este între ideal și realitate, poporul, zic, strămută lupta pe tărâmul politic și constituțional și atribuie nemulțumirea sa insuficientei libertăților constitutionale.

Atunci începe lupta pe tărâmul politic, luptă care duce libertatea la exces, căci o transformă în abuz și licență, care obligă câteodată pe guvern a retrage o parte din acele libertăți. Ei bine, ca conservator, nu aș voi să ajungem acolo; eu ca conservator aș voi ca țara aceasta să fie, să rămână satisfăcută de Constituțiunea care o avem; dacă are nemulțumiri, dacă are aspirațiuni, acele nemulțumiri să fie înlăturate pe un alt tărâm, acele aspirațiuni să găsească satisfacțiunea lor pe altă cale.

Acum, din toate acestea, ce voiește d. președinte al consiliului? Eu cred nimic. Descentralizarea administrativă și comunală! Eu sunt convins că d-sa are să o privească ca un *ce* anarhic, ca un *ce* socialist, ca un *ce* contrariu cu ideile conservatoare; și când deunăzi un jurnal din Capitală a ridicat oleacă vălul asupra intențiunilor sale și a vorbit de un referat oarecare, prin care se arăta tendința d-lui președinte al consiliului de a face modificarea comunală în sensul acesta, ca singura reformă care

este de făcut, este de a se numi primari de către guvern, eu n-am dat acestui lucru mai mare valoare decât unei simple indicațiuni a tendinței ulterioare a d-lui președinte al consiliului și atunci m-am crezut dator a aduce înaintea d-voastre această cestiune; m-am crezut dator de a o aduce înaintea d-voastre pentru că măcar acum, la începutul acestui guvern, să facă d. președinte al consiliului ceea ce n-a făcut în curs de 12 ani.

Acum, cum că nu are să se mai gândească la fortificațiuni, acum când nu mai are nevoie să mai vie asupra revizuirii, pentru că în temeiul acestei revizuiri stă d-sa astăzi pe acea bancă; acum când nu mai are nevoie să mai revie nici asupra celei de-a treia cestiuni de care am vorbit; pentru că, dacă era să revie, trebuia să vie în ziua dintâi cu ea, mai înainte de a primi puterea...

O voce: Care cestiune?

D. P.P. Carp: Apanagiile! și aceasta e o poznă ca și fortificațiile *(Aplauze).*

Acum, cred că d-sa este pus în pozițiune ca să ne spuie măcar cari sunt intențiunile d-sale, că eu personal le cunosc, este indiferent, dar aș voi să le cunoască și țara, aș voi să le cunoască și țara pentru două motive, ca să se probeze până la evidență următorul lucru: că a luptat 12 ani de zile și în acești 12 ani de zile n-a făcut alta decât să se gândească la ce are de răsturnat și nu s-a gândit un singur moment la ce are de edificat *(Aplauze),* și atunci are să revie ceea ce era în ultimii timpi ai d-lui I. Brătianu, un guvern de fapt care e la guvern pentru că e guvern, și mă tem mult că atunci țara are să întrebe: apoi pentru aceasta am luptat eu 12 ani de zile? *(Ilaritate).*

Și, d-lor, țara are dreptul de a-și pune această întrebare, căci, d-lor, tot se vorbește de caracter, tot se vorbește de naturi antice. Dar ce vă închipuiți d-voastre prin natură antică, prin caracter? Vă închipuiți oare, d-voastre, prin aceste cuvinte numai un om violent care se mânie la fiecare moment când găsește ceva în calea sa și care caută să zdrobească orice rezistență o fi? Caracter! Dar caracterul politic consistă în aceasta că el urmărește în mod constant și adeseori ani îndelungi un șir de idei la care ține, că el le urmărește fără a se preocupa de persoana sa și le iubește atât de mult încât le primește chiar când adversarii lui le realizează cu riscul ca gloria să le revie lor.

Și când mă întreba d. Teodor Calimaki adineaori pentru ce am fost la Viena, îi răspund: Am fost la Viena, d-le Calimaki, tocmai pentru că aveam caracter; am fost la Viena tocmai pentru că cred că am realizat acolo idei cari le am apărat totdauna și cari le apăr și astăzi, și

dacă erai în locul meu aș fi cel întâiu foarte fericit să zic și de d-ta ceea ce pot zice de mine *{Aplauze).*

Natură antică! D-apoi naturi antice sunt acelea cari se jertfesc, naturi antice sunt acelea cari persoana lor o pun totdauna îndărătul ideii, cari zic: ce-mi pasă mie dacă sunt, ori dacă nu sunt. Dacă este vorba de caracter și natură antică, aș întreba pe guvernul actual: în virtutea cărui principiu, în virtutea cărei idei a fost în contra noastră? *{Ilaritate).*

Voci: Aici e buba.

D. P.P. Carp: Nu credeți că zic aceste cuvinte ca să mă plâng, absolut nu; dar zic aceste cuvinte, fiindcă aș dori ca cestiunile de persoane să dispară din mijlocul nostru. închipuiți-vă că se răstoarnă un guvern și vine altul. Lumea se întreabă: Dar pentru ce l-a răsturnat, căci nu o știe? De ce a venit un altul? Iar lumea se întreabă, fără să găsească un răspuns satisfăcător...

O voce: Pe d-ta nu te-a răsturnat nimeni, te-ai răsturnat singur.

D. P.P. Carp: Și lumea se întreabă și este în drept să se întrebe, pentru că atunci este numai o cestiune de persoane; și dacă voim să schimbăm ministerele numai pentru că nu sunt eu acolo, înțelegeți atunci prea bine la ce anarhie, la ce haos și la ce dezastre grele în jocul nostru constituțional avem să ajungem. Dacă nu ne deosebim asupra ideii, atunci nu mai poate fi grupare de partide, fiindcă fiecare persoană, ca persoană, are aceleași drepturi, și aș vrea să știu întru cât d. Vernescu, de exemplu, este mai bun ministru de finanțe decât ar fi d. Nucșoreanu *{Ilaritate).*

D. I. Nucșoreanu: Cer cuvântul.

D. P.P. Carp: Cari sunt ideile financiare[9] Care este practica financiară? cari sunt aptitudinele d-sale în această ramură, cari i-au permis d-lui Vernescu de a trece de la justiție, unde după mine nu era la locul lui[9] *{Aplauze, ilaritate).* Nici una. Cestiune de persoană, și iarăși cestiune de persoană.

Ei bine, noi credem și ne vom lupta pntru aceasta; credem că luptele între partide, și nu vorbesc numai de cele de astăzi, trebuie să se diferențieze prin idei; noi credem că

ceea ce cineva a susținut, fiind în opoziținne, trebuie să realizeze când ajunge la guvern; credem că dacă nu realizează, atunci este adevărat guvern personal, iar nu acela de care v-ați plâns d-voastre.

Ziceți că d. Brătianu, fiind la guvern 12 ani, a fost un guvern personal; asemenea guvernul conservator, fiind la guvern 6 ani, a fost

un guvern personal; • menea ziceți de noi, cari am fost la putere un timp mai scurt, că am fost guvern personal.

Eu lărgesc sensul acestui cuvânt și zic: oricare guvern, care nu se ■:emă pe idei, care nu se ține de promisiunile date, când era în jziținne, este un guvern personal *(Aplauze).*

Dar oare numai Coroana are dreptul de a avea un guvern personal? Numai Coroana poate cădea în această vină? Nu.

Când nu vă țineți de promisiunile date, când nu căutați decât a satisface apetiturile fără a vă gândi să dați nici o satisfacțiune țării, ce sunt acestea altceva decât fapte ale unui guvern personal.

Puteți avea majoritate în Cameră, dar nu sunteți altceva decât un șef care are clienți, decât un guvern personal, oricât v-ați sili să scăpați formele constituționale; căci orice guvern când ajunge la putere și nu aduce o bogăție de idei, și nu realizează ceea ce în opoziținne a susținut, acela este un guvern personal, fie el ieșit din voința majorității, fie el ieșit din încrederea Coroanei, tot guvern personal este.

Dacă m-aș uita la trecutul nostru politic și m-aș întreba cine a fost mai personal, Coroana ori guvernele, din convincțiune zic: că guvernele au fost mai personale decât Coroana *(Aplauze).*

Ei bine, să contenim cu acestea și ca să contenim cu acest joc trebuie să știm de fiecare ceea ce cugetă și ceea ce gândește.

De voi obține aceasta de la guvernul actual, nu știu; dacă voiți să vă dea întreaga cugetare, mă îndoiesc, dar eram dator să fac această încercare, ca să provoc din partea d-lui prim-ministru oarecari declara- țiuni, de se poate categorice, de nu, măcar îndoielnice, asupra intențiunii ce are d-sa în

materie de reformă administrativă *(Aplauze).*

A răspuns pe larg Lascăr Catargiu, președintele Consiliului, au mai intervenit și Constantin Ressu, George Panu și alții, întrerupți cu puneri la punct de P.P. Carp.

[D.A.D. nr. 79 din 20 mai 1889]

„CONVINȘI ȘI ÎNVINȘI" - CONSERVATORI VECHI ȘI NOI, LIBERALI VECHI ȘI NOI

Ședința Camerei din 12 decembrie 1889

Președinte: George Gr. Cantacuzino. Ședința începe cu unele „cestiuni de regulament", invocate de I. Nucșoreanu și Caton Lecca; apoi P. Cemătescu face o *interpelare* ministrului de Instrucțiune Publică; urmează alte scurte intervenții, după care încep discuțiile la proiectul de răspuns la discursul Tronului.

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, eram decis să interviu ceva mai târziu în dezbaterile răspunsului la Adresa Tronului; temându-mă însă să nu se dea o interpretare greșită raporturilor cari există între guvern și majoritate, majoritate și guvern, și atitudinea pe care grupul constituțional o ia în situațiunea actuală, am rugat pe amicul nostru d. Crisenghi să-mi cedeze cuvântul și-i datorez mulțumiri pentru că a avut bunătatea s-o facă.

Mai întâi însă dați-mi voie să am o mică explicațiune cu d. Panu.

D. Panu, 364 zile pe an adresează la adresa grupului constituțional aspre mustrări; ca fiecare bun creștin însă, simte trebuință o dată pe an să aibă remușcări și ne adresează atunci câte o amenitate. An a recunoscut că junimiștii sunt oameni convinși; în anul acesta ne zice că suntem abili. Deși sunt rare darurile d-lui Panu, să-mi permită a alege între dânsele, a primi pe cel de anul trecut, a respinge însă pe acel din anul acesta *{Aplauze).*

Avem pretențiunea, d-le Panu, a fi oameni convinși; nu am avut însă pretențiunea a fi oameni abili, mai ales când abilitatea cu care ne gratificați era îmbrăcată cu un veșmânt de un oarecare bizantinism, ce a rămas încă, din nenorocire, ca o moștenire a trecutului, astfel că românii, când zic abil,

înțeleg totdauna pișicher *{Aplauze).*

Cred că la sfârșitul cuvântării mele veți conveni cu toții că convinși am rămas; dar că suntem în drept a refuza epitetul de abilitate pe care ni-1 dă cu atâta bunătate d. Panu.

D. G. Panu: Până acum d. Ionescu nu a fost abil *{Ilaritate).*

D. P.P. Carp: D-lor, este evident că situațiunea de astăzi are o însemnătate, după mine, întrece cu mult însemnătățile diferitelor formațiuni ministeriale ce au avut loc în țară la noi. După mine, ea reprezintă o adevărată revoluțiune în năravurile noastre politice.

Și ca să ne dăm seama de acest lucru, voi imita pe d. Panu, care a zis că va fi cu totul obiectiv în cestiunea de față, și vă voi supune vreo două, trei propoziținni, și dacă din aplicarea sau neaplicarea lor, în afară de orice grupare de persoane, în afară de orice rivalitate între noi, în afară de istoria modernă a României, se va ivi cu logică, cu consecință, când tot ce s-a întâmplat nu a fost decât rezultatul aplicării sau neaplicării acestor propoziținni politice, atunci veți înțelege că toate acuzațiunile cari se aduc, că discuțiunile în sânul partidului conservator nu sunt bazate decât pe rivalități personale, vor cădea de la sine. Va cade atunci și acuzațiunea că ființa ori grupul constituționalilor nu e decât un *ce* factice, datorit favoarei regale; și că în ziua în care umbra defavoarei să se interpună între constituționali și astrul de la care capătă lumina și căldura, în ziua aceea viața se va retrage de la dânșii.

Ia să vedem cari sunt acele propoziținni politice: două sunt generale, și cred că trebuie primite de toate partidele: una e pur conservatoare; din cele generale, cea dintâi este următoarea: E de datoria unui om politic convins, nu abil, de a nu zice niciodată în opoziținne ceea ce nu crezi că vei putea realiza venind la putere. Așa e? E vreunul dintre d-voastre care să conteste adevărul acestei propoziținni? Cred că nici unul. A doua propoziținne generală este ca să nu te gândești la ceea ce ai să faci după ce ai să ajungi la putere; să te gândești totdauna înainte ca, ajuns la putere, să știi ce ai să

faci. Și pentru aceasta, când ești în opoziținne, trebuie să spui țării nu numai răul care-1 fac guvernele pe cari le combateți, dar și binele care ai să-1 faci tu *(Aplauze).* Este unul dintre d-voastre care să conteste această propoziținne politică? Nici unul. A treia propoziținne pur conservatoare - și zic pur conservatoare, pentru că nu știu dacă aceasta o va aproba d. Panu, dar desigur o vor aproba mulți alții - a treia propoziținne pur conservatoare este că un conservator nu poate lupta decât pe tărâmul pur legal...

O voce: Aceasta depinde.

D. P.P. Carp: Cine zice că depinde, poate că nu e conservator decât de vreo doi sau trei ani și poate că va conteni în curând a mai fi conservator *(Aplauze).*

Acum ia să examinăm aplicarea sau neaplicarea acestor propoziținni, al căror adevăr nu e nici unul care să-1 conteste; și dacă din aplicarea sau neaplicarea lor a izvorât o diferință sau, dacă voiți s-o

numiți așa, o sciziune în sânul partidului conservator? E sigur că sciziunea a izvorât din neaplicarea acestor adevăruri.

La căderea d-lui Lascar Catargi s-a făcut o încercare ce era menită a da satisfacțiune celei de a doua propoziții ce v-am pus-o. încercarea avea de scop de a studia cauzele căderii, de a-și da seamă de greșelile comise, căci nici o cădere nu se datorește hazardului, și de a lumina țara asupra țelurilor cari avem noi să urmărim, odată reveniți la putere, pentru dezvoltarea și ocrotirea intereselor generale ale țării.

încercarea aceasta nu a izbutit, și atunci în mod logic, în mod fatal, trebuia să se ivească în sânul partidului conservator prima dezbinare; trebuiau să vină pe de o parte aceia cari voiau să se pună nu numai pe tărâmul negativ al luptei contra d-lui Brătianu, dar și pe tărâmul afirmativ al măsurilor pe cari voiau să le aplice odată reveniți la guvern, și între aceia cari credeau că toate sunt perfecte în sânul partidului conservator și că nu e nimic de schimbat. Neaplicarea întâiei propoziții a făcut deci pe o seamă de oameni să nu mai primească direcția care se da partidului conservator, pentru că aceia se gândeau că va veni un moment în care adversarii o să aibă dreptul de a face acuzațiuni atât de puternice, încât acei cari vor cădea sub povara lor, poate că într-o zi vor înțelege ei singuri că nu mai au dreptul la conducerea partidului conservator. Ce era de făcut? Dar această greșeală a mai avut și o altă consecință.

Ea a obligat să primească în luptă legea de la adversari, iar nu să o impună lor; și fiindcă pe această cale victoria nu era posibilă, ea a adus încet-încet pe conservatori a părăsi terenul legal; să facă opoziție zicând negru de câte ori guvernul zice alb, și alb de câte ori guvernul zice negru, fără să judeci dacă e bine sau rău, ci pe simplul cuvânt că ești în opoziție. Ei? E neadmisibilă o asemenea teorie. Când guvernul liberal a venit cu revizuirea, partidul conservator a combătut-o și cu drept cuvânt; eram și eu unul dintre aceia care am combătut; o dată însă făcută, nu mai avea dreptul partidul conservator să zică că nu primește ceea ce au votat Camerele.

Dotațiunea? Poate să fie interpretare asupra constituționalismului; astăzi sunt încă oameni care zic cum

că nu era constituțional; eu am zis și susțin încă astăzi că e perfect constituțională; prin urmare, cestiune de interpretare; și când e cestiune de interpretare, nu poți să contești legitimitatea voturilor cari se dau în această Adunare, și când cu modul acesta pe terenul legal nu se mai putea merge înainte, au ieșit din Cameră, au părăsit lupta, ca s-o ducă știți unde? La opoziționea-unită!

D. G. Panu: Era și d. Lahovari.

D. AL Lahovari, ministru de Externe: Mă voi explica, d-le Panu.

D. P.P. Carp: Și vedeți, d-lor, că neaplicarea principiilor propozi- țiunilor de cari vă vorbeam la început, a adus partidul conservator la următorul lucru: întâi, la trista consecință a unei dezbinări adânci în sânul lui; al doilea, neavând el singur idei, a fost silit să ia numai negativa afirmațiunilor guvernului, știind foarte bine că odată venind la guvern, nu are să poată să le aplice.

Al treilea - și tocmai de aceea, d-lor, aș dori ca partidele să se diferențieze pe idei, iar nu numai pe rivalități de persoane - au fost obligați să părăsească ideea pur conservatoare și să se alieze cu elementele cele mai eterogene, știind bine că odată veniți la putere, are să se ivească, fatalmente, zâzănii, fatalmente ruptură.

Eu, d-lor, nu am înțeles niciodată această formațiune care se numește liberal-conservatoare.

O voce: Așa este...

D. P.P. Carp: Totdauna am crezut că ideile conservatoare în această țară sunt și pot să fie atât de puternice, sunt și pot să fie, cu toată părerea contrarie a d-lui Panu, atât de populare, încât să mergem singuri înainte și să guvernăm această țară, probând că putem și noi, ca și alte partide, să facem bine, și poate un bine mai durabil decât acela pe care l-au făcut alții; și de aceea totdauna m-am întrebat: Oare elementele conservatoare trebuiesc ele să fie prezentate acestei țări de d. Vernescu, ca să fie admise de public? Avem noi nevoie de un *introducteur des ambassadeurs* ca să putem avea dreptul a guverna această țară? Nu se poate ca conservatorii să guverneze decât atunci când au lângă dânșii pe un liberal, care să zică publicului:

iertați pe bieții conservatori, iau eu răspunderea că nu vor face rău? *(Aplauze).*

Această poziție nu o primesc, și cred că nu trebuie să o primească un partid mândru de trecut, un partid care speră că și în viitor va avea și el pagini de acele cari să-i dea dreptul la recunoștința acestei țări. împerecherea aceasta nu era o împerechere de idei, ci era o împerechere numai de persoane; căci nu se știa cum și pentru ce alipirea elementelor liberale către elementele conservatoare au liberalizat partidul conservator. A produs această alipire un efect, dar contrariu de ceea ce se aștepta; a produs slăbirea ideii conservatoare, a fost o cauză de boală, de zâzănii, de rivalități personale ce se produc atunci când împerecherea nu este de idei, ci de oameni, de etichete.

S-a crezut că vom fi mai tari, fiindcă ne zicem liberali-conser- vatori! Nu vom fi tari pentru că ne zicem liberali-conservatori; vom fi tari atunci când vom dovedi acestei țări că suntem nu liberali- conservatori, dar conservatori-liberali!... *(întreruperi)-,* conservatori-

liberali, a căror inimă simte și bate pentru interesele acestei țări ca și inima oricărui liberal. La întâia vedere s-ar putea zice că nu fac decât un joc de cuvinte; ce va să zică liberal-conservator și ce va să zică conservator-liberal? Să mă explic; arătați-mi, d-lor, care este ideea liberală care a adus-o elementul liberal în gruparea liberal-conser- vatoare? Arătați-mi-o, de când s-au unit grupurile Vernescu și Catargi, care este ideea liberală care a adus-o în sânul partidului conservator? Cunoaște cineva ideea liberală a d-lui Vernescu? Dacă o știe să mi-o spună. Eu nu o cunosc. Liberalismul la conservatori trebuie să se vadă în proiectele de legi cari le-au prezentat, și eu cred că avem proiecte de legi prezentate cari sunt liberale.

D. Valerian Urseanu: Atunci veniți cu noi.

D. P.P. Carp: Vă rog aveți răbdare; îmi pare rău că nu prevedeți de pe acum unde am să ajung.

Vom vedea acum în ce trebuie să se manifeste liberalismul unui conservator.

Pentru aceasta să ne întrebăm care este tărâmul pe care de astăzi înainte trebuie să se pună diferitele partide în luptă.

Că nu poate fi vorba de liberalismul în sensul liberalilor de la 1848, aceasta reiese până la evidență din toată dezvălirea modernă. Căci azi în nici un Stat nu se contestă libertatea presei, libertatea întrunirilor, dreptul țării de a se impune ea singură. Nimeni nu cutează să conteste rezultatele cari au fost dobândite de luptele diferitelor partide liberale din alte țări.

Prin urmare, pe tărâmul acesta, să zică un conservator că este liberal, ar fi ridicul; căci pe acest tărâm chiar liberalul nu mai este liberal, căci toate aceste drepturi au devenit un bun comun care el singur are dorința de a le conserva.

Vedeți dar că aceste idei liberale nu mai există; sunt bunuri comune câștigate de unii, dar de cari astăzi se folosesc cu toții.

Vasăzică, pe acest tărâm nu se pot diferenția partidele; pe acest tărâm nu primesc deosebirea între conservatori și liberali, și de aceea zic: oamenii de la 1848 nu mai au absolut nici o valoare, poate o valoare istorică, dar o valoare pentru

luptele politice de astăzi nici una. Vasăzică, convenim cu toții că nu pe acest tărâm este diferența între conservatori și liberali. Dacă pe tărâmul pur politic nu este nici o diferință între liberali și conservatori, de unde se ivesc deosebirile de vederi? Deosebirile de vederi de azi este pentru că liberalismul nu a dat toate roadele cari trebuia să dea; pentru că liberalii moderni nu s-au ocupat decât de drepturile pur politice și au uitat că drepturile politice

n-au nici o valoare dacă nu servesc la dezlegarea cestiunilor sociale, și atunci diferința între conservatori și liberali nu mai poate fi pe tărâmul constituțional; diferința între conservatori și liberali nu mai poate fi decât pe tărâmul social.

Și era o parte slabă în discursul d-lui Panu, când d-sa iar voia să pună lupta pe tărâmul constituțional și când credea că singura scăpare este de a da acestei țări un colegiu unic, pe care-1 crede că va fi singurul neatârnat, și mai conștiincios și mai civilizat decât i-a permis trecutul nostru ca să fie.

D. G. Panu: Eu nu neglijez nici cestiunile economice.

D. P.P. Carp: Prin urmare, pe tărâmul social, și aci trebuie să arătăm noi conservatorii, luăm această cestiune în mână nu din un interes egoist, cum ne acuza d. Panu, nu pentru a scăpa poziținea noastră de clasa cârmuitoare, dar în interesul chiar al acelora ce au să beneficieze de dezlegarea acestor cestiuni.

Eu cred că, în interesul lucrului însuși, este bine ca elementul conservator să ia inițiativa, iar nu elementul radical, și iată pentru ce.

Pentru că totdauna elementele radicale și revoluționare, chiar atunci când au izbutit, au escamotat izbânda în favoarea situațiunii lor politice, fără să aplice ceea ce ziceau că vor aplica, în favoarea claselor de jos.

D-lor, cea mai mare mișcare socială venită de jos a fost a legii creștinești, mișcare care anunța stârpirea celor împilători.

Ei bine, când această mare mișcare a izbutit pe calea revoluțiunii, în favoarea cui au fost escamotate principiile acelei revoluțiuni?

în favoarea guvernanților, iar nu în favoarea poporului

de jos *(Aplauze).*

De aceea, d-lor, eu cred cum că clasele dirigente au interes de a lua în mâna lor rezolvarea cestiunilor sociale și cred că tocmai elementul conservator, și din țara aceasta și din alte țări, este acela care e chemat a pune bazele unei organizațiuni sociale mai sănătoase, și să introducă și îmbunătățirile la cari au drept toate clasele unui popor.

Cum că nu toate visurile socialiștilot au să fie realiste, aceasta nu am nevoie să o spun; dar nu aș vrea ca partea legitimă a revendicațiu- nilor lor să fie câștigată în contra noastră în lupta cu noi, ci împreună cu opera pacinică a înțelepciunii tutulor.

D-lor, ați văzut cari au fost consecințele ce am tras din propo- zițiunile politice puse înainte la începutul cuvântării mele.

Ați văzdt care este consecința logică, care este desfășurarea organică, ca să zic așa, a adevărurilor cari v-am pus înainte și cari s-ar

fi putut întâmpla și aiurea, în afară de orice preocupațiune de persoană și de rivalitate între partide.

Ceea ce d. Panu zicea că nu sunt decât rivalități *vis-ă-vis* de persoane în rândul conservatorilor, în realitate nu este decât un semn de viață, decât o transformare ce se pregătea încet-încet în sânul partidului conservator, și care, după noi, este menită de a permite partidului conservator de a sta la guvern fără nici un soi de teamă că nu ar avea încrederea țării *(Aplauze).*

Dar din cele petrecute la noi putem trage învățăminte generale, și pentru aceasta mă adresez la tinerii cari ne înconjoară întrebându-i dacă este bine ca atunci când d-voastre, cei tineri, sunteți în opozițiune, să părăsiți Camera, să nu primiți revizuirea, să fiți în contra fortificațiunilor, și când veți veni la guvern să vă lepădați de ceea ce ați promis țării, să nu faceți nimic, din simpla cauză că promisiunile date nu le-ați putea realiza? Și pentru că alte idei nu v-ați gândit să le aveți gata când veți veni pe acele bănci, vă mai întreb, nu este bine ca ideile, a căror aplicare o urmați, să le gândiți înainte, iar nu după ce ați venit la putere? Vă mai întreb, în fine, dacă recunoașteți că coaliținile nu sunt niciodată bune, căci ele nu pot decât răsturna, fără să edifice nimic, și nu știu dacă este lucru bun acela care nu este bun decât atunci când ești în neputință a face binele, și care devine rău când ai posibilitatea de a-l face.

Veți mai căpăta și un alt învățământ, ca atunci când sunteți în opoziținne să vă gândiți la cauzele ce au provocat căderea d-voastre și să căutați a îndrepta defectele semnalate, și când veți ajunge la putere, să știți totdauna înainte ce aveți să faceți *(Aprobări).*

Tot aplicând adevărurile logice ce v-am spus adineaori, de la formațiunea diferitelor grupuri la noi în țară, puteți vedea care este însemnătatea grupului constiuțional, și puteți judeca singuri dacă este exact ceea ce a zis d. Panu că formarea acestui grup se datorește numai favoarei Regelui.

D. G. Panu: în mare parte.

D. P.P. Carp: D-le Panu, d-ta ești cel dintâi care n-ar trebui să ridici asemenea acuzațiuni, pentru că atunci d-ta ar trebui să condamni de mai înainte încercările și opera d-tale.

D-ta ești unul, noi eram trei-patru; d-ta zici: patru inși, mic număr; pot ei încet-încet să pună un program înainte; pot ei încet-încet să discute față cu lumea; pot ei încet-încet să capete aderenți; pot ei încet-încet, din patru să devină patru sute? Nu! zici d-ta; pentru aceasta trebuie favoarea regală.

Dar d-ta, d-le Panu, care nu ești patru, ci ești numai unul, și nu speri favoarea regală, apoi nu vezi că cu teoria asta te condamni singur?

D. G. Panu: Nu, pentru că apuc pe calea cealaltă *{Râsete).*

D. P.P. Carp: Pe calea cealaltă, d-le Panu, nu poți să ajungi decât la un singur rezultat fericit pentru d-ta; să dai peste un guvern nedibaci, care te arestează și-ți face un piedestal *{aplauze)-,* cât pentru noi și amicii noștri, vă asigur că nu vă vom face acest serviciu.

Ați văzut care a fost acțiunea noastră ca grup constituțional și acum să vedem care este acțiunea noastră și cari sunt raporturile noastre cu guvernul actual.

D-lor, dintâi că guvernul actual are față cu trecutul o pozițiune foarte facilă, șefii aceia cari impusese - și credeți-mă că nu este un cuvânt scăpat în focul improvizațiunii, este un cuvânt care-1 zic după matură chibzuință - șefii aceia cari impusese aderenților lor celor mai mulți, în contra voinței lor, planurile lor din opozițiune, și acțiunea care au avut-o ei în opozițiune, șefii aceia au dovedit, prin experiența făcută spre fericirea noastră, cum că acțiunea lor era neputincioasă și că nu putea să dea nici un rezultat alt, decât un învățământ cum nu trebuie să procedăm, șefii nu mai sunt în capul partidului; și când s-a vorbit de concentrare conservatoare, d-lor, dacă prin concentrare conservatoare se înțelege concentrare conservatoare, contopind răspunderile din trecut, atunci nu voim și nu primim o asemenea contopire; dar dacă prin concentrare conservatoare se înțelege, fără a ne întreba cum au fost învinșii și au fost învingătorii, o lucrare a tutulor forțelor conservatoare pe baza de idei moderne și cu ochii țintiți spre viitor, atunci da, și aceasta este, după noi, semnificațiunea guvernului actual și avem un tărâm comun, unde putem lucra multă vreme și unde putem face mai mult bine acestei țări *{Aplauze).*

Că din partea noastră această concentrare înainte, această dare de mână pentru un țel comun, e făcută cu cea mai mare francheță și lealitate, o vedeți din faptul că încredințăm opera comună în mâna generalului Mânu, care desigur nici junimist, nici constituțional nu e. Atât am avut încredere în puterea ideii din momentul ce conservatorii se vor despărți de aceia cari-i duceau pe căi rătăcite *{Ilaritate, zgomot... nu se mai aude).*

Aceasta e, d-lor, semnificarea în această Cameră a acestei nu știu cum s-o numesc: alianță nu e, căci nu poate fi alianță între elementele aceluiași partid; să zic contopire? Nu e, pentru că am fost totdauna și suntem și azi conservatori și unii și alții. Dați numele care veți voi, nu

rămâne mai puțin adevărat că guvernul de azi, el cu noi și noi cu el, nu mai reprezentăm conservatorii trecutului, ci reprezentăm conservatorii timpului modern.

Pe acest tărâm eu cred că această majoritate poate să aducă roade însemnate și folositoare acestei țări; pe acest tărâm, d-lor, eu cred că vom merge înainte cu succes, căci nu am teamă de adversari; pe cei inteligenți dintre noi îi vom convinge, pe ceilalți îi vom învinge *{Aplauze prelungite).*

După o scurtă pauză au urmat: C. Dobrescu-Argeș, care-și declară „privelegiul de a vorbi liber Suveranului în numele poporului", într-un lung discurs cu problemele țărănești, contra proiectului de răspuns la Mesaj; și, în replică, C.C. Arion, în favoarea Adresei.

[D.A.D. nr. 14 din 19 decembrie 1889]

ÎMPOTRIVA PROCESELOR POLITICE
JUDECATA POLITICĂ ȘI JUDECATA MORALĂ (II)

Ședința Camerei din 24 ianuarie 1890

Președintele G.Gr. Cantacuzino dă cuvântul, în continuarea discuțiilor asupra „raportului comisiunei de informațiuni“, lui G. Apostoleanu.

Apoi ia cuvântul -

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, ia să punem cărțile pe masă și să spunem ce voim și unii și alții. Ce vrem noi aceia cari suntem contra concluziunilor comisiunii de informațiuni?

Atitudinea noastră e legată de declarațiunile noastre anterioare, când a venit întâia propunere a d-lui Blaramberg. Atunci noi ne-am pronunțat în contra unui proces politic; am adăugat însă următoarele cuvinte:

„D-lor, zicând acestea, este evident că ele nu justifică întru nimic o crimă care cade sub dreptul comun; căci acolo nu mai este cestiune nici de idei politice, nici de necesități de guvernământ, nici de acele momente în cari un om politic își expune chiar reputațiunea numai pentru că a comis greșeala de a crede că țelurile ideale se pot atinge făcând concesiuni apetitelor meschine. Pentru acele delicte de drept comun, unde nu este nici o justificare, nici politică, nici socială, acolo îndată ce se vor arăta fapte, fiți siguri că eu voi fi cel întâiu care voi vota împreună cu d-voastre darea în judecată a vinovatului".

Asupra acestei declarațiuni Camera a procedat la vot, și 81 deputați au votat pentru dânsa și 79 contra; prin urmare, nu numai că n-ați avea două treimi, dar majoritatea Camerei s-a pronunțat pentru concluziunile pe cari avusesem onoarea a le pune înainte.

Acum, că în Cameră nu sunt 81 junimiști, aceasta o știți

{Aprobări).

Și vedeți că nu numai junimiștii repudiază procesele politice, dar și deputății cari aparțin diferitelor grupuri ale acestei Adunări.

Vasăzică, în primul rând, nu voim proces politic. Ce mai voim? Dacă ne arătați, dacă sunteți în stare nu numai să credeți d-voastre, dar să faceți să treacă și în conștiința noastră credința ce aveți, că sunt

crime ori delicte ce cad sub dreptul comun, atunci vom trimite pe vinovați înaintea justiției.

Așa este ori nu?

în urma căderii primei propuneri, se face o a doua, al cărei prim paragraf sună așa:

„Subsemnații, reprezentanți ai națiunii, propunem darea în judecată a miniștrilor anume responsabili pentru următoarele motive:

1. Că prin virimente de fonduri și violări ale principiilor legii contabilității *au comis malversatiuni".*

Chiar de la primul pas, pentru noi, călcarea unei legi nu era suficientă pentru darea în judecată, dacă din călcarea acestei legi nu se dovedește că ministrul care a călcat-o, a făcut-o nu din necunoștința legii, nu din nepricepere, dar ca să-și tragă pentru dânsul personal foloase oarecari.

Vine comisiunea de informațiuni. Din toată cuprinderea raportului comisiunii de informațiuni, reiese pentru mine convingerea că această comisiune a fost mai mult preocupată de o idee politică decât de o idee penală; că atunci când bătuți în lupta pe față de acei 81, cei 79 pe cale indirectă au voit, contra voinței noastre, contra votului nostru, să substituie, unui proces pur penal, un proces pur politic.

Avem dreptul a ne înscrie în contra acestui mod de a violenta voința noastră.

Avem dreptul de a ne întreba: atunci când am votat că nu voim proces politic, cum de ne trezim cu un proces politic? Și că avem a face cu un proces politic, aceasta sare în ochi.

Cum s-a apărat acest raport al comisiunii de informațiuni? S-a apărat el pe motivul de drept penal?

Până acum nu am auzit nici un argument de soiul acesta. Toate argumentele ce s-au adus, erau argumente politice.

Să luăm discursul d-lui Panu - discurs interesant din multe puncte de vedere - dar mai ales interesant pentru mine pentru că pe când d-lui făcea un studiu psihologic al acestei Adunări, eu, imitând exemplul d-sale, făceam un studiu psihologic în persoana d-sale, și asistam la o luptă interioară, în care o naivitate cam prea candidă se contrabalanța cu o fineță cam prea străvezie. Și veți vedea că biruia când naivitatea, când finețea.

D. Panu ne zice: Nu înțelegeți d-voastre că comitetul de

informațiuni și raportul este rezultatul luptelor opoziționii-unite?

O știam, d-le Panu; evident că așa este. Dar tocmai pentru că o știam, declarăm că nu voim să ne aduceți pe tărâmul unui proces politic.

D-voastre, din opoziționea-unită, voiți să dați în judecată Ministerul Brătianu; prea bine, dar e naiv a crede că acest argument o să ne facă să vă urmăm.

Aici a fost deci biruitoare naivitatea. Recunoaște singur, prin urmare, că e un proces politic.

D. G. Panu: In timpul opoziționii numai pe teren politic am acuzat noi regimul Brătianu? E aceasta naivitate sau altceva din partea d-voastre, când separați cestiunea[9]

D. P.P. Carp: Voi veni și acolo. Dar d-lui merge mai înainte și ne acuză pe noi zicând: Când ați votat darea în judecată ați avut rezerve mintale, v-ați zis: vom vota comisiunea de informațiuni, dar cu hotărârea ca atunci când se va prezenta raportul să nu-1 votăm. Aci naivitatea se dă într-o parte și finețа străvezie biruiește.

D. G. Panu: Aici adevărul biruiește.

D. P.P. Carp: Ceea e adevărat, e că d-voastre v-ați făcut rezerve mintale atunci; când noi v-am dat mandatul să faceți un proces numai penal, d-voastre ați votat propunerea numai cu rezerva mintală ca din o propunere de acuzare pentru fapte comune să faceți un proces politic.

O voce: D-ta ai votat ori ba propunerea?

D. P.P. Carp: Eu n-am votat-o.

Voci: Atunci unde e mandatul[9] *{Ilaritate).*

D. P.P. Carp: Declarațiunea mea, atunci când am făcut ceștie ministerială asupra votului, întru cât mă privește pe mine, e un răspuns satisfăcător la adresa d-lui întrerupător, și cred că numai dintr-o soluțiune de continuitate a memoriei mi-a făcut întreruperea.

Prin urmare, foarte clar: nu primim proces politic. Pentru ce? Sunt considerațiuni generale cari militează contra oricărui proces politic; considerațiuni generale în afară de vreme și în afară de loc; mai presus decât cutare sau cutare întâmplare ce ar avea loc la Paris, Londra sau București, motive de acelea cari și-au rădăcina lor în natura umană și în tendința naturală de a pune dreptatea mai presus de țelurile

noastre individuale.

Procese politice nu trebuie să se facă nicăieri, pentru că în procese politice fiecare parte e și judecător, adversarul judecă, și adversarul niciodată nu poate să fie atât de dezbrăcat de pasiune încât să dea el dreptatea așa cum trebuie.

Procese politice nu trebuie să se facă, pentru că în toate ideile și în toate sistemele e un sâmbure de adevăr înconjurat de o coajă de eroare, și nici un adevăr nu poate să susțină că e atât de absolut încât să aibă dreptul a trata pe adevărul contrariu ca un dușman ce trebuie

nimicit. Ceea ce se întâmplă în politică, aceea s-a întâmplat multă vreme și în religiune. Fiecare religiune zicea că numai ea era adevărată, căutând să stârpească pe celelalte.

Acestea s-au întâmplat nu în timpurile de barbarie, cum zice onor, d. Panu, ci în timpurile de semicultură, când omenirea întrevedea oarecari idealuri, dar nu-și da seama de ce e posibil în fiecare, și nu-și da seama de ideea că neperfecțiunea omului este egală pentru toți.

Când a înaintat omenirea și în religiune și în politică, ea a făcut un pas spre bine imens, care constă în următorul progres:

Pe când înainte cei neculți erau foarte aspri pentru adversari, dar foarte indulgenți pentru dânșii, progresul face ca să fim foarte aspri pentru noi și ceva mai indulgenți pentru alții.

Nu voi proces politic și din alt punct de vedere; pentru că un proces politic niciodată nu aduce nici o îmbunătățire; să nu credeți că față cu o stare socială bolnavă darea în judecată a unui guvern va aduce o îndreptare oarecare; nu! Leacul este aiurea! Și mai ales să nu credeți aceasta, pentru că niciodată acei cari dau sub judecată, acei cari ucid pe adversar, nu ne oferă garanții; deși afirmă d. Panu că de aci înainte are să fie mai bine. Un exemplu avem chiar la noi, a mai fost o încercare de dare în judecată; aud azi parcă aceleași fraze cari se rostesc aci rostindu-se în Parlamentul României din 1876, unde, ca și azi, guvernul era acuzat de toate tâlhăriile, de toate infamiile și de toate hoțiile, și se cerea decapitarea acestui partid, și se afirma că odată cu darea în judecată are să înceapă în România era virtuții. Apoi darea sub judecată a Ministerului Catargi a fost inaugurarea unei ere de virtute în România? Sau după ce ați dat Ministerul Catargi în judecată, exemplu a fost atât de contrariu așteptărilor, încât chiar dacă am admite în parte culpa d-lui Catargi, acea culpă a fost întrecută de milioane de ori de acei cari i-au succedat? Evident că da. Și atunci cu ce argumente vine d. Panu înaintea noastră și ne vorbește de lecțiunea ce trebuie să ne-o dea darea sub judecată?

D. G. Panu: Mai întâi, exemplu nu este just; d. Catargi n-a fost judecat de Curtea de casațiune; să dați un exemplu perfect, definit, și atunci să argumentați cu dânsul. D.

Angelescu a fost dat în judecată și judecat.

D. P.P. Carp: Să nu anticipăm; mai am încă exemple de naivitate, fiindcă n-am terminat; așteptați oleacă și veți vedea.

D. G. Panu: în privința naivității încep a mă edifica *(Ilaritate).*

D. P.P. Carp: Prin urmare, d-lor, dacă este să aducem o îndreptare, trebuie îndreptarea să ia altă cale decât calea de dare sub judecată;

trebuie să studiem care este starea socială a unui popor, trebuie studiat cari sunt mijloacele de moralizare a acestui popor și să căutăm să facem mai bine decât ceea ce s-a făcut înainte. Vorbesc, d-lor, în teză generală, și de aceea am avut deja, la formarea cabinetului din martie 1888, onoarea a cita cuvântul unui mare [om] politic englez, care spunea. *„ trecutul nu se răzbună, trecutul se îndreaptă “.*

Dar dacă în teză generală sunt în contra proceselor politice, ia să vedem la noi, pentru ce sunt în contra proceselor politice. Sunt la noi în contra proceselor politice pentru că greșelile miniștrilor sunt greșelile țării întregi, și când d. Panu zicea „dă-mi miniștri ca în Anglia și n-am nevoie de legea responsabilității ministeriale^ eu îi întorc același lucru și-i zic: „dă-mi, d-le Panu, deputați ca în Anglia și atunci puteți aplica legea responsabilității minsteriale“. Să nu gândești, d-le Panu, că față cu miniștrii noștri, jurnaliștii noștri sunt mai buni; să nu gândești că față cu miniștrii noștri, deputății noștri sunt mai buni - și spiritul de dreptate cere să nu facem responsabili numai pe unii de greșelile tuturor; - nu era drept, d-le Panu, să ne ceri miniștri ca în Anglia, atunci când în toate ramurile activității noâstre nu ne vei arăta nicăieri că am ajuns a fi ca Anglia.

Dar dacă toate sunt relative, atunci naște întrebarea: oare miniștrii la noi sunt singuri culpabili[9] Când dai pe miniștri în judecată, dai pe adevăratul vinovat în judecată? Dacă Ion Brătianu a mers înaintea Curții de casațiune sau la pușcărie, ce facem cu complicii lui, adică cu acele apetituri cari atâta vreme au ridicat capul în jurul lui?

Tare mă tem că aceleași apetituri vor împinge chiar la darea sub judecată a celui mai puțin vinovat, numai ca să

rămână ele neatinse și să urmeze jocul de mai înainte.

Vasăzică, d-voastre nu împiedicați, prin trimiterea lui Brătianu înaintea Curții de casațiune sau la pușcărie, apetiturile. Știți la ce puteți ajunge? Că ele, în loc să se manifeste în jurul unei serii de persoane, au să se manifeste în jurul unei alte serii de persoane. Aceasta o știm, și d. Catargi mă va ierta dacă recunosc - și sunt sigur că singur o recunoaște - că și în jurul d-lui Catargi era jocul acela de apetite. .. *{întreruperi').*

D. Aug. Pețiacov: Aceia nu mai sunt lângă d. Catargi *(întreruperi).*

D. P.P. Carp: Apoi și în jurul meu, d-le Catargi..., numai eu am fost singurul ministru care, fiind ministru , am atras atențiunea țării asupra acestor manopere, deși știam că nu prin aceasta am să-mi întăresc poziținea.

Atunci deci când avem nu numai un vinovat, și sute de mii de complici, drept este ca pe acel vinovat să-1 trimiteți la pușcărie, iar pe complici, în loc de a-i pedepsi, să căutăm a-i atrage, căci ei au să se

ofere în schimbul unui folos material și au să strige. La corruption est morte, vive la corruption! *[Aplauze).*

Ei, nu este drept aceasta; să căutăm să ne lecuim de rană, să căutăm prin legi sănătoase să ne facem vindecarea, să căutăm mai cu seamă prin tăria noastră de caracter, când suntem la guvern, ca să nu tolerăm asemenea lucruri, să ne gândim totdauna că nu trebuie să ne supunem majorităților chiar atunci când ele sunt prea poftitoare, și să le dizolvăm, o dată, de două și de mai multe ori, până ce vor prinde minte și ele și alegătorii *[Zgomot).*

D. N. Nicorescu: înaintea prefecților, nu înaintea alegătorilor.

D. P.P. Carp: Am acuzat și acuz încă pe d. Brătianu că, față cu aceste lucruri, nu a avut o rezistență suficientă; am acuzat pe d. Brătianu că a voit să se mențină la putere cu orice preț, și când a înțeles că acele apetituri o să-i sugrume gâtul, el n-a știut să se oprească; îl acuz că având toată puterea, el, în loc să se opună acestor tendințe, în loc să caute să moralizeze țara, el a urmat teoriile curentelor, fără să se gândească că majoritățile și deputății săi nu erau decât rezultatul unui conglomerat de apetituri.

Ei bine, aceasta o recunoaștem, și am fost unul din cei dintâi care am prevestit cum că, din corupțiune, are să ajungă acolo încât chiar având majoritate de două treimi și în Cameră și în Senat, imposibilități superioare vor face pe d. Brătianu să se retragă; și ceea ce prevedeam cu 4-5 ani înainte, așa s-a întâmplat; căci o vedem cu toții că pe tărâmul acesta nu putea să ajungă decât la cădere, și la o cădere rușinoasă.

Dar, o repet, fiind dat aceasta, dacă-1 condamnați d-voastre, ce faceți cu complicii? Știți ce faceți cu complicii? Pe complici îi apărați! D. Panu ne zicea ieri că în țara aceasta singurul om neresponsabil este deputatul: Rege responsabil, miniștri responsabili, prefect responsabil, casier responsabil, numai noi nu!

D. G. Panu: Atât am spus, d-le Carp? Am zis: noi nu suntem responsabili decât înaintea opiniei publice și înaintea colegiilor electorale.

D. P.P. Carp: Aveți răbdare și vă voi bate cu propriile d-voastre cuvinte.

Numai noi, zice d. Panu, nu suntem responsabili. Vrea să zică d. Panu, adăugând: este drept că suntem responsabili față cu alegătorii, zice: un deputat poate, la adăpostul neresponsabilității sale, să speculeze cu răscumpărarea drumurilor de fier, un deputat conservator cu drumul de fier Crawley, un deputat liberal cu răscumpărarea liniilor Strussberg; un deputat poate să se ducă să vândă favorurile lui ca să fie

ales, și după ce a fost ales, să plătească pe alegătorii lui, nu lăsând pe ministru să pună în posturi pe cine merită mai bine, dar silind pe ministru să pună în posturi pe aceia cari au ajutat pe deputat la alegere. Vasăzică, un deputat poate să aplice teoria americană; *aux vainqueurs Ies depouilles;* și ei, cari fac toate acestea, ei cari trebuie să deștepte în noi aceeași indignațiune, dacă avem spiritul dreptății, care o deșteaptă un ministru, ei nu au răspunderea criminală, ei nu au decât răspunderea politică, morală față de alegători. Și când d. Panu primește aceasta, când d. Panu recunoaște că singura pedeapsă pentru un deputat neconștiincios, care nu și-a făcut datoria, este că nu se mai realege, el nu recunoaște că singura pedeapsă pentru un ministru care nu și-a făcut datoria este tocmai căderea lui de la putere.

D. G. Panu: Este Constituțiunea, este pedeapsa penală.

D. P.P. Carp: Vă înșelați, și eu nu discut textul.

D. G. Panu: îl înlăturați.

D. P.P. Carp: Eu discut dacă în conștiința mea sunt în drept să dau drumul acțiunii, ori ba, și legea nu începe decât când voi da drumul acțiunii înainte; pentru mine legea nu există; ea nu e născută încă, ea nu va avea viață decât când voi da drumul acțiunii.

Tocmai aceasta o cercetam, dacă am eu dreptul, față cu conștiința mea, să dau drumul acțiunii? D-sa zice da; eu zic nu, și în momentul de față nu fac alta decât a vă arăta pentru ce nu. D-voastre admiteți că deputatul acela care a comis aceeași crimă politică ca și miniștrii nu are altă răspundere decât acea morală față cu alegătorii și pe miniștri nu voiți a-i supune tot la această răspundere față cu țara; și care este deosebirea: fapta nu este tot aceea?

Știu că Constituțiunea a făcut o deosebire, știu că

Constituțiunea nu trimite înaintea Curții de casațiune pe deputat, dar trimite pe miniștri; dar niciodată nu a avut Constituțiunea în minte să zică că se pot trimite miniștrii la Casație pentru fapte politice, ci numai pentru fapte de acelea cari cad sub dreptul comun, căci crimele politice nu izbutesc a fi pedepsite decât în mijlocul unor convulsiuni cari suspendează toate legile. De aceea vedem că procesele politice nu au avut loc decât în ajunul sau a doua zi după un război civil.

S-a citat cazul lui Wentwortt și al lui Polignac; dar dacă Carol I de Anglia ar fi avut ceva prevedere, ar fi presimțit că odată cu capul lui Wentwortt cade și propriul lui cap, și în cazul lui Polignac a trebuit răsturnarea unei dinastii seculare ca să se ajungă la procesul lui; noi, din fericire, nu suntem nici în ajunul unui război civil, nici după un război.

De ce veniți d-voastre cu proces politic, de ce provocați în întreaga țară o zguduire care nu știu la ce consecințe are să ajungă?

Ne spuneți: pentru că ați fost în opoziținea unită, și pentru că atunci ați zis și ați iscălit că aveți să dați în judecată? Dar câte nu ați zis în opoziținea unită! Care este violența în cuvinte pe care să nu o fi întrebuințat? Și aveam dreptate că spuneam d-lui Panu: dă-mi opoziținе ca în Anglia și atunci îți voi da miniștri ca în Anglia; dar nu-mi dați; mi-ați dat o opoziținе care a mers din exagerare în exagerare; și atunci când Ion Brătianu a căzut, opoziținea se trezește Cei nu mai era guvernamentală, promisese lucruri atât de imposibile, încât era în imposibilitate de a fi la putere fără a se compromite, și a fost o fericire pentru opoziținea unită că nu a venit la putere *{Ilaritate}.*

D. N. Blaremberg: Și s-a găsit un partid în conserve *{Ilaritate).*

D. P.P. Carp: Și știți pentru ce a fost pentru dânșii o fericire? Pentru că tot atât precum d. Lascar Catargi, tot atât precum alții ca d-sa nu au putut realiza, nu au putut înfăptui violențele lor din opoziținе, tot atât de puțin ar fi putut realiza ceea ce ziceau în opoziținе. Dar dacă a fost o fericire pentru dânșii, a fost nu mai puțin și pentru noi o fericire, căci ei ar fi făcut aceleași lucruri pe cari le-a făcut d. Brătianu.

Dacă opoziținea venea imediat la putere, atunci ar fi văzut cum ar fi început ceea ce se numește *„ la curee des places* atunci ați fi văzut cum o mulțime de oameni, fără a ne preocupa dacă sunt destoinici, ar fi venit să ceară plata ajutorului dat opoziținii și să reclame posturi și favoruri, pentru simplul fapt că au țipat prin cluburi și pe strade, și se reîncepea o ediținе revăzută și corectată a sistemului de corupțiune ce a provocat căderea lui Ion Brătianu.

Din fericire, o repet, am scăpat de un guvern de opoziținе unită, și dacă o zic, nu o zic decât pentru că mă preocup, mai înainte de toate, de modul cum trebuie să se îndrepteze moravurile noastre politice. Cu darea în judecată nu se îndreptează aceste moravuri; ați văzut că darea în judecată nu are decât efectul de a pune o persoană una în locul alteia, fără să se schimbe nimic în situațiunea generală a țării, fără să ajute întru nimic a ridica nivelul moral și

cultural al acestui popor. Dar, ne zice d. Panu: responsabilitatea politică nu este suficientă, căci ea e numai morală, și când d. Carp face apel la istorie, face apel la un moment în care eu Panu nu am să mai trăiesc și nu mai îmi pasă orișice s-ar zice mai apoi.

Dar uită d-sa că responsabilitatea istorică începe de astăzi chiar; ea a început deja pentru d-nii I. Brătianu, L. Catargi și toți oamenii cari au jucat un rol în țara noastră, și ea are de efect să ne învețe că sunt

lucruri cari nu trebuiesc făcute; ea ne învață că oameni atotputernici, având încrederea țării și a Regelui, având o forță cum niciodată un om n-a avut-o în țară, cad când vor comite fapte politice nepermise.

Acolo este responsabilitatea istoriei, și ea există pentru ziua de ieri ca și pentru ziua de mâine.

Ea nu există decât pentru acei oameni nefericiți cari sunt lipsiți de orice conștiință și cari, adevărate monstruozități morale, sacrifică poftei momentane tot ce au mai scump: onoare, familie și patrie. Ei bine, oameni de această natură nu ajung la putere.

D. G. Rosnovanu: Așa este.

D. P.P. Carp: Da, d-le Rosnovanu, nu ajung.

Luați pe cel mai criminal dintre miniștrii cari au fost în țara aceasta, și veți vedea că în viața lui politică, pe lângă lucrurile rele, faptele sale culpabile, a avut o adevărată iubire pentru țară.

Veți vedea că la un moment dat, oricât de păcătos, tot ’și arată iubirea pentru locul unde s-a născut, tot lasă ceva bun, și întotdauna veți vedea că binele ce l-a făcut a fost mai mare decât răul ce l-a comis.

Dar am zis și o repet: Ion Brătianu politicește este un om care a comis - o spun în conștiință - lucruri neiertate de conștiința publică. Dar pe tărâmul politic eu nu admit decât responsabilitatea morală; nu admit responsabilitatea criminală.

Responsabilitatea morală mi-e suficientă, pentru că experiența trecutului ne dovedește că responsabilitățile criminale în materie politică nu schimbă întru nimic starea socială a unei țări.

Responsabilitatea morală mi-ajunge, pentru că am încredere că conștiința acelora cari guvernă această țară ’și dă seamă de greșelile comise, și dacă nu conștiința guvernanților, cel puțin restul populațiunii are conștiința că pe calea cea rea nu se poate ajunge nici la glorie, nici la onoare, și în multe cazuri nici la avere; căci se aplică și la noi vechiul proverb vulgar: banul de haram nu ține mult.

Iată, d-lor, pentru ce nu voim noi responsabilități politice. Și în această privință să nu mi se impute ceea ce am vorbit altă dată de guvernul Ion Brătianu. Ceea ce am zis atunci, o susțin și astăzi: guvernul lui Ion Brătianu a fost unul din guvernele acelea cari, față cu progresul moralei acestei țări, este un guvern cum eu nu am văzut un al doilea mai rău.

Nu contestez, cu toate acestea, paginile glorioase ale acestui guvern; nu contestez că, pe lângă răul cel mare care l-a făcut țării, are și lucruri bune; dar niciodată nu e obligată țara să tolereze răul în favorul binelui, și suntem în drept a zice d-lui Brătianu: primesc de la tine cele

bune; pentru cele rele ți-aplic răspunderea politică, și te rog să nu mai continui a guverna...

D. G. Rosnovanu: La alegeri vom vorbi.

D. P.P. Carp: Știți, d-le colonel, cine va face alegerile?

D. G. Pallade: Ce? depinde de cineva alegerile, d-le Carp?

D. P.P. Carp: Nu știu, d-le Palladi; dar cel puțin de mine nu aveți a vă plânge, d-le Palladi... *{Ilaritate).*

Vasăzică, proces politic nu vrem; să nu ni se vorbească dar de lege, de Constituție, căci nici legea, nici Constituția nu mă obligă de a face proces politic. Ele 'mi dau numai posibilitate de a o face, dacă vreau, și declar că nu vreau.

Să venim acum la partea a doua.

Dacă nu vrem răspundere politică, dacă suntem hotărâți de a nu face proces politic, dacă însă totdeodată suntem hotărâți de a pedepsi faptele acelea cari cad sub dreptul comun, care e datoria noastră? Datoria noastră este, înainte de toate, nu a d-lui Panu, ci a noastră, cari nu voim proces politic, de a dezbrăca fiecare fapt de orice apendice care l-ar transforma dintr-un delict ordinar într-un delict politic. E de a stabili că în materie de drept penal nu există solidaritate politică, ci numai complicitate, și că atunci când un ministru a furat 100 franci, colegul său nu e răspunzător decât dacă a împărțit suta de franci cu dânsul, iar nu dacă a iscălit o aplicare rea a legii, din care a izvorât pentru colegul său un câștig. Trebuie deci să ne ferim a declara fără probe că reaua aplicare a legii a fost făcută în mod vădit cu intenția de a trage un folos material. Aceasta trebuie să o conchidem nu din faptul violării legii, dar alături cu violarea legii. Niciodată faptul unei violări de lege din partea unui ministru nu poate să primească altă pedeapsă decât acea politică; dar dacă alături cu această violare d-voastre ne arătați că s-a comis un furt, a! atunci e crimă ordinară, și trebuie pedeapsă. Ia să vedem raportul comisiunii de informațiuni. Oare căutat-a comsiunea în mod vădit să transforme procesul pur penal, care era în intențiunea noastră, în proces pur politic? Și mai înainte de toate, o probă că aceasta a fost ținta comisiunii e volumul raportului. Sunt 84 de pagini, știți pentru ce trebuia 84 de pagini? Pentru ca să facă să se nască în mintea noastră cum că furturile erau atât de numeroase, cum că actele cari

cad sub dreptul penal ale d-lui Brătianu și colegilor săi erau atât de întinse în toate ramurile administrațiunii noastre, încât fatalmente noi nu mai putem lua izolat pe cutare sau cutare ministru, cerând să ni se dovedească ce a furat Sturdza, ce a furat Fenchide, sau

ce a furat Ion Brătianu, ci că suntem siliți a nu mai distinge și a-i transforma pe toți în hoți ordinari. Cum să ajungă dar la acest țel?

S-a procedat pentru aceasta în modul următor:

De câte ori se știa un fapt care fusese denunțat în opoziționea de doisprezece ani, prin vreun jurnal mare sau mic, sau de vreun paraponisit, sau de vreun denunțător veridic și fără nici o alegere, le-a cercetat pe toate. în modul acesta nu s-a introdus în comisiunea de informațiuni, cred că s-ar putea proba aceasta cu ușurință, absolut nici o faptă care ar fi nouă pentru noi, ci toate nu sunt decât redactarea în acte de acuzațiune a diferitelor obiecte de polemică ce au avut loc în timp de 12 ani. V-aș întreba acum, întâi: ce caută aci faptele celor morți pe cari nu putem să-i dăm în judecată? A! dacă d-voastre aplicați răspunderea colectivă, atunci da; dar v-am arătat că răspunderea colectivă nu o puteți aplica, și atunci vă întreb dar: ce caută aci faptele celor morți? Al doilea, vă întreb: ce caută aci fapte cari, prin natura lor, nu sunt decât fapte de bună sau rea administrație și nimic mai mult? Să vă dau pentru aceasta un exemplu. Pădurea Motrul se administrează de Stat în regie. Rezultatul acestei administrațiuni este că s-au cheltuit 230.000 lei, și s-a încasat aproape aceeași sumă. Vasăzică, beneficiul net din sacrificiile făcute pentru exploatarea unei păduri de atâtea și atâtea mii de pogoane, n-a fost decât câteva sute de lei... Revine dar din exploatarea făcută de Stat, scoțându-se toate cheltuielile, câteva centime de copac; Acest fapt comisiunea de informațiuni îl califică de furt. Dar pentru ce? Care e judecătorul care va condamna pe baza aceasta? Ba comisiunea de informațiuni nici nu califică faptul, căci zice numai într-o frază cam generală: „rămâne acum ca d-voastre să hotărâți... cum să calificați aceste fapte; poate că vă ajută la aceasta codul penal“.

Mă mir de ce a luat d. Blaramberg pădurea Motrul. Dacă

se adresa la mine, îl duceam la ministerul domeniilor și ar fi văzut și cazul altor păduri, între altele dispărând păduri de două mii de pogoane și transformându-se în câmp arabil, fără să știe nimic Statul în timp de 10 ani de zile. Apoi pentru aceasta ar trebui să dați în judecată pe miniștri[9] Eu, în trecerea mea pe la guvern, am dat în judecată pe împiegați îndată ce am descoperit faptul printr-o întâmplare, căci nici eu nu-1 știam. Pe unii i-am destituit, pe alții i-am dat în judecată; cei destituiți au fost puși iarăși la loc *(Ilaritate),* ca să facem mai bine decât Ion Brătianu.

Fapte de această natură sunt numeroase, eu cunosc un fapt tot de administrațiune de pădure, de exploatare, în care Statul nu a beneficiat

nici 600 lei și a cheltuit 50.000 pentru fierăstraie și mașini, cari stau în șopronul școlii de agricultură de la Herăstrău.

Ce dovedește aceasta?

Dovedește întâi că Statul este rău administrator; al doilea, că în materie de exploatare de pădure nimic nu este mai aleatoriu decât calculele cari le faci înainte asupra vânzării unei păduri. Ați avut cazul de la Adjud: a cumpărat pădurea cu 50.000 galbeni, a mai adăugat 50.000 de galbeni, și nu a scos nici o para.

Prin urmare, pentru faptul că pădurea Motru nu a dat rezultat satisfăcător Statului, fiindcă nu s-a știut dacă are debușeun, nici dacă era posibil să fie exploatată, cum voiți ca din acest fapt un judecător să deducă o crimă penală?

A! dacă-mi probați, alături cu faptul acesta, că inspectorul silvic a vândut lemnele din pădure în profitul lui, împreună și de conivență cu ministrul respectiv, atunci îl dau în judecată; dar pentru că o exploatare nu a dat roadele pe cari le aștepta administrația domeniilor să-i trimit la Curtea de casație, este inadmisibil.

Să luăm un alt fapt - nu voi însă prin aceasta să ating onoarea unui coleg al nostru, care dealtmintrelea știe tare bine că am aprețuit totdauna zelul și activitatea lui, - vorbesc de d. Protopopescu; recunosc că poate era bine ca d-sa, în calitate de secretar general al ministerului de finanțe, să nu cumpere nici o moșie de la Stat, zic că era bine să nu caute d-lui să tragă din legăturile cari le avea posibilitatea unui profit; dar să luăm faptul și să vedem cum se prezintă, căci vorbesc de responsabilitatea penală, nu de responsabilitatea morală; se scoate o moșie în vânzare; are ministerul, ori nu, dreptul să o vândă la un particular, să zică: nu o dau țăranilor, o scot în licitație în corp întreg? Da. Era în drept d. Protopopescu să se prezinte la licitațiune? Da. A cumpărat moșia cu preț bun? Da. Era în drept ministrul să confirme și consiliul de miniștri să aprobe[9] Da. Era în drept d. Protopopescu să vândă pe urmă moșia cu profit la moșneni? Da.

Ei, ce vedeți d-voastre din aceasta? Ce însemnează aici această afacere, când noi cerem fapte de acelea pentru cari putem să trimitem un ministru înaintea judecății?

Nu cu speranța că facem un proces politic ați pus aceasta aci, ci cu speranța care a arătat-o ieri d. Panu, de a

tărăgăna lucrul înaintea comisiunii de anchetă, care poate să lucreze nu 10 zile, dar chiar mai multe sesiuni, chiar în cazul unei dizolvări.

Aceasta ar fi o osândă prealabilă.

D. G. Panu: Am citit legea, dar eu merg la osândă.

D. P.P. Carp: Așa este legea; dar fiind legea așa, aveți putința și perspectiva de a ține guvernul lui Brătianu în instrucțiune 4 ani până a-1 duce la Casație.

D. G. Panu: Nu mă interesează aceasta.

D. P.P. Carp: Se poate; dar când mă gândesc că prin asemenea mijloace aș putea să suspend de la exercițiul drepturilor politice un număr oarecare de oameni, pe mine mă interesează, și fiecare e liber să cugete cum voiește, dar veți recunoaște că din tot cursul discuțiunii, d-vostră, d-le Panu și cu mine, avem un mod diferit de a privi datoria noastră în acest moment.

Vasăzică, nu cu speranța de a-i vedea judecați și osândiți, căci nu se pot osândi pe un asemenea fapt, ci numai cu speranța de a paraliza pe adversari voiți să faceți un pas înainte.

Cazul d-lui Pilat ce caută aci?

Eu nu zic că este corect ca un general să fie furnizor al Statului. Eu dacă eram general nu vindeam grâul meu Statului, și dacă eram ministru de rezbel poate că aș fi oprit pe generali de a vinde productele lor Statului.

Dar dacă o face, este aceasta un fapt penal? Evident că nu; și dacă nu este, atunci pentru ce se pune aci?

Dar comisiunea, pentru ca să facă din faptul acesta un fapt grav, aleargă la împrejurarea că s-au găsit doi saci cu pământ, după ce mai întâi a lăsat prin raport ca să se strecoare în mintea noastră ideea că a fost furătură grozavă

Ei bine, înțelegeți că sunteți nedrepți.

D. G. Apostoleanu: S-a dat cu bună învoială 10.000 franci, și astfel s-a violat legea de contabilitate.

D. M. Kogălniceanu: Eroare.

D. P.P. Carp: Am avut onoarea a vă proba că nu vă este permis a deduce din violarea legii de contabilitate proba unui furt. Dar chiar așa să fie, atunci ce caută faptul acesta, pentru că este al generalului Anghelescu, care a fost judecat și condamnat.

Ce mai caută încă faptul d-lui Missir, care este absolut străin, fapt în care se zice că Statul a răscumpărat moșia, și apoi se constată că nu a răscumpărat-o. Atunci întreb, ce caută acest fapt aici[9]

Mă întrerupe d. Arion de aci, zicându-mi că s-a rectificat la anexe. Apoi tocmai anexa este, după mine, o probă că nu s-au adunat atâtea lucruri într-un raport așa de voluminos, decât ca să se facă să se nască în noi impresiunea unei imoralități colective a guvernului d-lui Ion Brătianu, ca să se pună însă la adăugat cum că erori sunt făcute în acest

sens, în anexe se rectifică; dar anexele, d-lor, au apărut pe urmă, și impresiunea generală era deja produsă. Ce caută în acest raport, vă întreb, faptul d-lui Radu Mihai, care în adevăr este un fapt de delict comun, o furătură de 460? Apoi se pune în mișcare legea responsabilității? Se dezlănțuiesc toate pasiunile pentru faptul că 460 franci agiu au fost mistuiți de către d. Radu Mihai? Pentru Dumnezeu, d-lor, dar îi plătesc eu *{Ilaritate},* numai să nu văd acest lucru, pe care, permiteți-mi expresiunea, îl consider ca comic, că noi am pus în mișcare întregul aparat al responsabilității ministeriale pentru că un ministru român a uitat să înapoieze Statului 460 de franci.

Ce caută aci faptul d-lui Dimitrie Sturdza? D. Sturdza pleacă în străinătate și compania căii ferate i-a dat un bilet de liber-parcurs ca pentru un împiegat superior al drumurilor de fier, fapt ce nu este izolat. I-a dat în adevăr, dar unde este delictul? Furt este acesta? Apoi d-voastre credeți că un ministru român care se duce în străinătate și care pe lângă mergerea lui în străinătate are și o misiune din partea guvernului, nu este el în drept de a cere de la guvern să-i plătească 300 lei drumul de la București la Berlin? Evident că da! Prin urmare, în loc să ceară 300 lei, el a cerut un bilet de liber-parcurs, cum se dă totdauna; și dacă este cineva vinovat care trebuia să se trimită în judecată, este d. Ferichide, care în loc să ceară ca guvernul Austro-Ungar să destituie pe impiegatul drumului de fier care a cutezat ca să nerespecteze pe ministrul unui Stat amic, a scris depeșa pe care ați văzut-o. Apoi cu acestea voiți d-voastră ca să faceți să nască în noi convingerea cum că noi pentru fapte penale trebuie să trimitem, și încă într-un mod solidar, pe d. Ion Brătianu și pe colegii săi din ultimele formațiuni înaintea judecății? Și aci nu știu pentru ce se zice numai cu colegii săi din ultimele formațiuni? Oare poate pentru că la ultimele sale formațiuni nu erau și membrii din opoziționea unită, cum era în primele formațiuni[9] Oare poate pentru că în primele sale formațiuni n-a fost și d. Dumitru Brătianu, care în cele din urmă era cel mai apring opozant al fratelui său? Numai pentru aceasta puneți ultimele formațiuni?

Apoi nu ne dați o frumoasă idee de echitatea d-voastre.

Dacă urmărim hoțiile, să le urmărim sub toate formele și

sub toate guvernele: liberale, conservatoare, liberal-conservatoare, junimiste, disidente, și oricum le veți numi, puțin importă.

V-am citat o sumă de fapte, le puteți lua rând pe rând, și toate, dar absolut toate, nu este nici unul, dar absolut nici unul, care să poată fi urmat de o osândă din partea unui magistrat conștiincios. Căci atunci când Camera trimite în judecată, nu pentru răspundere politică, ci pentru

delicte de drept comun, o repet, nu este de ajuns să [se] deducă delicte, furturi, din faptul violării legii contabilității generale. Și chiar când strigați: violarea legii contabilității! d-voastre, cum v-a spus d. Buicliu, nu ne arătați totodată și motivele ce s-au dat în sprijinul acestei violări.

Nu este unul în țara aceasta, care a fost ministru, și în modul cum vrea d. Blaramberg să aplice legea responsabilității ministeriale, să nu fie trimis înaintea Curții de casațiune. Nu este nici unul din aceștia care să nu fi violat legea contabilității, iscălind un act alături cu colegii săi care veneau și-i ziceau: nu putem aplica din cutare și cutare motiv legea contabilității.

Nu este nici unul din d-voastre pe care să nu-1 trimiteți la Casațiune. Și arunci trebuie trimiși toți: și d. Ioan Brătianu, și d. Vernescu, și d. Lascar Catargi, și d. Lahovari, și d. Mânu, cu toții pentru fericirea țării, și pe ruinele tutulor să rămână sus d. Panu și d. Blaramberg *{Aplauze).*

Facem apel la toți cei cari au fost miniștri jumătate minut numai, cum este d. N. Gane, să-mi spună dacă cu teoria d-lui Blaramberg ei nu trebuie toți trimiși mâine la Casațiune[9]

Și desfind pe oricine să-mi arate un singur om care a fost ministru, să susțină contrariul; căci îi voi arăta îndată iscălitura lui proprie în veri-un referat al consiliului de miniștri, care cere neaplicarea legii contabilității în cutare sau cutare caz.

întreb aci, d-lor, dacă noi nu voim responsabilitatea politică, ci numai responsabilitatea de fapte de delicte comune? Vă întreb, ați făcut ceva prin care să introduceți convingerea d-voastre și în spiritul nostru? Ați făcut ceva ca să ne probați că d-voastre nu faceți proces politic, ci numai proces de delict comun?

Ați făcut tot, dar absolut tot, ca să probați că în contra celor ce am susținut, în contra voinței noastre, vă încercați să ne târâți de pe terenul unui proces de drept comun pe terenul unui proces politic, și aceasta în dauna țării și chiar în dauna d-voastre înșivă?

Ei bine, noi nu vă urmăm pe această cale, și nu vă urmăm, căci, zău! nu știu care va fi viitorul de mâine.

Din alte motive, pentru d. Panu ziua de mâine e senină, este sigură. D. Panu zice: decapitați acest partid, căci partidul liberal nu moare; vă trebuie un Brătianu, vă dau eu unul *{Aplauze).*

Voiți să îngropați pe Ion Brătianu, vă dau eu pe Dimitrie *{Ilaritate),* liberal și unul și celălalt. Prin urmare, nu frica decapitării să vă oprească.

Dar dacă ne punem pe tărâmul liberalismului, atunci eu vă mărturisesc că nu fac distincțiune între Ion Brătianu și Dimitrie

Brătianu. Poate să fie disidență și deosebire de idei liberale între dânșii; dar eu, care stau mai departe, în calitatea mea de constituțional, de junimist-conservator, eu zic: Apoi liberal pentru liberal; ce am schimbat în situațiune? Absolut nimic. Am facilitat numai poziținea d-lui Panu, ca în capul partidului liberal în loc să fie un șef care-i displace, să fie unul care-i place. D-le Panu, vă asigur că sunt animat de cele mai bune dispoziținni față cu d-voastră *{Ilaritate).* Dar această înlesnire, vă declar francamente, nu v-o pot face.

Prin urmare, d-lor, convingerea mea este că cu cele ce se arată în- acest raport nu veți găsi un judecător care să condamne vreun ministru, afară decât pe Radu Mihai pentru 460 lei.

Dar dacă ajungem la o achitare chiar pentru acesta, cum vom sta atunci cu situațiunea noastră? Făcut-am bine, sau făcut-am rău acelui sentiment care este în inimile tuturor, că este o răspundere și că sunt lucruri cari odată făcute împiedică pe cel ce le-a comis de a mai guverna? Ei, în caz de achitare, ați făcut bine sau rău acestui sentiment?

Rău ați făcut.

Când eu zic nu voiesc judecată politică, răspunderea lui Ion Brătianu față cu țara, cu istoria, rămâne întreagă. Nu te-am trimis la Curtea de casație; nu voiesc să expun țara la un rezbel civil, la un proces politic; dar răspunderea morală o ai întreagă. Dacă te acuz este nu că ai avut puterea ce ai avut-o, dar pentru că având-o ai făcut o mulțime de greșeli, ce nu trebuiai să le faci, și te-ai oprit de la multe fapte bune ce erai dator să faci, de la lucruri ce trebuia să le faci și ai făcut altele. Așadar, acea răspundere rămâne întreagă. Din contra, răspunderea se șterge dacă venim, ca să zic așa, cu o schimonositură de proces politic; dacă atunci când Curtea de casație, căutând să aplice legea, vede că nu o poate aplica; căutând să precizeze faptul, nu-1 găsește; căutând paragraful ce trebuie să-l aplice, nu-1 găsește și achită. Atunci răspunderea cealaltă este științată; atunci Ion Brătianu vine înaintea noastră și ne zice: ați început un proces criminal-politic în contra mea, ați contestat moralitatea mea politică, m-ați dat în judecată, și judecătorii mei firești m-au achitat; ați fost numai niște calomniatori, numai niște oameni care ați umblat după putere pentru putere, și atunci în țară nu știm dacă acei

alegători, văzând achitarea Curții de casațiune, aceia cari au judecat numai după vorbele d-voastre, cari au găsit că e vină numai că ați spus că este, nu vă va zice: Apoi m-ați înșelat, omul acela nu era vinovat, și vor veni la dânsul în dauna acelei responsabilități politice al cărei efect nu va rămâne întreg decât dacă ne oprim de la orice prigonire pasionată.

Termin, d-lor, și mă rezum.

Proces politic nu vreau, pentru că în materie politică nu admit decât răspundere morală; proces penal vreau, dar nu pot, pentru că nu mi se aduce absolut nici un fapt care să facă să nască în mine convingerea cum că acuzați unea mea va fi urmată de condamnațiune; și în asemenea cazuri, eu cred că e serios, eu cred că e demn a lăsa neslăbită răspunderea întreagă morală a d-lui Brătianu. Să deplorăm părțile cele rele ale guvernului d-lui Brătianu și să ne dăm cu toții mâna ca să închidem ranele făcute; dar să le închidem nu dând în judecată, ci făcând mai bine *{Aplauze prelungite).*

După pauză a mai vorbit Aug. Pețacov, membru în comisia de informațiuni, care a susținut darea în judecată a fostului guvern Brătianu.

[D.A.D. nr. 31 din 1 februarie 1890]

ORGANIZAREA ARMATEI ȘI ÎN SPECIAL A CAVALERIEI

Ședința Camerei din 21 martie 1890

Președinte: G. Gr. Cantacuzino. Dezbaterea este deschisă de colonelul G. Rosnovanu. care, ca fost ofițer superior de cavalerie, protestează „în modul cel mai energic în contra unor vorbe cari s-au răspândit, atât prin presă, cât și printre d-voastre, în urma citirii unui raport în comisiunea bugetară, prin care s-a zis că nu avem ofițeri de cavalerie^; îi răspund generalul Matei Vlădescu - ministrul de Război și generalul George Manu - președintele Consiliului, ca fost ministru de Război; în fine, Ion Nădejde invocă la început Congresul socialist de la Paris, care a hotărât ca „națiunea armată să înlocuiască armatele permanente, cum este în Svițeria și. prin urmare, oricare socialist care se respectă trebuie să atragă atențiunea asupra acestui punct“.

D. P.P. Carp: N-am luat atât cuvântul ca să răspund d-lui preopinent, cât ca să apăr dinaintea d-voastre atât lucrarea, cât și cuvintele rostite în sânul comisiunii bugetare.

în treacăt însă să-mi fie permis a regreta că colonelul Rosnovanu a împrospătat în această Adunare amintiri și resentimente din trecut, poate legitime, dar cari ar putea să facă să nască ideea că noi, în rândul nostru, am putea să cădem în păcatele partidului colectivist și să facem și noi, pentru nenorocirea țării, politică în armată.

întru cât privește teoria d-lui Nădejde, în treacăt iar îi pot spune că sunt omul cel mai conciliant din lume, și aș primi teoria d-sale despre armată, dacă nu ar fi în joc existența țării. Acest singur lucru mă împiedică de a primi experiența pe care cu atâta bună-voință o supune d. Nădejde aprobării d-voastre.

întru cât privește cuvântul de *palavre* pe care l-a întrebuințat, pentru că se aduce la cunoștința soldatului numele șefului său, aceasta este o parte de instrucțiune care se aplică în orice organizare.

în partidul socialist, de ex., când se aduce un adept, nu se întreabă tot ca la soldați, cine este șeful tău? Nu se

răspunde: Nădejde. Cine are să vă dea pământ? Nădejde.

D. I. Nădejde: Cer cuvântul în cestiune personală *(Aplauze, ilaritate}.*

D. P.P. Carp: De ce tratează d-sa asemenea lucruri cari sunt firești în orice organizare?

Acum vin la obiectul în discuțiune.

S-a imputat membrilor din comisiunea bugetară că cu ocaziunea discuțiunii asupra cavaleriei s-ar fi zis lucruri atingătoare de această armă și despre acei cari o conduc. Aceasta nu este exact, și pot să o afirm cu atât mai mult că cuvintele cari s-au rostit în sânul comisiunii, dacă atingătoare au fost, de mine au fost rostite.

D-lor, cu prilejul discuțiunii în privința cavaleriei, am susținut teoria pe care o susțin de 20 de ani, am susținut că nu avem cavalerie pentru că nu avem cal, și nu avem călăreț pentru că calul face pe călăreț; nu avem ofițeri pentru că nu stă îndestul ofițerul în contact cu trupa lui; nu avem deci nici omul, nici calul, nici ofițerul.

Aceste lucruri le-am spus la toți membrii din comisiunea bugetară. Ce este aici atingător pentru cineva? Absolut nimic. Căci vina nu stă în persoane, stă în organizare. Dar era de datoria noastră să relevăm aceste lucruri; dar odată această datorie îndeplinită, ni se impunea cealaltă datorie, că atunci când semnalăm un rău trebuie să indicăm și remediul; căci acela care ar zice că nu avem nici cal, nici călăreț, nici ofițer și nu aduce, nu propune și remediul, comite o crimă. Cavaleria noastră, în starea actuală, nu e bună nici pentru șoc, pentru că călărețul nu știe să-și conducă calul, și nu poate face nici recunoaștere pentru că-i lipsește calul bun; calul bun face ca călărețul să nu fie prins de inamic, înainte de a aduce răspunsul. Cavaleria trebuie să fie ochiul armatei, și în starea actuală armata noastră este oarbă și trebuie să-i dăm ochi.

Aceasta este teoria care am susținut-o în comisiunea bugetară, și o susțin și aici.

Pentru acest lucru ce trebuie? Trebuie, neavând propria noastră experiență, să ne dirigem de experiența altora. Să nu gândiți că în țara aceasta e un singur lucru care este al nostru propriu; toate le-am luat de la experiența făcută de alții, tot; chiar ideile socialiste ale d-lui Nădejde sunt de

aiurea. Toată civilizațiunea noastră, bună-rea, nu este creată în urma unei experiențe făcută de noi, e numai o imitațiune; și acesta este și defectul stării noastre actuale, că până astăzi noi suntem încă în stadiul imitațiunii și nu am ajuns să putem crea ceva prin propria noastră experiență.

Dacă dar este ca să ne folosim din experiența altora, nu avem decât să ne întrebăm ce au făcut celelalte popoare în privința cavaleriei lor în raport cu noi?

Toate țările Europei cari au o armată, au o cavalerie permanentă, și nu numai permanentă, dar și pe picior de război; astfel că chiar în timp de pace regimentele cavaleriei sunt întocmite cum trebuie în momentul când primesc ordinul de mobilizare, adică cu tot efectivul ei: cal, călăreț, ofițer.

Acesta este rezultatul care l-a dat experiența, pentru celelalte țări.

Teoria că nu avem nevoie de armată, nu avem nevoie de atâtea trupe regulate, poate fi în general bună; dar aș ruga pe d. Nădejde să nu ne dea nouă acest sfat; să-1 dea acelor puteri cari sunt conducătoarele Europei.

Fiți sigur, când va dezarma Austria, când va dezarma Rusia, Germania, fiți siguri că atunci nu vom avea nevoie de a avea armată, de a face sacrificiile pe cari le facem. Exemplul cu Svițera nu e potrivit. Starea Svițerei, și geografică și topografică, e cu totul contrarie de ce e la noi. în Svițera, pe lângă fiecare soldat e o stâncă, și tocmai prin poziținea ei geografică și topografică Svițera se bucură de neutralitate, căci e sigură pe solul său, care e în toate părțile închis cu munți; pe când neutralitatea noastră nu e sigură, chiar prin poziținea noastră topografică, căci afară de Carpați suntem deschiși la toate vânturile. Să nu facem deci alăturări cari n-au nici o rațiune de a fi. Dar mai e un alt argument care militează contra organizării noastre actuale. S-a zis cu drept cuvânt că sarcina care o impunem țăranilor d-a-și cumpăra singur calul și a face serviciu de călărași e o ruină, și o ruină cu atât mai periculoasă cu cât noi decapităm materialicește căpităniile sătești, le ruinăm și împiedicăm ca din treptele de jos să se urce încet-încet acele forțe cari trebi. ie să reînnoiască activitatea poporului.

Prin urmare, nu numai din punct de vedere militar, dar din punct de vedere al dezvoltării acestei țări, trebuie să condamnăm, și eu totdauna am condamnat această organizare de călărași. Cum e defectuoasă, cred că v-ați convins. Acum naște întrebarea, cari sunt sacrificiile pe cari trebuie să le facem noi. Eu cred că nu sunt atât de enorme. Cred că dacă în loc să avem atâtea regimente de călărași, am avea un număr mai restrâns de regimente permanente pe picior de rezbel, cu cai cari să fie în stare să facă și șocul și să se întoarcă repede, când au fost trimiși ca eclerori, cred că un mic sacrificiu care ar augmenta bugetul actual al ministerului de rezbel cu un milion - nu cred să ajungă la două milioane - am putea organiza cel puțin 10 regimente de cavalerie permanentă, se înțelege adaos la ceea ce cheltuim astăzi pentru călărașii noștri, cheltuială care-mi pare că se ridică la vreo 5 milioane.

Eu cred că cu 6 și jumătate milioane pe an reforma aceasta s-ar putea realiza.

întru cât privește acum întreruperea unui onor, preopinent, care zice că nu mai poate țara aceasta să facă

sacrificii, eu l-aș ruga să nu prea vorbească la plural. Dacă nu poate d-sa, foarte bine. Eu cred că putem noi și o vom face *{Aplauze).*

Voci: închiderea discuțiunii.

în aceeași chestiune a mai vorbit și N. Voinov, după care s-a trecut la celelalte capitole ale bugetului.

[D.A.D. nr. 63 din 27 martie 1890]

„FRAZĂ ȘI ARGUMENT" DESPRE FORTIFICAȚIILE DE APĂRARE A ȚĂRII

Ședința Camerei din 27 aprilie 1890

Președinte: G. Gr. Cantacuzino. Are loc discuția generală asupra creditului pentru fortificațiuni. Ia cuvânt, mai întâi, principele N.G. Bibescu - care cere permisiunea de „a vorbi așezat pe scaun și nu în picioare" (având dureri la „un picior ce l-am avut ars"), „cerând totodată scuze pentru această lipsă de respect"; apoi generalul G. Mânu, președintele Consiliului, generalul Matei Vlădescu, ministru de Război, Valerian Urseanu și -

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, aș dori, mai înainte de toate, să înlăturăm din discuțiunea aceasta însemnată sub atâtea punturi de vedere tot ce este frază; și dacă voim să ne dăm seamă de ce este frază, criteriul cel mai bun este următorul: frază și nu argument este o enunciațiune pe care fiecare din ambii adversari o pot întrebuința cu același drept, cu același succes; așa, de exemplu, când principele Bibescu ne zice că vorbește în interesul armatei și în interesul țării, două interese se confundă, eu pretind că aceasta este o pură frază, pentru că același lucru-1 pot zice și eu; și eu vorbesc în interesul armatei, și eu vorbesc în interesul țării, și eu susțin că aceste două interese se confundă. Unde este argumentul pentru sau contra fortificațiunilor, într-o asemenea enunciațiune? Evident că nicăieri; prin urmare, este o frază. Tot asemenea aș voi să înlătur din discuțiune așa-pretinsa știință militară, așa-pretinsa competință a oamenilor de meserie, și să vă spun pentru ce nu se poate introduce în discuțiune, pentru că tocmai acest punct, unde eu recunosc militarilor o competință, nu se poate aduce în discuțiunea Camerei, nici de către noi, nici de către dânșii. Când va fi vorba despre părțile secrete ale mobilizării unei armate, nici un deputat nu cred că va cuteza să aducă în

discuțiune părțile acele și nici un militar cred că nu va cuteza să destăinuiască asemenea lucruri nici în polemicile dintre dânșii; când se vorbește despre confecțiuni secrete, despre pulbere, despre o nouă invențiune metalurgică prin care se confecționează un tun, acolo iar

este știința militară; ei bine, toate aceste lucruri sunt secrete, și nici un militar nu le poate destăinui, și tocmai pentru aceasta noi civilii nu avem nici o posibilitate de a aduce asemenea lucruri în discuțiune; și chiar dacă am avea-o, nu trebuie să ne servim de dânsa; dar ce are a face știința militară cu cestiunea de a se ști dacă avem sau nu nevoie de fortificațiuni?

Ce are a face știința militară aci? Evident nimic! Și dar cestiunea de fortificațiune este, în primul rând, nu atât o cestiune militară, cât o cestiune politică.

Atunci cu ce cuvinte veniți d-voastre și, punându-vă la adăpostul unei pretinse științe, care nu este adevărata știință, ci numai părerea individuală a unei persoane?

Când nu este știință, cum veniți d-voastre să vă pronunțați pro sau contra, pentru că cutare militar a fost contra și cutare general pentru; adică unul a aprobat și altul a dezaprobat. Cum veniți să vă pronunțați contra fortificațiunilor pentru cuvinte financiare, pomenind de Cavour, care a zis în Cameră așa sau altfel?

Acestea nu sunt argumente cari pot face lumină în discuțiune, sau să înrâureze întru câtva pe cineva dintre noi.

Prin urmare, să-mi dați voie să las la o parte știința militară, să las la o parte și fraze și exemple aduse și să mă întreb: Cari sunt motivele serioase politice, cari ne fac pe noi de a vedea în fortificațiunile începute deja și pe cari voim astăzi a le continua, nu numai un *ce* serios, un *ce* folositor, dar chiar un *ce* care se impune în mod forțat? Și probă că ele se impun, este tocmai faptul criticat de unii, dar firesc după mine: că acei cari erau contra fortificațiunilor când erau în opozițiune, au fost obligați, fiind la guvern, să voteze pe față pentru, la apelul nominal *{Ilaritate}.*

Nu este nici o imputare, nu este nici o acuzațiune pe care o aduc cuiva; dar este un semn pentru mine că sunt lucruri cari se impun așa de tare, încât chiar acele caractere despre cari a vorbit principele Bibescu, cu toate că sunt caractere, sunt obligați să primească aceste situațiuni, cari sunt mai tari decât chiar convincțiunile lor, decât convincțiunile oricăruia *{Aplauze).*

D. N. Nicorescu: Fraze *{Ilaritate).*

D. P.P. Carp: Nu e o frază; este o apărare. Și nu am crezut că pot apăra mai bine pe d. general Mânu, decât apărând pe d. Lascar Catargi *{Aplauze).*

D. colonel Rosnovanu: D. Catargi n-are nevoie să fie apărat.

D. P.P. Carp: D-le Rosnovanu, nu uitați preceptele lui La Fontaine, care ne învăța: *qu 'on a souvent besoin d'un plus petit que soi.*

Și acum, ca să nu rămână o singură frază această afirmațiune, este să vedem de ce se impun fortificațiunile, și cum rând pe rând toate partidele cari se vor succede au să fie obligate să săvârșească opera începută pe care eu, unul, cel puțin, am văzut-o bună de la cea dintâi zi de când s-a prezentat și am votat-o chiar guvernelor pe cari le combăteam cu mai multă tărie.

Ni se vorbește de situațiunea noastră; ni se vorbește mereu de poziținea noastră de țară mică, și nimeni nu și-a pus întrebarea dacă, cu toate că țară mică, nu suntem în același timp în norocita și nenorocita situațiune de a fi obligați să jucăm la un moment dat un rol care trece cu mult importanța numerică a acestui popor și întinderea kilomerică a acestei țări.

Ei bine, acest rol ni se impune și dacă această necesitate politică este nenorocită, pentru că ne impune mari sacrificii, ea este totodată și fericită, pentru că ne obligă la opintiri cari sper că nu vor fi mai presus de forțele noastre, dar cari sunt menite a oțeli nu cutare sau cutare caracter, dar caracterul întreg al acestui popor; astfel încât, când va veni vremea încercărilor, să fim în stare a corespunde cu demnitatea, și permiteți-mi a zice și cu gloria acestei țări *(Aplauze').*

D-lor de unde și cum provine această situațiune? Nu voi intra în lungi cercetări istorice; dar sunt motive istorice cari mă fac să fiu convins că un asemenea rol avem să-1 jucăm cu sau fără voia noastră. De vom face-o cu voia noastră, dându-ne seama de misiunea noastră și pregătind toate la timp în mod conștient, rolul va fi glorios; de vom face-o fără voie, în loc să ne ridice, evenimentele au să ne târască fără folos și au să ne lase fără onoare *(Aplauze).*

D-lor un *ce* care pe mine totdauna m-a întors cu

desăvârșire, în istoria lumii, în afară de împărați, de regi, de cutare sau cutare biruinți, de cutare sau cutare preponderență trecătoare a vreunui popor, sunt marile curente cari au o însemnătate capitală în istoria lumii. Poate că mulți din d-voastre v-ați dat seamă că unul din acele curente este acțiunea Orientului asupra Occidentului, și reacțiunea Occidentului în contra Orientului. Oricât de departe vă veți uita înapoi, veți da peste această acțiune, pe care o puteți urmări ca un fir roșu până în timpurile moderne. Lupta între greci și perși, romanii pe malurile Eufratului, apoi mahometanii și expansiunea arabă, pe urmă cruciadele, invaziunile turcești și reacțiunea Occidentului în contra lor, toate aceste nu sunt, oricât de depărtate ar fi evenimentele unele de altele,

decât fazele unei singure acțiuni, unui singur conflict. Un lucru numai s-a schimbat, actorii și locul. Dacă în trecut toate lupetele pentru cultură se mărgineau la bazinul Mediteranei, astăzi cercul s-a întins și astăzi lupta are să aibă loc în centrul Europei, și ceea ce s-a întâmplat, sunt mii de ani acum, între greci și perși, are să se întâmple în timpurile moderne pe câmpiile noastre.

Putem noi împiedica mersul acesta istoric? Desigur că nu. Dar putem un lucru: să ne pregătim așa, că atunci când asemenea evenimente se vor produce, să nu fim noi o simplă trecătoare, să nu fim numai un câmp de bătălie, ci să fim și noi actori și factori într-o asemenea acțiune și să tragem și noi foloase dintr-însa. Că o asemenea acțiune are să se întâmple, după mine e necontestat, și în ideea mea dacă voiți, în afară de orice idee de eghemonie, de care vorbea d. Urseanu, importanța triplei alianțe între Germania, Austria și Italia constă tocmai în aceasta că ea apără Occidentul în jocul acesta de acțiune și reacțiune între Orient și Occident...

O voce: Neutralizarea Franciei; Francia e în Orient *{Ilaritate, zgomot).*

D. P.P. Carp: D-le Panu, de care Francie vorbești? De Francia lui Napoleon III și de la asediul din Sevastopol, ori de Francia d-nei Edmond Adam? *{Zgomot, întreruperi).* De revoluțiuni nu mă tem.

D. N. Ionescu: Dar de M-me Edmond te temi? *{Ilaritate).*

D. P.P. Carp: Mă tem de acei cari, la un moment dat, știu să insufle nebunia lor unui popor întreg și că asemenea cazuri se pot întâmpla, nu d-ta, profesor de istorie, vei contesta-o.

D. N. Ionescu: Binevoiți a mă asculta și pe mine în istoria mea.

D. P.P. Carp: Totdauna cu respect te ascult, și-ți promit de pe acum; fără să te întrerup; vezi că o să ai un imens avantaj asupra mea *{Ilaritate).*

Atunci trebuie să ne punem întrebarea: când se va ivi un asemenea conflict, pe care noi nu-1 putem nici preîntâmpina, nici amâna, nu trebuie noi să ne punem la adăpostul unei surprideri[9]

Nu trebuie noi să fim totdauna gata? Și atunci n-aveți

decât să aruncați o simplă ochire asupra hărții țării noastre și să vedem că despre Occident suntem apărați cu desăvârșire cu un lanț de munți; despre Orient nu suntem apărați prin nimic, și de acolo ne vin și vânturile și răceala, și dați-mi voie să zic, și acele brumi care ucid florile în primăvară și cari împiedică copacii de a produce fructe.

Că aceasta e simțimântul fiecăruia din noi, nu avem nevoie să fim nici militari, nici oameni politici.

Luați părinții de familie, mai toți din țara aceasta, poate unanimitatea lor, și când a fost vorba nu de politică, nu de fortificațiuni, ci de a ridica nivelul moral și intelectual al copiilor lor, vedeți unde i-au trimis? De unde au crezut ei că le poate veni civilizația[9] De unde au crezut ei că le poate veni lumina[9] Evident că de acolo unde au trimis pe copiii lor. Și unde i-au trimis n-am nevoie s-o mai spun; o știe fiecare din d-voastre; vasăzică, de acolo ne-a venit cultura, înspre acolo tind toate aspirațiunile noastre, și ca o ironie a soartei, tocmai de unde ne vine cultura, unde merg aspirațiunile noastre, tocmai acolo avem un lanț de munți care servă de apărare; iar dincolo, unde e adevărata teamă, unde e adevărata frică, și de unde s-a depărtat fiecare părinte de familie din România, nu avem absolut nici o apărare, n-avem decât câmpii deschise, cari ne expun la orice surprindere, la realizarea amenințării făcute, nu am nevoie să spun de cine; că „România pentru noi nu joacă nici un rol, și dacă avem nevoie în 24 de ore o ocupăm".

Ei bine, tocmai aceasta nu vreau; nu vreau ca România să fie ocupată în 24 de ore...

O voce: Dar Moldova?

D. P.P. Carp: Ziceam adineaori că, fiind dată această situațiune, fiind date evenimentele istorice de cari vă vorbeam, fiind date aspirațiunile acestui popor, fiind dată poziționea noastră geografică, ce e de făcut?

Să ne întărim.

Acestei idei [se] opun unii, cu un aer de competință militară, că fortificațiunile nu sunt folositoare decât dacă, pe lângă trupele ce le apără, mai ai și o armată de operațiuni, și forțele noastre numerice nefiind suficiente pentru această îndoită sarcină, n-avem să ne folosim nici de fortificațiuni,

nici de armată.

Credeți d-voastre, ca să fim practici, credeți d-voastre, că oricare ar fi inamicul ce ne înconjoară, afară poate de statele vecine din peninsula balcanică, că e o singură putere în contra căreia ne-am putea apăra singuri; având armată sau neavând armată, având fortificații sau neavând fortificații? Eu cred că nu e unul din d-voastre care să susțină că am putea să ne apărăm singuri. Prin urmare, când ni se pune totdauna ipoteza următoare: când se vorbește că armata română are să opereze în cutare sau cutare loc, se vorbește ca și cum armata românească ar avea să facă ea singură războiul cu unul din vecinii noștri cei mari; această ipoteză e pe cât de absurdă pe atât de imposibilă. Așadar, oricare ar fi aliatul, căci nu discut acum diferitele alianțe, e sigur că, în mijlocul unei conflagrațiuni generale, noi nu avem

să rămânem singuri, și tot ce trebuie să facem noi e să ne punem la adăpostul unei surprinderi și să fim totdauna în poziție ca armata noastră să poată lupta, nu până când biruința printr-însa va veni, dar să poată lupta până când amicii noștri, aliații noștri, vor putea veni în ajutorul ei ca să poată birui atunci împreună.

Ei, pentru această idee, idee serioasă, idee practică, nu frază, ne trebuiesc fortificații.

Dacă după sistemul lui Brialmont ori al lui Schumann, dacă cu știința ofițerilor străini sau cu știința ofițerilor noștri, aceasta nu e în cestie; și am cu atât mai puțin nevoie să discut aceasta, cu cât am putut cu toții să ne convingem cât de inteligenți, cât de practici și cât de sârguitori sunt ofițerii noștri, aceia cari au fost puși în capul lucrărilor fortificațiunii *(Aplauze}.*

Ceea ce vreau sunt fortificațiuni, fortificațiuni îmi trebuie; pentru că, cum ziceam adineaori, la un moment dat trebuie să pot pune armata noastră la adăpostul unei surprinderi, care ar putea să ne lase dezarmați de la începutul chiar al conflictului, să ne facem să devenim un obiect inutil pentru amici și un obiect de dispreț pentru adversari.

Și, pusă așa cestiunea, vedeți că ea este pur politică; și nu este politică în sensul cutărui sau cutărui partid, este politică în sensul național. Vedeți dar că nu era frază când ziceam că această politică se impune, că nu era frază când ziceam că și caracterele cele mai tari, dacă vor să zică că au lucrat ceva pentru această țară, când vor fi pe acele bănci au să fie siliți să o primească *(Aplauze).* Convingerea mea în această privință este atât de tare, că deunăzi, când un amic politic care avea oarecare îndoială, nu credea prea mult în necesitatea fortifica- țiunilor, crezând că da o dovadă de disciplină de partid, îmi zicea, eu nu aș vrea să votez, d-le Carp; dar dacă d-ta îmi ceri, voi vota; i-am răspuns: Sunt voturi pe cari poate ți le voi cere, ca șef al unui grup sau al unui partid; dar acest vot nu ți-1 cer nici ca constituțional, nici ca conservator, nici ca liberal; acesta ți-1 cer ca o datorie către țara noastră, care ea e mai presus decât toate partidele, și pentru care suntem obligați să lucrăm nu numai pentru ziua de astăzi, dar și pentu ziua de mâine.

S-a mai pus înainte, d-lor, partea financiară, și în enumerarea care d. Valerian Urseanu a făcut, de diferite superiorități a Italiei, a uitat una, și poate cu intențiune, pentru că acolo noi suntem superiori. Italia ca știință, Italia ca artă, Italia ca agricultură este superioară României; vă asigur, însă, d-le Valerian Urseanu, ca finanțe, situațiunea ei financiară nu este superioară României...

D. Valerian Urseanu: Armamentul a adus-o în starea aceasta.

D. P.P. Carp: Și dacă invocați exemplul Italiei, să nu-mi spuneți ce a zis Magliani, ce a zis Cavour, căci aceasta este indiferent; căci la discursul lui Cavour se opun zisele cutăruia sau cutăruia; dar să-mi spuneți ce a făcut Italia. Ei, Italia s-a împins la sacrificii cari niciodată nu s-au cerut acestei țări și niciodată nu se va cere...

D. V. Urseanu: Să profităm de greșelile ei.

D. P.P. Carp: Sub punctul de vedere financiar, eu cred că este o exagerațiune culpabilă; când se prezintă cheltuiala de o sută milioane ca o cheltuială exagerată, pentru niște fortificați uni cari, cum cred eu, nu au să apere acele o sută milioane, dar întreaga avere a acestei țări, și atunci nu știu cine va zice că aceasta a fost o cheltuială zadarnică.

De aceea, d-lor, eu cred că acei cari, trecând de la vorbe la fapte, vor vota în contra acestui credit, nu-și dau seama de ce zic când vorbesc contra, nici de ceea ce fac când votează contra. De aceea, d-lor, vă rog să lăsăm la o parte și rivalitățile și ambițiunile noastre ca partid, și să votăm creditul, și această rugăminte o adresez nu numai coreligionarilor mei politici, dar adversarilor noștri.

Mai am un cuvânt și voi termina.

Este cestiunea art. 3.

Ceea ce a zis d. președinte al consiliului, ca să explice pentru ce guvernul l-a prezintat, sunt foarte întemeiate; recunosc și eu că, sub punctul de vedere al cauzelor unui lucru, guvernul era în dreptul lui; când ne punem însă pe tărâmul legalității, atunci mă izbesc de o dificultate asupra căreia nu-mi este permis de a trece. Când se cere să se angajeze un contract, în temeiul unui credit care nu a fost votat niciodată, eu cred că se face un lucru pe care, oricâtă

dreptate ar avea d. președinte al consiliului și oricât de puternice ar fi temeiurile d-sale, și sunt puternice, noi nu putem tace, și de aceea rog pe guvern să binevoiască a retrage acest articol.

Voci: L-a retras.

D. P.P. Carp: Am terminat.

Au mai luat cuvântul: George Panu - amendând „ideile politice-europene" ale lui P.P. Carp și cu necesitatea apărării naționale; Al. Lahovari, ministrul de Externe și N. Ionescu; discuțiile vor continua și în ședința următoare.

[D.A.D. nr. 77 din 6 mai 1890]

MAJORITATE ȘI MINORITATE ÎN PARLAMENT DESPRE PARTIDUL LIBERAL-CONSERVATOR

Ședința Camerei din 22 noiembrie 1890

Președinte: G. Gr. Cantacuzino. Ședința se deschide cu un protest al Iu Lascăr Catargiu.. în numele partidului liberal-conservator, „în contra prezenței neconstituțională și nelegitimă a actualului cabinet[41]... îi răspunde generalul G. Mânu, președintele Consiliului; mai intervin și George Vernescu și G. Panu, ultimul mai cerând cuvântul și spre sfârșitul ședinței, „pentru un curs de constituționalism[41]. Apoi -

D. P.P. Carp: Domnilor deputați, nu împărtășesc ideea d-lui Panu, care n-a văzut în declarația d-lui Catargi decât repetirea unor lucruri fără importanță, ce s-au mai petrecut în luptele noastre parlamentare. Cred, din contra, că are o însemnătate excepțională, așa încât cestiunea incidentului de la Senat și cestiunea chiar a raporturilor dintre d. general Mânu șt d-nii Vernescu și Catargi nu vin decât în al doilea rând. Nu mă pun pe tărâmul guvernului; mă pun pe tărâmul parlamentar, și atunci când se atacă constituționalitatea sau inconstituționalitatea unui guvern, mă întreb dacă nu se atacă totodată și constituționalitatea sau inconstituționalitatea Parlamentelor noastre. Pusă astfel cestiunea, ea e mai mare decât cestiunea constituirii guvernului; pusă astfel cestiunea, trebuie să ne întrebăm dacă-și dau seama, acei cari au citit declarația aceea în Cameră și Senat, de respectul ce datoresc Constituției, egalmente reprezentată în ambele Corpuri.

Căci, d-lor, nu mă uit nici la consituțiunea englezească,

nici la constituțiunea belgiană, căci s-ar putea discuta mult asupra nuanțelor cari ar putea exista între ele; mă uit la Constituțiunea noastră: un guvern este constituțional, întâi când îl numește Regele, al doilea când îl menține Parlamentul.

Dacă un guvern numit de Rege nu găsește în ambele Corpuri majoritate, și cu toate acestea voiește să rămână la putere, fără să facă apel la țară, el este neconstituțional; dacă un guvern, după două sau trei dizolvări, după ce țara s-a pronunțat în contra lui, continuă a rămânea la putere, este neconstituțional; când însă un guvern are majoritate în Cameră și majoritate în Senat, și când se atacă constituționalitatea

acelui guvern, acei cari atacă nu sunt inimicii cei mari ai Constituțiunii? Cred că da. Și atunci când se fac asemenea lucruri, cu ce drept veniți și ergotați asupra sensului ce poate să aibă cuvântul de a aviza, sau asupra exortațiunilor ce Regele ar fi putut da personal d-lui general Mânu.

Aci nu este vorba de d. general Mânu; este vorba de Cameră și Senat, și d-voastre, prin declarațiunile ce ați făcut în Cameră și în Senat, ați atacat reprezentațiunea legală a acestei țări.

Aceasta-i este foarte ușor d-lui Vernescu; dar mi-amintesc un refren francez: *solennelle mais pas forte.*

Dar noi, majoritatea din Cameră și Senat ce suntem[9] Ca să scape argumentațiunea d-sale, d. Vernescu atacă convincțiunile noastre? Dar cine i-a dat voie să se scoboare în fundul altei conștiințe, decât în conștiința d-sale[9]

Prin urmare, din punctul de vedere legal și constituțional, cestiunea nu este între d. Catargi, Vernescu, general Florescu și general Mânu; ea este între d-lor și între majoritatea acestei țări, și, după mine, eu cred că nu minoritatea reprezintă această țară. Știu că afirmați contrariul și că susțineți că d-voastre reprezentați țara, iar noi nu; dar uitați că în același moment insultați țara, acuzând-o că e pururea servilă *{Aplauze).*

Nu aceste afirmațiuni sunt adevărate; ceea ce este adevărat este, d-lor, că marii majorități a acestei țări nu-i pasă deloc de intrigile noastre; ceea ce este adevărat este că

țara, în partea ei cea mare, nu cere decât să poată merge în liniște înainte; ea nu se uită dacă din 100 de politician! 25 nu sunt mulțumiți, pe când 75 sunt, și ea nu permite ca, pentru că cei 25 nu sunt mulțumiți, să fie expusă în fiece moment la frământări, fără folos pentru dânsa.

Cestiunea fiind așa, eu cred că onor. d. Vernescu a pus-o prea jos când a redus totul la un duel între ambii leaderi ai partidului liberal- conservator și general Mânu, acuzându-1 că ar fi călcat principiile, ideile partidului, pe când nici ieri, nici astăzi nu a binevoit să ne spună cari anume principii, cari anume idei sunt călcate. A susține numai că noi, Catargi și Vernescu, suntem bărbați cu principii, cu idei conservatoare- liberale, aceasta este numai o vorbă, când d-lor nu se silesc să facă ca aceste afirmațiuni să intre și în spiritul nostru al tutulor, prin expunerea ideilor ce vor să pună în practică.

Dar în realitate ia să vedem ce este acest partid liberal-conservator? Acest partid datează de la 1882-83, și atunci când s-a format acest partid, când s-a făcut alianța aceasta între conservatori și liberali, nu s-a specificat cel puțin care este partea conservatorilor și care aceea a liberalilor; nu s-a produs nimic din toate acestea în program, încât se

poate tare bine întâmpla ca d. general Mânu și d. Catargi să fie mai mult conservatori decât liberali, și d. Vernescu să fie mai mult liberal decât conservator. De aceea susțin că, chiar în momentul nașterii acestei alianțe, nu s-a avut în vedere nimic alt decât un lucru, combaterea faptelor guvernului de pe atunci *{Aplauze}.*

D-lor, este un lucru netăgăduit că generalul Mânu este, înainte de toate, conservator, și ca atare avea datoria să privegheze ca interesele partidului conservator să nu fie periclitate.

Aceasta este datoria Iui, aceasta este menirea lui, aceasta este chiar justificarea prezenței sale pe banca ministerială. Și când d. general Mânu vede că în partidul liberal-conservator nuanța liberală covârșește; când vede că, dacă ar merge mai departe, ideile conservatoare, la cari el ține mai mult, ar fi în pericol, nu ar fi consecințe cu el însuși și cu datoria care o are față cu trecutul și cu viitorul lui... *{Aplauze, nu se mai aude).*

Că un asemenea lucru s-ar fi întâmplat dacă d. general Mânu ar urma sfaturile d-lui Vernescu, vă voi proba imediat.

Ce zice d. Vernescu?

Ai rugat pe Măria-Sa să avizeze; prin urmare, trebuia ori să te retragi, ori să dizolvi.

Să se retragă în folosul cui? Evident în folosul generalului Florescu...

D. G. Vernescu: Respectul majorității.

D. P.P. Carp: Voi veni și acolo.

în folosul generalului Florescu?

Așa este? Pe ce majoritate s-ar fi sprijinit generalul Florescu? Pe majoritatea acestei Camere? Nu, d-lor. Pe majoritatea Senatului? Da?

Atunci vasăzică generalul Florescu nu ar fi dizolvat Senatul; vasăzică generalul Florescu a avut speranța că va putea guverna cu acest Senat; vasăzică, generalul Florescu a avut speranța că cele 24 voturi liberale, de îndată ce va veni el la putere, era să continue a-i acorda susținerea lor? Aceasta o credeți? Aș ruga numai să-mi răspundeți la aceasta *{Murmure, ilaritate).* O întrerupție îmi zice: Treceau toți. Nici nu vă dați seama ceea ce va să zică acest cuvânt.

Apoi atunci știți ce spuneți d-voastră? Eu nu am

majoritate, dar dă-mi guvernul și o voi avea *{Ilaritate, aplauze).* Dar dacă sunt exacte aceste zise ale d-voastră, atunci nu este tot atât de exact să spunem: să-ți dau guvernul ca să-ți faci majoritate [?] mai bine voi rămâne eu la guvern cu majoritate cu tot *{Ilaritate, aplauze).*

Vedeți, d-lor, cum ajungeți așa la înjosirea jocului nostru constituțional, și nu v-ați dat seama de cursa care v-am întins-o și în care ilaritatea Camerei vă dovedește că ați căzut... *(Ilaritate).*

O voce: Ați profitat d-voastră și profitați și astăzi.

D. P.P. Carp: în realitate d-voastră nu ziceți alt nimic decât că țara aceasta este cu orice guvern *(întreruperi).*

O voce: Nu țara: Camera.

D. P.P. Carp: Nu știu, dar pentru ce a cerut d. Catargi dizolvarea? Eu cred că nu știe nimeni, nici chiar d. Catargi... *(Zgomot, întreruperi, dialoguri).* Ca motiv politic sunt convins că d. Catargi nu poate să-l spună aci în Cameră. Ziceam, d-lor, că vedeți unde ajungeți d-voastre când tratați cu disprețul cu care tratați d-voastre și majoritatea și țara, și unde ajungeți d-voastre când afirmați că majoritatea se schimbă după cum ai sau nu ai puterea, când erigeți în teorie constituțională că nu prin cale de majoritate se obține guvernul, ci prin cale de guvern se obține majoritatea? Dacă ne-am pune pe tărâmul pe care se pune d. Vernescu și dacă am fi de părerea d-voastre, trebuia ori să se retragă, ori să dizolve; înțelegeți prea bine că cream o situațiune care nu ar fi numai echivocă, cum s-a zis, dar care nu ar fi fost conformă nici cu cerințele, nici cu ideile acestei țări... *(întreruperi).*

Voci: Cum?

D. P.P. Carp: Să vă spun cum: știți ce vrea această țară? Ea voiește, înainte de toate, să părăsim sistemul coaliținunii *(Ilaritate).*

O voce: D-ta nu ești coaliție? *(Zgomote).*

D. P.P. Carp: Afirm că nu sunt absolut nici într-o coaliție; constituționalii s-au declarat totdauna conservatori *(Aplauze).*

Voci: Toți sunteți conservatori? *(Zgomot).*

D. P.P. Carp: Dar ați susținut altceva.

Noi credem că putem guverna această țară singuri, însă

cu o condițiune, ca ideile noastre conservatoare să fie la înălțimea progresului.

D. G. Vernescu: Se exclude una pe alta.

D. G. Panu: Și eu credeam același lucru.

D. P.P. Carp: Una exclude pe cealaltă? Și aș dori să știu pentru ce?

D. G. Vernescu: Voiți dialoguri?

D. P.P. Carp: Nu, este o formă oratorică, d-le Vernescu *(Ilaritate).* D-le Vernescu, repet întrebarea.

Pentru ce crezi că se exclude? Credeți d-voastră că partidele nu sunt supuse la legile naturii ca oamenii?

Credeți că partidele nu sunt supuse acelorași legi la cari sunt supuși și oamenii cari le compun?

Nu credeți, d-le Vernescu, că precum țara merge înainte, așa și partidele trebuie să meargă înainte? Nu credeți că partidele cari nu vor

să meargă înainte cu țara rămân îndărăt și acele partide nu mai au dreptul de a guverna?

Este evident că da! Și credeți d-voastră că este suficient să zică cineva, care a rămas îndărăt, că am alăturea un liberal ca să mă garanteze față cu țara și să fiu eu atunci conservator înaintat, pe care țara-1 agreează? Vă asigur că nu, d-le Vernescu. Garanția care vrei d-ta să-i dea conservatorii nu este admisă de țară, fiindcă nu prezintă nici o garanție de comerț.

D. G. Vernescu: D-voastră faceți comerț.

D. P.P. Carp: Am voit să zic progres; dar fiindcă vă agățați de un *lapsus linguae,* voi zice că în mintea mea alianța între liberali și conservatori, sub o singură formă, nu poate fi decât o asociațiune comercială *{întreruperi, zgomot).* Am spus-o și o mențin, că unirea între șefii partidelor, adică între d-nii Lascar Catargi, Vernescu, a fost o unire trecătoare *{Zgomot).*

D. G.D. Pallade: Să declare d. general Mânu dacă această unire era trecătoare *{Zgomot).*

D. P.P. Carp: Dacă dăm o interpretare ceva mai mare, dacă ziceți că nu a fost numai o alianță în prevederea unei lupte, că a fost sâmburele unui partid care are viitor, în această țară, dacă susțineți aceasta, atunci v-aș întreba: cum d-voastre, cari ziceți că nu e o alianță, ci un partid cu viitor, cum d-voastre ați voit să depărtați tocmai elementele conservatoare din această țară și să căutați să vă alipiți cu alte elemente liberale, cari nici măcar în prima formațiune liberal- conservatoare nu existau? Dacă d. Catargi a cerut dizolvarea și deși eu sunt convins că a cerut dizolvarea fără să-și dea seama de rezultatele ce ar fi produs acea dizolvare, știți cari ar fi fost rezultatele? Rezultatele în alianța aceasta liberal-conservatoare ar fi fost: că elementul conservator ar fi dispărut și elementul liberal ar fi rămas.

O asemenea perspectivă a făcut pe generalul Mânu să se gândească; nu putea d-sa să meargă așa departe, ca să compromită elementul conservator, și foarte bine a făcut generalul Mânu. Din aceste lupte parlamentare nu cred că partidul conservator va ieși întărit, și între liberali și conservatori partidul liberal-conservator are să dispară, precum dispare orice formațiune de ocaziune. Aceasta e în natura lucrurilor și pentru mine cestiunea nu se mai discută

{Aplauze).

Discuțiile se vor prelungi și în ședința din ziua următoare.

[D.A.D. nr. 5 din 25 noiembrie 1890]

CHESTIUNEA INTERVENȚIEI STATULUI ÎN CONCEPȚIA CONSERVATOARE

Ședința Camerei din 12 mai 1892

Președinte: George Manu. Se prezintă mai multe proiecte de legi, discuțiile concentrându-se asupra legii creditelor agricole: Nicolae Filipescu, Ion G. Miclescu, Menelas Ghermani - ministru de Finanțe, Mihail Balș, pe larg și documentat, apoi -

D. P.P. Carp, ministrul Domeniilor: Domnilor deputați, am urmat cu mare luare aminte argumentațiunea onor. d. N. Filipescu și a onor. d. Mihail Balș, și nu numai că am urmat cu mare luare aminte, dar am urmat-o cu mare liniște intelectuală, care-mi permitea să apreciez mai bine argumentațiunile d-lor; zic liniște intelectuală, pentru că în cuvântarea d-lor, cât și în răspunsul meu, nu o să se strecoare acel element care de multe ori întunecă spiritul, adică simțământul luptei între doi adversari.

Dacă ar fi zis d. Stolojan sau d. Porumbaru ceea ce a zis d. Filipescu sau d. Balș, pe lângă argumentele rostite, ar fi fost în mintea noastră ideea cum că d-lor văd în mine un adversar, și în mintea mea ideea că argumentațiunea nu este *ad hoc, ad rem,* și că își are rădăcina aiurea, știți cu toții unde.

Aceasta nu se poate întâmpla între d. Filipescu, d. Balș și guvern, membri ai acelui partid; nu sunt doritori nici d-lor a lua locul nostru, nici noi al d-lor *{Ilaritate').*

Dar, d-lor, fiindcă orice proiect serios, afară de prescripțiunile din el, mai are și o parte politică, onor, d-ni cari au vorbit mai înainte au luat ideea politică și pe baza aceasta au atacat acest proiect de lege, combătând ideea intervențiunii Statului, și au atacat ideea conținută într-însul a intervențiunii Statului. Au zis că intervențiunea Statului este un ce vătămător, pentru că ea duce la socialismul de Stat, pentru că distruge inițiativa individuală, și ca atare, se înțelege, ea nu poate decât să niveleze toate capetele și în

ultimă instanță să distrugă jocul partidelor politice, cari și ele reprezintă o acțiune individuală a diferitelor elemente din această țară. Prin urmare, am merge la nivelare,

am merge la distrugerea partidelor, am merge la înăbușirea tutulor aspirațiunilor constituționale din această țară.

Să vedem, d-lor, dacă este așa: și mai întâi de toate cred că mă veți ierta dacă voi începe cu un lucru foarte banal, căci este un lucru banal de a zice că la fiecare pas în viața unui cetățean, el este întovărășit de intervențiunea Statului.

El nu poate să [se] nască fără intervențiunea Statului. El nu poate trăi fără această intervențiune. Nu poate muri fără dânsa. La fiecare pas al vieții sale cetățeanul dă de o regulă oarecare, regulă fixată de generalitatea unei societăți față cu aspirațiunile individuale ale fiecăruia.

Și acesta este un lucru atât de clar, atât de elementar, încât eu singur am zis: încep argumentațiunea mea cu o banalitate foarte mare. Dar dacă este acest adevăr atât de adevărat încât el este banal, atunci d-lor, v-aș pune întrebarea: de ce d-voastră în mod general sunteți în contra intervențiunii Statului? Eu cred că nu ați putea aduce absolut nici un argument și nici nu ați îndrăzni măcar de a zice că intervențiunea Statului trebuie să dispară cu totul. Aceasta o zic unii. Dar cine? Tocmai aceia cari vor să distrugă societatea, tocmai aceia cari zic că nu au nevoie de toate aceste reguli, că regulile stabilite, regulile de până azi, nu fac decât să înăbușe, cum zicea d. Balș, inițiativa particulară. De aceea ei se încearcă să distrugă societatea, ca s-o refacă pe urmă după chipul și asemănarea lor.

Nu cred, și nu ar fi o cutezanță din partea mea a afirma aceasta, nu cred cum chiar onor, preopinenți, în calitatea lor de conservatori, să fie cu totul în contra intervențiunii Statului, pe care au aerul de a-l combate, căci atunci ar trebui din conservatori să se transforme în radicali anarhiști.

Dar mai este și o altă eroare în această combatere a intervențiunii Statului; este eroarea care se strecoară în spiritul multora cum că Statul ar fi un *ce* separat, un *ce* în afară de societate, parcă Statul ar fi o forță iar nu o idee, care forță, fiind puramente materială, vine totdauna și împiedică orice avânt al inițiativei individuale.

Ei, d-lor, această specie de Stat nu a existat decât în acele State autocratice și despotice unde, în adevăr, nu reprezintă o idee, ci o forță materială.

Dar acolo unde într-o societate bine constituită Statul

reprezintă și e dator să reprezinte aspirațiunile întregii țări, unde este obligat să reguleze raporturile între indivizi, dar nu după capriciul lui, ci după legi votate și consimțite de toată lumea, cărora el atunci, având și forța materială pe lângă idee, le impune chiar acelor indivizi cari cred că

individualitatea lor se pune mai presus de interesele generale. Și Statul privit așa, nu e un adversar al societății, ci este reprezentantul cel mai fidel, cel mai exact și cel mai conștiincios al unei societăți.

De aceea nu intervențiunea Statului trebuie d-voastre să o combateți; ceea ce puteți să combateți e că, în cutare moment, intervențiunea Statului poate să fie bună, poate să fie rea. Aceasta recunosc și eu; nefiind nimic perfect în lumea aceasta, recunosc și eu că precum pot exista guverne bune, cari întrebuințează ideea de Stat spre folosul tutulor, tot așa pot să fie și guverne rele, cari întrebuințează ideea de Stat numai spre folosul personal, și atunci nu ca idee de principiu contrariu, nu pentru că refuzați d-voastre intervențiunea Statului, așa-numitul socialism de Stat, care sperie pe toate mințile cari nu se gândesc destul, atacați atunci nu aceasta, ci atacați întrebuințarea rea a unei idei salutare.

Ei, atunci să vedem, d-lor, în cazul de față, în special, legea aceasta întrebuințează noua idee de Stat în mod salutar sau în mod vătămător pentru societatea noastră; și dacă ne veți putea proba că am întrebuințat în mod vătămător, atunci înțeleg nu amânarea, dar respingerea. Dar dacă noi vă vom proba, precum sper că vă vom proba, că o întrebuințăm în mod binefăcător pentru țară, atunci sper că veți vota legea.

Ca idee generală vă voi mai spune încă ceva: ideea de Stat e o idee de generalitate, ea reprezintă societatea în întregimea ei, în mod atât de deplin și absolut, încât ideea de Stat nu se poate zice nici conservatoare, nici liberală, de aceea s-a numit pretutindeni, și se va numi cât va fi o societate *națională.* Dar pe o treaptă mai jos și sub punctul de vedere al unor interese mai speciale, nasc atunci ideile de conservator și de liberal, și, prin urmare, avem să ne preocupăm nu numai dacă legea aceasta e o lege care

corespunde cu datoriile ce are Statul față cu administrația lui, dar dacă legea aceasta corespunde și cu conexitatea de idei cari există între membrii partidului conservator cari stau pe această bancă și între membrii conservatori cari stau pe acele bănci.

Eu cred că corespunde; cred că e o lege eminamente conservatoare și mă voi osteni a vă o dovedi în puține cuvinte. Eu cred și am crezut totdauna că marea deosebire între ideea conservatoare și ideea liberală a consistat în aceasta: că ideea conservatoare vrea ca progresul unei societăți să se facă prin armonia tuturor claselor, pe când de multe ori partidele liberale și mai ales radicale cred că progresul nu se poate face decât prin luptă între diferitele clase ale unei societăți.

Dar dacă e așa, dacă ideea conservatoare cere de la noi ca să ajungem la progres prin armonia dintre clase, atunci naște întrebarea cum traduceți în fapt această idee generală, și nu o putem traduce în fapt

decât atunci când vom căuta ca fiecare clasă din această țară, fie sus pusă, fie ea jos pusă, în limitele acțiunii și a producțiunii ei, să fie protejată de Stat în mod egal și cu aceeași solicitudine *{Aplauze).* Aceeași solicitudine trebuie să avem pentru arendaș cum am avea și pentru țăran, aceeași solicitudine pentru boierul cel mai mare din această țară ca pentru cel din urmă rândaș.

Odată aceasta fiind ideea conservatoare și intrând iarăși în studiul practic al cestiunii, ne punem întrebarea: ce lipsește țăranului nostru ca să facem din el o clasă din acelea care să simtă că e în armonie cu cele-alte clase ale acestei țări? Am zis că trebuie înainte de toate, pe cât ne stă în putință, să căutăm a asigura pământul ce-1 are astăzi și de aceea tot intervenirea de Stat a venit și prin Constituție și prin legea de la 64 și a făcut o derogațiune de la principiul atât de recunoscut că acela, că proprietarul poate dispune de proprietatea lui. Am zis: nu; țăranul la noi nu-și poate vinde proprietatea. Este unul din d-voastre care ar zice că rău s-a făcut? Atunci l-aș ruga să meargă dimpreună cu mine în Bucovina, ca să vadă că în urma legii de împroprietărire de la 1 848, fiindcă țăranii s-au lăsat liberi să-și vândă pământul, toate proprietățile azi sunt cumpărate de preoți, de dascăli, de proprietari. Dacă e o țară unde proletariarul țărănesc s-a întins în mod periculos, este Bucovina, și dacă nu se manifestă în mod exterior acest pericol, provine din faptul că e o parte mică a țării care știe că dacă se va mișca vine partea cealaltă care o ține în frâu, și dacă Bucovina n-ar fi o parte mică a marelui imperiu austriac, mari zguduiri sociale s-ar întâmpla în Bucovina, care a ajuns așa încât un sfert al populațiunii trece granița și muncește la noi în România ca să se poată hrăni.

Vasăzică și acolo a intervenit Statul, dar fiindcă înainte de toate am datoria a avea o solicitudine protegiuitoare pentru administrații mei, ținând seamă și de starea de cultură a acestei țări, și de trecutul ei, și de caracterul național care e cam ușurel și se gândește mai mult la ziua de azi decât la ziua de mâine, eu intervin și împiedic vânzarea, și binecuvântată fie memoria acelora care au votat această lege.

După aceea am mers mai departe și văzând că Statul are

domenii întinse, că el e rău administrator și că chiar dacă ar fi bun agricultor, totuși nu e bine ca Statul să dea exemplu acelui rău despre care zice Tacitus că „latifundia perdidere Italiam“, am hotărât că latifundiile Statului să se transforme în proprietăți mici, spre fericirea săteanului și marele progres al țării.

Credeți d-voastre că această interventiune a Statului a fost arbitrară, credeți că acest pretins socialism de Stat a fost ceva contrariu

ideilor și principiilor conservatoare? Evident că nu, și era firesc, d-lor, ca tocmai o Cameră conservatoare și un partid conservator nu numai să emită ideea, dar să o și realizeze *(Aplauze).*

Dar o dată ce le am dat aceasta, le-am zis: eu nu pot urma, studiind realitatea lucrurilor, nu pot urma în ideea care nu s-a zămislit în capul d-lui Filipescu, și, prin urmare, fiind luată o idee de aiurea, a putut fi citită și de noi, ca întâi să vină economia și apoi creditul. Mi se pare că d. Filipescu n-a prea înțeles bine maxima economică, este adevărat, ca să se nască creditul trebuie să fie economie mai nainte, dar nu în aceleași persoane.

Ca să poată da cineva credit, el trebuie să fi făcut mai-nainte economii, căci altmintrelea nu ar avea bani; dar ca să poată exista creditul trebuie să fie cineva care nu a făcut economii; prin urmare, economia precede creditul, dar îl precede în teoria dezvoltării generale a unei societăți, iar nu în dezvoltarea specială a unei clase. La țăranul nostru economia n-a putut precede creditul și atunci naște întrebarea: față cu cari economii, față cu cari capitaliști este mai bine să punem noi pe țăran, față cu capitalistul particular, ori cu capitalistul general care se numește Statul? Și numai când veți dovedi că și sub punctul de vedere de putință al aplicării legii și sub punctul de vedere al ușurării de credit, țăranul nostru ar fi mai fericit dacă s-ar găsi față cu capitalistul particular decât față cu capitalistul numit Statul, numai în cazul acesta ați putea zice că intervențiunea Statului nu că nu este folositoare, dar cel puțin inutilă, și că nu este treaba guvernului și a Camerei să facă lucruri inutile. Ia să vedem, țăranul nostru pus față cu capitalistul particular

la ce a ajuns? încercarea s-a făcut, dar fără succes; și când d. Balș zicea că noi suprimăm inițiativa individuală, mă miram de fraza aceasta, cel puțin în modul cum o prezenta d-sa; căci ca să suprimi trebuie să existe ceva, și atunci întreb: care este inițiativa individuală în locul căreia vine și se substituie Statul astăzi prin acest proiect de lege? Ați văzut-o d-voastre undeva? Noi ne am uitat în jurul nostru pretutindeni și nu am văzut-o nicăieri.

O singură încercare, slabă și timidă, și aceasta cred că s-a făcut mai mult din mândria lașilor, a doua Capitală a țării, care voia să aibă creditul ei propriu creat prin inițiativa sa individuală.

Această singură încercare s-a făcut în toată țara, și acum, după 11 ani de experiență, acea inițiativă particulară zilnic se adresează la colegul meu de la finanțe, zicând: te rugăm, ia-o d-ta, nu mai putem merge, nu am făcut absolut nimic. Așa fiind inițiativa particulară la care

face apel d. Balș, vă întreb: la cine ne trimite d-sa? La o promisiune vagă? La o afirmațiune că așa este și în Germania și în Svițera?

Ei bine, mă iertați, dar cu asemenea utopii n-am fi îndrăznit să venim înaintea d-voastre. Dar afară de aceasta ia să vă întrebăm: sunt capitalurile la noi atât de îndestulătoare încât să se poată arunca în întreprinderi de asemenea natură?

D-lor, numai când capitalurile nu pot găsi un plasament bun, numai atunci pot să meargă acolo unde i se dă și mai puțin. Apoi când fiecare particular la noi poate să-și plaseze capitalul său cu 7-8 la sută, și când cineva nu ar vrea să-și plaseze capitalul, ar putea să cumpere moșii cari să-i producă tot 7-8 la sută, vă întreb: ce particular ar fi acela care și-ar arunca capitalul său într-o întreprindere care nu i-ar aduce decât 3-4 la sută?

Apoi promisiuni și tirade mari pe spetele altora multe se pot găsi; veniți și ziceți: Ceea ce face Germania, ceea ce face Anglia, de ce să nu facem și noi?

Dar mai înainte de a zice aceasta, de ce nu ziceți: ceea ce face capitalistul Schmidt din Londra, de ce nu face și Cămărășescu de la noi *(Ilaritate).*

D. Cămărășescu, până a nu face ceva, are să socotească banul lui și are să zică: banul meu dacă-1 pun în cutare întreprindere are să-mi aducă venit 7 la sută, dacă-1 pun în cutare are să-mi aducă numai 5 la sută, și atunci are să-și pună capitalul unde-i dă 7, iar nu 5. Așa este, d-le Cămărășescu?

D. Toma Cămărășescu: Așa.

D. P.P. Carp, ministrul Domeniilor: Prin urmare, vedeți, d-lor, că nici în societatea noastră d-voastre nu ați găsi capitaluri atât de neocupate cari ar trebui să caute în jurul lor care este posibilitatea de câștig ca să dea capitalurile lor la un asemenea institut.

Ar trebui deci să recurgem la capitalurile străine, dar capitalurile străine ne-ar zice: Față cu o populațiune săteană nu pot să risc capitalurile, nu pot să am a face cu cei 250 000 de împrumutați, pe care-i semnala adineaori d. ministru de finanțe, și are să ceară o garanție serioasă, și acea garanție are să fie a Statului. Prin urmare, vedeți că trebuie să veniți

iarăși la intervențiunea Statului când aveți nevoie de capitalurile străine *(Aplauze).*

D-lor, oricum veți privi cestiunea, o să ajungeți acolo că pe cale de inițiativă individuală nu aveți în țară capitalurile necesarii pentru a da sătenilor cu dobândă atât de mică; pe cale de capitaluri străine cred că ar fi o idee periculoasă de a pune pe sătenii noștri față cu capitaliștii

străini, can aceștia vor fi desigur de părerea d-lui N. Filipescu, cum că păsuirea este un lucru foarte periculos, este un lucru foarte rău.

D-lor, a căutat d. Filipescu să mă pună în contrazicere cu ideile mele de astăzi, citind un amendament prezintat de mine cu ocaziunea unei pretinse reforme pe care partidul liberal voia să o introducă la legea creditelor agricole; văzând că inițiativa privată nu se pune în mișcare, căci nici nu putea să se pună în mișcare cu modul acesta, s-a zis să încercăm ideea cu acțiuni nominative și atunci am zis: precum nu ați ajuns la rezultat față cu inițiativa particulară, așa nu o să se ajungă la rezultat nici cu acțiuni nominative, ci trebuie a se face încercare cu acțiuni la purtător, căci cu acestea mai ușor se pune în mișcare inițiativa privată.

Dar vă voi mai face o destăinuire, ca să vă arăt transformarea părerii mele de atunci.

D. ministru de finanțe Menelas Germani, când a numit o comisiune pentru stabilirea bazei și a normelor legii care este în dezbaterea d-voastre, m-a numit și pe mine în acea comisiune și am început a discuta cestiunea pe toate fețele; între acestea, negreșit, a venit și inițiativa privată, și am emis în ziua întâi ideea că dacă nu ar fi bine să încercăm cu inițiativa privată și să facem creditul agricol cu acțiuni *au porteur,* și atunci d. ministru de finanțe a zis: chiar admițând că există inițiativă privată la noi, tot nu se poate realiza acest lucru. Chiar admițând că s-ar putea, în mod practic și posibil, reforma creditelor agricole cum vrei d-ta, d-le Carp, vă atrag atențiunea asupra unui lucru: în starea noastră actuală, funcționarea creditelor agricole nu este posibilă decât dacă puneți la dispoziționea lor legea de urmărire. Și atunci am fost întrebat: d-le Carp, dai d-ta această puternică armă unei societăți private, inițiativei particulare? Și la această

întrebare a d-lui ministru de finanțe i-am răspuns: *nu.*

Și, prin urmare, ca consecință practică, trebuia să părăsesc ideea inițiativei particulare, și am părăsit această idee și m-am raliat cu ideea d-lui ministru de finanțe.

Cred, dar, că am dovedit că și din punctul de vedere social, și din acela la ideii conservatoare, intervențiunea Statului este un *ce* care nu trebuie combătut decât atunci când se produce în mod vătămător pentru societate. 'Mi rămâne deci acum să dovedesc că prin legea de față intervențiunea Statului se produce în mod binefăcător pentru una din clasele acestei țări, și în treacăt vă voi spune, pe urmă, că nu numai pentru sătean, dar și pentru celelalte clase voim să venim cu proiecte de legi

face apel d. Balș, vă întreb: la cine ne trimite d-sa? La o promisiune vagă? La o afirmațiune că așa este și în Germania și în Svițera?

Ei bine, mă iertați, dar cu asemenea utopii n-am fi îndrăznit să venim înaintea d-voastre. Dar afară de aceasta ia să vă întrebăm: sunt capitalurile la noi atât de îndestulătoare încât să se poată arunca în întreprinderi de asemenea natură?

D-lor, numai când capitalurile nu pot găsi un plasament bun, numai atunci pot să meargă acolo unde i se dă și mai puțin. Apoi când fiecare particular la noi poate să-și plaseze capitalul său cu 7-8 la sută, și când cineva nu ar vrea să-și plaseze capitalul, ar putea să cumpere moșii cari să-i producă tot 7-8 la sută, vă întreb: ce particular ar fi acela care și-ar arunca capitalul său într-o întreprindere care nu i-ar aduce decât 3-4 la sută?

Apoi promisiuni și tirade mari pe spetele altora multe se pot găsi; veniți și ziceți: Ceea ce face Germania, ceea ce face Anglia, de ce să nu facem și noi?

Dar mai înainte de a zice aceasta, de ce nu ziceți: ceea ce face capitalistul Schmidt din Londra, de ce nu face și Cămărășescu de la noi *(Ilaritate).*

D. Cămărășescu, până a nu face ceva, are să socotească banul lui și are să zică: banul meu dacă-1 pun în cutare întreprindere are să-mi aducă venit 7 la sută, dacă-1 pun în cutare are să-mi aducă numai 5 la sută, și atunci are să-și pună capitalul unde-i dă 7, iar nu 5. Așa este, d-le Cămărășescu?

D. Toma Cămărășescu: Așa.

D. P.P. Carp, ministrul Domeniilor: Prin urmare, vedeți, d-lor, că nici în societatea noastră d-voastre nu ați găsi capitaluri atât de neocupate cari ar trebui să caute în jurul lor care este posibilitatea de câștig ca să dea capitalurile lor la un asemenea institut.

Ar trebui deci să recurgem la capitalurile străine, dar capitalurile străine ne-ar zice: Față cu o populațiune săteană nu pot să risc capitalurile, nu pot să am a face cu cei 250 000 de împrumutați, pe care-i semnala adineaori d. ministru de finanțe, și are să ceară o garanție serioasă, și acea garanție are să fie a Statului. Prin urmare, vedeți că trebuie să veniți

iarăși la intervențiunea Statului când aveți nevoie de capitalurile străine *(Aplauze).*

D-lor, oricum veți privi cestiunea, o să ajungeți acolo că pe cale de inițiativă individuală nu aveți în țară capitalurile necesarii pentru a da sătenilor cu dobândă atât de mică; pe cale de capitaluri străine cred că ar fi o idee periculoasă de a pune pe sătenii noștri față cu capitaliștii

străini, can aceștia vor fi desigur de părerea d-lui N. Filipescu, cum că păsuirea este un lucru foarte periculos, este un lucru foarte rău.

D-lor, a căutat d. Filipescu să mă pună în contrazicere cu ideile mele de astăzi, citind un amendament prezintat de mine cu ocaziunea unei pretinse reforme pe care partidul liberal voia să o introducă la legea creditelor agricole; văzând că inițiativa privată nu se pune în mișcare, căci nici nu putea să se pună în mișcare cu modul acesta, s-a zis să încercăm ideea cu acțiuni nominative și atunci am zis: precum nu ați ajuns la rezultat față cu inițiativa particulară, așa nu o să se ajungă la rezultat nici cu acțiuni nominative, ci trebuie a se face încercare cu acțiuni la purtător, căci cu acestea mai ușor se pune în mișcare inițiativa privată.

Dar vă voi mai face o destăinuire, ca să vă arăt transformarea părerii mele de atunci.

D. ministru de finanțe Menelas Germani, când a numit o comisiune pentru stabilirea bazei și a normelor legii care este în dezbaterea d-voastre, m-a numit și pe mine în acea comisiune și am început a discuta cestiunea pe toate fețele; între acestea, negreșit, a venit și inițiativa privată, și am emis în ziua întâi ideea că dacă nu ar fi bine să încercăm cu inițiativa privată și să facem creditul agricol cu acțiuni *au porteur,* și atunci d. ministru de finanțe a zis: chiar admițând că există inițiativă privată la noi, tot nu se poate realiza acest lucru. Chiar admițând că s-ar putea, în mod practic și posibil, reforma creditelor agricole cum vrei d-ta, d-le Carp, vă atrag atențiunea asupra unui lucru: în starea noastră actuală, funcționarea creditelor agricole nu este posibilă decât dacă puneți la dispoziționea lor legea de urmărire. Și atunci am fost întrebat: d-le Carp, dai d-ta această puternică armă unei societăți private, inițiativei particulare? Și la această

întrebare a d-lui ministru de finanțe i-am răspuns: *nu.*

Și, prin urmare, ca consecință practică, trebuia să părăsesc ideea inițiativei particulare, și am părăsit această idee și m-am raliat cu ideea d-lui ministru de finanțe.

Cred, dar, că am dovedit că și din punctul de vedere social, și din acela la ideii conservatoare, intervențiunea Statului este un *ce* care nu trebuie combătut decât atunci când se produce în mod vătămător pentru societate. 'Mi rămâne deci acum să dovedesc că prin legea de față intervențiunea Statului se produce în mod binefăcător pentru una din clasele acestei țări, și în treacăt vă voi spune, pe urmă, că nu numai pentru sătean, dar și pentru celelalte clase voim să venim cu proiecte de legi

cari să dea satisfacere tutulor intereselor legtime ale țării, interese cari au și ele dreptul la ocrotire și la intervențiune.

Și mai întâi de toate, d-lor, este o idee eronată de a se crede că noi am venit cu crearea creditelor agricole. Noi venim numai cu reforma lor. Cine zice reformă, zice o stare de lucruri dată care trebuie modificată.

Ideea creării unui nou credit agricol, d. ministru de finanțe a spus-o, implică înainte de toate lichidarea creditelor existente, și atunci se pune întrebarea: cari sunt pagubele ce trebuiesc suferite la această lichidare? Și fără a intra în multe amănunte, - căci nu vreau să spun nimic rău nici de onorabilitatea sătenilor gagiști, nici de modul cum au fost administrate creditele agricole, - dar am ajuns la convingerea că această lichidare s-ar fi tradus prin o pagubă de 7 milioane, să zic 6, ca să fiu moderat.

Cine ar fi avut să sufere această pagubă?

Era să o sufere Statul. Atunci cum rămâne cu intervențiunea Statului? D-voastre nu voiți această intervențiune, dar voiți o lichidare în care Statul ar rămâne cu o pagubă de 6 milioane.

Statul atunci o să zică: nu, d-le Filipescu, eu nu vreau intervenție de Stat, pentru ce mă obligi să plătesc 6 milioane? Ar fi venit atunci teorii: noi toți plătim impozite; pentru ce în aceste 6 milioane, în cari intră și impozitul proprietarului mare și impozitul negustorului și al tutulor, și voiți ca să suferim noi pagubele acestea ca să dăm sătenilor 6 milioane?

Evident, d-lor, că oricum vă veți întoarce, tot ați fi ajuns la intervențiunea Statului, și atunci ne-am zis: greutatea lichidării e un prim punct care ne face pe noi să continuăm creditul agricol în trăsăturile generale, astfel cum a fost făcut de guvernul trecut. Dar ce era de studiat? Era de studiat cari erau relele inerente ale legiuirii celei vechi, și cum am putea noi să le îndreptăm. Și aici, d-lor, cred că nu voi face teorii abstracte; cred că fiecare din d-voastre, cari ați fost puțin timp la țară, veți putea aprecia dacă cele ce vă spun eu sunt exacte sau ba. Creditul agricol, în loc de a fi o binefacere până acum pentru săteni, a fost în mare parte un adevărat dezastru, pentru că dobânzile se urcau minimum la 17 la sută și maximul lor nu vi-1 pot indica; dar puteți fi siguri că era mai mult de 23, 24. S-a întâmplat că guvernul liberal, voind înainte de toate să dea afacerea băncii, a

trebuit ca efectele acestor credite agricole, voind să le sconteze la bancă, să le dea un termen foarte scurt. Vă întreb: vă închipuiți d-voastre că populațiunea noastră a îndeplinit obligațiunea cu care e deprinsă de secole în Anglia, ca la ziua scadenței să plătească cu sfințenie rata? Dar era *a priori* sigur că aceasta nu se va întâmpla niciodată. S-a impus atunci obligațiunea ca

la trei luni, dacă nu poate să plătească, să preschimbe. Prin urmare, ca să ai d-ta o scadență de 9 luni, care e minimum pentru care se poate da credit unui țăran, trebuia trei reînnoiri, trei alergări la creditul agricol în capitala ținutului, trei soiuri de bacșișuri date primarului și notarului. Și când însumați toate acestea - și fac apel la toți proprietarii, dacă nu s-a întâmplat aceasta - veți ajunge la rezultate uzurare de cari v-ați înspăimânta.

Atunci, prima reformă care trebuia să o facem era, întâi, ca să nu obligăm pe sătean a preschimba de atâtea ori. A doua reformă, să nu obligăm pe țăran și pentru plată și pentru contractarea împrumutului, să meargă totdauna la reședința de județ și să facă cheltuielile pe cari le cunoașteți și să nu vină țăranul la creditul agricol, dar să meargă creditul agricol la țăran și în această privință cred că e un progres imens asupra legii din trecut, și nu e cel puțin aceasta una din lacunele pe cari le semnala d. Filipescu.

Dar mai are și altă idee, și aci mă apropiu de d. Balș; are ideea că împrumuturile pe amanet sunt o stare înapoiată a creditului; evident că este o stare înapoiată a creditului, tot atât de înapoiată ca și clasa cu care avem a face; cu toate acestea ne am zis: nu putem noi sub o formă oarecare, măcar că a început în mod embrionar, să facem și creditul personal, și am ajuns la soluțiunea care permite și introduce, de nu în mod definitiv, dar ca un început, ideea creditului personal, cu atât mai mult cu cât, după legea de astăzi, acela care nu are gaj nu se poate împrumuta și, prin urmare, ar rămâne o mare parte din populațiune, cel puțin în Moldova, unde sătenii nu au vite, ca sătenii de dincoace, în afară de orice raport cu creditele agricole; am stabilit, deci, ca prin credit personal să-și poată crea gajul care-i lipsește, fiindcă legea pune obligațiunile acelora cari vor lua bani pe credit personal ca în 15 zile să-și reguleze poziținea: astfel că ei nu vor întrebuința banii pe petreceri, ei îi vor întrebuința la

cumpărătoare de instrumente necesare muncii.

Prin urmare, nici aceasta nu cred să fie una din acele lacune semnalate de d. Filipescu.

A treia reformă este că am stabilit o normă absolută pentru dobânzi; am zis: nici într-un caz și sub nici o formă nu poate plăti țăranul o dobândă mai mare decât atât, și am suprimat raportul dintre dobânda ce o cerem de la săteni și fluctuațiunile scontului Băncii Naționale.

Vedeți, d-lor, cum că și aceasta este o parte bună, teama care a avut-o d. Balș, că în loc de 23 milioane o să ajungem la 40 și la 60 milioane, pentru mine nu este o teamă, ci un *ce* fericit, căci cu cât va crește numărul operațiunilor creditelor agricole, cu cât rămânând aceleași chletuielile de administrațiune, cu atât va fi posibil a scădea acel

maximum de dobândă pusă în lege, și ceea ce sperie pe d. Balș, adică sporirea operațiunilor la 40 milioane, pe mine m-ar bucura, căci imediat am veni cu o reformă a legii și v-am ruga ca maximum de 11% să-1 transformați în 8, 7 și poate 6%.

Acestea sunt, în trăs[ăt]uri principale, reformele cari am crezut noi că trebuie să le aducem la starea actuală.

Mă iertați, d-lor, și cred că mă va ierta și colegul meu de la finanțe, dacă, făcând expunerea teoriilor generale ale proiectului de lege, am călcat peste cercul atribuțiunilor mele și am vorbit și de partea financiară. Sunt convins că d. ministru de finanțe va da amănunte mai complete și mai competinte la discuțiunea pe articole, decât acelea pe cari vi le puteam da eu; am voit numai să vă pun în evidență trei lucruri. întâi, că în cazul de față intervențiunea Statului, de care nu vă puteți scăpa, s-a manifestat în mod binefăcător pentru una din clasele acestei țări.

Am probat, cred, cum că noi, introducând această lege, nu am contravenit absolut nici uneia din ideile conservatoare cari leagă guvernul cu majoritatea acestei Camere; am probat, cred, că am introdus în legislațiunea actuală modificări esențiale cari îmbunătățesc legea; am probat, cred, că ar fi fost imposibil de a urma reforma pe altă cale.

Dacă în spiritul d-voastre credeți cum că cestiunile de credit nu sunt numai țărănești și că aparțin tutulor claselor societății, vă promitem, și zic că vă promitem pentru că jurnalul consiliului de miniștri este deja subscris, că o să venim cu proiecte pentru înființarea unei bănci de credit agricol și de credit industrial, pe baza inițiativei particulare, care atunci va avea ocaziunea să arate dacă este atât de puternică cum voiește să o semnaleze d. Balș.

Eu nu voiesc să fac o predicțiune, dar mă tem că tocmai aceia cari vorbesc astăzi contra intervențiunii Statului, și cari vor fi luați la socoteală de alegătorii lor, tocmai aceia vor veni să zică Statului: vino în ajutorul nostru *{Aplauze).*

Acestea sunt puținele observațiuni cari am avut să le fac ca răspuns onor, preopinenți.

Noi credem în conștiință că facem un pas mare și un progres vădit asupra stării naturale de lucruri, și vă rugăm să primiți proiectul acesta ale cărui bune roade cred că se vor manifesta în curând *{Aplauze).*

După o pauză de 5 minute, au mai vorbit: Anastase Stolojan, care va continua discursul său și în ședința de a doua zi, apoi C.C. Arion, Al. Lahovari, ministrul de Externe, Emil M. Porumbaru, Menelas Ghermani și alții. Cu 59 bile albe și 17 bile negre, „Adunarea a luat în considerație proiectul de lege".

[D.A.D. nr. 50 din 27 mai 1892]

LEGEA MAXIMULUI ȘI „CE ESTE POPORUL"

Ședința Camerei din 9 aprilie 1893

Președinte: generalul George Manu. Emil Mihai Porumbaru face o *interpelare* asupra „evenimentelor extraordinare din Capitală (întrebând dacă) ele legitimează regimul militar sub care orașul trăiește de patru zile, și cât are să mai dureze un asemenea regim". Au loc altercații între C. Dobrescu-Prahova și colonelul G. Rosnovanu. Apoi se intră în ordinea de zi, cu intervenția ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice - Take Ionescu, asupra proiectului de lege a impozitelor comunale. în numele unui grup de deputați conservatori, care nu e de acord cu legea, vorbește Constantin Ressu. Apoi -

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: La criticile făcute până acum acestei legi s-a adăugat astăzi una nouă de către d. Ressu. Am auzit cum că legea nu e constituțională, am auzit că nu e populară, că nu e patriotică, azi am auzit că nici conservatoare nu e. Și afară de punctul constituțional, recunosc cum că legea nu e populară, recunosc că legea nu e conservatoare, pentru că nu are a face cu ideile nici liberale, nici conservatoare. Principiile cari regulează deosebirile între aceste două partide n-au absolut a face cu legea de față și e inutil de a le aduce în discuțiune.

Dar mie mi se pare, d-lor, că vă faceți culpabili de o stranie lipsă de logică, căci atunci când d-voastre cu atâta energie vorbiți de anticonstituționalitatea acestei legi, mai înainte trebuie să vă întrebați: starea actuală e constituțională? Mă pun pe terenul d-voastre. Și fiindcă sub punctul constituțional legea propusă de guvern e absolut pe aceeași linie cu legile actualmente existente, în loc ca d-voastre să veniți să atacați anticonstituționalitatea acestei legi, d-voastre ați trebui să veniți și să cereți - și dacă guvernul nu va accede la cererea d-voastre, să propuneți din inițiativă parlamentară, - abrogarea legilor existente. Aci e lipsa de logică. Admit că cade legea pe temeiul d-voastre, că

e anticonstituțională; ce rămâne în loc? Absolut aceeași lege anticonstituțională pe care d-voastre ați adus-o la cădere.

Și atunci vă întreb: cum apărați d-voastre principiul d-voastre constituțional? Și noi suntem în drept a vă zice că teoriile d-voastre constituționale nu sunt teorii cari pornesc din iubire pentru Constituțiune;

căci, dacă ar fi așa, ar trebui să cereți și să impuneți d-voastre reintrarea în pretinsa d-voastre constituționalitate; iar nu sub cuvânt de anticonsti- tuționalism să faceți să cadă această lege și, căzând, să rămâneți tot atât de anticonstituționali precum ați fost până astăzi.

Prin urmare, nu iubirea de Constituțiune vă insuflă. Dar să vedem și sub punctul de vedere teoretic, doctrinal, dacă aveți dreptate.

Care este teoria constituțională? Este cum că comunele sunt autonome. Și dacă s-ar aplica principiul acesta foarte constituțional până în ultimele sale consecințe, ar trebui să se zică că comunele se impun singure pe baza autonomiei lor.

Ei! Nu a voit Constituțiunea așa; căci a priceput ea că în materie de impozite autonomia comunală poate intra în concluziune cu autonomia Statului și nu a putut admite o organizațiune de Stat în care să se ivească conflicte de competință între diferitele autonomii, și a zis: impozitele ce-și dau comunele trebuie să fie aprobate de Camerele legiuitoare, cari au să hotărască dacă impozitele propuse de comună nu fac să se nască conflict între autonomia Statului și autonomia comunală.

îndată ce se face aceasta în materie de impozite, sunt pe deplin constituționale, și este absolut indiferent când și cum declară Camerele că acest conflict de autonomie nu există.

Ce va să zică legea maximului? Statul zice: până la acest punct comunele pot să-și impuie impozite, și eu, Statul, declar că nu este absolut până la acest grad nici un conflict între autonomia mea și autonomia comunală.

D. Em.M. Porumbaru: Nu este vorba de conflict, este vorba de controlul Parlamentului.

D. președinte: Vă rog să nu întrerupeți.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: D-lor, controlul Parlamentului s-a cerut de Constituțiune ca să evite un conflict între aceste două autonomii, și o dată ce Camera a dat aprobarea sa la un impozit, nu poate să se zică că nu și-a exercitat controlul.

Prin urmare, sub toate punctele de vedere, fie sub punctul de vedere al lipsei de logică, fie sub alt punct de vedere.

Dar mă pun un moment pe terenul d-voastre, dacă pretindeți că toate legile noastre de maximum sunt anticonstituționale, de ce nu veniți cu următorul articol: „De astăzi înainte nici un impozit comunal nu se poate edicta dacă într-un mod prealabil n-a fost votat de Cameră", și atunci să avem a discuta nu numai bugetul Statului, ci 3.000 bugete comunale.

D. Nicolaescu: Avem această lege, este Constituțiunea.

D. C.C. Dobrescu-Prahova: Citiți Constituțiunea.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Ce zice Constituțiunea?

O voce: D-voastre de ce n-ați făcut-o[9]

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Eu nu mă uit la ce au făcut ei, căci, dacă ar fi după ce au făcut ei, nici nu aș sta la vorbă. Eu zic: am fost păcătoși, am făcut atâtea abuzuri, așa încât chiar liberali ca d. Fleva, ca d. Dobrescu, ca d. Caton Lecca, ne-au combătut și răsturnat de la guvern, dar nu vom mai face de acum înainte. Ei, vă cred, și iau act de angajament față cu țara că, de îndată ce veți veni d-voastre la buget... *{Ilaritate}* la guvern, d-voastre aveți să declarați cum că nu se mai poate percepe un impozit comunal dacă el în prealabil nu a fost votat de Camera legiuitoare. Să văd aceasta. Deocamdată vă cred; dar fiindcă nu aprob modul d-voastre de a interpreta Constituțiunea și fiindcă, de! când mă uit la Constituțiune, mă uit și la țara de unde a fost tradusă această Constituțiune, mă duc și la glosatorii acelora cari au facut-o, iar nicidecum la d. Fleva, la d. Dobrescu, nici la d. Mihăiță Porumbaru, nici la d. Take Ionescu, nici la d. Lahovari, nici la veri unul din oamenii noștri politici, pentru că cred că, atunci când avem să învățăm ceva, nu trebuie să născocim noi teorii dictate de interesul nostru momentan, ci trebuie să vedem nu cum înțelege un luceafăr de știință ieșit din cutare sau cutare seminar, dar cum înțeleg oamenii savanți ieșiți din cutare sau cutare universitate, cari au muncit toată viața lor și au stabilit adevăratele principii constituționale.

Ei! Vă desfid să-mi arătați în toți glosatorii constituțiunii Belgiei ceea ce spune d. Porumbaru.

D. Em. M. Porumbaru: Și eu vă desfid să-mi arătați articolul nostru din Constituțiune în altă Constituțiune.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Va să zică, d-lor, că legea este foarte constituțională; noi avem pentru noi textul, noi avem pentru noi interpretarea tutulor partidelor cari s-au succedat până acum în țară, și așteptăm ca noile formațiuni să vină la guvern și să aplice teoriile lor, numai nu avem încredere că noile formațiuni au să vină la guvern.

Să vă spun de ce. Zic, au să vină liberalii la guvern, dar nu noile formațiuni, cum le înțelege d. Dobrescu. Când deunăzi d. Fleva a spus: Dar ce-mi pasă mie de d-nii Aurelian, Stolojan, Sturdza? Noi, oamenii politici, ne întrebăm cu cine are să vină la guvern? Singur? Nu. Eu pot să vin singur, ziceam într-o glumă, ca președinte al consiliului și *ad-interim* la toate celelalte ministere, nu cred însă ca d-ta să vii ca mine *{Ilaritate}.* Vasăzică, cu cine are să vină?

Are să vină cu d-nii Sturdza, Aurelian, Stolojan, Stătescu; și atunci, ce garanții am eu din partea acestor domni, cari de 20 de ani au aplicat Constituțiunea așa cum știți?

Prin urmare, d-lor, lăsați cestiunea de constituționalism, căci ea nu are a face întru nimic cu legea de față.

D. I. Lecca: Ați rezolvat-o d-voastră.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: N-am rezolvat-o, d-le Lecca. Dacă credeți că noi, adică d-voastă față cu mine, și eu față cu d-voastră, vom putea să ajungem a rezolva ceva, vă înșelați. Căci îndată ce suntem adversari politici, oricum ne vom învârti, nu vom ajunge a înțelege niciodată lucrurile în același mod, și că are să fie deosebire între mine și d-ta chiar când voi fi eu în locul d-tale și d-ta în locul meu *{Ilaritate).*

O voce: Nu credem.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Nici eu nu o cred, o spun ca o ipoteză, ca o ficțiune constituțională *{Ilaritate).*

Prin urmare, am încheiat cu cestiunea constituțională, am constatat care este părerea noastră, care este părerea d-lor din minoritate; prin urmare, nu putem ajunge la nici o înțelegere pe tărâmul constituțional, rămâne ca majoritatea să hotărască cine are dreptate dintre noi, și atunci se rezolvă cestiunea în mod foarte constituțional; altă soluțiune nu e.

D. G. Gheorghiade: Argumentația e grea.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Să venim la lege și să vă spun geneza ei; și atunci veți vedea nu dacă ea e populară, dar dacă era necesară, dacă se impunea, și al doilea, odată necesară, dacă ea putea lua o altă formă decât forma pe care o vedeți în proiectul de față. Și dacă ea era necesară și nu putea lua o altă formă decât pe aceea ce a luat-o, vă puteți închipui că cestiunea dacă ea este populară sau impopulară este o cestiune absolut indiferentă.

Poate să fie populară sau impopulară în cutare caz, sau să nu fie populară în cutare și cutare caz. Dar când ești obligat să faci cutare și cutare lucru, atunci nu-ți mai pui întrebarea dacă este popular ori nu lucrul pe care ești obligat să-1 faci.

D-lor, în situația în care se află finanțele comunelor

noastre, - și aci să nu credeți că am să fac veri un paralel; să nu credeți că am să mă întreb dacă destrăbălarea finanțelor comunale de azi se datoresc cutărui ori cutărui partid, cutărui ori cutărui guvern, și începând de la 1878 până la 1888 și de la 1888 până la 1893, - ca să fiu foarte larg cu d-voastră, admit că toate partidele, - așa are aerul de a fi și teoria d-voastre, - au fost păcătoase și că vina stării proaste a finanțelor comunale trebuie pusă în sarcina tutulor partidelor. Dacă starea este așa, dacă

comunele, în starea lor bugetară de azi, nu pot să meargă înainte; căci să ne înțelegem: ce admiteți d-voastre că se cheamă a merge înainte? Se cheamă a plăti pe primar, pe medicul de ocol, pe perceptor, pe controlor? Ori se cheamă a îndestula ceea ce în toate țările din lume se numește datoria unei administrațiuni comunale? Și aș vrea să știu de la d. Ressu, fost primar, dacă pompierii nu trebuie să fie în sarcina comunei, dacă drumurile, spitalele, școlile comunale, dacă biserica nu trebuie să cadă în sarcina comunelor? Neapărat că da. Ei bine, ce obligațiuni am impus comunelor decât sarcine comunale? Și dacă acestea sunt datoriile comunelor, să ne întrebăm: cum satisfac ele aceste datorii? Fac apel la toți: cine susține cu o umbră de dreptate că comunele azi îndeplinesc aceste îndatoriri? Este unul dintre d-voastre, fie din majoritate, fie din opoziție, care să susțină că și le îndeplinesc? Nu e nici unul. Vrea să zică unanimitatea recunoaște că comunele în această țară nu satisfac îndatoririle comunale; de ce? Unii, cei pasionați, acei cari nu vor să se uite la adevărata stare a lucrurilor, nu visează decât acuzațiuni politice; zic pentru ce se face politică, pentru că d. Pache a cheltuit prea mult, pentru că d. Ressu nu s-a înțeles cu d. Robescu, pentru că d. Corlătescu voia să fie primar la Ploiești; dar realitatea este că nici o comună din țară nu are resursele necesare ca să îndeplinească datoriile comunale. Și acum naște întrebarea: putem noi să lăsăm comunele din țară să continue pe această cale? Sau trebuie să le forțăm a-și face datoria lor? Și când ele ne răspund: Nu pot, pentru că nu am mijloace; noi trebuie să le zicem: Vom veni cu o lege care să vă dea posibilitatea de a avea mijloace, și în această privință nu ne

vom uita dacă lovim câte un interes. Apoi, pentru Dumnezeu, nu ne faceți injuria de a crede că noi nu ne-am dat seama de nepopularitatea legii decât în momentul când ați venit d-voastre să ne deschideți ochii. Știam că ea va fi nepopulară și cu toate acestea am mers și mergem înainte, pentru că un guvern, mai înainte de a se preocupa de popularitatea sau impopularitatea unei legi, trebuie să îndestuleze nevoile acestei țări.

Vă spunea, dacă nu mă înșel, d. președinte al consiliului: vă închipuiți d-voastre o epidemie, cu destrăbălarea comunelor de astăzi? Câte victime ar fi numai și numai din faptul că n-avem o adminis- trațiune comunală?

D. Delimarcu: Nu sunt oameni la comună.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Ne-am înțeles, d-le Delimarcu, și am recunoscut că 30 de ani de zile toate partidele au fost păcătoase, și așteptăm noua formațiune liberală ca să vedem rezultatele. Am convenit dar; nu mai întrerupeți degeaba.

Noi vorbim de starea actuală și pentru simpla promisiune a cutărui sau cutărui d. deputat cum că el are să facă mai bine, pentru că Stan sau Bran zice: când voi fi eu, voi face mai bine; pentru o asemenea promisiune naivă, zic, care este omul serios care să se retragă de la guvern?

Vă ziceam, d-lor, că obligațiunea guvernului este de a da comunelor mijloacele necesare pentru a putea face o bună administrațiune comunală.

Asupra acestui punct nu este absolut nici o deosebire de păreri.

Al doilea punct este că, de îndată ce am recunoscut această necesitate, trebuia să ne dăm seama de sistemul care trebuie să-1 întrebuințeze guvernul pentru a pune la dispoziținea comunelor mijloacele de cari au nevoie? Și aci ni se înfățișează diferite propuneri.

D-lor, nenorocirea acestei țări e că știința și idealul nostru, în mare parte, nu sunt rezultatul unei lucrări intelectuale, conștiente, ci rezultatul unei învățături de ocaziune.

Unul a citit din întâmplare că în Belgia nu se percep taxe de acciz.

Un altul a citit că în Germania nu se percep taxe de acciz, un al treilea a citit iarăși nu știu ce; dar nici unul nu-și dă seama dacă aceste sisteme sunt posibile sau nu, dacă se potrivesc ori nu cu actuala stare de lucruri, fiindcă, d-lor, aci este știința, căci altminteri cine n-ar fi învățat?

Dar dacă ar fi suficient, pentru a fi economist, să citești pe Maurice Block și citești în materie de impozite comunale că în dicționarul lui Maurice Block stă cutare sau cutare lucru, sau să citești că în Belgia s-au pus taxe de acciz la frontieră, aceasta e foarte ușor. Sunt obligat să admit că fiecare din d-voastre știți a citi și a scrie; dar a înțelege ce citești, aceasta e altceva. Și cu sistemul acesta, d-voastre credeți că aveți să vorbiți în numele științei, în numele unei pretinse experiențe pe cari ați făcut-o? Evident că nu. Nu se poate nici unul, nici altul din aceste sisteme. Și când am văzut părerile Camerelor de comerț, cu cari trebuie să mă ocup, căci ele aparțin administrațiunii departamentului meu, mi-am pus mâinile în cap și mi-am zis: Ce fel de Camere de comerț avem?

Apoi, d-lor, să admit sistemul belgian. Sistemul belgian la fruntarii nu admite decât 4 taxe, dintre cari una e asupra vinului. Noi, cari exportăm vinul, dar cari nu-l importăm, ce bani ar ieși din taxa vinului la fruntarii? Absolut nimic. Și veți vedea că și din celelalte 3 taxe de acciz nu veți avea folos. Pentru ca să producem noi suma de bani necesară cu un asemenea sistem, trebuie oare să punem taxe la fruntarii asupra materiilor industriale, în loc să punem taxe asupra materiilor de consumațiune? Și atunci vă întreb: când noi, pentru ca să obținem resursele pe cari le avem azi și cari nu sunt suficiente

comunelor, căci ne trebuie verio 60 milioane, vom urca tariful nostru autonom, vă dați seama unde ajungem?

Vama la noi nu produce decât 29-30 milioane. Dacă voiți să mai dea 60 de milioane, face un total de 90 milioane. Vă închipuiți d-voastre un sistem care ar transforma dările la fruntariile noastre de [la] 30 milioane la 90? Și admiteți d-voastre că o Cameră de comerț, care aruncă numai așa în aer taxe de acciz la fruntarii, e o Cameră de comerț serioasă? O regret și o zic, nu e o Cameră de comerț serioasă.

Prin urmare, aceasta nu se poate. Atunci ce voiți? Voiți d-voastre materiile industriale să se impună la bariera fiecărei comune? Aci iar mă mir de Camerele de comerț. Să impunem, zic, unele în mod egal, și asupra mărfii străine și asupra mărfii indigene, dar atunci creăm o serie de greutăți, lovim în toate industriile noastre născânde așa de tare, încât m-am întebat: cum a putut gândi o Cameră de comerț ca noi să supunem toate industriile noastre la taxe comunale? Dar ne ziceți: facem distincțiune între mărfurile indigene și mărfurile străine cari nu au similare în țara aceasta.

Ei, la aceasta mă opun, pentru că este cu neputință; și când gândiți că s-ar putea face un asemenea lucru, vă înșelați. Credeți d-voastre că străinul care cumpără grâul nostru nu are să pună atunci taxe diferențiate asupra grâului românesc?

Nu vă faceți iluziuni că o țară poate vinde altei țări fără să cumpere de la ea nimic. Nu este comerț posibil dacă nu este internațional, și nu este comerț internațional posibil decât cu o condițiune: egalitate de drepturi; și nu cu bani se

egalizează comerțul internațional, ci prin schimbare de mărfuri.

Eu, ca ministru al comerțului, și nu numai eu, dar desfid să vină orice ministru de comerț să zică că se poate face orice deosebire de taxe comunale între marfa o dată naționalizată și marfa indigenă. Nu se poate aceasta.

Și foarte bine v-a arătat d. Miclescu. Nu putem face aceasta fără să nu lovim în agricultor, fără să [nu] lovim în părțile cele mai vii ale întregii noastre producțiuni.

Și atunci, vă întreb, d-lor, care sistem era posibil? V-am arătat că toate sistemele cari le-ați indicat sunt nu numai imposibile, dar chiar dacă ar fi cineva atât de cutezător încât să legifereze așa, ar lovi întreaga producțiune a țării și atunci ar veni altă nepopularitate, decât această nepopularitate trecătoare, și de care voi vorbi la sfârșitul cuvântării mele.

Vasăzică, nu se poate altfel, și, precum v-am spus că întâiul pas era că legea se impunea de necesitățile comunelor, tot așa, studiind diferitele sisteme, ajungem la concluziunea că nu e posibil de a crea resurse comunelor decât mărind taxele de consumațiune. Aceasta este geneza legii, fără preocupare de popularitate sau de impopularitate.

Dar îndată ce facem aceasta, putem noi să introducem cu ocaziunea acestei legi oarecari îmbunătățiri și în perceperea și așezarea impozitului? Am crezut că da. întâia îmbunătățire era că, dacă facem taxe de consumațiune, trebuie să punem aceste taxe asupra obiectelor consumate. Nu este așa? Și nu putem admite ca un obiect consumat să plătească 5 bani, de exemplu, și tot acel obiect, de consumat și el, să plătească în unele cazuri 2 bani, sau nimic.

Și atunci ne punem întrebarea: ce se face cu producțiunile din interiorul comunei?

Nu vorbesc de partea industrială, care a tratat-o d. Miclescu într-un mod foarte larg și științific.

Dacă d-voastre nu impuneți la taxă de consumațiune fabricațiunile din interiorul comunei, d-voastre veți ajunge încetul cu încetul la o hipertrofie a Capitalei, care are să fie în dauna întregii țări; și precum un cap care este prea gros capătă apă și ucide întregul trup, tot așa dacă d-voastre veți ucide orice activitate în afară de centrul țării, d-voastre veți ucide și țara și, în ultimă instanță, și acel cap gros care se numește București, și care la sfârșit va muri și el prin propria lui greutate, că nu va mai găsi putere în trup ca să-l susțină.

Vasăzică, și asupra acestui punct iar cred că nu este nici o primejdie, și trebuie ca și obiectele fabricate în interiorul comunei să fie impuse.

Năștеau însă dificultăți în aplicarea acestui principiu foarte salutar. Cum am căutat să înlăturăm aceste dificultăți? întâi este dreptul de antrepozit, care se impune. Aci înțeleg să supun la taxa de consumațiune ceea ce se pune în consumațiune, căci atunci privesc industria ca industrie locală; dar când exportez, atunci nu mai este industrie locală, ci este industrie națională; și nu văd pentru ce industria națională ar fi supusă la taxe comunale pentru o fabricațiune ce nu servă comunei în care se află fabrica. Și atunci am zis: vă dăm dreptul de antrepozite și orice se fabrică ca industrie

națională nu va fi supus la taxă. A doua dificultate era: materia primă plătește taxă, dar plătesc și obiectele fabricate din ea. Aceasta este o nedreptate, și atunci am zis că taxa aceasta ori nu trebuie percepută, ori trebuie înapoiată, de îndată ce s-a văzut că a plătit de două ori. Așa zice legea la articolul șase, cum că

comunele au dreptul de a scădea o taxă care este partea alicotă a materiei prime, care a plătit deja.

Mai este o altă greutate; greutatea de percepere. O mulțime de mici industrii se sustrag de la aceste taxe prin imposibilitatea în care s-ar fi găsit administrațiunea comunală de a le percepe, și atunci am zis în proiectul guvernului, și concesiunile făcute de noi nu sunt decât corolarul logic al principiului guvernului; am zis cum că fabricile în interiorul comunei, a căror constatare s-ar găsi prea anevoioasă, să poată fi scutite. Prin urmare, principiul l-am stabilit. Și când Camera de comerț a zis: de ce să lăsăm lucrul la arbitrariul comunal și să nu fixăm prin lege chiar cari sunt anevoioase și cari nu, am zis, bucuros, dacă voiți aceasta, căci principiul este o dată admis.

Acestea sunt, în mari trăsături, motivele cari ne-au îndemnat să adoptăm acest sistem, cu care căutăm să scăpăm starea financiară a comunelor pe cât stă în putința noastră. Vin la partea tarifului, unde se zice că este exagerațiune.

în această privință, deși nu m-am înțeles cu colegii mei, dar lucrul este prea natural ca să pot lua răspunderea în numele lor. Noi suntem gata a primi orișice reducțiune de taxă ce voiți d-voastre, însă cu o condițiune: ca, făcând la urmă socoteala, să măriți resursele comunei în așa mod, încât să nu fim nevoiți mai târziu ca să impunem în comune noi taxe spre a le scăpa de bancrute; dar să reduceți taxele așa, ca, făcând socoteala, să nu ne dea nici resursele actuale, fiindcă aceste reduceri nu pot fi admise, căci atunci vă întreb: cu ce se mai pot îndestula necesitățile comunei?

Cum vedeți, d-lor, legea de față se impune de sine; sistemul nu poate fi decât cel adoptat și, odată adoptat, am căutat să-1 facem practic; și cred că s-a făcut și mai practic prin modificările admise de comitet.

în privirea mărimii taxelor, suntem foarte conciliant, cu condițiunea expresă ca prin fixarea lor să ridicați în mod simțitor resursele comunelor. Așa fiind, mă întreb și eu ca Mefistofeles din *Faust.* Pentru ce atâta larmă?

Alt sistem nu pot adopta; comunele trebuie a fi puse într-o altă situațiune și, admițând că, temându-ne de impopularitate, am retrage legea, ne-am fi făcut oare datoria față cu administrațiunea comunelor? Declar cu fruntea foarte senină, nu! Admit că nu retragem legea; admit că majoritatea o respinge și ne retragem noi. Vine alt minister; ce are să facă cel ce va veni după noi cu comunele? Are să le lase în starea actuală? Vasăzică, d-voastre voiți să răsturnați un guvern care își face datoria și să vină altul, care nu-și va face datoria *{Aplauze),* lată

rezultatul practic. Acum, de îndată ce v-am arătat motivul pentru care am adus legea și am făcut așa, și pentru ce noi nu o putem retrage, vin acum și la cealaltă cestiune, a popularității.

Poporul s-a pronunțat contra și noi trebuie să ne supunem voinței poporului. Foarte bine; să vorbim de popor.

Poporul se manifestă în diferite forme; poporul se manifestă prin majoritate, prin Cameră și prin Senat. Nu, nu este acesta poporul; nu sunteți d-voastre poporul; nu sunt senatorii. Poporul s-a mai manifestat prin comițiile electorale; nici acesta nu este poporul.

Cine, dar, este poporul? Poporul este Capitala. Foarte bine. Să vin la poporul Capitalei. Din cât se compune poporul Capitalei? Din verio 200.000. Cine reprezintă pe acest popor? O deputațiune de veno 4-5 mii oameni, deși eu n-am văzut decât verio 2000 în curtea Mitropoliei. Iată delegația poporului Capitalei; trebuie să mă supun ei. Dar, ca să mă supun, trebuie să știu ce vrea. Care-ți este amendamentul, d-le popor? M-am pus la fereastră; poporul, cum m-a văzut, și-a exprimat amendamentul printr-o huiduială; drept să vă spun că eu nu am înțeles forma acestui amendament al poporului. Am ieșit afară tot ca să aflu amendamentul, amendamentul, d-lor, s-a transformat afară în pietre și în scuipat. Am stat cu pietrele și cu scuipatul la vorbă și am spus: foarte bine; aș dori însă să vă cunosc amendamentul. Poporul mi-a răspuns: „Avem reprezintantul nostru în Cameră; avem pe d. Fleva“. Am venit în Cameră și am întrebat pe d. Fleva, reprezintantul pietrelor și al scuipatului. D-sa s-a mulțumit să-mi dea o citațiune din Mauriciu Block.

Iată tot ce a ieșit din această voință a poporului *{Aplauze}.*

Eu sunt omul blând, omul care caut să mă supun voinței poporului; dar ce a făcut poporul? M-a huiduit; m-a lovit cu pietre și m-a scuipat. Dacă credeți d-voastre că acesta este un mod constituțional din partea poporului - vedeți că pe toți ceilalți i-am dat la o parte - de a-și manifesta voința lui, vă înșelați.

Dar nu mă pun nici pe tărâmul constituțional. Dacă credeți d-voastre că veți găsi o singură inimă serioasă, un singur om care are sentimentul demnității lui, care să se

retragă pentru că a fost scuipat și huiduit, și să părăsească el toate ideile, îndeplinirea tutulor datoriilor lui față cu această țară, și, în materia aceasta, față cu nevoile comunelor, pentru că s-au găsit trei sute de indivizi, din cari verio 20 sau 30 băieți de pe la prăvălii și 40 sau 50 oameni beți, - și, dacă zic beți, este pentru că i-am văzut, nu puteți contesta aceasta, - dacă credeți aceasta, zic, vă înșelați.

Cum că acești oameni reprezintă poporul și cum că eu, față cu o asemenea manifestare, trebuie să-mi schimb ideile și să aduc o altă lege, așa cum o înțelege el, aceasta nu o puteți cere de la mine. Și când d. Fleva îmi spunea că poporul mi-a dat o lecțiune, aș dori să știu ce lecțiune a putut să-mi dea, pe care nu aș fi găsit-o deja la școală în istoria lumii?

Apoi, popoare de acestea au ucis pe acei cari le-au făcut binele cel mai mare.

Dar cine a făcut pentru Țările de Jos mai mare bine decât Artevelde, care le-a scăpat de tiranie? Și cine a fost ucis de același popor, care l-a rupt în mii de bucăți? Tot Artevelde; și, fără să fac alăturări cari ar fi ridicole în sfera noastră mică, conform cu putința noastră de a face ceva, pot zice și eu, căci din munca lui se poate mândri fiecare, pot zice că și eu am făcut ceva pentru acest popor.

Am contribuit poate ca puțini oameni în țara aceasta la stabilirea valutei *(Aplauze}.*

Pot spune că, ca puțini oameni în țara aceasta, am contribuit la tariful nostru autonom *(Aplauze).*

Ei, care mai mare binefacere e pentru comerț decât restabilirea valutei, care mai mare binefacere e pentru industrie decât tariful autonom? Și eu, care am făcut acestea, nu sunt popular, ci popular este acela care se duce să se închine la 50 bețivi și la 30 băieți de prăvălie! *(Aplauze).*

Gândiți d-voastre că n-am cel mai adânc dispreț pentru asemenea teorii și pentru un asemenea popor?

Și gândiți d-voastre că, chiar dacă acea necugetată piatră aruncată m-ar fi putut ucide, ar fi modificat întru ceva disprețul adânc pe care vi l-am semnalat adineaori?

Nu, absolut nu.

Și dacă am învățat în istorie ce valoare are poporul d-

voastre, am învățat și altceva.

Am învățat cuvintele lui Horatius, care zice:

Justum et tenacem propositi virum
Nec vultus iritantis tyranni
Nec civium ardor prava jubentium
Mente quatit solida
Et si fractus illabatur orbis.
Impavidum ferient ruinae.

Și pentru aceia al căror stil îmi dovedește că nu au citit niciodată pe Horațiu, vreau să le-o traduc: „Omul drept și energic nu se uită nici

la amenințarea tiranului, dar nu se uită nici la clamoarea mulțimii îmbătate" *(Aplauze prelungite).*

Apoi eu am învățat în istorie și altceva. Eu am învățat că nu a fost nimeni mai slugarnic față cu tronul decât aceia cari erau slugarnici față cu plebea.

Luați pe acei cărora poporul pe urmă le-a tăiat capul, erau agitatori, cari prin agitațiune voiau să ajungă la putere, și cari, odată ajunși, au fost ei împilătorii cei mai mari.

Cine este curtizan, e indiferent dacă e al palatului sau al mulțimii; eu am cutezanța de a declara că nu sunt curtizan nici al unuia, nici al alteia *(Aplauze).*

D-lor, le cunoașteți acum toate; cestiunea stă în mâinile d-voastre.

Hotărâți și de soarta legii, și de soarta noastră.

întru cât privește disidența conservatoare, în numele căreia d. Ressu a vorbit, recunosc cum că în toate partidele, și aceasta e legea naturii, căci numai așa e progres, că în toate partidele trebuie să se producă disidență. Atunci când această disidență e la începutul ei, nu poate împiedica mersul partidului. Când disidența devine mare, atunci ia locul partidului de până atunci, și celălalt rămâne disident. Deocamdată eu am convingerea că noi suntem partidul și dumnealor disidența *(Aplauze prelungite).*

Cu acest discurs, discuția se închide și se votează „luarea în considerare a proiectului de lege asupra maximului taxelor comunale”, care se aprobă cu 80 bile albe și 33 bile negre.

[D.A.D. nr. 68 din 14 aprilie 1893]

LEGEA ÎNVOIELILOR AGRICOLE
ȘI TEORIA INTERVENȚIEI STATULUI

Ședința Camerei din 5 mai 1893

Președinte: generalul George Manu. Discuția asupra legii tocmelilor agricole e începută de C. Dobrescu-Argeș, care, după un lung discurs, propune amânarea legii; președintele Consiliului - Lascăr Catargiu, se opune - după trei zile de discuții, fără să fi fost auziți și miniștrii susținând legea. Intervine și Ion C. Grădișteanu, apoi -

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Domnilor deputați, motivul invocat de d. Grădișteanu în ulimele sale cuvinte nu mai are rațiunea de a fi. Cestiuni de asemenea natură, odată puse în picioare, nu se mai pot înlătura, ori veți vota *pentru,* ori veți vota *contra,* și dacă crede d. Grădișteanu cum că votând contra acestei legi, cestiunea tocmelilor agricole nu are să fie o cestiune arzătoare, îl rog să creadă și vechea mea experiență, că se înșeală. Prin urmare, dacă acesta e motivul, îl rog să voteze pentru lege, căci argumentul luat din nulitatea legii n-are mare valoare în ochii mei; căci, dacă ar fi numai nulitatea, m-aș duce la d. Grădișteanu și i-aș zice: Ionaș dragă, te cunosc de când erai copil, legea aceasta e anodină, fă bine și votează pentru un vechi prieten, și ai fi votat. Dar nici aceasta nu e. Voi căuta, dar, să arăt că argumentațiunea d-lui Grădișteanu nu a atins adevăratele puncte ale legii și a pus înainte punctele secundare, ca să poată susține teza d-sale.

Dar, d-lor, înainte de toate, e un lucru care țin să-1 clarific. Legea aceasta a deșteptat o mare tulburare în sânul partidului conservator, zice d. Grădișteanu, și d-sa e convins că majoritatea, lăsată la propria ei inspirațiune, ar vota contra. Mai întâi, aceasta nu puteți ști, și, de almintrelea, în regimul parlamentar cam nu e obicei să se lase fiecare la inspirațiunea lui.

Partidele deleagă din sânul lor pe acei conducători cari trebuie să o reprezinte, pentru că ele cred că aceștia sunt aceia cari au înțeles mai bine și aspirațiunile, și nevoile lor. Așa e în toate țările constituționale. Gândești d-ta că d. Gladstone, oricât de liberal este el, azi lasă majoritatea la propria ei inspirațiune?

Așadar, când ziceți că Camera, lăsată la propria ei inspirațiune, ar fi votat în contra, aceasta n-are nici o valoare în ochii mei, căci nu o știu și nici că voiesc să încerc.

Dar, d-lor, cestia aceasta nu datează de azi. Și de aceea m-am mirat de propunerea de amânare de adineaori. De cinci ani de zile cestia tocmelilor agricole e la ordinea zilei și trei diferite încercări s-au făcut pentru a-i da o rezolvare și abia azi, după cinci ani, ajungem a dezlega, într-un sens fie afirmativ, fie negativ, cestiunea. Și azi, d-voastre, după cinci ani, voiți amânarea. Apoi, d-lor conservatori din majoritate, când s-a discutat cestiunea aceasta întâia dată, s-a discutat cu conducătorii partidului conservator, s-a discutat cu principele Știrbei, cu d. Alecu Lahovari și cu d. general Mânu.

D. I. Grădișteanu: D. Catargi era contra.

D. L. Catargiu, președintele Consiliului: Voi spune eu acum unde eram contra.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Și s-a primit nu numai în trăsăturile lui generale, dar s-a primit în partea lui redacțională, mai cu aceleași cuvinte cu cari legea le prezintă azi.

A doua încercare.

S-a discutat legea cu d. Catargi, cu d. Lahovari și cu d. Olănescu.

D. Al. Lahovari, ministru de Externe: Și cu d. Vernescu.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Acela nu e conservator; îl las la o parte. Nici o dată nu am vrut să am a face cu d. Vernescu ca șef de grup.

Prin urmare, când cu acești fruntași ai partidului conservator ajungem, sunt acum trei ani, la o înțelegere, și acum, după trei ani, la aceeași înțelegere, sunt eu în drept de a zice cum că această lege are aprobațiunea întregului partid conservator? Și când d. Păucescu, la începutul discursului său, zicea că în numele partidului conservator prezintă proiectul său de lege, aș vrea să știu:

în numele cărui partid conservator? în numele partidului conservator care e pe aceste bănci? Evident că nu. în numele Ministerelor cari s-au succedat? Evident că nu. D. Păucescu a făcut o experiență. A prezentat în Consiliul de miniștri un

proiect de lege asemănător cu cel prezentat azi și fruntașii partidului conservator, când nu eram eu la Minister și când nu se poate zice că în spirit de colegialitate s-a primit acest proiect, a respins proiectul de lege al d-lui Păucescu.

D. Gr. Păucescu: Aceasta nu este exact.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Așa mi s-a afirmat de către colegii d-tale. Așa mi s-a zis de către colegul nostru, d. Lahovari.

D. Al. Lahovari, ministru de Externe: S-a amânat, s-a dat la o parte.

Voci: Nu s-a respins.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: După ce abia de o jumătate de ceas iese d. Păucescu din baia de amânare și știe ce va să zică amânarea, căci, dacă ar fi primit-o, eu n-aș mai fi stat aici nici o jumătate de minut pe această bancă, ce va să zică acel joc de cuvinte copilăresc, că nu s-a respins, ci s-a amânat? Să fim serioși.

Vasăzică, unde e acel partid conservator în numele căruia d. Păucescu prezintă proiectul de lege? Eu încă nu-l văd.

Dar d. Păucescu, ca fiecare membru al acestui Parlament, poate zice: eu cred că partidul conservator și-a schimbat părerile; eu cred că partidul conservator, deși conducătorii lui au avut și ieri, și azi aceste păreri, azi le-a schimbat, și eu simt mai bine pulsul partidului și vin cu un contra-proiect, care este adevăratul reprezentant al ideilor conservatoare. Foarte bine; dar aceasta se va tranșa la vot și vom vedea numai atunci, iar nu acum, dacă partidul aprobă proiectul d-lui Păucescu.

Să-mi dați voie însă să conchid din toată experiența trecutului că proiectul guvernului este acela care reprezintă ideile partidului conservator, iar nu al d-lui Păucescu, și să adaug că un partid conservator care ar primi ideile d-lui Păucescu, ar fi așa de puțin conservator sub punctul de vedere al ideilor, încât eu, neavând obiceiul de a umbla după firmă, ci după măduva lucrului, eu într-un asemenea partid conservator, cu asemenea proiecte de legi, nu aș avea ce căuta și aș lăsa acest partid conservator să facă ce va voi, dar fără mine.

Să venim acum la proiectul de lege, să vă explic natura

și sensul lui, să vedem dacă este el așa de nul cum se zice; și al doilea, dacă chiar având părți bune contra-proiectul, nu este el mai bun și nu ar trebui să aibă preferință.

Întâi, d-lor, când se vorbește de tocmeli agricole și de intervențiunea Statului, și când d. Grădișteanu zice: fiți intervenționiști, ori nu fiți intervenționiști, aceasta nu va să zică absolut nimic. Aceasta este ca cum aș zice că omul trebuie să fie ori foarte inteligent, ori foarte prost, fără să admit că între aceste două categorii sunt o sumă de nuanțe cari permit unui număr însemnat de oameni să fie foarte cumsecade, fără a fi nici foarte inteligenți, nici foarte proști.

Deci, a pune dilema între o intervențiune absolută, în care totul se hotărăște fără să se lase nimic inițiativei private, și o dezinteresare de orice se petrece în societate, este o deosebire imensă și toată arta omului adevărat politic constă în a ști până unde poate să meargă intervențiunea Statului și unde trebuie să se oprească.

D. I. Grădișteanu: D-voastră nu sunteți deloc pentru intervențiune.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: La finele cuvântării mele sper că veți da singur un răspuns. Prin urmare, cum zice Caragiali, oleacă de răbdare.

Dar, d-lor, proiectul este interventionist, precum este orice proiect care regulează raporturile dintre diferiții membri ai unei societăți, și, în acest sens, orice proiect de lege, dar absolut orice proiect, este interventionist, și nu aveți decât să judecați dacă această intervențiune este bună sau rea.

Când, d-lor, se zice că trebuie regulamentat ora de lucru, este intervenționist proiectul acela? Da! Când se zice că trebuie decretat repaosul duminical, este intervențiune? Da! Când se zice că cineva, dacă n-a făcut licența în drept, n-are drept să fie avocat, este intervențiune? Da! Când zice cineva că n-are dreptul fiecare femeie să moșească cum va voi, este intervențiune? Da! Și așa mai departe, toate legile sunt intervenționiste.

D. P. Brătășanu: Sunt moașe **și** fără diplome.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Apoi sunt și conservatori fără idei conservatoare *{Aplauze, ilaritate}.*

Prin urmare, când vine d. Grădișteanu și zice: proiectul acesta de lege nu este intervenționist, eu cred că, din toate enumerațiunile făcute, și d-sa va recunoaște că este. A zice: nu este intervenționist în sensul unei transformări radicale, în sensul unei măsuri revoluționare de sus, prin care atotputernicia Statului creează o nouă stare de lucruri, în sensul acesta, da, nu este intervenționist, și în acest sens nu trebuie să fie intervenționistă nici o lege, căci nu poți pretinde, atunci când o lege nu se reazemă pe trecut, atunci când ea nu este o dezvoltare a lucrurilor existente, că ai adus o îmbunătățire serioasă *{Nu se aude).*

Reforme reale nu sunt decât acele cari izvorăsc din nevoile unei populațiuni, cari ele numai dau naștere cestiunilor, și noi, ca Stat, nu putem, în mod cuminte, decât să le regulamentăm, să le transformăm, să le ameliorăm, atunci când constatăm neajunsuri adevărate cu schimbarea unei stări de lucruri.

Ei, aceasta face legea de față a tocmelilor agricole.

Făcut-am eu legea tocmelilor agricole? Este evident că nu. Făcut-a Statul legea tocmelilor agricole? Dacă ne uităm

numai la formele exterioare? Evident că da! Dacă ne uităm la fond? Evident că nu! Ea a izvorât din nevoile țării, și dovadă este că rând pe rând s-au succedat toate partidele din această țară și nici unul n-a avut îndrăzneala să zică: suprim legea tocmelilor agricole. Și toți, întâi

conservatorii, pe urmă liberalii, și acum iar conservatorii, după experiența de 10 sau 15 ani.

D. Al. Lahovari, ministru de Externe: Mai întâi liberalii, la 1866.

D. N. Fleva: Cari liberali la 1866?

D. Al. Lahovari, ministru de **Externe:** Rosetti, care a prezentat legea.

D. N. Fleva: Rosetti era ministru al instrucțiunii publice. D. Lascar Catargi era ministru de interne.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: D-le Lahovari, vă rog să fiți ceva mai mult în curentul lucrurilor; liberalismul nu începe decât de la d. Fleva *{Ilaritate),* înainte nu era liberalism *{Aplauze).*

Prin urmare, și liberalii, și conservatorii au recunoscut nevoia legii; conservatorii au ameliorat-o, pe urmă liberalii au ameliorat-o, și astăzi conservatorii iar caută să o amelioreze. Care din ei a avut curajul să zică că legea trebuie aruncată pe fereastră, sau că trebuie modificată așa ca să fie cu totul altceva?

Așa de puțin s-a voit o transformare radicală, încât, precum știți, că tot când a venit Rosetti cu reforma sa și a transformat contractele în bani pe cinci ani în contracte pe un an, am auzit aceleași fraze ca cele rostite de d. Grădișteanu.

Și atunci se zicea că reforma e minimă ca credință, și nulă.

Ei bine, fac apel la toți proprietarii din Moldova, dacă această simplă modificare n-a transformat întreaga cultură a Moldovei în modul cel mai folositor pentru țărani.

Așadar, cestiunea eficacității sau nulității unei legi nu se poate vedea decât la roadele cari le dă ea. Eu am văzut legi cu aparență foarte importantă; am văzut legi cari aveau aerul de a transforma o societate în toate bazele ei, dar cari n-au transformat nimic, cari n-au dat nici un rezultat, fiindcă nu erau bazate pe nevoi, ci pe concepțiuni abstracte făcute în

sânul cabinetului, tot așa ca proiectul d-lui Păucescu.

În cât privește afirmațiunea d-lui Grădișteanu, că respinge modificarea unei legi cu care țara este deprinsă, eu l-aș ruga să se înțeleagă cu d. Păucescu, care ieri v-a arătat că legea actuală a tocmelilor agricole este una din legile cele mai asupritoare.

Tot ceea ce ar putea zice d. Grădișteanu ar fi să zică că modul meu de a remedia este rău, dar nu poate să nege relele existente ale actualei legi.

D. I. Grădișteanu: Relele nu provin din lege.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Afirmațiunea că legea este rea o avem chiar din gura adversarilor noștri, și nu mă mai întind asupra acestui lucru.

Dar d. Grădișteanu și protivnicii legii zic că răul vine de aiurea. Se poate că această lege nu atinge unele părți, dar nu le poate atinge nici o lege, și când, precum voi arăta, sunt lucruri pe cari nici o legiuire nu le poate regula, îmi veți permite să le las la o parte, căci aceasta este mai presus de forțele umane.

Așa, când cineva și-ar închipui că poate regula prețul în daraveri, ar comite o absolută monstruozitate. Acest lucru s-a încercat în diferite rânduri, de mulți legiuitori mai puternici decât noi, și de multe popoare cari aveau interese mai imense decât ale noastre, și nu au izbutit; prin urmare, în această privință suntem cu toții unanimi a zice că este imposibil de a regula așa ceva.

Argumentațiunea că țăranul este deștept și că nu avem nevoie a-1 deștepta nici eu, nici altul care ar veni cu o lege, aceasta este o pură fanfaronadă, și-mi permit a întrebuința acest cuvânt, care nu este nici la adresa d-lui preopinent, nici a altcuiva, este o pură fanfaronadă făcută în numele țăranilor noștri.

Nu sunt așa de inteligenți cum îi credeți *(întreruperi}.*

D. I. Grădișteanu: Nu am zis că nu pricep ce fac, dar sunt siliți să facă așa.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Siliți de cine[9]

D. I. Grădișteanu: De nevoia în care se află.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Dar și coconașul care subscrie trate de câte 60.000 lei, spre a se plimba la șosea, este și el împins de nevoie.

D. I. Grădișteanu: Face rău, dar știe ce face.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Este dar evident că asupra acestui punct proiectul de lege, și nici un proiect de lege nu putea să aibă cutezanța de a încerca măcar să reguleze prețul dintre părți.

Ce putem face însă? Și aci am fost, și mă mir că d. Grădișteanu, care declară legea nulă, nu a vorbit nimic despre dispozițiunile principale ale acestei legi.

Ce putem face? în preț nu putem interveni. Dar pot eu, ca legiuitor, fără să mă ating de principiile liberale sau conservatoare, să hotărăsc ca prețul să fie clar exprimat? *(Aprobări}.* Da, aceasta o pot. Și atunci, dacă pot aceasta, și-

mi pun întrebarea: legea actuală permite ea aceasta? Nu.

Când văd că țăranul nu are posibilitatea de a calcula prețul azi, și când cer ca în contract să fie prețul clar stabilit, este aceasta un progres? Este un progres mare, d-le Grădișteanu.

Aș ruga pe d. Grădișteanu să binevoiască a citi nu bilul**** de care vorbea ieri d. Arion, dar a citi dezbaterile parlamentului englez, și să-mi spună dacă, când s-a impus arendașilor să aibă contabilitatea lor în regulă, s-a ridicat veri un membru din Camera Comunelor, fie dintre tineri, fie dintre bătrâni, fie conservatori, fie liberali, să zică că aceasta este o reformă nulă? Nu.

Care este, d-lor, astăzi adevăratul preț al unui contract agricol? Azi nu se poate face decât după multe socoteli, și dovadă e că eu am adus în Senat contracte și am cerut să-mi spună care este prețul adevărat.

Unul a zis una și una; altul una din trei. Așa erau de amestecate munca și dijma, și rușfetul cu zilele cu carul și cu palmele, încât nu se poate ști, decât după multă socoteală, care e adevăratul preț al contractului agricol. Și aceasta, d-lor, în cele mai multe cazuri, încât sunt convins că sunt proprietari uzurari fără să-și dea seamă; căci dacă ar ști, ei singuri ar regreta că au impus țăranilor sarcinile pe care le au azi.

Dacă dar prețul este așa de împovărător, de ce vă opuneți? în virtutea cărui principiu, fie liberal, fie conservator, d-voastre susțineți că este rău ca prețul să fie clar specificat? Vreți muncă, muncă; vreți bani, bani; vreți dijmă, dijmă; numai să nu se amestece la un loc munca, banii, dijma.

D. C. Ressu: Dar cine a făcut asemenea obiecțiuni?

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: D-le Ressu, dați-mi voie; eu am să vă expun cari sunt tendințele proiectului și să vă combat ideea că legea aceasta nu provoacă absolut nici un progres. Am să vin după aceea la contra-proiectul d-lui Păucescu, să-1 pun în paralel cu proiectul nostru, și d-voastre veți judeca care e mai bun.

Articolul 1 conține, - și aci mă pun pe tărâmul ideilor, pe

**** Proiect de lege propus parlamentului englez.

tărâmul legislativ, nu mă pun pe terenul politic, căci evident că atunci când cineva vrea să răstoarne un adversar, cea mai bună lege poate să fie cea mai rea din punct de vedere politic, dar eu vorbesc din punct de vedere ale legislațiunii economice și a nevoilor acestei țări, și vă întreb încă o dată: articolul 1 conține el un progres[9] Ne putem aștepta că în această țară el va da rezultate binefăcătoare și pentru țăran, și pentru proprietar? Eu cred că da. Trec acum, d-lor, la imaș. S-a pus înainte ideea, și nu numai astăzi, de către d. Dobrescu-Argeș, ci demult, cum ar trebui să fixăm și numărul vitelor ce pot încăpea pe un pogon; aceasta însă revine la fixarea unui preț; întâmpinăm aceleași greutăți pe cari le întâmpină fiecare legiuitor când vrea să se amestece în preț. Și apoi, d-lor, ar trebui atunci să faceți d-voastre nu o singură lege pentru România, ar trebui să faceți o lege pentru 8 sau 9 regiuni din România.

O regiune din țara de sus, Moldova; o regiune pentru țara de mijloc, până la Bârlad; o alta până pe la Galați; regiunea Brăilei și a lalomiței, și în parte pentru Vlașca și Teleorman; regiunea până la Turnu-Severin, și încă ar mai trebui după moșii, căci sunt moșii cari au imaș mai bun și sunt moșii cari au imaș mai rău.

Deci aceasta nu se poate. Cu toate acestea, răul există; cestiunea imașului este o cauză de asuprire pentru țăran. De unde provine? Din cauză că astăzi nu închiriază imașul, ci dreptul la imaș. Vine țăranul și plătește o sumă oarecare pentru dreptul de a da vita lui la imaș. Dar, în același timp, proprietarul poate pune și vitele lui, și oricâte vite ar voi, căci a închiriat nu întindere de imaș, ci dreptul la imaș, încât țăranul nu știe dacă prețul convenit nu e uzurar față cu contravaloarea ce-i dă proprietarul.

De aceea, d-lor, această stare de lucruri a făcut să aveți atâtea plângeri, mai ales în Valahia.

Când vine legea și pune un capăt acestor plângeri; când zicem că nu dreptul la imaș, ci imașul însuși trebuie închiriat; când cerem declararea întinderii și când împiedicăm pe proprietar să mai pună și alte vite pe un imaș deja închiriat, este aci un progres?

Eu cred că da.

Vă opuneți d-voastre la aceasta? Credeți d-voastre că este aci un *ce* în contra intereselor țăranului, sau în contra intereselor proprietarului, căci aceste două interese sunt identice?

Eu cred că nu.

Greutățile? Dar greutățile sunt iluzorii. Mi s-a vorbit în Senat - și la aceasta a făcut și d. Grădișteanu aluziune - că afară de imaș mai sunt și holdele după recoltă.

Dar acestea n-au nevoie de măsură, d-lor; căci proprietarul știe fără să mai măsoare câte pogoane de grâu și câte de porumb are; le dă în arendă sătenilor ca să pună vitele într-însele.

Ari atâta porumbiște. Aici nu are nevoie nici să măsoare. Prin urmare, unde e dificultatea?

Pentru ce v-ați opune d-voastre la acest adevărat progres, care ar da posibilitatea sătenilor de a ști de azi înainte că, atunci când au tocmit un imaș, proprietarul nu are

să mai pună vitele lui acolo, nici să vină alte sate să aducă vitele lor. Credeți că aceasta nu constituie un progres?

Evident că da. Și aș vrea să știu în numele cărei idei, fie liberale, fie conservatoare, veniți d-voastre și vă opuneți la aceasta?

Și aci are să zică d. Grădișteanu: nu mă opun, dar contest valoarea lucrului. în aceasta vă fac judecători. Dacă trebuie să mai lăsăm

deprinderile de azi și să nu dăm absolut nici o garanție chiriașului, că pământul închiriat de dânsul e pus numai la dispoziținea vitelor pentru cari a fost închiriat.

Prin urmare, d-lor, și acolo avem un progres, și la acel progres cred că nu poate nimeni să se opună.

A treia măsură. Dijmuirea.

D. Grădișteanu avea aerul de a-mi imputa că nu cunosc modul de gospodărie din Valahia. II cunosc, d-le Grădișteanu, și îl cunosc foarte bine și te-aș ruga, d-le Grădișteanu, să faci în toamnă cu mine o mică excursiune și să vezi d-ta, cum am văzut eu, câmpii întregi, și nu pe o moșie, pe districte întregi, cu grâun secerate, nedijmuite încă la 20 august, cum am văzut în Dolj. Dacă ai fi venit cu mine și ai fi văzut chiar la 15 septembrie jumătate din Ialomița nedijmuită, atunci, dacă erai ministru de domenii, ai fi calculat pagubele enorme ce avuția națională suferea din acest abuz. Un grâu care a stat 6 săptămâni pe câmp, chiar să nu fie cu clima din Moldova, unde plouă mai des, cu clima uscată din Valahia, sau chiar cu clima din Egipet, chiar dacă nu ar ploua acele 6 săptămâni nici o picătură, nu pierde el din valoarea lui? înrâurirea atmosferei, fie numai ea, îi ridică culoarea, îi ridică greutatea, și când ați face un calcul statistic de pagubele imense pe care le suferă populațiunea acestei țări prin pierderea asupra valorii unei mărfi care a scăzut în culoare și în greutate, ați vedea că în fiecare an această pagubă se ridică la cel puțin 20-25 milioane cari, numai din cauză de rele deprinderi, de mod neînțelept de administrațiune, se pierd din avuția națională. La aceasta ni se zice că obligațiunea e și în legea actuală.

Dar dacă ați pus obligațiunea, unde e sancțiunea?

D. N. Fleva: La vot, la alegeri.

D. P. Brătășanu: După legea veche primarul este dator să dijmuiască *{întreruperi).*

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Continuu, d-lor, cu toată întreruperea, și vă întreb, unde este sancțiunea? în ordin? Un ordin nu este o sancțiune; și primarul, și prefectul au ordine, dar sancțiunea este în penalitate. Când primarul nu a executat ordinul, să am facultatea de a înhăța pe primar și a-i zice: de ce nu ai executat legea?

Acesta este un al treilea progres: primarul care nu a dijmuit la vreme este supus la o pedeapsă grea și în bani, și în închisoare.

Cum credeți d-voastre: acesta este un progres, sau un *ce* nul[9]

Cred că o măsură menită, și în contra căreia nu vă puteți opune, menită a lăsa 25 milioane mai mult în punga generală a Statului, nu este un *ce* nul, ci un progres, și un progres imens.

A patra măsură, maximul.

D-lor, și aci mă mir că d. Grădișteanu a argumentat precum a făcut, căci, în fine, d-lor, ideea maximului de unde a provenit? Din chiar esența legii tocmelilor agricole, căci legea tocmelilor agricole este o lege excepțională, de care nu aveți să vă puteți feri, și voi dovedi aceasta când voi veni la dreptul comun.

Cauza care impune legea specială este că acestei populațiuni care, față de proprietari, nu avea creditul cuvenit, a trebuit să-i dăm creditul, și aceasta nu s-a putut face decât prin o lege excepțională, care da proprietarului garanții că banul dat înainte și tocmelile făcute înainte au să fie executate; și aceasta a pus baza creditului de care țăranii se folosesc față cu proprietarii.

Dar aceste lucruri se fac acolo unde sunt necesare, și, când nu sunt necesare, când o parte din țărănime are, în afară de legea tocmelilor agricole, creditul de care are nevoie, pentru ce lege excepțională?

Iată un țăran care ia 50-60 pogoane, acela este, cum zicea d. Grădișteanu, un țăran care are 3, 4 pluguri, este un mic arendaș, și dacă și pentru el legea tocmelilor agricole este justificată, vă întreb: de ce nu o întindeți și la toți arendașii? De ce lăsați pe arendași la dreptul comun? Pentru că acolo nu văd nevoie de o lege excepțională; el are singur creditul necesar, nu are nevoie să garanteze pentru dânsul o lege excepțională. Acesta este sensul limitării de 10 hectare pus în lege, și d. Grădișteanu, ca și până acum, poate să dea la săteni 50, 60 și 70 de pogoane; dar să știe că acela nu mai este sătean, este un mic arendaș, și, ca arendaș, să binevoiască să rămână în situațiunea și condițiunile în cari sunt toți arendașii.

V-am legitimat, d-lor, cred, progresul.

Progres la claritatea prețului, progres la imaș, progres la dijmuit, progres la limitarea legii excepționale numai la acele cazuri unde are justificare.

Vin acum la execuțiune, să vedem dacă aci este un progres? Cunoașteți legea actuală, ea zice: când lucrătorul nu este următor, atunci tocmește primarul în locul lui, și execută prețul; și atunci când nu se găsesc lucrători, atunci, în afară de munca care nu s-a făcut, și a pierdut proprietarul

din cauza aceasta recolta, atunci nu este răspunzător țăranul numai de prețul muncii, el este răspunzător și de daune-interese, și aceste daune merg la tribunal; dar cine le execută? Primarul. Ei, aceasta n-am voit noi, și aceasta este un progres liberal, a cărui inițiativă se datorește d-lui președinte al consiliului, care a zis: „Eu, din experiență ca ministru de interne, cred că una din plagele legii actuale

este că se lasă executarea pentru daune-interese pe mâna primarului, căci primarul mai nici o dată nu le execută, afară numai de acei pe care-i prigonește el “ Și atunci am zis că executarea daunelor-interese să le dăm pe mâna judecătorului de pace. Ei, este acesta un progres liberal? Eu cred că da. Este veri unul dintre d-voastre care se opune la acest lucru? Nu. Atunci, dacă sub punctul de vedere al clarității contractelor, dacă sub punctul de vedere al dijmuitului, dacă sub punctul de vedere al imașului, dacă sub punctul de vedere al execuțiunii, d-voastre constatați un progres în legea care se prezintă, atunci vă întreb: In numele cărei idei veniți să respingeți legea[9] Să ziceți că este rea, nu puteți, să ziceți că nu are să dea roade, nu puteți; decât să urmăm sistemul d-lui Grădișteanu, adică să lăsați la o parte toate dispozițiunile serioase ale legii și să vorbiți numai de cele mai puțin serioase. Un lucru puteți să ziceți: Legea d-lui Carp constituie un progres cu claritatea contractelor, cu dijma, cu imașul, cu execuțiunea, dar eu am ceva mai bun de pus în loc, și aceasta este legea d-lui Păucescu.

D-lor, legea d-lui Păucescu are *a priori* un mare defect. Legea d-lui Păucescu pornește de la următorul punct de vedere: d-sa și-a făcut o idee despre agricultura cea mai bună care se poate face în România, și vrea, ca prin legea tocmelilor agricole, să impună acestei țări modul de cultură care îl crede d-sa mai bun. Aceasta este tendința vădită care iese din toate dispozițiunile legii d-lui Păucescu, și sunt convins că nici d-sa nu va contesta.

D. Gr. Păucescu: în mod absolut. Este un tip de învoieli care este cel mai bun, și eu voiesc să ridic piedicile cari opresc jocul liber al cererii și al ofertei.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Suntem atunci pe un picior perfect de egalitate. D-ta nu ai înțeles

legea mea, eu nu am înțeles legea d-tale *{Aplauze, ilaritate').*

D. C.C. Dobrescu-Prahova: De aceea trebuia amânată.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Și în această discuțiune dintre noi doi este bine să nu fim nici unul nici altul judecători. D-ta să mă recuzi pe mine, când zic că legea d-tale este rea, și eu să te recuz pe d-ta, când zici că legea mea este rea. Și să ne judece și pe unul și pe altul Camera, care ne ascultă.

Așadar, d-lor, legea d-lui Păucescu voiește a introduce cultura care o crede d-sa cea mai nimerită în această țară. Idee greșită. Nu se introduce prin legi modul de cultură; precum d-voastre nu puteți prin legi să introduceți prețul și nu puteți fixa maximul și minimul, tot așa vă desfid să faceți o lege aplicabilă care să introducă într-o țară modul de cultură.

Tendința legii d-lui Păucescu este să se stabilească că învoiala pe producte este modul cel mai bun de agricultură într-o țară. Eu susțin că este cel mai rău, și, atunci când vă voi dovedi aceasta nu numai cu autori, căci aș putea să aduc un teanc mare de cărți ale economiștilor cari condamnă meteiajul, dar cu studiul însuși al modului nostru de cultură.

D. N. Fleva: Ideea d-voastră de la 1882 este că meteiajul este cel mai bun.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Iar sunteți nerăbdător, d-le Fleva; eu nu sunt ca d-ta, eu nu uit ceea ce am zis altădată și știu bine ce am zis la 1882. Afirm că meteiajul este rău. Ei bine, atunci când vin unii și susțin că cutare sau cutare sistem este rău, și alții zic că este bun, d-voastre credeți că o asemenea controversă se tranșează prin lege? O asemenea controversă nu se poate tranșa decât prin experiență, și adesea prin experiența întovărășită de adevărate calamități, cum este aceea care a avut loc în Francia la finele secolului trecut.

Ar fi o nenorocire pentru această țară, - credeți-mă că vorbesc ca proprietare practic, - dacă s-ar da toate moșiile de către proprietarii mari în dijmă la țărani, adică dacă s-ar face numai contracte de tovărășie pe producte, cum reclamă d. Păucescu.

Dovada este foarte ușoară de dat. Tovărășia pe producte, cum înțelege d. Păucescu, este o tovărășie între două lucruri cari nu sunt egale decât la început. Munca rămâne constantă ca valoare; pământul însă, cu cât îl muncești mai mult, își pierde din valoarea lui, astfel încât cu vremea tovărășia între pământ și muncă devine dezastruoasă pentru muncă, dacă nu dai prin alte mijloace pământului înapoi ceea ce i-ai luat. Aceasta nu se poate decât prin capital; meteiajul însă, dijma de la noi, fiind o tovărășie în care proprietarul nu dă nimic pământului, căci nu voiește, țăranul - nimic, căci nu are de unde, rezultatul are să fie cu vremea că acest sistem de cultură, atât de preconizat astăzi, are să devină ruina țăranului și a proprietarului. Și dacă d-voastre nu ați fi aplicat în parte, și bine ați făcut că ați aplicat după experiența ce ați făcut, dacă nu ați fi aplicat în parte sistemul nostru, dacă nu ați fi rezervat o parte din pământurile d-voastre căutându-le înșivă ca proprietari,

astăzi România, care este grânarul unui sfert din Europa, ar fi fost o pustie imensă *{Aplauze}.*

Trebuie ca tovărășia să fie nu între muncă și pământ, dar între muncă, pământ și capital. Din nenorocire, proprietarul nu are tendința aceasta, și d. Păucescu, în loc de a îi deschide ochii îl împinge pe o cale greșită, impunând prin lege tovărășia pe producte, și expune astfel întreaga proprietate rurală din Valahia la trista necesitate ori de a vedea

holdele sale sleite, ori de a scoate odată sute și sute de milioane ca să dea pământului înapoi ceea ce i-a luat. Proprietarul nu este deprins a face acest lucru. Dar proprietarul când face? Atunci când are nevoie cu desăvârșire. Și atunci nu este cazul unui singur proprietar, ci a sute de mii de proprietari. Și naște întrebarea: când proprietarii Valahiei, cari au vârât atâtea capitaluri în timp de 20 de ani, când au să și-i scoată?

Prin urmare, vedeți la ce putem ajunge tinzând la o lege ca cea propusă de d. Păucescu, care se reduce la o tovărășie pe producte și care, după mine, ar fi o adevărată calamitate pentru această țară. Voiți d-voastre pe noi, moldovenii, să ne obligați la contractul de tovărășie, și am să vă arăt că ne obligați.

Gândiți d-voastre că eu și alți proprietari, cari avem fiecare sute de mii de franci investite în moșii ca *fundus instructus,* avem să le aruncăm pe ferestre pentru a complace d-lui Păucescu, și ca să facem tovărășie pe producte?

D. C.C. Dobrescu-Prahova: Brațele țăranului, acesta este capitalul.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Rău face d. Dobrescu că mă întrerupe. Dacă brațele țăranului ar fi totodată și capitalul, s-ar putea zice că și singurul capital al unui orator este limba lui *(Aplauze, ilaritate),* dar, în afară de limbă, mai trebuie și minte *(Aplauze, ilaritate).* Afară de brațe, mai trebuie și instrumente și capital; și capitalurile acelea nu se obțin prin tovărășie pe producte, conform cu proiectul d-lui Păucescu; se obțin prin exemplele date de proprietarii mari, prin cultură rațională, cultură care arată țăranului cum trebuie și el să muncească ca să producă și el

mai mult.

D. Rosetti-Tețcanu: Câte mii de proprietari n-au sărăcit pentru a introduce cultura rațională.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: S-au ruinat indivizi, dar s-a îmbogățit țara.

Dacă un Balș, un Cornescu, un Ghica, un Băleanu s-au ruinat pentru că nu-și căutau de moșii, o lege firească a voit ca alții să le ia locul, cari ei muncesc mai bine și caută mai bine de interesele lor, și mie, ca Stat, îmi este indiferent dacă Balș sau Stan Păpușă este proprietar. Eu, ca Stat, am interes să fie țara bine cultivată, și dacă această cultură mai bună nu se poate obține decât prin o experiență de multe ori ruinătoare pentru o sumă de oameni, ruina lor, tristă pentru dânșii, este folositoare pentru țara întreagă. Nu aveți decât să luați istoria economică și veți vedea că neexperiența altora s-a tradus prin un progres de care s-au folosit urmașii. Vasăzică, o lege care atinge numai o singură speță de cultură, care ar tinde a impune tovărășie pe

producte, ar fi o lege neeconomică, neagricolă, o lege în contra intereselor acestei țări. Că d. Păucescu tinde la aceasta, nu aveți decât să citiți articolul 13...

D. Gr. Păucescu: în articolul 13 este o eroare de copist.

D. C.C. Arion: Sunt multe erori.

D. Gr. Păucescu: D-le Arion, știu că d-voastră sunteți mai inteligent mult decât aș putea fi eu; dar sunt dator, înainte de a discuta acest punct, să atrag atențiunea d-lui ministru.

D. președinte: Aș dori să știu dacă întreruperea d-lui Păucescu este convenită?

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Ba nu.

D. președinte: Atunci rog pe d. Păucescu să nu întrerupă.

D. Gr. Păucescu: D-lor, credeam că d. ministru îmi va da voie să-i spun că este aci o eroare de transcriere...

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Dacă mă întrebați, vă spuneam că nu vă dau voie.

D. Gr. Păucescu: Atunci d-voastră discutați un text de lege eronat.

D. președinte: încă o dată, rog pe d. Păucescu să nu mai întrerupă.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: L-aș ruga pe d. Păucescu să-mi arate unde este eroarea, căci eu nu o văd.

Iată ce zice acest articol 13:

„în lipsa unui contract alcătuit în formele arătate mai sus, de câte ori un cultivator va munci pe o proprietate străină fără opunerea proprietarului, productele se vor împărți între proprietar și muncitor după regulile stabilite pentru tovărășia pe producte.

Opunerea proprietarului se va constata prin proces-verbal încheiat de primar cu notarul, după cererea scrisă a proprietarului[11].

O voce: în primul proiect e schimbat.

D. Gr. Păucescu: Admițând că l-am schimbat sau l-aș suprima, de ce discutați un lucru care nu există?

D. Rosetti-Tețcanu: Primul proiect e care s-a distribuit Camerei. Este, prin urmare, o eroare de cugetare,

și nu de tipar *(Aplauze).*

D. Gr. Păucescu: Se discută spiritul legii.

D. Rosetti-Tețcanu: Foarte bine, vă voi răspunde.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Merg, d-lor, după acest text *(Zgomot).*

D-le Dobrescu-Prahova, eu am ascultat de câteva zile criticile aduse, și nu m-ați văzut nici nerăbdător, nici lipsit de buna-cuviință pe care trebuie să o am față cu colegii mei. înțeleg să nu mă urmezi pe terenul politic, căci eu sunt reacționar, dar pe terenul social de ce nu

învățați de la noi acel tact în raporturile noastre, fără de care orice contact social devine imposibil[7] *(Aplauze, ilaritate).*

Dar să luăm și textul amendat:

„în lipsa unui contract alcătuit în formele arătate mai sus, de câte ori un cultivator va munci pe o proprietate străină fără opunerea proprietarului, se va supune prin aceasta chiar la toate obligațiunile la cari s-au supus prin învoieli scrise sau verbale ceilalți consăteni, și are aceleași drepturi.

Opunerea proprietarului se va constata prin cererea scrisă a proprietarului adresată primarului.

Acela care va munci pe proprietate străină, în contra voinței stăpânului, va pierde recolta, proprietarul pământului va fi în drept să o ia, după ce însă va plăti muncitorului munca și sămânța“.

După textul amendat al d-lui Păucescu, săteanul poate să vină și să pună plugul pe moșia mea.

D. A.D. Holban: Și unde vrea.

D. Rosetti-Tețcanu: Și când vrea.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Și după ce a făcut aceasta, naște întrebarea dacă mă opun, sau dacă nu mă opun.

D. Al. Docan: Se înțelege că da.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Dați-mi voie; ca să convingi pe un adversar, trebuie să te pui pe tărâmul său.

Vasăzică, dacă nu mă opun, atunci se fac socotelile după formele obișnuite.

Dar dacă mă opun, credeți d-voastre că am eu dreptul de a scoate pe țăranul care a venit cu plugurile pe moșie[7] Nu.

Când trimit eu plugurile să are, vine intendentul meu și-mi spune: d-le Carp, 30 pluguri țărănești ară lanul în care am vrut noi să punem grâu. Pot să mă opun? Da. Dar trebuie să fac un proces-verbal care să constate că eu m-am opus. Rezultatul opunerii mele e că eu iau recolta, iar țăranului trebuie să-i dau sămânța și munca. Prin urmare, ar reveni la o învoială cu bani forțată, când nu vreau eu. Vasăzică, e ca și cum l-aș fi tocmit eu zicându-i: Tu să-mi ari, eu am să-ți plătesc bani; tu să pui sămânța și eu oi plăti-o.

Aceasta e agricultură? Dar eu voiam să pun grâu. în virtutea cărui drept veniți d-voastre să dați sătenilor dreptul ca să are pământul meu? Și acum mă adresez nu la conservatori, ci la liberali, și zic: D-voastre, cari sunteți proprietari (unde e Stolojan? unde e Fleva?), care ar tolera un singur moment să vadă că lanul unde a vrut să pună el grâu, a venit țăranul și l-a arat, așa încât, în cazul cel mai bun, nu poate decât să ia recolta atunci când el a vrut să facă grâu, și bine lucrat?

D. Gr. Păucescu: Acum nu discutați legea, discutați părerea d-voastră. Aceasta este ideea pe care ți-ai facut-o d-ta asupra proiectului meu.

D. Al. Lahovari, ministru de Externe: Dacă noi nu o înțelegem, cum o să o înțeleagă țăranii? *{Aplauze).*

D. Gr. Păucescu: D-voastră o înțelegeți, dar nu vreți să o înțelegeți.

D. Al. Lahovari, ministru de Externe: Protestăm.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Să citesc încă o dată:

„în lipsa unui contract alcătuit în formele arătate mai sus, de câte ori un cultivator va munci pe o proprietate străină fără opunerea proprietarului, productele se vor împărți între proprietar și muncitor după regulile stabilite pentru tovărășia pe producte.

Opunerea proprietarului se va constata prin proces-verbal încheiat de primar cu notarul, după cererea scrisă a proprietarului".

Așa este cum am spus? Prin urmare, tendința d-lui Păucescu nu poate fi decât de a impune tovărășia pe producte chiar atunci când proprietarul nu vrea.

O asemenea dispozițiune ar fi contrarie și intereselor agriculturii și celei mari, și celei mici, și intereselor proprietarilor, și intereselor țăranilor. Este un *ce* care nu se poate admite un singur moment. Și când mă gândesc că sunt conservatori cari au iscălit o asemenea propunere, proprietari cari au iscălit asemenea propunere, nu-mi pot explica lucrul în nici un caz din punctul de vedere agricol, ci numai din următorul punct de vedere: știm că legea nu se poate aplica, că nu are să fie niciodată un Parlament care să o voteze, dar pe terenul politic avem interes a face poziținea d-lui Carp imposibilă. Acesta este interesul, iar nicidecum din punctul de vedere al intereselor agricole.

O altă tendință a proiectului d-lui Păucescu este tendința de a veni la dreptul comun.

Dar înainte țin a clarifica un punct pe care voiam să-1 explic chiar fără întreruperea d-lui Fleva, de adineaori.

Am zis la 1882 că viitorul agriculturii în Valahia este asociațiunea între proprietar și sătean, iar în Moldova este munca făcută cu bani peșin.

Acum, asociațiune ce va să zică? Asociațiune va să zică că proprietarul dă și pământul, dă și capitalul, cum puteți vedea în toate cărțile economice.

Proprietarul care dă numai pământ nu este un adevărat asociat. Proprietarul să dea, pe lângă pământ, și tovărășia cu întregul lui capital; el să dea capitalul lui, el să dea experiența lui, știința lui; țăranul să dea

munca lui, să se fixeze o arendă a pământului și în urmă să se împartă câștigul între proprietar și sătean. Aceasta este asociațiune, d-le Fleva, și așa veți găsi în toate cărțile de economie politică cari vorbesc de agricultură, și acolo este viitorul agriculturii în Valahia. Dar aceasta nu se face prin legi, nu poți obliga pe proprietar să fie inteligent, când nu este; nu-1 poți obliga să-și pună capitalul în asociațiune cu țăranul, când n-a înțeles el că este adevăratul interes al lui; și, ca dovadă că nu-1 poți obliga, este că în alte țări sistemul asociațiunii abia acum a început. Sunt câțiva proprietari foarte luminați cari vor să introducă acest sistem în Germania, în Francia, în Anglia. Aceasta nu se face prin lege, aceasta nu se face prin art. 13 al d-lui Păucescu; aceasta se face prin experiență scump plătită, dar convingerea mea este că acolo și numai acolo este viitorul agriculturii în Valahia. în Moldova, am zis, viitorul nu poate să fie bun decât atunci când noi, proprietarii, ne vom hotărî a munci cu bani pe șin, și vă pot cita proprietari cari astăzi chiar nu au contracte agricole decât pentru un sfert al muncii agricole, încolo tot se plătește cu bani pe șin. Este drept că atunci prețul se urcă, dar experiența a dovedit că, cu tot prețul urcat, proprietarii au folosit, căci altă muncă este care o face țăranul când știe că sâmbătă își ia prețul muncii, și alta este munca când o face cu banii luați înainte, de cu iarnă, și de multe ori numai ca să facă chef la Crăciun și la Pași.

Acestea sunt cele două sisteme în Moldova și în Valahia; de dânsele am vorbit la 1882, și ceea ce am zis atunci, o mențin și astăzi.

Vin acum, d-lor, la dreptul comun.

D. Păucescu vrea dreptul comun.

Am zis în 1882 și repet și astăzi: dreptul comun este jaful comun.

Ce se înțelege, d-lor, prin dreptul comun? Se înțelege legiuirea noastră ordinară care regulează materiile privitoare, în cazul de față la locațiuni. Așa este? Da! Ei, legislațiunea noastră actuală dă drept contractelor colective, dă drept de clauze penale. Admiteți d-voastre, liberali și conservatori, contractele colective, adică solidaritatea între săteni la un contract? Nu! Admiteți d-voastre clauza penală în materie de contracte agricole? Nu. Recunoașteți că, dacă rămânem în dreptul comun, eu pot face și contracte colective, să pun și clauze penale? Da! Dacă este așa, cum veniți cu dreptul comun, care permite asemenea lucruri? Vasăzică, dreptul comun al d-voastre...

D. N.T. Popp: în art. 45 din lege, d-voastre îl dați.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Voi vorbi eu și despre aceea; nu le pot spune toate o dată; numai acela care nu spune nimic, le spune toate o dată.

Vasăzică, d-lor, dreptul comun permite astăzi contracte solidare și clauze penale. Ei bine, nu este un partid în țară care să zică că vrea să dea posibilitatea unor asemenea contracte cu clauze penale și solidare în materie de învoieli agricole. Vasăzică, din capul locului trebuie să veniți cu modificarea dreptului comun și să faceți o lege specială, care să zică: nu admit eu în unele cazuri contracte colective și solidare; nu admit în unele cazuri clauza penală. Ei, cari sunt acele cazuri? în cari cazuri stabiliți d-voastre excepțiune? în cazuri de tocmeli agricole? La toate? Nu, ci numai la anume tocmeli. Vasăzică, o să veniți cu excepțiuni la dreptul comun, oprind contractele colective și clauza penală, și ați specifica o serie de contracte agricole față de cari dreptul comun nu este aplicabil, și atunci, în mod natural, ajungeți la art. 1 al proiectului.

Vasăzică, iată un caz unde dreptul comun, dacă l-ați aplica cum voiți d-voastre, n-ar fi decât un caz de împilare pentru săteni, și mă mir că oameni cari cunosc aceste efecte ale dreptului comun vin să creadă că el este o panacee universală *(Aplauze).* Când vine cineva din cabinetul său să susțină aceasta, că dreptul comun este cel mai bun, tot îl mai iert; dar când vine un proprietar care știe, din practică, ce stă în codul civil, atunci mă desfid și mă uit cu coada ochiului la el, și zic: acesta vrea contracte colective, acesta vrea clauza penală, și mă depărtez de la dânsul *(Aplauze).*

Dar dreptul comun în executare? închipuiți-vă un proprietar cu contracte solidare și clauze penale alergând la tribunal, la Curtea de apel, la Curtea de casație, și târând după el sate întregi de țărani.

Când erau contractele colective permise de lege, am văzut cazuri, nu voi să citez nume, dar e cunoscut cazul unde, în urma unui contract solidar și cu clauze penale, țăranii unei moșii, pentru o datorie de 400 de galbeni, au muncit 5 ani degeaba, și aceasta în virtutea unei sentințe foarte legale a Curții de Focșani.

Aceasta voiți d-voastre în dreptul comun? Voiți contracte solidare? Clauze penale, daune-interese, tribunale și Curți? Voiți condamnațiuni? Voiți ca țăranii, cari de multe ori nu știu nici procedura de la judecătorul de pace, să fie obligați, cu sate întregi, ca, pentru un contract încheiat în asemenea

condițiuni, să se ducă la București, la Iași, on la Craiova? Voiți d-voastre aceasta? Vasăzică, nici aceasta nu e posibil.

Când ziceți: voim dreptul comun, ce ați făcut? Credeți-mă, nu ați făcut nimic alt decât ați dat pe țărani pradă proprietarilor celor răi și avocățeilor de la judecătorii de pace, despre cari am vorbit cu asprime în Senat și despre cari voi vorbi și aici tot astfel.

Dar d. Păucescu mă acuză: d. Carp vrea să suprime procesele. Eu nu vreau aceasta, ci vreau ca țăranii să nu cadă pradă avocățeilor cari stau pe la ușa judecătoriilor de pace, cari, când nu au procese, aț ață pe proprietari în contra sătenilor și pe săteni în contra proprietarilor. D. Păucescu zice că numai avocații pot să știe ce este drept și ce este nedrept. Ce este drept și ce este nedrept, o știm cu toții.

Aci vă voi aminti o apostrofă din parlamentul francez a unui proprietar care nu era avocat, și care, la tirada unui avocat, i-a spus: „Mr., je suis heureux de ne pas connaître le droit, car cela me permet d'etre juste".

D-voastră poate că cunoașteți dreptul, dar, în multe cazuri, tare alături cu dreptatea sunteți *{Aplauze}.*

Vasăzică, oricum vă veți întoarce cu dreptul comun, sunteți obligați să faceți o lege specială; prin legea specială, oricum vă veți întoarce, dacă voiți să regulați materia așa încât să impuneți un mod de cultură, aveți să vă loviți de redacțiunea d-lui Păucescu, și dacă d. Păucescu nu a putut găsi o redacțiune mai bună, care dintre noi va mai avea curajul să mai caute o alta? Nimeni. Prin urmare, vedeți că și aceasta este o probă de imposibilitate pe calea aceasta. Atunci, ce rămâne din proiectul d-lui Păucescu[9] Cum vine d-sa și zice că, față cu legea nulă sau vătămătoare, căci așa a conchis d-sa, ce vă propunem noi, d-sa ne oferă o lege care dă dreptul, care ține cumpăna egală între proprietari și săteni, un *ce* care va face înflorirea țării? *{Aplauze).*

Dar vin și la paragraful 45. Mi s-a zis: De ce ai pus acest articol? Am pus acest articol pentru că, după mine, și azi se poate.

Eu, dacă voi să fac azi cu sătenii un contract la tribunal, în afară de legea tocmelilor agricole, și azi pot să fac.

Nimic nu interzice. Eu pot să mă duc la sătenii mei și să

fac cu ei un contract de arendă.

Să lucrez eu moșia în afară de legea tocmelilor agricole, fără să beneficiez de nici una din dispozițiunile acestei legi, și absolut nimic nu mă poate opri a o face, și solidar, și nesolidar. Și când mi s-a cerut să înscriu această facultate în lege, adică articolul 45, am zis: foarte bine. Această facultate o au și azi părțile, de ce nu au uzat de ea? Nu s-a uzat de ea pentru că dreptul comun nu este posibil între proprietari și săteni. Cum vrei d-ta ca eu să contractez pentru dreptul comun și să mă expun a plăti 300 de citațiuni pentru 300 de țărani? Dar mi s-a cerut să pun și aceasta în lege, și am pus-o; cine vrea să se folosească de dreptul comun, să se folosească; cine nu, nu.

D. N. Fleva: Care este consecința pentru acei cari vor contracta după dreptul comun?

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Consecințele dreptului comun.

D. N. Fleva: Atunci de ce să mai votăm legea aceasta?

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Mă iertați, acela care contractează după dreptul comun nu mai poate beneficia de avantajele acestei legi: nu poate autentifica învoiala la primărie, nu poate constata pagubele prin primari, nu poate beneficia de execuție, nu poate tocmi oameni în loc. Și tocmai pentru că știu că nici unul dintre proprietari nu primește sistemul acesta, am zis că este indiferent. Dar dreptul comun ar deveni periculos atunci când ar da proprietarilor drepturi să se bucure și de avantajele excepționale ale acestei legi. Dar aceste avantaje nu le poate avea proprietarul care se învoiește după dreptul comun.

Cred, d-lor, că v-am arătat cari sunt progresele, după mine, sper și după d-voastre, serioase ale acestui proiect de lege; cred că v-am arătat asemenea că nu sunt periculoase, căci nu au să fie aplicate niciodată acelora cari cred că dreptul comun poate să devină o realitate în țara aceasta în materie de tocmeli agricole; v-am arătat că dacă nu ar fi niște iluziuni, cât de tristă ar fi realizarea proiectului d-lui Păucescu. Vă las să fiți judecători între ambele partide conservatoare: între partidul conservator reprezentat de guvern, și între partidul conservator reprezentat de d. Păucescu. Și să știți, d-lor, că alegerea ce veți face va fi serioasă; că, din momentul chiar în care d. Păucescu va reprezenta el majoritatea partidului conservator, noi, cu cea mai mare ușurință și bunăvoință, îi vom lăsa sarcina să vină să aplice d-sa ceea ce susține *{Aplauze).*

Președintele Consiliului, Lascăr Catargiu, renunță să mai vorbească. întrucât legea a fost prea bine explicată de d. Carp, dar ține să facă mențiunea că legea este a guvernului, și nu a d-lui Carp, cum s-au exprimat unii vorbitori. ‚Adunarea a luat în considerare proiectul de lege cu 79 bile albe și 34 bile negre[1]'.

[D.A.D. nr. 83 din 13 mai 1893]

Ședința Senatului din 1 decembrie 1893

Președinte: G. Gr. Cantacuzino. Se discută, în continuare, proiectul de răspuns la Mesajul regal: Al. Lahovari, ministrul de Externe și George Panu, acesta din urmă declarându-se împotriva răspunsului astfel formulat. Apoi ia cuvântul -

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Domnilor senatori, d. Panu zicea adineaori că ironia e ușoară. Era nedrept pentru sine însuși. Ironia în mod grosolan, da, d-le Panu, este la îndemâna oricărui om necult; dar ironia astfel cum o mânuiți d-voastră nu este ușoară, și vă fac complimentele mele asupra discursului d-voastră.

E drept că era numai ironie, și că în luptele noastre parlamentare nu are să ne ajute la nimic la dezlegarea cestiunilor în dezbatere, dar face totdauna plăcere de a asculta de la un om de spirit chiar nimicuri, când ele sunt prezintate la modul cum le prezintă d. Panu. Dar, d-lor, e un sâmbure de adevăr în ironia d-lui Panu la adresa partidelor.

Este adevărat cum că progresul în realitatea lui nu este rezultatul luptelor la cari ne dădem între noi, nu este rezultatul duelurilor de cari vorbea d. Panu, ci e rezultatul muncii generale a poporului, care se face totdauna în dosul nostru, de multe ori fără voința noastră, dar care, în ultima instanță, are totdauna o înrâurire hotărâtoare față cu partidele din țară; și dovada despre aceasta, d-le Panu, e că cu toate luptele noastre, dacă suntem drepți, trebuie să recunoaștem o continuitate în politica acestei țări, și deosebirile reale și istorice ale acțiunii Dreptei și Stângii vor fi foarte mici față cu judecata serioasă a istoriei, care va recunoaște că amândouă au voit același lucru, și că amândouă, rând pe rând, cu toate acuzațiunile lor, au adus la vreme oportună piatra lor la edificarea acestui Stat.

Că nu avem partide organizate ca în Anglia, cine nu o știe[9] Și dacă nu ai știut-o din ziua întâi când ai intrat în viața politică, a cui este vina decât a d-tale[9] Și de aceea ați îndreptat ironia chiar la adresa d-voastră, și ați recunoscut nu fără amărăciune că ați greșit, că nu ați înțeles cu o oră mai-nainte adevărarurile cari le rostiți astăzi.

Dar, d-lor, cu toate acestea să-mi fie permis a continua acest duel, și să-mi fie permis a-1 continua nu pentru satisfacerea copilărească de a vedea cine e mai tare în argumente, nu pentru a ne întrece în o luptă oratorică în care fiecare pune în evidență și stimează și spiritul și talentul său, dar pentru că ceea ce vă pare d-voastră, d-le Panu, un duel fără valoare, în realitate, cu toate aparențele de ură, nu este decât o emulațiune între amândouă partidele și, dacă ne combatem, ne combatem pentru că credem că fiecare poate să facă mai bine decât celălalt; dar nu ne combatem, - cel puțin nu ar trebui să ne combatem, și eu unul nu am dat niciodată acest exemplu, - pentru că credem că adversarii sunt periculoși și că ei trebuie scoși din circulațiune în viața politică a acestei țări.

Dacă am luat cuvântul, este pentru că este bine să vorbim nu numai de trecut, nu numai de prezent, dar să ne dăm seama și de ce ne poate aduce viitorul, și atunci, față cu enunciațiunile unui șef de partid care ne amenință, - amenințare ce pe mine nu mă sperie, - că în curând are să vină la putere, este firesc să ne întrebăm: o dată venit la putere ce are să facă el? Și este firesc iarăși să ne întrebăm: dacă pe tărâmul luptei de emulațiuni, dacă el, din ceea ce zice astăzi, din ceea ce a făcut ieri, ne dă garanție că mâine va face mai bine decât noi, și va face să nu fim regretați, nu pentru că noi am făcut rele, dar pentru că el a făcut mai bine. Și atunci, urmând exemplul venețienilor cari totdauna începeau prin a studia caracterul oamenilor de stat cu cari erau în tratări, mă întreb: oare, făcând analiza d-lui Sturdza, la ce rezultate am ajunge noi în cât privește siguranța acelui popor care are să fie, așa zice el, în curând în mâinile sale.

D. Sturdza, un om cărunțit în lupte, un om ale cărui merite, desigur, nu eu le voi contesta, n-a fost în politică niciodată de sine stătător; a fost totdauna amicul cuiva, și de aceea vedeți inconsecințe în purtările lui politice.

D-sa a fost amicul lui Mavrogheni, a fost amicul lui Panu, a fost amicul lui Hurmuzache, a fost amicul lui Ioan Ghica, și în ultimii timpi, a fost amicul lui Ion Brătianu, și ce amic[9] Nu amic cu libertate de vederi și cu neatârnare de păreri, dar amic înfocat, care zicea: amicul meu a zis aceasta, este adevărul, și nu numai că este adevărul, dar e

singurul adevăr, și oricine s-ar găsi să zică contrariul e inemic al acestei țări *(Aplauze).* De aceea, d-lor, ați văzut epoce în cari d. Sturdza era adversarul cel mai înverșunat al lui Ioan Brătianu, pentru că atunci era amic al lui Ioan Ghica, care era în rivalitate cu Ioan Brătianu.

Dar astăzi soarta a decis altfel; astăzi d. Sturdza nu mai are posibilitatea de a avea, ca planetele, lumina reflectată, ci d-sa trebuie să aibă propria sa lumină. D-sa este șef și, prin urmare, trebuie să ne dăm seama; - d-lui astăzi nu mai este amicul cuiva, ci este amicul său propriu, șeful partidului liberal, - să ne dăm seama la ce trebuie să ne așteptăm din partea d-sale.

întâi, d-lor, trebuie să ne așteptăm la un lucru inerent temperamentului d-sale, trebuie să ne așteptăm la o animozitate și la o înverșunare în luptele politice, cu care nu suntem noi românii, blânzi din fire, deprinși. Și aceasta, atât din cauza propriului lui temperament, cât și din cauza temperamentului acelora pe cari el îi conduce.

Căci de! d-lor, când ne-am deprins a urma pe cineva, când nu mai avem posibilitatea de a urma pe cineva care e mai presus de noi, urmăm pe cineva care e mai prejos de noi *{Aplauze).*

Și, de exemplu, când a aruncat d. Sturdza, de la înălțimea acestei tribune, cuvântul de *nemernic,* credeți că i-am imputat-o d-sale? Nu, d-lor. Mi-am explicat lucrul în modul următor: d. Sturdza nu vrea să-1 întreacă nimeni în partidul său, și știind că are un partizan, pe d. Epurescu, teribil în apostrofa, a zis: eu trebuie să fiu și mai teribil *{Aplauze).*

Și atunci s-a dus acasă, s-a așezat la biroul său, și cu spirit liniștit, cu acea *furie blândă,* cum o numește Saint-Simon, a scris cuvântul *nemernic* și în mod nevinovat, credem, a venit și l-a rostit înaintea d-voastre de la această tribună.

A mai reprezintat violența aceasta și altceva. Juvenal zicea: „indignatio facit versus"; pentru d. Sturdza indignația face injuria, și știți pentru ce? Pentru că Juvenal reprezenta un ideal, pe când d. Sturdza reprezintă ambițiunea și apetituri nesatisfăcute.

Dar ce vă oferă d-sa?

Ne oferă, după mine, un lucru care mă îngrijește.

Când un. om de stat, de competința și cunoștința d-lui Sturdza, vine și, de la înălțimile acestei tribune, declară că agiul a fost rezultatul unei bune sau rele recolte, îmi pun întrebarea: ce va să zică aceasta? Oare d-lui să nu știe cum că alterarea valutei nu are întru nimic a face cu o bună sau rea recoltă? Oare d-lui să nu știe cum că lucrul acesta nu se întâmplă din cauza cerului clement sau aspru, ci se întâmplă din cauza nedibăciei și neinteligenței guvernanților?

Alterarea valutei totdauna a fost rezultatul unei rele politici financiare a guvernelor. Nu este exemplu în toată istoria economică care să probeze contrariul. Luați antichitatea cea mai depărtată și totdauna veți vedea că alterarea valutei a fost rezultatul unei rele politici economice a

guvernelor. în antichitate, când nu era hârtie, alterarea valutei se facea prin monetă calpă. Și ca să vedeți aceasta, studiați istoria numismaticii.

D. Studza, care este numismatic, n-are decât să vadă că guvernele, când erau strânse în chingi și nu aveau bani, procedau imediat la alterarea valutei și veneau cu monetă falsă. Azi, noi avem bilete de bancă, guvernele procedează la alterarea valutei pe alte căi, dar tot pentru că ei au vrut, tot pentru că politica lor financiară i-a condus acolo. Și atunci mă întrebam: d-lor cari știu aceasta, oare nu vor să justifice reînviarea agiului, atunci când vor reveni la putere și să nu o pună pe socoteala nedibăciei partidului de la guvern, ci s-o pună pe socoteala cerului, care, față cu noi, a fost clement, dar față cu dânșii a fost aspru? Și mă mai întrebam încă: cum nu recunosc d-lor meritele noastre, căci ne-au acuzat că nu avem prevederi, că nu știm de astăzi până mâine ce facem? Apoi, d-lor, în politica generală a acestei țări, dacă a fost un *ce* mai cu prevedere, tocmai sub punctul de vedere al existenței noastre naționale, a fost regularea cu o oră mai înainte a acestei cestiuni.

Bine, d-lor, toată lumea vorbește astăzi de pace; de o parte avem Tripla Alianță, de altă parte, nu vreau să zic alianța, dar amiciția franco-rusă. Și unii și alții, însă, în

realitate ce fac? Pretutindeni se toarnă tunuri, pretutindeni se cumpără cai, pretutindeni se ascut săbii și baionete, și niciodată Europa n-a oferit ca astăzi spectacolul unui continent ce e în ajunul unei teribile încăierări. Că se va amâna pe mâine conflictul, că teama aceasta, pe care o are toată lumea, poată să facă ca el să vină cu o oră mai târziu, toți o o dorim și toți o știm; dar cine poate fixa ora? Și atunci, închipuiți-vă d-voastre, în mijlocul unei încăierări europene, România cu un agiu de 40 la sută, cu bugete nestatornice, cu resurse sleite și în imposibilitate de a face față la cheltuielile unui rezbel? Și credeți că acei cari au restabilit valuta, cari ne pun în posibilitate de a face onoare menirei noastre, sunt oameni fără prevederi, că aceia nu-și dau seamă că în cestiunea valutei nu este numai o cestiune monetară, dar că este și o cestiune de apărare națională, tot atât de puternică, ba încă și mai puternică poate decât fortificațiunile pe cari le clădim în jurul Bucureștilor?

Vasăzică, dacă ne oferiți contrariul ca viitor, nu voi contribui întru nimic, nici chiar pe calea indicată de d. Panu, ca să se apropie ora venirii d-lui Sturdza la putere *{Ilaritate).*

Apoi în cestiunea economică, d. Sturdza ne întreba: Ce prevederi ați avut d-voastre în cestiunea economică? Tocmai în cestiunea economică se poate proba că am avut prevederi juste și că am realizat prevederile noastre. Dacă vom lua istoria luptelor noastre economice, de când cu încheiarea primei convențiuni sub ministerul d-lui Catargi și

vom ajunge la ziua de astăzi, când încheiăm convențiuni cu toate puterile, noi susținem că de la 1875 până astăzi, n-a fost decât o acțiune unică atât a partidului liberal, cât și a partidului conservator, care ne-a adus la situațiunea de neatârnare deplină economică în care ne găsim astăzi; că am avut noi rara fericire, ca noi conservatorii, să inaugurăm era neatârnării noastre economice și mai rara fericire încă ca tot noi să o consolidăm și să punem ultima piatră la edificiul neatârnării noastre economice; aceasta este poate o cestiune de noroc, dar norocul nu ajută decât pe aceia cari știu să se folosească de împrejurări, cari știu, în fiecare moment, să facă ce se cuvine ca norocul să ardă asupra lor.

D-lor, să luăm un exemplu: luați o țară oarecare, o țară încă vasală, o țară fără industrie, o țară care începe abia

primii pași ai existenței sale naționale, și întrebați, sub punctul de vedere al neatârnării economice, care este primul pas care trebuie să-1 facă țara? Nu poate să fie altul decât acela de a dobândi mai întâi dreptul ce nu-1 are încă, de a trata cu alte țări cestiuni economice pe un picior de egalitate.

Și când partidul conservator a venit și a obținut acest drept, când partidul conservator, deși eram vasali, deși ni se impunea de Europa tratatele cu Turcia, a obținut ca să încheie convențiune comercială, el a pus prima piatră la neatârnarea noastră economică.

Să mergem mai departe. Odată aceasta făcută, trebuia noi să inaugurăm acest drept prin o luptă imediată cu toate puterile, sau era mai întâi de studiat cari sunt nevoile, cari sunt posibilitățile unei activități economice? Este evident că da, și în așteptare trebuia Să căutăm, cu orice preț, pacea economică. Aceea s-a făcut și de roșii și de albi. Și când d. Lahovari imputa partidului roșu cum că a făcut un tarif autonom, dar că nu l-au aplicat niciodată, nu-1 acuz de aceasta, pentru că nu am acuzat pe nimeni de imposibilități. Nu-1 acuz, deci, de aceasta, îl acuz de altceva: că neputând să o facă și-au dat aparența că o fac; că neputând a se pune în luptă și-au dat aerul că se pun în luptă, și-au dat un tarif autonom care nu l-a aplicat absolut la nimeni, decât la Austro-Ungaria.

D. Aurelian†††† zicea: Ați aplicat tariful nostru; îl rog să spună când și cum l-am aplicat[9] Față cu Francia nu l-am aplicat, nici d-lor nu l-au aplicat; față cu Italia nu l-am aplicat, nu l-au aplicat nici d-lor; față cu Germania nu l-am aplicat noi, nici d-lor; față cu Rusia și Turcia nu l-am aplicat noi, nici d-lor; cum s-a aplicat dar acest tarif autonom și de cine? Și cum se poate susține, în plin Parlament, că un tarif autonom neaplicat a putut să dea roade pe tărâmul economic[9]

†††† Petre S. Aurelian (1833-1909), deputat și senator liberal, prim-ministru între 21 noiembrie 1896 - 30 martie 1897.

Nu, d-lor, degeaba protesta d. Aurelian. Tariful autonom al d-sale nu a avut decât o simplă semnificațiune, aceea a unui tarif de rezbel în contra Austriei, nimic mai mult, nimic mai puțin.

Dar, d-lor, noi, când am venit la putere, noi cei nemernici, noi cei fără prevederi, ne-am zis: Dar perioada aceasta de tarife dăunătoare, perioada aceasta de pretins tarif autonom, care nu se aplică la nimeni, are să se mântuie la 1891, și atunci ce se face? Cestiunea se impune și trebuia dezlegată, și am dezlegat-o în modul următor: Am făcut un tarif care, pe de o parte, da industriei noastre născânde protecția necesară, nu pentru a crea monopoluri, dar pentru a putea concura cu producția străină, și care, pe de altă parte, era atât de cumpătat încât permitea de a-1 oferi ca bază de tratare tutulor, fără a intra în luptă cu nici o putere. Acest tarif trebuie să obțină consacrațiunea întregii Europe, căci, după cum neatârnarea politică nu este o adevărată neatârnare când nu este recunoscută de celelalte puteri europene, tot asemenea neatârnarea economică nu este neatârnare când nimeni în Europa nu vrea să știe de dânsa.

Ei bine, nu voi intra în amănunte, căci vom reveni cu ocaziunea tratatului cu Germania; dar putem zice că industria existentă și industria care poate să se nască în mod serios la noi în țară, găsește în tariful nostru autonom toată protecțiunea necesară, că în acest punct, absolut nu am făcut nici o concesie nici unei puteri, și că cu toate acestea avem convenții încheiate cu toate puterile europene și nu fac excepțiune nici de Austria. Avem deci neatârnare economică nu aparentă dar reală, și noi, cari la 1875 am pus prima piatră a neatârnării noastre economice, astăzi punem cheia de boltă a acestui edificiu, în care sper că va trăi și va prospera activitatea noastră industrială.

Unde vede d. Sturdza în toate acestea lipsa de prevederi? Unde vede d. Sturdza în toate acestea părăsirea intereselor?

D. Germani, după ce cu atâta talent și claritate a expus situațiunea financiară, și după ce, la amenințarea d-lui Sturdza, căci d-sa procedează cu amenințări, cum că ne-a răfuit la 1876 și tot el are să ne răfuiască și acum - cum vedeți un răfuitor general - d. Germani, după expunerea lui,

s-a uitat la dânsul și a făcut această mișcare de mâini. Nu am prea înțeles care era adevăratul sens al acestei mișcări, era ea un semn de comizerațiune față cu adversarul lui, ori voia d. Germani să ne invoce pe toți și chiar pe d-sa ca martori a neobositei și rodnicei sale activități? Nu o știu, dar imitez mișcarea și veți judeca ce sens trebuie să-i dați.

D-lor, de la cestiunea aceasta economică să trec la altă cestiune tot atât de importantă, de nu mai importantă.

D. Sturdza, șeful partidului liberal, a adus la bara acestei Adunări cestiunea arzătoare a Transilvaniei, și cuvintele d-sale, în parte neînțelese, au fost explicate rând pe rând de d. Mârzescu și de d. Șendrea.

D. Mârzescu ne-a vorbit de idealul românilor și zicea că fiecare om de stat trebuie să aibă un ideal, acela să vadă pe toți românii uniți, fără să ne spună, dar așa se înțelege, uniți sub punctul de vedere politic, căci sub punctul de vedere etnologic, cred că nu are nici o îndoială că suntem uniți.

Vasăzică, idealul fiecărui om de stat român trebuie să fie unirea politică a tutulor românilor.

Aceasta îmi reamintește o conversațiune pe care am avut-o, pe când eram ministru de externe, cu d. Hitrowo, ministrul Rusiei. într-o zi a venit d. Hitrowo la mine, și ceea ce este strașnic este că absolut cu aceleași cuvinte, pe cari le-a întrebuințat d. Mârzescu, mi-a pus înainte idealul ce ar trebui să aibă fiecare om de stat din România. Și mi-a zis: d-le Carp, idealul unui ministru de externe trebuie să fie unirea tutulor românilor. Inutil să vă relatez răspunsul pe care i l-am dat, dar coincidența aceasta mi se pare foarte stranie.

D. G. Mârzescu: Niciodată n-am vorbit politică cu d. Hitrowo.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Dar nici nu v-am acuzat de aceasta, d-le Mârzescu *(Ilaritate).* Știți că Moliere zice: *On fait de la prose sans le savoir (Ilaritate).*

D. Șendrea, tot comentând părerile d-lui Sturdza, zicea că noi în conflagrațiunea viitoare europeană trebuie să facem din cestiunea Transilvaniei singura călăuză a atitudinii noastre politice, și, după cum vor fi satisfacuți ori nesatisfăcuți frații noștri de dincolo de Carpați, după această singură călăuză trebuie să determinăm noi acțiunea noastră

politică, fără să se întrebe dacă românii numai dincolo de Carpați au frați, și dacă nu sunt oare români și dincolo de Prut?

Și dacă singura călăuză a politicii noastre internaționale trebuie să fie păsurile fraților noștri de dincolo de Carpați și de dincolo de Prut, fac o ipoteză permisă: în cazul unei conflagrațiuni între imperiul rus și imperiul austro-ungar, cărora dintre frați avem să le dăm preferință? Fraților români, tot atât de români, și nu numai că sunt români, dar sunt și moldoveni, d-le Mârzescu, de dincolo de Prut, ori fraților români de dincolo de Carpați? Căci nu interesele acestei țări, nu aspirațiunile noastre la întărirea regatului României, nu de acestea, după d-lor, trebuie să fim conduși, ci ceea ce are să ne conducă este cestiunea de a ști dacă sunt împăcați românii de dincolo de Carpați, dacă sunt împăcați românii de dincolo de Prut. Și de românii de aci, de vor

fi sau nu împăcați, e indiferent, pentru că aci nu avem nevoie nici de a face fraze sforăitoare, nu avem nevoie de a crede că suntem mari patrioți, pentru că vorbim de neatârnarea acestei țări, dar avem nevoie să ne facem populari când vorbim de frații asupriți de dincolo, fără să vorbim însă și de partea cealaltă. Va să zică un prim lucru care dovedește nesiguranța viitorului pe care îl reprezintă d. Sturdza.

Dacă ar fi, d-lor, așa-numita neutralitate posibilă, încă aș înțelege cestiunea; dar convingerea mea e că, în mijlocul conflagrațiunii viitoare, neutralitatea noastră nu e posibilă.

Vasăzică, speranța neutralității lăsați-o; dar dacă neutralitatea nu e posibilă, atunci prevederea cea mai elementară va face ca la vreme să căutați un sprijin, un reazăm undeva. Nu am păreri concepute; voiți alipirea cu Tripla Alianță? Poftim. Voiți alipirea cu alianța franco-rusă? Poftim; alegeți.

D. G. Mârzescu: La timpul oportun.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: La timpul oportun nu se face nimic. Dacă credeți că aceia cari servesc astăzi de exemplu istoriei întregi viitoare, dacă gândiți că Cavour și Bismarck au lăsat la timpul oportun de a se pregăti și nu au pregătit cu zeci de ani ceea ce au făcut, ei, vă înșelați *(Aplauze').*

Lucrul acesta se pregătește de mai-nainte, și de aceea vă zic: Voiți una, alegeți-o, voiți pe cealaltă, alegeți-o, dar o politică care se pretinde politică de prevedere și nu alege nici pe una, nici pe cealaltă, pentru Dumnezeu, de ce sunteți așa de copii; cum credeți că un asemenea lucru e posibil? Și, prin urmare, nu veniți să ne dați sfaturi ce duc la absurd. Dacă voiți ca guvernul să se pronunțe, atunci indicați-i pe față o linie de purtare și vom avea a ne pronunța.

Dar din toate vorbele d-voastre, din toate sfaturile d-voastre, nu am putut culege o singură idee, un singur mijloc ce ar putea veni în ajutorul unei acțiuni serioase. Fraze goale și asalt de popularitate pe spinarea țării. Și de aceea, când mi-am permis a întrerupe pe d. Aurelian, că d-lui odată la putere nu va face ceea ce ne cere să facem, nu era o rară proorocie, era o afîrmațiune dată în cunoștință de cauză și bazată pe știința ce am, de modul cum Ioan Brătianu a înțeles politica externă a țării sale. Ioan Brătianu, d-le

Mârzescu, nu lăsa totul la hazardul timpului oportun.

Vasăzică, d-lor, pe tărâmul economic d. Sturdza, șeful partidului liberal, ne promite o politică periculoasă; pe tărâmul politicii externe d-lui ne dă sfaturi pe cari nu le putem urma, pe cari nu le poate nici d-lui

urma și pe cari cutez a zice, fără teamă de a fi dezmințit de împrejurări, nici un guvern român nu le poate urma.

Dar frații de dincolo?

Să nu gândiți că vreau să ocolesc cestiunea, să nu gândiți că vreau să mă arăt ca un individ care cu cea mai rece nepăsare se uită la suferințele românilor de peste Carpați; evident că nu, dar prima întrebare care mi se pune este: Dezlegarea acestei cestiuni stă în mâinile noastre, sau stă în mâinile lor[9] Convingerea mea intimă este că nu stă în mâinile noastre, că stă în mâinile lor, și dacă este așa, de ce voiți să deșteptați într-înșii speranțe de un ajutor care nu le poate fi de nici o valoare, căci deșteptând într-înșii aceste speranțe, poți amâna un lucru fără care nu pot nici ungurii, nici românii să ducă un trai bun.

Cestiunea Transilvaniei are rădăcinile ei în tradițiuni istorice, pentru că, să nu uităm, cum că raporturile dintre români și unguri erau în timpurile trecute raporturi de la cuceritor la cucerit și că secole întregi fiecare ungur se credea de o rasă superioară românilor.

Credeți d-voastre că acest lucru, care a prins rădăcini în creierul unui popor de atâtea sute de ani, se poate șterge așa de ușor?

Dar una din dificultățile soluțiunii acestei cestiuni nu este atât în spiritul de neîmpăcare al românilor și a guvernului ungar, cât este tocmai în aceste tradițiuni istorice, cari au creat șovinismul unguresc și cari îi împiedică încă de la a înțelege că rolul lor de astăzi nu poate să fie rolul de cuceritor față cu cuceriți, ci rolul de *primus inter pares.* Aceasta este oare posibil? Eu cred că da. Cred că forțamente are să vină o vreme unde maghiarii vor înțelege că pe cale de șovinism nu pot să ajungă la nici un rezultat, și garanție despre aceasta nu o am în frazele goale de aci, nu o am în plimbările ce se fac de studenți la Buzău și aiurea, nici în discursurile d-lui Sturdza, nici chiar în așa-zisa intervențiune

a d-lui ministru de externe, ci o am în mândria pe care o are fiecare român, oriunde s-ar afla el, de sângele și limba lui *{Aplauze).*

Și când ungurii vor vedea că nu se poate ajunge la nici un rezultat cu șovinismul, atunci fatalmente - și sunt semne destul de caracteristice cari mă fac să cred că au început să vadă lucru acesta - atunci, zic, când vor vedea că pe cale de deznaționalizare nu pot ajunge la nici un rezultat, își vor pune întrebarea: Ce este mai bine să facem din români, buni cetățeni ai acestui stat, sau răi cetățeni?

D. G. Sefendache: Dar nu ziceau până acum.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Dacă nu ziceau până acum și o zic astăzi, fiți siguri că nu noi am contribuit.

D. G. Sefendache: După d-voastră n-ar fi zis niciodată.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Când își vor pune întrebarea, dacă este mai bine să aibă buni ori răi cetățeni, atunci desigur că cestiunea este dezlegată și că vor da satisfacțiune revendicărilor legitime, căci nu toate sunt legitime - ale românilor, cu atât mai mult cu cât precum în mijlocul urelor celor mai înverșunate, precum în dosul luptelor aprinse politice la noi se ascunde o muncă comună, tot așa în dosul acestei lupte aprinse între maghiari și românii de dincolo se ascunde instinctul comun că aceleași interese îi unesc, că același pericol îi amenință și pe unii și pe alții, și că la ora pericolului sunt obligați a fi uniți, și că atunci abia vor fi suficiente forțele tutulor, unite la un loc, ca să iasă triumfători. Și atunci când lupta comună, și cunoscând ambele neamuri, cutez a zice eroismului comun, îl vor duce la izbândă, atunci se vor șterge tradițiunile din trecut de cuceritori și cuceriți, atunci vor fi cu toții, și români și maghiari, supuși credincioși ai aceluiași imperiu, ai aceleiași legi.

în așteptarea aceasta, eu cred că orice pas necugetat, orice acțiune din partea noastră, care ar face să se presupună cum că noi, în loc să lăsăm lucrurile la mersul lor firesc și să așteptăm dezvălirea normală a acestui proces, noi voim să-i dăm o soluțiune grabnică; eu cred că în loc să ducă la soluțiune, noi nu vom face decât să o împiedicăm sau să o întârziem.

De aceea d-voastre lăsați cestiunea Transilvaniei. V-am arărat că ea nu poate fi călăuza politicii noastre. înainte de toate avem interesele noastre de apărat și ele reclamă o veghiare și o muncă atât de încordată, încât nu avem vreme să ne ocupăm cu altceva.

Ca români, urăm fraților de peste munți dobândirea de drepturi mai largi, dar soluțiunea cestiunii stă în înțelepciunea și în patriotismul lor, mai mult decât în frazele goale pe cari le-am putea rosti, după cum am zis, fie pe ulițe, fie de la înălțimea acestei tribune *{Aplauze).*

Se votează și se aprobă luarea în considerare a proiectului de răspuns la Mesajul Tronului.

[D.S. nr. 13 din 12 decembrie 1893]

SENTIMENTUL DATORIEI ȘI AL PATRIOTISMULUI

Președinte: generalul George Manu. Ședința începe cu *interpelări* adresate guvernului: C.C. Dobrescu-Prahova - despre nemulțumirile provocate în sate de aplicarea legii maximului; Nicolae Fleva - despre demisia unui mare număr de ofițeri, căruia îi răspunde gen. lacob Lahovari, ministrul de Război, apoi -

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Domnilor, mă văd adus fără voia mea a lua cuvântul în discuțiunea aceasta.

Eram aci în capul băncii și ascultam cu sânge rece, cu acea atențiune liniștittă cu care ascult pe toți oratorii ca să aud ceva nou, deși nu mă așteptam să aud ceva nou de la d. Fleva. Deodată d-sa mă apostrofează în modul pe care nu-1 voi califica eu, dar care-1 las pe d-voastre să-1 judecați și să-1 condamnați.

Eu sunt, după d. Fleva, omul nefast care am conrupt tot, care a introdus arbitrarul în regimul de guvernământ, care distruge armata etc. etc.

D-lor, eu nu cer de la d. Fleva să mă ia în serios, și nu este prima persoană pe care am întâlnit-o în viața mea care să se fi refuzat a mă lua în serios *{Ilaritate, aplauze).*

Nu gândești, d-le Fleva, că sunt eu din aceia cari când se suie la tribună, aruncă ochii la tavan, care se crede reprezentantul ideilor celor mai înalte, care crede că numai ceea spune el este adevărat, și care se miră foarte tare când, ridicând glasul, nu vede pe alții tremurând dinaintea sa.

Și fiindcă eu nu stăm tremurând înaintea sa, uzând de același drept care îl are d-sa de a mă lua în serios, aveam aerul, la rândul meu, de a nu-1 lua în serios *(Aplauze prelungite, zgomot).*

D Fleva m-a arătat ca pe omul ce merită fulgerele cele mai grozave; dar ați văzut că, deși le-a aruncat cu toată furia, din norocire stau încă în picioare *(Ilaritate, aplauze).*

Dar, d-lor, să lăsăm persoana mea în afară de joc și să venim la cestiunea serioasă a d-lui Fleva.

D-lor deputați, de la hotărârea pe care veți lua d-voastre, de la impulsiunea pe care veți da acțiunii guvernului, are să atârne marea cestiune istorică, dacă în România avem să urmăm apucăturile din republica Argentină și Spania, sau dacă la gurile Dunării avem să fim un popor în a cărui inimă, sub toate formele manifestațiunii exterioare, domină sentimentul datoriei și sentimentul patriotismului *{Aplauze).*

Eu cred, d-lor, că acest sentiment al datoriei și al patriotismului va exista în Cameră; eu cred că acest sentiment există și va exista în armată, și când d. Fleva vorbea de indignațiunea armatei, d-sa cădea în aceeași greșeală de optică în care cade de câte ori crede că d-sa reprezintă poporul, și confundă armata cu acei 100 de ofițeri demisionați *(Aplauze).*

Ei bine, nici d-ta nu reprezinți poporul, nici cei 100 tineri ofițeri nu reprezintă armata.

Mă întreba d. Fleva: Bine, în contra poporului te aperi cu armata, dar în contra armatei cu ce ai să te aperi? Am să fiu apărat, d-le Fleva, de acel sentiment de datorii și de patriotism care există în armată și pe care acțiunea d-voastre nu are să-1 dezrădăcineze.

Ne vorbea d. Fleva de disciplină și făcea să atârne disciplina de dreptate sau nedreptate. Dar cine are să judece dreptatea sau nedreptatea?

Dă d. Fleva voie fiecărui căpitan de 30 ani să judece el ce este drept și ce nu este drept, să facă să atârne disciplina de ambiția lui personală, de nemulțumirile lui, ori de necugetatele lui aprecieri asupra cutărui sau cutărui punct de drept. Aceasta e lecțiunea care vrea să ne-o dea d-lui, și din care are pretențiunea să tragem un învățământ oarecare? Nu. Aceasta nu e o lecțiune decât pentru acei cari au simțământul ei, nu pe calea legalității, că nu pe calea convingerii poate să ajungă la ceva, dar cari au simțământul că numai distrugând tot, numai introducând anarhia în tot, pot, la rândul lor, să ia un loc pe care l-au ambiționat totdauna, dar pe care talentul lor nu i-a ajutat să-1 obțină, și au rămas și ei etern nemulțumiți de tot ce se întâmplă, pentru că instinctiv nu găseau în conștiința lor nici un motiv de a fi mulțumiți de propria lor fire.

De aceea, d-lor, o repet, ceea ce s-a întâmplat în armată,

în arma cavaleriei, e un *ce* grav, care va trebui să vă dea de gândit, și repet cuvântul, e moment istoric acela în care ne aflăm.

Dacă poate să fi existat o interpretare bună sau rea a unei legi, aceasta se poate întâmpla în justiție, aceasta se poate întâmpla în administrație, aceasta se poate întâmpla și în armată. Ei, care e calea, și aci nu vă dau părerea mea, vă dau părerea legiuitorilor din toate țările; care e calea? E calea grevei, de a ajunge la îndreptare? D. ministru de

rezbel, e el răspunzător față de ofițerii de cavalerie, ori e răspunzător față cu doi factori, singurii factori hotărâtori în cazul acesta, răspunzător față cu Camera, răspunzător față cu Șeful lui direct, șeful armatei, Majestatea Sa Regele.

Alți factori, dinaintea cărora ministrul de rezbel ar putea să fie tras la răspundere eu nu cunosc, afară decât un al treilea factor invizibil, iresponsabil, și fiindcă e iresponsabil poate să facă tot ce-i trece prin minte și dacă uzează de puterea lui de bine, are puterea, dacă nu, nu. E presa.

Alți factori nu cunosc.

Dar să-mi ziceți mie, și ați avut, nu vreau să zic cutezanța, dar ați avut tristul curaj, d-le Fleva, să susțineți de la această tribună că justa ori injusta aplicare a legii nu are să o judece nici presa, nici Parlamentul, nici Șeful suprem al armatei, dar au să o judece câțiva d-ni locotenenți și câțiva d-ni căpitani! Acesta e sistemul de guvernământ pe care voiți să-1 introduceți d-voastre în ziua în care visurile d-voastre se vor realiza și veți veni la guvern?

Dar oare crezi, d-le Fleva, cu toată buna opinie care o ai d-ta, că ești singurul Fleva din țară? Crezi că d-ta, venind la guvern, nu se va găsi un alt Fleva care în loc să ia arma de cavalerie, va lua câțiva ofițeri de infanterie și artilerie, și va veni și la tribună cum vii d-ta azi, ridicându-și ochii în tavan să-ți zică că guvernul e un putrigai, și că neputând să-1 dărâme, el te roagă să te retragi de bună voie? Veți găsi un al doilea Fleva, d-le Fleva. Nu sunteți unic, căci soiul acest de oameni politici, nici nu este tocmai rar, pentru că în realitate nu trebuiesc decât două lucruri: putere de plămâni și lipsă absolută de scrupule...

D. N. Fleva: Lipsă de scrupule? Dar mi-ați propus de

două ori să mă fac ministru.

D. I. Lecca: D-le Carp, vă rog să nu mai faceți spirit. Noi suntem dureros impresionați...

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: înțeleg pe d. Lecca; vrea să mă lipsească de arma cea mai puternică pe care o am...

D. I. Lecca: Faceți spirit, dar nu aci în Cameră.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Adică de spirit. Dacă m-a făcut Dumnezeu om de spirit, nu de hatârul d-sale am să mă transform în un pedant nătâng.

Și ziceam: acesta este viitorul pe care-l pregătiți d-voastră acestei țări?

D-lor, am adânca convingere, și repet cuvintele d-lui ministru de rezbel, am adânca convingere că în armată însăși acțiunea acestor d-ni ofițeri, cari au găsit un apărător călduros în d. Fleva, este condamnată și reprobată în modul cel mai puternic.

Și pentru că noi nu voim nici pentru noi, nici contra noastră manifestation!, am făcut totul ca s-o împiedicăm, și bine am făcut.

De aceea, d-lor, sper că lucrurile vor face acea dezvăluire pe care orice bun cetățean trebuie s-o spere. Acțiunea necugetată a acestor d-ni va găsi în reprobațiunea generală, fie a civililor, fie a militarilor, acea pedeapsă morală. Cât pentru pedeapsa cealaltă, militară, este afacerea șefilor lor, despre cari sunt convins că vor ști să-și facă datoria, încât să treacă de-acum înainte oricui pofta de a introduce la noi deprinderile din republicile [Sud-]americane.

Acesta este un lucru care se reprobează în toate părțile lumii. Luați legile altor țări și veți vedea că astăzi în Francia republicană, unde nu este nici rege, nici dorobanț, nici guvern personal, și unde, după d. Fleva, națiunea guvernă, sunt și în codul civil și în codul militar articole cari tratează de forfetură și condamnă la pierderea drepturilor civile și militare pe toți cari dau demisiuni nu numai colective, dar chiar concertate.

Nu am zis aceasta ca să vă zic s-o faceți sau să nu o faceți, dar nici o țară organizată nu poate să trăiască dacă nu este apărată în contra acestor apucături ale unor oameni fără știință și fără conștiință, cari cred că înaintea apucăturilor lor meschine trebuie să se închine întreaga țară.

Nu, d-lor, țara nu se va închina dinaintea lor, din contra, ea le va da o așa lecțiune încât vor înțelege și cei mai ușurei că sunt lucruri sacre de cari de zdrobești când te atingi.

Mai vorbesc: I. G. Lecca, Take Ionescu, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, F. Corlătescu, Lascăr Catargiu, președintele Consiliului, C.C. Arion și alții, se depun moțiuni; răspunde M. Ghermani, ministrul de Finanțe, mai intervine și Anastase Stolojan...

Discuția continuă și a doua zi cu Emil M. Porumbaru, colonelul G. Rosnovanu, apoi iarăși -

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: D-lor, n-am luat cuvântul ca să reîncep o discuțiune care e deja închisă de ieri; căci moțiunea care se supune votului d-voastre e numai rezultanta discuțiunii care a avut loc ieri asupra cestiunii. Voiesc numai a spune câteva cuvinte; n-am nevoie

să mă întind asupra paralelei care a facut-o d. Porumbaru între colonelii de la 1888 și căpitanii de al 1894. în puține cuvinte, d. Rosnovanu a arătat imensa deosebire. La 1888 nu era nimic personal; nu se plângeau că n-au fost înaintați, nu se plângeau că a fost o lege călcată de cineva; nu se plângeau nici contra unui sistem, nici contra unei interpretări, ci contra unei persoane care îi dezonora *{Aplauze).*

Și când zic acest lucru, credeți-mă n-am obiceiul de a spune cuvinte cari nu le pot proba; când întrebuințez cuvântul de *dezonoare,* acest cuvânt a fost întrebuințat înainte de mine de chiar raportorul partidului național-liberal, d. lancu Sturdza, care de la tribuna aceasta a calificat faptul și, spre onoarea partidului d-voastre, onoare de care azi nu țineți destul de bine cont, după mine. Contra unui om care dezonora uniforma, contra unei *brebis galeuse* au demonstrat atunci colonelii, lucru care, cum zicea foarte bine d. Rosnovanu, e de căderea corpului ofițeresc în toate armatele, și nu numai pentru fapte atât de grave ca acela, dar chiar pentru fapte cari nu cad sub codul penal. în asemenea cazuri, totdauna corpul ofițeresc s-a făcut judecător al onoarei, și judeca dacă mai poate figura între dânșii. Ziceți d-voastre că e un fapt de indisciplină; dar contra cărui act al șefului, contra cărei legi au reclamat?

Dânșii au zis: nu voim în armata română să se fure; cutare a furat, el nu mai poate fi în armata română *(aplauze),* și aceasta d-voastre o alăturați cu demisunea concertată a acelor cari nu se plâng că cineva a lipsit la onoare, dar se plâng că, într-un viitor mai puțin ori mai mult depărtat, ar fi jenați în înaintare.

Aceasta o puneți pe aceeași linie și vorbiți de disciplină, și vorbiți de armată? Dați-mi voie, d-le Porumbaru, să vă zic: am convingerea că eu am dreptate; dar este un lucru sigur asupra acestei cestiuni că guvernul are vederi diametral opuse de ale d-voastre, și eu am în favoarea mea încă ceva: în favoarea mea este interpretarea tuturor armatelor și a tuturor legiuirilor altor țări, și când îmi veți arăta că [în] o țară oarecare a fost pus pe aceeași linie actul ofițerilor de la 1894 cu colonelii de la 1888, atunci mă voi închina înaintea

verdictului d-voastră, dar sunt convins adânc că o asemenea țară nu se va găsi. Puteți alege pe oricine din armata străină să vină și să judece între mine și d-voastră, și dacă vă va da dreptate, atunci puteți fi siguri că eu cel dintâi voi conveni cum că m-ați dat rămas; însă atunci voi căuta să-mi aleg altă activitate decât activitatea politică, și din retragerea mea voi aștepta să văd unde ajungeți cu aplicarea principiilor pe cari le susțineți astăzi.

D. Em.M. Porumbaru: Eu n-am legitimat faptul.

D. C.C. Arion: N-ați făcut decât aceasta; tot timpul l-ați legitimat.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Cum înțelegeți d-voastre viitorul acestei țări?

Iată organul d-voastre acreditat ce zice în numărul de astăzi:

„Dealtfel, chiar dacă guvernul actual ar primi aceste demisiuni și ar dezorganiza astfel cavaleria, guvernul nu poate decât să cadă, și oricare

guvern ar veni în locul lui nu poate face altfel decât a-i reprimi pe ofițeri în armată, printr-o lege specială, și a le considera vechimea“ *(Aplauze').*

Că guvernul are să cadă odată, cine se îndoiește de aceasta? într-un regim parlamentar este bine ca partidele să se succeadă. Foarte bine, însă nu cu prilejul acesta; va veni un alt prilej care ne va obliga să părăsim - eu nu zic ca alții, această bancă de durere - această bancă de glorie, pe care veți veni d-voastre; dar vă afirm un lucru: că nu va fi guvern în tara aceasta, nici al d-voastre, chiar dacă ati veni mâine la putere, care să îndeplinească această făgăduială pe care o dați d-voastră, făgăduială după mine criminală! *(Aplauze prelungite).*

Deși știți imposibilitatea de a îndeplini această făgăduială, d-voastre totuși o faceți ca să împiedicați pe insubordonați a se supune șefilor lor *(Aplauze).*

D-lor, ne întreabă d. Porumbaru: ce are de gând guvernul să facă? Răspund la aceasta: guvernul are de gând să uzeze de drepturile ce-i acordă legea în materie de disciplină, el are să judece faptele, el are să judece gradele de culpabilitate și să aplice pedepsele așa cum trebuie.

Pot fi unii cari au fost ademeniți, dar sunt și unii cari au fost instigatori; sunt și alții cari poate au...

D. N. Voinov: Mă tem să nu fie mai sus decât ofițerii instigatori.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Oricine va fi instigator va fi pedepsit, d-le Voinov.

D. I.G. Lecca: Instigator este politica d-voastră în armată.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Ancheta care se va face nu se va face după zvonurile de pe ulițe, ci după fapte pozitive, și aveți încrederea că le vom cerceta, și că suntem hotărâți să le judecăm fără părtinire. Sunt alții mai răi decât instigatorii, nu vreau să zic ce sunt, dar dacă, cu ocaziunea aceasta, armata poate scăpa de dânșii, este o fericire, și este partea cea bună a tristei întâmplări ce ne preocupă de ieri până astăzi. Atât am avut de zis, d-lor deputați. în general, cestiunea de încredere nu se argumentează, nu se probează. Aveți încredere că guvernul își va face pe deplin datoria și față de d-voastre, și, prin urmare, față cu această Cameră, votați fără multă discuțiune

această moțiune. Nu aveți încredere? Aruncați-vă în brațele d-lui Porumbaru și veți vedea unde vă va duce *(Aplauze prelungite).*

A mai vorbit iarăși I.G. Lecca, iar C.C. Arion a încheiat discuția cu un apel împotriva „spiritului de partid în această cestiune": „pentru ca să judecăm cu toții cestiunea cu inima și patriotismul de români și să zicem: voim să avem o oștire română, iar nu gărzi pretoriene[1]' *(Aplauze).*

[D.A.D. nr. 38 din 12 februarie și nr. 39 din 13 februarie 1894]

CHESTIUNEA DREPTURILOR CONSTITUȚIONALE: LIBERA CIRCULAȚIE, ÎNTRUNIRI, MANIFESTAȚII DE STRADĂ...

Ședința Camerei din 4 martie 1894

Președintele, generalul George Manu, anunță începerea ședinței: „La ordinea zilei avem discuțiunea pe articole a Convențiunii cu Austro-Ungaria[11]..., luată în considerare cu 83 bile albe și 20 bile negre. Apoi, lucrările sunt conduse de vicepreședintele camerei, D. Sturdza-Scheianu. N. Fleva face o *interpelare* „relativă la scenele sângeroase și actele nejustificate ce autoritatea publică a exercitat asupra cetățenilor în ziua de 27 februarie și, în special, asupra violării ce s-a făcut dreptului ce au cetățenii de a se întruni pacinic, de a manifesta pacinic...[11] este inovcat și un discurs al lui P.P. Carp din 1888, care relata „o manifestațiune de stradă la Berlin[1]'... dar se pare că acum, fiind la guvernare, ar avea o altă opinie.

D. P.P. Carp, ministrul Domeniilor: Domnilor deputați, până acum am învățat a cunoaște în d. Fleva pe tribunul înfocat, pe tribunul care cu o nobilă indignare aruncă fulgerele sale în dreapta și în stânga. Astăzi îl cunoaștem sub o nouă fază, sub o nouă incarnațiune, aceea a unei moderațiuni relative. La finele interpelării sale a fost chiar diplomat; căci, precum diplomații la începutul unui rezbel caută să pună vina provocării pe adversar, așa și d-sa, la finele cuvântării sale, ne-a anunțat mai dinainte mijloacele ce are să întrebuințeze ca să ne dovedească provocatori.

Vom vedea cum se desfășoară faptele și cine este sau nu provocator. Așteptând viitorul, suntem obligați să vorbim de prezent. D. Fleva ne face promisiuni, dar dacă în fața atitudinii d-sale, dacă din tot trecutul d-sale, noi am fi în drept de a ne îndoi de aceste promisiuni, nu am fi niște naivi, dacă pe simpla promisiune a d-lui Fleva de la tribună, am

lăsa să se întâmple pe ulițele Bucureștiului tot ce ar trăsni în capul oricărui cetățean indignat, care în momentul acela, după d. Fleva, ar reprezenta națiunea?

D-lor, nu am manifestat niciodată și, în această privință, sunt opozitul absolut al d-lui Fleva. Eu niciodată, d-sa totdauna *(Aplauze).*

Și ați văzut de câte ori m-a amenințat de la această tribună, cu lecțiunea care poporul are să o dea tocmai mie. Nu știu de ce aș merita eu lecțiunea din partea poporului d-sale mai mult decât d-sa[9]

Căci, până acum, la izbândă nu l-a dus d. Fleva, și vă pot promite fără teamă de a fi dezmințit, că și de astă dată nu are să-1 ducă; dar izbânda d-lui Fleva este unul din acele spirite, care, după vorbele lui Goethe: *Der stets das Bose will und stets das Gute schafft.* Cei cari vor totdauna răul, - vorbea de Mefistofeles, - și fac totdauna binele. Din toate manifestațiunile d-lui Fleva, are să tragă această țară un învățământ, și la sfârșitul cuvântării mele vom vedea care este învățământul ce putem trage noi din acțiunea d-sale?

Ziceam, d-lor, că n-am încredere în promisiunea d-lui Fleva, de altmintrelea eu n-am nimic de retras din cuvintele cari le-am rostit la 1888. Le puteam rosti atunci, fiindcă n-aveam nici un soi de complicitate cu manifestațiunile acelea.

Dar, d-lor, acele manifestațiuni erau pacinice, nu era nici o provo- cațiune din partea lor. Dar așa a fost astăzi? D-lor, am încercat acest sistem; când în primăvara trecută a fost manifestațiunea, iar a națiunii d-lui Fleva, aci la Cameră și, de suntem și noi, pot zice, Cameră și Senat tot atâta suveran ca Majestatea Sa, suntem o parte din suveranitatea națională *{Aplauze).* Cam cu ce respect a venit poporul acela înaintea suveranității naționale? Ați văzut, l-a împiedicat cineva? I-a zis cineva ceva? Ferestrele toate erau deschise; mă uitam la popor, poporul zicea: nu voim maximul etc. Ei, ce a făcut poporul d-voastră[9]

A aruncat cu pietre, a rănit lumea, a ucis caii, neprovocați de nimeni, dar absolut de nimeni *{Aplauze prelungite).* Și față cu un asemenea trecut al poporului d-voastră, voiți ca noi să fim așa de naivi încât, dacă d-lui Fleva i-a convenit astăzi, - pentru motive care nu voi să le cunosc, - să fie mai moderat decât în zilele trecute *{Aplauze),* și noi ca niște naivi voiți să-1 credem?

Dar de ce să ne uităm la ceea ce s-a întâmplat acum un an, să ne uităm la ceea ce s-a întâmplat zilele trecute. V-au împiedicat cineva să mergeți la [sala] Dacia? Nu! V-au împiedicat cineva, - deși Constituțiunea oprește, - să stați sub cerul liber înaintea Daciei? Nu! Care a fost rezultatul? Rezultatul a fost că ați bătut și ați spart capul lui Ioan Berești eanu (?)! Ați bătut și ați spart capul lui lordănescu, sub-comisar la secția 30, care trecea pe acolo, și încă în trăsură. Ați bătut și ați spart capul lui Andronescu Mihail,

comisar comunal. Ați bătut și ați spart capul lui Zaharia Andronescu, administratorul jurnalului *Țara.* Ați spart capul lui Costache Dumitrescu negustor pacinic care trecea pe acolo.

Apoi, d-lor, față cu asemenea lucruri neprovocate de nimeni, unde nimeni nu vă supăra; față cu aceste fapte de a sparge capetele la cinci indivizi, pentru ce?... Treaba d-voastre să spuneți pentru ce; dar treaba

noastră este să spunem: oare aceasta este o manifestațiune pacinică? Oare așa încep manifestațiunile pacinice? Și dacă încep așa, când nu era absolut nimeni care să vă oprească, apoi când ar veni cineva ca să vă oprească, atunci poate că veți depăși limita unui cap spart și veți recurge și la mijloace mai violente, după cum deja le-ați anunțat:

„Vă declarăm ca să știți că nu ne vor opri nici baionetele soldaților, nici șarjele jandarmilor, nici gloanțele manlichelilor voștri. Vom fi în fruntea poporului, și dacă ușile palatului nu se vor deschide, le vom sfărâmă! Vom dărâma zidurile palatului regal, pentru ca glasul poporului și țipătul durerilor sale să pătundă, în fine, la cei în drept".

„Cuvintele d-lui Fleva au fost exactul reflex al cugetării întregii Capitale, întregii țări. Să se știe".

Voci: Așa a zis d. Fleva aci în Cameră *(Zgomot, protestări).*

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Și se sfârșește cum se sfârșea limbajul oficial din timpurile feudale. *„Precum ca să se știe".*

Vasăzică, d-lor, față cu asemenea declarațiuni, voiți d-voastre să avem încredere în prefăcutele d-voastre cuvinte? Voiți d-voastre, ca niște copii fără experiență, să ne lăsăm să fim ademeniți de cea dintâi vorbă, nu blândă, nu dulce, dar neviolentă a d-lui Fleva? Vă înșelați. Eu cred că nu aveți a face cu copii; cred că aveți a face cu bărbați *(Aplauze).*

Și nu am dreptul să vă dau sfaturi; dar dacă-mi este permis să vă dau un aviz, vă rog și ca ministru și ca cetățean și prietenește, nu puneți bărbăția noastră la încercare *(Aplauze).*

D-lor, este evident că sunt nemulțumiri în țară; este evident că o parte din țară este nemulțumită; acela este jocul

firesc constituțional.

D. N.T. Popp: Cer cuvântul.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Acela este jocul firesc al Constituțiunii; așa a voit Constituțiunea, ca rând pe rând să se succeadă partidele la putere; ca rând pe rând să guste unii din dulcețurile, - ca să zic așa, - ale puterii, și alții din amărăciunile opoziținii.

Ei bine, prin învârtirea roții soartei, sunteți în perioada aceea unde gustați amărăciunile opoziținii *(Aplauze).* Un singur moment nu-mi va putea trece prin gând ca d-voastre să fiți mulțumiți.

Cum credeți d-voastre, că eu pot admite că d. Fleva, că iubitul meu cumnat d. Sturdza, să recunoască legitimitatea șederii noastre la putere? *(Aplauze).*

La acestea desigur nu mă aștept.

Când și d-voastră veți veni la putere, vă asigur că și noi vom fi nemulțumiți, vă promitem de acum *(Aplauze).*

Dar succesiunea aceasta la putere a partidelor, oare cei cari au căutat să dea o organizație politică unei țări, au lăsat-o la voia întâmplării? Oare au zis ei ca să lăsăm să meargă lucrurile cum vor putea, să se succeadă partidele după voia întâmplărilor, după cutare sau cutare eveniment interior sau exterior? Evident că nu. S-au stabilit forme legale. între acele forme legale eu nu găsesc forma aceea care o întrebuințați d-voastre, formă în contra căreia totdauna am fost. Eu știu forma majorității și a minorității; eu știu forma încrederii regale.

Cum un guvern nu poate guverna fără încrederea țării și a majorităților, tot așa nu poate guverna fără încrederea regală. în afară de acestea, mai poate ca să guverneze prin oboseală, cum se întâmplă astăzi în Anglia cu partidul liberal, care, deși se menține, dar va ceda locul adversarilor. Alte căi nu cunosc. Nu doară că nu aș fi văzut exemple în istorie, că forma d-voaste a izbutit; - dar dacă exemplele acelea sunt nenorocite aiurea, apoi la noi sunt adevărat dezastru *(Aplauze).*

Dacă este suficient ca plătind noi câte 5 lei de cap de lăcătuș, sau de alt cetățean; dacă este suficient să facem educatiunea tineretului, populațiunii punând-o în contact cu o cantitate oarecare de rachiu; dacă este suficient aceasta ca să provocăm o manifestațiune zgomotoasă de 3-4 sute, sau de 5-6 mii, - iacă toată cifra care o cereți, - și să ziceți pe urmă că populațiunea capitalei este în contra guvernului și cade guvernul; atunci ia închipuiți-vă d-voastre: că într-un moment dat ne-am găsi în ajunul unui rezbel. Astăzi suntem în pace cu toate puterile; nimeni nu are interes să ne tulbure în luptele noastre interne, nimeni nu are interes să proteagă pe cutare sau cutare partid. Dar în ajunul unui rezbel, vă închipuiți că cu această sistemă va fi greu de a aduna 7-14 mii de popor indignat?

D-voastre, dacă ați avea mijloace, ați aduna 14 mii, căci sunt 14 mii de derbedei în București. Și pot să fie țări cari dispun de mai multe mijloace. Admiteți d-voastre că cu teoria d-voastre să se zică atunci că poporul nu vrea cutare sau cutare guvern? Este adevărat că majoritatea este cu dânsul și în Cameră și în Senat, că are încrederea Regelui; dar noi, poporul Capitalei, noi, deși ei nu ne recunosc nici o

prescripțiune constituțională, noi, adevărații suverani ai acestei țări, luăm în mână destinele acestei țări prin oamenii noștri? Vă puteți închipui rezultatele unei asemenea perspective? Vă închipuiți d-voastre, că fiind la guvern un adversar al d-voastre să vă răstoarne în asemenea mod? Și de aceea vă zic: nu vă jucați cu focul. Să nu vă gândiți că acțiunea d-voastre de azi poate să vă profite în prezent; dar să nu gândiți mai ales că ea poate să vă profite în viitor.

Din ceea ce s-a întâmplat zilele acestea în București, din ceea ce s-a întâmplat anul trecut în aprilie, trebuie să căpătăm un învățământ, ca de acum înainte să luăm măsuri ca asemenea rătăciri să nu devină obicei; căci obiceiul acesta are să fie un *ce* fatal nu numai pentru dreptate, dar un *ce* fatal și pentru dreapta și pentru stânga *{Aplauze).* Și în această privință, d-lor, ar trebui să ne declarăm solidari, majoritate și minoritate. D-voastre cari ați fost majoritatea partidului liberal, cari ați cerut atunci, când erați la guvern, vă aduceți aminte, că majoritatea trebuie să fie respectată, d-voastre cari aveți speranțe să deveniți mâine-poimâine o majoritate, d-voastre aveți același interes ca și noi; să nu puneți dasupra voinței majorității, dasupra Parlamentului, dasupra încrederii regale, să nu puneți poftele unor ambițioși izolați, cari cred, pentru că adună în partea lor trei-patru sute, fie două-trei mii de oameni, că au dreptul să pună mâna pe putere. De aceea rău a făcut d. Fleva că a făcut apel la mine, căci dacă ar fi stat aci când eu am răspuns, ar fi auzit, în rândul lui, că acuzațiunea de inconsecință este nedreaptă; căci ceea ce vă zic azi, am zis-o și atunci, și ceea ce am zis atunci, nu numai că am zis-o, dar am și făcut-o. Eu niciodată nu am voit să particip la încercări de aceste. Dar acum ni se cere un răspuns pozitiv. D-voastre voiți să manifestați în limitele Constituției. Știți cari sunt ele. Veți fi lăsați să manifestați în toată libertatea. Dar trecutul d-voastre nu ne inspiră mare încredere, și avem să împiedicăm orice demonstrațiune ilegală? *{Aplauze).* Ce voiți, în fine? Voiți să știe Majestatea Sa că sunteți nemulțumiți cu acest guvern? O știe *{Aplauze).* Ce mai vreți? Să știe Majestatea Sa că d-voastre sunteți doritori cu o oră mai înainte de a pune mâna pe putere? O știe Majestatea Sa *{Aplauze).*

Alt ce vreți să știe Majestatea Sa? Că aveți să faceți fericirea țării? Aceasta nu o știe Majestatea Sa *{Aplauze prelungite).*

Nu o știe Majestatea Sa, și nu o știe pentru că nu este atâta vreme de atunci de când Majestatea Sa a fost obligată să se despartă de partidul național liberal, pentru că nu mai avea într-însul forța necesară pentru a face binele acestei țări. De atunci și până astăzi ce ați făcut d-voastre ca să probați că nu aveți să cădeți în erorile trecute? Absolut nimic.

Fost-a măcar o spovedanie generală atunci când d. Fleva, tribunul imaculat, a reintrat în sânul partidului național liberal atât de huiduit de dânsul? Este veri-o declarațiune din partea d-lor Stătescu, Stolojan, Ferichide, Sturdza, cum că d. Fleva nu mai este butoi fără fund? Nu mai este Cleonele nerușinat? *{Aplauze prelungite).*

Ați făcut bine; da, o recunosc și eu, dar ați făcut, credeți-mă, și răul, și mai mult rău; și dacă d-voastre de atunci și până astăzi n-ați găsit

nici în conștiința d-voastre, și dacă nu în conștiința, cel puțin în inteligența d-voastre, forța de cugetare ce să vă dați seama cât ați păcătuit în trecut și să recunoașteți măcar aceasta și să ziceți cum zice fiecare: „lartă-mă, Doamne, pe mine păcătosul, că n-oi mai face“. Dacă nici măcar atâta forță de conștiință, nici de intelectualitate n-ați avut, ei, pe ce vreți să se bazeze, fie majoritatea, fie Regele, ca să zică că binele care-l promiteți, - și-l promiteți cu o dărnicie nemaipomenită, - că binele acela are să fie o realitate?

De aceea, d-lor, din acțiunea d-voastre de astăzi eu nu văd nici un rezultat. Nu știu ce vor aduce evenimentele; dar sunt convins de un lucru: că dacă veți reveni la putere, așa cum ați ieșit de la putere în 1888, puteți fi siguri că traiul d-voastre n-are să aibă durată lungă *(Aplauze).*

Veți vedea aceasta, și eu doresc să vină această vreme, și o doresc pentru că sunt așa de convins de acest adevăr, încât vreau ca țara să experimenteze încă o dată acest lucru; vreau să se știe că n-ați păcătuit numai atunci, pentru că poate nu vă dați seama de ceea ce faceți, dar că ați comis aceleași păcate pe urmă, cu toate că ar fi trebuit să vă dați seama de ceea ce ați făcut atunci, și de acolo va veni, desigur, un învățământ, va veni învățământul următor: că nu se guvernează și nu se ajunge la putere cu fraze. Nu este suficient de a fi un întrerupător violent în Cameră; nu este suficient de a face tirade constituționale; nu este suficient de a vorbi de drepturile poporului călcate în picioare, ca să ajungeți la putere. Dar, în orice caz, nu este suficient, chiar ajunși la putere cu aceste mijloace, ca să guvernați.

Când mă uit la acești șase ani de zile din presa liberală, din discursurile liberale, din programele d-voastre, din toată activitatea d-voastre intelectuală și politică, care trebuie să fie mai vie când ești în opoziție, căci ai vreme mai multă decât acei cari guvernează, când mă întreb ce a ieșit, ce s-a cristalizat? Fac apel la toți. Afară de tiradele că guvernul este reacționar; că suntem ciocoi; că numai liberalii pot face fericirea acestei țări, și că noi ducem țara la pieire; și dacă afară de aceste variațiuni, pe o temă învechită, și, permiteți-mi cuvântul, ridiculă, în șase ani de zile nu s-a putut cristaliza în creierii partidului liberal național, cum voiți d-voastre să credem că țara este nemulțumită, cum voiți să

credem că țara aceasta, al cărei bun simț s-a manifestat de atâtea ori în istorie, cum voiți d-voastre că are să vă creadă că ducem țara la pieire, atunci când atâtea fapte bune, pe cari nu voi să le înșir acum, au fost făcute de guvern? Cum voiți d-voastre să vă credem că aveți să faceți mai bune, că aveți să faceți altceva decât ceea ce ați făcut totdauna. îmi aduc aminte că unul din oratorii noștri, nu din cei

mai literari, dar din cei mai cu miez, repauzatul Negură a făcut caracteristica d-voastre, zicând:

„Când sunt în opoziție conspiră contra Coroanei cu poporul, când sunt la guvern conspiră cu Coroana contra poporului". Apărători înfocați ai libertăților când nu sunteți la putere, d-voastre sunteți cei dintâi și aveți să fiți cei dintâi a le călca în picioare.

D-voastre curtezani perfecți, oratori de un devotament, de o umilință de care noi n-am dat exemplu când sunteți la guvern, procedați, în opoziținne, cum ați procedat zilele trecute, cu agresiuni violente și cu amenințări la adresa Coroanei. Sunteți incorigibili și, o repet, capăt această convingere din împrejurarea că, de șase ani de când ați căzut de la guvern, n-ați recunoscut cel puțin o parte din greșeli cari le-ați făcut, ci din contra, n-ați făcut decât a insulta pe adversari; și ca corolar la aceste insulte și acuzațiuni, nu ați făcut decât a vă lăuda, ca și cum ați fi d-voastre acea virgină imaculată din poezia lui Schiller, care vine și aruncă primăvara cornul de abundență asupra întregii lumi.

Legenda aceasta a început a dispare și va dispărea și mai mult atunci când veți veni din nou la putere; și atunci cred că pentru totdauna vor fi probate aceste apucături ale d-voastre. Atunci sper că pentru totdauna nu va mai găsi răsunet în această țară niște fraze goale fără conștiință și fără simțul datoriei *(Aplauze').* Și atunci va începe țara aceasta a înțelege că nu este suficient a te declara amicul poporului, de a vorbi totdauna de libertățile constituționale ca să faci binele unei țări, ci că trebuie ceva mai mult: trebuie simțul datoriei și conștiința practică a trebuințelor unui Stat modern.

Simțul datoriei nu-1 aveți, iar pentru cunoașterea practică a trebuințelor Statului, din toate cuvintele d-voastre

nici unul din noi nu a putut conchide că le-ați câștigat, și nu văd în virtutea cărui drept ați putea admite ca Coroana să vă creadă, că acest guvern face răul țării și d-voastre veți face binele.

De aceea conchid: duceți-vă la întruniri cât vă va plăcea, nimeni nu are să vă oprească; declarați acolo orice veți voi, sunteți liberi. Aceasta este o cestiune de entuziasm și cestiune de cultură politică. Nu avem să o judecăm noi pentru d-voastre.

Dar dacă d-voastre credeți că pe strade aveți să faceți manifes- tațiuni pacinice cum ați făcut în aprilie cu pietre și cum ați făcut ieri cu capete sparte, vă înșelați.

Dar d-voastre, în loc să vă apărați, ați fost acuzatori și ați acuzat; și gazetele d-voastre, de astăzi, vorbesc de măcelul de la București, și ce este măcel la București, în provincie se transformă în potop de

sânge. Vă aduceți aminte că la 4 aprilie am văzut depeșe trimise de deputați la Craiova în cari se zicea că sângele curge șiroaie pe ulițele Bucureștilor *{Râsete, întreruperi din partea d-lui Stolojan###).*

D-le Stolojan, te înșeli dacă crezi că noi admitem teoria aceasta. Sistemul acesta îl știm; Fleva manifestează și face revoluțiuni pe uliță, iar Sturdza se duce la Palat și spune: Nu eu!

Aceasta o știm *(Aplauze prelungite).*

D. I.G. Lecca: Văd că ți se raportează tot ce se vorbește la Palat.

D. președinte: Vă rog nu întrerupeți. Este scrisoarea din *„ Voința Națională“* care dă dezmințiri *(Aplauze).*

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Ei bine, tot măcelul s-a redus la o ureche zgâriată și la o contuziune ușoară a cotului unui manifestant, atât avem la pasivul nostru. Cum vedeți, o mare deosebire între d-voastră și noi. De aceea, d-lor, nu avem încredere în promisiunile d-voastre pacinice, și sunt dator, cred, în înțelegere cu colegii mei, să declar că guvernul este decis a nu tolera violențele d-voastre *(Aplauze prelungite).* Și acum, d-lor, termin cu un proverb francez: *Un homme prevenu en vaut deux (Aplauze prelungite).*

A mai vorbit și Al. Lahovari, ministrul de Externe, care a încheiat rezolut: „Circulatiunea să fie liberă, întrunirea să fie liberă, dar manifestațiuni de stradă, să fie bine știut, că nu vom permite" *(Aplauzeprelungite').*

[D.A.D., nr. 56 din 15 martie 1894]

ÎMPROPRIETĂRIREA CU PĂMÂNT ȘI IDEILE CONSERVATOARE

Ședința Camerei din 8 martie 1894

Președinte: general George Manu. După acordarea unor pensii de stat profesorului de limba elenă Ion Mateescu și familiei fostului inspector de poliție Filipache Protopopescu, mort „în urma gloanțelor primite de la banditul Alexe Ionescu, cu ocazia urmăririi tâlharilor Zdrelea, Mărunțelu și alții[11], d. P.P. Carp, ministrul Domeniilor, depune „pe biroul Camerei Mesajul regal cu proiectul

‡‡‡‡ Deputat de Dolj!

de lege votat de Senat pentru schimbul unor terenuri necesare ministerului domeniilor, pentru rotunjirea locului pe care are să se clădească ministerul domeniilor la primăvară[41]. Apoi, Gr. Păucescu face o lungă *interpelare* asupra legii vânzării bunurilor Statului și a legii silvice, conchizând: „Faceți un mare rău țării: prin violările fățișe ale legii, prin disprețul arătat tuturor păturilor societății; sămănați în țară o mulțime de germeni de nemulțumire foarte primejdioși pentru liniștea și prosperitatea Statului... Este timp, cred eu, să schimbați acest sistem, sau să vă retrageți, pentru că modul cum lucrați a devenit o primejdie pentru liniștea și viitorul țării[11]. în aplauzele ce au urmat, ia cuvântul -

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Domnilor deputați, d. Păucescu îmi aduce aminte de Napoleon, care, întorcându-se din Egipt, a întrebat pe guvernul de atunci: *Qu 'avez vous fait de la France?* Eu v-am lăsat victoria, adăuga el, și am găsit învingerea; eu v-am lăsat o țară prosperă și am găsit o țară săracă; este vremea să se sfârșească.

Așa și d. Păucescu ne zice: 12 am am luptat; m-am dus pe la toți, din casă în casă, și le-am spus: Oameni buni, aceștia nu sunt ciocoi, aceștia nu sunt retrograzi; vă înșelați: aceștia sunt cetățeni, buni patrioți ca și ceilalți; și după această muncă de 12 ani, ați venit d-voastre și, în 3 ani de zile, ați risipit tot, ați distrus tot ce făcusem pentru a restabili reputațiunea partidului conservator; întocmai ca Napoleon, ne zice că este vremea să se sfârșească, că trebuie să ne retragem!

Și sunt convins, d-lor, că dacă d. Păucescu ar avea la dispozi- țiunea sa armata pe care o avea Napoleon, am fi astăzi în ajunul unui 18 Brumariu *{Ilaritate}*

D-sa, însă, nu are această armată, și, prin urmare, cred că cel puțin încă câtăva vreme, acea voință preconceptă de a disprețui orice lege va găsi în Ministerul de pe banca aceasta reprezentanți convinși.

Dar, d-lor, să revenim acum la lucru în sine.

D. Păucescu afirmă că v-a dovedit o mulțime de lucruri; v-a dovedit călcarea legii vânzării bunurilor; v-a dovedit reaua administrație din Dobrogea; v-a dovedit călcarea legii silvice; toate acestea, d-sa pretinde că le-a dovedit, și acum eu sunt dator să dovedesc contrariul.

Eu voi dovedi, d-lor, că nu s-a călcat legea vânzării bunurilor; că Dobrogea se administrează, întru cât este cu putință, bine, și am să vă dovedesc că dacă aș fi aplicat legea silvică așa cum vrea d. Păucescu să o aplic, atunci ar fi o adevărată călcare de lege.

Să procedăm sistematic.

D. Păucescu mă acuză întâi că de ce, după ce am cerut eu să se facă o listă generală a țăranilor cari n-au pământ, ca să ne dăm seama de totalitatea populațiunii ce trebuie să beneficieze de legea vânzărilor și că în urmă, venind la minister, n-am făcut aceasta.

Ei bine, părerea care am avut-o atunci o am și astăzi; dar vina mea este, dacă am intrat în aplicarea legii doi ani după votarea ei?

Evident că nu, și neputând face ceea ce se putea face numai la început, a trebuit să o fac în mod indirect; și veți vedea acum în ce consistă acest mod indirect care mă duce absolut la același rezultat.

D-lor, ce zice legea?

Legea zice să dau pământ înainte de toate celor cari nu au pământ: capilor de familie și muncitorilor de pământ. Acum, d-lor, ca să nu întrerup desfășurarea logică a argumentațiunii, era un punct în legea veche care d. Păucescu pretinde că s-a suprimat și nu este exact. în proiect era zis: că țăranii cari au primit pământ prin legea de la 1864 să nu beneficieze de legea aceasta.

O idee foarte conservatoare nu voiam noi să facem, să se nască în spiritul țăranilor, cum că el are un drept la pământ și că, deși a luat pământ la 1864, deși a fost o dată împroprietărit, el poate, cu toate acestea, fiindcă are drept la pământ, să revină la o a doua împroprietărire. Și când s-a suprimat aceasta în Cameră, nu s-a suprimat ceea ce aplic eu, ci numai ideea generală, căci la obiecțiile mele în discuție mi s-a zis: Se înțelege de la sine că cei cari au pământ de la

1864 nu mai pot beneficia de legea aceasta. Și se înșeală d. Păucescu când zice că eu calc legea, fiindcă nu dau la nici unul din cei împroprietăriți la 1864. Dau. Dacă moștenitorii clăcași de la 1864 nu au mai mult decât un pogon, nu fac nici o deosebire și îi pun în categoria celor cari nu au nimic; dar când vine un țăran care are perspectiva să moștenească 2, 3, 4, 5 fălci, cum voiți ca eu, după ce el o să aibă în baza legii din 1864, 4, 5 fălci, să-i mai dau și după legea aceasta, în dauna unui țăran care

n-are nimic? Și, prin urmare, am zis. Se va face calcul, dacă pe cale de moștenire nu are să aibă mai mult decât un pogon, el intră în rândul celor cari nu au; dacă, însă, pe cale de moștenire, sau efectuată sau în perspectivă, ei au să poseadă mai mult decât pogonul prevăzut de lege, atunci ei nu trebuie să vină să ia locul acelora cari n-au nimic.

M-a întrebat d. Păucescu: de ce nu s-a făcut lista pogoanelor?

Ei, aceasta e făcută. Dacă interesează pe d. Păucescu pot să-i spun că avem aproape loturi pentru 160.000, până la 165.000 țărani.

Acesta e domeniul de care dispune Statul și care are să ajungă la împroprietărire; prin urmare, a doua cerință a mea de atunci s-a realizat.

D. Păucescu zice: de ce nu am împroprietărit preoții și învățătorii. Cestiunea aceasta a fost discutată în Cameră. S-a făcut interpelare; am dat motivele mele pentru ce nu, și Camera a aprobat; prin urmare, nu revin asupra unui lucru unde nu am numai deciziunea mea, și, dacă e ilegalitate, nu am numai vina mea, ci am și majoritatea aceasta ca complice. D-lui se plânge că nu am dat mărginașilor din orașe pământuri atunci când legea zice: muncitorilor de pământ. Nu are dreptate aci. Am dat. Dacă voiți să știți anume cazuri: am dat la Focșani, fac apel la d. Săveanu; am dat la Râmnicu-Sărat, la Giurgiu, numai cu o condițiе care e în lege:

Dau pământ; dar trebuie să te muți pe locul acela. Nu au vrut să se mute, nu le-am dat. Prin urmare, era inexactă afirmațiunea d-lui Păucescu că mărginașii nu au pământ.

D. Gr. Păucescu: Ați modificat instrucțiunile

primitive?

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Instrucțiunile mele sunt că: mărginașilor din orașe, puteți să vedeți în *Monitor,* se vor da pământuri, cu condițiune să se mute pe acele terenuri date.

Vă aduc și textul de regulament; vă arăt și localitatea. D-voastre puteți constata, prin deputății de acolo, dacă el s-a aplicat.

Prin urmare, să nu discutăm aceasta, căci afirmațiunea era inexactă.

Nu știu dacă e rău sau e bine, dar am fost conform, cred eu, cu legea.

D-sa ne vorbește de modul cum ar fi voit să schimbe d-sa legea. Aceasta nu mă privește pe mine. Fiecare cu ideile lui, cu capul lui. Dacă d. Păucescu va avea putința să modifice legea, o va modifica cum crede.

Dar dacă zice că produc nemulțumiri și că starea populațiunii țărănești este într-o agitațiune periculoasă, provocată de noua aplicare a legii, aș dori să-1 întreb: unde a văzut agitațiunea aceasta? Are cunoștință că până acum a fost veri-o agitațiune, nu periculoasă, dar neliniștitoare? Nici una. Că țăranii reclamă lucruri pe cari nu trebuie să le reclame? Aceasta, da. Că amenință câteodată comisiunea? Aceasta,

da. Dar comisiunea le arată legea. Cazuri de acestea a avut d. Ciolac, care era membru într-o comisiune de la care țăranii cereau să se împartă un lot asupra mai multora, lucru pe care legea nu-1 permite, căci, în fine, care a fost țelul legii? De a satisface apetiturile momentane la populațiunea țărănească? Evident că nu.

Dacă ai da la fiecare țăran un pogon sau două, după 3-4 ani, se ajunge la o fracționare așa de mare, că toate binefacerile legii dispar. Prin urmare, nu pentru satisfacerea apetiturilor țăranilor de la munte sau de la Lipovăț, a fost făcută legea; nu acesta a fost țelul legii.

Scopul legii a fost să stabilească în țara aceasta un fel de egalitate de populațiune. Să am țărani numeroși la munte, cari, după aplicarea legii, nu au pământuri; că vor veni să populeze restul țării, și așa să stabilim o egalitate de populațiune, ceea ce nu s-ar face dacă, după ideile d-lui Păucescu, aș da pământ la toți, cu drept sau fără drept.

Prin urmare, excluderile le cred foarte legale. Nu am călcat nici o lege; din contra, cred că eram și în textul și în spiritul legii.

Să venim la aplicare. Ea întâmpină greutăți inerente stării noastre de cultură.

Dacă ați ști d-voastre ce am a lupta nu numai cu primarii, dar chiar cu agenții administrativi și nu numai cu agenții administrativi cari nu sunt sub dependința mea, dar chiar cu proprii mei ingineri, dar chiar cu proprietarii cari sunt în comisiune, cum am a lupta ca să împiedic eu călcarea legii și vânzările nedrepte; poate că ați ierta dacă pe ici pe colea, fără voia mea, și cu toate silințele mele, s-ar produce câte o ilegalitate. Prin urmare, recunosc că pe alocuri, din cauza agenților administrativi, din cauza primarilor, cari, când e vorba de vânzare de loturi mari și mici, caută să dea mai întâi pământ la rudele lor, fără distincțiune dacă au sau nu drept să cumpere. Administrația? N-am să mă plâng decât de un lucru inerent naturii lucrurilor, însărcinarea care se pune administrațiunii este o însărcinare peste celelalte însărcinări administrative, și administrația o consideră ca o îndatorire lăturalnică și nu-i dă acea atențiune care o dă la un ordin venit de la ministrul de interne. Dar acest inconvenient ar fi puțin lucru, de câte ori m-am adresat la

ministrul de interne, administrațiunea mi-a dat concursul. Dar inginerii mei? Pe unii i-am dat în judecată, pe alții i-am destituit; și puteți întreba pe colegul meu de la justiție, de numeroasele adrese ce am făcut. Dar d. Păucescu, care aduce înaintea Adunării un proces în care a pledat d-sa, și-mi zice că am călcat legea. Să vedem cum am călcat-o? Legea zice că trebuie să se facă publicațiuni

ca să știe toți cei cari reclamă pământ că trebuie să-și formuleze cererea înaintea comisiumi. în cazul procesului pledat de d. Păucescu, inginerul cu primarul, nefiind de față delegatul proprietarilor numit de minister, s-au închis în odaie și au dresat ei o listă de cumpărători. Au pus într-însa actori de la Buzău, isprăvnicei de pe moșia d-lui Marghiloman, arendași cari plăteau arenzi de 3-4 mii de lei; au pus prăvăliași, și din țărani au pus numai rude cu primarul. Și fiindcă nu se făcuse publicațiune, nu se știa la minister absolut nimic, căci nu făcuse nimeni absolut nici o reclamație. Se așteaptă o lună, nu vine reclamație; se confirmă vânzarea; se trimit la fața locului ingineri ca să pună în posesiune pe oameni, și tocmai atunci vin țăranii la minister și zic: ce este asta, d-le ministru? Nu s-a făcut nici o publicație; nu ne-a convocat nimeni; s-a închis inginerul și primarul în odaie și a dat pământ la actori și la alții, și pe noi ne-au lăsat afară. Punerea în posesiune a fost la mijlocul lunii lui septembrie; reclamațiunea țăranilor am primit-o la 18 octombrie, și la 24 octombrie trimit pe inspector și pe d. Filitis, și ne dovedește că inginerul care era însărcinat cu această lucrare s-au închis în odaie, că nu au chemat pe țărani să participe, și că au înscris ei la liste pe cine au voit.

Ce era să fac cu o asemenea vânzare ilegală, sub toate punctele de vedere? Căci ei înscrisese nu numai țăranii cari nu aveau dreptul, dar oamenii cari nu erau nici țărani, nici nimic, cum actori și alții.

Am zis: această vânzare este absolut ilegală, și am revenit asupra confirmării; s-au dus, d-lor, la justiție; eu nu puteam să mai revin.

Fac apel la d-voastre să judecați dacă poate să nu revină cineva asupra unei asemenea vânzări. Dacă voiți, vă aduc aci rezultatul anchetei, cu mărturiile tutulor martorilor, voi face-

o?

Acum e rândul justiției; nu voi să judec ceea ce vor zice magistrații; voi merge în Casație, și dacă Casația mă va dărâma, este evident că și actorii și isprăvmceii d-lui Marghiloman, și toți băcanii din orașul Buzău, cari au obținut pământuri, au să rămână proprietari, dar nu puteam să nu revin asupra unei asemenea flagrante călcări de lege.

Dacă mențineam vânzarea, același d. Păucescu ar fi strigat:

D-le ministru de domenii, cum aplici d-ta legea? Legea aceasta a fost făcută pentru actori, pentru isprăvniceii colegului d-tale de la justiție? *{Aplauze).* Apoi legea aceasta a fost făcută pentru băcanii din Buzău, pentru rudele primarului?

Și atunci poate că m-aș fi simțit mai vinovat, față cu asemenea acuzațiuni, decât cum mă simt astăzi *{Aplauze).*

S-au întâmplat alte cazuri: s-au întâmplat că trimit, - ca să vă dați seama de gravitatea lucrului, - că trimit inginerul ca să parceleze locurile. Comisiunea vine și face formalitățile cerute; trimit pe inginer să pună în posesiune, și inginerul în loc să-1 pună conform cu lista comisiunii, într-un caz șterge 20 de inși și înscrie pe alții; și în alt caz, ia țăranii, cari erau deja înscriși cu numele la un lot, îi transmite la un alt lot, și vine și pune pe alții cari nu eraun înscriși.

Toate acestea cum voiți să le știu? Decât în momentul când se face reclamațiunea; este evident că nu le pot ști decât atunci.

în acest caz nu fac alta decât dau la judecată pe inginerul care a făcut asemenea lucru, și iau pe omul care era înscris de comisiune și-l pun la lotul care i l-a dat comisiunea.

D-lor, câte abuzuri se pot întâmpla, toate s-au încercat.

S-a întâmplat cazul următor: deși legea cere două luni de zile pentru declarație, comisiunea nu a lăsat decât două săptămâni, a închis lucrările, dar nu mi-a comunicat rezultatul decât în termenele prescise de lege, încât eram în drept să cred că termenul de două luni fusese respectat.

Fără reclamațiuni, cum voiți d-voastre să știu lucrul acesta[9] Dar chiar dacă aș avea 30 inspectori, cum voiți să știu lucrul acesta decât în momentul când se vine cu reclamațiunea.

Se vorbește de agitație, dar agitația e făcută tocmai de acei cari nu au drept; ei țip, răcnesc, chem în ajutor pe popă, pe învățător, pe proprietar etc.

Evident. Dar acesta este un lucru inerent aplicațiunii unor asemenea legi, de care nu va scăpa nici un ministru de domenii; luptând, însă, vom putea ajunge la aplicarea definitivă a legii, nu zic fără nici un abuz, dar, sunt convins, cu cel mai mic procent de abuz posibil.

La acestea se ridică ilegalitățile mele. Ce a dovedit d. Păucescu nu știu; judecați d-voastre singuri dacă am putut să proced altfel de cum am procedat. Vin acum la Dobrogea.

La Dobrogea, d-lor, mă acuză că eu n-am făcut nimic. Apoi singurul ministru care a făcut ceva pentru viile din Dobrogea sunt eu, dar absolut eu.

O cestiune care era lăsată în părăsire de toți

predecesorii, eu sunt pe cale de a o rezolva. Eu m-am înțeles cu proprietarii de vii și ei au răscumpărat, deja în cea mai mare parte, și sunt pe cale de a mă învoi cu toți proprietarii de vii, cari erau în litigiu cu Statul. Era un litigiu care izvora din nesiguranța raporturilor între guvernul otoman și otășnițarii din Dobrogea.

Acum cu vânzările. Vânzările eu nu le-am făcut în loturi mari.

Mi se zice că am vândut domenii de 14-15.000 hectare. Vă rog să vă adresați la alții. Eu am vândut în Dobrogea, am lista aici, până acum 4.072 loturi pe o întindere totală de 45.326 hectare, exclusiv în loturi de 10-15 hectare; absolut nici un lot mai mare nu am vândut.

Apoi loturile acestea sunt inalienabile, și nici măcar din loturile vândute de mine nu s-ar fi putut constitui prin comasare un domeniu, de acelea de cari vorbea d. Păucescu. Când și cum s-au constituit acele domenii, poate că d. Păucescu sau alții o știu; nu au decât s-o spună. Prin urmare, această acuzațiune nu mă privește pe mine. Că sunt samsari cari vin și oferă loturi, aceasta eu n-o pot împiedica. Sunt samsari și la vânzarea bunurilor.

Am avut, din nenorocire, ingineri cari se duceau pe la țărani; am avut avocați cari se duceau și luau cinci franci de cap. Am văzut chiar oameni cari se intitulau amici ai țăranilor; cari luau bani de la țărani creduli, promițând că are să meargă la minister ca să fie înscriși pe listă. Ce sunt vinovat de aceasta?

Dar vânzările cum se fac? Numai acelor cari cer și celor înscriși de comisiuneaîn capul căreia se află un om foarte cumsecade, deși nu aparține partidului conservator, d. Râmniceanu, care este actualmente director la Eforie. Prin urmare, nu înțeleg cum se fac acolo abuzuri.

Vin acum la legea silvică. D. Păucescu mă acuză că am adus un silvicultor pe care l-am pus, el necompetent, în capul silvicultorilor noștri competenți. Acuzarea de necompetință nu este exactă. D. Piceak este foarte competent, și ca dovadă este cș. d-sa este unul din cei mai buni inspectori silvici ai guvernului austriac. D-sa a fost numai detașat, în urma unui ordin special al împăratului, să funcționeze trei ani pe lângă

ministerul domeniilor. Dacă d-voastre credeți că inspectorii silvici din Austria, unde pădurile sunt bine tratate, sunt puțin competinți, este altceva. Eu cred pe d. Piceak foarte competent, căci l-am văzut la lucru.

Ziceți că l-am pus în capul serviciului silvic. Nici nu mi-a trecut prin cap. Fac apel la toți să spună care este agentul silvic care a primit ordine de la d. Piceak?

Când am chemat eu pe agenți și le-am zis să primească ordine? El este atașat pe lângă persoana mea. Numai cu mine lucrează. Când vreau să știu cum e starea cutărei sau cutărei păduri, îl trimit să-mi facă raport, cum stă. Ce vedeți aci ilegal sau umilitor pentru agenți? Din contră, eu m-am ferit de a pune pe inspectorii mei sub dânsul. Singura prerogativă care o are este că, de două ori pe lună, când se adună

inspectorii, el are dreptul să asiste și să-și dea părerea, fără să voteze. Nimic mai mult, nimic mai puțin.

Să venim acum la violarea legii: d. Păucescu afirmă că eu am scos păduri de sub regimul silvic. Aș fi dorit să-mi arate care pădure, o dată pusă sub acel regim, a fost scoasă de către ministerul domeniilor? Nu există nici una. Dar ce este? Există altceva, și veți vedea cine violează legea: cei cari o aplică cum o aplic eu, sau cei cari îi dau o interpretare contrarie. Ce zice legea? Legea supune regimului silvic proprietățile Statului, ale comunelor, ale așezămintelor de binefacere, și proprietățile particulare de pe dealurile din regiunile muntoase. Așa este textul legii. Pentru toate celelalte nu se pot pune pădurile particulare sub regimul silvic decât cu condițiunea expresă, de care nu a făcut mențiune d. Păucescu, ca proprietarii să vină să ceară a fi puși sub regimul silvic. De îndată ce proprietarii nu fac cererea aceasta, eu nu-1 supun.

Eu nu pot supune pe proprietari la legea silvică decât în dealuri din regiunile muntoase, de-a lungul drumului de fier, în cazurile de apărare a râurilor și a fruntariilor țării.

Dar știți cum se făcea înainte? S-a văzut că legea silvică este necompletă, că nu dă roadele dorite; s-a văzut cum proprietarii distrug în mod barbar pădurile lor, și atunci d. Brătianu, nevoind să vină cu o lege cum am venit eu, a venit pe cale de administrațiune să pună toate pădurile particulare sub regimul silvic, și în contra legii a trimis comisiuni pretutindeni să pună pădurile particulare sub regimul silvic unde nu erau nici dealuri, nici regiuni muntoase, nici drum de fier, nici apărare pentru inundarea apelor, dar le a pus sub regimul silvic. Este, într-adevăr, bine ca să fie toate pădurile particulare sub regimul silvic, dar astăzi legea este pozitivă și nu permite decât în anume cazuri.

Acum, zicea d. Păucescu, că eu am împărțit Moldova astfel cum era în Regulamentul Organic și în legea de la 1864, adică în regiunea muntoasă și în regiunea de câmp.

Ei, d-lor, fiecare știe ce este o regiune muntoasă; un elev geolog, în primele zile ale școalei, învață distincțiunea între regiunea muntoasă, al cărei subsol este un eruptiv rău compus din straturi stâncoase ridicate. Pentru aceasta nu e nevoie de legi anterioare; toți o știm, afară de d. Păucescu. Și

tocmai din cauza acestui caracter al regiunii muntoase, legiuitorul, temându-se de denudare, a supus toate pădurile unui tratament special.

Se vede că aceasta nu se știe de jurisconsulți ca d. Păucescu; dar în lumea agricultorilor, a geologilor, este cunoscut absolut ce este regiune muntoasă și ce este regiune șesă sau deluroasă.

D-lui mă întreabă: din ce împrejurări n-ai pus pădurile de lângă Șiret sub regimul silvic, iar pe cele de lângă Olt le-ai pus? Aceasta fiindcă atunci când malurile râului se surp, acolo pădurile trebuie să le mențin. Dar mai îmi zice: de ce le am întins până la 100, 200 sau 300 hectare. Aceasta fiindcă Oltul este un râu care-și schimbă matca; și dacă eu voi tăia la o distantă de 200 sau 300 pogoane, atunci evident că pe acolo are să vină râul și să distrugă o mare întindere de pământ fertil. Prin urmare, sunt râuri cari au ceea ce se numește zonă de inundațiuni; și oricât de mare ar fi această zonă, pădurile de pe dânsa le pun sub regimul silvic. Zona de inundațiune se stabilește însă nu de ministru, ci de ingineri competinți.

D. Păucescu mă întreabă: ce fel de cap am eu? Cum vii d-ta azi și la proprietarii cari nu ți-au făcut reclamații nu-i obligi să se pună sub regimul silvic, și vii acum cu o lege prin care pui pe toată lumea sub regimul silvic?

Negreșit că trebuie să fac aceasta, d-le Păucescu, căci se face în toată lumea. Nu puteam să procedez în mod administrativ, cum a procedat d. Brătianu. Eu, văzând că legea actuală nu-mi dă destule garanții pentru a împiedica devastarea pădurilor, am venit și v-am anunțat că am să prezint o lege pentru a supune regimului silvic toate pădurile din țară. Unde vedeți lipsa de logică, când eu, în așteptarea unei legi bune, aplic o lege rea, dar care e în vigoare. Ce este legea cea nouă nu discut azi, dar voi discuta-o când veți lua-o în dezbatere. L-aș ruga așa pe d. Păucescu să fie mai prudent, căci nu este absolut nici o dispoziție în această lege care să nu se găsească în legile cele mai înalte.

D. Gr. Păucescu: Apoi Țara Românească e țară înaintată?

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Dacă

înaintarea nu este în căpățânele noastre, trebuie să luăm din căpățânele altora. Dar, cum zic, nu discut acum; veți vedea că dispozițiunile din ea au prins bine în toate părțile, în Francia și în alte părți.

întru cât privește pe d. Piceak, d-sa nu a luat nici o parte la confecționarea legii; legea e scrisă toată cu mâna mea, și numai după ce am terminat-o am prezentat-o serviciului silvic ca să-și dea părerea; am prezentat-o apoi consiliului de avocați ca să se pronunțe în materie de jurisprudență. Acum poate că șefii mei de serviciu n-au găsit de cuviință să critice lucrarea mea și să zică că nu e bună. Dar consiliul de avocați examinând-o, din punctul de vedere al jurisprudenței, a găsit-o că este absolut conformă cu toate principiile cari trebuie să reguleze această materie.

Acestea, d-lor, sunt toate călcările de legi asupra cărora m-a prins d. Păucescu. Am zis, la începutul cuvântării mele, că voi căuta să

dovedesc contrariul de ceea ce a zis d-sa. D-voastre veți judeca din cele ce v-am spus întru cât am putut să dovedesc contrariul. Dar d. Păucescu nu numai a fost nedrept, dar a fost și nedibaci. Dacă s-ar fi legat numai de mine, atunci trânta sa ar fi fost dreaptă și forțele egale; dar ceea ce m-a scăpat este că d-sa s-a legat de întregul guvern, și atunci lupta devine neegală.

Să se lupte d. Păucescu numai cu Carp, nimic mai ușor; dar să lupte cu Catargi, Lahovari, Marghiloman, Take Ionescu, să se lupte, în fine, cu fruntașii partidului conservator, aci era mai greu, și nu cred că are să izbutească, și din această cauză zic că a fost nedibaci, pentru că, atacându-i pe dânșii, m-a scăpat pe mine *{Ilaritate, aplauze).*

întru cât privește cestiunea dacă noi reprezentăm ideile conservatoare, ori nu le reprezentăm, aceasta, d-lor, este o cestiune de apreciare.

Eu cred că reprezentăm ideile conservatoare. D. Păucescu, inspiratorul *Naționalului,* crede că ideile cari le citesc zilnic, ori pe cari nu le citesc, și cari sunt apărate de ziarul *Naționalul,* sunt idei conservatoare.

O fi și așa; dar dacă este să fiu conservator, așa cum este conservator *Naționalul,* eu mă declar că contenesc imediat de a fi conservator.

D. Gr. Păucescu: Dați-mi voie să spun că *Naționalul* a declarat, din capul locului, că nu este conservator, și eu mă declar totdeauna că sunt. Așadar, nu-mi imputați mie că sunt conservator ca *Naționalul.* Poate să fie dibaci, dar nu drept.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Uite popa, nu e popa *{Ilaritate).*

Retractez, d-le Păucescu; *Naționalul* este un ziar cu care d-voastră nu aveți absolut nici un contact, pe care mă bucur că l-ați renegat în plin Parlament; dar fiindcă nu aveam cunoștință de acest lucru, vă fac umilele scuze, și declar, sus și tare, că sunt convins cum că între d. Păucescu și redactorii de la *Naționalul* nu este absolut nici un contact și absolut nici o comunitate de idei *{Aplauze).*

Dar, d-lor, lăsând *Naționalul* la o parte, este evident cum că ideile conservatoare ale d-lui Păucescu trebuie să fie altele decât ideile conservatoare ale noastre.

Dar atunci ce iese de aci, d-lor?

Rezultă că ideile conservatoare, dacă ar fi drept ce zice d. Păucescu, n-au absolut nici o trecere în țara aceasta; căci, în fine, dacă d-nii Catargi, Lahovari, Take Ionescu, Marghiloman, Germani, Olănescu, mă las pe mine la o parte, nu reprezintă ideile conservatoare, atunci cari sunt fruntașii cari reprezintă ideile conservatoare în această țară? Și

dacă d-voastre, majoritatea, care ne susțineți, și susținându-ne dovediți că nu reprezentați adevărate idei conservatoare, atunci mă întreb , unde este partidul conservator? *{Aplauze).*

Nu înțelege d. Păucescu că pe calea aceasta distruge ideile conservatoare? Le distruge cu desăvârșire.

Nu cred eu că ideile conservatoare atârnă de paraponiile noastre; eu cred că atârnă de legiuirile cari le prezentăm; atârnă de grupările cari se formează în jurul oamenilor cari conduc partidul și politica țării.

Ei, d-lor, noi credem, și eu o afirm chiar pentru mine, că nu am prezentat o singură lege care să nu fie conservatoare, afirm mai departe: că de când am venit, la 1888, la guvern, nu se va găsi un singur act al nostru care să nu reprezinte ideile conservatoare și ideile conservatoare astfel cum se înțeleg în toată lumea. Și dacă pe ici, pe colo este veri un utopist care, în nemulțumirea lui, găsește alte idei conservatoare de cari nu a auzit nici în Europa, nici în Țara Românească, nici în o țară din lume, atunci poate că aceasta să fie o idee conservatoare a viitorului, și sper al unui viitor foarte depărtat, dar idei conservatoare ale prezentului nu sunt *{Aplauze).*

„Ședința se ridică la orele 6 și 20“...

[D.A.D. nr. 58 din 19 martie 1894]

PROBLEMA TRANSILVANIEI ȘI A ROMÂNILOR
DIN AFARA GRANIȚELOR

Ședința Senatului din 13 decembrie 1894

Prezidează vice-președintele Ioan lanov. Continuă discuția generală asupra proiectului de răspuns la Mesajul Tronului. Vorbesc Theodor Văcărescu, gen. Jacob Lahovari. George Panu, apoi -

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Domnilor senatori, înainte de toate, mă simt dator a aduce mulțumirile mele aprobațiunii temperate și rezervate, este drept, ce ne-o dă d. Panu; dar sunt dator să o fac, cu atât mai mult cu cât sunt convins că are să fie acuzat de vândut guvernului.

După îndeplinirea acestui act de curtenie, vin la dezbaterile arzătoare, cari au loc de câteva zile în mijlocul Senatului, și vom vedea la ce se reduc atâtea acuzări.

D. Sturdza, în timp de două zile, într-un discurs.în care violența cugetării se întrece cu banalitatea formei, a arătat starea deplorabilă în care acest guvern a adus țara.

Oriunde-și aruncă d. Sturdza pătrunzătoarea sa ochire, nu vede decât ruine. La ministerul de interne țărani împușcați, carne românească bortită de gloanțe românești!

Alegerile? Alegerile sub patronajul bâtei și al baionetei! în școală[9] Libertatea științei și a gândirii înăbușite! Și printr-o stranie contrazicere, pe când guvernul înăbușă libertatea cugetării în școală, o dezlănțuiește în biserică și, ca cel de pe urmă liber cugetător, caută să scoată pe Dumnezeu și pe Christos din Biserică!

în armată? Armata este dezorganizată și scurtată de Capul ei. Când va veni războiul, puștile abia dacă vor putea trage acei glonți de pâine cari stau în caricaturile lui Thbpfer!

în fine, pretutindeni ruină! Mie mi se pare, d-lor, că aceste ruine sunt ruine închipuite, menite a acoperi o

adevărată ruină, reală de data aceasta, adică ruina speranțelor d-lui Sturdza *{Aplauze).*

De șase ani ne promite d-sa, și nouă și partizanilor săi, că guvernul în curând are să cadă, și acest guvern infernal nu vrea să cadă *{Ilaritate).*

Ei, vă închipuiți cu câtă amărăciune, cu câtă mânie concentrată trebuie să vină d. Sturdza la fiecare nouă Adresă; numai a făcut o amenințare care, însă, pare în contradicțiune cu predicțiunea apropiatei noastre căderi. A zis că are să mai vină de zece ori la această tribună, până îmi voi deschide urechile! Ei bine, să mă lase aici zece ani și eu îi promit că-1 voi asculta totdauna *{Aplauze).*

Dar, d-lor, ia să vedem pe ce se întemeiază descrierea aceea teribilă care mi-a făcut-o d. Sturdza de starea țării.

Dar mai întâi trebuie să recunosc că d. Sturdza e sistematic. D-lui procedează prin probe *a priori* pe cari nimeni nu le poate contrazice. Așa, de exemplu, d-lui a inventat un liberalism de drept divin, un soi de concepțiune imaculată a liberalului, adevăratul patriot, adevăratul liberal purcede de la Brătianu și la Sturdza ajunge *(Aplauze).*

Ca opozițiune la această concepțiune imaculată, d-sa a găsit și o concepțiune diabolică, adică pe noi, conservatorii, cari de la ciocoi și de la fanarioți purcedem și ajungem la banca aceasta ministerială *(Ilaritate).*

înțelegeți prea bine că *a priori* este probat cum că nu poate să iasă decât binele de la acei cari se scoboară de la Brătianu, și nu poate să iasă decât rău de la acei cari se scoboară de la ciocoi și fanarioți.

Odată acest lucru stabilit, d-sa vine și la efectele actuale ale acestui *peche veniel* și ne strigă: ați venit la putere măcelărind țăranii și stați la putere măcelărind țăranii.

Dar d. Sturdza se aruncă aci într-o stranie contradicție; când răscoalele țărănești se puteau imputa partidului liberal, atunci ele erau rezultatul instigațiunilor, fie ale străinilor, fie ale românilor cari nu-și cunosc datoria; când răscoalele se întâmplă sub guvernul conservator, atunci este un *ce* legitim, căci țăranii s-au răsculat nemaiputând tolera abuzurile teribile cari îi asupresc într-atât, încât orice am putea noi

gândi despre cerințele Statului, orice am putea spune despre necesitățile sociale, ei și-au pierdut orice răbdare și s-au răsculat.

Apoi răscoala dintâi, de la 1888, s-a început la trei zile după formarea cabinetului lui Theodor Rosetti, și un copil poate să știe că în trei zile nu am putut asupri pe țărani așa încât să-i aducem la disperare *(Aplauze).*

Prin urmare, aci nu mai poate d. Sturdza să spună că țăranii s-au răsculat la 1888 ca rezultat a relei administrațiuni de mai-nainte, cum că contractele agricole, cari le-am avut cu miile la ministerul de interne, poate că exasperaseră pe țărani, cari vedeau că se tolera totul arendașilor numai ca să dea în schimb voturile lor în cutare sau cutare alegere, aceasta nu o spune d. Sturdza; ci zice că și răscoalele de atunci s-au adus grație instigațiunilor conservatorilor.

O fi! Numai, pe atunci a fost opoziţiunea-unită. De ce nu întreabă d. Sturdza pe d. Fleva, care este astăzi alături cu d-sa, dacă au fost instigaţiuni şi cine au făcut acele instigaţiuni? Şi dacă nu le-a făcut d. Fleva, cum admite d-lui că atunci numai partidul conservator din opoziţiunea-unită a făcut acele instigaţiuni cari au provocat revolta? Evident că este un *ce* absurd.

Instigaţiuni dacă au fost făcute, nu o ştiu; dar dacă au fost făcute, ele au fost făcute de toată opoziţiunea-unită, şi dacă d. Sturdza a iertat pe d. Fleva, l-aş ruga să ierte şi pe ceilalţi.

Dar, d-lor, nu este cestiunea acolo, cestiunea este aiurea. Putem noi admite că un guvern din senin, numai pentru plăcerea de a da o probă de forţa sa, se apucă să dea în ţărani ca să înăbuşească o răscoală, care nu ar fi fost periculoasă pentru societate[7] Numai enunciaţiunea acestui fapt, numai enormitatea exageraţiunn, dovedeşte până unde poate împinge pe cineva orbirea pasiunii.

Acestea, d-lor, sunt nenorociri pe cari le deploră opoziţiunea, dar despre cari asigur pe opoziţiune că noi, cari am fost obligaţi să luăm răspunderea unei înăbuşiri, o deplorăm şi mai mult decât d-lor.

După această acuzaţiune a răscoalei ţăranilor, d. Studza trece la alegeri. Aci voi fi foarte scurt, şi voi fi foarte scurt cu atât mai mult, cu cât voi căuta să mă ridic dasupra partidelor.

Eu cel dintâi, ministru conservator, vă declar că adevărata libertate de alegeri în ţara aceasta încă nu am avut-o, nu au dat-o nici liberalii, nici conservatorii, şi fiindcă cunoaştem starea de cultură în care ne aflăm noi, eu cred că libertatea de alegeri cum o au englezii, încă mult timp nu va fi posibilă în ţara aceasta.

D. Gh. Mârzescu: Am avut-o la 1866, sub ministerul lui Ion Ghica.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Un moment de răbdare, d-le Mârzescu, că voi ajunge şi acolo.

De două ori s-au făcut alegeri cari au avut aerul de a avea aprobaţiunea adversarilor. Dar acea libertate de alegere, pentru ce a avut aprobaţiunea adversarilor? Pentru că guvernul, având înainte de toate dorinţa de a se arăta un

guvern de alegeri libere, a ales el în multe părți, în contra voinței alegătorilor, pe adversarii săi *{Ilaritate).* Aceasta s-a întâmplat la 1866, d-le Mârzescu, aceasta s-a întâmplat și la 1870 sub Ministerul d-lui Epureanu, din care făceam parte, când d. Epureanu a ales fracțiunea liberă de multe ori în contra voinței alegătorilor.

Dar care a fost rezultatul? Gândiți că rezultatul a fost că acele Camere cari ziceau că s-au ales liber, ca recunoștință cel puțin pentru exemplul care s-a dat, au menținut guvernele cari le-au dat libertatea?

Nu, d. Ghica a căpătat în curând un vot de blam și lui Epureanu, după ce i s-a dat testimoniul că a făcut alegeri libere, i s-au refuzat resursele cari singure permiteau guvernului de a merge înainte.

Apoi aceasta este o încurajare pentru libertatea de alegeri, d-le Mârzescu? Credeți d-vostră, d-le Mârzescu, că un guvern, trebuie să fie naiv ca o duducă de 18 ani[9] *{Ilaritate').* Credeți d-voastră că pentru gloriola de a avea testimoniu de a fi făcut alegeri libere, trebuie să impunem alegătorilor pe acei pe cari țara nu-i vrea?

D. ministru de Externe, Al. Lahovari: Și tot nu i-ai mulțumi nici așa.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Evident că nu, căci de a doua zi și guvernul care a înlocuit pe Ghica și guvernul care a înlocuit pe Epureanu au dizolvat acele Camere declarate liber alese, și au procedat la alegeri nelibere numai ca să mărească numărul partizanilor prin alegeri nelibere.

Să nu credeți că prin aceste cuvinte voi să fac panegiricul ingerințelor în alegeri. Deși cred, și înainte de toate omul trebuie să fie sincer, deși cred că la noi guvernele sunt datoare, mai mult decât în alte țări, de a exercita partea lor legitimă de înrâurire în alegeri, precum a proclamat-o d. Brătianu și precum o proclam și eu. Recunosc că această înrâurire are îngrădirea ei. Nu admit corupțiunea cu bani. Nu admit corupțiunea prin darea de funcțiuni, nu admit ingerința prin violențe, ei bine, în această privință aș vrea să ni se aducă probe, în această privință aș vrea să ni se spună, care vot am cumpărat noi, în care alegere am triumfat fiindcă

am pus la dispoziţiunea cutărei sau cutărei coterii, şi domeniile şi funcţiunile unui întreg district; aş vrea să ştiu care este violenţa reală, iar nu violenţa închipuită de care noi am fost vinovaţi? N-aţi probat acestea.

Atunci, a veni şi a vorbi de libertatea alegerilor, aşa cum o credeţi d-voastră că trebuie să fie şi cum n-a dat-o nici un guvern în ţara asta, şi a face din această ideală libertate un act de acuzare în contra guvernului aceasta, mi se pare că trece peste marginile unei discuţiuni serioase, într-un Corp legiuitor.

Am mai fost acuzaţi că am pus Bucureştii în stare de asediu. Nici nu-şi dă seamă d. Sturdza de semnificarea cuvântului; starea de asediu are o legislaţiune specială, la noi nu este bine codificată, dar există într-un articol oarecare posibilitatea de a proclama starea de asediu; unde aţi văzut asemenea lucru?

La noi s-a întâmplat un lucru foarte simplu, care nu a necesitat starea de asediu. O sumă de indivizi, dacă voiţi, luminaţi şi patrioţi,

și-au pus în minte, în contra prescripțiumlor pozitive ale Constituțiunii, de a manifesta pe uliță.

Guvernul, forte de dreptul și de răspunderea lui, nu a tolerat acest capriciu și s-a întâmplat o ciocnire a două voinți contrarii, în care voința guvernului, fără starea de asediu, prin simpla desfășurare a forței publice, a fost biruitoare. Unde este starea de asediu?

Ori voiți să puneți în principiu că, două-trei mii de indivizi reprezintă țara și dacă voi avea posibilitatea să adun trei-patru sute de oameni și veri-o două-trei mii de curioși, un guvern trebuie să se închine înaintea unei asemenea manifestațiuni, să zică că este vocea poporului?

Dacă gândiți că acesta este un mod serios, un mod constituțional de a guverna, dacă gândiți că este modul cel mai nemerit ca să modificăm năravurile noastre politice în această țară, foarte bine; cel puțin spuneți, cum v-o cere d. Panu, declarați că partidul liberal când va veni la guvern și se vor găsi două-trei mii de oameni să asedieze ferestrele Palatului, are să-i asculte ca pe vocea poporului.

închipuiți-vă partidul liberal la putere, având și el politica lui externă. închipuiți-vă că în prevederea unor complicațiuni apropiate, cineva ar avea interes să nu se aplice politica partidului liberal și ar aduna două-trei mii de oameni pe stradă. Aveți să vă închinați, sau aveți să faceți ce am făcut noi, o repet, fără altă măsură extremă decât desfășurarea de forțe; căci la cea dintâi somațiune, acei cari fac astăzi aci pe grozavii, s-au retras cu multă prudență *{Aplauze).* Cât pentru noi, cât vom avea onoarea de a fi pe această bancă, forța ce ne-o pune la dispoziție Constituția, pentru a împiedica asemenea lucruri vătămătoare pentru guvern, pentru Parlament, pentru prezentul și viitorul acestei țări, o vom întrebuința fără să ne preocupăm de critici le d-voastre *{Aplauze).*

Așadar, d-lor, nici revolta țăranilor, nici pretinsele ingerințe, nici starea de asediu nu sunt acuzațiuni serioase.

D. Sturdza a trecut apoi la discutarea cestiunilor economice în care se simte forte. Dar eu m-am întrebat: e posibil, ca un om ca d. Sturdza să fie de atâta rea credință ca să spună câte le-a spus? Și mi-am zis că nu; dar concluzie firească a testimoniului de sinceritate ce-i dau, am trebuit să

ajung la o concluzie ce nu e tocmai măgulitoare pentru d-sa, adică la concluziunea unei nepriceperi fenomenale, ce explică până la un oarecare punct ruina reală despre care am vorbit la începutul cuvântării mele.

Să luăm câteva exemple din cele afirmate de d. Sturdza:

D-sa ne acuză de risipire; pentru că, în loc de un milion, destinat de ordinar pentru creditele extra-ordinare, am cheltuit un milion 800 de mii de franci.

Un om sincer, se înțelege că, dacă ar fi studiat cifrele, ar fi văzut că milionul acesta nu a fost decât milionul care se găsește totdauna în toate bugetele, și că suma de 800 de mii lei, a fost pusă la creditele extra-ordinare, în vederea legii judecătoriilor de ocoale, care nu se votase încă, pentru care însă guvernul, care știa că are să se voteze, trebuia să prevadă un fond.

Un om sincer, și d. Sturdza este un om sincer, nu venea cu această acuzațiune, la care se poate răspunde atât de victorios, decât în cazul de nepricepere absolută și d. Sturdza nu s-a priceput, căci sinceritatea lui nu o pot pune în dubiu.

Un alt exemplu, d-lor, noi avem un tratat de comerț cu Austro-Ungaria, asupra căruia d. Sturdza vine și zice: nu vedeți cu ce rea credință se aplică tratatul de comerț? Nu vedeți cu ce nepăsare de interesele țării guvernul tolerează această rea credință? De ce act al guvernului ungar e vorba [?] despre controlul expus care se exercitează la Pesta, față cu grâul român ce intră în morile de acolo.

Ei bine, un om sincer, care ar fi studiat cestiunea, ar fi văzut că măsurile acestea, luate de unguri la Pesta, sunt privitoare la acel grâu care se introduce fără taxe, adică în afară de prevederile tratatului cu noi, cu condițiunea expresă de a fi reexportat. Tot așa cum facem noi cu lemnăria. Știți bine, poți introduce o câtime oarecare de lemn străin fără taxă, cu condițiunea ca s-o reexportezi fasonată, exercitând guvernul controlul său la punctul de ieșire.

Ei bine, zic, un om sincer și-ar fi putut zice: oamenii aceștia sunt în dreptul lor, dacă dau o scutire de taxă cu condițiune de reexportare, trebuie să ia măsuri ca să vadă dacă se face sau nu reexportare, și acest om sincer nu ar fi făcut un act de acuzațiune din aceasta, afară numai dacă nu

ar fi înțeles cestiunea, și d. Sturdza este un om sincer și, prin urmare, iar o probă de nepricepere, căci altfel nu se pot justifica aceste acuzațiuni.

Trec acum la armată.

In privința aceasta, onor. d. Lahovari a răspuns cu mult succes, arătând faptele și, deci, nu le voi mai repeta eu, dar vreau să relevez o frază care m-a izbit: puneți, zice d. Sturdza, în pericol mobilizarea armatei noastre, când o faceți pe armată permanentă și armată teritorială.

Ei bine, d-lor, și aci un om sincer, care ar fi studiat cestiunea, ar fi văzut că mobilizarea armatei nu se face nici pe corpuri permanente,

nici pe corpuri teritoriale, ci se face pe catalog. Și atunci n-ar fi adus această acuzațiune; și fiindcă d. Sturdza e un om sincer, iar, d-lor, nu găsesc explicațiunea decât în o absolută nepricepere.

Apoi în partea financiară eu știam, d-lor, că deficitele sunt un *ce* dezastruos, o probă sau de cheltuieli mai mari decât le poate suporta o țară, sau de o rea administrație. Să se încerce cineva a ne proba că excedentele financiare sunt o probă de ruină; aceasta pentru prima oară mi-a fost dat să aud, și eu cred că nu se va mai găsi un al doilea care să aibă, - nu e în obiceiul meu să întrebuințez vorbe aspre; nu zic, deci, cutezanța, - dar lipsa de respect de sine, ca să vină și să acuze guvernul că prin excedentele sale a ruinat țara.

Dar excedentele au fost ele rezultatul veri-unui impozit oarecare? Aveți d-voastre cunoștință de la 1888 și până astăzi de un impozit fiscal, - nu comunal, - pe care guvernul să-1 fi pus asupra acestei țări? E cineva din adversari ori din amici cari să poată semnala un asemenea impozit? Nu, va să zică noi am lucrat cu impozitele cari existau deja sub ministerul d-lui I. Brătianu. Are, din contra, cineva dintre d-voastre cunoștință de scăderi de impozite[9]

Voci: Da, da!

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Va să zică nu numai am mers înainte cu impozitele ce erau, dar încă le am scăzut, și cu toate acestea am avut excedente.

Acum, d-lor, nu zic că excedentele sunt cu totul meritul guvernului; ar fi o fanfaronadă de cari conservatorii în genere nu se fac culpabili; știm că excedentele sunt datorite avântului ce a luat avuția națională. Noi credem, însă, că restabilirea valutei a dat comerțului nostru o dezvălire serioasă, și trebuie să recunoaștem că o bună administrațiune, onestă și inteligentă, a făcut să intre în casele Statului venituri cari din cauza favoritismului liberal intrau mai anevoie.

Ei bine, acum, d-lor, dintre atâtea puncte de acuzare, ce rămâne în picioare? Nimic, absolut nimic.

Se face apel la noi să cedăm puterea și să o cedăm mărturisind noi înșine că suntem incapabili de a guverna această țară.

în genere, d-lor, puterea nu se dă, puterea se ia

{Aplauze).

Când veți putea, veți lua-o, dar nu avem nici un zor de a vă înlesni aceasta *{Aplauze).*

Vin acum, d-lor, și la cestiunea națională; și aci cred că mă va scuza colegul meu de la externe, dacă, nefiind ministru de externe, eu poate să nuanțez ceva mai mult decât poate nuanța d-sa.

D-lor, foarte bine zicea prințul Gr. Sturdza deunăzi, și foarte bine a repetat astăzi d. Panu. Cestiunile naționale sunt puternice prin ele însele. Unitatea de gândire, unitatea de limbă, unitatea de simțire, acestea sunt lucruri pe care guvernele nu le pot crea, prin urmare, pe care guvernele nu le pot răsturna; ele-și fac drumul lor, așteptând momentul oportun, și sigur. D-lor, din dosul fiecărei acțiuni politice, care a realizat un mare țel național, au fost sute și sute de ani de muncă, au fost sute și sute de ani de gândire comună, au fost sute și sute de mii de apostoli și martiri.

Dar, d-lor, dacă în această privință nimeni nu poate tăgădui cum că este o conexitate între românii de dincoace și românii de dincolo; eu nu stabilesc deosebiri, cum o face d. Urechiă, când, apărându-se de acuzațiunea de iredentism, dă ca dovadă că nu se preocupă de românii din Basarabia. Dar vă întreb, d-lor, cu ce gândirea de peste Prut este alta decât cea de peste Carpați? Cu ce simțirea de peste Prut este alta decât cea de peste Carpați? Cu ce limba de peste Prut este alta decât cea de peste Carpați!

Din punctul de vedere național este evident că nu este absolut nici o deosebire.

Când dar din această atmosferă culturală, căci eu, când am văzut că dați Ligii numele de Ligă culturală, așa am înțeles misiunea ei, când zic, din această atmosferă culturală d-voastre introduceți cestiunea aci în Parlament față cu guvernul, atunci prefaceți cestiunea națională în o cestiune politică *{Aplauze).*

Atunci dacă este cestiune politică vă întreb: nu începe nici o răspundere pentru noi[9] Nu suntem obligați ca guvern să ne dăm seama de consecințele pe cari acțiunea noastră poate să le aibă? Să ne dăm seama dacă într-o cestiune atât de arzătoare avântul inimii, pornirea sufletească nu se

transformă, poate, într-o crudă lovitură tocmai în idealul ce ne este comun *{Aplauze).*

Dar, ne strigă d. Sturdza, e pericol în așteptare; nu mai putem răbda. în momentul de față se deznaționalizează cele trei milioane de români de dincolo, și acesta este începutul propriei noastre pieiri. La aceasta răspund cu liniște: că dacă în atâtea secole s-a constatat că românul a învins toate încercările de deznaționalizare, nu astăzi va începe pericolul, și pentru a afirma aceasta nu am nevoie nici de Liga culturală, nici de d. Sturdza, nici de nimeni, îmi iau credința în mândria mea de român, pe care știu că toți o au ca și mine *{Aplauze prelungite).*

Nu e, deci, teamă de deznaționalizare; e simplu cestiunea de a se ști dacă românii de dincolo pot să capete, - și am zis că nu toate

revendicările sunt legitime și o repet și acum, - o ameliorare a soartei lor. Dar aci naște prima întrebare: ameliorarea soartei românilor de dincolo atârnă de o acțiune ce s-ar face de românii de aci, sau de o înțelegere ce ar avea loc între românii din Transilvania și Regatul ungar? Care este îndrăznețul copil ce ne-ar spune că atârnă de acțiunea noastră de aci, iar nu de o înțelegere a românilor de dincolo cu Regatul ungar? Nimeni nu poate nega că numai peste Carpați se poate găsi o soluțiune. Apoi dacă credeți că numai printr-o înțelegere se poate ajunge la acel rezultat, pentru ce atunci insulte de tot felul? Dacă suntem noi o națiune falnică, de ce să nu admitem că și ungurii au același simțământ, și că pe câtă vreme veți avea aerul de a impune o soluțiune, ei vor ridica mănușa și vor pune forța în locul dreptului.

Pusă cestiunea așa, d-lor, credeți d-voastre cum că noi facem bine sau rău românilor de dincolo, când în loc să căutăm a-i apropia de o înțelegere, îi îndepărtăm întărâtând pasiunile din ambele părți? Evident că le facem rău, d-lor.

Dar unde nu mai înțeleg nimic, este atunci când d. Urechiă cere de la guvern ca să intervină, pentru a se face solidar cu sacra persoană a președintelui Ligii, și a lua apărarea ei față de un parlament străin *{Aplauze).*

Apoi, d-lor, eu cred că se înjosește demnitatea parlamentară când se provoc asemenea cestiuni personale între noi și un parlament străin. Ce vă închipuiți d-voastre de urmarea unor asemenea discuțiuni? într-o zi un deputat maghiar ocărăște pe români, acele cuvinte se tipăresc în ziare, și după câteva zile se cere cuvântul de cineva din parlamentul nostru și ocărăște pe acel deputat; imediat după aceasta se vede ce s-a întâmplat în București, și se încinge o discuțiune care poate să țină patru, cinci luni, discuțiune de la parlament la parlament, și discuțiune fără rezultat, fără competință și fără demnitate. Eu vă mărturisesc că aceasta ar face efectul înjosirii Parlamentului și că ar fi trist de a se introduce asemenea deprinderi. Tot atât de neînțeles este amestecul ce impuneți guvernului ca acțiune de la stat la stat. Dacă este condamnabilă chiar acțiunea d-voastre, a acelor cari vă aflați afară de guvern; dar cu atât mai mult ar fi condamnabilă acțiunea guvernului când el s-ar amesteca în cestiunea Transilvaniei, căci atunci el ar trebui să-și

orienteze politica în jurul acestei cestiuni.

Credeți d-voastre serios că noi, cari, prin poziținea noastră geografică, suntem chemați a ne amesteca în conflagrațiuni europene, cari au o istorie de sute de ani și cari nu au primit, însă, soluțiunea

lor definitivă, putem lua ca singur obiectiv al politicii noastre soarta românilor din Transilvania?

Evident, d-lor, că nu, și cu atât mai puțin, cu cât soarta lor se va ameliora mai iute fără noi decât cu noi, căci are să vină un moment în care guvernul ungar văzând că nu poate să facă din români maghiari, se va mulțumi a-i face supuși fideli, în loc de supuși infideli.

De aceea dar, d-lor, repet că o acțiune din partea guvernului ar fi și mai vătămătoare. Nu numai că am înăspri rapoturile dintre noi și românii de dincolo, dar convingerea mea este că am compromite politica țării, că am compromite interesele cele mai vitale ale Regatului român; să încetăm dar cu această acțiune care ne o sfătuia d. Sturdza și care, sunt sigur, că nu o va începe dacă ar fi în locul nostru, și la care ne invită și d. Urechiă!

Acum, d-lor, d. Sturdza ne acuză de duplicitate. Pentru ce? Promis-am noi cuiva ceva? Duplicitate ar fi următorul lucru: când eu, după ce aș fi făcut pe grozavul, punând în foc și Transilvania și România, însă într-o bună dimineață, aș scrie o scrisoare unui redactor străin ca să-i explic cum că acelea s-au spus așa numai ca opoziție, dar că în realitate eu admit ca să fie Austro-Ungaria; permit acestui Imperiu să trăiască înainte. Duplicitate ar fi când, văzând că am mers prea departe cu scrisoarea către redactorul de la Pesta, aș face o altă scrisoare redactorului de la *Tribuna,* în care-i explic: este drept că am scris redactorului de la Pesta, însă am fost numai așa ca să-1 adorm oleacă, dar voi fiți siguri de noi, pentru că noi singuri suntem în stare, noi partidul liberal, să vă scăpăm *(Ilaritate, aplauze).*

Și dacă după aceste două scrisori aș mai veni să reîncep și să vorbesc de barbariile ungurilor la tribuna română, atunci nu mai este duplicitate, este triplicitate *(Ilaritate, aplauze).*

Vedeți, d-lor, cum stau lucrurile, și vă rugăm să nu

cereți de la guvern să aibă altă politică decât aceea pe care guvernul v-a semnalat-o în trăs[ăt]uri generale, și pe care d-voastre ați înțeles-o în părțile cele rostite și în părțile nerostite; acea politică generală care a fost explicată prin declarațiunile guvernului de la 1888, prin gura mea și prin declarațiunile d-lui Lahovari, în diferite rânduri de la această tribună.

Mai mult să nu ne cereți; că nimeni din d-voastre nu ne crede trădători, o știm *(Aprobări),* că nimeni din d-voastre nu are despre noi ideea cum că am fi oameni neconștienți și de răspunderea noastră față cu străinătatrea și de răspunderea noastră față cu cerințele acestei țări, aceasta eu iarăși îmi permit a crede că este simțul acestei majorități *(Aprobări, aplauze).*

Prin urmare, lăsați cestiunea aceasta națională, lăsați-o în sfera în care ea singură se poate mișca, lăsați-o în sfera unei lupte, care documentează în toate zilele unitatea de simțiri, de limbă, de gândire între noi și toți românii, oriunde ar fi ei, și mulțumiți-vă deocamdată cu atât, căci a cere mai mult ar fi a sacrifica prada pentru umbră, ar fi a jertfi un prezent care se anunță frumos pentru o nălucă despre care nimeni, dar absolut nimeni nu poate să zică, de pe acum, ce formă reală are să aibă în viitor *{Aplauze).*

Acum, d-lor, vin și la un alt șir de idei, și după ce am apărat pe guvern, ies din poziținea mea de apărare și la rândul meu devin agresor.

D-lor, d. Sturdza a început cuvântarea sa sub invocațiunea concordiei.

Apoi, dacă prin concordie înțelege d-sa că trebuie să plecăm capul înaintea calomniei și a injuriei, acea concordie nu i-o pot oferi, chiar dacă ar cere-o partidul, chiar dacă ar cere-o Regele, chiar dacă ar cere-o Dumnezeu.

Concordia s-ar putea și pe o altă cale. Concordie s-ar putea stabili aprobând mutualmente ceea ce este bine în fiecare partid; nici aceasta n-o cer; nu sunt destul de naiv să cred că veri o dată d. Sturdza sau veri-un alt național-liberal, va recunoaște că guvernul acesta conservator, de la 1888 și până astăzi, a făcut ceva bun în țara aceasta.

Nu! Știu, satele de țărani? râde lumea de dânsele; împroprietărirea? Dar ce este împroprietărirea? Nici nu se uită cum că am împroprietărit 51.000 familii, și că în trei ani se vor împroprietări alte 80.000. Agiul? Un nimic! Comerțul ridicat, nimic! Școale profesionale, reforma în învățământ, asigurarea existenței clerului mirean, toate acestea absolut nimic!

O știu că așa cred, și nu m-aștept din partea d-lor să recunoască ceva bun.

D. Theodor Lerescu: O zic fără s-o creadă. Eu îi cred mai buni.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Poate că se va găsi de aceștia printre dânșii. Dar eu cred pe d. Sturdza convins, eu cred că el, în seriozitate, cugetă că „trădătorul" Carp și „fanariotul" Lahovari sunt oameni cari trebuiesc zdrobiți.

Nu, d-lor, nici pe acest teren nu este concordia posibilă.

Dar concordia este posibilă pe altă cale, d-lor, și concordia aceea nu este o concordie care se manifestă prin declarațiuni mutuale sau prin aprobări de la unul la altul; ea se manifestă prin următoarele fapte.

D-lor, recunosc cum că în lupta înverșunată dintre partidele politice nu se poate totdauna păstra măsura cea mai absolută; recunosc că în setea și nerăbdarea de a ajunge la putere, partidele merg mai

departe decât simțămintele echității nu ar trebui să le permită, recunosc că chiar dacă am fi drepți și echitabili, de multe ori aceasta ar fi dezaprobat chiar de partizanii noștri, și că, fatalmente, omul nepărtinitor, dacă intră într-un partid, e împins, dacă nu de propriile lui porniri, apoi de pornirile amicilor săi, de a merge mai departe de cât ar trebui să meargă.

Dar, d-lor, în afară de aceste lucruri și în dosul lor trebuie ca în fiecare partid să fie o muncă serioasă, o muncă care dovedește că pe lângă luptele noastre intestine, pe lângă războaiele noastre aparente, este o muncă roditoare, o gândire care dă venirii noastre la putere o semmficațiune, care justifică, până la oarecare punct, și nedreptățile, și violențele noastre.

Ei bine, d-lor, o pot zice, pentru mândria partidului conservator, în sânul nostru o asemenea lucrare a avut loc, în sânul nostru, pe lângă nedreptățile, pe lângă acuzațiunile violente din mijlocul luptei, erau și alții cari gândeau ce au să facă, odată veniți la putere, cari mai răbdători își ziceau: Toate aceste violențe nu ne duc la nimic, dar când va veni momentul oportun și fără de aceasta are să cadă guvernul slăbit, și atunci eu să fiu gata și să știu ce am să pun în loc, să știu cu ce am să justific și violențele și nedreptățile mele.

Acest lucru l-am făcut, și cred că, în șase ani de guvernământ, partidul conservator a probat că în afară de violențele lui, în afară de acuzațiunile nedrepte, el a gândit și a muncit pentru a realiza câteva idealuri când va veni la guvern; unde este munca aceasta astăzi în sânul partidului liberal? Nu o văd nicăieri. D. Panu a atins punctul acesta și sunt dator și eu să-1 ating. Bine, noi suntem trădători, ciocoi,

fanarioți, foarte bine, dar oare cu d-voastre, când veți ajunge la putere, țara are să se mulțumească că s-a pus legenda liberală în locul legendei conservatoare, cum o discuta d. Sturdza? Oare țara aceasta, când va cere satisfacerea multiplelor ei idealuri, are să se mulțumească când d. Sturdza îi va zice: Dar eu sunt moștenitorul lui Brătianu și Brătianu a făcut Regatul etc.? Oare țara aceasta, când va avea de satisfăcut cutare sau cutare ideal, are să se mulțumească când d. Sturdza îi va spune: dar idealul nostru nu-l știți că este Constituțiunea de la 1866, libertatea presei, a întrunirilor etc.?

Aceste idealuri, cari sunt realizate, nu mai sunt idealuri și nu mai pot servi de program pentru luptele de partid, și fiindcă fiecare partid, ca și fiecare om care nu vrea să-și satisfacă numai apetiturile și nevoile lui, trebuie să aibă în fundul inimii și un ideal mai superior, care-i servește de lege, de busolă în conducerea lui, tot așa, zic, și fiecare

partid, pe lângă satisfacerea ambițiunilor și apetiturilor lui, trebuie să aibă un ideal mai presus care-i dă puterea de a merge înainte și care, până la oarecare punct, justifică satisfacerea acelor apetituri și ambițiuni, dar satisfacere de apetituri și ambițiuni fără idealuri și numai cu pretențiunea că generațiunea de la 48 a făcut unirea și că cea de la 66 a făcut Constituțiunea, dar satisfacerea de apetituri și ambițiuni pentru că d-ta te crezi că ești în drept de a escamota ceea ce a făcut Regele și dorobanțul pe câmpiile Bulgariei, aceasta n-o admite țara, și de aceea, d-lor zic: Până când partidul liberal nu va da probe că în sânul lui se produce o asemenea lucrare, nu știu dacă va ajunge în curând la putere, dar știu un lucru, știu că nu merită să ajungă la putere *(Aplauze),* și de aceea, d-lor, ajung la concluziunea acestei argu- mentațiuni: concordia între partide nu se face în mijlocul luptei; dacă a fost concordie sau nu, aceasta o va arăta istoria mai târziu, când va constata că, dezbinate în lupte, partidele au fost cu toate acestea unite în ambițiunea lor de a face bine unei Patrii pe care toți o iubim, și acea unire, întru cât ne privește pe noi, noi am dat-o.

La această concordie, d-le Sturdza, eu sunt gata; în limitele puterii mele i-am dat-o deja, și cred că și colegii mei sunt însuflețiți de această idee, că, în limitele puterilor noastre, vom căuta să facem bine în această țară și vom căuta să facem ca cerințele societății moderne să nu degenereze, să nu se pericliteze în mâinile noastre; vor fi, poate, oameni sinceri, ca d. Panu, cari zic că este bine, dar nu ajunge; aceasta o știu, dar este destul că am urmărit un ideal, este destul că l-am realizat în parte, ca să putem zice că ne-am făcut datoria; să facă alții mai bine.

Ei, d-lor, pe tărâmul acesta eu admit concordia și, - aci, din apărător, mă fac acuzator, - cu părere de rău constat că în partidul liberal, în afară de diatribe violente, de acuzațiuni nedemne și calomnii de acelea cari sunt nedemne de mijlocul în care se produc, au dat dovezi că nu-și dau seama de cerințele moderne. Ne-au dat dovadă că bătrânii știau ce fac, dar ei au moștenit numai numele lor, dar nu și meritul lor *(Aplauze).*

Unele *voci* cer închiderea discuției, dar G. Mârzescu se declară contra și explică: „Cred că majoritatea ar face un act de dreptate ca, după cuvântarea d-lui Carp, să nu închidă discuțiunea și să lase cuvântul opoziținii, căci sunt oratori înscriși, d. Aurelian și eu...“ Și totuși, a rămas să vorbească a doua zi, la discuția pe paragrafe.

[D.S. nr. 18 din 24 decembrie 1894]

„DOCTRINA MEA ÎN MATERIE ECONOMICĂ[11]

Ședința Camerei din 13 martie 1895

Președinte: generalul George Manu. Se prezintă și se discută proiectele de buget la diferite ministere și departamente; raportori: Ulysse Boldescu, Ioan Lupulescu și P.P. Carp - pegtru ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor. Ia cuvântul, pe larg, C. Dobrescu-Argeș; la o intervenție a lui Barbu Delavrancea, compară programul lui P.P. Carp cu cel al lui Colbert, „un ministru mare al Franciei[11]. Răspunde -

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Domnilor deputați, voi căuta să fiu pe atât de scurt, pe cât a fost d. Dobrescu lung. D-sa mă întreabă: care este doctrina mea în materie economică.

Ea se rezumă la puține cuvinte: Statul să facă strictul necesar, să pună oamenii în poziținue de a putea munci, dar în urmă să-i lase să muncească, fără să creadă că este de datoria lui să-i hrănească, să-i îmbrace, să-i lecuiască și să le facă nu știu ce, tratându-i ca pe niște trântori, Statul, cărora li se dă totul de-a gata.

D-sa mai cere și o discuțiune științifică. Mă refuz la aceasta, căci nu pot face știință cu ocaziunea discuțiunii bugetului. Ce este știință, și ce nu este știință? Pentru unii știința este tot ce se află tipărit. Au găsit negru pe hârtie albă ideile veri unui autor, i-au adoptat vederile, fără să-și dea seamă dacă teoria merge cu practica, dacă dificultățile realizării se supun aspirațiunilor abstracte și-mi trântește în obraz: iată ce zice știința, vă rog aplicați.

Cu sistemul acesta nu pot să mă unesc, chiar dacă aș avea încrederea, pe care nu o are, să nu se supere d. Dobrescu-Argeș.

D. C. Dobrescu-Argeș: Nu mă supăr.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: încrederea că ceea ce d-sa a spus este rezultatul științei celei mai sigure; știința o las acelor cari, când trebuie să studieze o cestiune, iau pe Maurice Block, copiază un pasaj oarecare și zic: iată ce spune știința...

D. B. Ștefănescu-Devrancea: [sic] Este autorul majorității.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Dar ce trebuie să discut? Trebuie să discut ceea ce se face și ceea ce nu se face la ministerul domeniilor.

D-lor, întâi voi spune în treacăt despre expoziţiunea din Anvers, că Statul nu a expus nimic; și mă mir cum a putut să se zică că România a avut acolo o expoziţiune mai rea decât a Bulgariei. România nu a expus nimic; au expus câteva persoane izolate.

Apoi d. Dobrescu a luat diferitele ramuri din administraţiunea mea; a luat cestiunea pădurilor, și a zis: de ce nu se lasă liber păşunatul? întâi, că această cestiune a fost discutată prin interpelare; am dat răspunsul meu, și era inutil a reveni asupra ei. Nu las păşunatul, pentru că el, în România, a provocat ruina completă a pădurilor Statului; astfel încât astăzi sunt obligat să reîmpăduresc într-un mod artificial o suprafaţă de 250.000 hectare, adică între o treime și o pătrime din întregul complex al pădurilor Statului. D. Dobrescu zice că ţăranii nu au unde păşuna vitele lor; dar propunerea ştiinţifică a d-lui Dobrescu echivalează cu teoria: Statul să ruineze toate pădurile sale, ca să aibă ţăranii unde să-și păşuneze vitele. Că se păşunează aiurea, se poate, deși nu în toate ţările; de exemplu în Austria este interzis păşunatul pentru Stat, și este permis numai la particulari, și acolo în condiţiuni foarte grele. Dar avem noi agenţii de supraveghere cari sunt în alte ţări? Știţi d-voastră că orice permisiune de păşunat în păduri este totodată și o permisiune nepedepsită de a comite delicte silvice de tot soiul?

Nu am eu la Comana o pădure de 20.000 de pogoane, care, la a patra parte din ea, ţăranii au tăiat vârfurile să desece copacii numai și numai să poată avea întindere mai mare de păşunat?...

D. C. Dobrescu-Argeș: Aveţi pădurari.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: D-le Dobrescu, d-ta care trăieşti între ţărani ar trebui să-i cunoşti ceva mai bine, noi facem mult pentru dânșii, și cu atât mai mult facem cu cât facem mai mult de cât nu merită; căci când te uiţi la apucăturile lor, când vezi cât de puţină râvnă au ei, fie de a-și îmbunătăţi soarta, fie de a face să fructifice toate acele lucruri cari le punem noi la dispoziţiunea lor,

concluziunea este că va trece mult timp până ce țăranul român ar fi acel țăran care crezi d-ta că este astăzi, despre care, însă, noi știm că nu există nicăieri și pentru care vom face atâtea sforțări nu numai să-i punem la dispoziținea lui și mijloace de trai și îmbrăcăminte și locuiță, dar să punem în mintea lui o mai mare cugetare despre interesul lui și un mai mare sentiment despre datoria lui.

Și d-ta, d-le Dobrescu, care ceri conferințe higienice și nu știu ce alte propovăduiri, d-ta, în loc să te duci la el ca să-i spui că numai

dânsul este talpa țării și că numai de la el decurg toate, d-ta să-i faci atenți asupra neonestității lor...

D. B. Ștefanescu-Delavrancea: Neonestității noastre.

D. C. Dobrescu-Argeș: Neonestității celor de mai sus.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Eu nu cred cum că țăranul este din altă plămădeală decât suntem noi toți. Numai, dacă răspund ceea ce răspund d-lui Dobrescu, este că d-lui a avut aerul a zice că țăranul este din altă plămădeală decât noi. D-lui nu-și a dat seamă că starea de cultură generală este încă înapoiată la noi, înapoiată și la țăran ca și la clasele de sus, astfel că unele fenomene ce se prezint la noi, în starea noastră de cultură, fie în Parlament, fie în alte părți ale țării, în țări mai civilizate ar fi absolut imposibil *(Aplauze)',* dar zicând ceea ce zic, am voit să protestez numai contra tendinței d-lui Dobrescu, de a arăta pe țăran făcând totul la această țară, care, meritând totul, de la care toate decurg și pentru care nu se face absolut nimic. Nici într-o țară din lume nu a făcut Statul pentru clasa țărănească mai mult decât în țara aceasta, - de la 1864, - necontenit și până acum. Și te rog, d-le Dobrescu, d-ta, care ai înrâurire asupra țăranilor, să le spui și această parte a cestiunii, că orice am face pentru ei și orice binefacere am grămădi peste capul lor, dacă nu se vor gândi a susține prin munca lor proprie aceste binefaceri, ele vor rămânea nimic și țăranul va fi tot în starea în care se află astăzi.

Nouă ne-ai spus ce ai crezut că meritățm să auzim; să le spui și lor ceea ce merită să audă...

D. C. Dobrescu-Argeș: Să ne ajutați.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Cum să vă ajut? Să vă dau diurnă ca să țineți conferință? *(Ilaritate).* Prin urmare, pășunatul nu-1 pot permite, fiindcă nu admit să se distrugă pădurile Statului.

Trec acum la sericicultură. Nu știu dacă ajunge sau nu ce am făcut până acum, dar iată ce știu: m-am adresat d-lui Bolle, directorul institutului de sericicultură din Austria, care a venit în țară; a studiat cestiunea, a făcut un proiect pe care l-am pus în executare *tale-quale,* și cu suma indicată de d-lui, va da sau nu rezultate, aceasta e o cestiune de experiență ce se va vedea mai târziu.

Eu nu puteam face altceva decât să iau pe omul cel mai competinte și să-1 întreb: cum să organizez această ramură de muncă națională. Poate știința d-lui Dobrescu să zică altfel, eu, însă, om practic, am crezut că este bine să fac ceea ce a dat roade bune în alte țări.

în cât privește pepinierele, eu sunt acela care le-a înființat; mai înainte nu existau, o știți. Dar așa este românul: îi dai ceva; el cere și

mai mult; ca vorba ursului: îl tragi de urechi ca să-l duci la miere, și apoi îi rupi coada și tot nu-1 poți depărta de la stup...

D. C. Dobrescu-Argeș: Așa este progresul.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: D. Dobrescu se plânge de ce nu sunt 30 de pepiniere înființate. Dar aceste pepiniere mă țin 10.000 lei cheltuială pe fiecare an, plus 30.000 lei instalarea lor. Dacă eu aș veni să cer un credit de un milion pentru creare de pepiniere și să măriți întreținerea cu suma de 300.000 lei, atunci ar trebui să-mi ziceți: numai de pepiniere are trebuință România, de altceva nu are trebuință? Evident că da.

Și dacă d-voastre numai la pepiniere voiți să faceți totul, atunci nu ar avea dreptul d. ministru de rezbel să vină și să ceară pentru lucrări mult mai importante?...

D. N. Voinov: Ați luat cam rău exemplu.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: D-le Voinov, dacă ai fi ministru de rezbel, ai fi cel dintâi care să vii să ceri credite pentru completarea lipsurilor.

Apoi ar veni ministrul cultelor și ar zice: dacă faci totul pentru pepiniere, atunci fa și pentru mine; tot asemenea și ministrul lucrărilor publice ar veni și ar zice: rețeaua drumurilor de fier reclamă încă 1.500 km și dacă faci totul pentru pepiniere, fă și pentru mine; așa că cu chipul acesta ar trebui să avem un buget nu numai îndoit, dar întreit decât cel care-1 avem astăzi.

Știu că d. Dobrescu a făcut calculul necesar, și a dovedit acestei Camere că am putea să avem un buget de 400.000.000; eu nu zic ba, și nu aș refuza un asemenea buget; dar eu nu m-am ridicat încă la acest grad de știință. Nu cred că un buget de 200 milioane lei să se ridice de o dată la 400 milioane lei.

Lăsați-ne să progresăm tot ca până acum. Lăsați-ne să înaintăm treptat. Cu resursele ce avem să facem azi cutare lucru, mâine cutare, și când vom termina opera, să zicem, și aceasta trebuie să fie ambițiunea noastră, iar nu de a realiza tot idealul, să zicem copiilor noștri: iată ce am primit de la părinții noști, iată ce vă lăsăm, și când voi veți ajunge la bătrânețe, lăsați și voi mai mult copiilor voștri, precum noi vă lăsăm mai mult decât am primit de la generațiunile

anterioare. Aceasta e calea progresului și aceasta e doctrina mea.

D. Dobrescu îmi cere să pun pe arhitecți și ingineri la dispoziția sătenilor. D. Dobrescu trebuie să știe că cestiunea delimitării pământurilor țărănești datează de la 1864; de atunci este necontenit agitată; toți miniștrii au promis că vor face această delimitare și nu au făcut-o. Singur eu am zis

că nu se poate face, căci aci e vorba de o lucrare cadastrală și ne trebuie veri o 60 milioane lei și nu am nici ingineri...

D. C. Dobrescu-Argeș: Va să zică că nu o să avem niciodată cadastru?

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: în starea actuală, nici nu-1 putem începe. Avem atâtea alte cerințe mai importante, încât trebuie forțamente să ne mărginim la ceea ce este absolut necesar. Să nu facem ca studentul acela care, având 5 lei în pungă, se întreba: ce să facă? Să mănânce sau să meagă la bal mascat. Un prieten i-a spus: du-te la balul mascat, căci dacă poți *{Râsete, nu se aude},* orice este superfluu; nu te preocupa de ce este necesar.

Deci, voiți să procedați așa, veți face-o; dar nu aceasta e doctrina mea. Eu cu doctrinele nu prea întrețin lumea; dar în această privință doctrina mea este: necesarul înainte, superfluul pe urmă.

A mai spus d. Dobrescu: că divizibilitatea proprietății este interzisă prin lege. Unde a văzut aceasta? Legea nu permite țăranilor să cumpere în mod colectiv; nu permite unui țăran ca să cumpere 5 hectare și a doua zi să le împărțească cu 5 alții; prin urmare, nu este nici o contradicție...

D. C. Dobrescu-Argeș: Pentru a opri părtagiul forțat.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: în această privință, d. Dobrescu știe foarte bine că eu am venit cu indivizibilitatea; știe că am voit să înființez majoratul țărănesc. Dar cine m-a combătut? M-au combătut conservatorii și liberalii; și dacă conservatorii și liberalii sunt contra, cu cine voiți să realizez această reformă? Și când mă invitai odinioară să merg înainte, zicându-mi: noi te susținem, mă întrebam: cine sunt aceștia noi? Din cine se compune, și care este forța lor? *{Ilaritate).* Mă întrebam: din

cine se compune? Din liberali? Din conservatori?

Conservatorii nu vor; cât despre liberali, nu aveți decât să citiți discursuile d-lui Petre Grădișteanu și alții, cari spuneau că majoratul țărănesc este o încercare de a introduce la noi, de către reacționarul Carp, vechea feudalitate.

Prin urmare, eu nu-ți ofer sprijinul meu, dar sunt alături cu d-ta. Convinge pe liberali, convinge pe conservatori, și fii sigur că atunci treaba se va face, căci cu mine nu ai ce discuta; eu sunt convins *{Aplauze, ilaritate)...*

D. B. Ștefănescu-Delavrancea: Nu cred.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Rău faci că nu crezi, fiindcă pe când discutam noi această cestiune, d-ta erai încă la școală, și repauzatul Rosetache era de aceeași părere...

D. B. Ștefănescu-Delavrancea: De ce atunci sunteți cu d. Catargi și nu cu Rosetti?

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: D. Dobrescu a trecut apoi la industrii.

Apoi, d-lor, cestiunea industriei este identică cu cestiunea țărănească.

Ce vreți să facă Statul alt decât să creeze școale, să le dea posibilitatea de a se instrui și de aci să lase ca fiecare om să se folosească prin propria lui forță de învățămintele pe cari Statul i le-a pus la dispozițiune. ..

D. C. Dobrescu-Argeș: învățământul trebuie să-i fie accesibil.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Dar deprinderile sunt rele la noi. După de i-ai dat învățătură, apoi îndată ce a ieșit din școală vine și cere două lucruri: sau să-i dai o funcțiune, - deși a învățat meserie, - sau, dacă nu-i dai funcțiune, atunci să-i dai un capital ca să înceapă el o industrie, un negoț. Așa încât, după ce i-ai dat cultură și l-ai pus în pozițiune să lupte cu nevoile, trebuie să-i dai o sinecură sau să te faci bancherul lui, să-i dai capital.

Să nu credeți, d-le Dobrescu, că au fost puțini acei ieșiți din școalele de meserii cari au venit să-mi ceară avansuri de bani, capitaluri, tot sub cuvânt că sunt români și că românului să-i dai tot.

Eu îi întrebam: d-ta cunoști pe Wertheim?

Știi ce avere are?

Are 20 milioane.

Știi ce era el? Era un lăcătuș la Salzburg, care a venit la Viena, și fără să-i dea nimeni nimic, fără ajutor, a muncit, a făcut economie și a ajuns la starea de astăzi.

Fă și d-ta tot așa.

Krupp același lucru a făcut.

Oriunde găsiți cele mai mari stabilimente industriale în Europa, acolo veți vedea la origine un muncitor inteligent, sârguitor și econom, care, încet-încet, fără să aibă nici avansuri, nici capital din partea Statului,a ajuns a crea acea mare industrie.

Ei, de ce nu face lucrătorul român aceasta?...

D. C. Dobrescu-Argeș: Nu este pregătit încă.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: A! Este un

lucru care nu-1 iau asupra mea de a-1 pregăti.

Este de a-1 pregăti la muncă; acolo trebuie să se pregătească el singur. Nu cunosc pregătire, afară decât una, și aceea este foarte aspră: este mizeria. Mizeria te învață să muncești. Când va începe el a simți că traiul care-1 are nu este îndestulător, când el nu se va mai mulțumi, cum se mulțumește astăzi, cu oleacă de tutun, cu oleacă de mămăligă și cu un

pahar de rachiu, și va începe a simți că-i trebuie pentru viață alte apetituri, în ziua aceea el își va da seama de mizeria de astăzi și va începe a munci, va începe a economisi și a se pune el singur pe cale de a deveni un om între oameni. Altfel tot în starea de astăzi are să rămână...

D. B. Ștefănescu-Delavrancea: Va să zică nici mizeria nu este de ajuns?

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Va să zică, d-lor, nici pe această cale nu pot crea industrii. Statul ce a trebuit să facă a făcut. Școalele le-a reformat, școalele s-au înzestrat mai bine de cum erau până acum, sper că au să dea roade; dar înțelegeți că nu într-un an de zile pot afirma că ele au dat roadele la cari ne așteptăm. Convingerea mea este că au să dea, și până la proba contrarie, cred că d-voastră singur nu aveți interes de a nu aștepta să vedeți cari sunt rezultatele a acelor noi reforme.

Acum, în cât privește organizarea de oficii statistice și altele, d-le Dobrescu, în toate aceste lucruri am foarte puțină încredere.

Aci se aplică vorba francezului: *lanț vaut l'homme, tant vaut la chose,* cu oamenii cari-i avem, în convingerea mea, este că nu pot da rezultatele satisfăcătoare; nici oficiile de statistică de cari vorbește d. Dobrescu nu au să dea rezultatele satisfăcătoare. Ați văzut puținele încercări de statistică cari se fac la diferitele ministere, câtă rezistență pasivă întâmpină din toate părțile.

De la țărani, dacă vrei să afli ceva, ei nu vor să-ți răspundă; cu îndărătnicie nu-ți răspunde, fiindcă crede că aceasta poate să fie ceva care să-i pună veri un bir...

D. B. Ștefănescu-Delavrancea: l-ați băgat în sperieți.

D. P.P. Carp, ministru al Domeniilor: Ia dă-mi pace cu sperieții; slavă Domnului, de la 1864 nu facem decât a-i despovăra; nu este o țară în lume în care țăranii să plătească așa de puține impozite ca la noi.

Dar, în afară de țărani, dacă te sui pe o treaptă mai superioară, vezi aceleași greutăți. Nu sunt sub-prefecți în țară, afară de unul, doi, din cei mai tineri cari să-și dea seama de valoarea unei operațiuni statistice; ei Consideră aceasta ca un lucru lăturalnic, pe care-1 fac, după ce au sjatisfacut toate ordinele ministrului de interne; pe urmă, dacă mai au o Oră pe lună sau pe săptămână vreme, atunci caută să vadă ce cere și /ministerul domeniilor cu statistica lui.

Toate acestea reclamă o instrucțiune generală a întregii țări; și poate că dacă în alte țări nu ai avea la dispozițiune instrumentele admirabile de cari dispun, nici statistica lor nu ar fi ceea ce este astăzi, și nu am avea concluziunile acestea ce deducem din datele statistice.

Eu mă oblig să-ți fac statistica, dar nu pot trage din ea nici o concluziune, căci nu am încredere că un singur lucru arătat este exact.

Lăsați-ne, dar, să continuăm cum am făcut până acum, și progresul se va face cu încetul. Dacă m-ai întreba pe mine: ești mulțumit cu organizarea actuală a ministerului domeniilor? Evident că nu. Sau: ai d-ta un ideal pentru cum ar trebui să fie acest minister? Evident că da. Dar pentru că sunt lucruri ce nu pot realiza, nu este un cuvânt să părăsesc și ceea ce pot.

Prin urmare, mulțumiți-vă cu ce vă dăm, și fiți siguri de un lucru: că în limitele posibilului, și ale ministerului de interne și ale ministerului de domenii, și ale celorlalte ministere, are să se facă tot cât mijloacele vor pernițe; restul, o repet, este treaba populațiunii însăși. Ceea ce poate face Statul în proporțiune cu ceea ce trebuie să fac populațiunea unei țări, este ca unul la mie. Noi nu putem decât a pune lucrul în picioare; însă ca să poată merge și să dea roade, aceasta nu este treaba nici a guvernului, nici a Camerei, ci treaba populațiunii însăși. Și vă rog, încă o dată, după ce ne-ați dat nouă admonestațiunile cuvenite și ne-ați adus la cunoștință sfaturile d-voastre, să vă duceți la populațiune și să-i spuneți că principalul nu este în mâna guvernului, ci în mâna ei, și cum zice românul: cum își va așterne, așa se va culca *{Aplauze).*

Se votează luarea în considerare a bugetului și închiderea discuției generale și se trece la discuția pe capitole, care începe cu N T. Popp, dar în scurt timp el va constata: „Văd, însă, că nu mai suntem în număr Vă rog să ridicați ședința și să continuăm discuțiunea mâine, căci cu 20 de deputați, câți sunt aici, nu se poate, conform regulamentului, să continuăm o discuțiune așa de importantă ca aceea a bugetelor.

Vă rog să constatați că nu mai este Camera în număr.
Eu la băncile goale nu pot să vorbesc.

D. vice-președinte: în adevăr, Camera ne mai fiind în număr, ridic ședința."

[D.A.D. nr. 56 din 25 martie 1895]

DATORIA GUVERNULUI ÎN TIMPURI DE NELINIȘTE

Ședința Senatului din 25 noiembrie 1897

Președinte: Nicolae Gane. Ședința începe cu o *interpelare* a lui P.P. Carp adresată ministrului de Interne „asupra actelor de vandalism cari au dezonorat Capitala în zilele din urmă[1]' și cu alta a lui Constantin Racoviță adresată ministrului Lucrărilor Publice „asupra suferințelor agricultorilor din cauza lipsei de vagoane cu cari să-și poată transporta cerealele lor la porturile țării“; se alătură și Constantin Zăgănescu cu o *interpelare* similară celei a lui P.P. Carp. Ia, deci, cuvântul -

D. P.P. Carp: Domnilor, în urma evenimentelor cunoscute de toată lumea, am avut din prima zi intențiunea de a da Senatului prilejul să se asocieze și el la reprobarea unor acte, cari, oricare ar fi punctul nostru de vedere, oricare ar fi partidul căruia aparținem, trebuie să fie înfierate.

în urma însă a discursului d-lui ministru de interne, rostit ieri în Cameră, m-am hotărât să lărgesc cercul acțiunii mele și să rog pe Senat a studia cu mine: cari au fost cauzele mișcării, care este răspunderea guvernului, cari sunt consecințele îndepărtate cari pot decurge din cele petrecute.

în cât privește cauzele, s-au indicat unele, cred eu cu totul secundare, așa de exemplu, s-au acuzat studenții cum că ei au fost instigatorii.

Vă mărturisesc, d-lor, că studenții, sub punctul de vedere politic, sunt pentru mine fără interes.

Nu cred că aspirațiunile lor să fie mai înalte decât ale noastre și nu știu încă care dintr-înșii, părăsind băncile școalei ca să treacă în viața practică, va dezvăli destulă muncă și destulă sârguință ca să lupte pentru realizarea aspirațiunilor lui din tinerețe, care dintre dânșii are mintea destul de rece ca să dea pornirii inimii acea direcțiune sănătoasă fără de care, după un cuvânt al unui mare prezicător, intențiunile cele mai bune nu sunt decât caldarâmul iadului. De aceea, studentul pentru mine este un *ce* nebulos, un *ce* al viitorului, care nu ne poate lumina în hotărârile noastre, care nu poate servi nici măcar a ne da indicațiuni.

Și apoi mai am, d-lor, un alt motiv de a crede că rolul studențesc este politicesc fără interes. Nu sunt dintre aceia care se pun în capul lor

ca să se serve de entuziasmul lor neexperimentat, spre a realiza țeluri de cari ei nici habar n-au, prin urmare, în opoziţiune nu țin cont de dânșii, și fiindcă n-o fac în opoziţiune, sper că nici ca ministru nu voi fi obligat să-i menajez, cu gândul ascuns de a mă servi când voi veni iar în opoziţiune de entuziasmul lor necugetat pentru țeluri, o repet, de cari ei nici habar n-au.

Vasăzică, îmi veți permite să scot studenţimea din joc. Dacă veri-unul sau altul din studenți a comis veri-o abatere, el este cetățean ca toți cetățenii și nu cer să fie nici mai aspru, nici mai blând pedepsit decât fiecare dintre noi.

Cred, d-lor, că cauza trebuie căutată mai sus, cauza adevărată este legea generalului Berendei[§§§§]. într-o oră necugetată și pentru motive ce-mi scapă, d-lui a readus din nou pe tapet cestiunea evreiască cu întregul ei alai de pasiuni meschine și cu întregul ei alai de nedreptăți necreștine.

D-lor, când generalul Berendei, prin legea lui, cere ca toată populaţiunea evreiască să fie oprită de a aduce tributul ei de sânge unei țări în care trăiește și în care se hrănește, trebuia d-lui mai întâi să se gândească că oamenii aceia vor căuta să lupte în contra acestei deciziuni și nimic nu era mai firesc decât ca ei, prin mijloacele, pe cari nu vreau să le judec, dacă erau sau nu constituționale, dar pe cari d. ministru de interne le-a tolerat, să vină și să protesteze.

Știu că ideea că un evreu poate reclama ceva în țara aceasta, că un evreu are drept și el la oarecare protecţiune, că un evreu nu este astăzi o ființă de acelea de cari se spunea în evul de mijloc: „Schlagt den Juden tot“, nu intră în mintea unora.

Știu că sunt oameni cari gândesc astfel și ei au provocat o contraacţiune. Din faptul că evreii pierzând și ultima speranță, că făcând sacrificii pentru țara aceasta, că vărsând chiar sângele pentru dânsa, vor fi admiși cel puțin individual în cetatea română, au protestat cu energie acei cari cred că evreul nu are alte drepturi decât acelea de a fi împilat, au găsit un motiv de indignaţiune și au înscenat o contra-manifestaţiune.

---

§§§§ **Generalul Anton Berindei, ministru de Război.**

D-lor, acum, dacă s-ar fi mărginit lucrul aci; dacă s-ar fi mărginit lucrul în aceasta, că jidanii să zică: bine, d-lor, noi oferim sângele nostru. Și ceilalți să zică: avem destui soldați, nu avem nevoie de d-voastră, nu aveam nimic de zis; după punctul nostru de vedere, după cum suntem, liberali sau reacționari, după cum suntem filo-semiți sau anti-semiți, fiecare ar fi spus părerea lui.

Dar nu se mărginește lucrul aci; se pregătește o întrunire despre care toată lumea știa că are să fie plină de scandal și guvernul o știa, căci a fost prevenit.

Și acum, naște întrebarea: era în pozițiune guvernul sau nu, de a preveni lucrul, și dacă nu de a-l preveni, de a-l împiedica când se va produce[9]

Sub punctul de vedere material, sub punctul de vedere al forței puterii executive, eu cred că putea.

însă sub punctul de vedere al acelei puteri morale, care singură poate să dea tăria unei acțiuni, guvernul nu putea.

Când în discursul său de ieri, din gura d-lui ministru nu au ieșit decât scuze pentru aceia cari, profitând de această agitare pasionată, au devastat toate ulițele din București, când d-lui s-a mărginit de a zice: reprob, ș-apoi s-a întins asupra motivelor de indulgență și a adăugat o tiradă în contra evreilor, acelor străini cari vor să ne cucerească etc. etc.

D. ministru de Interne, M. Pherekyde: Nu am zis nici un cuvânt de aceasta.

D. P.P. Carp: D-le ministru, eram [de] față și îmi veți permite a vă împrospăta memoria.

Dacă nu mă înșel, ați întrebuințat cuvintele următoare: dar, d-lor, nu putem tolera ca să vină ovreii să ne insulte chiar în țară la noi. Așa a fost[9] Nu putem tolera ca acești oameni cari sunt străini, să vină să se bucure de drepturile de cari ne bucurăm și noi.

Apoi ce vrea să zică aceasta decât că d-voastre scoateți o întreagă parte a populațiunii noastre prin o teorie despre care știți că e o ficțiune juridică, scoateți o populațiune întreagă în afară din lege, apoi cred că am înțeles bine gândirea d-voastre, și eram în drept să afirm că simpatiile d-voastre erau cu totul pentru mișcarea antisemită, și sunt în

drept a mă întreba, dacă aveți chiar în convicțiunea d-voaste proprie destulă putere și energie ca să înfrânați ceea ce s-a întâmplat?

Eu cred că nu, și de aceea, fără să vă acuz de rea voință, dar în mod inconștient ați fost aduși a tolera. De aceea, ore întregi Capitala a asistat la scene de barbarie, fără să intervină autoritatea d-voastre, spre a împiedica imediat; sute de oameni au văzut sergenți și jandarmi mergând împreună pe uliță cu acei cari devastau, fără să se ia absolut nici o măsură. De aceea, d-lor, eu cred că guvernul, cu ideile cari le are el, cu pornirile cari-1 caracterizâ, nu era în stare de a stăpâni mișcarea, și dacă d. ministru de interne afirma ieri că aceasta nu se va mai repeta, eu cer voie de a crede că se înșală, și că odată mișcarea

începută, ea va continua, și că față cu dânsa actualul d. ministru de interne va fi tot atât de slab cum a fost.

Dar, d-lor, cum vedeți, cauzele provin de la un pas necugetat în guvern. Răspunderea celor petrecute în mare parte eu cred că o are guvernul, pentru că nu a știut să înfrâneze cum trebuie să înfrâneze.

Și acum rămâne, d-lor, să mai studiem încă cari sunt consecințele mai depărtate ale acestor cauze și a acestei atitudini a guvernului.

D-lor, când se hotărăște cineva să ridice o cestiune, este el sau nu obligat să-și dea seama de consecințele acțiunii sale?

Când d-voastre redeșteptați cestiunea ovreilor, v-ați dat seamă de mijloacele cari voiți să le întrebuințați; v-ați dat d-voastre seamă până unde voiți să mergeți și ce voiți să realizați? Eu cred că nu, și un *ce* care mă face să afirm că nu, e chiar legea d-lui general Berendei.

Căci, d-lor, și aci revin pentru un moment la d. ministru de interne.

D. ministru de interne, în cuvântarea d-sale de ieri, avea aerul de a zice: Că, altfel se înăbușește o mișcare atunci când ea a pornit de la un simțământ de apărare firească sau dintr-un alt avânt de simțământ național; și altfel se tratează ea când motivele ei nu sunt atât de înalte.

Eu cred că aci este o eroare fundamentală pentru toți, și mai ales pentru un om de guvern. Un fapt, d-le ministru, de răzvrătire nu se judecă după motivele cari l-a îndemnat, căci faptul este real, motivele sunt îndoielnice și supuse discuți unii. Dacă d-voastră scuzați până la un punct oarecare ceea ce s-a întâmplat, pentru că ebreii au avut îndrăzneală să ceară să participe la armată, d-voastră credeți că este un *ce* bun, un *ce* național, de a-i împiedica de a participa la armată; dar dacă, d-le ministru, precum voi avea onoarea de a proba - și aceasta iau asupra mea de a o face, când legea d-lui Berendei va veni în discuțiune - dacă legea d-lui Berendei este cea mai groaznică lovitură care se dă activității noastre economice; cum stați d-voastră atunci cu pornirile blânde, cari au favorizat mișcarea? Convingerea mea este, și repet că voi proba cum d-voastră ucideți cu legea'd-lui Berendei meseriașii români; și în favoarea cui faceți aceasta? în

favoarea ebreilor ai căror dușmani vă arătați.

Vedeți, d-le ministru, cât e de rău să judecăm un fapt după motivele cari-1 dictează, iar nu în sine însuși. D-voastră credeți că motivele erau lăudabile, eu cred că și motivele și faptele sunt condamnabile.

De aceea, d-lor, repet, că cestiunea dacă cauzele sunt patriotice sau nu, față cu ceea ce s-a petrecut, trebuie să dispară ca supusă controversei și rămâne numai faptul brutal că devastări au avut lor și că ele trebuie înfierate.

O voce: Să îi împuște *(Ilaritate).*

D. P.P. Carp: Un lucru e cert, d-le întrerupător, că fiecare cetățean are într-un Stat dreptul de a fi apărat în viața și în proprietatea lui și sub nici un cuvânt și pe nici un temei nu se poate admite ca într-un Stat bine organizat să se poată comite asemenea neorânduieli fără represiune. Puteți face aceasta fără pușcă, cu atât mai bine; nu puteți fără pușcă, atunci cu pușca.

O voce: Cum s-au împușcat țăranii?

D. P.P. Carp: Cred, domnii mei, că de bună voie nimeni nu varsă sânge, dar și sângele câteodată este un îngrășământ care dă fertitilitate, acolo unde nu era decât sterilitatea anarhiei.

D. C. Zăgănescu: Se revarsă rușine pe paginile istoriei, acolo unde se varsă sângele cetățenilor!

D. P.P. Carp: Este invederat, d-lor, că dacă ne punem să căutăm împrejurări despovărătoare pentru asemenea fapte, în loc de a face bine, facem cel mai mare rău acestei țări.

Dar, d-lor, revenind la legea Berendei, să vedem, fără a ne pune pe terenul economic, cuminte este? Prudent este ce faceți d-voastre?

D-lor, avem în țara aceasta o populațiune de 300.000 ebrei; voi ține limbajul antisemit: evrei păcătoși, neonești, cari nu fac decât a suge acest popor.

Voci: Așa este.

D. P.P. Carp: Admit tot ce voiți, mă pun pe terenul d-voastră. Care este însă datoria d-voastră, și nu numai a d-voastră, dar a oricărui guvern serios?

Să caute, sau să scape de această populațiune,

provocând un măcel general, sau, neputând s-o omoare, să caute încetul cu încetul a face din ea o populațiune utilă țării, din dăunătoare ce era până acum. Măcelul îmi pare anevoie; cercați dacă puteți, dar știu că nu puteți și atunci este evident pentru orice om cu bun simț, că trebuie să studiați mijloacele prin care să micșorați antagonismul și ura ce despart aceste două părți din populațiunea noastră. în loc de aceasta, d. ministru ne zice: că și aiurea sunt mișcări de această natură, și că antisemitismul este o mișcare aproape europeană.

Foarte bine; dar vă voi pune întrebarea: dacă antisemiții ar mai face mișcări în Franța, în Germania și în Austria, dacă evreii ar avea acolo poziținea pe care ei o au la noi?

Evident că nu. Acolo evreii au toate drepturile, la noi nu au nici unul. Un lucru le rămăsese: speranța individuală, că cu mijlocul unui sacrificiu netăgăduit, a celui mai nobil sacrificiu, despre care Horațiu deja zicea: „dolce et decorum est pro patria mori“, să poată deveni cetățean și el!

Ei bine, această singură speranță a acestei populațiuni fără drepturi o nimiciți astăzi d-voastre prin legea d-lui general Berendei, astfel că niciodată această populațiune nu va putea ea, nu în masă, dar nici în mod individual, să spere că va găsi în această țară o patrie care nu o are aiurea.

D-voastre vorbiți de străini, dar acești străini sunt ei totodată supuși străini sau sunt supuși români?

Sunt supuși români. Protecția unui alt Stat nu au, protecția firească a Statului nostru nu o dați, și iată o populațiune de peste 300.000, în afară de lege, neprotejați nici de noi, nici de guvernul altei țări, căreia nu aparțin.

Ei, atunci nu vă dați d-voastre seama de ura ce încet-încet, în cursul generațiunilor, se aglomerează în inima acestei populațiuni; nu vă dați seama d-voastre, în loc ca încet-încet să îmblânziți acest antagonism între populațiunea creștină și populațiunea evreiască, d-voastre nu faceți decât a o întărâta, d-voastre nu faceți decât a crea de bună-voie, dușmani neîmpăcați și dușmani neîmpăcați numeroși în sânul patriei noastre? căci, o repet, de dânșii nu aveți să scăpați.

De aceea, d-lor, și sub punctul de vedere al măsurilor legislative, - nu numai sub punctul de vedere al apreciării ideilor d-lui ministru de interne, - sub punctul de vedere al tendințelor întregului guvern, d-voastre v-ați aruncat în această cestiune, fără să vă dați seama unde aveți să ajungeți, fără să aveți mijloace de a putea stârpi răul, și voind a-l îndrepta, n-ați făcut decât a-l mări.

Ziceam, d-lor, că nu cred în cuvintele d-lui ministru de interne, că scenele nu se vor mai repeta. Se vor mai repeta scenele, pentru că d-voastre împingeți la ură în contra acestei părți a populațiunii. Și, d-le ministru, nu uitați că cine seamănă vânturi culege furtună.

Răspunde ministrul de Interne - Mihail Pherekyde, apoi președintele Senatului, conform regulamentului, dă cuvântul în *replică* lui

D. P.P. Carp: D-lor, dacă interpelarea mea n-ar fi avut alt rezultat decât acela de a provoca declarațiunea d-lui ministru de interne, încă aș fi foarte satisfăcut că am făcut-o. Iau act, și iau act cu mulțumire de declarațiunea d-lui ministru de interne, că legea d-lui general Berendei este fără ființă; așa erau, îmi pare, cuvintele d-lui ministru de interne, cum că legea d-lui general Berendei este fără ființă.

D. ministru de Interne M. Pherekyde: N-a fost discutată în consiliul de miniștri.

D. P.P. Carp: D-le ministru, este adevărat cum că am trecut de 60 de ani și că am început a intra în acea vârstă în care înrâurirea anilor se manifestă prin o slăbire a memoriei, dar chiar până acolo n-am ajuns să nu-mi aduc aminte de următoarele cuvinte - fac apel la d-nii senatori, cari au mai puțin de 60 de ani - ai zis: d. Carp se luptă cu o ficțiune.

D. ministru de Interne M. Pherekyde: Legea d-lui Berendei n-are ființă.

O voce: N-are *încă* ființă.

D. P.P. Carp: Vă conced și aceasta, n-are *încă* ființă. Rău a făcut de a adăugat acest cuvânt de: *încă,* căci dacă acest cuvânt are valoare, nu poate să fie alta decât că proiectul acesta poate să aibă mâine ființă. Și atunci, față cu această posibilitate rămâne argumentațiunea mea întreagă. Dar sunt eu în drept sau nu a mă întreba, dacă d. general Berendei este un om serios? Cu toții credem că da. D-voastră ca majoritate trebuie să o ziceți, fiindcă e ministru; eu din opoziție o zic pentru că personal am cea mai mare stimă pentru d. general Berendei; dacă este așa, d-lui aruncă acest cărbune aprins în niște materii atât de explozibile fără să se fi sfătuit cu nici unul din colegii săi; mai mult, o dată ce proiectul a fost publicat, fatalmente el a fost supus discuțiunii interesaților.

O voce: S-a publicat în *Voința Națională.*

D. P.P. Carp: Eu nu citesc *Voința Națională (Mare ilaritate),* dar dacă nu mă uit la *Voința Națională* mă uit la Mesaj și Mesajul anunță legea recrutării. Pe ce bază? Pe baza proiectului pe care d. ministru de război l-a trimis la

toți, căci este inadmisibil, d-lor, într-un stat constituțional, ca ministrul de război să publice un proiect ca acesta; ca în Mesaj să se vorbească de legea recrutării, prin urmare, de proiectul d-lui general Berendei și deodată să ne trezim că proiectul d-lui general Berendei este o nălucă a d-lui Carp. Veți zice că Mesajul a vorbit numai *așa* de câmpul nostru de acțiune, dar se știe că activitatea noastră nu este roditoare și, prin urmare, Mesajul nu are mare valoare. Admiteți d-voastre asemenea explicare? Eram eu în drept

să zic că legea d-lui general Berendei era una din cauzele și cauza principală, după mine, a agitațiilor cari au avut loc[9] Evident că eram.

Dar acum, d-lor, chiar cu rectificarea d-lui Costescu-Comăneanu, care, deși aurelianist, v-a venit în ajutor *{Ilaritate},* eu sunt satisfăcut și sunt fericit că am avut ocaziunea, în urma unei acțiuni ceva pripite a d-lui general Berendei, să vă atrag atențiunea asupra imenselor inconveniente, asupra grelelor loviri ce acest proiect de lege aduce întregii noastre activități economice, și sunt convins că atunci când îl veți discuta într-un consiliu de miniștri, veți avea poate în vedere că părerile sunt împărțite, și că atât sub punctul de vedere economic, cât și sub punctul de vedere al viitorului acestei țări, proiectul d-lui general Berendei are nevoie de o modificare radicală și ștergerea întregii acestei dispozițiuni va fi o fericire, după mine, pentru țară.

Acum, dacă aș fi răutăcios, dar nu sunt răutăcios *{Ilaritate},* aș putea să mă întind mai departe asupra efectelor ce trebuie să producă asupra publicului și asupra Senatului, faptul nepremeditat al d-lui general Berendei, și nu trag nici o consecință în privința comunității de idei care ar trebui să existe, dar care, după zisele d-lui Pherekyde, nu există încă între d. general Berendei și consiliul de miniștri.

Vin acum la declarațiunile d-lui ministru de interne, întru cât privește acuzațiunea ce i-am adus că d-sa nu avea în sine acea convingere morală, care dă garanție, că față cu această mișcare va ști să o înfrunte cu energie, și această convingere am luat-o din cuvântarea d-lui ministru de interne, care a produs asupra tutulor, dar fără excepțiune, fie amic, fie adversar, efectul că d-lui scuză, întrucâtva, această mișcare, și caută împrejurări despovărătoare pentru aceia cari au săvârșit faptul. Declarațiunea d-lui ministru de interne, de astăzi, cu totul contrarie, mă satisface pe deplin. Astăzi nu mai am impresiunea de ieri, și poate că nu pornirea internă a d-lui ministru de interne a produs această deosebire între accentul d-sale de ieri și accentul d-sale de azi, ci atmosfera în care se găsea ieri și atmosfera în care se găsește astăzi, în Camera de jos, acolo, pasiunile sunt aţâţate, în Camera de jos, acolo, chiar în sânul partidului este oarecare, nu sciziune, dar oarecare sentiment *de malaise* și

atunci trebuia o diversiune oarecare, și, prin urmare, altfel a vorbit d. ministru de interne față cu Camera de jos, unde trebuia să se arate și mai patriotic, trebuia să se arate și mai ostil elementului ebreesc, decât în Camera de sus.

Aci la noi în Senat, *le sentiment de malaise* nu există, poate d. Costescu-Comăneanu, *le charmant* Costescu-Comăneanu, cum îi zice d. Exarcu, poate d-lui și alți 2 sau 3 să fie nu tocmai mulțumiți cu starea

de lucruri actuală, dar numărul lor aci este așa de mic, încât devine o cantitate neglijabilă. Noi, oameni liniștiți, nu avem pasiuni înflăcărate ca în Camera de jos, și atunci a intrat d. ministru de interne în adevărata lui natură, și a vorbit cum trebuie să vorbească, și cum regret, d-le ministru de interne, că nu ați vorbit ieri la Cameră.

Dar oricare ar fi declarațiunile, cestiunea tot rămâne arzătoare, cum ați aruncat-o în public, și dacă d-voastră retrageți legea sau nu o aduceți, ce faceți cu acele speranțe care le-ați deșteptat? Ce faceți d-voastră cu aceia cari chiar în Senat strigau adineaori: nu voim ebrei în armata română? Ce faceți d-voastră cu întreaga această mișcare care ați provocat-o?

Apoi dacă rămâneți *in statu quo* bine era să stârniți înainte de vreme asemenea cestiune? Prudent era să uitați cuvintele latinului: *ne quieta movere?* Eu cred că nu era prudent. Și de aceea, nu cred că are dreptate d. ministru de interne când zice că cestiunea e închisă.

Dar aș dori din suflet să mă înșel, aș dori ca legea generalului Berendei să rămâie literă moartă.

Și dacă cele ce s-au întâmplat în București, cu toată durerea care inspiră fiecărui om, cu toată indignațiunea ce a provocat în toate părțile, vor avea ca consecință că această lege să nu vie în discuțiune, atunci voi recunoaște că din fiecare rău omul poate trage câte un folos și voi fi fericit să pot zice cu d. ministru de interne: legea generalului Berendei a rămas ceea ce trebuia să fie din capul locului, o lege fără ființă.

La propunerea lui Mihail Eustate Schina - „Senatul, față de interpelarea d-lui P.P. Carp, ascultând răspunsul d-lui ministru de Interne, se declară mulțumit și trece la ordinea zilei“.

[D.S. nr. 5 din 30 noiembrie 1897]

DOUĂ DIRECȚII IEȘITE DIN 1848: LIBERALII ȘI CONSERVATORII

Ședința Senatului din 5 decembrie 1897

Președinte: Nicolae Gane. Continuă discuția generală asupra proiectului de răspuns la Mesajul Tronului redactat de Mihail E. Sehina. Nicolae Ionescu îl apreciază ca „demn, bine cumpănit și exprimă sentimentul fidel al Senatului"; Ilar iu Isvoranu se declară, pur și simplu, *pentrw,* **iar Petre Grădișteanu, de la început,** *contra,* **dar produce și un lung discurs; după pauză, sub președenția lui P. Orbescu, revine Ilariu Isvoranu mai pe larg, apoi -**

D. P.P. Carp: Domnule președinte, totdauna atent la sfaturile bătrânilor, aș fi foarte dispus să urmez pe d. Nicolae Ionescu, care ne învață să introducem modul englezesc de a discuta Adresa. Eu primesc aceasta, însă cu o singură rezervă.

Vă rog să-mi acordați o amânare și să așteptați până ce voi fi eu la guvern și d-voastră în opoziținue, și atunci voi sfătui pe toți să facă adresă englezească. Vedeți, nu vă cer un lung timp, și nu voi supune răbdarea d-voastră la o lungă încercare.

Tot cu părere de rău, d-lor, nu voi să discut cu d. Ionescu, dacă e bine să zicem că Regele este supremul arbitru între partide, dacă e bine să dăm Coroanei această înrâurire morală, mult mai mare decât prerogativele scrise în Constituțiune.

Nu pot să mă pun pe tărâmul pe care s-a pus d-sa, pentru că atunci aș trebui să discut împreună cu d-sa, dacă guvernul actual a venit purtat de veri una din acele porniri naționale de care vorbea d-sa.

între patru ochi, dacă vrea d. Ionescu, îi voi spune de cine și cum a fost adus guvernul actual; pentru deferență pentru d. Ionescu, închid această paranteză și vom discuta cestiunea altădată.

D-lor, am ascultat pe d. Constantinescu și vă mărturisesc că primele cuvinte ale d-lui Constantinescu au deșteptat în mine o vie curiozitate; d-sa ne-a destăinuit că de doi ani de zile meditează, studiază situațiunea politică și că acum, după doi ani de zile, d-lui e în pozițiune de a-și zice cuvântul și de a lumina Senatul, și, ca rezultat al acestei meditațiuni, ce am auzit[9] Am auzit că partidul național liberal a creat

cerul și pământul românesc, am auzit că partidul conservator nu are încredere în națiune, prin urmare nici o ființă, nici o rațiune de a fi. Am auzit iar că partidul junimist nu a realizat absolut nici una din făgăduielile date.

Apoi, d-lor, dacă i-au trebuit d-lui Constantinescu doi ani de zile ca să ajungă numai a reedita niște clișeuri, pe cari fiecare începător le repetă în sânul partidului liberal-național, îmi pare rău că agerimea pe care d-sa o dezvălește în meseria sa de avocat, nu o dezvălește și ca om politic. E cam înceată priceperea sa politică, și-i dau un sfat de amic: să mai mediteze încă doi ani, poate că după o nouă meditare va găsi ceva nou.

D-lor, de d. Urechiă vom vorbi când voi spune modul meu de a vedea față cu guvernul actual în cele interne. Pentru un moment nu pot să las fără răspuns filipica d-lui Ilariu Isvoranu în contra d-lui Maiorescu.

D-sa n-a înțeles pe d. Maiorescu și nu ne înțelege nici pe noi.

Este drept, are un păcat d. Maiorescu, este cam fin și nu-1 pricepe oricine. D-sa a crezut că discursul d-lui Maiorescu este un atac în contra guvernului și ne invită ca măcar în cestiunile exterioare să lăsăm animozitățile de o parte și să fim uniți. Apoi, este evident că așa este, și ce a zis d. Maiorescu alta decât: că ne asociem cu desăvârșire nu numai la partea privitoare la Familia Regală, unde nu încape nici o discuțiune, dar că ne asociem și la modul de a vedea al guvernului actual în materia de politică externă. Și aceasta o numiți d-voastre atac?

Dar, d-lor, era o poliță de plătit - și deși această considerațiune n-ar fi îndemnat singură pe d. Maiorescu să

vorbească cum a vorbit, - mai are și un învățământ de tras din împrejurările cari au precedat venirea guvernului actual și asupra acestui învățământ am voit să atragem atențiunea tutulor oamenilor noștri politici.

Ah! d-lor, este ușor a ataca în materie de politică externă, este ușor a trata de nemernici pe acei cari nu vor să ducă țara la cine știe ce aventură, este ușor a nega patriotismul fiecăruia din miniștrii cari erau atunci pe banca ministerială. Este ușor, dar cu o condițiune, ca acuzațiunea ce o aduci să fie din partea ta un angajament, că atunci când vei avea posibilitatea, să îndeplinești tu acel lucru, de care, după tine, cu drept cuvânt acuzai pe adversari că nu-1 fac. Dar când nu este așa, când este numai o simplă armă de luptă, atunci nu este în drept acela care a fost atacat să zică la vremea oportună: uite, nemernicul de ieri, trădătorul de ieri, nepatriotul de ieri este astăzi răzbunat, răzbunat cu Mesajul iscălit de tine, iar învățământul este adevărul pe care noi

mult huliții junimiști l-am pus de mult înainte; să nu zică că e om serios în opoziținne, ceea ce nu va fi în stare să facă când va veni Ia guvern.

Știu că nu este ușor, știu că de multe ori chiar amicii te împing la cea ce nu trebuie să faci și trebuie o tărie excepțională ca să reziști; și, ori ai o tărie excepțională în tine, și atunci cu atât mai bine, ori dacă nu o ai, atunci, și nu împrejurările te obligă, să recunoști că cu asemenea jocuri nu se joacă un om serios, că nu este permis să ceri de la altul ceea ce știi bine că nu numai că nu vrea, dar că nu poți să faci nici tu.

De aceea, d-lor, am criticat nu numai pe adversari, dar și pe amici. Știți bine că am criticat și pe opoziținea-unită, atunci când opoziținea- unită spunea lucruri despre cari știa că n-au să se poată realiza. Aș fi putut și eu pe atunci să mă folosesc de acțiunea lor. N-am făcut-o; și, prin urmare, cum am facut-o față cu amicii, sunt în drept să o fac și față cu d-voastre. D-lor, luați învățăminte și de astăzi înainte nu mai ziceți nimic ca opoziție, ce nu puteți realiza ca guvern.

De aceea, d-lor, să lăsăm la o parte inima d-lui Isvoranu. Politica externă nu se hotărăște prin inimă, politica externaă într-adevăr are momente unde ea realizează aspirațiunile naționale, dar de multe ori trec secole până ceea ce a visat o națiune întreagă să se realizeze. Și Petrarca a visat unitatea Italiei și câți de la dânsul până la Cavour n-au visat-o? Dar numai un Cavour a facut-o. De la Barbarosa și până astăzi câți n-au visat unitatea Germaniei, în decursul multor secole și numai un Bismarck a făcut-o. Au facut-o oare și unul și altul cu popularitatea? Au făcut-o și unul și altul aţâțând numai pasiunile? Nu. Au făcut-o cu sângele rece al omului care calculează mijloacele, studiază posibilitățile și tace până la momentul oportun. Dar a crede că cu vorba poți realiza ceva, a crede că e de ajuns să faci să nască în inima cutărui sau cutărui tânăr, sau cutărui sau cutărui om, a cărui minte nu e bine cumpănită, cutare sau cutare idee entuziastă, aceasta e o eroare, d-lor, care, dacă s-ar transforma într-un act de guvern, compromite chiar ideea aceea la care ținea inima aceea caldă, compromite chiar realizarea țelului la care aspira o națiune întreagă.

De aceea, d-lor, rău a interpretat d. Isvoranu discursul

d-lui Maiorescu. Discursul d-lui Maiorescu nu era decât o aprobare perfectă a Mesajului, întru cât privește politica externă și nu era decât un învățământ dat tutulor oamenilor noștri politici, de cari vor profita cred de astă dată și cei tineri și cei cu părul cărunt.

D-lor, dar dacă suntem absolut împăcați cu politica externă, dacă ea e nu numai o satisfacțiune dată acțiunii noastre din trecut, dar un *ce*

corespunzător cu adevăratele interese ale țării noastre, nu tot așa pot observa o atitudine binevoitoare în cele interne, față cu guvernul actual.

D. Costescu-Comăneanu zicea că guvernul actual pentru dânsul e o decepțiune. Eu cred că vina e a d-sale, dacă nu avea iluziuni, n-ar fi avut decepțiuni; eu, care nu am avut nici o iluziune despre guvern, eu nu am absolut nici o decepțiune și în această privință nu mă pot asocia cu d. Costescu-Comăneanu. Pentru ce, d-lor, nu am avut nici o iluziune? Și acum dați-mi voie să cercetăm împreună, dacă fecunditatea de greșeli a guvernului actual și sterilitatea lui în fapte meritorii, sunt un *ce* întâmplător, un *ce* trecător, cari cad în vina indivizilor, sau dacă sunt inerente momentului de dezvăliri în care se află astăzi partidul național-liberal? Eu cred că nu sunt întâmplătoare, că au rădăcina lor în starea psihică a însuși partidului național-liberal cum se află el astăzi, și că din greșeală în greșeală are să meargă guvernul actual până ce va fi obligat prin voința Maiestății Sale Regelui Carol, sau prin voința Maiestății Sale Poporului, cum zicea d. Ilariu Isvoranu, să părăsească puterea.

Ia să analizăm puțin, d-lor, și cu această ocaziune voi răspunde totodată și d-lui Alexandrescu-Urechiă. D-sa a făcut o curioasă istorie a dezvălirii noastre sociale și politice, când a vorbit de toate faptele cari s-au petrecut la noi de la 1848, de luptele în contra ocupațiunii străine, de divanul ad-hoc, de unire, de Constituțiune și, în fine, de regat, și și le-a pus toate la activul partidului național-liberal, astfel încât, după d-sa, vă revine guvernul: *par droit de conquete.* Oare așa să fie? Eu cred că nu este așa, eu cred că toate aceste lucruri au fost făcute nu de clasele asuprite în contra asupritorilor, nu de acele pături sociale cari, după o lungă robire, cer și ele

locul lor la lumina soarelui, ci au fost făcute de o generațiune în contra unei altei generațiuni, au fost făcute de fii în contra părinților lor! Nu vă izbește, d-lor, faptul că în fruntea acelor lupte nu vedem - mai fără excepțiune - decât pe scoborâtorii familiilor oligarhice din țară, Golești, Rosetti, Câmpineanu, Bălcescu, Brătieni, Negri, Mavrogheni, Cuza, Ralet, Epureanu, Kogălniceanu, Sturdza și câți alții. Și atunci nu vă întrebați, d-lor, dacă s-a întâmplat la noi ceea ce s-a întâmplat în alte țări, venit-a *le tiers etat,* cari până atunci nu erau nimic, să ceară drepturi, venit-a elementul poporului de jos care, sătul de tiranie, să se fi răsculat și să zică: jos privjlegiații? Nu, n-am văzut nimic din toate acestea, și n-a văzut nimic nici d. Alexandrescu-Urechiă, și n-a văzut nimeni din d-voastre; și când veniți d-voastre, și cu un gust îndoielnic, tăgăduiți dreptul la existență al conservatorilor, pe cuvânt că ei sunt moștenitori ai acelor fanarioți, ai acelor boieri cari se închinau când în dreapta, când în stânga, vă invit

să vă uitați la acea generațiune de la 1848, la acei fii pe cari i-a procreat clasele dirigente, a căror sânge nu a putut fi așa de degenerat, de vreme ce a produs asemenea fii.

D. colonel V. Obedeanu: Și ale cui capete au căzut la Constantinopole?

D. P.P. Carp: Nu vorbesc de timpurile eroice, deși nu uită nimeni nici pe Brâncoveanu, nici pe Michel Cantacuzino, nici pe Grigore Ghica, nici pe atâția cari și-au jertfit viața pentru țară, dar acele exemple sunt prea mari și nu știu din atâția cari în timpurile sigure de astăzi ridică capul la adăpostul libertăților publice, câți ar fi avut bărbăția să lupte ca dânșii, ca dânșii să moară!

Prin urmare, d-lor, este nedreaptă acuzarea.

Din rândurile noastre a ieșit generațiunea de la 1848, și dacă d-voastre voiți să monopolizați, ca să nu întrebuințez un cuvânt mai aspru, întreaga acțiune a acelei generațiuni în favoarea unui singur partid, nu numai că sunteți nedrepți, dar d-voastre falsificați și istoria și mintea d-voastre.

Dar mai departe, după generațiunea de la 1848, dar când a venit Constituțiunea, prin ce elemente s-a răsturnat Vodă-Cuza, prin ce elemente s-a ridicat din nou tribuna dărâmată? Iarăși Sturdza, Ghica, Catargi, Cantacuzino, Golescu, Haralambie, Brătianu, Mavrogheni! Acesta era guvernul provizoriu, acesta era Ministerul care a adus pe regele Carol aci și care ne-au dat Constituțiunea de care ne bucurăm cu toții. Și d-voastre vreți să revendicați pentru un singur partid toate aceste fapte, atunci când numele stau înscrise în paginile istoriei contimporane, de care cu toții avem cunoștință?! Curioasă îndrăzneală, d-lor!

înțeleg să argumentați asupra secolelor trecute, dar asupra faptelor de astăzi la cari cu toții am participat și dacă unii nu am participat am asistat la dânsele, să veniți d-voastre cu asemenea teorii, nu sunt în drept să restabilesc adevărul? Și vreau astăzi să-1 restabilesc în toată întregimea lui.

Da, d-lor, orice s-a făcut este opera generațiunii de la 1848; dar de câte ori nu am auzit pe Brătianu, pe Mavrogheni, pe Catargi zicând: în grele vremi, în cestiunile cele mari toate partidele au fost unite?

Da, pentru că fiecare apăra opera ei, una ca și cealaltă

și știa că și el are tot atâta merit la îndeplinirea acestor opere glorioase cum are și celălalt.

Dar, odată Constituțiunea dobândită și libertățile asigurate, odată Dinastia aclamată și stabilitatea obținută, nu mai avem a face cu acea generațiune eroică de la 48, care, opera ei terminată, începe a dispare. De la 1866 trebuie să ne diferențiem nu pe aspirațiuni naționale, nu pe

crearea României, trebuie să ne diferențiem pe principii de organizare internă, și numai de la 1866 până astăzi se poate vorbi de partide liberale, de partide cari și unele și altele au originea lor, nu în fanarioții d-lui Urechiă, dar în glorioasa generațiune de la 1848, care a fost generațiunea eroică a acestei țări.

Aci începe greutatea pentru liberali! Era ușor de a crea partidele, de a realiza aspirațiunile unei țări, când o întreagă generațiune te susține, dar când trebuie să te desparți, când reprezinți numai o parte a nevoilor și a intereselor unei țări, pierzi o mulțime de aderenți și trebuie să găsești sau să creezi noi elemente pentru noile timpuri. Brătianu a încercat-o și partidul național-liberal de astăzi nu datează decât de la 1866 încoace. Cu ce însă l-a creat? Cu elementul burghezesc? Cam nu există: industrie, comerț sunt în mâinile străinilor, nu în mâinile românilor.

Cu elemente populare, cu noi pături sociale, după expresiunea lui Gambetta? Ele nu au intrat încă în mod activ în viața noastră politică și astfel d. Brătianu a creat un partid bugetar, un partid care, în mare parte, nu exista decât prin politică și din politică. Rezultatul acestei creațiuni îl cunoaștem cu toții? Vă amintesc numai discursul lui Ion Brătianu de aci din Senat, despre toate câte a trebuit să le tolereze, vă amintesc discursul fratelui său ca președinte al Camerei deputaților.

Dar era o scăpare, d-lor. Era o scăpare, că chiar în acest partid, așa cum este el format, să se facă o lucrare care să dea, în afară de marile lucrări realizate, să dea partidului un drapel, să dea partidului o altă platformă de luptă decât aceea a libertății întrunirilor, a libertății presei, a libertății alegerilor, a tutulor libertăților constituționale, pe care în principiu toate le admit și care nu ne lasă altă armă decât

ieftina armă de a zice în opoziţiune că tot se calcă în picioare când guvernă alţii şi de a afirma că am reintrat în domeniul legalităţii când guvernăm.

Era, zic, un mijloc de scăpare acela a unei munci încordate, a unui studiu serios a nevoilor ţării, dar nenorocirea d-voastre este că după ce aţi exercitat puterea *par droit de conquete,* astăzi voiţi, întocmai ca Henri IV, s-o aveţi şi *par droit de naissance.*

Noi principii? Noi studii? Dar pentru ce? Dar nu suntem noi oare acel mare partid care la 1848 a luptat în contra puterilor? Nu suntem noi acel mare partid care a făcut *unireal* Nu suntem noi acel mare partid care a făcut Constituţia? Nu suntem noi acel mare partid care a făcut Regatul?

Şi voi, cari n-aţi făcut absolut nimic, aveţi cutezanţa să veniţi să revendicaţi puterea faţă de noi? De acolo indignaţiunea oricărui naţional-

liberal, când crede că veri-un conservator ar avea pretențiunea, enorma pretențiune ca să guverneze și el această țară.

Ei, d-lor, mă pun pe tărâmul d-voastre și admit, cum zicea d. Constantinescu, că cerul și pământul românesc d-voastre le-ați făcut. Ei, nu ajunge, țara primește recunoscătoare orice binefacere-i faci; o dată însă binefacerea făcută, ea-ți dă chitanță și întreabă: de astăzi înainte ce mai ai de gând să faci? Numai așa este posibil progresul și în momentul când noi vom deține puterea fără muncă, numai în virtutea dreptului de naștere, atunci vom deveni la rândul nostru ca acei coconași cari cred că n-au nevoie să muncească, cari cred că este suficient pentru dânșii că au muncit strămoșii lor și că ei trebuie să se bucure numai de viață. Și de aceea, d-lor, vă întreb: care este munca care justifică pretențiunile d-voastre?

De doi ani și jumătate, d-lor, sunteți la putere. Ce ați făcut în acești doi ani și jumătate? Ați regulat politica externă? Dar aceea nu era o muncă mare; veți recunoaște că nimic nu este mai ușor decât a declara: am fost în eroare, dar astăzi cred că politica urmată până acum de predecesorii noștri era bună și am s-o urmez și eu. Vedeți muncă mare tocmai unde nu se poate numi aceasta.

De acolo înainte ori pe ce ați pus mâna a fost fatal, a trebuit să iasă pe dos. Cestiunea macedoneană, cestiunea mitropolitului, cestiunea de deunăzi a evreilor, toate cestiunile acestea nu constituie decât atâtea greșeli pe care eu bucuros le-aș ierta, cu o singură condițiune, să pot zice: oamenii aceștia au fost șapte ani de zile depărtați de putere, au pierdut experiența lucrurilor, sunt și câțiva tineri printre dânșii, cari trebuie să facă experiență, dar acum ei văd că lucrează, ei văd că s-au pus pe muncă serioasă.

Dar lucru curios, dacă vine un domn senator sau un domn deputat și întreabă: d-le ministru, ai anunțat când erai în opoziție că legea minelor este un atentat sfruntat la toate libertățile țării, ce ai de gând să faci d-ta cu această lege, căci admit că dacă ai atacat-o cu atâta violență, trebuia contrariul să fie închegat în mintea d-voastră? La această

întrebare indirectă se răspunde: este în studiu, am redactat ceva, dar nu sunt sigur că e bun, și proiectul face un voiaj circular pe la d. Ștefanescu, d. Poni și alții.

Vine alt d. senator. D-lor, ați atacat legea comunicațiunilor locale. Ce aveți de gând d-voastre să faceți?

Legea este în studiu, când va fi terminată, atunci voi vedea ce este de făcut.

Iarăși repet întrebarea: dar când ați combătut cu atâta înverșunare nu era nimic închegat în mintea d-voastre de modul cum această cestiune se realizează? Descentralizarea, cu toții ați trâmbițat descentralizarea. Vine tribunul d-voastre, omul poporului, Fleva, la guvern, care 10 ani a tunat în contra centralizării. Ce face? Numește o comisiune la ministerul de interne ca să vadă cum se face descentralizarea unei țări.

Și așa în toate cestiunile, d-lor, credeți-mă. Orice idee, orice nevoie prezentă a Statului acestuia vom lua, asupra nici uneia nu sunteți fixați ce dezlegare aveți să dați problemelor care ele le ridică. Și atunci vă mirați d-voastre de ce se acumulează greșelile. Vă mirați d-voastre de ce sterilitatea de fapte meritorii este atât de mare?

Eu unul, d-lor, nu mă mir, o știam de mai înainte.

Dar aceasta mai are și o altă parte rea, are partea cea rea că omul politic care nu se ocupă cu de-amănuntul de cestiunile serioase ale resortului său, un guvern care nu se gândește și nu studiază ce dezlegare are să dea diferitelor probleme, un asemenea guvern este fatal condamnat să facă popularitate.

Și de aceea ați văzut că în timpul din opoziție în loc să studiați nevoile țării, ați luat în mână cestiunea transilvană, ați mișcat ulița, mâine veți lua cestiunea ebree, cum ați luat cestiunea macedoneană. Veți căuta totdauna numai acele cestiuni cari atâță pasiunile și întărâtă spiritele. Unicul țel este ca să vă faceți populari prin - cuvântul este aspru, dar trebuie să-l pronunț, - prin înșelarea spiritelor și să acoperiți în cestiuni pe cari le credeți populare inanitatea acțiunilor d-voastre.

Acum, d-lor, știu că ceea ce vă cer eu e greu de realizat, e greu de realizat pentru toți, pentru d-voastre eu o cred

imposibil. E greu de realizat pentru toți, pentru că, cum zice latinul: *„In tenui labor at tenuis non gloria"*. în studiul nevoilor de toate zilele nu poți căpăta niciodată acea glorie pe care ți-o dau marile izbânzi, marile cestiuni, și d-voastre îmbătați de acea glorie, deprinși totdauna de a cânta că ați făcut cerul și pământul României, mai puțin decât oricine sunteți în stare a îndestula nevoile reale ale României moderne.

Și acum, d-lor, mă întreb, care este speranța mea? Nu fac apel la Rege, îi las libertatea hotărâtă, și apoi am fost întotdauna din aceea cari zic că *guvernul se ia, nu se cere.* Speranța mea nu e nici într-o modificare a simțămintelor corpului electoral, cine face politică de 30 de ani

ca mine, și e totodată onest și sincer, știe câte e de iluzorie o asemenea speranță. Dar am o speranță care e mai mult ca o speranță, e o certitudine, d-voastre mergeți din greșeli în greșeli și fatalmente aveți să ajungeți acolo încât poziținea d-voastră să fie imposibilă, imposibilă chiar în proprii ochi ai d-voastre. Și aveți să cădeți.

O voce: Are să mai treacă mult timp.

D. P.P. Carp: Nu știu cât timp va trece, dar îmi amintesc o veche zicătoare română și cu dânsa voi termina: „Nu da, Doamne, cât pot răbda!“

îi răspunde Dimitrie A. Sturdza, președintele Consiliului, într-un lung discurs istoric și economic. Răspunsul la Mesajul Tronului se aprobă cu 65 bile albe și 9 bile negre.

[D.S. nr. 10 din 12 decembrie 1897]

„DOUÂ CONDIȚIUNI FINANCIARE: IMPOZITELE ȘI ÎMPRUMUTURILE"

Ședința Senatului din 30 ianuarie 1898

Președinte: Nicolae Gane. Se prezintă proiectul de „lege pentru înființarea unei taxe de consumațiune asupra zahărului" - raportor: Al.C. Constantinescu. Discuția generală e deschisă de C. Costescu-Comăneanu, căruia îi răspunde imediat, ca și în alte chestiuni, la intervențiile altor deputați, ministrul de Finanțe, George C. Cantacuzino- Râfoveanu.

Apoi -

D. P.P. Carp: Domnilor senatori, în principiu nu sunt în contra legilor de impozit.

De la 1881, de când am început a mă emancipa de frazeologia de partid, care întunecă atâtea conștiințe, am emis până astăzi părerea constantă cum că situațiunea financiară a țării nu poate deveni înfloritoare decât cu două condițiuni: una este să mărim resursele acestei țări, alta e să aruncăm o parte din sarcinile prezentului asupra viitorului și, prin urmare, a doua cale era calea de împrumuturi.

Resursele, impozitele, prin urmare, și împrumuturile se impun în mod fatal oricărui om care are să se ocupe cu administrarea finanțelor noastre.

Am fost atacat viu pentru că am emis această idee cu preciziunea care este totdauna firească când omul are o convincțiune clară, am fost, zic, atacat foarte viu despre aceasta și aceasta nu m-a împiedicat de a-mi menține părerea. Și am fost atacat atunci de partidul liberal, care era la putere, și i-am zis atunci că cu modul acesta de a administra finanțele n-o să poată merge departe și mi-au răspuns: când d. Carp va veni la putere, va face împrumuturi, va pune biruri noi; noi însă facem economii. Și când pe urmă eram eu la guvern și faceam împrumuturi, atunci iarăși eram atacat grozav din partea partidului național-liberal, mi se

zicea chiar: nu voim nici noi impozite, nici noi împrumuturi; noi voim să trăim numai printr-o administrație înțeleaptă și prin economii.

Ei bine, d-lor, lucrurile sunt mai tari decât oamenii și astăzi aș fi eu rău venit dacă în principiu n-aș aproba începutul ce face guvernul liberal cu punerea impozitelor.

Numai, d-lor, dacă recunosc că este pentru guvern o necesitate strigătoare de a se pune, în fine, pe calea cea adevărată, îmi place a crede că nu este numai sub impulsul unei nevoi momentane, dar este o percepere mai înaltă, mai generală, despre ceea ce ne trebuie; când, d-lor, ne uităm la ceea ce este în România și la ceea ce ar trebui să fie, atunci cu toată mândria ce putem avea de progresele realizate, atunci trebuie să zicem că multe - multe rămân de făcut, și lipsurile sunt mai mari decât progresele făcute.

Ei, nu este bine să facem ca sârbii, cari s-au îndărătnicit să nu pună impozite și să nu facă împrumuturi, așa încât dezvoltarea lor financiară a fost paralizată și nu au putut să înzestreze țara lor cu acel utilaj fără de care orice muncă națională este stearpă.

Ca un început, deci, primesc această lege, numai să ne dăm seamă că ea nu este decât numai un început.

O mică socoteală ce voi avea onoarea să fac va dovedi cu prisosință aceasta.

Când guvernul actual s-a hotărât să dea industriei zahărului o dezvoltare atât de mare, nu știu dacă guvernul și-a dat seama că această protecțiune va aduce un gol însemnat în finanțele Statului.

Noi, d-lor, în caz când n-am avea nici o fabrică de zahăr în țară, importațiunea noastră fiind de aproape 20.000.000 kilograme, taxa vamală 35 la sută ar produce un venit de 7.000.000.

Deodată, grație protecțiunii pe care partidul național-liberal a dat-o industriei zaharine, se produce întreaga consumațiune a țării prin fabricile noastre naționale! - nu vorbesc de situațiunea economică generală a țării, vorbesc numai de situațiunea bugetară, - care este, în acest caz, situațiunea bugetară a acestui Stat?

De o parte, cele 7.000.000 cari se percepeau de la vămi trebuiesc șterse, căci toată producțiunea se fabrică în țară; de altă parte, trebuie să adaogi la cheltuieli 3.200.000 prime de 16 bani la kilogramul de zahăr fabricat în țară, ceea ce face un minus de 10.000.000, dacă ne punem în situațiunea

ideală că am realizat tot programul nostru zaharin.

Iată, dar, 10.000.000 deficit în bugetul Statului, cari trebuiesc să fie luați de aiurea și cari constituie aproape a 20-a parte a întregului nostru buget, consacrată numai pentru industria zaharină.

O protecțiune enormă, pe care nu o găsesc absolut în nici o țară din lume, și vă mărturisesc că dacă eu, ca ministru de domenii, nu am luat

în mână proteguirea mai accentuată, mai accelerată a industriei zaharine, deși multe îndemnuri îmi veneau din toate părțile, a fost, mai întâi de toate, preocuparea cu ce și cum am să umplu eu golul de 10.000.000, atunci când convingerea mea intimă este că resursele noastre nu sunt îndestule pentru ce ne trebuie astăzi.

Guvernul actual însă, presupun că și-a dat seama de acest lucru și presupun că este un guvern prevăzător, știind însă că într-un an nu are să se producă 200.000 klgr. de zahăr își a zis, desigur, că lucrurile se vor descurca atunci când se va ajunge să se producă tot zahărul în țară, și cum atunci nu vor fi d-lor la putere, vor vedea ceilalți ce impozite să pună pentru acoperirea deficitului.

In această privire, impozitul de față, după natura lui, este drept, numai să ne dăm seama că el este numai la începutul lui. Dacă veți vota taxa de 15 bani ce ni se cere astăzi, se înțelege că primiți și consecințele ei; fatalmente după 2-3 ani aveți s-o urcați la 45 bani.

Știu că cifra de 15 bani este inferioară multor impozite similare din alte țări, însă, atât am vrut să relevez, că trebuie să vă dați seama că impozitul de astăzi nu este decât un început și că în curând o să fie obligat, sau guvernul actual sau un altul, să-1 urce la 45 de bani, căci numai așa puteți d-voastre acoperi deficitul care-1 lasă protecțiunea acordată zahărului; deocamdată, pentru un an, doi, are să iasă din taxa aceasta de 15%, poate un adaos în resursele Statului de veri 2-2’/2 milioane, dar gândiți-vă că această resursă are să scadă zilnic și în orice caz nu cred să dureze mai mult decât doi ani.

D-lor, eu îmi închipui protecțiunea industriei zaharine pe altă cale; pe calea pe care ați apucat-o d-voastre se întâmplă

marele neajuns, că la fiecare fabrică aveți și o rafinărie; și mă tem, cât va dura prim^ de 16 bani tot va merge, după 15 ani, însă, rafinăriile noastre, neavând destul material pentru numărul lor, vor deveni anemice; au să fie obligate să lucreze în pagubă și se va dovedi poate că tot sistemul d-voastre era nefolositor, pentru că era căldit pe baze fictive.

Eu cred că ar trebui să avem în tară la noi 30, 40 fabrici de zahăr, dar numai 2, 3 rafinării, cari sunt îndestulătoare pentru câtimea de 20.000.000 klgr. de care are nevoie consumațiunea internă, căci, să visezi că industria noastră are să exporteze și are să lupte cu succes pe toate tărâmurile unde industriile cele mai vechi, europene, sunt deja stăpâne de atâta timp, aceasta este o iluziune, cu care cu greu mă împac și care cred că nici d. ministru de finanțe actual nu o are. Dar, în fine, fie cum va fi, așa se urmează, noi avem să clădim fabrici și fiecare fabrică cu rafinăria ei, și avem să fim obligați ca să menținem sistemul

actual, să fim obligați să urcăm taxa aceasta de la 15 la 45 bani, și aceasta în curând.

Acum, d-lor, eu nu mă opun, dacă voiți să o faceți, dar vă rog să vă dați seama de consecințele politicii proteguitoare pe care d-voastre ați inaugurat-o.

Atâta aveam de zis întru cât privește impozitul în sine.

Am, însă, obiecțiuni mai accentuate în privința fabricii de la Sascut. Acolo, d-lor, s-au întâmplat două nedreptăți: când s-a venit pe cale de amendament în Cameră și s-a exclus fabrica de la Sascut de la prima de 16 bani, care se acorda încă pe o perioadă de 15 ani fabricilor de zahăr, acel amendament era pentru mine o nedreptate, căci punea fabrica de la Sascut, fabrică deja existentă, care a dat dovezi de viabilitatea ei, o punea în imposibilitate să continue. însă, d-voastre voind astăzi să reveniți asupra aceste nedreptăți, comiteți o nouă nedreptate.

Pe cât legea din anul trecut era atât de nefavorabilă fabricii de la Sascut, încât o punea în imposibilitate a continua, pe atât legea care se prezintă astăzi este nedreaptă pentru celelalte fabrici, astfel că ele au să fie în imposibilitate de a putea continua.

D-lor, e un *ce* straniu. înțeleg să se producă o inegalitate de producțiune între producțiunea internă și cea externă. înțeleg ca guvernul, izbit de acest fapt, să caute a îndrepta, a nivela această inegalitate. Dar, să vină un guvern care să provoace singur o inegalitate în producțiunea aceleiași stări, aceea este absolut cu totul nou.

Inegalitatea ați produs-o anul trecut, inegalitatea o produceți și astăzi, d-lor, după calculele făcute, nu vreau să înșir multe cifre, dar cred că nu sunt departe de adevăr, fabrica de la Sascut are asupra fabricilor cari au să se înființeze acum, trei avantaje.

Are, întâi, o parte din capitalul ei amortizat.

Are, al doilea, o clientelă de cumpărători bine stabilită.

Are, al treilea, o clientelă de producători, cari asemenea sunt deprinși cu dânsa.

Prin urmare, aceste trei avantaje îi dă un avans așa de mare față cu fabricile noi, cari nici capitalul lor nu l-au amortizat, cari nici clientelă de cumpărători nu au, a căror nici clientelă de producători de sfeclă nu este încă

experimentată, cum este aceea din împrejurimile Sascutului.

D-voastre, pe când ieri puneați în imposibilitate fabrica de la Sascut să lucreze, astăzi puneți pe celelalte fabrici în imposibilitate de a lucra.

Ei bine, aceasta nu se poate. Și eu nu mă sperii când necesiatea se prezintă, când logica este pentru mine, nu mă sperii a introduce un nume chiar într-o lege. Și precum d-voastre nu v-ați speriat a introduce

numele de Sascut în legea de an, vă rog să nu vă speriați dacă textul general de la art. 3 se modifică și se introduce o excepțiune nominativă pentru o fabrică oarecare. [1]

D-lor, eu cred cum că deosebirea de amortizare face aproape 4% între fabrica de la Sascut și fabricile cele noi.

Eu cred că se poate evalua încă la 6% folos, diferința celor 2 părți cari le-am semnalat, adică clientela de cumpărători, și clientela de producători, încât, dacă veți lăsa legea astfel cum e ea, fabricile noi au să fie obligate să lucreze cu 10% în pagubă, față cu fabrica de la Sascut. Ei bine, aceasta este absolut imposibil.

Nu zic imposibil ca lege, nu imposibil ca vot, dar imposibil ca politică industrială sănătoasă. De aceea, d-lor, eu v-aș ruga să luați un termen de mijloc. Dacă cifrele mele sunt exagerate, să le combateți și să arătați care e părerea d-voastre asupra diferențelor cari există azi între fabrica din Sascut și fabrica cealaltă. Dar, ca să le puneți pe un același picior, vă conjur, d-lor, chiar în interesul gloriolei cu care vă înconjurați, că d-voastre proteguiți industria, să nu o admiteți.

Eu aș zice că fabrica de la Sascut, dacă ar avea în loc de 16 bani, o taxă de 8, eu cred că ar fi absolut suficient pentru dânsa, căci așa s-ar pune ea pe un picior de egalitate cu fabricile celelalte și nu v-ați expune la limbile rele.

Nimeni nu se îndoiește de buna credință și de corectitudinea tutulor guvernelor române, dar limbile rele sunt limbi rele...

D. general Catargi: Ca a d-lui Costescu-Comăneanu.

D. P.P. Carp: Și, d-le ministru de finanțe, poate d-voastre prin experiență v-ați putut convinge ce va să zică o limbă rea *{Ilaritate).* O limbă rea e aceea care vorbește rău

atunci când se ivește un fapt care dă loc la o bănuială, chiar când conștiința este împăcată.

Chiar când se știe că cutare persoană nu face un *ce* interesat, încă e interesul d-tale de om de partid ca să o afirmi.

Eu am suferi mult de aceasta, și poate că tocmai de aceasta sunt mai blând decât mulți alții. Ce nu s-a zis de mine, știți prea bine, cu afacerea Bedmar? Și poate că d. ministru de finanțe are cunoștință de acele limbi rele cari, în *Voința națională,* m-au dat în tărbăceală, fixând chiar suma pe care am primit-o.

D. ministru de **Finanțe, G. Cantacuzino:** Onorabilitatea nu v-am pus-o la îndoială.

D. P.P. Carp: Dar suma era scrisă în *Voința Națională.*

Vasăzică, cel mai bun lucru ar fi, întâi, ca atunci când facem un lucru pe care îl credem că așa trebuie să fie, să nu ne preocupăm de

limbile cele rele: au dreptate limbile cele rele? atunci rezultatul se produce, nu pentru că au avut dreptate limbile rele; nu au dreptate? atunci pot să bârfească acele limbi rele, căci tot nu surpă reputațiunea unui om, dacă de altminteri e un om de treabă. Dar trebuie să ne ferim de a da prilej limbilor rele să găsească un tărâm care le pare lor propice.

în afacerea aceasta, este evident că au fost câteva lucruri cari permit limbilor rele a prinde curaj. Vine legea în Cameră, anul trecut, deodată, pe cale de amendament, un propus de guvern, dar prezentat în toate secțiunile, se exclude fabrica de la Sascut.

Presupun că s-a făcut un calcul atunci, și s-a zis cum că fabrica de la Sascut e atât de puternic întemeiată, încât ea nu are nevoie de această taxă, și s-a votat așa; dar lucrul în sine părea nefiresc, ca guvernul să nu se gândească la confecționarea legii, ca financiarii care-i sfătuiesc să nu se fi gândit, și ca deodată prin o coborâre a duhului sfânt, să vină un amendament din seninul cerului, care să răstoarne economia acestei legi și d-voastre să o primiți. Netăgăduit, era ceva cam curios, și că era ceva curios, o dovedește legea de astăzi, și, în orice caz, fără a fi limbă rea, pot să afirm, cu legea d-voastre în mână, cum că atunci, cel puțin, ați fost ușurei și nu v-ați dat seama de greaua lovire care se aduce fabricii de la Sascut. Dar acuzația de ușurință care v-o aduc pentru atunci, cred că o pot aduce și astăzi, căci o repet, că dacă atunci ați mers prea departe contra fabricii de la Sascut, astăzi mergeți prea departe pentru fabrica de la Sascut. Eu cred și voi avea onoare să prezint un amendament în acest sens, cred că cu o primă de 8% se pune fabrica de la Sascut pe un picior de egalitate cu fabricile celelalte, și vă rog să primiți acest amendament, căci altfel, dacă lăsați legea cum e, mă tem că pe când în anul trecut ați proteguit fabricile noi, în defavoarea absolută a fabricii de la Sascut, d-voastre proteguiți fabrica de la Sascut în defavoarea absolută a fabricilor celor noi, și atunci nu văd pentru ce d-voastre le-ați înființat, nu văd pentru ce d-voastre v-ați expune să aveți în casele visteriei un deficit de 10 milioane.

Au mai vorbit: A. Vericeanu, Aristid Pascal și, din nou, mai pe larg, ministrul de Finanțe. La un al doilea* amendament a mai luat

iarăși cuvântul -

D. P.P. Carp: Dați-mi voie, d-lor, să zic numai câteva cuvinte. D. ministru de finanțe s-a încercat să ne dovedească cum că greutățile fabricii de la Sascut sunt așa de mari, încât justifică o primă egală cu a fabricilor celor noi; un lucru însă rămâne în picioare, dacă greutățile sunt mai mari pentru fabrica de la Sascut, aceleași greutăți sunt și

pentru fabricile cele noi, că greutățile sunt mai mici pentru fabricile cele noi decât ale aceleia de la Sascut, aceasta nu s-a încercat să o probeze, căci nu se poate proba. Ce rămâne, deci? Rămâne că, cu toate greutățile egale cari le are și fabrica de la Sascut și fabricile cele noi, fabrica de la Sascut are foloase pe care celelalte fabrici nu le au.

Când d. ministru de finanțe caută să mă pună în contrazicere, când am afirmat că ați făcut o nedreptate, suprimând taxa, și azi faceți altă nedreptate, reînființând-o, cred că nu a izbutit.

Nedreptatea nu constă în aceasta că există taxă sau nu, nedreptatea este că există neegalitate între fabrica de la Sascut și fabricile noi; iar îndreptarea, după ce vom spune care sunt greutățile fabricii de la Sascut și ale fabricilor noi, și cari sunt avantajele ce le are fabrica de la Sascut, constă în a pune fabricile cele noi în posibilitate de a lupta cu o primă de 7-8 pentru Sascut. Astfel s-ar stabili o perfectă egalitate între toate fabricile.

O repet, într-un sens sunteți nedrepți azi, și mă tem că fabricile cele noi nu o să poată lupta cu fabrica de la Sascut.

Acum fiecare apreciațiune are nevoie de timp, ca să se vadă unde e dreptate. Precum acei cari, acum un an, susțineau că se ucide fabrica de la Sascut dacă i se suprimă taxa, au avut după un an dreptate în previziunile lor, tot așa sunt convins că peste un an plângerile fabricilor noi vor fi așa de mari, încât va trebui să veniți cu o lege ca să puneți fabricile pe un picior de egalitate. Numai vă previu că are să fie mai grav.

D. ministru de Finanțe, G. C. Cantacuzino: D-lor senatori, numai două cuvinte. Nu poate să fie admisibil acest argument, cum că fabrica de la Sascut are să concureze pe

celelalte. Aceea nu poate să dea producțiunea necesară pntru țară, nu poate să dea nici jumătate, nici pe sfert...

D. P.P. Carp: Fabrica de la Sascut nu are decât să înființeze patru fabrici de zahăr.

D. președinte, N. Gane: Vă rog, dialogurile nu sunt permise.

D. P.P. Carp: Dați-mi voie, o mică observațiune. O fabrică, o rafinărie poate rafina cât pot lucra 10 fabrici, și nu e nevoie de mare capital ca să se înființeze de către fabrica de la Sascut, fabrici de zahăr pe diferite moșii. Mi s-a oferit chiar mie să se înființeze la Țibănești, cu 100 de mii lei, încât cu o cheltuială de 4 sau 500 de mii de lei, faci fabrici de zahăr cari nu rafinează, dar cari trimit produsul lor la rafinăria de la Sascut.

Legea a fost adoptată cu 53 bile albe, contra 24 bile negre.

[D.S. nr. 27 din 11 februarie 1898]

ÎN APĂRAREA LEGII MINELOR

Ședința Senatului din 17 februarie 1899

Prezidează vice-președintele Petre Orbescu. La ordinea de zi - continuarea discuției generale asupra ..proiectului de lege modificător legii minelor[1'] din 1895. Gr. Vulturescu, evocând vechiul proiect de lege al lui P.P. Carp, îl găsea neconstituțional, pentru că „a nesocotit dreptul sacru și inviolabil al proprietății, da drept străinului să devie proprietar de imobile rurale[11] etc.; prezentul proiect de lege „este bine chibzuit din toate punctele de vedere și menit a contribui, în mod puternic, la dezvoltarea avuției noastre naționale[11]. în aplauzele sălii, urcă la tribună -

D. P.P. Carp: Domnule președinte, este cunoscut că sunt un om foarte ambițios, și ca atare îmi place să imitez exemplele oamenilor celor mari și celor puternici. De aceea urmăresc, cu o deosebită luare aminte, argumentele cari le pune înainte șeful partidului nationalliberal, și o fac astăzi cu atât mai mult, cu cât ele îmi dau posibilitatea de a nu răspunde d-lui Vulturescu.

D-lui Maiorescu i-a zis d. președinte al consiliului: d-ta ești avocat și câștigi viața prin meseria d-tale, nu-ți răspund.

D-le Vulturescu, d-ta ești avocat, și-ți câștigi viața prin meseria d-tale, nu-ți răspund.

Trec acum la legea minelor.

D. Al. Constantinescu: Vrând-nevrând, o să-i răspunzi.

D. P.P. Carp: D-lor, în jurul acestei legi s-a stârnit o furtună, pe care, după natura ei pur economică și industrială, nu o merita.

Pe atunci legea a fost atacată, cu o violență neobișnuită, de doi fruntași ai partidului național-liberal: de d-nii Dimitrie Sturdza și Petre Aurelian, în vremile acelea tot atât de uniți prin ambițiuni comune, precum sunt adânc divizați astăzi prin ambițiuni adverse; dar în loc să studieze natura și necesitatea acestei legi, d-lor s-au pus pe tărâmul constituțional și au căutat să respingă legea *a priori* fără să-și dea osteneala să intre în amănuntele ei științifice. Cu toată această opunere, legea s-a votat pe urmă, însă s-a dat pentru prima oară, de către partidul național-liberal, un exemplu pe care eu îl cred periculos: s-a creat un

precedent vătămător pentru dezvălirea noastră ulterioară, adică că un partid are dreptul de a se pune mai presus de țară, și când un partid a combătut o lege, deși majoritatea țării a fost de o părere contrară, deși Regele a consacrat această părere, el se pune mai presus decât țară și decât Rege, și nu aplică legea. Nu s-a aplicat legea trei ani de zile. Și cari sunt motivele acestei neaplicări? Că trebuia să studieze legea. Dar aci mă izbesc de o împrejurare cam stranie. Vasăzică, d-voastre, când ați combătut legea prezentată de mine nu studiaserăți cestiunea, căci dacă ați fi studiat-o nu v-ar fi trebuit 3 1/2 ani de zile ca să veniți cu modificarea ei. Vasăzică, nu o idee mai sănătoasă, nu o cunoștință mai perfectă a acestei cestiuni v-a făcut să o combateți, ci pur și simplu faptul că erați în opozițiune și ca opozițiune vă credeați datori să întrebuințați orice mijloc, permis și nepermis, ca să ajungeți la putere.

Dar, în fine, ați studiat 3 1/2 ani. Să vedem care este rezultatul acestui studiu, și dacă în adevăr d-voastre ați îndreptat ceea ce am făcut eu, dacă d-voastre ați revenit la principii mai sănătoase întru cât privește părțile cele mai periculoase ale legii, sau dacă d-voastre ați menținut *tale-*

quale tot ce ați atacat de vicios și dacă în afară de aceasta, voind a face ceva nou, nu ați făcut numai o lege care face imposibilă orice exploatare de mine. Dar, d-lor, până a nu intra în fondul cestiunii însăși, să-mi fie permis să am o mică explicațiune cu d. raportor. Iată ce ne zice d. Gr. Ștefănescu, profesor de geologie la facultatea de științe și raportorul acestei legi: „Spiritul în care a fost făcută legea minelor de la 1895 nu ține seama nici de interesul real al țării, nici de obiceiurile și datinile ei, nici de dreptul său pozitiv relativ la proprietate. Nu ține seama de interesul țării, fiindcă fără cea mai mică prevedere dă minele în prada lăcomiei exploatatorilor, cari în mare parte vor fi străini. Nu ține seamă nici de datinile și obiceiurile țării, căci calcă una din datinile cele mai învechite ale țării, că proprietarul suprafeței este și proprietarul subsolului și calcă astfel prescripțiunile Constituțiunii care garantează proprietatea și liberul ei exercițiu“.

D-lor, nu știu ce să admir mai mult în aceste cuvinte: lipsa de știință, sau lipsa de conștiință? Și în nedumerirea mea sunt obligat să am o egală admirațiune și pentru lipsa de știință și pentru lipsa de conștiință. Dar să nu ne mărginim numai la afirmări și să vedem, oare în adevăr legiuitorul din 1895 dat-a el, precum îl acuzați, țara în prada străinilor, violat-a el toate datinile anterioare, jignit-a el dreptul pozitiv trecut și actual? O mică cercetare va pune în evidență dacă toate aceste acuzări sunt întemeiate sau neîntemeiate.

1) Datinile anterioare. Datinile anterioare, în materie de exploatare de mine, erau următoarele: - și are să vină greu d-lui profesor de geologie să probeze contrariul - era exploatarea de mine: salinele. Acelea nu aparțineau proprietarului. Era exploatarea de pepite de aur de pe râuri, acelea aparțineau tuturor, astfel încât țiganii domnești, cel puțin în Moldova, aveau dreptul de a căuta pepitele de aur în Bistrița și alte râuri și nu aveau decât să dea un bir de un galben pe an în Moldova, și presupun tot atât în Valahia, pentru acest drept.

Iată cari erau în practică exploatările de mine anterioare. O altă exploatare de mine, afară de exploatarea de sare și afară de exploatarea de pepite de aur în pârâuri, eu unul nu cunosc.

D. V.A. Urechiă: Păcura.

D. P.P. Carp: Păcura era scoasă de sub imperiul legii de la 1895 și prin urmare n-a putut d. raportor să se raporte și la păcură, și nici eu n-am nevoie s-o fac.

Vasăzică, în datinile țării, nu se probează prin nimic cum că exploatarea de mine ar fi fost apanajul exclusiv al proprietarului suprafeței. Așa era situațiunea de fapt. Să vedem acum și situațiunea legală.

Situațiunea legală nu era decât aceea care se crea prin legile vechi sau noi, și nu voi lua decât ceea ce sta în Regulamentul Organic și în Codul civil, căci sunt acuzat că n-am ținut seamă de datele acestea.

D. Gr. Vulturescu: N-ai ținut seamă de Codul civil.

D. P.P. Carp: Vulturescule, cu tine nu discut *{Ilaritate),* discut cu raportorul.

Vasăzică, datinile anterioare, erau întâi Regulamentul Organic. Nu vă voi obosi cetind articolul; vă dau numai esența lui.

Regulamentul Organic zicea: proprietarul suprafeței e și proprietarul minei, afară, bineînțeles, de sare, cu o condițiune, să o exploateze; dacă nu o exploatează, guvernul poate să o dea în exploatarea unei alte persoane, dând proprietarului o despăgubire oarecare și în orice caz despăgubindu-1 de pagubele suprafeței ocupate.

Ce face legea de la 1895? Codifică numai principiul pus de Regulamentul Organic, prin urmare, de legile noastre

anterioare, și zice: proprietarul e proprietar, și asupra feței și asupra trefondului cu o condițiune: ca acest trefond să fie exploatat; întocmai principiul care e în Regulamentul Organic, și cel puțin în privința aceasta pot acuza pe raportor de lipsă de știință, atunci când d-lui mă acuză pe mine că nu am ținut seamă de datinile anterioare, pe când tocmai principiul pus în datinile anterioare se află și în legea din 1895.

Al doilea: Am violat Codul civil.

Dacă Codul civil nu ar fi găsit că dispoziținea privitoare la exploatarea minelor știrbește întru-câtva principiul de conexitate între suprafață și trefond, întreb pe orice jurist: ce era nevoie de a face această excepțiune în articolul acela? Bine, d-lor, proprietarul suprafeței e proprietarul și al trefondului, poate să uzeze și să abuzeze, cum zicea atunci d. Mârzescu aci, și de una, și de alta; atunci de ce vine legiuitorul și zice: afară de legea privitoare la exploatarea minieră?

Prin urmare, totul pot face, dar când vine cestiunea de mine, atunci legiuitorul a prevăzut că acolo poate lua dispoziținui de acelea cari lovesc principiul stabilit de dânsul. Și, d-lor, veți vedea mai departe pentru ce a fost obligat legiuitorul să facă această excepție și cum, dacă nu se făcea această excepție, orice exploatare de mine ar fi fost imposibilă, precum are să fie imposibil și cu legea care o votați d-voastre, și despre care zic acei cari o laudă că va da un avânt puternic învățirii naționale.

Dar ne ziceți, d-lor: foarte bine, așa e, Codul civil a făcut această excepție, însă vă izbiți de Constituțiune, care zice că proprietatea e sacră și inviolabilă. Am zis atunci, care proprietate sacră și inviolabilă? O proprietate așa ideală, o proprietate luată din aer? Nu. Nu poate să fie sacră și inviolabilă decât proprietatea așa cum a fost stabilită prin Codul nostru, și dacă proprietatea aceea e sacră și inviolabilă, tot așa de sacre și inviolabile sunt excepțiunile cari le aduce legea dreptului de proprietate.

Din această dilemă nu ieșiți. Dacă Constituțiunea a declarat sacră și inviolabilă proprietatea prevăzută în art. 491 Cod. civ., tot atât de sacră și inviolabilă este

prescripțiunea finală a acestui articol, care zice că, în materie de mine, eu n-am nevoie să țin seamă de raportul între suprafață și trefond.

D. raportor, Gr. Ștefănescu: Violabilă, în trei cazuri numai.

D. P.P. Carp: Vasăzică, nici în acest caz nu se aplică.

Dar vine dreptul de ocupațiune, unde nu mai era cestiunea de raport între suprafață și trefond. Se poate întâmpla ca proprietarul de mine să ocupe o parte din teren al unui proprietar vecin care nu are nimic a face cu mina. In acest caz, ni se întâmpină: dar Constituțiunea nu prevede decât trei soiuri de exproprieri. Ei bine, când s-a studiat legea existentă, a trebuit să se studieze și această cestiune. Or, atunci, la cine eram să mă adresez eu ca să știu dacă ocupațiunea este o expropriere sau nu? Să mă adresez numai la autoritățile noastre? Mi-a părut mie insuficient. Oricât de mare stimă aș avea pentru jurisconsulții noștri; oricât aș fi de convins că ei sunt la înălțimea științei moderne; ce voiți... mi-am zis să nu-i ascult numai pe dânșii, ci

să vedem somitățile juridice din alte țări, unde există același Cod civil, ce zic ele?

D. Gr. Vulturescul Alt sistem e acolo.

D. P.P. Carp: Ei bine, ce zic ele? Zic ele că ocupația este o expropriere? Ce zice doctrina, ce zice jurisprudența? Doctrina zice că nu este expropriere; jurispundența asemenea zice că nu. Curtea de Casație franceză, prin trei memorabile sentințe, s-a pronunțat negativ; Curtea de Casație din Belgia, prin două sentințe pe cari le-am citat atunci, este de aceeași părere, și voiți d-voastră ca să mă închin numaidecât la adversari și să nu bag în seamă pe cei cari au cel puțin tot atâta autoritate în materie juridică ca și d-voastră cari sunteți contra părerii mele?

D. Al. Constantinescu: Avocați erau aceia?

D. P.P. Carp: Avocați.

D. AI. Constantinescu: Vasăzică, tot la ei v-ați adresat.

D. P.P. Carp: Da, decât cine au avut cuvântul decisiv în materie? Mirabeau și Girardin, nu avocați; de aceea chiar au și nimerit soluțiunea cea mai bună, pentru că nu erau deprinși prin meseria lor de a zice într-o zi alb și în alta negru.

Vasăzică, d-lor, dreptul de ocupațiune, după autoritățile pe cari vi le-am citat, nu este o expropriere și, prin urmare, nu se știrbește Constituțiunea.

Acum, d-lor, când veniți și aruncați d-voastre acuzațiuni așa de grave, ca cum cestiunea n-ar fi controversată defel, că legiuitorul de la 1895 a violat proprietatea, a dat țara pradă străinilor, a făcut o lege care este o crimă de Stat, permiteți-mi să-mi mențin acuzațiunea că nu sunteți tocmai conștiincioși când faceți asemenea acuzări.

V-am arătat, în ceea ce privește legile anterioare și Constituțiunea, cari au fost motivele, motive puternice, cari militau în favoarea modului nostru de a dezlega cestiunea; vin acuma la străini.

M-ați acuzat că am dat exploatarea minelor străinilor. Dar d-voastre ce faceți?

Eu, cel puțin, nu pronunțam cuvântul de străini, d-voastre prin interpretațiune ați dedus, și cu drept cuvânt, nu mă dosesc, că și străinul putea să exploateze minele; d-

voastre însă, o spuneți pe față, că străinul poate să exploateze minele din țară.

Când zic eu însă că străinii pot să exploateze mine, atunci sunt un trădător de țară, iar când d-voastre dați concesiunea străinilor, când d-voastre permiteți străinilor să exploateze mine, atunci d-voastre sunteți apărătorii intereselor celor mai sacre ale țării! *{Ilaritate}.*

Mărturisesc că nu înțeleg această logică.

Ori, d-lor, eram vinovat eu, și atunci d-voastre trebuia să puneți în lege că nici un străin nu poate să exploateze mine; ori nu eram vinovat, și atunci de ce aruncați asupra mea, fără nici un temei, acuzați uni așa de grave ca aceea de trădare națională[9]

Am terminat cu d. raportor.

Vin acum, d-lor, la lege.

Pentru ce trebuie o lege de mine și pentru ce în toate țările din lume, afară de Anglia și America...

D. Gr. Vulturescu: Și de Rusia

D. P.P. Carp: Nu de Rusia... s-a crezut cum că trebuie să intervie Statul și să decreteze câteva prescripțiuni în privința, exploatării minelor? Pentru ce, înainte de toate, codul civil a menținut excepțiunea care v-am citit-o, deși atotputernicul Napoleon era absolut de părere că trefondul este strâns legat de suprafață și aparține proprietarului suprafeței?

D-lor, Statele cari posedau mine sau voiau să le descopere, s-au găsit față cu o sumă de probleme a căror dezlegare se impune, și noi am trebuit să ne punem întrebarea cum au procedat alte țări față cu această cestiune, și precum ne-am folosit de experiența lor în materie de drumuri de fier, în materie de școale, în toate ramurile activității societății noastre, tot așa, d-lor, am căutat să ne dăm seama pentru ce străinul a procedat astfel în materia ce ne ocupă.

De întâi, d-lor, cestiunea minelor este ea un *ce* de un interes general sau nu? Are Statul, el, un interes absolut de a vedea cum și în ce mod se exploatează această avuție națională, dacă se exploatează ea punându-se la dispoziționea nevoilor întregi ale societății, sau dacă se

exploatează ea în așa mod încât societatea, în generalitatea ei, nu trage nici un profit din această exploatare, și atunci el a cercetat experiența trecutului și, mai ales, în Francia, și de aceea n-a putut Napoleon, cu toată puterea lui, să învingă pe Girardin și să impuie principiul contrariu cu cel apărat de Mirabeau.

D. Gr. Ștefănescu: Turgot cum spune?

D. P.P. Carp: Nu cunosc dacă Turgot a vorbit în legea minelor.

D. Gr. Ștefănescu: A susținut principiul acesta.

D. P.P. Carp: Vă rog citiți textul.

D. Gr. Ștefănescu: îl voi citi.

D. P.P. Carp: S-a studiat starea anterioară și s-a constatat un lucru, s-a constatat că proprietarul suprafeței nu dispune de mijloace suficiente pentru a exploata fundul, s-a constatat că proprietarul, când vede că are o materie minieră, cu mijloacele lui restrânse, începe a

zgâria pământul, face o galerie, două, și de îndată ce dă de greutăți mai mari, de îndată ce trebuie să pună capitaluri mai numeroase în exploatare, el se retrage, pământul și ploaia umple hruba lui și rămâne o mină de care nu numai că nu se poate folosi, dar a căreia reexploatare din nou devine foarte anevoioasă.

D. Gr. Ștefănescu: Poliția minieră o primim.

D. P.P. Carp: Și de aceea, vedeți că tot legea minelor edictează prescripțiuni foarte serioase în privința părăsirii unei mine; s-a constatat deci, că trebuie capitaluri enorme de mari ca să se producă rentabilitatea unei mine. Să vă dau un exemplu: minele de la Anzin sunt minele cele mai puternice și cele mai bogate din Francia, cari au îmbogățit pe actualii proprietari ai acestor mine.

Ei, minele de la Anzin, 15 ani de-a rândul au fost pasive. S-au vârât într-însele 18 milioane, și numai după ce s-au cheltuit aceste 18 milioane, numai atunci au început minele de la Anzin să dea foloase și să îmbogățească pe proprietarii lor.

Acum să luăm pe proprietarii de la noi. întreb pe cel mai bogat dintre noi, pe d. lorgu Cantacuzino, este în plecare să vâre 18 milioane într-o mină ca să fie proprietarul de la Anzin?

D. G.Gr. Cantacuzino: Dacă aș fi sigur.

D. P.P. Carp: Aceasta am vrut să știu. Te-am întrebat ca să știu aceasta. Vasăzică, nu ar fi nimeni la noi ca să riște nu 18 milioane, dar nici măcar un milion, fără siguranța absolută, și acea siguranță nu poate nimeni să o dea. Dar, fără a merge așa de departe și vorbind numai de explorări, iar nu de exploatări, mă întreb: explorările acelea sunt ușoare, explorările sunt ele mai puțin costisitoare? Da, relativ ușoare, relativ puțin costisitoare, însă chiar pentru explorare tot are nevoie proprietarul să verse între 100-150 mii până la 200.000 lei, și câți proprietari dispun de așa capitaluri, încât să vâre în explorare o sumă de 150-200 de mii de lei, ca să ajungă pe urmă la convincțiunea că acea mină nu este rentabilă, și că nu au fost aruncați în vânt 150-200 de mii de lei? Vasăzică, proprietarul singur nu o făcea, și atunci se pune întrebarea: vedeți cum toate se țin lanț, și

cum vine legea ca o consecință fatală a ceea ce se produce în practică? Te adresezi la un străin care vrea să rischeze acest capital, dar acest străin are să zică: pe ce bază? Eu rischez 200-300 de mii de lei, dar după ce găsesc ceva, mă lași pe mine la dispoziținea proprietarului suprafeței, ori îmi dai garanția, înainte de a începe explorarea, cum că capitalul care l-am vârât în această explorare nu are să fie absolut pierdut pentru mine?

Vedeți dar, d-lor, cum legiuitorul de atunci ajunge încetul cu încetul a pune oarecare restricțiune la dreptul de proprietate.

își mai zicea legiuitorul: exploatarea de mine, trage după sine accidente, exploatarea de mine are nevoie de un tărâm oarecare pentru exploatarea ei. Să las eu pe cineva care a vârât 20-30 milioane într-o mină la discrețiunea vecinului proprietarului de suprafață? Este absolut imposibil.

Admit că am o mină. Admit că deodată mina mea este inundată. Trebuie cu grele cheltuieli să scot apa de acolo, și să-i dau scursoarea afară, și repede, căci altfel se inundă mina mea. Când dai scursoarea afară, dai de proprietatea vecină, care sau nu vrea să treacă pe proprietatea lui, sau cere o sumă absolut exorbitantă.

D. raportor, Gr. Ștefănescu: Ați scăpat din vedere art. 21.

D. P.P. Carp: Nu am scăpat nimic din vedere, căci toate le supui la încuviințarea proprietarului vecin.

D. raportor, Gr. Ștefănescu: Prealabil.

D. P.P. Carp: Dar am vreme să mă înțeleg prealabil, când vreau să scurg apa; sau să fac proces și să las mina mea inundată[9] Nu. De aceea legiuitorul a zis: aci este un caz de interes general. Eu nu pot să admit să se distrugă capitaluri de 20-30 milioane pentru capriciul proprietarului vecin.

Este drept că legea amintește art. 616, dar acel articol nu se poate aplica decât în urma unei hotărâri judecătorești.

D. raportor, Gr. Ștefănescu: Nici nu este citat acel articol în raport. (£). *Carp caută în raport}.* Vă asigur că acest articol nu este citat de mine.

D. P.P. Carp: Voi căuta și vă voi arăta. Este alineatul 2 de la art. 54 din legea guvernului.

Vedeți dar, d-lor, că legiuitorul francez de pe atunci s-a găsit în fața acestor două dificultăți. întâi, incapacitatea vădită a proprietarului de a exploata în mod folositor cu fondul lui; al doilea, imposibilitatea de a exploata o mină chiar când ai mijloace, dacă nu ai dreptul de ocupațiune. Acestea sunt adevăratele cauze ale excepțiunii din art. 491.

Să vedem acum și la noi. Aveți d-voastre la noi exemple că proprietarii au vârât capitaluri mari în exploatări de mine? Sunt câteva exemple: cunosc exemplul Băii-de-Aramă, știm cu toții care a fost soarta acestei exploatări miniere, cu exploatarea de lignită de la Mărgineanca toți miniștrii domeniilor cari s-au succedat știu dificultățile ce are Statul pentru exploatarea acestei mine; s-au făcut alte încercări de exploatare de lignită, cum este una în fața Băicoilor pe lângă

Filipeștii-de-Pădure; s-a făcut o altă încercare la Schela, în Gorj, concesiunea d-lor Sled și Schileru, dar toate aceste încercări n-au dat absolut nici un rezultat, pentru că toate au fost întreprinse cu capitaluri prea mici și au fost conduse astfel încât, în loc să producă un spor al avuției naționale, n-au făcut decât să nască în noi neîncrederea în exploatări miniere, astfel că astăzi, după experiențele făcute, mulți își ziceau: ori legea lui Carp, ori legea lui Sturdza, puțin îmi pasă, mine tot nu o să avem în această țară.

Vin acum, d-lor, la o contradicțiune flagrantă a legii ce o discutăm azi. Proprietatea în Dobrogea, este ea aceeași ca la noi, întru cât privește suprafața[9] Evident. Numai întru cât privește trefondul, legea Dobrogei zice că subsolul aparține Statului, dar în ceea ce privește suprafața, ea aparține proprietarului. D-voastre, în Dobrogea, dați Statului dreptul de ocupațiune, nu ați violat dreptul de proprietate! Veți zice, în Dobrogea nu se aplică Constituțiunea. Vă înșelați, fiindcă legea proprietății în Dobrogea, în art. 3, zice, în mod expres, că prescripțiunile Constituțiunii, întru cât privesc proprietatea, se aplică și în Dobrogea.

Prin urmare, d-voastre, dând dreptul de ocupațiune în Dobrogea, ați violat ca și mine Constituțiunea.

Dar, d-lor, să ne dăm seama acum, cum se oglindesc, în capul legiutorului de astăzi, dezvoltarea acestei avuții miniere? Și este un *ce* caracteristic, este corectarea textului proiectului guvernului de astăzi, făcută cu consimțământul guvernului de către comisiunea Senatului.

Statul, după proiectul guvernului, avea dreptul de concesiune pe moșiile lui. Vine comisiunea Senatului și zice: Statul nu poate da concesiune pe moșiile lui pentru combustibilele fosile, poate să dea însă pentru ceea ce germanii numesc *edelmetalle,* adică aur, argint.

Vă mărturisesc, este cam straniu pentru cineva care s-a ocupat puțin cu cestiunile de exploatări miniere, de a vedea că se permit concesiuni acolo unde exploatarea este ușoară și se interzic concesiuni acolo unde exploatarea este grea. în materie minieră ce este mai ușor: exploatarea de aur și argint, sau exploatarea de combustibile fosile? Minele de aur și argint, în mare parte sunt un soi de cariere, nu au nevoie nici de imensele cheltuieli, cari le au minele [de]

combustibile fosile, nici nu sunt expuse la pericolele la cari sunt expuse minele cu galerii adânci.

D. raportor, Gr. Ștefânescu: Dar sunt mine subterane de aur și argint.

D. P.P. Carp: Este elementar că exploatările miniere de aur și argint sunt mai ușoare decât exploatările de huilă. Pentru una permiteți concesiunea, pentru cealaltă nu permiteți.

D-voastre obligati pe Stat a nu da concesiune și a exploata el singur. Vă închipuiți d-voastre ce e o exploatare de mine, *en grand,* de către Stat? Și numai o exploatare *en grand* ar putea aduce foloase industriei noastre. Dacă ar fi să procedeze Statul la exploatările de mine pe toate proprietățile lui, trebuie să începeți să-i dați cel puțin 10-15 milioane lei, cu siguranța aproape să nu le mai revedeți, căci acelea au să servească în toate părțile muntoase numai la explorări. Apoi trebuie să puneți la dispoziția lui un capital, care, cel puțin trebuie să varieze între 60-70 milioane lei, pentru a exploata diferitele mine cari le avem. Și de acolo trebuie să modificați și legea contabilității și să puneți la dispoziția Statului nu numai un capital de rulment dar și un capital pentru greutățile întâmplătoare în exploatarea minei. Zic că trebuie să modificați legea contabilității.

Vă închipuiți că aveți o exploatare de mine a Statului, care aduce mari venituri, se ivește o inundație, va trebui un capital de 2-3 milioane pentru cheltuielile necesare ca să se scape acea mină; ei bine, ai vreme, când s-a întâmplat în timpul verii, să convoci Camera să voteze cheltuielile? Evident că nu. Prin urmare, trebuie să pui la dispoziținea Statului, în afară de capitalul pentru explorare și de exploatare, trebuie un capital de rulment și un capital pentru pericolele întâmplătoare. Dar îmi veți zice: da, toate acestea le fac pentru că am convingerea cum că am să câștig. Ei, știința nu ar fi cu d-voastre în asemenea caz; știința vă zice că nu puteți decât să pierdeți.

Știința ne arată că sunt mine cari au îmbogățit pe proprietar, dar știința ne mai arată că exploatarea minieră, în teză generală, nu a îmbogățit pe proprietarii minelor. Am avut dinaintea mea o listă de 400 exploatări miniere; dintre

cele 400, 200 erau pasive; 120 aveau un venit care varia între 2 și 3%; veri o 40 treceau peste 6%, și numai veri o 7-8 treceau peste 8 1/2 și una sau două ajung până la 16%.

Iată care e starea generală a exploatării miniere; și atunci mă întreb: cum se face că, cu toate acestea, se găsesc capitaluri cari se vâră în exploatări miniere? Se găsesc capitaluri acolo unde capitalurile sunt numeroase, acolo unde capitalistul poate risca, unde el poate să-și zică, de exemplu: „știu că în 200 de cazuri am să pierd, dar știu că în 10 cazuri din 200 eu pot să câștig mult“. Și atunci, fiindcă el găsește în jurul lui 100 și 1.000 de oameni dispuși a risca un mic căpitălaș, își face calculul următor: să punem fiecare câte 1.000 sau 2.000 de lei, și cum suntem în număr de 1.000, până la 1.500, ajungem a forma un capital de 2 sau 3 milioane, necesar pentru a începe exploatarea minei. Acum, dacă avem noroc să dăm peste o mină ca la Anzin sau în Westfalia,

avem un capital bine plasat; în caz contrariu, n-am riscat decât 2 sau 3.000 lei.

Ei, așa se întâmplă la noi? Evident că nu? Credeți d-voastre că aveți să găsiți în țară la noi, chiar dacă am recunoaște că există spiritul de asociațiune, capitaluri suficiente pentru a exploata minele noastre? Evident că nu.

Prin urmare, d-lor, ideea de a obliga pe Stat să exploateze el minele lui, este o idee care nu va intra niciodată în aplicațiune, și ideea de a interzice Statului darea unei concesiuni la o societate oarecare, fie indigenă, fie străină, este egală cu interzicerea absolută a industriei miniere pe proprietățile Statului.

D-lor, mai este încă o cestiune, unde iarăși ați mecunoscut datinile și tradițiunile, și anume: în legea d-voastră, cea nouă, pretutindeni unde este vorba de redevență către Stat, către proprietar, puneți atât la sută din venitul brut, iar nu din venitul net.

D. raportor, Gr. Ștefănescu: Pozitiv.

D. P.P. Carp: Evident; pentru că stă scris.

D. raportor, Gr. Ștefănescu: Și avem cuvânt.

D. P.P. Carp: Nu cred.

D. raportor, Gr. Ștefănescu: Vă voi arăta că așa este și în alte țări.

D. P.P. Carp: Ce zicea, d-lor, legislațiunea anterioară?

„Scoțând mai întâi la amândouă întâmplările toate cheltuielile lucrării". Vasăzică, legislațiunea anterioară vorbea de venit net.

D-lor, abaterea aceasta de la legislațiunea anterioară este, după mine, o nouă piedică adusă exploatării minelor. Aceasta reiese din statistica care v-am arătat-o. V-am arătat câte mine, din cifra de 400 exploatări miniere, nu dau decât 2 sau 3 la sută.

Acum, dacă o mină care nu dă decât 2 sau 3 la sută venit net, d-voastre o impuneți cu o dare de încă 3, 4, sau 5 asupra venitului brut, desigur distrugeți venitul net. în adevăr, dacă eu, dintr-o mină care-mi aduce 3 la sută numai, sunt obligat să plătesc asupra venitului brut, în care intră cheltuielile de exploatare și interesele capitalului meu, 5 la sută, eu trebuie să plătesc, admițând că cheltuielile de exploatare sunt 50%, jumătate, eu trebuie să plătesc 10% din venitul net.

D. raportor, Gr. Ștefănescu: Nu este așa.

D. P.P. Carp: D-le Ștefănescu, când mina nu aduce net decât un venit de 30% și când d-voastre îi impuneți să plătească din venitul brut 4%, atunci întreprinzătorul nu mai câștigă nimic, ci mai trebuie să dea el 1%!

Dar veți zice: am făcut acestea fiindcă este foarte greu a evalua venitul net.

D. raportor, Gr. Ștefănescu: Firește.

D. P.P. Carp: Și cu toate acestea, toată lumea, când a pus dări, a pus numai pe venitul net.

Care este legiuitorul acela care, din seninul cerului, vine și zice unui om: eu știu că ți-ai riscat capitalul d-taie, însă eu nu vreau să ai vreun venit, și-ți mai impun ca să-mi mai dai și mie din buzunar încă 1 %?

Nicăieri nu veți găsi vreo dare pusă asupra venitului brut.

Vedeți, d-lor, cu câte dificultăți are a lupta industria minieră și de ce legea franceză a căutat să le ușureze. Cu toate acestea, toți inginerii moderni recunosc că ea este încă insuficientă și, cu mult mai înainte de a se face o încercare de reformă în Francia, toate celelalte țări cari au legiferat asupra minelor au căutat să dea cât de mare folos acelora cari vor întreprinde exploatări miniere atât de periculoase și aleatorii, și astfel vedeți că oriunde s-a deosebit suprafața de trefond, oriunde s-au dat foloase mari pentru descoperitorii și exploatatorii de mine, acolo s-a dezvoltat industria minieră; și oriunde s-a făcut contrariul, ea a mers îndărăt: stagnează în Francia și de aceea, în Francia, toate proiectele cari s-au prezentat sunt conforme sistemului modern, astfel sunt proiectele lui Baillon Pion și a unui altuia al cărui nume îmi scapă, toate acestea separă suprafețele de trefond și dau foloase capitaliștilor.

Pentru ce? Pentru că au văzut că, urmându-se sistemul acesta, țările de alături au luat Franciei înainte.

Austria a dat libertate, și nu cere decât o singură condițiune, să se probeze rentabilitatea minei; Germania, inteligentă ca în toate, a mers mai departe, a zis: nu mai este nevoie să se probeze rentabilitate, cine riscă milioane ca să deschidă o mină, poate să-și dea seama de rentabilitatea ei.

Pe calea aceasta a apucat Spania. Spania a luat legea germană și a dat libertate absolută și pentru explorator și pentru exploatator, fără să ceară nici o garanție dacă are mijloace suficiente. Legea svițerană din cantonul Valais, asemenea a dat libertatea absolută. Ei, unde se dezvoltă industria minieră? Acolo unde s-au aplicat rezultatele științei moderne miniere, ca în Spania, Germania și Svițera.

D. raportor, Gr. Ștefănescu: în Engliteranu?

D. P.P. Carp: Sistemul englez l-am avut până acum; putea să exploateze fiecare minele cum voia. Ai avut mine, d-le Ștefănescu?

O voce: Trebuie dezvoltată industria.

D. P.P. Carp: Vă întoarceți într-un cerc vicios.

Ca să ai industrie trebuie să ai mine și nu industria produce minele, ci minele produc industria.

Unde a luat avânt industria minieră? în Germania, în Austria.

Duceți-vă în Spania și vedeți cum legea lor a transformat toată provincia Bilbao într-una din părțile cele mai bogate ale Ispaniei moderne.

Și d-voastre, la toate aceste experiențe, îmi opuneți America și Anglia; dar Germania nu știa că în Anglia proprietarul suprafeței este și proprietar de fond? Germania nu știa că în America este asemenea?

O știa ca și d-ta. Când s-a discutat acolo, nu erau profesori de geologie? S-a găsit vreunul dintr-înșii să zică că în Anglia este așa, să facem și la noi?

D. raportor, Gr. Ștefănescu: Obiceiul pământului.

D. P.P. Carp: Posibilitatea exploatării minei, nu obiceiul pământului; dacă ar fi a se introduce la noi obiceiul pământului, ar fi să nu exploatăm mine, căci obiceiuri miniere nu avem.

Nu ne comparați cu Anglia, unde industria minieră este intrată în năravurile poporului, deja după vremile romanilor, când depărtata Thule, îndestula lumea antică cu minele de zinc. Altceva, d-lor, este la noi, unde sărăcia de experiență și sărăcia de capitaluri este așa de bătătoare la ochi, încât nimeni n-are cutezanța să spună că în experiența mea, că în sărăcia mea am să fac ceea ce face englezul cu experiența lui de mii de ani și cu avuția lui. Nu noi, dar nici Germania n-a îndrăznit să facă, și tare bine a făcut. Și dacă vedeți că industria Germaniei astăzi este așa de înaintată, încât a început a bate industria engleză pe multe piețe străine, cauza este că a avut înțelepciunea de a-și da seama de condițiile reale în care o exploatare minieră poate să fie folositoare pentru țară și de condițiile rele în cari s-ar pune dacă nu s-ar ține seamă de aceste condițiuni de progres și de capital. O repet, d-lor, ceea ce am zis în expunerea de motive a legii mele.

Exploatarea minieră produce abia renta capitalurilor vârâte în această industrie. Adevăratul folos îl trage țara, care din produsul industriei miniere poate a crea atâtea și

atâtea industrii, care compensează cu prisos pagubele cari au suferit capitalurile pierdute în exploatarea de mine.

De aceea, d-lor, și aceasta ar fi fost, dacă aș fi putut să mă iau după știința modernă, călăuza mea; progresul este, ca în Germania, în Spania, în Svițera, în libertatea absolută ce lăsați capitalului de a se risca în exploatări.

Și sunt convins, că o dată ce se vor exploata minele în țară la noi, nu din ceea ce iese din mină, dar din activitatea națională, care are să se dezvăluiască, grație produselor minelor, are să se înavuțească România, și are să întâmpine mult mai bine nevoile ei decât le întâmpină astăzi.

Mă acuzați că nu am ținut seamă de datinile țării. Dar tocmai ca s-o fac am fost în contradicțiune cu convincțiunile mele și poate că ceea ce pățesc astăzi, este o pedeapsă a inconsecinței mele.

Mi-am zis: ia să țin seamă și de proprietar. Și de aceea am introdus în legea mea acel sistem mixt, hibrid, dacă voiți, între libertatea absolută a exploatării de mine și dreptul absolut de proprietate a subsolului.

Oricum ar fi însă, sistemul, deși nu tocmai conform cu știința modernă, cu legea germană, tot ar fi dat roade.

Cu sistemul d-voastre nu aveți să ajungeți la nimic. Statul nu are să aibă capitalurile necesare pentru exploatarea minelor.

Proprietarului îi dați dreptul atât de exorbitant, încât nu are să vie nici un capital străin ca să se rischeze în mine.

Voiți d-voastre să vină capitaliști străini, cu un capital de 2 sau 3 milioane, și să-l supui să cumpere ori să despăgubească suprafața celui care are mina? îl mai obligați cu legea d-voastre a trata cu toți proprietarii după un perimetru. Dacă sunt 10 proprietari pe acel perimetru, și numai 2 au mine în subsolul lor, mă obligi să cumpăr și încuviințarea acelora cari nu au mină sub pământ, căci nu dați perimetrul fără încuviințarea proprietarilor.

Să zicem că tot ar mai merge cu perimetrul. Dar în afară de perimetru, d-voastre nu dați drept de ocupațiune și acolo, vasăzică, mă obligați să mă înțeleg cu o sumă de proprietari, în afară de perimetrul care face obiectul concesiunii.

Dar cine are să vină să ia o concesiune de mine în

asemenea condițiuni? Nimeni.

D-lor, credeți-mă, greutățile unei exploatări de mine sunt atât de mari, riscul capitalurilor cari se vârsă în această industrie sunt atât de numeroase, încât, dacă voiti d-voastre să aveți industrie minieră, trebuie să-i dați o compensațiune pentru pierderile eventuale și acea compensațiune nu poate fi de a-1 pune la discrețiunea absolută a proprietarului suprafeței. Această țintă a avut legea mea, ca proprietarul suprafeței să aibă drept asupra trefondului, dar exploatatorul să nu fie la absoluta discreție a proprietarului suprafeței.

D-lor, lucrurile fiind astfel, îmi pun întrebarea: ce ați voit d-voastre? Constituțiunea e pozitivă, vă impune o lege de mine; dar este o lege de

mine când d-voastre veniți cu o lege care împiedică orice exploatare de mine? Este întocmai ca libertățile din Beaumarchais:

Ai libertatea să scrii, dar n-ai să vorbești nici de președintele consiliului, nici de ministrul de interne, nici de creditul funciar, nici de banca națională, nici de nimic, încolo poți vorbi ce vrei; așa face și legea minelor: vrea industrie minieră, dar o face așa, că nici proprietarul să n-o poată exploata și nici să nu o poată da în mod satisfăcător în concesiune la un alt capitalist care ar putea-o exploata.

Aceasta este ceea ce ați făcut d-voastre din această lege.

D-lor, dacă ați fi aplicat legea astfel cum o făcusem eu, poate că ați fi avut posibilitatea de a vă da seama că este combinată într-un mod - să-mi fie permis cuvântul vanitos - fericit în interesul proprietarilor ca și în acela la capitaliștilor.

La ministerul domeniilor stau astăzi, dacă sunt bine informat, până la 150 de cereri de concesiuni, cari toate stau nedezlegate în cartoanele ministerului domeniilor, pentru cuvântul că, deoarece șeful partidului național-liberal a atacat legea d-lui Carp, nu se poate aplica și nu s-a dat absolut nici o concesiune. Și a doua zi după promulgarea acestei legi, veți vedea câte din acele 150 cereri de concesiuni, cari stau astăzi la minsterul domeniilor, vor fi retrase și câte nu. Convingerea mea este că cea mai mare parte vor fi retrase.

D-lor, trebuie să vă mai vorbesc de petroleu. Dovada că restricțiunile aduse proprietății nu erau decât rezultatul greutăților ce întâmpină industria minieră, și că îndată ce acele greutăți nu mai există, am lăsat proprietarului suprafeței dreptul neștirbit asupra trefondului. De aceea, la minele de petrol, unde nu este nici cerința capitalurilor mari, unde nu este nevoie nici de un perimetru mare, căci exploatarea de petrol nu este orizontală, ci verticală, de aceea am zis că acolo, fără a periclita industria minieră, o pot lăsa la libera dispozițiune a proprietarului suprafeței.

Am pus-o în legea minelor numai pentru cestiunile de supraveghere polițienească, pentru siguranța lucrătorilor.

Cum vedeți, d-lor, nici datinile anterioare, nici legea

noastră pozitivă, nici Constituțiunea nu au fost violate; prescripțiunile ei sunt rezultatul experienței altor popoare, cari înaintea noastră au avut dezagreabilul rol de a fi antemergătorii noștri și de a suferi multe pagube ca să putem noi să ne folosim d experiența lor. D-voastre aruncați la o parte și experiența acestor oameni și dificultățile în exploatări miniere, și veniți cu o lege care face absolut imposibilă orice exploatațiune minieră. Pe urmă, puteți să ziceți că partidul național-

liberal, cu inima lui cea caldă, care a îmbrățișat toate ramurile activității noastre, precum a creat industria țării, a mai făcut și industria minieră, dar aceasta nu este rezultatul bunei opiniuni ce aveți de d-voastre, și în această privință - poate în singură această privință - întotdauna am avut cea mai sinceră admirațiune pentru partidul național liberal. Nu cunosc un partid care să aibă așa bună opiniune de dânsul ca partidul liberal *{Ilaritate).*

Nu face un pas fără ca acel pas să aducă foloasele cele mai mari pentru țară, nu are o cugetare, fără ca acea cugetare să fie o trăsătură de geniu.

Eu sunt convins că un național-liberal, când respiră, el aspiră ca noi oxigen, dar nu emite ca noi, ceilalți muritori, carbon, ci tot oxigen *{Ilaritate),* așa că atmosfera în care trăiește e totdauna pură *{Ilaritate).*

D. colonel Al. Budișteanu: Vezi! Acum ai spus adevărul *{Ilaritate).*

D. P.P. Carp: Dar, d-lor, sunt și oameni răutăcioși și alături cu atestatele de genialitate, de bună purtare și de patriotism și de nu știu mai ce, vine un om răutăcios și vă arată unele greșeli ale partidului, cum vi le-a arătat ieri d. Maiorescu; dar aveți și la aceasta leac. D. Maiorescu vorbește dimineața, și seara *Voința Națională* zice că este ramolit.

Prin urmare, toate merg foarte bine, dar industrie minieră nu aveți să aveți d-voastre, veți rămânea cu geniul, și noi fără mine.

Vin, d-lor, la ultima parte. Nici în raport, nici în expunerea de motive a guvernului nu văd pentru ce guvernul a suprimat Casa de ajutoare. Am întrebat pe unul din

fruntași, a căruia voce este hotărâtoare în deciziunile d-voastre, pentru ce s-a suprimat? Pentru că calculul era rău făcut și pentru că era rău combinată. Foarte bine. Un calcul rău făcut se poate îndrepta, un lucru rău combinat se poate combina mai bine; de ce n-ați făcut calculul mai bine, de ce n-ați făcut combinațiuni mai serioase decât ale mele? Aceasta este greu, și cere vreme, mi s-a răspuns. Vasăzică, iată motivul adevărat. Este greu și cere vreme? Dar greu, pentru ce[9] Dacă d-voastre ați [fi] avut bunătatea să mergeți la drumul de fier, la monopolul de tutunuri, la exploatarea salinelor, la întreprinderile private, precum sunt: Socec, fabrica de piele a d-lui Mandrea, veți fi văzut că toate acestea s-au pus pe cale de a asigura lucrătorilor lor ajutoarele necesare.

Să zicem că cestiunea pensiunii e un *ce* periculos, dar Casa de ajutor pentru ce ați suprimat-o? Calculele mele erau întemeiate pe experiență, nu luate din alte țări, luate din practica zilnică, cari sunt la aceste stabilimente. Și lucru era atât de ușor și atât de înțeles nouă, cum că, am zis atunci și o repet și astăzi, ministerul lucrărilor publice

începuse în vremea d-lui Catargi de a lucra o lege generală care să întindă binefacerile Casei de ajutor asupra tutulor stabilimentelor și nu numai a stabilimentelor industriale, dar și *les chantiers,* încât s-ar fi făcut o măsură generală care ar fi fost bună. Dar îndată ce dă roade la Socec, la Mandrea, la tutunuri, de ce n-ar da roade la mine? De îndată ce baza aceeași e luată, pe ce temei suprimați Casa de ajutor? Nu aveți decât două temeiuri: întâi, că e făcută de mine, și al doilea, că sunteți partid liberal. Și atunci mă întreb: pentru ce vă ziceți la fiecare moment national-liberali? Oriunde s-a ivit o cestiune națională, în ultimele timpuri, d-voastre ați compromis-o, oriunde a fost cestiune de a vă manifesta ca gânditori liberali, d-voastre v-ați manifestat ca gânditori reacționari, și atunci mă întreb: ca ce liberali-naționali?

Goethe are un vers foarte frumos, și cu acela voi termina; el zice: nimic nu e mai ușor decât a înșela lumea, dar când prinde de veste lumea că ai înșelat-o, ești pierdut pentru etern; sper - și am încredere în inima și inteligența românului - că țara aceasta are să înțeleagă odată că ați înșelat-o, și atunci deplâng soarta ce vă așteaptă.

Urmează Nicolae I. Micescu în polemică cu P.P. Carp, Al. Constantinescu - la fel („ca liberal[4]?), dar într-un lung discurs și, apoi, președintele Consiliului, Dim. A. Sturdza; după care se votează luarea în considerare a proiectului de lege.

[D.S. nr. 34 din 4 martie 1899]

ÎN CHESTIUNEA LEGII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI A LUI SPIRU HARET

Ședința Senatului din 22 martie 1899

Prezidează vice-președintele Al. Nicolaide. Continuă discuția generală asupra proiectului de lege pentru învățământul profesional: G. Panu, P.S.S. Episcopul de Râmnic, apoi -

D. P.P. Carp: Domnule președinte, P.S.S. Episcopul de Râmnic salută această lege ca o lege menită să organizeze munca națională. Grăbit, însă, de a ajunge la ceea ce era mai de interes pentru banca înalților Prelați, adică la partea religioasă, a uitat un lucru esențial, a uitat, salutând această lege, să ne probeze că organizează munca națională; căci, d-lor, numai cu o simplă afirmațiune nu mă pot împăca și-mi va fi permis cred să cercetez puțin dacă în adevăr legea aceasta constituie sau nu un progres asupra stării de lucruri actuale, căci numai când mi se va proba aceasta, numai atunci putem zice că legea aceasta îndestulează marea menire la care este chemată; și când se va proba contrariu, atunci și legea aceasta va fi ca multe alte legi anunțate cu pompă și lăudată de toți aceia cari au votat, și cari în realitate nu a dat alte roade decât o satisfacere de amor propriu, de multe ori neîntemeiată, a aceluia care a prezentat-o.

D-lor, legea aceasta are două părți. Una se reazemă pe legile anterioare, și nu voi discuta mult cu d. ministru de învățământ public, dacă în adevăr d-lui a stricat, ori a îmbunătățit starea actuală și voi primi ca și dovedite afirmațiunile d-sale, cum că în legile actualmente existente s-au introdus foarte puține și neînsemnate modificări, astfel încât, putem zice, că în această privință legea de față nu constituie nici un progres.

Dar este o parte originală în această lege. Și în privința părții acesteia originale, îmi veți permite, d-lor, dintâi, până a nu intra în amănuntele reformei, să mă întreb un lucru, un lucru după mine esențial: pentru ce vine legea aceasta din partea unui ministru al instrucțiunii, atunci când titular la ministerul domeniilor n-avem, atunci când nu putem ști dacă

viitorul titular se va împăca, și zic mai mult, poate să se împace cu reforma pe care o prezentați? Eu zic că nu poate, și sper s-o dovedesc.

D. ministru invoacă ca argument principal al trecerii școalelor profesionale de la ministerul domeniilor la ministerul instrucțiunii, în expunerea d-sale de motive, dintâi, neîndestulătoarele rezultate cari au dat școalele profesionale de până acum. N-a zis pentru ce. Dar fiindcă suntem indiscreți, putem noi să ne punem întrebarea: neîndestularea aceasta a provenit din lege, sau din cauza titularilor cari s-au succedat la ministerul domeniilor?

Dacă neîndestularea ar fi provenit din lege, atunci este cam straniu că reformatorii vin și mențin legea actuală astfel cum există.

Venit-a din neexperiența, din neîndel etnici rea ministrului domeniilor? Atunci suntem în drept de a nu sta la vorbă cu d. ministru al instrucțiunii, pentru că d-lui nu prezintă decât un resort al întregului minister, și atunci ne adresăm la președintele consiliului de miniștri***** și îl întrebăm, pentru ce, din motive pur politice, ai încredințat acest minister, menit a dezvăli munca națională, unor oameni cari, după propria d-voastră afirmațiune, erau nedestoinici de a o face?

Dar, d-lor, se mai invoacă și alt argument: unitatea în direcțiunea învățământului. Vă mărturisesc că, deși nu sunt profesor, nici avocat, m-am ocupat în viața mea foarte mult cu cestiuni de-ale școalelor, cum se petrec lucrurile la noi și aiurea, și am găsit, în adevăr, vorbindu-se de unitatea de direcțiune într-un învățământ. Aș vrea să întreb: la care unitate a făcut aluziune d. ministru al învățământului? Așa, de exemplu, în țara noastră vecină, Austro-Ungaria, sunt oameni cari tind să facă ca școalele să fie confesionale; acolo văd o unitate de idee.

Până mai deunăzi, în Germania, era o altă tendință: la universități studiile filozofice trebuiau să aibă o anume tendință și oricine îndrăznea numai să se ridice în contra acelei tendințe, era exclus din învățământul superior filozofic al universităților germane. La acest soi de unitate face aluziune d. ministru al instrucțiunii? Dacă e așa, atunci eu cer să ni se specifice unitatea aceasta, ca să știm și noi dacă ne convine, dacă reforma aceasta e în raport cu progresul -

***** Dim. A. Sturdza, la acea dată și ad-interim la Domenii.

nu zic al științei - ci al gândirii moderne, sau dacă ea ne dă îndărăt cu patruzeci sau cincizeci de ani.

Dar așa, în mod vag, să ziceți: am luat școalele profesionale de la ministerul domeniilor, pentru că vreau să introduc o unitate de direcțiune, aceeași în licee, aceeași în școalele de meserii, aceeași la universitate, aceeași la școalele de fete pentru cusut, - înțelegeți foarte bine că nedumerirea e prea mare ca să admitem noi că un asemenea argument ar fi serios și ca să nu nască prezumțiunea, dar, că acela care

îl invoacă nu are seriozitatea necesară ca să se pună el în capul unei reforme de atâta importanță.

D-lor, dar mai e și un alt argument are militează în contra acestei legi.

Legea chiar bună dacă ar fi, ceea ce în părerea mea nu e, e menită a sta pe loc, și un lucru care din capul locului e condamnat la stagna- țiune, lucrul acela, oricât de frumos ar fi el conceput, oricât de bine ar fi organizat, nu poate și nu va da niciodată roadele ce se așteaptă de la o lege organizatoare.

în această privință, îmi veți permite, fără a intra în multe explicațiuni științifice, fără a mai întreba cum s-a întrebat d. ministru al instrucțiunii dacă aiurea e așa sau nu, îmi veți permite a vă vorbi de experiența ce am făcut-o eu la ministerul domeniilor, experiență care a avut drept rezultat legea profesională ce am avut onoarea să propun. Ca ministru de domenii a trebuit, înainte de toate, să mă preocup de un lucru: Care este progresul agriculturii la noi? Care este progresul industriei la noi[9] Care este progresul ce s-a făcut în administrațiunea domeniilor și a pădurilor Statului, deși partea administrativă nu vine decât în al doilea rând, față cu marea cestiune a dezvălirii generale a activității noastre economice. Și atunci am constatat - și numai ministrul domeniilor poate s-o constate, iar nu ministrul instrucțiunii - că dacă roadele nu au fost așa de bune, ba în unele cazuri chiar nule, cauza era în organizarea școalelor. Și ca să-mi dau seama cum erau organizate acele școale, ca ministru al domeniilor și industriei, am cercetat și am studiat cari sunt golurile și neajunsurile ale relei direcțiuni ce se

dădea școalelor noastre.

Să luăm, de exemplu, școalele de meserii. Cum am venit la minister, văzând cât de puțini lucrători români sunt și că chiar atunci când se scoate câte un absolvent din școala de meserii, după o încercare de a se plasa la un meșter oarecare, meșterul după 3, 4 luni de zile, îi zicea: băiete, poate că ai învățat în teorie lucruri foarte frumoase și foarte bune, dar mie nu-mi trebuie acestea, mie îmi trebuie să știi să faci o cheie, să știi cum se așează o boltă, să știi cum se așează un acoperiș; văzând, zic, aceasta, m-am dus de am inspectat școala de meserii și am văzut teorie multă, dar practica care era, în genere? Fiindcă școalele de meserii erau rău utilizate, fiindcă nu aveau nici de lucru, căci nimeni nu avea încredere în lucrările ieșite din această școală, practica era că se facea industrie în miniatură; astfel, de exemplu, se făceau quadrate mici de fier, cuburi mici de fier, chei în miniatură, iar când era vorba ca să știe cum se așează un acoperiș, se făcea, cum fac copiii cu bucățelele de lemne, și se explica în teorie: greutatea este atâta; ca să suporte

această greutate, trebuie să fie cutare tărie jos și rezultatul era că erau niște meseriași în miniatură, cari, când trebuia să se angajeze ca calfe, aveau soarta de care am vorbit. Mi-am zis atunci: așa nu merge; să lăsăm teoria teorie, dar pe lângă fiecare școală de meserii trebuie și un atelier cu meșterii lor, care face din școlar, în adevăr, un meseriaș serios, cu speranțe de a ajunge la un rezultat serios, ca să poată să se ducă să găsească un loc la un fabricant, ori la un meșter oarecare; și în acest scop am stabilit ateliere pe lângă școala de meserii de aici și pe lângă școala de meserii din Iași.

Că aceasta era de o absolută necesitate, se dovedește, d-lor, din chiar școalele inferioare de meserii, pe cari vrea să le creeze prin această lege d. ministru al instrucțiunii publice. Școale de acestea am avut la Iași, întreținute de comună, am avut la Roman, la Ploiești, Craiova etc., întreținute de județe sau comune.

M-am ocupat de rezultatele ce dau aceste școli. Școala de la Iași a fost desființată pentru că nu da nici un rod și nici nu avea mijloacele necesare pentru a putea da roade. Școala de la Roman am găsit-o instalată într-un beci și nu da absolut nici un rezultat. Școala de la Ploiești, cât am stat la ministerul domeniilor, totdauna venea cu cererea de a o lua asupra Statului, căci nu avea mijloacele necesare pentru a putea propăși. Același lucru mi s-a întâmplat și cu școala de la Craiova, care venea mereu și îmi zicea: am înființat noi, în adevăr, școala de meserii la Craiova, dar nu suntem în stare să o dezvoltăm mai departe, luați-o asupra Statului.

D. N. Crătunescu: Acea școală merge acum foarte bine.

D. P.P. Carp: Se poate; dar fiind ieșit de patru ani de la ministerul domeniilor, nu pot nici afirma, nici dezminți asigurarea care mi se dă de un craiovean că acum școala de la Craiova merge bine și dă roade satisfăcătoare, și neputând dar controla lucrul, primesc ca adevărată aserțiunea aceasta, dar văd că din 4 școale, 3 n-au dat nici un rezultat din lipsă de mijloace și numai una, cea de la Craiova se afirmă că a dat rezultate; să-mi dați însă voie să revendic pentru mine dreptul ca la ocaziune să cercetez dacă într-adevăr școala aceea dă roadele cari se zice că le dă.

Acum, d-lor, ia să vedem ce s-a făcut cu aceste ateliere?

Și pentru a răspunde la această întrebare sunt silit să iau rând pe rând toate aceste școale ca să vedeți dacă legea era de vină, sau dacă de vină era nedestoinicia titularilor de la ministerul domeniilor?

D-lor, un atelier trebuie să aibă la îndemâna lui un capital foarte mare de rulment, și când directorul școalei vine și zice: ca să poată să

meargă atelierul cum se cade, ca să poată școala să corespundă menirii ei, adică să creeze în adevăr meșteri, cari să îndestuleze nevoile muncii naționale, îmi trebuie atâtea și atâtea mijloace, i se răspunde: trebuie să faci economii, nu pot să dau decât cutare și cutare sumă, în general neîndestulătoare ca școalele să poată da rezultatele voite; ei, cum credeți d-voastre că dacă vor trece școalele de meserii de la Iași și de la București, de sub ministerul domeniilor sub administrațiunea ministerului instrucțiunii, d-sa are să se intereseze mai mult de mijloacele ce trebuie să pună la dispoziția acestor școale decât de a îndestula acele școale cari-i sunt d-lui cunoscute, care crede d-lui - și aici nu fac decât a repeta un argument invocat deja în Camera de jos, că au o valoare mai mare. Dacă titularii liberali de la domenii nu au dat atelierelor școalelor de meserii mijloacele necesare, ca să producă aceste școale rezultate astfel cum se dorea, - apoi era unul care, după dispoziție, s-a ocupat prea puțin cu industria, comerțul și agricultura ca să-și dea seama nu de nevoile dar de modalitatea, de posibilitatea cum să îndestuleze aceste nevoi? Eu cred că nu. Și la fiecare speță același fenomen are să se întâmple. Când am intrat la ministerul de domenii, m-am întrebat cu privire la școala de agricultură: ce a produs această școală până acum; și în lunga perioadă de 30 de ani în care a fost administrată școala, așa cum a fost administrată, și nu învinuiesc atât pe director și profesori cât modul cum era organizată, școala a dat ca oameni bine înzestrați cu aptitudini necesare pentru avântul agriculturii noastre, a dat rezultate mai nule.

Poate că mă înșel asupra numărului, ar fi o cestiune de statistică, dar afirm că în toată perioada aceasta, dacă au ieșit administratori de moșii din această școală, mai mulți decât 20-25, exagerez numărul lor.

Ce da însă școala de agricultură de la Herăstrău, astfel cum era organizată? Școala avea pe lângă cursurile de agricultură și două cursuri de silvicultori, și elevii aveau un debușeu firesc în administrațiunea pădurilor Statului, unde puteau să vie cu atestatul lor de silvicultură de la școala de la Herăstrău ca să intre în serviciul Statului.

în această privire am făcut două experiențe, amândouă triste. Se trimitea de la această școală acei ieșiți pentru silvicultură și care voiau să se perfecționeze, la școala de la Nancy.

Sunt numeroase rapoarte în ministerul domeniilor din partea directorului școalei din Nancy, în cari se spunea: cum ne trimiteți d-voastre școlarii d-voastre, nu putem să facem nimic cu dânșii, fiindcă sunt așa de rău pregătiți, așa de ignoranți, încât nu pot urma și prin urmare nu pot să se folosească de școala noastră. Astfel încât s-a făcut un regulament special la Nancy pentru elevii veniți din România.

A doua experiență, - și înțelegeți bine că această experiență nu poate să o facă decât administratorul pădurilor Statului. Era să se prăbușească muntele din fața Sinaiei; s-au chemat inginerii de la drumul de fier; am întrebat la început cari sunt silvicultorii cei mai competinți, mi s-a desemnat cutare și cutare.

Ei, i-am chemat să înceapă lucrarea. S-a început cu inginerii de la drumul de fier și cu silvicultorii ministerului domeniilor. Rezultatul a fost că muntele, care se vede că nu admitea unitatea așa de ușor, ca d-voastre, ministru de culte, a continuat a se prăbuși. Atunci, mi-am zis. nu putem merge înainte cu sistemul acesta. Am căutat deci, să fac apel la ingineri străini.

în acest scop, m-am adresat la guvernul austro-ungar spre a ne trimite un bun inginer silvic spre a vedea ce este de făcut. Contele Falkenhayn mi-a trimis pe d. Piceak, zicându-mi în același timp: vă trimit pe cel mai distins inginer ce pot să vă ofer.

Ei bine, am dus pe acest domn inginer la fața loculuil, și după ce a văzut lucrările, m-a întrebat: cine a făcut aceste lucrări?

I-am spus: cutare. A chemat apoi pe silvicultorul nostru, a discutat cu el și în urmă venind la mine, mi-a zis: „Acesta nu este silvicultor, n-are idee de ce va să zică lucrări pentru a împiedica surparea unui munte; o cestiune foarte importantă în toate administrațiunile silvice din toate țările din lume.“ Mi-a făcut teorie, mi-a zis că apa este de vină, apa printr-o lege firească tinde a se coborî de sus în jos și trage muntele cu dânsa... *voilă pourquoi votre fille est muette.* Numai cu teoria nu poate să facă nimic.

Iată, d-lor, o experiență pe care numai ministrul domeniilor putea să o facă prin practica lucrurilor, bineînțeles, și anume: că ceea ce se învață în școale este neîndestulător și nu dă absolut nici un rezultat.

Văzând astfel, d-lor, mi-am zis: trebuie să creăm o școală de silvicultură specială și alături cu dânsa trebuie să creez și o școală de brigadieri pentru impiegații inferiori. Ceva mai mult: alături cu școala de silvicultori, trebuie să am și un revir întreg de păduri în care, școlarul, după ce a învățat teoria, când a ajuns să priceapă practica, să vie în revirul

acela și sub conducerea șefului de ocol să facă practică, fără de care teoria lui învățată în școală nu-i servește la nimic.

Acum, repet, se ia școala de sub administrația ministerului domeniilor, și atunci întreb: când, mâine, va veni la ministerul domeniilor, inspectorul revirului forestier unde trebuie să se facă practica și va zice: d-le ministru, este drept - și aici veți vedea cum legea aceasta nu este susceptibilă de perfecționare, - este drept că am primit cutare și

cutare elev de la școala silvică, însă la această școală se dă atențiune mai mult la cutare decât la cutare studiu; și practica cere din contră să se dea atențiune mai mult la cutare materie.

în urma unui astfel de raport, ce va trebui să fac eu, ca ministru de domenii? Va trebui desigur să mă duc la ministerul de instrucțiune și, expunându-i cazul, din două, una: ori îl conving să schimbe programul și atunci ce nevoie era ca școala să fie la d-sa? Sau nu-1 conving, și atunci îmi pun întrebarea: ce folos trag eu, ministru de domenii, din școala direguită cu unitate de vederi, dar cu neexperiența practică a ministerului instrucțiunii? Căci, în adevăr, această transferare a școlilor la ministerul instrucțiunii, ori este o superfetațiune, un *ruage* inutil, când ministrul instrucțiunii va fi de aceeași părere cu ministrul domeniilor; ori este un conflict, ori provoacă un conflict și școalele find conduse de ministrul instrucțiunii, conflictul are să se dezlege totdauna în favoarea ministrului de instrucție, dar în dauna administrațiunii domeniilor.

în această privință am să vă spun următoarele: Când am venit la minister, am găsit pădurile Statului într-o stare de destrăbălare nemaipomenită, așa încât, din toată întinderea pădurilor, 200.000 hectare erau aproape distruse și cereau absolut o reîmpădurire. Destinasem un fond pentru această împădurire, guvernul actual, din prima zi a venirii lui la putere, a pus mâna, sub pretext de economie, pe acel fond, și aci apare conflictul de competință; ministrul de finanțe a zis: când va fi nevoie, voi da eu mijloacele necesare, ministrul domeniilor a primit.

Care a fost însă rezultatul?

Până astăzi nu s-a cheltuit mai nimic pentru

reîmpădurirea pădurilor Statului, și dacă vom merge înainte cu acest conflict de competință, pot spune că, în curând, ceea ce era posibil de reparat, are să fie complet distrus.

Aceasta pentru silvicultură. Dar în agronomie, care era rezultatul? Elevii cari nu se făceau silvicultori, agronomi nu s-au făcut, și să vă dau un exemplu tipic pentru ce am făcut de toate, numai agricultori nu.

Un proprietar vecin cu mine, d. Zadig, a luat un elev de la școala de agricultură, cu atestate foarte frumoase, recomandat ca bun elev, și l-a făcut administrator al moșiei. A vrut să-1 încerce dacă are practică și mergând să cumpere boi de la iarmarocul de la Roman, a ales câțiva juncani cari i s-au părut mai buni, și a întrebat pe elev: ce zici d-ta de boii aceștia[9] Elevul, examinându-i, îi răspunde: nu-i puteți cumpăra, căci boii sunt bătrâni. - Cum, bătrâni? - Apoi n-au dinții de sus.

Iată un absolvent al școalei de agricultură care nu știe că boii niciodată n-au dinții de sus.

Care a fost rezultatul? D. Zadig i-a zis a doua zi să se ducă de la dânsul. Ce s-a făcut nu știu. Teorie știa cât poftiți; știa cantitatea de fosfate, de amoniac, ce trebuie să conțină un pământ bun; știa toate legile botanicii etc.

Dar rezultatul l-ați văzut.

Prin urmare, nu merge așa; pe lângă teorie trebuie și practică, și am creat fermele model, care, îndată ce elevul va ieși îndopat de teorie, el va primi să mai uite acolo ceva din ceea ce a învățat, și să mai învețe ceva din ceea ce n-a învățat.

Acum, d-lor, ce s-a făcut cu fermele acestea[9]

O fermă model nu este un venit al Statului, venitul Statului nu poate izvorî decât în mod indirect, din creșterea avuției naționale prin o muncă mai intensivă; precum drumurile de fier au dat abia unu, unu și jumătate la sută din capitalul băgat în drumul de fier, dar a mărit cu 30, 40, 50% întreaga avuție a țării. înțelegeți prea bine că dacă un ministru al lucrărilor publice ar zice: eu am să pun taxe grele, am să obțin de la drumurile de fier mai mari venituri, și ar fi indiferent pentru dezvoltarea avuției naționale, ar fi un om care ar deservi tara, în loc să o servească.

Ei bine, s-a cerut ca fermele model să dea venit...

Voci: Sunt 5 ore.

D. vice-președinte, Al. Nicolaide: Voiam să las pe d Carp să termine ideea.

Se pune la vot prelungirea ședinței și se adoptă cu majoritate de 2/3.

D. G. Panu: Până când s-a prelungit, trebuie hotărât.

D. general Catargiu: Noi am prelungit ședința, pe urmă vom vedea.

D. vice-președinte, Al. Nicolaide: D. Carp este rugat să continue.

D. P.P. Carp: Acum, d-lor, vă ziceam că fermele model în adevăr nu au dat toate roadele cari eram în drept să așteptăm de la dânsele, din nefericita idee că fermele model

trebuie tratate ca o moșie, că înainte de toate trebuie să aducă venit. Alta însă s-a întâmplat, că sumele necesare pentru agricultură, cari trebuiau să fie liberate în aprilie, nu au fost liberate decât în septembrie, și s-a acuzat directorul fermei de ce lucrările nu sunt înaintate.

S-a plâns directorul fermei cum că școlarii nu sunt disciplinați și că nu vor să urmeze ce le dă directorul fermei, s-a trimis un inspector, știți ce a făcut inspectorul față cu școlarii, a zis că n-au să se uite ce zice directorul fermei, este drept că această stranie procedare a fost adusă la cunoștința ministrului, și ministrul nu numai că n-a ținut seamă de inspectorul său, dar a dat o pedeapsă asupra acelor școlari cari nu voiau să se supună, și foarte bine a făcut.

Dacă notez acest caz este ca să vă arăt în ce conflict are să se găsească ministrul domeniilor cu ministrul instrucțiunii publice, când s-ar întâmpla un caz ca acesta, că inspectorul atârnă de ministerul instrucțiunii, să facă un asemenea act. Și directorul școalei să se ducă la ministerul respectiv, să zică: nu mai poate merge învățământul practic în asemenea condițiuni. Dacă inspectorul este subordonat ministerului domeniilor, i se întâmplă ceea ce s-a întâmplat în cazul de față, dacă este subordonat ministerului instrucțiunii, atunci după ideea ce o avem cu toții, că fiecare ministru trebuie să-și apere impiegații resortului său, are să se pună în conflict cu ministrul domeniilor, și rezultatul are să fie paralizarea efectelor cari se așteaptă de la lege.

Vedeți, d-lor, fără teorie generală, în mod practic, o sumă de cazuri cari vă dovedesc cât de nefericită este ideea de a lua școalele acestea de la ministerul domeniilor. Nu a apărut *încă. Monitorul Oficial,* dar mi s-a spus că d. ministru al cultelor, - și d. Haret poate să controleze dacă sunt bine informat, - ar fi zis cum că, venind cu această idee, se află în bună companie și a invocat câteva țări, dacă sunt bine informat, Wurtembergul, adică o țară unde nu există ministerul domeniilor, țara fiind mică, atunci este evident că s-a făcut la alt minister o direcțiune oarecare, pentru a fi în capul acestor școale o direcțiune aproape neatârnată.

De acolo, în toate celelalte țări cari au ministerul domeniilor, toate școalele acestea, - și ați văzut ce

argumente practice, ce nevoi strigătoare, militează în favoarea acestei idei, - sunt la ministerul agriculturii și la ministerul de comerț.

Mi s-a mai spus că ar fi invocat d. ministru și exemplul Angliei, și ar fi zis că s-a creat un serviciu special pentru industrie, în Anglia.

Da, dar neatârnată.

D-lor, serviciul acesta, în urma anchetei de la 1880, ce Anglia a făcut, speriată de avântul enorm și de concurența puternică care o făcea industria germană, s-a simțit nevoia, nu de a subordona industria Angliei unui minister necompetent, dar de a crea o instanță specială, neatârnată și competentă, aceea care să ia în mână întreaga această cestiune.

Și acest exemplu se invoacă în favoarea legii.

Am terminat, d-lor, cu partea aceasta a argumentațiunii, și repet, că chiar bună dacă ar fi legea aceasta, nu ministrul cultelor, oricare ar fi el, chiar un ministru așa de competinte în ale învățământului ca d. Haret, are să poată fi pus în pozițiune de a cunoaște cari sunt lipsurile acestor școale.

Neavând posibilitatea de a-și da seama prin practica ministerului său de rezultatele școalei, el are să o lase cum a făcut-o și nu se va preocupa, căci nu poate să se preocupe, dacă ea a dat în adevăr roadele pe cari le saluta cu atâta bunăvoință P.S.S. Episcopul de Râmnicu-Vâlcei.

Viu acum la partea originală, la școalele inferioare de agricultură și la școalele inferioare de meserii. îmi veți permite a mă întreba: după expunerea sa de motive și după cum a fost făcută legea, dacă d. ministru Haret a dat probă că tocmai d-lui era omul competent care putea să ia o asemenea reformă în mână? Cred că voi putea proba că nu.

Și în aceasta să nu creadă d. Haret că-i fac o critică personală: nu putem cu toții să le știm pe toate și cine se încearcă să le știe pe toate, acela în multe cazuri nu știe nimic și vorba latină *ne sutor ultra crepidam...* rămâne adevărată și astăzi cum a fost adevărată și pe vremea romanilor.

Să vedem cum își închipuiește d. ministru agricultura. Un exemplu, și aici fac apel la toți acei din d-voastre cari au locuit puțin la țară și s-au ocupat cu agricultura. Ce zice în expunerea de motive?...

„Școala va dispune de o bucată de loc de 20 hectare și de instalația completă a unei gospodării țărănești (casă de locuință cu ale ei, *doi boi* și instrumente agricole necesare)."

Vă mărturisesc că acești doi boi, pentru mine sunt un fenomen adorabil. Care e agricultorul care nu știe că doi boi nu sunt un stare să tragă un plug?

Voci: Trag, se întovărășesc.

D. P.P. Carp: Nu trag, nu sunt în stare doi boi să tragă un plug. Ca să se poată trage un plug trebuiesc cel puțin patru boi. Nu aveți decât să întrebați pe fiecare țăran, și încă patru boi nu fac agricultura decât pe aceea pe care o face țăranul și pe care trebuie să o îmbunătățim. Dacă noi trebuie să continuăm a ara cum a arat țăranul până acum, numai de

4-5 centimetri, ce nevoie e de școală.

O altă dovadă, și aici fără să fim doctori în știință și matematici†††† iluștri, să luăm pe bătrânii noștri, să vedem așezământul legii rurale.

Să vedem legea rurală a lui Kogălniceanu, bazată pe experiență, zicea: pentru a putea ara sau lucra cu doi boi, nu-i poți da decât atâta

pământ, cu mai mult nu poate; fiecare care are patru boi îi dau mai mult pământ; s-au făcut trei categorii.

Voci: Numai două.

D. P.P. Carp: Vă înșelați, în Moldova sunt trei categorii.

Acum, care a fost câtimea cea mai mare care s-a dat locuitorilor cu patru boi? Patru fălci; și d-voastre voiți cu doi boi să lucrați 20 de hectare. Alt exemplu: se întâmplă la școala aceea ca un bou să se îmbolnăvească; ce mai faci d-ta atunci cu un bou? Cine are să înlocuiască boul acela care lipsește? Legea le-a prevăzut toate, are să se îndestuleze din veniturile treptate ale acestei ferme. Dacă va pieri un bou al școlii în primul an, numai după șase ani se va putea cumpăra al doilea bou. Și aceasta se numește, d-lor, unitate de vederi a învățământului profesional, și aceasta ni se prezintă ca o reformă ilustră, menită a da muncii naționale o nouă dezvoltare!

Prin urmare, din capul locului afirm sus și tare că ministrul care a putut iscăli această frază n-are idee de ceea ce se petrece la țară și nu d-sale trebuia încredințată reforma învățământului agricol.

Să mergem mai departe. Tot în mod practic ni se face un calcul; ni se zice: aceste 20 hectare are să le cumpere județul, dar în mare parte pământul acesta există deja prin diferite legi și vorbesc de niște pământuri cari ar exista la secția școalelor. Eu nu le cunosc, legea din 1864 n-a dat pentru școale nici un palmac de pământ; legea d-lui Brătianu asemenea n-a dat nici un palmac pentru școale și chiar dacă ar fi dat, încă rezultatele ar fi nule, pentru că în toată administrațiunea d-lui Brătianu, din 140 mii hectare cari s-au

†††† Aluzie la Spini Haret - primul român cu un astfel de doctorat la Paris.

vândut, nu s-au vândut în loturi mici la țărani decât 8 mii, iar restul de 132 mii s-a vândut la proprietari.

D. P. Cassotti: S-a dat la însurăței.

D. P.P. Carp: D-le Cassotti, însurățeii n-au primit pământ decât conform legii din 1864.

A venit d. Brătianu și a zis: nu s-a aplicat în privința însurățeilor legea din 1864, eu o aplic, și a dat însurățeilor pământul conform legii de la 1864 și cu prețurile de la 1864.

In legea de la 1889 am făcut o dispozițiune: cum că comunele pot, pentru serviciul și în interesul școalei, în afară de sătenii muncitori de pământ, să cumpere unul sau mai multe loturi de pământ. La cunoștința mea, cât am fost ministru al domeniilor, nici o comună n-a cumpărat absolut nici un lot pentru școală; prin urmare, rezultatul are să fie cum că districtele au să fie obligate să cumpere aceste 20 hectare. De la cine să le cumpere? De la proprietari? Evident că cu greu. Are să le cumpere de la țărani[9] Legea inalienabilității se opune. Are să le

cumpere în sate răzășești? Care este răzașul care având 20 hectare are să le vândă? Nici unul; prin urmare, această obligațiune pe care o impuneți d-voastre județelor de a cumpăra pământul necesar la aceste școale, din capul locului este iluzorie.

Să mergem mai departe. Ați văzut, d-lor, că cu doi boi nu merge *(Ilaritate).* Vă rog, d-lor, să-mi dați toată atențiunea d-voastre, căci este foarte important să vedeți cum se întocmesc legile în țară la noi, vă vorbește un agricultor practic, mă voi feri de orice teorie generală, de orice știință, voi vorbi ca țăran de la țară, ce în realitate sunt.

înzestrarea școalei trebuie să prevadă un local de școală și un local pentru 50 de elevi, căci d. ministru al instrucțiunii zice: că are să aibă 50 elevi și numai așa poate d-sa să desfășoare dinaintea noastră marele progres pe care-1 are Țara Românească din această lege, căci înțelegeți prea bine că dacă vor fi numai 2-3 școlari, este absolut ridicolă toată reforma. Să mergem dar pe baza de 50 elevi. Ce voiți să facă 50 școlari pe o întindere așa de mică de 20 hectare? Absolut nimic, nici nu pot să facă nimic, dar nici nu pot să învețe nimic.

Vasăzică, ori nu aveți numărul de 50 școlari și nu-1 veți avea - aceasta vă voi dovedi-o îndată - ori dacă nu veți avea decât 2-3 școlari, atunci toată reforma d-voastre este lovită de sterilitate.

D. ministru însă zice: am să am școlari; veți vedea însă că nu veți avea școlari, nu aveți să aveți școală, nu aveți să aveți profesori, și atunci vă întreb: ce este o reformă care din capul locului vă pune în poziținne de a nu avea școlari, de a nu avea profesori, de a nu avea școală?

Dacă voiți d-voastre ca școalele acestea să dea oarecari rezultate, trebuia ca socotelile pe cari le-a făcut d. ministru al instrucțiunii să fie cu mult mai mari, căci înțelegeți prea bine că dacă un băiat de țăran are să învețe numai a cosi, a secera, pentru aceasta nu are nevoie de școala d-tale inferioară, d-ta trebuie să-1 înveți ca toate lucrările acestea să le facă în mod intensiv, ca el când va veni la mine să poată face așa serviciul încât să-1 păstrez în serviciul meu și să nu i se întâmple ceea ce s-a întâmplat școlarului d-lui Zadig. Pentru aceasta trebuie să aibă mașina-coasă, mașina de

seceră ca să știe cum să le manipuleze.

Toate acestea reclamă un avans de bani mult mai mare decât ceea ce prevede ministerul instrucțiunii publice, și când zice că făcând socoteală pe 12 ani are să țină fiecare școală numai 7.000 lei; dacă e numai 7.000 lei, nu are să dea roade, dacă e mai mult spuneți-o ca să se știe sacrificiile ce le impunem județelor.

Vin acum la venit, ca să vedeți incompetința. Preocupat de ideea de a găsi profesori pentru aceste școale elementare, ministrul zice: am să găsesc; e drept că-1 obligi un an sau un an și jumătate, sau numai șase luni să facă un curs suplimentar, și în vremea aceasta-1 mai obligi să aibă un suplinitor, și are să primească acest sacrificiu, căci îi dai 15% asupra venitului net al acestor 20 hectare, și această sumă se ridică după calculul moderat la 500 lei.

D-lor, 500 lei, cu calculul moderat de 15%, reprezintă, dacă nu mă înșel, a 6-a parte și jumătate din sută.

Cred că e exact.

Vrea să zică trebuie să înmulțim 500 cu 6 și jumătate ca să avem venitul net moderat al acestor 20 hectare.

De 6 ori [și] 1/2, 500 fac 3250 lei. Vrea să zică, ca să ai acestea, trebuie să-ți dea un venit net 20 hectare de 3500 lei; împărțiți 3500 cu 20 și veți vedea că hectarul trebuie să vă dea 162 lei venit net.

Ei, cu pământurile cele mai bune, cu o moșie înzestrată metodic, dacă îmi veți asigura mie 30 lei venit net în fiecare an de hectar, eu vă dau tot.

Vedeți cât de departe suntem de la 30 lei de hectar până la 162 lei. Aceasta vă dovedește cât de practică e legea aceasta.

Dar nu e numai atât; se zice: am să opresc atât și atât; 10% ca să pot îndestula reînnoirea utilajului. Cât face, punând chiar câte 40 lei la hectar, cât face 20 hectare? 800 lei; cât face 10%? 80 lei.

Prin urmare, fiindcă un bou ține, în termen mijlociu, 180 lei, dacă a pierit astăzi un bou, pentru îndestularea cu un alt bou trebuie să așteptați 4 ani, și în așteptarea boului să înhami alături cu boul pe profesorul școlii.

Dar școlarul? Se zice: școlari vom avea, pentru că tot din

venitul acesta iluzoriu se oferă 60 lei băiatului de 14 ani. Ce dăm noi, proprietarii, unui băiat de 14 ani? Și aci este o deosebire între Moldova și Valahia și veți vedea că, cu toată deosebirea de agricultură, rezultatul are să fie același.

în Moldova eu dau băiatului de 14 ani în timp de vară, adică de la martie până la 15 noiembrie, 14 lei pe lună, plus îi dau toamna suman și două perechi de opinci.

Șapte luni câte 14 lei fac 98 lei; un suman costă 15 lei, fac 113 și cu 2 perechi opinci 2 lei fac 115, plus în cursul întregii veri mâncarea; s-o pun și pe aceasta cât de ieftin, eu i-o dau ceva mai bună, dar să presupunem că-i dau oleacă de mămăligă cu brânză ori borș, cum se obișnuiește, tot mă va costa 15, 20 bani pe zi; iată dar încă 6 lei pe lună,

și cu cei 115 fac 120 lei, adică, peste tot, 120 lei câștigă băiatul de 14 ani în Moldova.

Și d-voastre, cu o speranță iluzorie, credeți că un țăran are să-și dea băiatul la școală, pentru ca să obțină 60 lei pe an, atunci când are 120? Nu, d-lor, nu-1 veți aduce prin mijlocul acesta la școală.

în Valahia e drept că nu se plătește.

D. colonel Al. Budișteanu: Plătim și noi.

D. P.P. Carp: D-le colonel, te rog să crezi că știu ce zic, plătiți foarte puțin.

Fac apel la oamenii competenți, cari știu că țăranul se duce pe vremea secerei și a coasei la obor sau în alte locuri la Buzău, și plătește munca 2 lei și 50 bani pe zi, și voiți ca băiatul lui de 14 ani, care-1 poate ajuta la munca lui, să-1 dea la școală pentru 60 de franci și să găsească un locțiitor la obor cu 2 și jumătate? Absolut imposibil; nici în Valahia, nici în Moldova nu veți avea școlari la aceste școale profesionale.

Acum, d-lor, vedeți cum în mod practic partea originală, aceasta întru cât privește școalele elementare de agricultură, este o iluziune.

Cunosc intențiumle d-voastre, agricultura noastră este îndărăt, noi trebuie să punem pe țăran în posibilitate de a face o agricultură mai bună. Aceasta este intențiune foarte lăudabilă, modul cum voiți să ajungeți la realizarea acestei intențiuni, este însă, d-lor, absolut detestabil, și nu va da nici un rezultat.

Trec acum, d-lor, la școalele inferioare, iarăși intențiune lăudabilă, o recunosc, dar iarăși măsuri ce nu corespund intențiunilor.

Voiți ca țăranul, după ce a muncit vara la câmp, să exercite iarna o meserie acasă. Dar aci ne izbim de o mare nepotrivire: dacă creați școalele inferioare de meserii, pentru ca țăranii cari vor învăța în ele să se ducă la târg, ar fi ceva, dar nu voiți aceasta. Le-ați creat pentru ca acești țărani să rămână acasă la ei, la țară, ca meseriași, dar atunci iată ce se întâmplă: proprietarul iarna nu are nici o meserie de alimentat, toate meseriile de cari are nevoie sunt meserii de vară; mie la țară-mi trebuie un fierar, care să-mi dreagă plugul la arat, îmi trebuie un rotar ca să-mi dreagă carul la cărat, zidar, tâmplar etc., toți acești îmi trebuiesc vara, când

țăranul e la munca câmpului, de unde câștigă mai mult decât cu meseria lui.

Veți zice că are să lucreze iarna. Cui? Nimeni nu-i va da iarna să dreagă un plug, o coasă, pentru că nimeni nu va mai avea atunci nevoie și, prin urmare, un astfel de meseriaș nu va câștiga absolut nimic.

Dar mai e și altceva, cel mai deplorabil lucru este meseriașul care totodată este și țăran; sunt de aceștia, sunt dulgheri, rotari, zidari etc.,

se tocmesc la o treabă, vin de lucrează o săptămână și după aceasta părăsesc lucrul ca să se ducă la prășila întâi, mai lucrează pe urmă câteva zile și se duc la prășila a doua, la seceră, la coasă etc.

Care este rezultatul? Rezultatul este că eu, și ca mine cei mai mulți, nu mai angajez nici un meseriaș care să fie în același timp lucrător de pământ și care să mă țină cu lucrul luni întregi neterminat; ca să pot să-mi fac treaba, angajez meseriași sadea, cari nu au altă ocupație decât meseria lor.

Voiți să aveți meseriași? Atunci faceți școale cum trebuie, dotați-le cu ateliere, cu maeștri, și meseriașii cari vor ieși din aceste școale se vor duce și pe la sate să lucreze.

Dacă credeți că veți reuși să aveți meseriași la țară, cari iarna să se ocupe cu meseria, iar vara să lucreze la câmp, aceasta este o speranță iluzorie, nu veți avea nici un meseriaș.

Iată dar, cum acei cari vor binele, dar neștiind cum să-l realizeze, fac operă de răi legiuitori.

V-am spus deja care a fost experiența mea ca ministru al domeniilor, și cu mijloacele acestea pe cari d-voastre le indicați, nu aveți să ajungeți la nici un rezultat. Dar să zicem că are să facă și d. ministru al instrucțiunii publice această experiență; are să vadă că, cu mijloacele indicate, nu avem nici agricultori, nici meseriași cum se cade; și are să mărească la școalele de meserii inferioare atelierele, atunci cine are să plătească? D. ministru zice că are să înscrie de oficiu în bugetele județului și a comunelor. Când d. ministru de interne are să zică, conform cu legile anterioare, județele au atâtea zecimi, în fața acestor zecimi au atâtea cheltuieli obligatorii, zecimile acoperă cheltuielile obligatorii azi în

ființă, nu mai am parale să înscriu de oficiu la județe; ce are să facă d. ministr al instrucțiunii publice?

N-are să facă nimic, și în această privire va reînnoi experiența făcută de mine.

Am cerut ca la școalele de meserii să dea județele, pe lângă bursele fixate de Stat, și ele burse, și stă scris în lege, că județele, pentru bursierii lor, au să dea Statului un ajutor, chiar dacă nu vor județele să se înscrie din oficiu.

N-au voit județele; m-am adresat ministrului de interne; nici până azi nu s-a înscris din oficiu, subvențiunea care trebuia să o dea.

Când ministrul de interne, care-și dă seama de posibilitatea de cheltuieli a unui județ, când știe că județele sunt obligate de a face cazărmi, spitale etc., să îndestuleze o mulțime de nevoi ale Statului, nu

poate să le impună mai mult, - ce are să facă d. ministru al instrucțiunii publice? Absolut nimic.

Vedeți dar, d-lor, cum că această parte a reformei originale n-ăre să dea, după mine, absolut nici un rezultat.

D-lor, noi nu putem învăța în școale, pe țăran, a face munca lui de toate zilele, nu pot a-1 învăța a cosi, a prăși, a secera, pentru că toate acestea le învață în mod practic alături cu tatăl lui, fiind plătit pentru aceasta, și nu se va duce la școală, nefiind plătit să învețe sub părinteasca oblăduire, care are altă autoritate.

Ce pot să producă școalele noastre? Școalele noastre pot să producă oameni de aceia cari, ori se pot tocmi, o dată înzestrați cu instrucțiunea necesară, la proprietari, și acolo după întinderea nevoilor, la proprietarii mari cari pot plăti bine, acei ieșiți din școalele superioare, sau la proprietarii mici de 20 de hectare, de 50 de hectare, de 60 de hectare, cari se tocmesc ca vătășei, feciori boierești, cum îi numim în Moldova, ca să poată face o cultură mai intensivă.

Dar oamenii aceștia nu aveți să-i creați d-voastre în școalele inferioare de agricultură, precum nu aveți să creați meseriași în școalele inferioare de meserii. Prin urmare, dacă era o reformă de făcut, și era o reformă de făcut, era ca școalele de agricultură, astăzi în vigoare, - și în mintea mea, acesta era al doilea pas al dezvălirii, - să creați școalele inferioare de agricultură, cari să pună la îndemâna proprietății mijlocii oameni instruiți îndestul ca să poată conduce o gospodărie rațională.

D. C. Zăgănescu: Cine are 60 de hectare, nu-și bagă fecior boieresc. D-voastre vă simțiți, că sunteți tare în avere.

D. P.P. Carp: Vorbesc pentru că știu de ce. Vorbesc pentru că, deși proprietar mare, am alături o mulțime de proprietari mici cu câte 100 și 150 de falei, dar nu e unul din aceștia care să aibă 60 de hectare, care să fie el țăran, și să facă treaba aceasta; toți au câte unul care supraveghează. Acolo era progresul și, în această privință, recunosc și eu cum că școala profesională astăzi existentă avea nevoie de o dezvălire mai mare.

Dar pentru aceasta, d-lor, trebuia Statul să le ia. Pentru aceasta trebuia să vâre Statul sume mari necesare în școalele profesionale, dar nu să le lăsați așa la discreționea

cutărui sau cutărui județ, sau la discreționea cutărei sau cutărei bună-voințe a ministrului instrucțiunii.

D-lor, nu cunosc un minister, care să fi fost așa de părăsit, și așa de rău înzestrat, ca ministerul domeniilor. Când am venit la ministerul domeniilor, de la un buget de 3 milioane, l-am urcat, în timp de 4 ani, la un buget de 6 milioane și jumătate, și cu toate acestea, dacă era să

producă ceea ce trebuia și ceea ce știu eu că e necesar pentru dezvălirea muncii noastre națioanle, trebuia să urce cel puțin la 12 milioane.

D-lor, uitați-vă ce se petrece în America, - nu vreau să vă alăturați cu America, - dar dacă veți face nu proporțional dar în jumătate ce fac americanii pentru agricultura lor, ministerul domeniilor ar trebui să fie un minister cu 24 milioane.

Acolo este viitorul, iar nu într-un crâmpei de reformă, care, cum sper că v-am dovedit, nu poate să ducă absolut la nici un rezultat.

D-lor, cred că în mod practic v-am arătat cari sunt obiecțiunile, întemeiate după mine, în contra acestui mod de a face reforme. Eu cred că nenorocul d-lui ministru al instrucțiunii e norocul lui. Ceea ce nu a putut face un Sturdza, un Maiorescu, un Take Ionescu, nici unul dintre miniștrii de instrucțiune al căror merit și competință nimeni nu le poate contesta, - nu eu voi contesta aptitudinea de dascăl d-lui Sturdza, alte aptitudini îi contestez, nu eu voi contesta d-lui Maiorescu și d-lui Take Ionescu aptitudinile lor în ale școlii, - ceea ce nu au putut face acești oameni, a avut norocul d. Haret să o facă, și s-a legănat într-o stranie iluziune și a crezut că reforma de învățământ care s-a votat, și pe care am votat-o și noi, e rezultatul experienței și a muncii d-sale exclusiv, și a uitat că d-lui, precum Pompeius s-a hotărât de victoriile lui Lucullus, s-a folosit de munca a două generațiuni cari au lucrat și au cugetat asupra acestei materii. Și însușindu-și sieși acest merit, a avut nenorocirea, ca rezultat al norocului său, de a crede că d-lui e competent a inova; dar când a fost la inovațiune, atunci s-a văzut că e mai ușor a rezuma munca altora decât a produce ceva prin sine însuși.

Răspunde și susține proiectul de lege Spini Haret, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice. „Se pune la vot luarea în considerație a proiectului de lege și se primește".

[D.S. nr. 52 din 6 aprilie 1899]

PLEDOARIE PENTRU JUNIMISM

Ședința Camerei din 26 noiembrie 1899

Președinte: Const. Olănescu. După două scurte intervenții administrative - G. Poenaru și Alex. Marghiloman - continuă discuția asupra proiectului de răspuns la discursul Tronului. D. Săveanu, primul înscris la cuvânt, renunță în favoarea lui -

D. P.P. Carp: Domnule președinte, am asistat ieri la o luptă crâncenă între cei doi delfini ai partidelor istorice.

în lupta aceasta, au defilat înaintea noastră, sume respectabile de milioane.

Nu este vorbă, milioanele acelea erau vechi cunoscuți pentru noi. Le-am întâlnit deja în diferite discursuri ale d-lui lorgu Cantacuzino, fost ministru de finanțe, și în diferite rânduri în discursurile d-lui Menelas Germani, iar fost ministru.

Dar, în fine, nu se poate cere originalitate mare de la tineri cari se încearcă acum a lupta pe tărâmul accidentat al cifrelor.

Constatăm însă cu plăcere, că ei și-au dat osteneala îndestul ca să le studieze, și sper că încetul cu încetul, ajutând și vârsta, vor ajunge și la posibilitatea de a ne da ceva original.

De altmintrelea, am urmărit cu interes loviturile cari se dădeau și dintr-o parte și din alta. Și de câte ori am constatat că o lovitură era bine dată, aplaudam în mine. De exemplu: când d. I. Brătianu acuza pe guvernul actual, că este în parte răspunzător de greutățile financiare prin cari trecem, eu am găsit în mine că avea dreptate și am aprobat.

Când la ripostă, d. N. Filipescu a zis: ba nu! Adevăratul răspunzător al greutăților noastre financiare este regimul liberal și gestiunea financiară a d-lui lorgu Cantacuzino, iar am aprobat, am aplaudat în mine; căci adevărul este că și unii și alții, adică și gestiunea liberală a d-lui lorgu

Cantacuzino și operațiunile financiare ale guvernului actual, sunt responsabile întru cât oamenii pot fi responsabili de criza prin care trecem.

Vorbind însă de neexperiența preopinenților, vă spun că este un semn de neexperiență financiară din partea d-lui N. Filipescu, când d-sa a zis că Banca Națională este făcută să vie în ajutorul guvernului.

Teorie periculoasă, falșă, pe care am combătut-o totdauna.

Banca Națională are exclusiva menire de a veni în ajutorul creditului țării, și oriunde și-a schimbat menirea aceasta și a crezut că menirea ei este să vină în ajutorul guvernelor, s-a sfârșit cu o catastrofa financiară și cu dărâmarea creditului.

Dar, în fine, la sfârșit, d. Nicu Filipescu a închinat, în aplauzele d-voastre, spada sa înaintea d-lui general Mânu și ne-a adus la cunoștință cum că este de o integritate absolută și de o silință stăruitoare.

Aceasta o știam și nimeni nu s-a îndoit vreodată de onestitatea perfectă a d-lui general Mânu, nici de munca d-sale.

Ar fi fost mai original dacă ne-ar fi vorbit d. Filipescu de competință financiară a d-lui general Mânu.

Fiind însă că n-a făcut-o, să-mi fie și mie permis de a păstra în această privință o rezervă prudentă.

D. Nicu Filipescu a mai închinat spada sa înaintea d-lui Fleva, și d. Fleva a trebuit să constate cu o mulțumire sufletească că d-sa, care a luptat 30 de ani în rândurile partidului liberal și n-a cules decât ingratitudinea cea mai neagră, a găsit în fine o inimă înrudită care-1 înțelege și-l aplaudă. Aceasta merită o răsplată și d. Filipescu a avut rara fericire de a împărți cu d. Sturdza onoarea unei sărutări publice din partea d-lui Fleva.

Vin acum, d-le președinte, la Adresă, și în această privință nu pot decât să aprob cu desăvârșire cele zise de d. Ion Brătianu.

Da, d-lor, suntem dinastici și cu toții ne strângem cu dragoste și fidelitate în jurul Tronului și dacă avem un regret

este că suferințe dureroase, din fericire trecătoare, au fost în ultimele timpuri prilejul manifestării acestor sentimente.

Constatăm încă cu plăcere că acest sentiment dinastic astăzi a cuprins toate păturile sociale ale acestei țări, și ca să vă convingeți de progresele făcute nu aveți decât să citiți iscăliturile membrilor cari sunt în comisiunea de Adresă și să vedeți cât progres a făcut sentimentul dinastic de la 15 aprilie și 15 mai 1887 până la 1899 *(Aplauze; nu se aude).*

Dacă însă ne unim cu toții în sentimentul de iubire și de fidelitate față cu Coroana, nu ne putem uni noi cu cealaltă parte a Adresei.

Da, d-lor, noi credem că conducerea actuală a partidului conservator este o nenorocire pentru acest Stat, și cu această ocazie ne va fi poate permis nouă, conservatori constituționali, sau dacă voiți conservatori răzleți, să clarificăm poziținea noastră față de guvern și poziținea noastră în sânul acestei majorități. Suntem obligați s-o

facem cu atât mai mult cu cât, cu lipsa de seriozitate, care caracteriza talentele ușoare, s-a aruncat contra noastră cuvântul de echivoc.

Echivoc pe românește va să zică în doi peri, va să zică niciodată o părere clar exprimată, niciodată o deciziune ferm afirmată, ci totdauna declarațiuni îndoielnice, cari-ți permit după împrejurări și după interes să te dai când într-o parte când într-alta, și astfel să beneficiezi, fiind niciodată activ, de munca altora. Să vedem cine a fost în doi peri, cine a căutat să beneficieze de munca altora. Pentru aceasta, d-lor, să-mi permiteți de a lua, contrariu obiceiului meu, care nu este de a fi lung, de a o lua ceva mai de departe. Sunt obligat să o fac, pentru că numai așa se va vedea care este firul conducător, care se poate urmări în toată viața noastră politică, și care, în labirintul pasiunilor și a relelor noastre moravuri politice, este firul Ariadnei, care ne va permite poate, să ieșim din aceste drumuri încurcate.

D-lor, partidele politice la noi n-au luat naștere, în realitate, sub punctul de vedere parlamentar, decât după votarea constituțiunii. înainte partidele noastre nu erau partide politice în sensul parlamentar al cuvântului, pentru că partidele luptau pentru a găsi mai întâi forma politică a întregului Stat, pe când partidele parlamentare, odată forma Statului dată, trebuie să găsească, înăuntrul acelei forme, cari sunt interesele generale mai secundare, cari după modul lor de a vedea, trebuiesc să serve de bază acțiunii politice.

Prin urmare, partidele politice n-au putut să [se] nască în sens parlamentar la noi decât după 1866, iar nu din ziua dintâi putea să se facă organizarea. în această privire liberalii aveau asupra conservatorilor un mare avantaj. Ei au intrat în luptele parlamentare cu organizarea lor de pe vremile luptelor *creatrice* de Stat. Conservatorii nu aveau acest avantaj, la dânșii organizarea a trebuit să se formeze încet.

Până pe la 1875, cine era șef, cine erau soldații nu se știa; după împrejurări, după cum chema Majestatea Sa pe cutare sau cutare conservator, când lepureanu, când Florescu, când Catargi. Aceștia erau șefii partidului conservator: patru, cinci, șase, șapte, și soldați după împrejurări.

Cum vedem, o organizare embrionară. La căderea Ministerului d-lui Catargi, la 1876, s-a făcut prima încercare de o organizațiune mai serioasă. Și atunci, - spun toate acestea pentru că cestiunea interesează, cred, numărul mare de tineri abia bărbați cari compun majoritatea acestei Camere, - și atunci a fost, cum zic, o întrunire la care unii din Camera aceasta erau de față, și în care era vorba de o organizare cu

comitete, cu generali, cu ofițeri, cu soldați, și la aceasta am zis eu: o asemenea organizare pură și simplă numai de comitete nu o pot primi.

Dacă noi vrem să avem un partid serios, atunci trebuie să ne zicem: cari sunt, după părerea noastră, interesele generale ale căror apărători vrem noi să ne facem? Aceasta mi s-a refuzat, și poate cu drept cuvânt mi s-a zis: nu putem noi să ne înțelegem astăzi, asupra unei anume idei, pentru că ne temem să nu se facă o dezbinare în închegarea nouă care s-a făcut, și ne temem că în loc să avem un început de organizare, să nu cădem în anarhie, o întâmpinare foarte dreaptă, serioasă, nu vreau să judec însă, nu era suficientă pentru mine. Și am declarat că nu pot face parte din comitetul partidului conservator, și am rămas în afară, pe când amicii mei d-nii Maiorescu, Theodor Rosetti și alții au rămas în această înjghebare conservatoare.

Că aveam însă dreptate și că era necesitate de o asemenea stabilire a punctelor în jurul cărora trebuia să se miște acțiunea partidului conservator, aceea viitorul imediat au dovedit-o; căci în lipsă de aceasta a trebuit să aibă recurs la o sumă de compromisuri și la o sumă de hotărâri cu totul neconservatoare, cari, după mine, au slăbit ideea conervatoare în această tară.

A

Ce s-a întâmplat? In lupta contra d-lui Ioan Brătianu s-a făcut o asociațiune de grupări și s-a creat așa-numita opozițiune-unită. în acea opozițiune-unită aș voi să știu cari sunt ideile conservatoare, cari sunt ideile liberale, cari au fost puse în comun ca să justifice acțiunea în contra d-lui loan Brătianu? Și voi fi recunoscător dacă s-ar găsi cineva ca să mi-o spună, căci eu, până astăzi, nu am aflat-o. Dar, mai mult încă, cu un soi de sfială, pe care eu o cred nedemnă de

mândria conservatoare, s-a căutat să se dea partidului conservator o pospoială liberală, s-a repudiat chiat numele de partid conservator și s-a creat partidul conservator liberal.

în această asociațiune iarăși aș vrea să mi se arate care e capitalul de idei conservatoare al grupului Vernescu?

D. Vernescu a adus un singur lucru: a adus un temperament și tocmai acel temperament a făcut pe conservatori să ia hotărâri cari numai conservatoare nu erau.

Atunci s-a scris pe drapelul conservator, pe acel drapel pe care d. Cantacuzino nu vrea să-1 închine dinaintea noastră: votarea fortifi- cațiunilor, revenirea asupra dotațiunii Coroanei și o mulțime de lucruri cari nu trebuiesc să figureze niciodată pe drapelul partidului conservator.

Pe atunci, pentru că nu voiam să ne asociem la o acțiune pe care d-lor, sunt convins că azi o regretă, pe atunci eram tratați de lachei

Palatului, de opoziţiune miluită, pe atunci eram trataţi de distrugători ai partidului conservator. Ei bine, d-lor, ne-a ieşit dreptate, şi am văzut că nici una, dar absolut nici una din acele idei, din acele intenţiuni care erau înscrise de conservatorii de atunci pe drapelul conservator, n-au fost realizate.

Înainte însă de a ne ieşi dreptate, fiecare direcţiune îşi menţine părerea sa, şi partidul conservator rămâne atunci ca şi astăzi divizat. Era acesta un bine sau un rău, putea sau nu dezbinarea să fie înlăturată, nu o ştim; în treacăt însă fie zis, nu cred că au dreptate aceia cari dezaprobă *a priori* pe acei cari într-un partid nu vor să primească, nu zic disciplină, dar impunerea absolut strașnică a unei direcţiuni unice, fără ca nimeni să se poată ridica contra ei.

Merg mai departe şi afirm că tocmai legea progresului cere ca, conform cu mersul timpului, să nască noi idei şi noi aspiraţiuni în sânul chiar al partidelor.

Altfel, înţelegeţi prea bine, nu avem decât o turmă şi un păstor; păstorul conduce, turma urmează, şi în mijlocul ei nu e nimeni care să aibă o gândire individuală, o acţiune personală, şi când, prin urmare, păstorul dispare, nu mai este nimeni care să poată lua conducerea.

Ar trebui partidul conservator să ia o lecţiune din experienţa făcută de partidul liberal. Aşa a fost la partidul liberal. Nici d. Brătianu n-a tolerat în partidul lui să fie o idee deosebită; şi sub dânsul, care avea autoritatea cea mai mare, pe care a avut-o ven-odată la noi un om politic, asupra ţării şi asupra partidului său, nu s-a putut ridica nici unul, pentru că orice gândire neatârnată, orice nesupunere era pedepsită. Şi când, urmând legea naturii, Ion Brătianu a dispărut dintre noi, aţi văzut, a rămas numărul cel mare, dar capul conducător în zadar au căutat domniile lor să-1 găsească. Au luat aghiotantul cel mai distins al lui Ion Brătianu, dar aghiotantul rămâne aghiotant, când a fost să comande n-a ştiut să comande şi partidul s-a prăbuşit.

De aceea, eu cred că este o superioritate a conservatorilor faţă cu liberalii, că s-au găsit între dânşii oameni cari n-au voit să primească modul acesta de conducere. Au voit să se supuie, şi să se supuie cu fidelitate, însă cu o condiţiune: să fie înţelegere prealabilă asupra unor

anume cestiuni, și aceste cestiuni nu puteau fi decât cestiuni de politică externă și cestiuni de politică internă.

în cestiunile de politică externă, d-lor, noi ziceam că după războiul de la 1870, s-a schimbat orientarea noastră politică. Noi ziceam că, țară mică, avem nevoie ca să ne întărim de liniște și de pace. Orientarea noastră politică nu putea, deci, decât să ne împingă spre

acele puteri cari ne dădeau cea mai mare garanție pentru a menține pacea și acelea le întâlneam în Tripla Alianță. Nici nu s-a luat în discuțiune această idee, și de aceea au fost obligați, d. Maiorescu, cu amicii ceilalți cari rămăseseră până atunci în rândurile partidului conservator, să se retragă și ei.

Poate că va fi bine-venită în ochii d-voastre, dacă în această privință vă dau părerea celui mai distins dintre tinerii conservatori de la guvern.

„Ei bine, toată lumea știe că opoziția conservatoare de pe atunci primea acea direcțiune dată politicii noastre externe. Iar junimiștii nu numai că o acceptau, dar se făceau apostolii ei. D. Maiorescu o expunea în *Deutsche Revue,* iar d. Carp, încă de la 1869 continuu o trâmbița în această Cameră”.

Era vremea aceea în care național-liberalii ne aruncau iarăși unul din acele epitete cu cari suntem deprinși, și ne trata de austro-maghiari. Mai zicea acel tânăr distins:

„D-voastre, conservatorii, nu numai că erați în contra acelei politici, dar o combăteați pe față, și teamă-mi este că din succesul ce aveați atunci la întruniri, din aplauzele căpătate, trei pătrimi nu erau datorite decât credinței publicului că d-voastre veți schimba politica externă când veți ajunge pe băncile ministeriale. Eu unul știam bine că nu, eram convins că odată ajunși la treptele puterii, veți lepăda opinia d-voastre, în privința politicii externe, cum se lasă la vestiar o haină incomodă”.

Vasăzică, în ceea ce privește acuzațiunea de echivoc, nu nouă se putea adresa. Constanți în politica aceasta am mers înainte și am avut și o altă satisfacțiune de amor propriu; am avut satisfacțiunea că a fost primită în toată întinderea ei - o afirm înaintea d-voastre - tocmai de acela care ne acuza că, susținând aceste idei facem opoziție miluită, adică d. A.

Lahovari.

Dar noi, d-lor, am urmărit și o altă idee, pe care iar o credem conservatoare, am urmărit ideea că politica externă nu trebuie să fie o politică de partid, că nu putem noi să fim contra ungurilor la [sala] Orfeu, și pentru unguri la Minister; că nu putem să avem, după cum suntem în opoziție sau la guvern, o altă idee despre politica externă a acestei țări. După mine unul, trebuie o continuitate absolută și trebuie date dovezi că conservatorii și liberalii urmăresc aceeași linie țintă, neatârnat de luptele lor interne. O politică externă nu poate fi națională decât dacă și unii și alții o admit.

Aceasta explică mult criticata mea misiune la Viena, în cestiunea Dunării; aceasta explică pentru ce atunci când noi eram în opoziţiune, d. Maiorescu sprijinea cu toate acestea, deşi combătând revizuirea Constituţiunii propusă de Brătianu, politica externă a d-lui Brătianu; aceasta explică pentru ce venind la 1888 la guvern, cel dintâi cuvânt al meu a fost: sunt continuatorul politicii externe a d-lui Brătianu; şi aceasta explică pentru ce chiar mult regretatul L. Catargi, - care zicea de pe aceste bănci: „Dacă s-ar cunoaşte politica externă a d-lui Carp, ar trebui să fiu dat afară din ţară“, - a fost obligat s-o urmeze şi el.

Aşadar, în politica externă unde este echivocul? Cred că nu e nimeni care să ne răspundă că a găsit echivocul...

în politica internă acelaşi lucru. Noi susţineam că nu mai putem merge înainte făcând o politică de pură negaţiune; astfel că singurul principiu care îl aveai, când erai în opoziţiune, era de a zice negru la tot ceea ce zicea guvernul că este alb, sau alb la tot ceea ce zicea guvernul că este negru. Acesta este un sistem foarte comod de a face opoziţiune şi nu ai nevoie pentru aceasta nici de gândire, n-ai nevoie nici de talent, n-ai nevoie de nimic; nu ai decât să-ţi iei la dispoziţiune câteva clişeuri, şi eşti opozant perfect.

Orice vine din partea guvernului, anticonstituţional.

Iată o formă! N-ai nevoie să te gândeşti, zici: anticonstituţional şi odată zis aceasta, frazele curg şuroi. Noi, cari suntem apărătorii legii etc. etc. Cunoaşteţi toată frazeologia.

D-lor, vă mărturisesc că un asemensa mod de a face politică l-am găsit totdauna nedemn, nu de talentul cuiva, fiindcă asupra talentului aprecierile pot varia, dar de respectul care trebuie să aibă fiecare om politic de sine însuşi.

Am voit deci şi în politica internă să stabilim o serie de idei ce trebuiau de realizat. Să impunem de exemplu Băncii Naţionale o politică financiară sănătoasă. Am luptat până a ajunge la posibilitatea de a face acea reformă.

Am luptat în contra guvernului Ioan Brătianu în această Adunare, 4 ani de-a rândul, de la 1884 când s-a ivit această cestiune până la 1888, şi am luptat aşa încât, d. Costinescu ştie foarte bine, încât ajunsesem, să întrebuinţez o

exp'resiune vulgară, a plictisi majoritatea prin desele mele reveniri asupra acestei cestiuni pe care o credeam de o importanță capitală. Ei, m-a sprijinit cineva din rândurile conservatoare în această luptă?

D. Ion Lahovari, ministru de Externe: Veți vedea în *L 'Independance Roumaine* sub iscălitură mai toate acele măsuri cari s-au luat asupra agiului.

D. P.P. Carp: Vă rog să-mi arătați, în lupta aceasta, un singur sprijin din partea d-voastre?

D. N. Filipescu: Alexandru Lahovari.

D. P.P. Carp: Alexandru Lahovari nu a făcut decât un singur lucru. Când a venit legea înființării Băncii, el a zis: eu vreau etalonul de aur. Nimic mai mult; și vă desfid să-mi arătați ceva mai mult din gura lui Lahovari.

O voce: Atât era de ajuns.

D. P.P. Carp: Vasăzică, este de ajuns pentru d-voastre de a emite o dorință ca să zici că ai sprijinit?

Vasăzică, este de ajuns, când s-a realizat un lucru, când s-a făptuit o dorință, este de ajuns să vie cineva să zică că el a făcut-o, pentru că el a dorit-o?

Ce ați zice d-voastre, dacă față cu luptătorii cari au făcut unirea, ar fi venit cel dintâi venit de pe uliță să zică: Ce credeți că unirea a făcut-o Ion Brătianu, Alecsandri, Kogălniceanu, Panu și alții? Nu, unirea am făcut-o eu, căci am jucat hora Unirii pe piață la Focșani. Ce ați zice de un asemenea original?

Recunosc însă că la 1888, și mai în urmă, am avut pentru realizarea acestei idei, am avut concursul voturilor d-voastre, vot sincer și leal despre care țara v-a felicitat.

în celelalte părți ale administrațiunii ziceam: trebuie să hotărâm ca să facem ceva pentru țărani, ceva pentru meseriași, trebuie să facem ceva pentru neatârnarea magistraturii și altele.

Asupra acestor puncte nici nu s-a admis discuțiunea, ci s-a menținut programul opoziției-unite cu nevotarea fortificațiilor, cu revenirea asupra domeniului Coroanei, cu exodul din Cameră etc. etc.

Dar când, în fine, partidul conservator a ajuns la putere, care a fost opera lui cu care astăzi încă se mândrește?

Opera lui a fost neatârnarea magistraturii, opera lui a fost înavuțirea țăranilor prin vânzarea moșiilor Statului, opera lui a fost alcătuirea unei legi mai largi pentru tocmelile agricole, opera lui a fost legea de încurajare a industriilor și meseriilor, prin legea profesională, opera lui a fost legea minelor, adică dezvălirea bogățiilor acestei țări și totdeodată ocrotirea muncitorilor cari se dedau la această industrie.

Ei bine, legile tutulor acestor opere cine le-a muncit? Legea inamovibilității a făcut-o d. Theodor Rosetti, legea monetară și stabilirea

valutei a facut-o d. Menelas Germani, legea minelor a făcut-o umilul d-voastre servitor care vă vorbește. Ca și legea profesională. Și cine beneficiază de aceste opere, de această muncă? Se zice de cineva: aceasta este opera cutăruia și aceasta a cutăruia? Toată lume zice: aceasta este opera marelui partid conservator, și bine face *(Aplauze}.*

Vedeți, d-lor, cât e de echivocă purtarea junimistă, dar suntem hotărâți să rămânem tot atât de echivoci ca în trecut și dacă am muncit este pentru marea idee conservatoare; nu cred că se găsește un singur om politic în țara aceasta care să poată să zică veri-odată, cum că noi, de câte ori a fost vorba de o înțelegere, de o conlucrare comună, n-am fi pus înainte de toate condițiunea că lucrarea comună trebuie să se învârtească în jurul unor idei, iar nu în jurul unor oameni.

Dar, d-lor, s-ar crede că această experiență, și în politica externă și în politica internă, ar fi trebuit să serve de lecțiune unora din conservatori. Vă înșelați. Când se credea că zilele d-lui Sturdza erau numărate la guvern, s-a încercat o înțelegere între d. Catargi și mine asupra acțiunii unui viitor guvern; și atunci, înțelegerea nu s-a putut stabili pentru o deosebire radicală asupra unui punct, a cărui importanță nu o neg, dar care era diferit aprețuită.

Era vorba de reprezentarea minorității, pe care o admisese comitetul partidului conservator, și cel dintâi lucru ce mi s-a cerut a fost să consimt la aceasta.

Deși din minoritate, pentru motive cari nu este astăzi momentul să le dezvolt, am zis că eu nu primesc reprezentarea minorității. Am fost acuzat că vreau să umilesc comitetul partidului conservator, căci odată ce a votat o deciziune virilă, nu mai poate reveni asupra ei. Știe cineva dintre d-voastre unde stă astăzi cestiunea reprezentării minorității?

O voce: în cartoanele ministerului de interne.

D. P.P. Carp: Ați avut cunoștință de redactarea veri-unui proiect oarecare? V-a zis guvernul când a făcut apel țării, apel la care țara a răspuns prin trimiterea atâtor oameni distinși din sânul partidului conservator? Nimic. Sunt convins că nici unul din d-voastre nu mi-ar putea în momentul de față să-mi zică: cutare sau cutare era codificarea acestui proiect de lege. Un stimat întrerupător

spunea că se află în cartoanele ministerului de interne.

Programele politice și ideile politice nu stau în cartoanele ministerelor, stau în mintea omului și în inima lui, și în mintea d-voastre și în inima d-voastre nu este nimic scris în privința reprezentării minorității.

Vasăzică, ceea ce mi se refuza mie sub cuvânt că ar fi din partea mea o îndrăzneață încercare de a umili partidul conservator, s-a dat de a doua zi uitării: „Schwamm driiber“, vine programul de la Iași. Programul de la Iași v-a pus înainte irigațiuni, v-a pus înainte cadastru, v-a pus înainte o impunere blândă a contribuabililor.

Cadastrul și irigațiunile nici n-am curajul să vă acuz că le-ați lăsat și pe acestea în vestiar, fiindcă cadastrul și irigațiunile însemnează o sumă de 70 până la 80 milioane și când d-voastre, în râvnă de a face economii și de a opri țara aceasta pe panta datoriilor, v-ați legat atâția și atâția ani să nu mai faceți absolut nici o nouă datorie, ar fi crud din partea mea de a zice guvernului: vino cu irigațiile, vino cu cadastrul, că așa ai promis.

Totuși, îmi pun o întrebare: dar atunci ce rămâne? Atunci rămâne guvernul de fapt, atunci rămâne un guvern care este reprezentantul unui partid, care este cea mai înaltă expresiune a ideilor acestui partid și atunci rămâne, o repet, un guvern de fapt în jurul căruia vine să se grupeze o sumă de oameni cari nu cer de la guvern decât ceea ce putea da un guvern de fapt; adică nu apărarea unei idei, adică nu reprezentarea unor interese generale cari trebuie să primeze interesele particulare, dar apărau interesele personale cărora trebuie să se supună interesele generale.

Și atunci în loc de a avea un partid, atunci n-aveți decât o clientelă. Ei, d-lor, eu cred că nu aceasta este menirea partidului conservator, eu cred că astăzi v-am spus destul ca să vedeți pentru ce nu putem recunoaște că direcțiunea actuală a partidului conservator poate produce ceva. Și, d-lor, să vedem, de la venirea actualului guvern până astăzi cari sunt rezultatele obținute?

In administrație s-au întâmplat lucruri triste și dureroase asupra cărora nu vreau să revin ca să stabilesc răspunderile, dar cari dovedesc că mâinile ce țineau steagul

erau debile și l-au lăsat să cadă în sânge și în glod *{Aplauze).*

în materie de administrațiune va să zică slăbiciune. în materie financiară când ați ajuns la guvern știați situațiunea cât era de grea, ce ați făcut d-voastre ca să o ușurați? Nu știu dacă este exact, dar mi s-a afirmat, și mi s-a afirmat de oameni atât de competinți încât nu voi lua niciodată îndrăzneala să mă îndoiesc de cuvântul lor, mi s-a afirmat că un împrumut era posibil la mai, mi s-a afirmat că de îndată ce nu s-a făcut la mai, era posibil un împrumut parțial de 60, 70 milioane la iunie, n-ați făcut-o și în loc de acelea, ca să puteți, în dorința, lăudabilă poate în intențiune, dar nu în rezultate, în dorința, zic, de a face un împrumut

mai bun, ați mers tot înainte cu bonuri de tezaur, îngreunând nu numai raporturile noastre de credit cu străinătatea, dar și raporturile noastre de credit în țară.

Și atunci când toată viața comerțului suferea, d-voastre nu v-ați sfiit, contra statutelor, de a ridica aur de la Banca Națională, și în fine, când ajunși la limita prăpastiei ați fost obligați să faceți împrumutul, nimeni nu vă va zice că ceea ce s-a putut face în toamna aceasta, nu se putea face în condițiuni mai avantajoase în luna mai. Nu aveți decât să luați situațiunea pe piețele Europei și situațiunea politică de azi și veți vedea că e azi mult mai defavorabilă decât atunci, și prin urmare ați fi putut face, la mai, nu un împrumut cum îl doreați și-l doream cu toții, dar desigur, un împrumut care față cu acela pe care l-ați făcut acum ar fi fost idealul împrumuturilor.

Vasăzică, d-lor, promisiuni neținute, administrațiune slabă. Finanțe? Finanțe încurcate, și așa de încurcate încât nu știu ce ne pregătește viitorul. Nu știu dacă cu tot împrumutul d-voastre aveți să fiți în stare să faceți față nevoilor acestei țări, vă sprijiniți poate pe impozitele pe cari le prezentați, dar cari impozite au dat roadele lor în primul an? O experiență concludentă o are partidul conservator. Dacă azi țara aceasta are veniturile pe cari le știm, ele sunt exclusiv bazate pe sistemul financiar de impozite al lui Mavrogheni.

Apoi cine nu știe dintre noi cei mai bătrâni, cum că impozitele lui Mavrogheni trei ani nu au dat mai nimic? Un impozit cere vreme, să se deprindă lumea cu el, cere vreme ca să se poată descoperi fraudele, cere vreme ca să capete ceea ce numește francezul: *son assiette effective.*

Termin, d-lor, v-am arătat pentru ce în credința noastră conducerea actuală a partidului conservator e stearpă de rezultate, și pentru ce în afară de paragraful privitor la iubirea noastră pentru Dinastie, noi nu putem vota Adresa *(Aplauze).*

Urmează George Panu, care explică „impresiunea“ sa că „eminentul orator și om de gândiri este supărat și mâhnit" pentru că „de patru ani de când d. Carp lipsește din partidul conservator", nu a mai fost chemat și consultat... Iar Emil Costinescu, apărând partidul din care face parte, încheie: „Eu sunt sigur de vitalitatea

partidului liberal, care a luat sau partea principală, sau partea exclusivă la toate actele mari naționale; nu am decât să vă citez două date: 1857 și 1877, când s-au săvârșit evenimentele cele mai mari ale istoriei noastre contemporane".

[D.A.D. nr. 9 din 4 decembrie 1899]

„REMEDIEREA STĂRII ACTUALE"
PROGRAMUL FINANCIAR AL PRIMULUI MINISTRU
4
Ședința Camerei din 29 septembrie 1900

Președintele G. Gr. Cantacuzino: „La ordinea zilei avem proiectul de lege prin care ministerul de finanțe este autorizat de a ceda unui sindicat de bancheri veniturile monopolului hârtiei de țigară". Raportor este Lupu Costache, iar *expunerea de motive* **este semnată: „Ministrul Finanțelor, P.P. Carp". Dar, la început, Gheorghe D. Pallade roagă pe d. președinte al Consiliului și ministru de Finanțe „să binevoiască a ne preciza actuala situațiune financiară a țării și complexul de măsuri pe cari e hotărât să le aducă pentru îndreptarea ei... - (ca) lămuriri preliminare".**

D. P.P. Carp, președinte al Consiliului și ministru de Finanțe: Dintâi, să felicit, d-nii mei, pe d. Pallade, de un bun început. D-sa, pentru prima oară în viața sa, se folosește de exemplul dat de mine *(Aplauze, ilaritate).* Sper că va continua *(Ilaritate)* spre folosul tutulor, și în special spre folosul d-sale *(Aplauze).*

Este evident, d-lor, că trebuia să se prezinte această întrebare. Poate că ar fi fost mai natural să fie prezentată de un altul decât de d. Pallade, pentru că, dacă nu mă înșel, d-sa era ultimul ministru de finanțe *(Aplauze)* al regimului care a precedat regimul conservator; prin urmare, să mă scuze d. Pallade dacă admit, și ar fi crud din partea mea să n-o admit, că d-sa, mai bine decât oricine, este în pozițiune de a ști unde ne aflăm noi, întru cât privește situațiunea financiară.

Dar, fie cum va fi, situațiunea financiară se prezintă în modul următor, și să credeți, d-lor, cum că nu am intențiunea de a critica pe nimeni; nu am intențiunea de a cerceta astăzi unde stau răspunderile; într-un cuvânt, nu am intențiunea de a face polemică, ci am intențiunea să încerc cel puțin să deschid ochii tutulor, ca să-și dea fiecare seamă în ce

situațiune ne aflăm. Voi face deci *sine ira et studio,* expunerea ce-mi cereți, cu rezerva, însă, că, dacă avem datoria să spunem adevărul, trebuie să-1 spunem așa încât să nu aibă aerul, față de cei cari ne dau creditul lor, că noi, pentru țeluri politice ori pentru tendința de a învinovăți sau dezvinovăți pe cineva, arătăm lucrurile mai negre decât sunt în realitate.

D-lor, când a căzut ultimul guvern conservator al neuitatului Lascar Catargi, a venit partidul liberal la putere, și a venit la putere cu intențiunea sinceră de a face economii, și cu intențiunea sinceră de a îndrepta greșelile financiare pe cari d-lor le imputau - nu cercetez, cu cuvânt sau fără cuvânt - le imputau administrațiunii conservatoare.

Se vede că împrejurările au fost mai tari decât voința d-lor; căci nu numai că nu s-au făcut economii, dar, după ce s-au folosit de toate rezervele lăsate de partidul conservator, ca, de exemplu, să iau numai cifra cea mai mare, fondul de amortizare, apoi a urcat bugetul în mod foarte simțitor, și, în această privință, să-mi dați voie să repet o observațiune pe care am făcut-o deja cu ocaziunea discuțiunii bugetului în anul trecut.

Dacă urcarea unui buget este impusă de nevoi strigătoare ale Statului, înțeleg până la oarecare punct cum că guvernele să nu poată rezista creșterilor de cheltuieli; când însă, ca la noi, am avut multă vreme, alături cu bugetul ordinar, un buget extraordinar, care se acoperea cu împrumuturi și care alimenta mai toate nevoile Statului, atunci necesitatea unei urcări a bugetului ordinar mi se pare mai puțin legitimă. Și, oricum ar fi, dumnealor au urcat bugetul, au continuat cu împrumuturile, și aci au făcut o greșeală pe care iarăși nu vreau nici s-o calific, nici s-o condamn, dar dumnealor n-au căutat ca la vreme să consolideze datoria flotantă, și au întins, - contra prevederilor noastre, în contra observațiunilor făcute, știți d-voastre cu toții, cu cât bun simț, de iubitul nostru fost amic Menelas Germani, - nu zic cu ușurință, dar cu o încredere nejustificată în viitor, întrebuințarea de bonuri de tezaur până la ultima limită. Lucrurile acestea, în cazul de față, s-au pedepsit. Nu zic că se pedepsesc totdauna, dar s-au pedepsit și va fi, cred, un învățământ, de aci înainte, pentru noi toți, ca să știm că dacă o vină câteodată nu se pedepsește, aceasta nu e un temei să nu se pedepsească niciodată.

Și vin cazuri când greșelile se plătesc scump, și în politică se plătesc câteodată de cei cari nu le-au făcut, dar aceasta nu face nimic; ele trebuiesc plătite.

S-a întâmplat un an dezastruos, și, pe când se producea în resurse ordinare un gol simțitor, pe când creștea mereu

datoria flotantă, piețele europene deveneau din ce în ce mai nefavorabile unei operațiuni de credit.

Și atunci, în situațiunea aceasta, neavând resursele pe cari le dă bugetul ordinar de obicei, fiind obligați de a consolida o datorie imensă de 103.000.000, fiind dată și situațiunea noastră și situațiunea Europei, condițiunile în cari consolidarea s-a putut efectua au fost acele deplorabile pe cari am fost obligați să le primim.

în urma acestui împrumut, ne aflăm față cu două greutăți: întâi, ne aflăm față cu o greutate care e și un bine, după mine, căci sper că greutatea va fi trecătoare, dar binele va fi stătător. Ne aflăm față cu imposibilitatea în timp de cinci ani de a face apel la credit și de a ne împrumuta, sub oricare formă va fi. A doua greutate e că suma care s-a prevăzut cum că e îndestulătoare pentru nevoile Statului și pentru acoperirea și a bonurilor de tezaur, și a lucrărilor în curs de executare, și a deficitelor anterioare, a fost iarăși evaluată prea jos. După prevederile acelora cari erau atunci în capul ministerului de finanțe, deficitul nu trebuia să fie decât de 18 sau 19 milioane. Și aci eroarea era posibilă și, ca să vedeți cât de departe sunt de a acuza pe cineva, îmi aduc tare bine aminte că aveam discuțiuni destul de vii cu Menelas Germani, care evalua deficitul probabil la 18 milioane, și eu ziceam că fără 24 de milioane nu avem să putem scăpa. Ei! Dar realitatea nu a fost nici de 18 milioane, nici de 24 de milioane, ci a fost de 42 de milioane. Acesta e deficitul, constatat prin scripte, al anului de care vă vorbesc.

Prin oarecari economii, prin oarecari combinațiuni, deficitul acesta de 42 de milioane a fost redus la 34 de milioane; însă, fiindcă din deficitul anterior eram descoperiți cu șapte sau opt milioane, suma cu care Statul se află descoperit este de 42-43 milioane.

La acest rezultat ajungem și pe altă cale: împrumutul de 175 milioane a dat 156 milioane efectiv. Din acești 156 milioane efectiv, era să se acopere 103 milioane bonuri de tezaur, din cari până acum s-au plătit 101 milioane, și mai sunt încă de plătit 2 milioane, cari sunt în mandate la Banca Națională, fac 103 milioane; s-au mai luat 18 milioane pentru plata de anuități, căci, având a alege între acoperirea

deficitului și între serviciul datoriei publice, am trebuit să preferăm datoria publică. Douăzeci și cinci de milioane sunt pentru lucrări în curs de executare, cari s-au oprit un moment, dar cari nu se poate să nu se efectueze, căci am pierde sume mai mari, 121 și cu 25 fac 146. Zece milioane s-au rezervat pentru lucrările extraordinare ale acestui an.

Iată întrebuințarea acelor 156 milioane; și rămân neacoperite cele 34 milioane din deficitul anterior și cele 8 milioane din deficitul ultimului an; și, oricum ne învârtim, dacă acopeream deficitele anterioare, trebuia să descoperim lucrările cari sunt în curs de executare; dacă acopeream lucrările cari sunt în curs de executare, trebuia să lăsăm descoperit deficitul anterior.

Oricum vă veți învârti, oricum veți face socoteala, Statul are nevoie de 43 milioane, fără posibilitate de a face apel la împrumut.

Iată situațiunea noastră; ea este foarte tristă, foarte tristă în sensul acesta, cum că are să trebuiască sacrificii din partea tutulor ca să ieșim. Dar adaug că, oricât de trist ar fi, eu cred că va fi un învățământ, și un învățământ serios, căci numai acele învățăminte cari dor, numai acelea sunt în stare să ne deștepte câteodată din iluziunile noastre, din optimismul nostru.

Cu sistemul acesta iată unde am ajuns și cred că astăzi ochii tutulor sunt deschiși.

Ei, cumrvom face noi ca să acoperim aceste 43 de milioane fără să facem apel la noi împrumuturi, fără să emitem bonuri de tezaur?

Unul din acele mijloace este proiectul de față, care va da 15 milioane.

Sunt încă propuneri pentru mari concesiuni de petrol. Nu pot să vă dau amănunte asupra lor, pentru că până acuma nu cunosc nici eu condițiumle ce ni se cer, nici condițiunile ce avem să impunem noi.

Atât este cert numai, cum că sunt trei mari societăți cari vor să trateze și că din aceste concesiuni vom ajunge să avem o plată făcută înainte de 10.000.000, plus, se înțelege, ceea ce va ieși, cele 10%, și 30 lei cari sunt prevăzuți în legea noastră.

10.000.000 și cu 15.000.000 ar face 25.000.000; ne trebuie încă de acoperit, prin urmare, 18.000.000. D-lor, dacă este cineva dintre d-voastre care să-mi indice alte mijloace decât acelea pe cari vi le voi arăta eu acum, ca să acoperim cele 18.000.000 cari ne lipsesc, eu sunt gata să primesc orice idee care va fi practică, orice combinațiune. Pentru moment, în ochii mei nu se ivesc decât trei: una este, și aceea, dacă vom fi obligați să o facem, o vom face, dar sunt oarecari prevențiuni contra ei, e de a desface flota comercială care o avem, și de a da o concesiune pentru o societate maritimă mult mai puternică și mult mai folositoare țării decât aceea pe care o putem avea noi. Dar să nu discutăm amănunte. De acolo ar putea ieși vreo 8 milioane. Sunt concesiuni de păduri, cari am putea să le dăm, care, lăsând la o parte optimismul, și mă va ierta colegul meu de la domenii dacă mai scad ceva din optimismul d-lui din anul trecut - dar vreo 3-4 milioane cred că vor ieși de acolo. Am fi,

deci, descoperiți încă cu 10-12 milioane. Acolo eu nu văd decât o resursă: noi avem un capital la Banca Națională. Au avut loc tratări între predecesorul meu la finanțe și Banca Națională.

Tratările acelea mi s-au părut mie că fac Băncii Naționale o poziție nejustificat de frumoasă. Și, așteptând ca Banca Națională să revină la niște sentimente mai conforme, după mine, și cu realitatea lucrurilor, și, permiteți-mi să o zic în public, și cu recunoștința pe care

trebuie să o aibă Banca Națională față de Statul român *{Aplauze),* căci, în fine, prin Statul român și numai prin Statul român, numai prin creditul nostru, iar nu prin banii acționarilor, obțin ei beneficiile imense cari le au. •

Sper că cu vremea Banca Națională va veni ea singură la o judecată mai puțin financiară a datoriilor sale față cu creditul țării și față cu Statul român.

Acum, am spus-o deunăzi la întrunirea de la Senat, eu cel dintâi, dacă aș putea să fac operațiunea aceasta, să mă folosesc de capitalul imobilizat pe care îl posedă Statul în capitalul Băncii, ca să scăpăm de situațiunea aceasta, dacă voi putea să o fac cu o înțelegere onestă și folositoare pentru amândouă părțile, nu numai pentru una, eu cel dintâi prefer această cale. Nu se va putea? Nu știu ce măsuri voi întrebuința, dar atunci voi veni înaintea d-voastre, înaintea Parlamentului român, și în comun vom aviza la mijloacele cari trebuiesc luate ca să lichidăm resursa aceasta chiar în contra voinței Băncii Naționale.

Acestea sunt, d-lor, mijloacele, resursele, cari ne dau nouă cele 43 de milioane de cari avem nevoie. Adaug, ori repet, mai mult: aveți d-voastre alte mijloace? Găsiți d-voastre vreo combinațiune financiară în situațiunea actuală, adică în situațiunea care ne pune în neputință de a face apel direct la credit - adică de a face împrumuturi, - eu sunt gata să primesc orice idee; dar orice idee pentru care voi avea convingerea și garanția că în dosul ideii stau cele 43 de milioane, iar nu că din dosul acelei idei stau nu cele 43 de milioane, dar piedicile ce puneți d-voastre nouă ca să realizăm cele 43 de milioane cu mijloacele pe cari le propunem. Dar aceasta, d-lor, eu o numesc numai lichidarea

trecutului.

Dacă Parlamentul va da, oricui ar fi, guvernului actual sau altui guvern, aceste 43 de milioane în mod serios și real, trecutul este lichidat.

Și acum, vine marea întrebare: ce facem noi cu viitorul? Căci, d-lor, să nu ne ascundem. Noi, pentru viitor, din bugetul ordinar trebuie să plătim nu numai bugetul ordinar, care l-am plătit până acum, dar și toate acele cheltuieli cari ni se impun de necesitățile progresului, de necesitățile economice, iar nu financiare, de necesitățile economice ale acestui Stat.

Noi avem un buget de 238 milioane. Cheltuielile noastre, nevoile noastre, astfel cum sunt ele astăzi, în afară de cele extraordinare, sunt, prin urmare, de 238 milioane. Față cu aceste 238 milioane, făcând o evaluare nu pesimistă, dar reală, a resurselor noastre, nu avem decât 220 milioane.

Prin urmare, dacă am merge noi cu bugetul anului trecut, după ce am lichidat trecutul, ar trebui să reîncepem de-a capul cu deficitul de

18-20 milioane pe an, plus, cu siguranță absolută, că peste cinci ani, noi, în loc de 103 milioane bonuri de tezaur, ne vom afla față cu 175 milioane bonuri de tezaur. Și atunci ne vom găsi într-o situațiune adevărat disperată, căci, pe de o parte, vom avea înaintea noastră situațiunea care am avut-o vara trecută, plus că toate resursele extraordinare cari le avem noi astăzi, cum v-am explicat, pentru ca să lichidăm trecutul, nu le vom mai avea, și atunci nu este greu de a prezice că într-o asemenea situațiune falimentul Statului român este singurul mijloc de a ieși din impas.

Prin urmare, cu un buget de 238 milioane noi nu putem merge mai departe. E posibil de a crea resurse pentru 238 milioane? Eu cred că sunt mijloace de a augmenta resursele Statului cu 7-8 milioane, dar, pentru momentul de față, nu cred că putem cere mai mult de la sacrificiul contribuabililor.

Prin urmare, ar trebui să calculăm bugetul nostru pe 227 milioane, va să zică cu un scăzământ de 11 milioane.

Aceasta încă nu e suficient, căci, dacă facem socoteala resurselor și cheltuielilor noastre, vom vedea că, în cheltuielile cari trebuie să se acopere cu acele 238 milioane, nu intră cheltuielile extraordinare, pe cari astăzi le putem încă acoperi din împrumutul de 175 milioane, dar cari pe urmă nu vom avea de unde le acoperi.

Prin urmare, pentru aceste resurse extraordinare, cari fatal se pot ivi... astăzi noi baterii de obuzieri, mâine un nou adaos... împrejurări se pot ivi, bunăoară un adaos la stocul de munițiuni, știu eu mai ce încă.

Dacă la persoane private se produc nevoi strigătoare neprevăzute, necum la o administrațiune colosală ca aceea a unui Stat.

Prin urmare, nu putem să nu scădem din resursele pe cari le-am creat, 227 milioane, vreo 5 sau 4 milioane pentru resurse întâmplătoare, în sensul acesta m-am și adresat deja la colegii mei și sper că și dânșii, în vederea acestei situațiuni, vor face așa încât bugetul cheltuielilor Statului să fie de 222-223 milioane. Acuma, d-lor, cum ajungem noi deodată de la 238 milioane să reducem la 220 milioane? Nu vorbesc de veniturile cari au să se voteze de acum înainte. Cum putem noi scădea 18 milioane? 18 milioane reprezintă 15-16% al bugetului nostru.

Este foarte anevoie: reduceri de funcționari? Avem să procedam la aceasta. Reducerea unor lefuri prea mari? Avem să procedăm... *(Aplauze)* combinațiuni, cari, pe ici, pe colo, să dea 200, 300 de mii lei economie, toate acestea le vom face; dar nu cred să ne dea economiile cari sunt necesare. Și atunci, părăsind bugetul și uitându-ne la organizarea noastră de Stat, mi-am pus întrebarea: dacă, schimbând organizarea

actuală, nu ne-ar da posibilitatea de a reduce bugetul cu mult mai ușor decât cum l-am putea face astăzi, și să luăm un exemplu:

în administrațiunea internă piedica cea mai mare pentru o bună administrațiune este micimea comunelor rurale. Este absolut imposibil de a avea o administrațiune bună și o administrațiune serioasă cu comune mici. Să vă dau un exemplu: Când s-a luat provincia Possen [Posnania] de către Prusia, ea era într-o stare socială aproape ca a noastră; proprietarii mari, fiecare proprietar mare voind să aibă comuna la dispoziținea lui, administrațiunea era obligată de a ține seamă în administrațiunea comunală de înrâurirea marilor proprietari, încât, când te uitai la rezultatele administrațiunii, comuna era în realitate organul proprietății teritoriale, iar nu organul administrațiunii Statului.

Ei bine, această stare de lucruri trebuia să se îndrepteze, și singurul mijloc pe care prusienii l-au întrebuințat, încă la 1816 și cu succes, a fost mărirea comunei. Nu neg că în aplicare n-au să se ivească, pe ici, pe colo, greutăți. Nu neg că au să se jignească poate interese, unele legitime, altele nelegitime.

Dar, în fine, voiți să aveți o bună administrație? Nu veți avea-o niciodată cu organizarea comunelor rurale astfel cum o avem noi azi. Aceasta în teză generală, ca administrație; față cu situațiunea financiară, ea ne dă posibilitatea de a face două mari economii, este a simplifica ruajul nostru administrativ. Astăzi noi avem trei instanțe: avem comuna, jos, avem subprefectul mai sus și avem prefectul la vârful administrațiunii județene.

Mărind comunele, se poate face ceea ce s-a făcut și aiurea: adică ca administrația să se facă direct între prefect și primar, și a doua instanță, intermediară, care este azi a

subprefecților, să fie mai mult o instanță de inspecțiuni, să fie mai mult o instanță care să dea învățăminte administrative primarilor, decât o instanță pur administrativă.

Așa obținem două rezultate: în loc să avem un subprefect, un ajutor de subprefect, o întreagă cancelarie, noi credem că putem, pe de o parte, împuțina numărul suprefecților, pe de altă parte, a suprima ajutoarele și, în loc de cancelarii, fiindcă suprefectul nu are să fie decât un inspector, un administrator, și un administrator, dacă voiți, ambulant, conferențiar al dreptului administrativ, el poate tare bine să-și îndeplinească misiunea cu un singur copist.

Proiectul este în studiu, colegul meu de la interne are să vie cu acest proiect, în ale cărui amănunte nu intru. Vă dau numai tendințele și ideile generale pe cari le urmărim. D-voastre veți discuta atunci, dacă e practic ori nu. Numai prin acest lucru ar putea să se facă o

economie la ministerul de interne, pe care o evaluez la un milion, până la un milion și jumătate.

Mai este și o altă idee în studiu, cu care iarăși colegul meu de la interne are să vie cu ea în iarna viitoare: este monopolul cârciumilor în comunele rurale *(Aplauze).* Și atunci noi obținem două rezultate: un rezultat social, din punctul de vedere al bunelor moravuri ale populațiunii câmpenești; și al doilea rezultat, economic, că el ne dă posibilitatea de a face o mare ecnomie; căci resursele comunei, mărite prin monopolul cârciumilor, au să fie, după calcule modeste, suficiente ca să permită Statului de a le pune în sarcină ori școlile primare, ori parohiile.

Parohiile reprezintă 4.500.000 lei, școlile primare reprezintă 10 milioane. Acum, eu cred că mai mult de patru ori cinci milioane nu putem să aruncăm asupra comunelor, și atunci veți avea d-voastre să alegeți: vreți să aruncați numai parohiile asupra lor, ori vreți să mențineți parohiile asupra Statului? Ori vreți ca jumătate din ceea ce cheltuiește Statul pentru școlile primare să fie plătite de comunele cele noi, mari, printr-un avans pe care îl vor da ele Statului, încât organizațiunea va rămâne în cazul acesta ceea ce este astăzi; însă am putea scădea de la bugetul ministerului cultelor o sumă, care variază între 4 1/2 milioane și 5 milioane; 5 milioane și cu 1 milion jumătate fac 6 1/2 milioane. Vă promit ca să vă aduc la ministerul de finanțe o economie, care ar varia între 1.000.000 și 1.200.000 și vă puteți închipui ce sforțări trebuie să fac; căci, în realitate, ministerul de finanțe este acela care dă tutulor celorlalte mijloacele de a merge înainte; prin urmare, acolo sunt economiile mai greu de făcut, dar, în fine...

Vasăzică: 6 1/2 milioane și cu 1 1/2 milioane fac vreo opt milioane.

Dacă luăm că și la celelalte ministere trebuiesc făcute oarecari economii, și dacă vom adăuga cum că asupra lefurilor tutulor ministerelor, chiar și la ministerul de război, noi trebuie să facem reduceri, eu cred că putem ajunge la niște economii de 12-13.000.000. Vasăzică, de la 238 scăzând 13-14 milioane, ar rămâne 224 milioane. Am zis că resursele le putem mări cu 9 milioane, prin urmare am avea, după o evaluațiune foarte moderată, pe care nu o cred optimistă

defel, am avea încă 5 milioane în fiecare an, care ar fi excedentul normal al bugetelor viitoare; căci noi, d-lor, nu putem să ne mărginim numai la bugetele echilibrate, noi trebuie să votăm bugetele noastre cu excedente, și nu cu excedente de scripte, dar cu excedente reale. Numai așa vom putea noi, în cursul acestor 3-4 ani, să inspirăm destulă încredere

piețelor europene, ca să revie asupra neîncrederii de astăzi, și să putem consolida, prin un împrumut cu lungi termene, acea datorie de 175 milioane, pe care nu numai eu, dar toți financiarii o consideră ca o datorie flotantă, ca simple bonuri de tezaur, numai cu o scadență de 5 ani, în loc de 6 luni.

Aceasta e situațiunea de astăzi.

D-lor, v-am arătat și întru cât privește starea financiară generală de mai înainte, și întru cât privește viitorul bugetar, v-am arătat cari sunt vederile, cari sunt intențiunile guvernului actual. Restul nu ne mai privește pe noi.

întru cât ne privește pe noi, noi am studiat situațiunea cum am găsit-o. Am căutat în mintea noastră să ne facem un plan, cum putem să remediem starea de lucruri actuală. Vi-1 aducem: restul e treaba d-voastre *{Aplauze prelungite}.*

G. D. Pallade expune pe larg și documentat opiniile sale, după care revine -

D. P.P. Carp, președinte al Consiliului și ministru de Finanțe: Numai câteva cuvinte, d-lor, ca să dau explicările pe cari le-a cerut d. Pallade.

Mă întreabă d. Pallade de ce nu am vorbit deja acum, în septembrie, de deficitul anului curent?

N-am vorbit pentru că, după mine, situațiunea actuală momentană nu este un indiciu sigur de viitorul deficit.

Vă aduceți aminte că, atunci când s-a discutat bugetul în iarna trecută, și se făceau calcule, după mine optimiste, am spus: să nu uitați, d-lor, cum că, după un an rău, începutul anului care urmează e acela care se resimte mai mult de anul cel rău, decât anul însuși în care recolta a fost rea, și viceversa: se folosește mai mult de un an bun anul care urmează.

Prin urmare, că primele luni erau să fie rele, acesta era un lucru cert pentru mine, și cred că pentru toată lumea. De aceea zic că nu pot să vă vorbesc de deficitul anului curent, pentru că, dacă m-aș fi luat după cifrele acestea, atunci deficitul ar fi mult mai mare decât sunt convins că are să fie în realitate.

De aceea, nevoind nici să sperii, nici să vin cu cifre false, am lăsat cifra aceasta la o parte.

Mă întrebați ce avem să facem când deficitul va fi cert, de are să aibă o înrâurire simțitoare asupra întocmirii bugetului viitor, căci

trebuie să acoperim deficitul anului acestuia cu resursele reale ale anului viitor și să înscriem în buget resursele necesare.

Acum, în privința bugetului rectificativ, dintâi: voim să facem lucruri serioase, ori nu?

Dacă voim să facem lucruri serioase, trebuie să venim cu lucruri bine studiate, iar nu imposibile.

Ar fi fost a ne mărgini la niște măsuri cu totul insuficiente, dacă am face ceea ce cere d. Pal Iade.

în adevăr, d-lor, bugetul nostru are trei mari cifre, cari sunt partea cea mai mare a bugetului: are 92.000.000 anuități, 85.000.000 impiegați și 11.000.000 pensiuni, face 188.000.000; cu un buget de 210.000.000, cum ne preconizează d. Pallade, nu ar rămâne decât 22.000.000 pentru toate nevoile Statului, evident imposibil. Vasăzică, să aruncăm totul asupra impiegaților. Apoi, crede d. Pallade că e suficient să vii numai cu un singur paragraf și să zici: scad atâta de la impiegați, fără să modifici cel puțin 20 sau 30 de legi organizatoare ale Statului?

Dar e absolut imposibil, căci, când vorbiți de impiegați, e ușor de vorbit, când vă gândiți la cutare sau la cutare sinecură, la cutare post gras plătit..., dar aceea este partea cea mai mică!

Luați legile organizatoare ale ministerului cultelor și instrucțiunii publice, luați legile organizatoare cu soldele, așa precum le-ați făcut d-voastre la ministerul de război, luați organizația administrativă, așa precum o avem noi azi, care s-ar putea simplifica în mod simțitor, căci nici într-o parte din lume nu sunt circumscripții administrative, în toate ramurile ei, așa de mici, cum sunt la noi. Aceasta se poate face, d-lor, în 2 luni și jumătate de guvernământ?

Ce puteam să fac? Puteam să aduc un proiect de lege și să mai reduc încă 5 la sută asupra funcțiunilor și asupra unor funcționari, nu asupra tutulor, căci nu mai poți reduce încă 5 la sută de la funcțiunile plătite de la 150 lei în jos; ei, pe jumătate de an, la 85.000.000 cât avem azi, dacă am scădea 5 la sută, ce resursă am fi făcut asupra bugetului? 1.800.000.

Apoi voiți d-voastre să vin cu o cifră atât de mică, să introduc o nemulțumire așa de mare, când nici nu-mi acopăr nevoile?

Prin urmare, și aceasta nu era cu putință. Bugetul adevărat rectificativ are să fie bugetul cel nou, unde are să vină cestiuni de organizare, din cari v-am semnalat numai unele; sunt și altele cari au să vină, și atunci veți vedea d-voastre ce putem scădea din funcțiuni și ce nu putem scădea de la funcțiuni.

Acestea sunt explicațiunile pe cari am crezut că trebuie să le dau d-lui Pallade.

în cât privește observațiunea care a făcut-o pentru art. 2, eu cred că interpretarea făcută de d-sa este pesimistă, și nu este un început modest, cum zice însuși d-sa. Ea semnifică pur și simplu, fiindcă societatea, având dreptul de a împărți cu Statul român prisosul anuității garantate, ca să i se dea seamă cum se stabilește acest prisos. Nu e vorba de nici un amestec, nici de registre, nici în administrație, se prezintă pur și simplu borderoul prisosului de împărțit între sindicat și Statul român. Veți înțelege că nu puteam să refuz aceasta, căci sindicatul nu se putea mulțumi cu simpla declarațiune a mea.

D. G.D. Pallade: Puteai să-1 asiguri dându-i o anuitate mai mare, nu să-1 asociezi.

D. P.P. Carp, președinte al Consiliului și ministru de Finanțe: Mă asociez din toată inima și eu, care am făcut acest proiect de lege, la uralele d-lui Pallade; să dea Dumnezeu ca niciodată să nu se mai prezinte un asemenea proiect de lege în țara aceasta. Alt răspuns nu am. *(Aplauze prelungite)*

A mai luat cuvântul și Take Ionescu, încheind astfel: „Am convingerea că de acest mod de a se ocupa de finanțele României, posteritatea va fi recunoscătoare, atunci când va trece acea vreme necesară oamenilor, ca și îndepărtarea peisagiilor, pentru ca să li se vadă adevărata lor valoare, adevărata lor mărime[11] *(Aplauze prelungite).* Dar... pentru „luarea în considerație" - „votul este nul, neîntrunind numărul cerut de regulament".

[D.A.D. nr. 3 din 5 octombrie 1900]

TRECUT ȘI VIITOR

Ședința Camerei din 13 ianuarie 1906

Președinte: Grigore Triandafil. încă de la începutul ședinței, P.P. Carp face o *interpelare* pentru primul ministru. O alta, asupra necesității măririi lefurilor magis- traților, face P. Negulescu, la care se asociază și Barbu Catargiu. Apoi are cuvântul G.Gr. Cantacuzino, președintele Consiliului: „D-le președinte, mi s-a dat în acest moment interpelarea onorabilului reprezentant al colegiului al doilea de Buzău, adresată guvernului. Această interpelare văd că sună astfel:

„Am onoarea de a interpela pe d. prim-ministru asupra direcțiunii anticonser- vatoare a politicii sale".

Rog pe d. Carp să o dezvolte, ca să-i răspund îndată *(Aplauze prelungite și îndelung repetate).*

D. P.P. Carp: Domnule președinte, îmi propun să denunț țării uzurpa- țiunea cea mai îndrăzneață ce ni s-a dat să vedem în viața noastră politică.

Voi arăta cum, în trecut, nimic nu justifica pretențiunea d-lor, cari se află pe banca ministerială, de a fi reprezentanți ispitiți ai ideii conservatoare; voi arăta cum, în prezent, ideea conservatoare nu servă decât de pavilion la o demagogie bugetară nesățioasă și, căutând a întrevedea viitorul, voi arăta că prelungirea sistemului de guvernământ de astăzi compromite și țară și Tron.

D-le președinte, s-a aruncat în public cuvântul de partid istoric.

Cine are pretențiunea de a fi un partid istoric trebuie să poată dovedi o continuitate în munca și în luptele sale.

D. Ion Lahovari, ministrul Domeniilor: Foarte bine.

D. P.P. Carp: îmi veți permite deci, să arunc o privire retrospectivă și să văd dacă pot d-lor să se fălească cu un asemenea trecut. Voi pune în paralel cu acțiunea lor și o altă acțiune, tot conservatoare, pe care publicul o numește acțiune junimistă.

D-nii mei, înainte de 1876, și mă văd înconjurat de

atâtea figuri noi, de ațâți debutanți în viața politică, încât poate că vederea aceasta retrospectivă ar avea un interes deosebit pentru dânșii; înainte de 1876, partidul conservator nu avea în țara aceasta nici o organizațiune. Nu avea nici comitet, nici șef, nici club. Catargi, un șef; Epureanu, alt șef. Pe

lângă conservatorii bătrâni, o pleiadă de tineri cari se numeau juna dreaptă, din care făceau parte, între alții, d. președinte al consiliului și cu mine.

La căderea guvernului de la 1876, din care făceam parte, și care a căzut sub atacurile în parte ale d-lui prim-ministru de azi, Catargi, văzând anarhia care domnea în partidul conservator, a zis: așa nu mergem înainte; trebuie a ne organiza serios.

Și ne-a convocat pe toți, și atunci, la acea discuțiune, când a fost vorba de a se ști cum să se constituie partidul conservator, am luat eu cuvântul și am zis: dacă este vorba de a face un club, dacă este vorba de a avea un șef, dacă este vorba de a deschide ușile clubului celui dintâi venit, lucrul este foarte ușor. Dar aș dori să știu, odată această organizare exterioară făcută, aș dori să știu cu ce am legitima noi față cu țara afirmațiunea noastră că suntem un partid politic?

Și aș dori ca înainte de toate să se discute o sumă de măsuri în jurul cărora, ca idee, noi am putea să ne grupăm și care ar legitima pretenția noastră de a fi, nu un șef cu o clientelă, nu o adunătură de politicieni, ci, în adevăr, un partid politic.

Cerința aceasta a mea a fost respinsă și a fost respinsă sub cuvântul cam original că o discuțiune de idei ar provoca o sciziune în unirea ce exista între diferitele grupări ale elementelor conservatoare.

Atunci m-am retras, nu am intrat în organizația aceasta, și am fost doi oameni care am făcut aceasta: unul era d. prim-ministru actual, care a refuzat de a intra în această organizație, pentru motive necunoscute de noi, altul eram eu, pentru motivele arătate.

Și atunci, după despărțirea aceea, a început lupta crâncenă în contra partidului liberal.

Noul partid conservator, sub direcțiunea lui Catargi, înrâurit se vede de acuzați unea ce le aruncau *roșii,* că nu sunt partid conservator, dar că sunt partid boieresc, partid privilegiat, au avut aerul de a recunoaște acuzațiunea ca temeinică, căci din „partid conservator“ s-a transformat în „partid liberal-conservator“.

Dar se vede că această transformare nu li s-a părut suficientă pentru a combate cu energie pe partidul liberal și atunci s-a format așa-numita „opozițiune unită“ compusă din partidul conservator-liberal, adică grupul Catargi, grupul Vernescu și liberalii disidenți de sub fratele lui Ion Brătianu, Dimitrie.

Unde i-a dus această promiscuitate, o știm cu toții.

I-a dus la refuzul fortificațiunilor, i-a dus la respingerea dotațiunii Coroanei, cu angajamentul solemn de a reveni asupra dotațiunii, i-a dus la „Orfeu“, i-a dus în fine mult mai departe decât cum credeau ei,

și i-a dus așa de departe, încât mai târziu Lascar Catargi, acuzat aci în Cameră de atitudinea partidului conservator de atunci, a răspuns în modul lui cam drastic: „Apoi, ce vreți, când este cineva cu lupii, trebuie să urle“.

Vasăzică, toată acțiunea partidului conservator de atunci consista în faptul că urla cu lupii.

Alături, d-le președinte, cu această acțiune și imediat, a început acțiunea noastră conservatoare-junimistă.

În Cameră am prezentat o serie de proiecte de legi, în Cameră am căutat să facem onoare motivului pentru care nu intrasem în noua organizare. Și aruncându-mi ochirea asupra nevoilor acestei țări, pornind de la punctul de plecare, că, odată Constituțiunea primită de toată lumea, trebuia să îndreptăm toată munca asupra reorganizării interioare și să ne deosebim asupra organizării, iar nu asupra principiilor constituționale.

Ne-am aruncat, deci, privirea asupra tuturor ramurilor administrațiunii noastre: justiție, meseriași, țărănime, în fine, tot ce constituie, în afară de marile principii constituționale, muncă și gospodărie reală a unei țări.

Făcut-am noi atunci operă conservatoare sau ba? Eu cred că nimeni nu poate tăgădui că am făcut operă conservatoare. Și dovada s-a însărcinat să o dea însuși partidul conservator de sub conducerea lui Lascar Catargi.

Când la 1888, Theodor Rosetti a format guvernul și am căutat să facem alegerile împreună cu Lascar Catargi, prima condițiune a noastră a fost: foarte bine, dar cerem înainte de toate, dizolvarea opoziționii-unite.

Cerința noastră era conservatoare, căci Lascar Catargi ne-a încuviințat-o.

Mai departe.

Când, după multă tevatură, iarăși s-a ivit un guvern conservatorliberal, iarăși noi l-am atacat și atunci am rostit cuvintele de *un pas îndărăt,* pe care nici astăzi nu le iau înapoi, pentru că le-am repetat; fiind ministru alături cu Lascar Catargi, și am zis: noi cerem ca partidul conservator să fie sadea conservator, să fie mândru de numele lui și să nu aibă nevoie de un „introducteur des ambassadeurs“, adică de etichetă liberală, ca să se prezinte cu fruntea sus înaintea acestei țări.

Această cerință a noastră, conservatoare, iarăși a fost recunoscută ca dreaptă de Lascar Catargi. S-a format atunci Ministerul Lascar Catargi, împreună cu elementele junimiste, despre cari pot zice cu mândrie că a fost unul din Ministerele conservatoare cele mai fecunde și cele mai folositoare pentru această țară.

Ei, d-le președinte, pe când în sânul partidului conservator se întâmpla această luptă care era menită să aducă și care a adus partidul conservator la adevărata lui matcă, care este rolul ce au jucat domnii ce se află pe banca aceea?

D. general G. Mânu, ministru de Război: Unul era președintele Camerei și celalt era președintele Senatului *(Aplauze prelungite).*

D. P.P. Carp: D-le președinte, nu mă opun la nici o întrerupțiune, numai am o rugăminte de făcut, ca întreruperile să fie de spirit *(Ilaritate).* Și cred că nu este un lucru peste putință, așa că-mi veți încuviința această rugăciune.

D. B. Catargiu: Noi vorbim serios, nu facem glume.

O voce: Numai d-voastră aveți monopolul spiritului *(Ilaritate).*

D. P.P. Carp: Care era rolul diferiților membri ai guvernului actual?

D. Bădărău trecea prin purgatoriul radical până a intra în raiul conservator *(Ilaritate).*

D. Take Ionescu manifesta față de mine o admirațiune atât de zgomotoasă încât de muie ori mă jena, și ataca cu înverșunare pe Lascar Catargi, până când, într-o bună dimineață, d. Nicu Filipescu i-a oferit un suflet conservator într-un frumușel portofotoliu ministerial *(Ilaritate).*

D. general G. Mânu, ministru de Război: Aceasta este o întrerupere de spirit *(Apaluze, ilaritate).*

D. P.P. Carp: D. Ion Lahovari, se mulțumea să fie fratele lui Alecu Lahovari.

D. general Mânu, - care o bucată de vreme uriașe ca lupii împreună cu Catargi, - visa o concentrațiune conservatoare pe care n-a putut-o realiza; iar d. prim-ministru actual continua a sta în inacțiunea în care se complace deja de douăzeci de ani și aștepta ca această

inacțiune să-i producă viitoarea sa mărire. în genere însă, inacțiunile produc măriri neputincioase și singur viitorul va arăta dacă acea inacțiune a fost întrebuințată la gândiri adânci asupra nevoilor partidului conservator.

Ei, cu toate acestea, d-lor, cu toate serviciile reale aduse de noi partidului conservator, am fost urmăriți toată vremea, suntem și astăzi urmăriți de o ură sănătoasă.

Din vreme în vreme ni se face câte un mic cadou; câteodată ni se dă un cap, altădată ni se dă un suflet. Dar cum vedeți, tot lucruri mici, fără valoare. în realitate ura persistă și persistă întru atât de puternică încât acea ură a împins pe d. general Mânu, ca președinte de consiliu al

Ministerului de concentrare, să provoace un vot la Senat în contra d-lui Titu Maiorescu.

D. general G. Mânu, ministru de Război: Vă înșelați, nu l-am provocat eu, l-a provocat partidul liberal-conservator.

D. Al. Marghiloman: Ați recunoscut d-vostre în Cameră că ați contribuit la dânsul.

D. P.P. Carp: Singur ați spus-o aci, există în *Monitor.*

D. general Mânu, ministru de Război: Am spus că nu l-am împiedicat, dar nu că l-am provocat.

D. P.P. Carp: Vasăzică, d-lor, iată trecutul.

Și atunci, sunt eu în drept să mă întreb, în lupta aceasta al căreia rezultat a fost un nou lustru pentru partidul conservator, d-voastre, dacă ați avut o acțiune, o acțiune ostilă sau o acțiune atât de mică încât ar trebui un microscop grozav de puternic ca să putem discerne cu ce ați contribuit?

Vine moartea lui Catargi.

Nu eram în clubul conservator, nu eram membru acolo, prin urmare nu am absolut nici un drept de critică asupra liberei hotărâri a acestuia, și s-au ales conducătorii actuali ai partidului conservator. Și, neputându-se arăta cari sunt faptele din trecut, cari justifică aceasta, s-a recurs la tot felul de explicațiuni pe cari eu nu le-am cerut și cari nu mă interesează.

O explicațiune s-a dat de d. Take Ionescu, când v-a zis mai deunăzi că se stabilise un soi de raport filial între d-sa și Catargi. Sunt convins, d-nii mei, că Lascar Catargi, în sferele senine în cari se află astăzi, va fi auzit cu o legitimă mândrie că după moartea lui a ajuns și el să fie „tatăl lui Take“!

D. prim-ministru spunea că a fost indicat ca succesorul lui. Respect această indicațiune. Și ne mai spunea încă, că merită poziținea pe care o ocupă, pentru că viața d-sale întreagă este clară ca un pocal de cristal. O fi! Dar oare nu vedem, așa ușor, prin acest pocal, pentru că este deșert?

Atunci, d-nii mei, cred că nu se va mai vorbi de partid istoric; cred că nu se va mai vorbi de marile merite ale conducătorilor noștri de azi, față cu partidul conservator.

Și de la trecut, vin acum la prezent.

D-nii mei, guvernul actual a venit la putere rezemat pe

număr. Și suntem în dreptul nostru să discutăm, pentru cât numărul poate să fie un reazăm pentru un partid conservator. în general, d-le președinte, un partid conservator nu poate și nu trebuie să se reazeme pe mase *(Murmure).*

Nu trebuie și nu poate să se reazeme pe mase, căci, d-le președinte, când se vorbește la noi de număr, cred că nici un om politic nu are îndrăzneala de a susține că înțelege prin număr corpul electoral, căci prin acel număr nu a ajuns, de când există Constituțiunea, nici un guvern la putere.

Prin urmare, pe acel număr nu s-a rezemat și nu se poate rezema nici un partid ca să vie la putere. Numărul acela i se dă președintelui Consiliului odată cu decretul de dizolvare *(întreruperi).*

D. președinte: D-lor, lăsați să-și facă demonstrațiunea.

D. P.P. Carp: Vasăzică, nu pe acel număr se poate rezema; ci pe un alt număr, pe care în termeni parlamentari îl numim masele, dar pe care vulgul îl numește „uliță“.

D-nii mei, un partid conservator nu poate și nu trebuie să se reazeme pe acest număr. Pentru ce? Pentru că masele nu le poți avea decât dacă le promiți ceva.

D. I.A. Brătescu: Nu este așa. D-sa nu este ales ca reprezentant al maselor de Buzău? *(Ilaritate).*

O voce: D-lui s-a ales cu spiritul! *(întreruperi).*

D. P.P. Carp: Ziceam, d-le președinte, că pe acest număr un partid adevărat conservator nu trebuie să se reazeme și nu trebuie să vie în puterea lui la guvern și iată pentru ce: masele nu le poți avea decât dacă le promiți ceva. Partidul liberal, el poate să aibă masele, el le promite ușor o extensiune mai mare de drepturi politice *(întreruperi).*

O voce: Aceasta este ingratitudine.

Altă voce: S-a rupt cartelul?

D. P.P. Carp: Partidul liberal, d-nii mei, poate promite maselor o extensiune de drepturi și poate să le plătească cu această extensiune. El le anunță sufragiul universal, el le promite Casa rurală, o împroprietărire pe toată linia, fără să se preocupe dacă se poate realiza sau nu.

Partidul conservator, însă, nu trebuie să facă, fără a conteni de a fi conservator, asemenea promisiuni, și deci el

nu poate să atragă masele decât printr-un singur mijloc: plătindu-le; și neavând cu ce le plăti din punga lui, să le plătească cu bugetul Statului.

O probă: numai la ministerul de finanțe, îndată după venirea actualului guvern, s-au făcut 1.200 de numiri și între aceste 1.200 de numiri, cred că nu exagerez când zic că cel puțin trei sferturi erau conducători de mahalale, a căror acțiune trebuia plătită din bugetul Statului *(întreruperi).*

(D. Nestor Cincu întrerupe).

Putem să luăm lista.

Prin districte? Făgăduințele cele mai mari au fost făcute ca să obțineți numărul cu care vă făliți și făgăduințele acestea au fost iarăși făcute pe contul bugetului Statului, încât pot zice că nefericita această idee de a veni prin număr și de a se rezema pe număr, a dat loc la o corupțiune cum nu cred să fi avut loc veri-odată în această țară.

Corupțiuni prin districte, corupțiuni în justiție, corupțiuni în administrație, în fine, tot aparatul Statului nu este întrebuințat decât pentru a plăti pe acei cari au făcut număr în jurul d-voastre și în numele cărora pretindeți că ați luat cu drept cuvânt puterea.

Un alt motiv, d-lor, pentru care teoria aceasta a numărului este fatală, este că ea vă împiedică de a vă gândi serios la lipsurile acestei țări. Ea vă împiedică de a pune România pe calea de îndreptare pe care am dori-o cu toții s-o vedem. Și să vă dau un izbitor exemplu.

Este evident, d-nii mei, că la noi alegerile sunt la discreția guvernului, este evident că această puternică înrâurire a guvernului...

D. LA. Brătescu: Să-mi dați voie să protestez: eu m-am ales fără guvern *{Ilaritate').*

D. P.P. Carp: Se vede că d. Brătescu crede că el reprezintă guvernul și că el este guvernul și faptul că s-a ales d-sa liber și independent este o dovadă cum că alegerile sunt libere; o idee pe care o respect, dar nu m-a convins.

D. LA. Brătescu: Și alegerea d-tale de alaltăieri a fost liberă *{Ilaritate).*

D. P.P. Carp: Că această atotputernicie a guvernului trebuiește mărginită, și cel mai bun mijloc este introducerea inamovibilității pentru toate ramurile administrative din această țară. Atunci nu vor mai avea guvernele posibilitatea de a plăti agenții lor prin funcțiuni.

Un alt exemplu, unde teoria aceasta a numărului împiedică dezvoltarea și falsifică principiile conservatoare este neputința de a veni în ajutorul clasei țărănești.

S-a vorbit, d-nii mei, de pământ și s-a crezut cum că dând pământ țăranilor, cât de mult, noi i-am scos din starea inferioară în care se află azi. în genere, d-le președinte, la noi țăranii posedă o proporțiune de pământ mai mare decât

poate în toate țările Europei, afară de Serbia și Bulgaria, unde tot pământul este în mâna țăranilor. Și dacă cu toată legea rurală, dacă cu toată legea însurățeilor, dacă cu toată legea făcută de mine pentru vânzarea bunurilor Statului exclusiv Ia țărani, starea țăranului nu s-a îmbunătățit, trebuie să căutăm cauzele acestei mizerii aiurea. Și cauzele, d-le președinte, sunt în deplorabila noastră administrațiune.

Câtă vreme țăranul nostru va continua a fi împilat de notar, de preot, de institutor, de subprefect, d-voastre nu aveți să puteți îmbunătăți starea lui, chiar dacă i-ați împărți întreg pământul României.

Pe câtă vreme nu veți avea curajul să ridicați de-asupra țăranului acele *lipitori* cum le numește Alecsandri, nu ați făcut nimic.

Pe câtă vreme întregul aparat administrativ va servi nu la administrațiunea țării, dar la plata numărului cu care vă făliți, puteți fi siguri că țăranul va continua a fi în starea proastă în care se află astăzi.

Iată deci două exemple, d-le președinte, două exemple puternice pe cari le-am dat și cari ar fi suficiente pentru a legitima teza mea, că un partid care vine în puterea numărului și care se reazemă pe număr poate să fie ce veți voi, dar partid conservator - nu.

Cum vedeți, d-le președinte, cred ca am arătat că ideile adevărat conservatoare sunt lăsate la o parte de guvernul actual, și cred că țara aceasta azi este dată pradei unei demagogii bugetare din cea mai proastă specie, este dată pradă clientelei personale a miniștrilor.

Și acum, d-lor, trecând la viitor, mă întreb: prelungind sistemul acesta unde vom ajunge?

în timpi de liniște, lucrurile merg cum merg; dar în timpuri grele, se naște întrebarea: ce educațiune am dat noi acestui popor? Se naște întrebarea, dacă noi l-am deprins cu ideea sacrificiului; se naște întrebarea, dacă l-am deprins cu ideea muncii neatârnate de orice amestec al guvernului.

Numai când vom face aceasta, putem spera că în orele de pericol vom avea în această țară elemente destul de puternice ca să reziste furtunii. Când, însă, ne vom deprinde a ne succeda la guvern din patru în patru ani, numai ca să

dăm bugetul țării partizanilor noștri, înțelegeți prea bine că nu am dat acestui popor nici o educațiune, și că nu l-am deprins cu singura muncă roditoare care e munca în afară de amestecul guvernamental. Atunci suntem în drept a ne întreba dacă acei cari procedează la o asemenea politică, ne pregătesc un viitor de decadență? Convingerea mea e că se pregătește un viitor de decadență, convingerea mea e că și Tronul trebuie să regrete ceea ce se petrece astăzi.

El trebuie să zică: „Qu'on ne s'appuie que sur ce qui resiste", el trebuie să știe că elementele acelea fluctuante, cari nu susțin guvernul decât pentru că sunt clientela lui, nu au nici o putere de rezistență și că în timp de pericol, în loc să lupte cu fidelitate, vor fi cei dintâi de a părăsi pe cei cari trebuia să-i susțină și vor căuta numai cui să se ofere din nou ca clientelă.

De aceea, d-lor, susțin că prelungirea sistemului actual de guvernământ, constituie un pericol pentru țară și pentru Tron și întru cât

ne privește pe noi, conservatorii junimiști, noi vă mărturisim că altfel am lăsat partidul conservator când s-a retras Lascar Catargi, și altfel, dar cu totul altfel, cu totul neconservator - îl regăsim astăzi *(Aplauze din partea minorității).*

în încheiere ia cuvântul prunul ministru G.Gr. Cantacuzino, care combate pe „onorabilul d. Carp" și explică deosebirile de vederi prin „rezultatul firesc al atmosferei în care am trăit și am învățat amândoi. D. Carp, crescut în Prusia, unde există diferite școale și concepțiuni politice, a ales drept ideal al său vederile juncherilor prusiani, pe când la rândul meu, adăpat la izvorul ideilor mai liberale din Francia, nu pot înțelege viața constituțională cercuită în cadrul restrâns în care voiește a o închide d. Carp". *(Aplauze prelungite)*

[D.A.D. nr. 24 din 7 februarie 1906]

POLITICA EXTERNĂ ȘI POLITICA INTERNĂ

Ședința Camerei din 4 decembrie 1909

Președinte: Mihail Pherekyde. în continuarea discuției generale la Adresă, ia cuvântul Spini C. Haret, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, care duce la capăt discursul început în ziua precedentă; după lunga intervenție, se ia o pauză și la redeschidere se dă cuvântul d-lui

D. P.P. Carp: Domnule președinte, sunt unul din rarii supraviețuitori ai celor cari la 1866 au reînființat această tribună dărâmată de o lovitură de Stat și au realizat una din dorințele Divanului ad-hoc, întemeind, pe tânărul Tron al României libere, o Dinastie străină, menită a ne apăra în contra nemărginitelor noastre ambițiuni și necugetatelor noastre rivalități.

în acest spațiu de timp, de aproape jumătate de secol, am fost servitorul fidel al Dinastiei. Și, deși fidelitatea mea - ca toate fide- litățile - a fost supusă la oarecari încercări, însă ea a ieșit biruitoare din toate ispitele, și de aceea când dau aprobațiunea mea azi tuturor pasajelor din Adresă privitoare la familia regală, nu rostesc o frază de curtenie banală, ci dau o expresiune unui adânc simțământ de devotament încercat *(Aplauze').*

Tot așa, d-nii mei, dau aprobațiunea mea pasajului privitor la politica externă.

Și nu dau aprobațiunea mea, numai sub forma care se află în Adresă, dar chiar sub forma ceva mai explicită, care i-a dat-o d. Duca.

Și când d. Fleva, unul din doenii [sic] diplomației noastre, și-a exprimat nedominrea sa despre cuvântarea d-lui Duca și a cerut să se pronunțe guvernul, eu cred că, cu o mică explicațiune, nedomirirea d-sale va dispărea. Guvernul a vorbit de raporturile noastre amicale cu toate Puterile, adică de starea actuală a politicii noastre externe.

D. [I. G.] Duca a adăugat câteva indicațiuni asupra orientării ce politica noastră trebuie să aibă în anumite cazuri.

D-nii mei, am fost totdauna de părere că o politică externă serioasă, bine cugetată, nu poate să fie apanajul partidelor; nu poate să fie un câmp de război, pe care partidele pot să se dedea la o luptă de idei

contrare; aceasta nu poate și nu trebuie să fie, pentru că o politică externă serioasă nu este bună decât atunci când gândul conducătorilor este egal cu gândul națiunii întregi. Și ca să ajungem la aceasta, noi trebuie să ne întrebăm: care este interesul serios, care este interesul permanent care trebuie să conducă și ideile conducătorilor și aspirațiunile condușilor?

D-nii mei, politica este o știință, dar politica totdeodată este și o artă, și, precum poetul nu este un adevărat poet decât atunci când el dă o formă plastică simțămintelor, idealurilor și aspirațiunilor ce zac de multe ori nebuloase în inimile noastre, tot așa și în politica externă, adevărat conducător este acela care dă o formă practică problemelor imense de viitor cari frământă inima unui popor ce are conștiință de menirea lui *{Aplauze).*

Ei bine, d-nii mei, să căutăm, găsim noi oare formula aceasta care să corespundă nu numai intereselor de astăzi, dar care să corespundă intereselor permanente ale acestei țări, o formulă care ar fi de natură a apăra prezentul și a pregăti viitorul?

Dacă ne uităm la poziținea noastră geografică, constatăm un lucru pe care nimeni nu-1 va tăgădui. Slavi la nord, slavi la sud, slavi la răsărit, slavi la apus; oriunde ne-am întinde ochirea, un ocean imens de slavi, a căror valuri bat la țărmurile noastre și amenință a ne surpa malul. Și atunci trebuie să ne opunem, că numai acea politică poate să fie bună care slăbește puterea de expansiune a elementului slav care ne înconjură, și în această privință noi trebuie să fim fericiți că ne putem rezima pe dualismul slav.

Dualismul slav este reprezentat de imperiul vecin, de Austro- Ungaria, și dacă ne uităm la ceea ce se petrece în Statul vecin, trebuie să ajungem la convingerea că dualismul slav reprezentat prin imperiul Austro-Maghiar nu poate să fie puternic, nu poate să fie așa cum îl dorim noi, decât atunci când conducerea elementelor slavone, din imperiul vecin, este încredințată elementului Germano-Ungar.

Să ne uităm puțin la ceea ce s-a întâmplat dincolo.

S-a anexat Bosnia și Herțegovina. Ar crede cineva la prima vedere că era un lucru atât de firesc încât rezultatul nu ar fi trebuit să fie decât mutarea capitolului privitor la Bosnia

și Herțegovina, în almanahul de la Gotha, de la imperiul otoman, la imperiul Austro-Ungar.

Deodată o mișcare puternică se ridică pe piețele Praghei, se ridică cehii în contra anexiunii; Serbia consideră anexiunea nu ca un *ce* firesc, ci ca o crimă de *Ies panslavism,* și constatăm că elementul slav, lăsat la propria lui impulsiune în imperiul Austro-Ungar, nu ar dori decât un

lucru, decât ca Austro-Ungaria să fie un *Negotium gestor* al panslavismului, iar nu un reprezentant al dualismului slav.

Fiind dat că lucrurile sunt așa, care trebuie să fie orientarea politicii noastre? Ea nu poate să fie, cum a zis d. Duca, decât îndreptată către Tripla Alianță, dar și aci nu mă sfiesc, d-le președinte, să mă ocup de o chestiune care atâță spiritele și sufletele la noi, mai ales acelor tineri cari încă n-au experimentat imensa deosebire care este între ideal și realitate, între dorinți și posibilitate.

Alipirea noastră către Tripla Alianță, evident că trage după sine o amiciție strânsă cu imperiul Austro-Maghiar; dar ni se obiecta, frații noștri de sânge sunt asupriți dincolo de granițî, oare aceasta nu este o piedică pentru noi de a urmări politica pe care o indicați? Eu cred că nu. Că guvernul actual și toate guvernele următoare trebuie să păstreze o neutralitate absolută față de ceea ce se petrece între maghiari și români. Pentru aceasta nu am nevoie de o afirmare, aceasta este o chestiune de bună vecinătate și în ultimă instanță de onestitate politică. Dar pentru noi, care nu suntem la guvern, cum de stăm noi nepăsători? Stau nepăsător, d-nii mei, pentru că, mai mândru decât naționaliștii noștri, eu nu am nici o îndoială de rezultatul luptei.

încercarea de a ridica unui neam limba lui, încercarea de a-i surpa credința, este o încercare neputincioasă *a priori (Aplauze prelungite).* Cine zice limbă, nu zice numai posibilitatea de a stabili raporturi între om și om, cine zice limbă, indică cum se reflectă în inima și sufletul nostru tot universul care ne înconjoară.

Cine zice limbă, zice modul nostru de a iubi, modul nostru de a urî, modul nostru de a ne bucura de prezent și de a pregăti viitorul prin forma ce dăm idealelor noastre

(Aplauze).

Și acei cari cred că românii vor adopta o altă formă de a iubi, de a urî, de a-și apăra prezentul și de a pregăti viitorul, aceia se înșeală *(Aplauze îndelung prelungite).*

Și o să vadă prin experiență că se înșeală și atunci când vor ajunge la această convincțiune, și atunci ne vor pune întrebarea dacă nu e mai bine, în loc de a cerca imposibilul, să facă singurul lucru ce e posibil, să se mulțumească prin dreptate a face din românii de dincolo buni cetățeni ai imperiului Austro-Ungar *(Aplauze).*

La aceasta poate că va contribui în anume momente și o frăție de arme, nu vreau să prejudec viitorul, dar un observator atent trebuie să înțeleagă că se pregătesc transformațiuni în care fără voia noastră avem să fim atrași în complicațiunile europene.

Și atunci, d-nii mei, se va vedea că vechea vitejie a românilor poate să fie fidelă fără să fie maghiară. De aceea, d-nii mei, conchid: orientarea politicii noastre nu poate și nu trebuie să fie decât o alipire strânsă către imperiul Austro-Ungar.

Dar, d-le președinte, politica aceasta la un moment dat implică sacrificii. La un moment dat implică sforțări mai mari decât ne putem gândi. Și atunci ne întrebăm, și cu aceasta ajung în mod firesc la chestiunile interioare, ce facem noi ca să întărim România liberă așa încât, la un moment dat, să fie la înălțimea misiunii ei, și să corespunză la ceea ce noi visăm pentru dânsa? Cu alte cuvinte, ce facem noi cu armata noastră?

D-lor, facut-am noi tot ce trebuia ca să punem armata la înălțimea la care trebuie să fie?

Eu cred că nu.

Făcutu-ne-am noi culpabili de o asemenea neglijență pentru că nu aveam mijloacele de a o face, sau pentru că nu am avut destulă stăpânire de sine ca să o facem? Și veți vedea îndată ce înțeleg eu prin stăpânire de sine.

Prin stăpânire de sine înțeleg a ști să te mărginești a avea o perspectivă politică, a ști ce este de primul plan și ce este pe al doilea și pe al treilea plan, și a te ocupa și a condamna la așteptare lucrurile secondare, chiar atunci când el satisface mai mult interesele momentului.

Noi am voit ca să le facem toate odată.

Noi am voit ca toate ramurile administrațiunii noastre, toate ramurile activității noastre ca Stat, să fie toate pe aceeași linie. Ei, aceasta nu se poate.

Și când confecționăm un buget, atunci trebuie să ne zicem: întâi să vedem de nevoile armatei, și numai după ce am făcut aceasta, să ne ocupăm și de alte nevoi ale țării.

La noi s-a făcut din nenorocire inversul. Când era să se facă economii, economiile se făceau la ministerul de război. Lipseau 2-3 milioane? 2-3 milioane se da din echipament. Lipseau alte 2-3 milioane? Se introducea sistemul de concedii de 6 luni, care reducea efectivul companiilor, așa încât instrucțiunea oamenilor era defectuoasă.

Și aceasta nu este o critică care o aduc guvernului actual, pentru că de această greșeală, de această lipsă de

perspectivă s-au făcut culpabile mai toate guvernele, și mai toate partidele. Ei, trebuie să revenim, așa nu merge, și de aceea, înainte de toate, trebuiesc studiate nevoile armatei și găsite mijloace pentru satisfacerea acestor nevoi.

Pentru aceasta, trebuie, d-nii mei, însă, ca administrația finanțelor, sau mai bine zis politica financiară care o urmăm de o bucată de vreme, să fie schimbată. Noi suferim și suferim mult de fantasmagoria economiilor d-lui Sturdza. Când în ultimul Minister pe care am avut onoarea să-l prezidez, mi s-a cerut să reduc bugetul nostru la cifra de 220 milioane, m-am refuzat la aceasta.

Și când mi s-a zis că d. Sturdza este gata a executa acest program, am răspuns: el poate să o zică, dar nu poate să o facă!

Și nu a făcut-o!

Și nu a făcut-o pentru că chiar în anul acela, în întâiul an de economii, bugetul de 220 de milioane a fost în realitate de 228 de milioane!

Nu aveți decât să luați creditele extraordinare, dintre care unul e de 2 și jumătate milioane, și celălalt de 5 milioane și să le purificați oleacă, și o să vedeți în ce consistă acele credite. Consistă ele în cheltuieli neprevăzute, în cheltuieli extraordinare, cari s-au făcut așa fără ca să se poată prevedea? Nu!

Ca să vă dau un singur exemplu, și toate erau așa, în acele credite figura o cifră de 500.000 de lei pentru cărbunii trebuitori societății de navigațiune!

Apoi un buget de două sute douăzeci de milioane, care nu prevede nici cărbunele necesar pentru un serviciu al Statului, este el serios, și n-am dreptate când afirm că bugetul de 220 milioane nu a fost un singur moment real, pentru că nu putea să fie executat? Dar nu acesta e obiectul criticilor mele, nu pentru aceasta am acuzat sistemul d-lui Sturdza. Ceea ce acuz e că acest sistem ne-a dus direct la următorul rău: de a scindat bugetul nostru ordinar în două: un buget ordinar și un buget extraordinar, atunci când și cheltuielile ordinare și când și cheltuielile extraordinare ar fi trebuit să vină în bugetul ordinar. Și un alt rău e că ați sustras de la controlul Parlamentului o mare parte din buget.

Ați introdus sistemul excedentelor.

Sistemul excedentelor, d-nii mei, este un *ce* rău, pentru că din două una: ori d-voastre cereți de la contribuabili mai mult decât este nevoie, pentru a îndestula serviciile Statului, și atunci trebuie să procedați la reducere, ori d-voastre, ceea ce se întâmplă, ascundeți adevăratele nevoi ale Statului, ca să vă faceți gloriola unor excedente, pe cari pe urmă le puteți întrebuința aproape cum vreți, și aproape cum gândiți și unde milioanele Statului, nu zic că se delapidează, dar se cheltuiesc pentru lucruri cari n-ar trebui să fie cheltuite. Excedentele pe cari le avem noi de lungă vreme, n-am făcut adițiunea, dar d. ministru

de finanțe poate să mă întrerupă și să mă controleze, eu le evaluez, așa *grosso-modo,* la 230-240 milioane, în diferite exerciții.

Poate ceva mai mult, nu-i așa?

D. Em. Costinescu, ministrul Finanțelor: Este o notă, care are să vi se arate.

D. P.P. Carp: 240 milioane, eu cred că întrebuințate astfel, eu cred că întrebuințate pentru a satisface mai ales nevoile armatei, ar fi fost mai bine întrebuințate dacă le puneați d-voastre în bugetul ordinar al ministerului de război și ați fi dat posibilitatea ministrului nostru de război de a pune armata pe piciorul pe care trebuie s-o pună.

Mi s-a zis, d-le ministru de război, că d-voastră v-ați fi făcut intrarea în minister atârnată de o condițiune și anume: de condițiunea ca bugetul d-tale să devie odată un buget real. Simpatiile noastre vă întovărășesc. Vă previn însă că aveți să aveți o luptă grozavă pentru a ajunge la acest rezultat, pentru că, în chestiunea de buget, înrâurirea politicii și înrâurirea partizanilor politici este câteodată mai mare decât conștiința cea mai clară a nevoilor și îndatoririlor noastre.

Dacă însă, d-nii mei, în materie de armată, nu văd din partea guvernului o concordanță, între ceea ce ar trebui să fie și măsurile ce le ia, cu părere de rău constat că această discordanță se poate constata în toate ramurile activității guvernamentale.

Oriunde îmi îndrept privirea nu văd, o repet, decât o inegalitate imensă între ce ar trebui să fie și între ce face guvernul. Să luăm un exemplu, d-nii mei. Nimeni dintre noi, cred cel puțin, nu dorește altceva decât să fie pace în biserică; nu dorește altceva decât ca ura să nu ia locul iubirii în relațiunile clerului nostru dintre dânșii.

Dacă studiem însă starea actuală a bisericii noastre, trebuie să spunem, dacă suntem franși, și nu văd de ce, și în orice caz eu nu împărtășesc părerea celor cari caută să ascundă, cari cred că dacă amână leacul, boala va trece de la sine, fiind dată natura puternică a pacientului. Nu, când văd un rău, eu zic că trebuie curmat.

Ei bine, raporturile în biserica noastră, ale Episcopatului cu clerul mirean, lasă mult de dorit și că nu erau decât două căi de urmat: ori aplică guvernul proverbul latin „ne quieta

movere“, ori, fără teamă de dificultățile cari le va putea întâmpina, să apuce taurul de coarne, cum se zice și să caute să îndrepteze ceea ce, în de comun acord, noi credem că este un rău, o racilă în biserica noastră.

S-a hotărât nu pentru „ne quieta movere“, s-a hotărât pentru o îndreptare. Și când mi s-a cerut avizul meu, am dat deplina mea aprobațiune la această încercare.

Este evident că astăzi este un abis, să nu ziceți că cuvântul este exagerat, căci el corespunde cu realitatea, este un abis între Episcopatul nostru și clerul mirean. Că acest abis poate să producă frământări, poate să producă agitațiuni periculoase pentru societatea noastră, periculoase pentru credința noastră, despre aceasta sunt convins și cred că sunteți convinși cu toții.

Ei, abisul acela era să se podească, dând un acces mai mare clerului mirean în administrațiunea bisericii noastre.

Ei, țelul acesta a fost el atins? Eu cred că nu și nu a fost atins din lipsă de curaj.

Primul proiect era ceva incisiv; se ridică opoziționea, se retrage, se modifică, se vine cu un al doilea proiect și acela întâmpină modificări și, în fine, după multe tratări, se vine cu legea care a fost votată de d-voastre și de Senat.

Dat-a ea însă o dezlegare a acestei chestiuni? Puteți zice că ați introdus pace în biserică? Răspunsul trebuie să fie negativ. Și nu mă uit, domnii mei, la faptul că un episcop pe care eu din primul moment l-am condamnat și-l condamn și astăzi *{Aplauze),* s-a încercat să se puie mai presus decât votul d-voastre, mai presus decât votul Senatului, și ce mai grav pentru dânsul, ca episcop, mai presus decât adeziunea dată de Sf. Sinod, mai presus de sancțiunea regală, și a crezut că el poate dărâma și votul d-voastre și votul Senatului și sancțiunea regală cu afurisenie episcopală *{Aplauze prelungite).* Aceasta nu se poate și nu trebuie să se poată *{Aplauze, bravo).*

Și ce va face guvernul, nu o știu; dar știu ce aș face eu la guvern *{Ilaritate, aplauze prelungite).*

înțelegeți, d-lor, că nu aceasta este pentru mine un argument, o probă cum că pacea nu domnește în biserică; argumentul meu este că raporturile între Episcopat și clerul

mirean sunt astăzi aceleași cari erau și înaintea legii și mă tem foarte că grelele consecințe ale conflictului dintre Episcopat și clerul mirean se vor produce mai iute decât credeați.

Trec la justiție, și acolo iarăși, domnii mei, contradicțiune flagrantă între intențiuni și executare.

Avem o lege prin care s-a înființat contenciosul administrativ, contenciosul administrativ menit a pune un frâu arbitrarului administrativ, contencios administrativ care n-a fost înființat tocmai cum îl vrem noi, și în această privință, prin organul d-lui Marghiloman, noi am expus, la votarea legii, cari sunt părerile noastre. D-lor, dacă n-ar fi decât atât în legea actuală, că ea a moderat întrucâtva atotputernicia arbitrariului d-lui Haret *{Aplauze, ilaritate),* încă contenciosul administrativ ar trebui să

aibă astăzi binecuvântarea noastră, chiar acelora cari l-am combătut sub forma care ni s-a prezentat atunci *(Aplauze).*

Guvernul afirmă că dacă suprimă contenciosul administrativ este ca să-i dea o formă mai practică pentru apărarea administrațiilor în contra arbitrariului puterii executive.

Aceasta e intenționea. Cum se redijează ea?

Se suprimă contenciosul administrativ și se înlocuiește cu ce? Cu starea anterioară. Apoi starea anterioară am experimentat-o; starea anterioară nu dădea absolut nici o posibilitate de a lupta contra arbitrariului administrativ. Prin urmare, iacătă o disproporțiune între voință și realitate.

Dar cu această ocaziune trebuie să fac o amendă onorabilă: este un punct în care d. ministru al justiției a pus în perfectă concordanță legea cu voința d-sale.

Care este voința unui ministru de justiție care se uită înainte de toate la interesele de partid, iar nu la interesele generale ale țării? Voința unui asemenea ministru este de a pune justiția la dispoziționea puterii executive și când d. ministru al justiției vine și împarte consilierii de la Curtea de casație în consilieri de clasa întâi și în consilieri de clasa a doua; când d-lui permanentizează o secțiune și îi dă toate procesele mari și cele bune și le lasă la celelalte două secțiuni numai procesele cele de mâna a doua și suprimă rotațiunea și tragerea la sorți, d-lui a pus într-o perfectă concordanță voința d-sale de a avea justiția la dispoziționea d-sale cu legea ce ne propune d-sa *(Aplauze).*

D-lor, acum să venim la ceva mai important.

După armată, după justiție, după culte, să venim la ministerul de interne.

Ministerul de interne are, în guvernul actual, o însemnătate neobișnuită. Nu cred să fi fost până acum un ministru de interne care să aibă însărcinarea imensă și rolul frumos pe care îl are astăzi d. ministru de interne. D-lui a venit într-un moment când o puternică răscoală impunea obligațiune guvernului de a se ocupa de cestiunile agrare, de cestiunea țărănească. Atunci când a venit la guvern, îmi aduc aminte că am dat o indicațiune asupra mersului de urmat. Am zis: reprimați întâi, vom aviza pe urmă.

Partea întâi a indicațiunii mele a executat-o d. ministru

cu prisosință. Nu voi pune întrebarea dacă ați întrecut limitele. Sunt prea om de guvern ca să nu știu că în asemenea împrejurări e prea greu de a menține linia de demarcație și foarte greu de a face ca printre cei vinovați, atunci când reprimi, să nu se găsească pe ici pe colo și câte un

nevinovat, care a fost victima împrejurărilor, iar nu a voinței precugetate a celui care reprimă. Le știu acestea.

Dar partea a doua? Ați avizat? Și dacă ați avizat, cum ați avizat? Aci să-mi permiteți să intru în oarecari amănunte despre legislațiunea d-voastre. D-voastre ați gândit că dezlegați cestiunile agrare întâi printr-o lege a islazurilor, al doilea printr-o lege a tocmelilor agricole și al treilea printr-o lege care permitea cumpărarea de moșii și împărțirea lor la țărani.

Ia să vedem, dacă aceste trei măsuri dau rezultate și dacă putem zice, cu spirit împăcat, că e drept că ați reprimat, dar e și drept că ați și avizat.

D-lor, s-a căutat să se probeze de la această tribună cum că legile d-voastre nu au fost aplicate și nu pot să fie aplicate, și s-au adus exemple de imposibilitate.

La aceasta ați răspuns, și o recunosc, cu un aer de dreptate. Fiecare lege se poate eluda și nu este vina ei dacă executorii infideli nu știu să aplice măsurile pe cari ea le dispune.

Dar când imposibilitatea este în legea însăși? Când legea însăși - și vă voi dovedi aceasta - împiedică aplicarea ei? Atunci mai puteți veni cu argumentul cum că se poate eluda fiecare lege și că eludarea nu este vina concepțiunii, eludarea este vina celor cari o aplică?

Ei, eludarea este vina concepțiunii.

D-voastre ați făcut o lege de islazuri. Nu mă preocup dacă toată lumea a făcut ofertă. Eu mă pun pe tărâmul că toată lumea a făcut ofertă, că nu este un proprietar care să nu fi dat pământ de islaz țăranilor și că nu este o comună care să n-o fi primit.

Ei, d-nii mei, cu toate acestea legea n-are să se aplice. Ați dat imaș. Ați pus țăranii în stăpânire. în această privință raporturile dintre proprietari și săteni sunt perfect stabilite.

Cu toate acestea, legea nu se aplică. Pentru ce? Pentru că în curând or să vie țăranii să ceară, ca să li se permită de a cumpăra, pentru ca să le dea culturii, imașurile pe cari le-ați dat d-voastre astăzi și aceasta pentru simplul motiv că ei nu au să le poată plăti.

în legea d-voastră nu ați cerut imașuri pentru vitele de astăzi, ci ați cerut imașuri pentru vitele de mâine și astăzi țăranul plătește mult mai scump decât cum plătea înainte, pentru motivul că el trebuie să plătească și pentru vita lui și el trebuie să plătească și pentru țăranul care nu are vite, dar pe care d-voastre printr-o ficțiune legală l-ați transformat în proprietar de vite.

Când d-voastre ați zis: Nu se dă imaș după trebuințele vitelor, imașul se dă după numărul locuitorilor, ați presupus că toți locuitorii au

vite și nu v-ați gândit cum că acela care are vite astăzi are să fie obligat să plătească pentru acela care nu are vite. Și în asemenea condițiuni, ce era să se întâmple?

Mi s-a pus de multe ori întrebarea: Ce ai să faci d-ta cu islazurile, dacă vei veni la guvern? Dacă voi veni la guvern, voi căuta în mod sincer, căci am adeziunea mea la această lege - și să nu credeți că cuvintele mele de azi sunt în contradicțiune cu atitudinea mea de atunci, când v-am spus foarte franc de la această tribună: legea pe care am făcut-o în comun nu este o lege bună, este o lege rea și nu am convincțiunea că am făcut ceva în folosul țăranilor, am însă convinc- țiunea că, având a alege între o lege rea și o faptă rea, am preferat legea cea rea faptei celei rele *(Aplauze).*

Dar am dat adeziunea și atunci voi aplica-o sincer, însă voi introduce o modificare: oriunde comunele vor să transforme imașurile lor în pământ de hrană, eu am să le dau permisiunea aceasta și am să șterg oprirea pe care o puneți d-voaste în lege de a deda culturii imașurile pe cari le-am dat astăzi.

Este imposibil, d-nii mei, să faceți, cu mijloace forțate, ca un pogon de pământ, care cultivat dă 60 de lei, să dea ca imaș numai 20 lei, este imposibil ca pentru un capriciu să sustrageți sute de mii de hectare de la cultura intensivă și să micșorați astfel avuția națională. Aveți să veniți în privința imașurilor la soluțiunea noastră:

Introduceți obligativitatea fânețelor artificiale și atunci, d-nii mei, atunci veți fi dezlegat cestiunea imașurilor fără a micșora avuția națională. De aceea eu nu consider, precum am făcut-o din capul locului, legea d-voastre de imașuri ca un remediu al unui raport nesuferit între proprietari și țărani, dar ca o mică împroprietărire, la care de comun acord ne-am hotărât cu toții.

Voci: Foarte bine.

D. P.P. Carp: Dar tocmelile legii agricole? Oare în legea agricolă nu am putea găsi și acolo cum că imposibilitatea aplicării nu stă în nefidelitatea acelora cari o aplică, dar stă în legea însăși?

Am fost totdauna de părere, d-nii mei, cum că învoiala la tarla este cu mult mai folositoare proprietarilor decât țăranilor. Și am fost așa convins de acest lucru, încât în legea

de tocmeli agricole, care am supus-o dezbaterilor d-voastre - pe care însă nu ați dezbătut-o - am căutat dintâi să suprim cu desăvârșire învoiala la tarla.

Și atunci mi s-a făcut obiecțiunea: da! Ai dreptate!

Sunt cazuri însă în cari țăranii au ei înșiși interes să fie învoială la tarla. Și atunci am zis: în cazurile acelea în cari și proprietarii și țăranii

sunt de un comun acord convinși că au interes de a face alcătuiala la tarla, în cazurile acelea atunci, nu are nevoie de sancțiunea legii și guvernului. Și am zis: învoielile la tarla puteți să le faceți, dacă vreți; dar când va veni la executare și când o parte sau cealaltă nu ar vrea să execute, eu nu pun la dispoziținne nici uneia din părți puterea Statului.

Și cu învoielile la tarla fac ceea ce face și Statul cu jocurile de bursă. „Puteți să jucați la bursă, dar diferențele când se reclamă, eu nu le execut“.

D-voastre nu ați făcut așa. D-voastre ați permis învoielile la tarla, și ați cerut numai două contracte în loc de unul, ați indicat prin propria d-voastră lege, nu prin finețea și prin dibăcia acelora ce o aplică. Impropria d-voastre lege indică cum trebuie să se pună legea la o parte, cum putem rămâne în starea anterioară și care învoieli la tarla când am voi, cum vom voi, unde vom voi, chiar dacă țăranii vor sau nu vor.

Dar legea de maxim și de minim? Nu se aplică. în zadar îmi veți spune d-voastre cum că se aplică. în zadar îmi veți aduce rapoartele oficiale ale prefecților. Eu vă afirm că nu se aplică nicăieri. Nu se aplică nicăieri, pentru că avem în lege chiar un mijloc de a o eluda, dar mijlocul de a nu adopta prețurile d-voastre, chiar aplicând legea perfect. Nu fac învoielile, și cu o lună înainte de muncă, eu stabilesc cu țăranii mei prețurile după legea cererii și a ofertei. Dar aceasta nu a avut numai consecințe de a împiedica aplicarea legii, a avut și consecința foarte rea pentru săteni că a slăbit, că a micșorat creditul de care se bucura până acum țăranul de către proprietar. Și când în legislațiunea noastră, legislațiune pe care d. Duca o trata din *Hauie de sa grandeure* ca o concepțiune inferioară, ca rezultatul unor spirite sărace în concepțiunea lor, noi am evitat să suprimăm raporturile directe în bani, dintre proprietari și săteni, am

convingerea iarăși că am găsit mijloc de a provoca oarecari disprețuri în favoarea țăranului, în concepțiunea lor.

Și dacă s-ar fi făcut aceasta, vă asigur că pentru urcarea prețului, pentru raporturi intime, serioase și pașnice între proprietari și țărani ați [fi] făcut mult mai mult decât acea fantasmagorie cu maximum și minimum, care a fost încercată în atâtea rânduri, în atâtea secole, de multe guverne, de oameni mari și mici, încât ar fi fost o stranie iluziune ca d-voastre, - să se pue între cei mari, nu între cei mici, - aveți să puteți realiza ceea ce nu a realizat nimeni pe lume.

Dar cu Casa rurală? Casa rurală este o lege menită a da posibilitate țăranilor a cumpăra moșii. Este aceasta oare o idee nouă, o idee izvorâtă sub imperiul unei emoțiuni puternice care a zguduit acest Stat? Nu. în timp de pace, atunci când nu se prevedea răscoala, și conservatorii

și liberalii au vrut să vină cu o lege, cu o Casă rurală care să dea sătenilor această posibilitate.

Numai, evident, că legea trebuia făcută așa încât să nu zguduiască creditul Statului.

Și când d. Duca ne-a acuzat pe noi conservatorii cum că legea aceasta trebuia să fie aplicată demult, și că dacă nu a fost aplicată, este că noi conservatorii am zădărnicit aplicarea ei, îmi pare rău, dar trebuie să afirm cum că buna credință a d-lui Duca a fost surprinsă. Legea a fost amânată nu din cauza împotrivirii noastre, legea a fost amânată din cauză că, după ce a fost votată la Cameră, d. Sturdza a restras-o de la Senat. Știu prin cine și sub ce înrâurire d. Sturdza a avut atunci această atitudine, dar nu v-o spun, căci nu e bine ca să le știți toate *{Ilaritate').*

Dar, d-nii mei, fie cum va fi, în starea de lucruri actuală cum se aplică? Ni se zicea, mi se pare printr-o întrerupere de către d. ministru de externe, că s-au dat 30.000 de hectare la țărani.

Dar iar nepotrivire între voință și realitate. Dintre aceste 30.000 de hectare, până astăzi, după cum sunt informat, nu a fost pus nici un țăran în posesiunea parcelii sale.

Voci: Au fost.

D. P.P. Carp: Casa rurală administrează, ia moșiile cumpărate de săteni, prin ei, și cum afirmați d-voastre că acest mod de a procede e punerea în stăpânire a țăranilor asupra unei parcele de pământ menită a-i aduce hrană? Eu vă mărturisesc că încă nu o înțeleg. Vrea să zică neaplicare, din cauza însăși a legilor. Vrea să zică tot ce ați încercat n-a dat decât rezultate negative, cu imașurile și legea tocmelilor agricole; sau rezultate cari nu se văd încă, ca acțiunea Casei rurale. Și atunci sunt în drept să vă zic: prima parte a programului ați realizat-o, ați reprimat! Partea a doua așteaptă încă realizarea ei, și dacă este să judecați de viitor după trecut, eu cred că nu sunteți în stare a procede la această realizare.

Dar acum, d-nii mei, îmi veți zice: ai criticat, dar tu ce ai de gând să faci?

Ajungând la această parte a cuvântării mele, trebuie să vă cer permisiunea de a face o chestiune personală. Sunt dintre aceia, și puteți să-mi dați acest testimoniu, cari au

privit chestiunile personale ca un *ce* foarte puțin necesar pentru chestiunile pe cari le dezbatem, și încât pentru mine, de câte ori am fost atacat personal, fie prin presă, fie în Cameră, vă afirm că niciodată, dar absolut niciodată, nu m-am apărat, o singură dată am făcut-o și nu am făcut bine, atunci când am răspuns

la un atac personal care l-a îndreptat d. Nicu Filipescu în contra fnea, cu ocaziunea afacerii Hallier *(Mare ilaritate).*

Dar de astă dată, d-nii mei, chestiunea personală are o altă întindere și i se dă o altă importanță. Dreptul meu de a mă apăra este facultativ, îl pot exercita sau nu, după cum voiesc, și când se atacă insuficiența mea personală iar îmi este indiferent, dar când din insuficiența mea se trage ca consecință imposibilitatea unui partid întreg de a veni la putere, o! atunci apărarea personală nu mai este un drept, apărarea personală este o datorie! Și aceasta am s-o îndeplinesc în toată întinderea ei.

Nu poate veni partidul conservator la putere, pentru că șeful lui este un visător care nu a făcut absolut nimic în țara aceasta, pentru că șeful partidului nu este pentru nimeni o garanție că din sferele ideologice, partidul conservator ar putea să scoboare pe terenul practic al realizării reformelor. Și dacă ar fi așa, atunci este evident, ori eu trebuie să mă retrag din fruntea acestui partid, ori d. Duca are dreptate, cât va sta omul acela acolo, partidul conservator nu merită și nu trebuie să vină la putere.

Dar, d-nii mei, ia să vedem, discursul d-lui Duca oare probat-a el ceea ce vrea să probeze? Mie, discursul d-lui Duca îmi face efectul unei compoziții de retorică, și dacă aș supune discursul d-lui ca compoziție de retorică fostului meu profesor de literatură ca să-și dea avizul lui, sunt convins că el ar fi pus ca cenzură: formă minunată, gândire slabă *(Ilaritate).*

Și cu aceeași bunăvoință paternă care caracterizează pe educatorii germani, ar fi zis: elevul Duca este rugat de acum înainte să se ferească de declamațiuni lăudăroase și să pună în cercetările sale istorice o scrupulozitate mai mare *(Râsete).*

D-nii mei, știu că apărarea personală care o iau, poate că

mă va face să trec în ochii d-voastre de îngâmfat; dar v-am spus deja, și o repet, nu fac decât de a-mi împlini o datorie față cu partidul meu.

Ei bine, eu cred că dacă veți fi drepți și veți căuta serios ce legitimează, în trecutul meu, prezența mea în capul partidului conservator, poate că veți găsi ceva, care întrece activitatea obișnuită a multora dintre noi. La activul meu sunt trei fapte cari le-am realizat adeseori singur, în orice caz, fără conlucrarea activă a partidelor istorice.

Am apărat victorios chestiunea Dunării și...

D. I.I.C. Brătianu, președintele Consiliului: Fără colaborarea unui partid istoric[9]

D. P.P. Carp: Fără.

D. N.Gr. Filipescu: Contra acelui partid, a spus Kogălniceanu.

D. președinte: Se vede, d-le Filipescu, că nu erați în politica activă în acel moment *{Aplauze prelungite).*

D. N.Gr. Filipescu: Dacă d-voastră veți binevoi, voi fi nevoit să cer, lucru excepțional, să fac o chestiune personală cu d. președinte *{Zgomot).*

D. președinte: După închiderea discuției și votarea Adresei, sunt la dispoziținea d-voastre *{Ilaritate).*

D. N.Gr. Filipescu: Și eu vă rog să nu mă întrerupeți.

D. președinte: Vă rog să nu-mi dați lecțiune, d-voastră ați făcut o întrerupere, și eu am răspuns la întreruperea d-voastre.

Vă rog a lăsa cuvântul d-lui Carp.

D. N.Gr. Filipescu: Și eu voi răspunde oricând la întreruperile d-voastre.

D. președinte: Nu aveți cuvântul; d. Carp singur are cuvântul.

D. P.P. Carp: Zic fără colaborarea partidelor politice. Și când zic *fără,* să nu credeți, d-le Brătianu, că am cea mai mică intențiune de a micșora marele rol care l-a jucat atunci tatăl d-tale; dar și el l-a jucat în afară de partid, și afirm, fără voința partidului.

Am restabilit valuta și am dat prin aceasta posibilitatea de a așeza finanțele noastre pe o bază serioasă. Și în fine, am dat pământ la 120.000 familii țărănești *{D. Ion N. Lahovari întrerupe).*

D. președinte: Vă rog să nu mai întrerupeți, respectați libertatea tribunei, d. Carp singur are cuvântul *{Aplauze).*

D. Ion N. Lahovari: îi aduceam aminte un fapt.

D. președinte: Nu aveți cuvântul.

D. P.P. Carp: Ei, sunt eu oare un visător? Eu cred că nu.

în afară de aceasta, am semănat în jurul meu idei, unele au răsărit și au da roade, altele răsar acum, altele stau sub pământul cel negru, care este tratat de pământ steril de cei cari nu pot să înțeleagă că pământul cel negru toamna, înverzește primăvara *{Aplauze).*

Mi s-a zis de către amicii părtinitori, că d-voastre ați spicuit din lanurile mele și că v-ați hrănit de rezultatul semănăturilor mele.

Eu cred că este exagerat.

Eu cred că dacă ați adoptat unele din lucrurile puse înainte de mine, nu le-ați făcut că ați luat ideile, dar le-ați făcut pentru că în mare parte ideile mele nu erau decâ un bun comun al acestui popor care se gândește la interesele lui *{Aplauze).* Și v-ați găsit în acest gând cu mine, dar nu vă acuz nici că mi-ați luat bunul, nici că poate ați profitat de activitatea mea. Va să zică nu în insuficiența șefului stă neputința partidului conservator de a veni la guvern. Dar d. Duca, care a înțeles

poate și-i mulțumesc că a înțeles că acest motiv nu e suficient, d. Duca m-a apostrofat: „D-le Carp, d-ta nu poți veni la guvern, d-ta nu poți fi de nici un folos în țara aceasta, pentru că d-ta reprezinți ideile unei generațiuni învechite, unei generațiuni care n-a făcut nimic pentru această țară, unei generațiuni despre care, dacă voim să fim buni pentru dânsa, n-am trebui decât să aruncăm asupra ei vălul uitării". Așa să fie oare?

Ia să vedem. La 1848, după o lungă perioadă de aservire, în care aservire nu era faptul elementelor indigene, ci era faptul unor elemente străine, are posibilitatea în fine România de a se deștepta, și atunci cine ia în mână redeșteptarea acestei țări? Oare elementul burghez sau democratic? Elementele noi cari găsesc în înlăturarea lor de la putere, în înlăturarea lor de la serviciile acestui Stat, puterea și convingerea necesară ca să zdrobească piedicile cari se pun împotriva lor? Nu; regenerarea se ia în mână de fiii vechilor boieri, și dacă lupta a fost așa de ușoară, este poate că bătrânii boieri, când vedeau pe fiii lor dinaintea lor, ca adversari, au lăsat să cadă mâna ce voia să lovească, mândri poate că găsesc în copiii lor atâta vigoare și atâta iubire de țară *{Aplauze îndelung prelungite).*

Dar la 66, elementele democratice au reedificat această tribună? Luați lista guvernului de atunci și veți vedea că nici unul, dar absolut nici unul, nu era care să nu aparțină vechilor boieri: Golescu, Catargi, Haralamb, Dimitrie Ghica, Ion Ghica, Mavrogheni, Ion Cantacuzino, Rosetti, Lecca, care și el aparținea vechii boierimi moldovenești antefanariote și istoria vă oprește să aruncați un văl de uitare asupra unei

generațiuni care vă dă posibilitatea să o insultați astăzi *{Bravo, aplauze prelungite).*

Nu! Are dreptate vechiul meu profesor: „Elevul Duca este rugat să pună în cercetările sale istorice o mai mare scupulozitate" *{Ilaritate, aplauze).*

Dar, d-nii mei, se face abuz de cuvântul de democrație; cum stăm azi, eu susțin că cuvântul de democrație este și trebuie să fie apanajul tutulor partidelor și când un partid se zice că el, pe lângă ideile lui conservatoare, are exclusiv proprietatea cuvântului democrație, îi zic: numai o parte este a ta; tu ai condominium cu toate celelalte partide, cât ești și tu democrat, sunt și eu democrat.

Ce înțelegem noi prin democrație? Am spus-o: prin democrație nu înțelegem ca prin fraze aventuroase fiecare îndrăzneț să fie la iveală; prin democrație înțelegem ca fiecare să-și aibă locul lui în această țară, care îl merită prin munca lui *{Aplauze).*

Dacă el este fiu de boier, sau este fiu de țăran, nici fiul de boier, nici fiul de țăran nu trebuie să găsească loc dacă nu muncește și dacă nu servește acestei țări *{Aplauze).*

Dar acum, ce avem de gând să facem? Aci v-am spus cum înlocuim și cum înțelegem să înlocuim activitatea acestui guvern.

V-am spus ce avem de gând să facem cu legea islazurilor. în chestiunea tocmelilor agricole este evident că maximum și minimum avem să-1 suprimăm. Nu noi vom fi aceia cari să încercăm lucruri peste puterea omenească. Este evident că avem să căutăm, și cred că sunt mijloace pentru a o face, să suprimăm raporturile direct bănești între proprietari și țărani, aducând prin mijlocul acesta un spor la prețurile muncii de jos și este evident că nu vom interveni în sporul firesc al valorii pământului, pentru că acest spor firesc al valorii pământului este totodată și sporul firesc al bogăției naționale.

Casa rurală evident este că va rămânea intactă, numai vom face dintr-însa o adevărată Casă rurală.

D-voastre ați făcut dintr-însa o Casă de scont și circulațiune, o Casă de bancă. în aplicațiune ați făcut dintr-însa administrator epitropicesc - cum se zicea sub Regulament - al țăranilor, și noi voim, dacă țăranul cumpără o moșie, să-i facilitez lui plata și el să fie imediat proprietarul pământului pe care l-a cumpărat.

Dar, d-lor, trebuie să ne preocupăm și de o altă problemă și mult mai grea, care în ochii mei va fi poate acea problemă din dezlegarea căreia atârnă poate mizeria sau fericirea clasei de jos. Este sustragerea administrațiunii de sub înrâurirea partidelor politice *{Aplauze).*

Știu cât chestiunea este de grea, știu că și conservatorii și liberalii o să găsească în propriii lor partizani, protivnici puternici ai acestei idei, dar trebuie să o facem, credeți-mă, dacă nu voiți ca cu vremea să ajungem și noi în starea neferită în care se află astăzi Grecia.

Nu este cu putință ca o țară, chiar bogată ca România noastră, să reziste cu vremea la un sistem la care tot, da! tot, și averea și onoarea oamenilor și educațiunea lor se subordonă intereselor de partid și se fac toate concesiunile.

Da, toate concesiunile. Și-mi aduc aminte de cuvintele

bătrânului Brătianu, care și el cu durere spunea la ce l-a obligat să facă acea tiranie a partidelor, cari vor ca tot, dar absolut tot să se subordoneze lor.

Ei, aceasta nu o vreau și aceasta nu se poate decât printr-un singur mijloc, printr-o descentralizare serioasă a administrațiunii noastre.

În această privință, d-nii mei, permiteți-mi să pun ideile mele, despre cari niciodată nu am afirmat că sunt originale dar - și aceasta o

pot afirma - despre cari pot zice că ele, deși nu originale, sunt adaptate nevoilor noastre.

Pun, zic, ideile noastre, sub scutul reorganizării regatului prusian. Când, după 1815, a fost vorba să se reorganizeze administrațiunea prusiană, s-a pus marea chestiune ce trebuie să se facă?

Să se păstreze micile circumscripțiuni administrative, prefectoriale, a sistemului francez, ori să se dea activității descentralizatoare un centru mare, care, acela, poate să aibă și individualitatea lui și acțiunea lui serioasă.

Și atunci, după un studiu de un an și jumătate, comisiunea însărcinată cu studiul chestiunii a hotărât că descentralizarea cu centre mici este o utopie. Voiți să aveți descentralizare?

Trebuie să dați centrelor administrative posibilitatea de a avea o viață proprie, de a avea individualitatea lor.

Și de aceea, d-lor, cu prefecturile actuale, d-voastre nu veți ajunge la descentralizare; cu prefecturile actuale d-voastre voiți să mențineți administrațiunea sub imperiul înrâuririlor politice, și cu prefecturile actuale orice veți încerca are să fie în zadar. Ei, d-nii mei, credeți d-voastre că ceea ce v-am spus este suficient pentru o operă guvernamentală? Eu cred că da. Și în această privință, orice va zice d. Duca, eu cred că sunt într-un gând și într-o hotărâre cu întreg partidul conservator.

Și acum, d-nii mei, am terminat; vă las să judecați dacă sunt numai un visător neputincios, care a trecut în viața politică a României moderne fără să lase nici o urmă și care la sfârșitul vieții lui i se aruncă ca o ultimă mângâiere testimoniul că a fost un om onest *{Aplauze prelungite).*

D. președinte: D-lor, sunt orele prea înaintate ca d. ministru al justiției să ia cuvântul; ridic ședința.

- Ședința se ridică la orele 6 d.a., anunțându-se ședința următoare pentru a doua zi, sâmbătă, 5 decembrie, 1909.

[D.A.D. nr. 15 din 6 decembrie 1909]

„FIERUL ROȘU ȘI AUTORITATEA MORALĂ“

Ședințele Senatului din 28 și 29 noiembrie 1911

Prezidează vice-președintele generalul Ion Argetoianu. Ședința începe cu o lungă filipică a lui C.G. Dissescu împotriva guvernului, care nu ține seama de „principiul separațiunii puterilor în Stat“ și a făcut actul de la 11 iulie 1911, cu legile asupra societății Govora - al cărei președinte este „dintr-un sentiment de vâlcean!“ - și a societății tramvaielor etc.; s-a cerut o necesară pauză, după care a luat cuvântul

D. Petre P. Carp, președintele Consilului și ministru de Finanțe: Domnule președinte, și eu mă unesc cu onoratul interpelator, cum că nu a trebuit să vârâm politica în chestiunea aceasta. Și vă rog să credeți, că lupta care se dă astăzi nu este o luptă a partidului conservator contra partidului liberal, ci este lupta conștiinței publice contra unui atac de spoliațiunie îndrăzneață, care tinde a se înmulți.

De aceea, vă rog să mă ascultați în tăcere, pentru că aș vrea ca glasul meu să ajungă cât de departe, și cât de sus, ca să vadă fiecare, fie chiar și cei mai indiferenți, pericolul dinaintea căruia ne aflăm *(Aplauze).*

Mai întâi, o definițiune și o scurtă considerațiune generală. Ce este afacerea tramvaielor? Afacerea tramvaielor este o afacere patriotică. Cari sunt semnele caracteristice ale unei afaceri patriotice? Caracteristica este: să vii cu un capital cât mai mic într-o afacere în care nu este nici un risc și să ai câștiguri cât de mari și importante *(Aplauze).*

Asta e teoria generală.

Să vedem în practică cum se petrece.

în practică este mai greu să găsești un tovarăș naiv, care vrea să se supună condițiilor draconice pe cari vrei să le

impui. Dar acolo intervine puterea politică, și acolo începe primejdia: Ne adresăm Statului sau organelor sale inferioare, dar tot așa de interesate ca și Statul, și facem o lege care ne asociază cu Statul, sau cu o primărie oarecare. Și legea aceasta stabilește o egalitate perfectă între Stat sau primărie și societari.

Prima întrebare care se pune este: poate cineva să aibă mai multe drepturi decât acela care concede legea?

Evident că nu.

Dar aci intervine dibăcia patriotică. Prin lege nu poți mări aportul primăriei, prin lege nu poți micșora partea ei la venit, prin lege nu poți obține un soi de monopol, nici întinderea sferei de acțiuni: ce nu pot face prin lege, o fac pe cale de statute. Pe cale de statute se schimbă proprietatea, se creează monopolul, pe cale de statut se știrbesc drepturile de câștig ale tovarășului, și afacerea patriotică este săvârșită *(Aplauze).* Și față de acest sistem cereți ca guvernul să stea cu brațele încrucișate și să facă cum zice povestea, pe ne-aude și ne-a-vede pământului, nepăsător dacă averea publică se delapidează ori nu? Dar aceasta este numai teoria, să o vedem în aplicare.

Se creează o lege care stabilește o perfectă egalitate între comuna București și o societate. Deodată ne trezim că prin statute, din faptul cum că legea impune noii societăți administrarea vechilor linii, această obligațiune o schimbă într-un transfer de proprietate fără nici un fel de despăgubire *(Aplauze).*

Prin urmare, se aplică rețeta: aportul primăriei devine mai mare. Ea nu vine numai cu jumătate de acțiuni, cari i-au fost concedate, ea vine cu vechile linii, cari le dă degeaba, absolut fără nici o despăgubire. Va să zică egalitatea se schimbă, aportul primăriei este mai mare decât era fixat la început.

Dar afacerea este mănoasă, nu poate ca să dureze numai [pe] timpul prescris de lege. Legea zice 40 de ani pentru liniile comandate.

în statute această prescripțiune a legii se transformă într-un monopol absolut pentru totdauna și pentru toate

liniile viitoare, și vă închipuiți d-voastre, la un oraș ca București, care are azi 300.000 de locuitori și care peste 30 de ani va avea 600.000 de locuitori, primăria nu va putea face nici peste 30 de ani nici o linie nouă pentru a deservi pe cei 600.000 de locuitori, decât prin intermediul acestei societăți care s-a constituit acum numai în vederea a 300.000 de locuitori.

Dar legea prevede că o să aibă beneficii primăria. Atunci cum facem noi ca să scurtăm beneficiile?

Și atunci, după ce am stabilit că se scad cheltuielile de administrație, că se scade fondul de rezervă, că se scade fondul de amortizare și fondul de îmbunătățiri, mai venim cu un fond de ameliorațiuni, pe care îl scoatem și pe acesta din beneficii, încât când veți stabili și vedea ce rămâne primăriei, primăriei nu-i rămâne absolut nimic!

Dar nu numai atât: dacă afacerea e mănoasă, trebuie să-și întindă cercul de operațiuni, și atunci se declară cum că comuna București, prin noua societate, poate lua întreprinderi de asemenea natură și în

alte orașe, și iată comuna București făcută răspunzătoare de unele afaceri, poate nu tot așa de mănoase ca aceea de la București, la Giurgiu, la Ploiești sau aiurea.

D-lor, înțelegeți prea bine că situațiunea era prea ilegală. Și atunci, față de o asemenea situațiune absolut ilegală, se naște întrebarea: Ce e de făcut? Un act administrativ ilegal al unui guvern poate fi anulat numai pe o cale, după mine nu poate fi anulat decât printr-un contencios administrativ. Noi nu avem legile americane, eu nu mă pot duce la justiție ca să atac baza legală a unui act oarecare. Aceasta îmi este absolut interzis. Am avut un contencios administrativ, în vederea celor ce aveau să se întâmple, d-voastre l-ați suprimat *(Aplauze).*

Și atunci mă întreb: Care e contenciosul administrativ în țară la noi? Contenciosul administrativ în țară la noi a fost și este încă consiliul de miniștri. Dovadă este că acte de guvern ale unui consiliu de miniștri au fost abrogate de un alt consiliu. Primul exemplu l-a dat însuși partidul liberal, când Eugeniu Stătescu a venit și, cu o deciziune a consiliului de miniștri, a suprimat inamovibilitatea magistraturii și a dat afară din magistratură pe un magistrat care fusese numit, legal sau ilegal, e indiferent, dar care fusese numit după toate formele legale. Nu numai că a casat numirea, dar nici măcar nu a pus lucrurile în statul *quo ante,* nu a reintegrat pe acel magistrat în postul ce avea înainte. Va să zică așa e legislațiunea, așa sunt precedentele, precedente create de către însuși partidul liberal *(Aplauze).*

Și acum să vedem cum a fost sesizat guvernul. Guvernul a fost sesizat de o încheiere a primăriei, încheiere de care d. Dissescu se vede că nu a avut cunoștință, căci altmintrelea nu m-ar fi pus în plăcuta pozițiune de a-i arăta că nu a studiat actele. Căci iată încheierea primăriei de la 7 iulie, care reclamă...

D. C.G. Dissescu: Moțiunea.

D. Petre P. Carp, președintele Consiliului și ministru de Finanțe: ... care reclamă intervențiunea guvernului.

Și atunci cum are să se producă intervențiunea guvernului? Să mă duc eu la tribunal și să zic: Consiliul de miniștri a dat în plină proprietate, fără nici o lege, vechile

linii noilor linii? E absolut inadmisibil după nici un drept public, ci acel act ilegal trebuie anulat prin un act de guvernământ.

Și dacă primăria ar fi zis: Eu nu mă supun unui act ilegal, eu nu dau vechile linii, cari rămân în proprietatea mea, nu acord monopolul, nu acord participările la alte și alte întreprinderi; voiți d-voastre ca această chestiune să fie tratată de mine ca un *ce* care nu mă privește și să o

trimit la judecătorul unic ca să judece dacă, după legile Statului, acea proprietate a fost confiscată, dacă primăria a fost spoliată? Aceasta nu se poate *(Aplauze).*

Prin urmare, am anulat statutele. Iau întreaga răspundere și sunt convins că n-am făcut decât un act de bun administrator și că eram în dreptul meu absolut, conform cu dreptul public, de a face astfel *(Aplauze).*

Dar acum ce rămâne de făcut?

D. Dissescu a anticipat asupra răspunsului meu. El este foarte simplu: Trebuie să intrăm în legalitate. Dar cum să intrăm în legalitate? Societatea să binevoiască a renunța la toate drepturile pe cari ilegal și le-a atribuit prin statute și nu mai avem nimic de zis; însă toate sforțările noastre în această privință au fost până astăzi zadarnice, sub cuvântul că în dosul acestei afaceri stă un partid întreg, sub cuvânt că căderea guvernului, care se anunța deja după 3 săptămâni de la sfârșitul sesiunii din primăvara trecută, îi va aduce pe dânșii și că vor repune lucrurile, cum a anunțat d. Dissescu adineauri, în starea lor anterioară, ei au refuzat orice tratative cu guvernul.

Nu rămâne, deci, decât anularea statutelor.

Dar, mai departe, odată anulate statutele, în ce situațiune ne găsim noi?

Statutele sunt anulate, societatea cea nouă nu vrea să recunoască anularea acestor statute și crede că chestiunea n-are soluțiune.

Ba are soluțiune. Avem să venim pur și simplu cu o lege, o lege care nu modifică nimic, nici o iotă din legea actuală, o lege în care să se introducă numai noile statute de către Parlament prin însăși legea, cum este și în legea Băncii Naționale; aceste statute vor fi discutate în Cameră și Senat

de amândouă partidele și vă promit de pe acum că dacă în ele va fi ceva care să jignească drepturile concedate prin legea actuală, eu voi primi orice amendament în această privire *(Aplauze).*

Și dacă nu va voi nici atunci societatea să se supună, cum nu a vrut să se supună nici la prima lege a Parlamentului, avem și la aceasta un mod legal de a ieși din greutate; are să se pună în statute cum că primăria, ca cel mai mare acționar, are ea dreptul de a convoca adunarea generală, și va convoca adunarea generală, îi va supune noile statute, adunarea generală le va primi, foarte bine; nu le va primi, atunci toată lumea va recunoaște că suntem în dreptul nostru când declarăm o asemenea societate caducă *(Aplauze).*

Aceasta e situațiunea.

Acestea sunt mijloacele cari voim să le întrebuințăm. Nu a fost niciodată între noi ideea nici de regie, nici de o nouă societate.

Fac apel la colegii mei, dacă de câte ori s-a ridicat această chestiune eu n-am zis: nu vreau nici regie, nici nouă societate.

Dar acum? Acum *fierul roșu.*

D-nii mei, e o primejdie pe care v-o semnalez, e o primejdie atunci când partidele politice nu caută să se întărească prin idei, prin convincțiuni, dar caută să se întărească prin afaceri *(Aplauze prelungite, bravo!).*

Și închipuiți-vă d-voastre o situație cam în felul următor:

Se obține o revizuire a Constituției și se face colegiul unic, adică un colegiu care după experiența noastră e mult mai la discreționea guvernelor decât alte colegii. Și dovadă e că nu în colegiul al treilea v-ați ales d-voastre *(Aplauze).*

în colegiile acelea cari nu erau colegiul unic ați putut lupta și ați putut reuși.

Și alături cu această forță imensă în mâinile acestui partid, întreaga activitate economică a țării, asociațiunile cu Statul, asociațiunile cu primăria, toate numai pentru un partid, și toate numai pentru câteva căpetenii din acel partid *(Aplauze).*

Na închipuiți d-voastre ce forță ar sta în mâna acestor oameni, nu vreau să zic acestei familii *(Aplauze prelungite).*

Vă închipuiți d-voastre că la un moment dat ar trebui să îngenuncheați înaintea lor și voința poporului și voința Suveranului? *(Aplauze prelungite).*

Aceasta nu o voim *(Aplauze).*

Când vă ziceam adineauri că nu partidul conservator se luptase, ci conștiința publică, credeți-mă că spuneam un adânc adevăr, care are să fie înțeles de toată lumea *(Aplauze).*

Tramvaiele!

Nu vorbesc de societatea de la Govora, nu voiesc să micșorez meritele președintelui ei, dar, în sfârșit, nu e de natură, cum nu e de natură nici societatea Sinaia, de a arunca o lumină asupra situației de care vorbesc acum.

Cu tramvaiele ați văzut ce se face, dar mai sunt și alte întreprinderi.

Când am venit la guvern am găsit tratări pentru o participare a Statului cu 30.000.000 lei la o vastă afacere de petrol.

Voci: A! A!

D. Petre P. Carp, președintele Consiliului și ministru de Finanțe: Am declarat imediat la toți aceia cari trataseră că pentru asemenea lucruri nu sunt de înduplecat.

Și a stat lucrul așa. De o bucată de vreme acei oameni au reînceput tratările, anunțând în străinătate și peste tot locul că guvernul acesta are

să cadă și că atunci o să facă ei o societate în care Statul va participa cu terenurile lui, cu capitalul lui, cu *pipe-line*-\A lui. Și s-a anunțat că căderea guvernului este apropiată, că ei și numai ei sunt autorizați să trateze o asemenea afacere și că - afirmau ei - au să o îndeplinească.

D-lor, am crezut de cuviință ca să zădărnicesc acest lucru, să o aduc în public *(Aplauze prelungite, bravo!)*

Să fii bogat ca rezultat al muncii, să fii bogat ca rezultat al economiei, nu am nimic a zice. Dar să fii bogat ca rezultat al exploatării Statului, aceasta nu o admit *(Aplauze prelungite, bravo!).*

Și de aceea, d-nii mei, de aceea am intervenit, poate cu o energie de la care nu v-ați așteptat de la mine, am intervenit în afacerea tramvaielor, de aceea interviu în afacerea petrolului, de asemenea voi interveni în afacerea pescăriilor, căci, d-lor, nu este o avere a Statului care să nu se transforme într-o societate de participare. Și pescăriile sunt amenințate de o asemenea societate *(Aplauze).*

Și aci ca și acolo tot dânșii răspândesc zvonul că au să vină mai târziu să li se dea concesiunea acestei averi a Statului.

Vasăzică, d-nii mei, oriunde îți îndreptezi ochii, oriunde este o avere a Statului în joc, acei oameni, acele societăți în participare, se înființează cerând ca Statul să dea capitalul^ Statul să dea riscurile și ei să tragă numai foloase *(Aplauze prelungite).*

Dar admit pentru moment, ca să fac plăcerea d-lui Dissescu, că ne aflăm față cu o controversă, admit că unii tăgăduiesc consiliului de miniștri autoritatea de contencios. Care trebuie să fie atitudinea? Cu modul d-voastre de intepretare se lasă interesele Statului în prada unor spoliatori; cu modul nostru de a vedea se apără interesele Statului *(Aplauze prelungite, bravo!).*

Și, d-lor, la amenințările d-lui Dissescu, cum că are să vină un guvern care are să repună lucrurile cum stau ele astăzi, eu stau foarte rece, mă supun legilor; vă desfid însă, chiar dacă cad mâine, să veniți și să spuneți că vechile linii aparțin societății fără despăgubiri, să ziceți cum că societatea tramvaielor are monopolul asupra tuturor liniilor pentru 40 de ani, să ziceți că bilanțul s-a făcut așa cum s-a făcut și să mai ziceți încă un lucru a cărui semnalare mi-a scăpat, dar care este tot atât de exorbitant, dreptul de expropriere se ia de la comună și se dă asociației *(Aplauze).*

Pe cale de caiet de sarcini primăria este obligată că orice expropriere se va cere de către societate, ea este datoare să o îndeplinească.

Vă închipuiți, d-lor, ce izvor bănos de afaceri. Cum telalii‡‡‡‡ vor veni și vor zice: expropriază-mă pe mine, și să se declare linii cari nu

‡‡‡‡ Negustori ambulanți (de haine vechi).

trebuiesc și primăria va trebui să exproprieze. Vă desfid, d-lor, să repuneți lucrul acesta.

D-lor, s-a vorbit de justiție.

Justiția nu are nimic a face aici.

Vă repet aceea ce v-am mai spus: n-am făcut decât să revendic drepturile Statului.

Iau întreaga răspundere și să nu credeți cum că mă bazez eu pe solidaritatea pe care o stabilea d. Dissescu între majoritate și guvern. „Une verite de Mr. de la Palisse“, cum zice francezul, căci toate majoritățile sunt solidare de guvern, fie că guvernele sunt emanațiunea majorității, fie că majoritățile sunt emanațiunea guvernului, tot solidaritate există între majoritate și guvern.

Dar, vă asigur, că chiar de aș rămâne singur în chestia aceasta, fără partid, fără majoritate, sunt convins că conștiința publică îmi va da dreptate și voi fi biruitor cu sau fără majoritate *{Puternice aplauze, îndelung repetate).*

Revine C.G. Dissescu, iarăși cu documente, calcule, acuzații... Apoi cere cuvântul Ion I.C. Brătianu, dar cum președintele Consiliului nu mai era în sală, se amână pentru a doua zi, 29 noiembrie; de fapt, n-ar fi vrut, ca liberal, să vorbească până nu se pronunță justiția, totuși, pentru că sunt în cestiune interesele comunei (București)...

D. vice-președinte gen. I. Argetoianu: Domnul președinte al Consiliului are cuvântul.

D. Petre P. Carp, președintele Consiliului și ministru de Finanțe: Domnule președinte, este adevărat că sunt forțe în acest Stat de la cari atârnă existența tuturor guvernelor și este tot atât de adevărat că acele forțe nu m-au însărcinat nici pe mine ca să zic că am să rămân, nu l-au însărcinat nici pe d. Brătianu ca să zică că am să mă duc. *{Aplauze prelungite).* A lua asupra sa declarațiuni de asemena natură, permiteți-mi că o zic franc aci, e ca o impertinență la adresa Coroanei *{Apauze prelungite, bravo!).*

D. Ion I.C. Brătianu: D-le președinte, întreaga atitudine a d-lui prezident al Consiliului a fost atât de insolentă... *{Zgomot, protestări).*

D. C.G. Dissescu: Am spus eu ieri unde o să anjungeți! *{Zgomot, protestări).*

D. Petre P. Carp, președintele Consiliului și

ministru de Finanțe: D-lor, să viu la chestiunea în sine. Cred că ar fi fost mai nimerit dacă d. Brătianu, adică dacă d-nii din partidul liberal și conservator-democrat, ar fi discutat această chestiune cu ocaziunea Adresei. Atunci am fi fost la largul nostru, nu am fi fost puși în poziținne de a înăbuși chestiunea care este la ordinea zilei sub considerațiuni de politică generală, cari în momentul de față nu au nimic a face cu chestiunea care ne preocupă.

Dar, d-nii mei, mi s-a contestat autoritatea morală.

D-le Brătianu, autoritatea morală a unui om politic nu se judecă decât după două lucruri și nu se câștigă decât pe un singur mijloc. în viața ta privată să fii totdauna corect *(Aplauze puternice),* în viața ta publică să fii totdauna dezinteresat *(Aplauze).*

Consultându-se Senatul pentru prelungirea ședinței, Senatul admite.

D. Petre P. Carp, președintele Consiliului și ministru de Finanțe: Ajuns la vârsta de 74 de ani, cred că ați putut face experiența și cu una și cu alta din acele cerințe imperioase ale autorității morale și vă las să judecați dacă eu o am sau dacă nu o am, și dacă d. Brătianu este chemat a o contesta *(Aplauze).*

Vasăzică, revendic autoritatea morală întreagă, revendic încă și altceva: revendic dreptul la vârsta mea de a da sfaturi, nu d-lui Brătianu, ci acestei țări; revendic dreptul de a arăta calea pe care nu trebuie să meargă dacă vrem noi să avem o politică internă mai sănătoasă decât am avut-o până acum *(Aplauze).*

Tot ce am făcut eram cred în dreptul meu și, voi fi ori nu voi fi la guvern, ceea ce am zis ieri va rămânea. Cu atât mai rău dacă nu țineți cont și nu trageți profit din cuvintele mele.

Ceea ce am zis eu? Am zis că s-a pus puterea unui partid pentru a acoperi o afacere ilegală, și contra acestui fapt m-am ridicat. Că cutare liberal, sau cutare conservator este în consiliul de administrație, în cutare sau cutare întreprindere, îmi e absolut indiferent. Că cutare a subscris sau n-a subscris, nu de aceasta este vorba. Este vorba dacă un partid politic are dreptul să acopere o afacere pe care o credem

ilegală? *(Aplauze).*

O voce: Demonstrați ilegalitatea.

D. Petre P. Carp, președintele Consiliului și ministru de Finanțe: Vi le-am semnalat ieri.

D. Al. Djuvara: D-voastre sunteți și judecător și parte.

D. Petre P. Carp, președinte al Consiliului și ministru de Finanțe: V-am semnalat violările de lege; acele violări existente le-am semnalat și mai înainte. Care ar fi fost datoria șefului partidului liberal? Datoria lui era să vie și să spuie: cu autoritatea mea nu acopăr lucru ilegal, la să vedem și să discutăm, și dacă vă voi convinge, veți lua altă măsură; iar dacă mă veți convinge, vă declar ca om onest că nu aprob acest lucru. Ați făcut-o? Nu.

Din contră, nici n-ați voit să discutați. Atunci nu mai este chestiunea de a se ști dacă cu societatea de tramvaie s-a violat legea, nu mai este chestie de a se ști dacă trebuie să reintrăm în legalitate. Este chestia de a

se știi dacă, atunci când un guvern vrea să reintre în legalitate, alt partid se pune și-1 împiedică acoperind cu autoritatea lui, cu atotputernicia lui, o adevărată spoliațiune reprobabilă *(Aplauze prelungite).*

Dar chiar aci șeful partidului liberal îmi vine în ajutor; d-lui face sinteză, zicând: Aceasta este tradiția noastră, acesta este prezentul nostru, acesta este viitorul nostru. Statul trebuie să se plece acelora cari vor să facă afaceri; de aceea interesele Statului, proprietățile Statului, trebuiesc date în administrație particulară, căci numai așa poate să se ridice înflorirea economică a acestei țări. Stranie teorie!

Și teoria nu este de astăzi, d-le Brătianu; tocmai această teorie am combătut-o eu toată viața mea: v-am acuzat în diferite rânduri că nu sunteți o adevărată democrație, că sunteți o democrație bugetară *(Aplauze).*

Aceeași învinuire v-o aduc și astăzi: am semnalat că nu este un partid în țara aceasta în care să se afle atâția membri a căror avere să se tragă din politică *(Bravo, aplauze prelungite).*

Nu de astăzi, deci. Și dacă astăzi am semnalat-o, nu am semnalat-o pentru că am găsit ceva nou, dar am semnalat-o pentru că m-am făcut ecoul a ceea ce era pe buzele și în mintea tuturor *(Aplauze).*

Și acum, când aceasta se manifestează ca o teorie, când se manifestează ca un program de partid, când se manifestează ca o mândrie a trecutului și viitorului partidului liberal, vă întreb - îndată ce am făcut proba aceasta d-lui Brătianu - : Eram în drept să semnalez tendința d-voastră, eram în drept să spun că vreți să puneți stăpânire, nu numai sub forma de colegiu unic, pe voința acestei țări, dar și, sub forma de societăți particulare, asupra întregii averi a Statului? *(Aplauze).*

D-1 Brătianu mă acuză că mi-am permis să zic ceva de familia d-sale. Ce mi-am permis să zic: Vă închipuiți d-voastre în ce stare ar fi această țară dacă întreaga noastră putere politică, dacă întreaga noastră putere economică ar fi în mâna unui singur om? *(Aplauze).*

D. Brătianu o privește ca o insultă. Stranie concepție!

Da, voiați să ziceți că vă acuz de o ambițiune nemăsurată, că vă acuz de o ambițiune fără proporțiune cu

talentul d-voastră *(Ilaritate),* de aceasta puteați să mă acuzați, dar că v-am făcut injurii, să credeți că v-am injuriat pentru că am semnalat această ambițiune, după mine periculoasă, cred că ați vrut să ascundeți, sub o iritațiune de indignațiune personală, ceea ce nu se poate ascunde, adică că în momentul de față d-voastre luptați în contra noastră nu numai pe baze de principii, dar pe baze de interese? *(Aplauze prelungite).*

Nu relev altă politică, nu relev trecutul fiecăruia dintre noi, că am avut principii sau ba, că am fost consecvenți sau nu cu ele. Toată

viața mea politică am atacat pe unii și am aprobat pe alții, dar aceasta nu are nimic a face cu situațiunea de astăzi.

Viața politică este o luptă unde dai lovituri în dreapta și în stânga, cu condițiune ca să nu pierzi niciodată din vedere țelul care îl urmărești.

Și astăzi, la 74 de ani, pot zice că: țelul pe care mi l-am pus în minte l-am urmărit fără șovăire, cu o consecvență absolută *(Aplauze prelungite}.*

Dar mi se impută inexactitate, mi se impută că eu, în chestiunea petro- leului, aș fi spus lucruri cari nu sunt exacte. Nu am spus nimic neexact.

Am spus că atunci când am venit la guvern, se vorbea de niște organizațiuni pentru exploatarea terenurilor petrolifere ale Statului, la cari Statul era să participe cu 30 milioane de lei, plus valoarea terenurilor sale petrolifere.

Așa că, atunci când s-a vorbit de acest lucru - nu vreau să spun nume, dar sunt foarte însemnate și sus-puse din țări străine - eu am spus că acest lucru eu nu-1 pot admite.

Am adăugat că și astăzi aceleași tratări se urmează - și cred că sunt bine informat - căci, ce este mai grav, nu numai că se urmează încă acele tratări, dar se urmează în numele viitorului guvern *(Aplauze).*

Și atunci datoria mea este să pun o stavilă la acestea, și mi-am zis: este suficient ca să semnalez opiniei publice această încercare și desigur va trebui să fie absolut zădărnicită *(Aplauze prelungite).*

Aceasta am făcut.

Eu cred că mi-am îndeplinit datoria de om politic, cred

că mi-am îndeplinit datoria față cu poziţiunea pe care o am, și dacă îndeplinindu-mi această datorie, s-a întâmplat ca în drumul meu să găsesc disprețul d-lui Brătianu... *(Ilaritate),* mă uit zâmbind la dânsul și-i zic, ca în balada lui Victor Hugo: *As-tu dîne, Jacquot? (Ilaritate, aplauze prelungite).*

[D.S. nr. 10 din 2 decembrie 1911 și nr. 11 din 3 decembrie 1911]

CONCENTRAREA PARTIDULUI CONSERVATOR

Ședința Camerei din 3 aprilie 1912

Președinte: Const. P. Olănescu. Ședința începe cu *interpelări* de interese locale: N.T. Odobeșteanu, P. Rădulescu. Apoi Ion C. Grădișteanu ia cuvântul în problema constituționalității „noului guvern[41] al lui Titu Maiorescu, după demisia lui P.P. Carp, cu numiri de cinci noi miniștri, fără să fie consultați și miniștrii considerați demisionari și fără să fi iscălit ei înșiși vreo demisie, într-un lung discurs împotriva programului guvernului și chiar a lui P.P. Carp; îi răspunde G.Gr. Cantacuzino, apărând partidul conservator, și pe P.P. Carp, Apoi -

D. Petre P. Carp: *{Este primit la tribună în aplauzele prelungite ale domnilor deputați, sculați în picioare).*

Domnule președinte, nu m-am suit la această tribună ca să mă apăr pe mine. Dacă discursul d-lui Grădișteanu ar fi fost numai un atac în contra persoanei mele, m-aș fi mărginit să-i răspund că: ceea ce a spus astăzi trebuia s-o spuie, și ar fi fost mai demn s-o spuie, când eram la putere, decât s-o spuie astăzi, când dumnealui mă crede căzut *(Aplauze prelungite și îndelung repetate, strigăte de bravo!).*

D. Ion C. Grădișteanu: Nu v-am menajat, nici când erați la putere.

D. Petre P. Carp: Poate între culise, d-le Grădișteanu *(Aplauze),* dar în ședință publică nu am avut a răspunde la nici un atac din partea d-voastră.

Dacă m-am suit însă la această tribună, este că trebuie să vă apăr pe d-voastră, iar nu pe mine.

Dar mai întâi să vedem pentru ce partidul conservator și în ce împrejurări mi-a încredințat mie conducerea lui? Făcut-am eu vreo intrigă? Făcut-am eu vreun atac în contra

partidului conservator, al cărui rezultat să fi fost o satisfacțiune a ambițiunii mele personale? Aliatu-m-am eu cu adversarii cei mai înverșunați ai partidului conservator, ca să duc la căderea guvernului conservator și să mă sui eu pe ruinele lui? *(Aplauze prelungite și îndelung repetate).* Și când d-voastră dați ca ideal al conducerii partidului conservator acea

concentrare conservatoare, care n-ar fi altceva decât tocmai îngenun- chiarea partidului conservator față cu aceia cari n-au nici un scrupul în contra lui *{Aplauze prelungite),* mă mir că o faceți totdeodată ca reprezentanți ai ideii conservatoare, și mă mir chiar din partea d-lui Grădișteanu *{Aplauze).*

S-a întâmplat o zguduire cum nu s-a mai întâmplat niciodată în țară, și atunci întregul partid conservator, o știți cu toții, a venit și mi-a oferit șefia, nu în urma unei intrigi, nu în urma izbutirii unor calcule infernale, îndreptate în contra partidului conservator *{Aplauze prelungite).*

Și când a venit partidul conservator și mi-a încredințat șefia, partidul conservator mi-a încredințat-o știind ce face. El știa că pentru o șefie, care era trecătoare, eu nu sacrific idei cari nu sunt trecătoare *{Aplauze prelungite).*

Dacă m-a luat, m-a luat în întregimea mea, cum sunt eu cu ideile mele, cu principiile mele *{Aplauze).*

Și atunci a luat și un angajament să mă urmeze cum sunt și nu era drept și nici nu s-a încercat măcar partidul conservator să conteste principiile, să conteste programele pe cari le-am pus noi înainte. Și când se cere d-voastră să schimbați de direcțiune, este că vi se cere ca d-voastră să renegați întregul trecut al d-voastră. Vi se cere să declarați că atunci când mi-ați încredințat mie conducerea partidului, d-voastră nu știați ce faceți, d-voastră nu știați bine cu cine aveți a face, și nu știați unde aveți să ajungeți.

Este aceasta exact? A știut partidul conservator? Și ce a știut?

Ia să vedem ce a știut[9]

A știut întâi că partidele nu sunt o adunătură de oameni. Ați știut întâi că partidele nu pot avea dreptul la denumirea de partid, decât atunci când oamenii se încheagă în jurul

unor idei cari sunt mai presus de apetituri, mai presus de interesele individuale ale fiecăruia *{Aplauze puternice).*

Și numai atunci, când ele se încheagă în jurul acestor idei, numai atunci conține rolul intriganților la cari d-voastră nu trebuie să vă gândiți *{Aplauze prelungite)*

Aceasta ați știut-o și nu am constatat un singur moment nici o încercare din partea d-voastră cum că v-ați înșelat în ceea ce ați știut atunci, și că d-voastră, față de greutățile mai mult sau mai puțin reale, d-voastră credeți că trebuie să părăsiți ideile și că trebuie să reveniți iarăși numai la chestiunile de persoană.

Voci: Niciodată.

D. Petre P. Carp: Ideile. Ideile erau de două naturi: întâi, idei de raporturi între partide. Am susținut totdauna că luptele nu trebuie să fie înverșunate între partide, am susținut întotdauna că nu suntem inamici, că suntem adversari și că nu trebuie să fie lupte, ci trebuie să fie emulațiuni. De aceea, în toată atitudinea mea, acei cari au urmărit viața mea politică, dacă au avut interes s-o facă, au putut constata o blândețe occidentală în rapoartele mele cu celelalte partide. Această blândețe a fost aspru criticată, în diferite locuri, și vreau să pun pe d. Grădișteanu în bună societate.

D. A. Lahovari a aruncat întâi cuvântul de „opoziție miluită", d. Grădișteanu continuă. Opoziția miluită, pentru ce? Pentru că am susținut că raporturile între partide trebuie să fie corecte; pentru că am susținut că în luptele electorale cartelurile sunt permise. Am susținut amândouă lucrurile, le susțin și azi.

Când în sânul partidului conservator această tendință a mea nu a fost totdauna aprobată, am recunoscut-o, dar nu a fost aprobată nici de adversari; căci acel care a fost cel mai blând, acel care a fost cel mai nepărtinitor, ca să zic așa, față cu partidul liberal, a fost atacat de partidul liberal la venirea lui la putere, cum nu a fost atacat nici un alt partid *{Aplauze prelungite).*

Să nu credeți că aceasta are să fie pentru mine o descurajare, să nu credeți că am să descontenesc de a fi ceea ce am fost până acum; numai, va fi poate o lecțiune, să ne deprindem a judeca între acei ale căror vorbe sunt numai pe buze dar nu și în inimă, și între acei cari constanți cu ceea ce au zis totdauna, pun în concordanță faptele lor cu vorbele lor *{Aplauze prelungite).*

Dar să admit că nu a fost așa, să admit că partidul liberal, împins de convincțiunea lui, a fost în rolul lui firesc să mă atace cum m-a atacat. Ia să ne dăm seama de realitate.

Aș fi voit să văd pe partidul liberal venind să combată pe partidul conservator pentru că vrea să asigure un trai mai bun lucrătorilor; aș fi voit să văd pe partidul liberal venind să atace pe partidul conservator pentru că el ușurează sarcinele către Stat ale țăranului, ale micului proprietar; încă aș fi voit să văd pe partidul liberal venind să combată pe partidul

conservator care vine cu legiuirile..., cum ai zis d-le Grădișteanu?

Voci: De o demagogie deșănțată.

D. P.P. Carp: ... De o demagogie deșănțată. Aș fi voit. Ar fi fost o luptă frumoasă, frumoasă prin intervertirea rolurilor, frumoasă prin

reacționarismul partidului liberal și prin liberalismul partidului conservator *(Aplauze prelungite).*

Ți-ai găsit! D-apoi de idei era vorba? *(Ilaritate).* Nu! Era vorba că am îndrăznit să ne atingem de un gheșeft *(Ilaritate, aplauze prelungite)-,* era vorba că noi am pus ca principiu - cum bine a zis d. Marghiloman ieri - am pus ca principiu: „politica în afară de afaceri, și afacerile în afară de politică" *(Aplauze prelungite și îndelung repetate).*

Și fiindcă era vorba nu de idei platonice, fiindcă era vorba de pungă, de acolo a venit înverșunarea cea grozavă și de acolo a venit tristul spectacol, o repet, a venit tristul spectacol care s-a dat în ultimul an în luptele noastre politice.

Vine guvernul. După trei săptămâni, partidul liberal anunță că avem să cădem, ajutat întru aceasta de o parte a partidului conservator, aceia cu cari ni se cere să facem azi concentrare. Se anunță cădere; se anunță victorie în alegeri. Victoria nu vine. în alegeri - d-voastre sunteți rezultatul alegerilor - suntem biruitori. Ce era de făcut? Să lupte? Lupta nu era posibilă. Cum voiți ca partidul liberal să lupte în contra partidului conservator, când partidul conservator a venit cu programul pe care îl cunoașteți, pe care l-a aprobat d. Grădișteanu, și în puterea căruia a fost ales d. Grădișteanu *(Aplauze prelungite).*

Vasăzică, ieșirea în afară de Cameră: părăsirea Parlamentului. Și lupta-unde? Pe uliță. Foarte bine, lupta pe uliță; au dus lupta pe uliță, numai s-a întâmplat un lucru: s-a întâmplat că ceea ce nu a făcut partidul liberal, adică să lase libertatea absolută a manifestațiunii libere, partidul conservator a făcut, și este mândru că a făcut-o.

Libertatea cea mai absolută a manifestațiunilor politice partidul conservator a făcut-o și e mândru că a facut-o *(Aplauze),* libertatea cea mai absolută.

La palat? La palat!

La miniștri? La miniștri!

Care a fost rezultatul? Rezultatul a fost o mișcare descrescândă, care a ajuns la mici manifestațiuni de 3-4 sute de oameni înaintea caselor câtorva miniștri *(Ilaritate, Așa e).*

Dar, d-nii mei, cu toate acestea, trebuie să recunoașteți că situațiunea e anormală. Greșeala pornește și de la partidul liberal și de la partidul conservator-democrat care a ieșit din Parlament. Dar aceasta n-avem noi s-o judecăm, au vrut s-o facă și au facut-o.

Evident că lupta constituțională nu e aceea ce ar trebui să fie. Și' atunci naște pentru noi întrebarea dacă această înverșunare este o înverșunare de principii sau dacă e o înverșunare de persoane[9] și atunci

mi-am zis: care e modul de a arăta dacă e o chestiune de persoane sau o chestiune de principii?

Ei, să înlăturăm deocamdată persoanele cari sunt mai mult combătute, și atunci trebuie să se arate două lucruri: trebuie să se arate dacă principiile pe cari le-am apărat erau atât de tari încât ele să stea în picioare chiar după înlăturarea acelora cari credeau că ei erau cauza situațiunii anormale în care ne aflam, căci, d-nii mei, eu am adânca convingere cum că proba aceasta are să se facă.

Am adânca convingere cum că toată lumea are să înțeleagă că principiile pe cari e bazat partidul conservator sunt atât de puternice încât toți acei cari cred că cauza era cutare sau cutare persoană, se înșeală, și oricine ar fi pe acele bănci, cât va fi partidul conservator la putere sau căzând partidul conservator în opozițiune, tot aceleași idei, tot aceleași principii are să le pună înainte și cu acele idei și cu acele principii avem să fim până în sfârșit triumfători *(Aplauze prelungite).*

Căci, d-nii mei, dacă părăsim, un singur moment numai, tărâmul principiilor și ne întrebăm, cum o face d. Grădișteanu, toată cauza răului este reaua direcțiune care a imprimat-o partidului conservator un ambițios ca Carp? Ia să vedem. Admit cum că mă demit sau admit că, fiind dată vârsta mea, mâine dispar dintre d-voastre. Aș vrea să știu, să ne indice d. Grădișteanu, care are să fie succesorul meu? Căci, în fine, d-nii mei, a zice schimbare de direcțiune, trebuie tot cineva care să ție drapelul în mână, chiar a acelei noi direcțiuni, care ni se cere? Dar nu ni se dă nici un om, care să poarte el drapelul, nici nu se indică numele, nici nu vi se spune ce direcțiune are să fie.

Să-i luăm rând pe rând pe toți fruntașii conservatori ai partidului conservator: d. Marghiloman, d. Maiorescu, d. Nicu Filipescu, d. C. Arion, d. Ion Lahovari, credeți că este unul dintre dânșii care venind după mine are să aibă alt drapel, decât acela care l-am ținut eu sus în numele d-voastre? Evident că nu! *(Aplauze prelungite).*

Vasăzică, nu aveți nici un nou drapel, nici un nou om, afară numai dacă noul drapel și noul om nu ar fi d. Grădișteanu *(Râsete).*

Și atunci mă întreb, care este drapelul d-lui

Grădișteanu?

Drapelul d-lui Grădișteanu! Ați voit ușurarea lucrătorilor? Aceasta se numește de d-sa demagogie deșănțată! Ați vrut să veniți în ajutorul țărănimii? Demagogie deșănțată! Ați vrut d-voastră să despovărați comunele și județele? Demagogie deșănțată! Ați vrut d-voastră să înlăturați afacerile din politică[7] Demagogie deșănțată!

Și atunci, d-le Grădișteanu, sunt silit, în numele partidului conservator, să vă declar, și sunt convins că nici unul din dumnealor nu

are să dezmintă, dacă admirăm ceva în d-voastră este curajul inconștient cu care ați venit la această tribună *{Bravo, aplauze prelungite și îndelung repetate).*

Curajul inconștient, întrucât trebuie inconștiență, ca față cu o majoritate care știe ce a făcut, d-voastră să veniți și să înjosiți toate lucrările cele mari, toate lucrările cele frumoase cari le-a făcut în ultimul timp *{Aplauze prelungite).*

Curaj inconștient, pentru că a veni și a cere dărâmarea unui edificiu, fără să știi ce pui în loc, este a juca rolul unui Erostrat, care vrea să ajungă la nemurire nu pentru că a făcut ceva, dar pentru că a avut curajul să ia o scânteie și s-o arunce într-un edificiu ca să-i dea foc *{Aplauze prelungite).*

Și atunci, o altă probă de curaj inconștient este că d-voastră nu vă dați seamă de ceea ce este guvernul actual, și nedându-vă seamă de ceea ce este guvernul actual, aceasta vă dă d-voastră curajul să-1 întrebați: de ce au venit? Au venit pentu că aveau o datorie sacră față cu majoritatea, datorie sacră față cu partidul conservator, de a ține sus drapelul conservatismului cât vor putea și cum vor putea *{Aplauze prelungite, bravo).*

Ziceți că nu au să facă două lucruri, ziceți că nu au să poată să învingă greutățile; aceea o vom vedea; ziceți apoi că nu au să poată face concentrarea conservatoare. Dar, d-le Gradișteanu, concentrarea conservatoare, în modul cu o gândești d-ta, nu numai că nu poate, dar nu vor să o facă, și chiar dacă ar voi, majoritatea nu o va face *{Bravo, aplauze prelungite).*

Trebuie să se știe odată și vreau să zic clar, ca să o știe țara întreagă, concentrarea partidului conservator nu e

posibilă decât cu supunerea conducerii partidului conservator, pe baza principiilor pe cari le-am pus înainte *{Aplauze prelungite și îndelung repetate).*

Concentrarea conservatoare pe alte baze nu e decât umilirea partidului conservator, și regret din suflet, d-le Grădișteanu, cum că ai avut și acest trist curaj să ne convii la această umilire *{Aplauze prelungite și îndelung repetate).*

Va încheia Titu Maiorescu, președintele Consiliului, apreciind de la început „admirabila vorbire a șefului nostru, d. Carp“, cu un lung discurs asupra istoriei de la junimiști la conservatori, și cu concluzia că persoanele pot fi schimbate, important este ca ideile să rămână.

[D.A.D. nr 64 din 7 aprilie 1912]

PROBLEMA AGRARĂ ȘI CONSERVATORISMUL

Ședințele Camerei din 1,14 martie și 16 aprilie 1914

Președinte: Mihail Pherekyde. Are loc discuția generală asupra propunerii de revizuire a Constituției. Vorbesc: Gh. Știrbey, C. Alessiu, C C. Arion, Em. Costinescu - ministru de Finanțe, C. Stere, Take Ionescu, urmaN. Fleva, care însă cedează rândul său lui

D. P.P. Carp: Domnule președinte, în urma cuvântării d-lui Take Ionescu, nu mă sui la această tribună decât cu oarecare sfială. D. Take Ionescu avea aerul de a zice că numai partidele constituite sunt chemate a discuta această chestiune și a lua poziținue față cu dânsa. Și avea dreptate, până la oarecare punct, pentru că numai partidele constituite pot să rostească un *ce* care să iasă în afară de sfera literară și să se transforme pe urmă, el venind la guvern, într-un fapt real politic. De aceea vă zic, mă sui la această tribună cu oarecare sfială, cu toate acestea o fac, și o fac azi, deși aș fi voit să vorbesc după partidele constituite.

Dar văd oarecare atmosferă de împăciuire, văd fie zefir, fie flirt.

D. Take Ionescu: Pacea.

D. P.P. Carp: Văd că nimeni nu se apropie de realitatea chestiunii și, în afară de oarecari fraze generale, și, permiteți-mi cuvântul, banale, până acum nu am văzut nimic

care să justifice acțiunea guvernului și să justifice opoziționea acelora cari nu vor de acțiunea guvernului.

Eu nu cer declarațiuni din partea guvernului, pentru că oricare va fi forma protice care va da el ideilor generale, puse înainte în programul lui, după mine, consecințele lui, consecințele acestui program, pot fi prevăzute de pe acum și vor da rezultate pe cari eu le cred dăunătoare acestei țări. În aceste condițiuni, înțelegeți prea bine că eram dator să turbur în ceva această cochetărie, acest flirt, care se începe a se introduce între opoziție și guvern și să strâng ceva chestiunea mai de aproape și să văd, cum am zis în declarațiunea făcută, dacă ceea ce vrea guvernul este în interesul țăranilor, este el în interesul Coroanei, este el în interesul forței acestei țări?

Și față cu această chestiune, d-lor, față cu chestiunea de a se ști dacă este în interesul țăranului, dacă este în interesul Coroanei, sau dacă este în interesul forței acestei țări, d-voastre voiți să vă dedați la flirt? D-voastre voiți ca numai prin cochetărie să dezlegați chestiunile cele mai grave care ating în mod incisiv viața acestui popor?

Evident, d-lor, că aceasta nu se poate. Și eu, d-nii mei, resping în mod absolut propunerile guvernului. Și-mi veți permite să documentez în limitele forțelor mele pentru ce resping fără nici un soi de rezervă aceste propuneri.

Din propunerile d-voastre de revizuire nu voi atinge decât două, cari singure au însemnătate politică: a dobândi colegiul unic și reforma agrară. Voiți să schimbați legea electorală, să modificați Constituțiunea, și să supuneți țara la o zguduire neobișnuită, ca să se ajungă la ce rezultate? Este evident, d-lor, că intențiunea nici nu poate fi alta decât de a ajunge la următoarele două rezultate: cel dintâi, să dai introducere în viața politică unei clase care până acum nu participa la viața politică, și cea de a doua este de a face dintr-un corp electoral, care, după experiența tuturor, a arătat puțina lui forță de rezistență, un corp electoral care să fie nu sub guvern, dar care să fie el deasupra guvernului.

Care din aceste două țeluri aveți să le atingeți, dacă d-voastre modificați legea actuală electorală? Nici unul. Care

este clasa în țara aceasta care nu a putut participa până astăzi la viața noastră politică[9] Care este elementul cât de jos, care este elementul cât de sus, care în mod să nu fi egal participat la toată viața noastră politică de acum 40 de ani încoace[9] Luați compunerea tuturor Adunărilor, tuturor guvernelor pe cari le-am avut, și veți vedea că, oricum veți modifica legea electorală, elemente noi cari să nu fi participat la viața noastră politică nu veți găsi, pentru că toate, fără excepție, au participat deja.

Dar neatârnarea? Apoi ia să ne uităm noi, dacă este vorba de neatârnare, cari colegii au opus acțiune guvernului, o rezistență mai mare? Care colegiu a fost el mai neatârnat? Acela care era mai numeros, sau acela care era mai restrâns? Este evident că acela care era mai restrâns.

Și când diferiți șefi de partid, diferiți oameni politici, fiind în opoziție, se duceau ca să lupte, și ca să lupte în opoziție pentru ideile ce le reprezentase la guvern, s-au prezentat ei la colegiul al treilea, s-au dus ei la colegiul numeros, sau s-au dus ei la colegiul restrâns, ca să poată răzbate?

Și, de, să fim sinceri: care este din d-voastre care să-mi zică cum că colegiul al treilea de țărani este mai neatârnat decât colegiul întâi? Este evident că nu?

Vasăzică, dacă d-voastre - și aceasta este ținta guvernului - dacă d-voastre vreți să ridicați nivelul de neatârnare al colegiilor, atunci, bazat pe experiența trecutului, eu trebuie să zic: încercarea d-voastre este o încercare zadarnică, care, în loc de a produce rezultatele pe cari voiți să le atingeți, are să producă rezultate contrarii.

D-lor, avem și alte țări unde aceste lucruri se produc. Avem, de exemplu, țările latine, cari totdauna au voit să lărgească cercul electoral, să facă colegii unice, și, cu cât au lărgit, cu atât neatârnarea corpului electoral a scăzut și toată țara era la discreționea celui dintâi îndrăzneț, căruia soarta îi permitea să pună mâna pe guvern.

Ei, aceasta se numește o reformă măreață; aceasta se numește un respect al voinței țării; aceasta justifică mișcarea pe care ați înscenat-o d-voastre? Evident că nu! Unde sunt alegerile libere? Alegeri libere nu sunt decât acolo unde guvernul este pus în neputință, căci țările serioase nu cer de la guvern libertatea de alegeri, ci o iau în neputință, ziceam, a-și manifesta voința lor.

În Anglia, guvernul nu-și poate manifesta voința față de alegători; în Germania guvernul nu-și poate manifesta voința față de alegători; în Franța guvernul poate să-și manifeste voința față de alegători, și ați văzut deodată că sufragiul universal v-a dat întâi o Cameră napoleonină, și același sufragiu universal, a doua zi, v-a dat o Cameră republicană, și azi să vină o schimbare de regim în Franța, același sufragiu universal vă dă o Cameră devotată aceluiași guvern.

Prin urmare, dacă voiți să faceți ceva, dacă voiți d-voastre să ridicați nivelul alegătorilor, dacă voiți d-voastre să-i dați putința de a lupta, atunci, înainte de toate, nu schimbați legea electorală. Vă cer îngrădirea acțiunii guvernului față cu alegătorii. Aceasta am cerut-o și aceasta totdauna mi-a fost refuzată, mi-a fost refuzată și de liberali, când erau la guvern, și mi-a fost refuzată, în mod tăcut, și de conservatori, când erau la guvern *{Ilaritate')*. Dar eu vă zic, fără teamă că împrejurările să mă dezmintă, dacă d-voastre veți continua înainte pe acest tărâm, dacă d-voastre veți face ca corpul electoral să rămână ca până azi, nu un instrument al voinței țării, dar un instrument al voinței întâmplătoare a unui ambițios, d-voastre veți duce țara aceasta, ori la

decadență, ori la revoluțiune. Din această dilemă nu puteți să ieșiți. Acum că aceasta nu se va întâmpla azi, că aceasta se va întâmpla poate într-un timp mai îndelungat, aceasta se poate; că în așteptare d-voastre puteți să guvernați și puteți să guvernați folosindu-vă de toate privilegiile ce le acordă puterea, da; dar eu cer de la oamenii cari guvernează un Stat, cer o prevedere ceva mai mare, le cer ca prezența

lor Ia guvern să nu fie numai o satisfacție momentană a ambițiunilor lor, ci să fie pentru dânșii un imbold de a pregăti pentru această țară un viitor mai fericit decât îl avea până acum.

De aceea, d-lor, fără nici un soi de spirit de ostilitate, dar cu convingere adâncă, eu resping orice concesiune față cu modificarea legii electorale.

Vin acum, d-le președinte, la o a doua mare chestiune.

D-nii mei, v-am spus că încercarea de a dărâma proprietatea mare este un *ce* mult mai vătămător pentru țărani decât pentru proprietari. Să-mi dați voie să mă explic. Mai întâi, nu văd ce interes aș avea să cer de la guvern să-mi spună până unde vrea să întindă exproprierea; să cer de la guvern să-mi spună câtă vreme o să aibă el facultatea aceasta? Este indiferent. Pentru că, odată introdus în legislațiunea noastră principiul exproprierii silite, odată ce d-voastre o faceți astăzi, pentru că ziceți că o cere interesul populațiunii rurale, tot așa o s-o faceți mâine, când interesul populațiunii rurale, după d-voastre, o va cere. Și atunci, încetul cu încetul se va produce farâmarea acestei proprietăți și vom ajunge a fi o țară de țărani sau de proprietari cu totul mici.

Să vedem, d-lor, în întâia linie, cine are să sufere din aceasta?

O să sufere în întâia linie orașele. Eu aș vrea să întreb pe avocații distinși ai acestei țări, acei cari câștigă câte 150-200 mii lei ca avocați. N-am nimic de zis, talentul e rar, prin urmare e scump. Dar credeți d-voastre că acei 150 sau 200 mii franci au să iasă de la țărani? Evident că nu. Iată, deci, o clasă de oameni cari au să fie nemulțumiți, sunt puțin numeroși, e adevărat, dar sunt mai periculoși, pentru că numai acei cu talent mare câștigă mult și, de! e o diferență

între o sută de opozanți fără talent și un singur opozant cu talent! *{Ilaritate}.*

Dar arhitecții, credeți d-voastre, credeți că și ei au să mai clădească binale la țară și în orașe, cu proprietatea cea mică, cu țărani? Evident că nu, și așa mai înainte cu ingineri, medici, negustori. Vasăzică, iată, vedeți, o mare parte a inteligenței țării care, odată marea proprietate distrusă, are să sufere. Dar lucrătorii? Gândiți d-voastre că mica proprietate are să îndestuleze cererile lucrătorilor de prin orașe? Este evident că nu, și primul rezultat al fărâmirii proprietății mari are să fie o nemulțumire imensă în târguri. Acea nemulțumire odată manifestată, are să vină, poate, un guvern care să zică: „A, aci văd o nemulțumire, prin urmare, de îndată ce este nemulțumire, trebuie satisfacută“. Și atunci, ceea ce se întâmplă azi pentru proprietatea cea mare, se va întâmpla mâine pentru industrie. Față cu acest rezultat, credeți d-voastre că forța acestei țări are să crească[9] Credeți că veți avea mijloacele de a juca rolul la care

suntem chemați, azi mai mult decât oricând, a-1 juca în constelațiunile politice cari se pregătesc în Europa? Este evident că nu. Dar dacă această farâmire a proprietății mari are să aibă o acțiune nefastă asupra târgurilor și are să provoace nemulțumiri, a căror putere încă nu le putem bine aprecia, această fărâmire a proprietății celei mari are să producă nemulțumiri imense în sânul țărănimii.

D-lor, să luăm starea cum se prezintă ea azi.

Iau cifrele d-voastre și a d-lui raportor, deși poate aș avea și eu oarecari modificări, dar nu-mi place în chestiuni așa de mari să mă iau la discuție cu d. Stere, pentru 100 mii de ha mai mult, sau mai puțin; noi discutăm chestia în sine, și micile chestiuni de amănunt nu au valoare pentru opinia publică.

Nu e așa, d-le Stere?

D. C. Stere: Absolut!

D. P.P. Carp: Vasăzică, ia să vedem, e în interesul țăranilor? Care e starea de azi? Starea de azi e următoarea:

Avem în mâinile țăranilor 3.200.000 hectare, așa spune d. Stere, aceasta nu ajunge proprietarilor lor de azi. Nu vorbesc de acei cari nu au, ele nu ajung celor cari au, rețineți bine aceasta.

De îndată ce nu ajung proprietarilor lor de azi, el are să trebuie să caute un câștig aiurea. Să vedem, unde îl găsea până acum? D-lor, în afară de ce produce pământul, țăranul nostru, în cifră medie, e obligat să lucreze la proprietar pentru aproape 160 lei pe an. La 900.000 familii țărănești, 160 lei pe an, faceți o socoteală și veți vedea că vine aproape 145.000.000, cari constituie salariul pe care îl plătesc azi proprietarii cei mari țăranilor. Dacă admitem cum că salariul reprezintă ceva mai mult de a treia parte a cheltuielilor generale și dacă admitem un folos net de 60 de franci la hectar, s-ar urca venitul proprietății celei mari la 480.000.000. Ia să vedem, aceste milioane, câte hectare reprezintă ele în realitate? Faceți socoteala inversă, și ziceți, avem 3.500.000 de hectare.

Calculați cu 60 la sută venitul net al hectarului, cifră care nu este exagerată, pentru că în venitul hectarului eu nu pun numai arenda care o ia proprietarul, dar pun și câștigul care îl ia arendașul, când moșia este arendată, și folosul care

îl are proprietarul când el exploatează singur.

Va să zică: 60 de franci hectarul.

Dacă puneți și cheltuiala, care este în genere o dată și jumătate mai mult decât venitul net la un hectar, veți vedea cum că venitul general al proprietății celei mari se urcă aproape la 480 milioane. împărțiți acum aceste 480 milioane cu venitul și costul, și veți vedea că el reprezintă tocmai aproape starea actuală a proprietății celei mari, adică: 3.500.000

hectare. Astfel încât, pot susține fără teamă de a fi dezmințit, cum că, în starea actuală a proprietății celei mari, nu poate să scadă fără ca totdeodată d-voastre să micșorați salariul țăranilor, care îl au astăzi, și, prin urmare, să micșorați mijloacele lor de existență.

Dar, în reforma d-voastră, ce voiți?

Voiți d-voastră să dați țăranilor de astăzi, acelora căror le lipsesc din pământ 160 de franci pe an, voiți să le dați moșiile expropriate?

Dacă le dați lor, atunci d-voastre nemulțumiți pe aceia cari nu au nimic. Dacă le dati celora cari nu au nimic, atunci vine țăranul celălalt și zice: de unde am să iau eu 160 de franci, care-mi trebuiesc, dacă nu mai pot să mă duc să lucrez aiurea?

încât, oricum veți învârti, dacă veți da, dacă veți îndestula pe aceia cari au ceva astăzi, d-voastră nemulțumiți pe aceia cari nu au nimic. Dacă dați acelora cari nu au nimic, d-voastră lăsați pe țăranii cari au în starea de astăzi, minus însă cele 145 de milioane salarii, pe cari le percepe astăzi de la proprietatea cea mare.

Față cu asemenea situațiune, vă întreb: d-voastră veniți în ajutorul țăranului când vreți să faceți acest lucru? Evident că nu.

D-nii mei, este altceva la care trebuie să ne gândim. Eu susțin că, în mare parte, starea precară a țăranului nu se poate îndrepta decât dacă noi vom introduce în proprietatea cea mare o altă cultură decât aceea pe care o avem astăzi. Astfel încât cele 145 de milioane salarii pe cari le plătim noi sătenilor să devină 300 milioane salarii. Atunci înțelegeți prea bine că starea țăranului va fi alta decât starea țăranului

de astăzi.

Dar, d-nii mei, după ce v-am arătat situația actuală în mod practic, după ce v-am pus în situațiunea aceasta: dacă d-voastră dărâmați proprietatea cea mare, d-voastră faceți un rău țăranilor, faceți un rău târgurilor, faceți un rău foarte mare acestei țări; ia să vedem și în mod teoretic cum se prezintă chestiunea? Și poate că și de acolo vom putea noi trage oarecari învățăminte, cari să mă justifice pe deplin în ochii dumneavoastră, cum eu resping orișice compromisiune în această afacere.

D-le președinte, chestiunea populațiunii este o chestiune interesantă și o chestiune care merită o atențiune susținută din partea tuturor guvernanților.

Creșterea populațiunii a produs proletariatul; proletariatul lucrătorilor, proletariatul câmpean, și atunci era de datoria tuturor guvernelor să-și pună întrebarea, cum se poate îndrepta această stare de lucruri, și cum se poate, în limitele puterilor umane, învinge proletariatul în târguri, proletariatul câmpean? Până acum, d-nii mei, nu s-au găsit decât patru mijloace: unul este industria, altul este proprietatea

mare, al treilea sistemul de doi copii, al patrulea este emigrarea. S-a discutat foarte mult asupra cauzelor diferitelor mișcări economice, dar ele toate, dacă luați lucrurile de aproape, toate nu au avut de cauză decât mărirea populațiunii și mijloacele ce se pot da acestei populațiuni pentru a-și putea îndestula nevoile.

Când proprietatea era aproape singura producție a unei țări, populațiunea crescândă nu a putut să găsească satisfacțiune în salariile ce le da proprietatea, și atunci a venit avântul industrial, care a dat posibilitatea acelui element proletar de a-și putea îndestula nevoia. Dar și în această privință s-au făcut greșeli foarte mari. Așa, de exemplu, dacă veți lua istoria Angliei, nu veți găsi un singur autor care să nu laude pe Robert Pelle că a cedat față cu marile mișcări a suprimării taxelor agrare asupra grâului la graniță, dar ei nu s-au gândit atunci, și mărturisesc că nici astăzi nu văd până acum că aceasta are să aibă, în Anglia cel puțin, are să aibă de urmare distrugerea proprietății celei mari. Și astăzi, când ministrul de finanțe englez vine, și, cu puternica, dar cam vulgara sa elocință, să atace proprietatea mare și parcurile englezești, ei ar putea răspunde, cu drept cuvânt: dacă ne-am transformat moșiile noastre în parcuri este că, prin legile voastre de taxă la vamă, d-voastre ați pus în imposibilitate proprietatea cea mare de a-și putea cultiva moșia.

Rezultatele ieftinirii prețurilor grâului au fost, deci, în favoarea industriei, lucrătorii au mâncat pâinea mai bună, dar, pe de altă parte, rezultatele au fost că micul farman englezesc a dispărut ruinat, și că proprietarul cel mare s-a dedat la cultura de vite, adică la un mod de cultură agricolă inferioară celei de până atunci.

Iată încă un exemplu istoric care vă arată că între industrie și agricultură trebuie o strânsă legătură. Când industrialii din Austria și industrialii din Germania acuză pe proprietatea mare cum că a scumpit pâinea săracului în târguri, nu se gândesc, dacă n-ar face așa, că atunci se duce proprietatea mare, și atunci târgurile vor suferi și mai mult decât sufereau până atunci.

Vasăzică, proletariarul nu se combate decât cu o armonie perfectă între proprietatea mare și între industrie.

Ea se mai combate cu sistemul de doi copii. Avem două exemple: Franța și sașii din Transilvania. Care e rezultatul? Populațiunea descrește în Franța; sașii dispar, cei cu doi copii sunt înlocuiți prin românii cei cu 6 și 7 copii. Așa e legea naturală și nimeni nu poate să lupte în contra legilor naturale. Ei bine, credeți d-voastre că acest mod de a combate proletariatul este un *ce* salutar? Și când Franța, azi speriată de rezultatul acestui sistem,

pentru că nu are nici măcar posibilitatea de a acuza clasele superioare, că ele au sistemul de doi copii, căci și cele inferioare au acest sistem, ea vrea să se întoarcă înapoi, nu are să se întoarcă înapoi dacă nu va lua măsuri serioase pentru a împiedica proletariatul în Franța.

Emigrarea. Ei, d-nii mei, eu nu doresc nici unei țări să fie în situația de a emigra populațiunea ei. Și în raportul d-lui Stere văd o frază frumoasă, dealtminteri bine scrisă, dar nu știu întru cât ea concordă cu realitatea. D-lui vorbea de - mi se pare - de avântul măreț în țările vecine. în cari țări vecine? în Rusia?

D. C. Stere: Credeți că nu e nici o schimbare în Rusia cu ceea ce a fost acum 50 de ani?

D. P.P. Carp: Este, dar în mai rău.

D. C. Stere: Aceasta este de discutat.

D. P.P. Carp: Nu știu dacă d-voastră, care cetiți toate cărțile, ați cetit cartea unui englez, intitulată *Foametea permanentă în Rusia.*

D. C. Stere: Am cetit-o, este aceea a unui neamț.

D. P.P. Carp: Nu, a unui englez.

D. C. Stere: Aceasta n-am cetit-o.

D. P.P. Carp: Apoi s-o cetiți. Vorbind de avântul măreț al democrației, să nu mai iau Rusia, căci poate să stârnesc amintiri neplăcute pentru d. Stere, și sunt în prea buni termeni cu d-sa.

D. C. Stere: Să mă iertați, nu sunt amintiri neplăcute.

D. P.P. Carp: Nu? Serios? De ce nu te întorci acolo?

D. C. Stere: Foarte simplu. Eu te mai întreb pe d-ta: de ce nu te întorci la tinerețe, nu a fost mai bine, ai amintiri neplăcute?

D. P.P. Carp: Eu, d-le Stere, nu mă întorc la tinerețe, pentru că sunt tânăr *(Ilaritate).*

Dar vecinii de alături, apoi vă puteți explica d-voastră pentru ce aproape 100.000 de bulgari vin să lucreze la noi în țară? Pentru ce? Pentru că nu au proprietate mare, de la care ar putea lua salariul care îl ia proprietatea cea mică la noi de la proprietatea cea mare, și atunci ei trebuie să se expatrieze, vin în România și ia de la noi ceea ce nu pot lua de la dânșii.

Apoi voiți d-voastră ca țăranii noștri și ei la rândul lor, nemaiputând avea salariul care face un compliment la venitul lui teritorial, să se ducă în afară de această tară? Acesta e telul d-voastră? Aceasta e soarta pe care o pregătiți d-voastră acestei țări? Nu vă acuz de rea voință, dar vă acuz că nu v-ați gândit îndestul la greutatea chestiunii, vă acuz că nu v-ați dat seama, dacă începeți o acțiune, unde are să vă ducă ea, și că nu v-ați dat seama că nu stă în mâinile d-voastră acea acțiune

să o moderați și să o diriguiți, o dată ce ați dezlănțuit pasiunile, o dată ce ați arătat linei populațiuni care nu poate bine judeca o perspectivă, pe care ar trebui să știți că nu puteți să o realizați.

Față cu asemenea situațiuni, d-lor, vă întreb, poate fi vorba de compromis, poate fi vorba să contribuim noi la ceea ce credem noi că e atât de periculos?

Eu cred că nu. Atunci ce e de făcut? Nu e de făcut alta decât să căutăm să oprim, dacă putem, dacă nu putem, să lăsăm să meargă lucrurile așa înainte, ca să vie o forță mai mare decât forța guvernelor, să vie o forță mai mare decât forța dinastiilor, să vie forța lucrurilor să pedepsească pe un popor care nu a știut să se opună la rele, la aceste rele cari erau vătămătoare pentru el.

O voce: Ferească Dumnezeu!

D. P.P. Carp: Apoi, d-nii mei, revolta!? Apoi revoltele prin ce se produc?

Revoltele se produc nu numai prin greșelile guvernelor, dar și prin greșelile popoarelor, căci o revoluțiune, d-nii mei, o revoluțiune este o pedeapsă și pentru guverne, dar este o pedeapsă și pentru popoarele cari au lăsat să se facă lucruri cari erau în dauna lor, fără să aibă forța de rezistență necesară!

O tristă perspectivă, d-nii mei! Și de aceea conchid și zic: față cu această perspectivă, eu nu înțeleg nici un soi de compromis. Și condamn orice complicitate a partidului conservator cu partidul liberal la un *ce* necugetat, la un *ce* a căror consecințe sunt mai grave și poate mai apropiate decât le gândiți d-voastră!

Discuțiile continuă în ședința din 3 martie - când P.P. Carp intervine deseori cu replici rezolute, puneri la punct, precizări; apoi, în 4 martie, vorbește pe larg și N. Iorga; în 5 martie și C. Stere, lung, apoi Ion I C. Brătianu, președintele Consiliului, cu o primă concluzie; s-a votat luarea în considerare.

în ședința Camerei din 14 martie, revine -

D. P.P. Carp: Domnule președinte, în cursul cuvântării sale, d. Take Ionescu ne-a propovăduit aproape o jumătate de oră o teorie caracterizată prin cuvintele: „contact între partide".

Nu știu dacă dumnealui avea calificarea necesară pentru a propovădui această teorie, dumnealui care, părăsind Parlamentul, a dat dovadă de ruptura de contact cea mai incisivă care se poate produce în viața parlamentară.

Dar nu voi discuta prea mult această necalificare. într-o viață atât de accidentată și atât de variată, politicește vorbind, ca aceea a

d-lui Ionescu, inconsecințele sunt indispensabile, ele sunt niște trecători cari nu se pot evita și trebuie să ne închinăm dinaintea lor, ca dinaintea unei necesități inevitabile.

Dar dacă vedeți că arăt o pricepere simpatică față de propovăduitor, nu voi face tot așa față de teorie, căci în contra teoriei trebuie să mă ridic cu toată puterea unor adânci convincțiuni. Dacă contactul între partide nu semnifică decât amenințate în raporturi, aceea era inutil să se aducă înaintea Parlamentului; este o chestiune, după orator, de temperament, de creștere, de știință, de ignoranță, în fine, un *ce* personal. Dacă însă prin contactul între partide se dă a înțelege că ideile și principiile nu sunt decât o marfa, cari se pot oferi în schimbul altei mărfi, că ele nu sunt izvorâte din adâncul conștiinței și din adâncul inimii unui om și a unui popor, oh! atunci teoria devine periculoasă, căci ea este anihilarea regimului parlamentar.

Dar mă înscriu în contra acestei teorii și din alt motiv. Ea este fiica naturală a unei alte teorii, teoria celor două partide, cu alternanțe periodice și automatice, care simplifică grozav greaua artă de a guverna și care te scutește de a avea preocupări izvorâte din frământările politice, căci ele sunt înlocuite printr-o liniște olimpiană. Această ușurință de guvernare, această liniște, nu se câștigă însă decât cu îngenuncherea caracterelor și cu înjosirea Parlamentului, și credeți-mă, d-lor, prețul este prea scump. Lăsați deci ideile să se desfășure în toată libertatea lor, lăsați interesele generale să se ciocnească și dacă în mijlocul acestei lupte care oțelește caracterele și face să crească virilitatea unei națiuni, se întâmplă că loviturile sunt prea mari, se produc nedreptăți și se varsă chiar câteodată sânge inocent; să nu vă preocupe, rănile se vindecă și istoria ne învață că adeseori nedreptățile și sângele vărsat nu sunt decât gunoiul care face

ca pământul îngrășat să dea roade mai frumoase.

Nu știu, d-le președinte, dacă ați avut ocazia să vedeți o fiară sălbatică aruncându-se asupra prăzii sale *(Ilaritate).* Ea pare cuprinsă de o indignațiune morală imensă, și, când sfâșie victima, ea n-are aerul de a satisface un apetit brutal, ci are aerul de a executa o sentință dată în contra unui vinovat. Acest efect îmi fac, d-le președinte, acei d-ni cari, voind să despoaie pe proprietari, încep prin a-i calomnia.

D-nii mei, era inutil acest procedeu; inutil acest procedeu, cu atât mai mult cu cât el nu duce la nimic. Mai bine ar fi să vedem chestiunea însăși cum trebuie s-o tratăm, și prima întrebare care se pune este: proprietatea *este* o necesitate socială, sau ba? Și dacă, în teză generală,

este o necesitate absolută, în teză specială să vedem cum se prezintă ea la noi și ceea ce e de făcut. Aceasta este chestiunea.

Dacă facem aceasta, atunci n-avem nevoie să arătăm hotărârile ce le vom lua ca niște revendicațiuni, ca o reluare în posesiune a unor bunuri cari ar fi aparținut cutărui și cutărui, în nu știu ce secol.

D-lor, dacă luăm numai starea societăților moderne, cum se prezintă ele, este absolut evident cum că proprietatea este o necesitate socială. Chestiunea ar mai putea să se discute dacă ne-am afla noi încă în timpurile primitive, în cari omenirea, mică la număr, avea dinaintea ei un pământ imens și neocupat, și unde fiecare își putea lua locul lui astfel cum îi convenea. Atunci toate îi erau ușoare. Atunci era poate singura perioadă în toată istoria omenirii în care cuvintele de fraternitate, egalitate, libertate puteau să se aplice. Nu e vorba, fraternitatea a fost cea dintâi care a fost lovită, și ca copil, dacă îmi aduc bine aminte, mi s-a învățat că un domn Cain ar fi ucis pe fratele său Abel. Era o primă știrbire a teoriei fraternității. Când însă, mai târziu, omenirea s-a înmulțit, pământul a devenit mai rar, atunci s-a produs a doua știrbire, și s-a întâmplat ca să se manifeste inegalități între cel tare și cel slab, inegalități între cel inteligent și cel prost, inegalități între cel șiret și cel naiv, inegalități între cel viteaz și cel laș. Și atunci s-a întâmplat o serie de nedreptăți, cari durează până astăzi și pe cari nimeni nu va putea să le înlăture.

însă aceste nedreptăți au avut un mare bun social: aceste nedreptăți au dat posibilitatea ca omenirea să nu se bucure numai de munca de astăzi, dar să se bucure și de munca de ieri.

Dacă credem, cum crede d. ministru de finanțe, că cutare sau cutare bun aparține celui care îl muncește astăzi, d-sa comite o erezie economică. Munca de astăzi, în organizarea noastră socială, nu este îndestulătoare pentru bunul trai al unui popor, ea are nevoie de muncă anterioară, de munca acumulată care se prezintă sub forma de capital, sub forma de proprietate. Și de aceea proprietatea este o necesitate socială absolută pentru societățile moderne. Și aceasta s-a întâmplat nu numai pentru cele materiale, s-a

întâmplat și pentru cele intelectuale, și pentru cele morale. Gândiți d-voastre că dacă în cursul secolelor nu s-ar fi produs o muncă intensivă în activitatea noastră cerebrală, ar fi putut să se ivească un Shakespeare, un Fidias sau un Homer? Este evident că nu. Ei nu sunt decât productul muncii anterioare și vă mărturisesc că, dacă nu i-am avea pe aceștia, nu știu, zău, dacă omenirea ar merita să ne ocupăm de dânsa.

Vasăzică, societatea modernă nu se poate mulțumi numai cu munca de astăzi, ei îi trebuie absolut și munca de ieri, munca celorlalte generațiuni. Aceasta, în teză generală.

Să vedem la noi cum s-au produs lucrurile.

D-nii mei, când am ajuns noi la acea epocă în care am fost aproape stăpâni pe noi, era cu neputință să nu ne dăm seama, noi, țară exclusiv agricolă, cum că raporturile între muncitorii rurali și dătătorii de muncă erau anormale; pretutindeni proprietari mari, pretutindeni țărani, cari nu erau decât niște coloni. Este evident că aceasta nu putea să dureze și atunci a venit o primă legiuire, a lui Kogălniceanu, care a suprimat colonatul, care a dat țăranului o parte din proprietate, și care a zis: Prin aceasta proprietarii își răscumpără dreptul lor absolut de proprietate și devin și ei proprietari absoluți, cum este proprietatea occidentală.

Așa se gândea atunci.

Dar atunci s-a produs o altă nepotrivire, aceea că pământul dat țăranilor era dat la prea puțini, și era un număr de țărani cari erau dezarmați față de proprietari în lupta pentru salariu.

Atunci, fiindcă Statul poseda o mare parte din solul acestei României, a venit un guvern care a zis: Proprietățile acestea trebuie să le dăm țăranilor, și să le dăm ca să-i punem în pozițiune de a putea lupta mai cu succes în lupta pentru un salariu mai ridicat.

Niciodată nu a fost și nici nu putea să fie în mintea legiuitorului ca să dea țăranului absolut tot pământul care îi trebuia, și când am fost acuzat că legea aceea dădea cu întâietate pământ la acei cari nu aveau, acei cari mă acuzau nu-și dădeau seamă că, dacă am dat pământ acelora cari nu aveau, nu am dat pământ ca să-i îndestulez cu pământ, ci le-am dat ca să-i pun în pozițiune de a putea lupta mai cu

ușurință în lupta pentru un salariu mai ridicat.

Rezultatul a fost că munca s-a scumpit imediat, și atunci naște întrebarea: de îndată ce o primă lege a venit și a dat țăranilor o parte din pământ, de îndată ce o a doua lege a venit și a dat disponibilitățile, putem noi, avem noi posibilitatea să mergem înainte pe această cale fără să distrugem proprietatea mare în această țară?

Unii zic da, alții zic nu, și aci stă toată chestiunea, iar nu în revendicați uni istorice, cari se aduc în sprijinul unei teorii care nu poate să fie aplicabilă.

Ia să vedem, d-nii mei: admiteți că noi am împărțit toate proprietățile la țărani; care e rezultatul? Rezultatul e că am împărțit la 1 milion și vreo 200.000 de familii, vreo 3 milioane de hectare, adică aproape 2 1/2 hectare de familie Am sfărâmat proprietatea cea mare, care reprezintă

azi puterea economică a acestei țări, am distrus o clasă conducătoare, ca să facem ce? Ca să dăm două hectare de familie, înțelegeți prea bine că rezultatul obținut, de o parte, față de țărani e minim, dar rezultatul negativ, de altă parte, obținut față de țară, e imens. Aceste operațiuni o dată făcute, exportul nostru are să scadă, veniturile Statului au să scadă.

Față cu nevoile și primejdiile pe cari Statul are să le întâmpine în curând, d-voastre, sub pretext că veniți în ajutorul țărănimii, sărăciți țara, o dezarmați și o dați pradă celui dintâi vecin care va avea îndrăzneala să pună mâna pe noi.

Iată unde ne duce o concepțiune necugetată. Iată unde ajungem, când, în loc să studiem chestiunile în sine, noi, preocupați de alte idei, fie de popularitate, fie de revendicațiuni istorice, voim să facem experiențe *anima viti,* să facem experiențe fără măcar să ne dăm seama de posibilitatea executării lor; căci, d-nii mei, posibilitatea executării, în ipoteza în care mă pun eu, ea nu este posibilă decât cu o singură condițiune, cu condițiunea confiscării! De îndată însă ce d-voastre voiți să cumpărați, chiar forțat, se naște întrebarea: cu ce[9] Apoi trei milioane hectare reprezintă aproape 3 miliarde de lei. Și eu iau nu un preț exagerat, iau un preț moderat, de aproape 400 lei pogonul, și 3 miliarde reprezintă 170 milioane anuitatea anuală.

De unde aveți să le plătiți d-voastre, de unde aveți să luați aceste milioane?

Vorbeam într-o zi cu d. Costinescu și îi puneam această întrebare. El îmbrăspundea: Au să plătească țăranii! Ce crezi, d-le Carp, că eu am să mențin legea dumitale, care scutește de impozit proprietatea cea mică până la un nivel oarecare? Evident că nu!

Vasăzică, aveți să impuneți țăranilor să plătească 180.000.000 anuități. De unde are să se ia? O să se ia din cele două și jumătate ha? Evident că nu!

Până acum, țăranul a plătit pământul, dar a plătit grație salariilor pe cari le primea de la proprietatea cea mare. Odată proprietatea cea mare dispărută, salariile vor dispărea și ele, și țăranul are să fie în neputință de a plăti. Și atunci are să fie ori falimentul Statului, ori neplata pământului, adică confiscarea. Iată rezultatul unde ajungeți dacă d-

voastre voiți să dați întreaga proprietate țăranului.

Dar, dacă nu vreți aceasta, dacă voiți d-voastre numai o împroprietărire parțială, o! atunci treaba se complică și mai tare.

Ați promis țăranilor pământ, și ați promis prin toate căile iertate și neiertate, așa încât, sub ministeriul d-lui Haret, cărțile de geografie aveau în capul lor: „Noi vrem pământ!“ Și acestea erau în toate satele

și în toate școalele primare. Și când ați zis țăranului că are dreptul să voiască pământul, i-ați spus că acest drept nu-1 au decât numai unii, iar nu toți. Ați făcut o distincțiune între aceia cari vor lua și aceia cari nu vor lua? Dacă socoteala cu trei milioane și jumătate hectare v-a dat rezultatele văzute, să vedem un milion de hectare la ce rezultat vă duce.

Astăzi noi avem aproape 400.000 de familii cari nu au nimic și aproape 300.000 de familii cari au prea puțin. Fac 700.000. Și apoi avem 300.000 de familii, poate, cari pot să stea în picioare fără să aibă recurs nici la un nou pământ, nici la salariul proprietarului.

700.000 de familii, dacă le dati un milion de hectare, face un hectar și trei sferturi de familie. Ce vreți să facă o familie cu un hectar și trei sferturi? Nimic. Ați nemulțumit pe țăranii aceia cari nu au primit, ați nemulțumit pe aceia cari primesc, pentru că primesc prea puțin. Ați nemulțumit și proprietatea mare, în plus că aveți să nemulțumiți, cum am arătat deunăzi, și târgurile, căci dispariținea proprietății mari are să aibă o repercusiune fatală asupra stării economice din târguri.

Vasăzică, ați nemulțumit pe toată lumea, și atunci, d-nii mei, e curios cum unul din oratori cere guvernului să se pronunțe.

Apoi, guvernul nu se poate pronunța, pentru că el nu știe ce are să facă mâine. El astăzi încă nu știe cât are să ia din proprietatea mare, cui are să dea, și cari sunt mijloacele prin cari are să plătească. A intrat în această chestiune cu ușurință de inimă, â la Olivier, neiertată, fără să știe bine până unde are să meargă.

D-nii mei, este și o a treia cale. Prima cale era, după cum ați văzut, împărțirea întregii proprietăți, a doua cale, o

împărțire parțială, a treia cale, și, vă mărturisesc, cea mai nimerită, ar fi să dăm ce este disponibil și să lăsăm mersului natural al lucrurilor sarcina de a distruge unele inegalități cari se ivesc astăzi în repartiția proprietății.

D. N. Basilescu: 1907.

D. președinte: Vă rog, d-le Basilescu, să nu mai întrerupeți.

D. P.P. Carp: Apoi rău faceți că amintiți de 1907, căci el este un exemplu flagrant în favoarea tezei mele, cum că reformatorii de atunci, nici atunci nu au știut ce pot și ce vor, și nici azi nu știu ce pot și ce vor.

La 1907 ați venit cu un faimos manifest prin care ați declarat că, cu executarea acestui manifest, revoltele de aci înainte nu au să mai aibă loc, au să fie împăcate. La 1907 ați venit iar, și ați crezut că, dacă veți face un compromis oarecare, d-voastre aveți să fiți la adăpost de răspundere... V-ați înșelat. Și dovadă că v-ați înșelat e că astăzi, adică după 7 ani, vă găsiți înaintea aceleiași probleme care se ridică înaintea

d-voastră cu aceeași tărie și care va sfârși, din nenorocire, cum a sfârșit aceea, obligându-vă pe voi să ucideți pe țărani *(întreruperi, protestări).*

Pe 1907 lăsați-1 îngropat, nu în favoarea noastră; uitați-1 voi, căci voi aveți interesul să-1 uitați *(întreruperi).*

D. președinte: Vă rog să nu întrerupeți *(întreruperi).* Veți avea dreptul să răspundeți, nu puteți lua cuvântul oratorului.

D. P.P. Carp: D-le președinte, nu eu am făcut aluziune la 1907, și mă aflu vorbind de 1907 în legitimă apărare. Vasăzică, d-nii mei, prima cale e periculoasă, a doua cale e insuficientă, pe a treia nu voiți să o aplicați. Și de aceea guvernul tace, de aceea guvernul are să înceapă cu o mică și nesatisfăcătoare expropriere și încetul cu încetul are să fie condus la o expropriere generală, cu sau fără voia lui.

Și acest lucru, d-nii mei, trebuie să neliniștească pe tot omul care se gândește la viitorul acestei țări. Să nu gândiți că în momentul acesta eu apăr interesul numai al proprietății celei mari, în momenul acesta eu apăr interesul întregii țări; apăr viitorul acestui popor, care nu merită să cadă pe mâna unor inconștienți cari se joacă cu existența ei *(Zgomot, protestări).*

Voci: La ordine.

D. Luca Elefterescu: Un Petre Carp nu poate să fie chemat la ordine *(întreruperi, zgomot).*

D. Carp gândește când spune un cuvânt *(întreruperi, zgomot).*

D. președinte: Vă rog să binevoiți a calma această emoțiune; veți avea ocaziunea să faceți să triumfe ideile d-voastre. Lăsați să se expună contradicțiunile *(întreruperi).*

Vă rog, interpelările de la coleg la coleg sunt interzise. Vă rog să binevoiți a lua locurile d-voastre și a asculta în tăcere.

D. Șt. Filipescu: Vă rog să se explice cine sunt inconștienții.

D. președinte: Nu aveți cuvântul, d-le Filipescu.

O voce: Ne-a ofensat pe noi toți.

Altă voce: Trebuie să se respecte demnitatea Parlamentului *(întreruperi).*

D. președinte: Cred că sunteți convinși că am, ca și d-

voastre, sentimentul demnității acestei Adunări. Eu nu o cred atinsă. D. Carp are cuvântul.

D. P.P. Carp: D-le președinte, nu înțeleg emoțiunea Adunării. Am studiat și eu oratoria parlamentară și niciodată nu mi s-a întâmplat să văd că întrebuințarea cuvântului de inconștient a fost considerată ca o insultă.

Voci: A!

D. P.P. Carp: Adică ce, aveți pretenția papală a infailibilității? Aveți pretenția că, atunci când ați studiat o chestiune, ați studiat-o cu seriozitatea voită? E prea mare pretenția aceasta! *{întreruperi, zgomot).*

D. președinte: Nu e legislatură în care acest cuvânt să nu fi fost întrebuințat și de unii, și de alții. Vă rog binevoiți a asculta pe orator.

O voce: Cam greu!

D. președinte: Recitiți-vă discursurile și veți vedea.

D. P.P. Carp: D-le președinte, eu interpretez altfel emoțiunea Camerei. Eu, emoțiunea Camerei o interpretez în sensul acesta, că ei au conștiință de puținul serios pe care îl pun în tratarea acestei chestiuni.

D. președinte: Aci vă înșelați *{Ilaritate, aplauze).*

D. P.P. Carp: Se poate, d-le președinte, atunci nu înțeleg nervozitatea Adunării.

Mi-ați întrerupt șirul ideilor, d-nii mei, și trebuie să repet că reforma care pare a vă sta în gând, ori nu poate să ducă la nici un rezultat, ori, dacă dă rezultatul, el nu poate fi altul decât nimicirea forțelor de apărare ale acestei țări, căci nu admit că aveți să vă cumințiți și să lăsați lucrurile să meargă pe drumul lor firesc. Față cu această situațiune, înțeleg tăcerea guvernului, înțeleg pentru ce guvernul, când vorbește, nu vorbește decât în termeni vagi. D. Brătianu a zis că România, în glorioasa ei transfigurare modernă, are nevoie de niște baze mai largi pe cari trebuie să așeze starea socială, *ergo,* să luăm pământul de la proprietari și să-1 dăm la țărani.

D. Duca, la Senat, a preconizat frumusețea și mărirea acestei reforme, fără să specifice cum și ce, și, pe când se discută chestiunea în Adunare, președintele de consiliu se plimbă în Cadrilater.

Aceasta se cheamă a îndeplini promisiunea care ni s-a dat ca chestiunea să aibă o discuțiune cât de largă, sub toate

fețele și în toată libertatea.

Discuțiune largă din partea noastră întâmpină nervozitatea Camerei, din partea guvernului întâmpină o nepăsare și o tăcere absolută.

Și acum, să nu vă mirați dacă noi suntem forțați a discuta, nu lucruri reale, dar a discuta ipoteze, sub toate fețele lor.

Rezultatul acestui studiu este o îngrijire imensă ce mă aduce la această tribună. Mergeți înainte, nu vă pot opri; dar va veni o vreme când țara aceasta dezamăgită se va întreba: cum s-a putut permite ca să se pună existența acestei țări în joc? Va constata responsabilitățile și va trage consecințele *{Aplauze din partea minorității).*

La 16 aprilie, același președinte al Camerei anunță: „Intrăm în ordinea zilei. Este continuarea discuțiunii asupra declarațiunii de revizuire a Constituțiunii“. Vorbesc: Dimitrie A. Greceanu, Mihail D. Berlescu, apoi -

D. P.P. Carp: Domnule președinte, înainte de toate aș dori să constat o excepțiune. D. Berlescu a afirmat, și cred cu temei istoric, cum că toate majoritățile cari au existat până acum în țară la noi nu au fost rezultatul unei libere expresiuni a alegătorilor, ci au fost rezultatul unei veniri întâmplătoare a cutărei sau cutărei coterii politice la guvern, care a făcut atunci majoritățile ei. Ca să atrag bunăvoința d-voastră, constat o excepțiune. Și, în contra celor zise de d. Berlescu, susțin că d-voastră nu faceți parte din acele majorități cari au fost rezultatul unei veniri întâmplătoare a șefului d-voastră la guvern.

D-nii mei, ne așteptam să ne vie atât din partea guvernului, cât și din partea majorității, oarecari indicațiuni nu numai asupra țelurilor pe cari le urmăriți, ci asupra mijloacelor pe cari le aveți la dispozițiune ca să realizați aceste țeluri. Căci este foarte ușor de a pune principii înainte, foarte ușor de a stabili deziderate și de a avea aerul cum că vrei să realizezi o reformă cum nu s-a mai pomenit de frumoasă în țara aceasta, când însă nu indici și mijloacele cari le ai la dispozițiune ca să realizezi aceste reforme, atunci naște oarecare îndoială despre studiile pregătitoare ale acestor reforme.

Din partea guvernului am auzit câteva declarații generale ale d-lui prim-ministru. Am auzit câteva osanale la adresa partidului liberal, din partea d-lui ministru al instrucțiunii publice. Am auzit ceva mai precis din partea d-lui Costinescu, dar mi se afirmă că d. Costinescu nu reprezintă tocmai ideile cari au să aibă preponderanță în sânul partidului liberal, încât din ele nu am putut trage absolut nici o lumină asupra mijloacelor pe cari le aveți d-voastre la dispozițiune pentru realizarea țelurilor ce le urmăriți. Din majoritate am auzit multe discursuri, am auzit lucruri cari m-au întristat, altele cari au fost îmbucurătoare. De exemplu, pe mine m-a întristat afirmația d-lui profesor Istrati, cum că țăranii noștri nu se dedau îndestul la industria brânzeturilor, și m-a îmbucurat, din contră, afirmația aceluiași d. profesor Istrati cum că are de gând să amelioreze rassa prin introducere de femei din Transilvania, și dacă am un regret de exprimat, este că această reformă nu a fost făcută cu vreo 60 de ani înainte, căci poate că s-ar fi bucurat

de dânsa unii dintre d-nii preopinenți *{Mare ilaritate).* D. Cuza§§§§§ ne-a istorisit, în curs de trei, patru ore...

Voci: Zile.

D. P.P. Carp: Odiseea d-sale în materie electorală și s-a răzbunat asupra noastră, de o tăcere de 20 de ani, pentru care noi nu suntem răspunzători *{Râsete).*

D. lorga, confundând proprietatea feudală cu proprietatea cea mare, neagă la noi proprietatea cea mare, pentru că proprietarii sunt oameni noi, nu sunt scoborâtori de la cruciați *{Râsete).*

D. N. lorga: N-am spus așa, e distanță mare de la ceea ce am spus până la ceea ce afirmați d-voastră.

D. P.P. Carp: Așa ai spus: „Neg proprietatea cea mare a noastră, căci noi nu avem în țară proprietari mari, vechi".

D. N. lorga: N-am spus așa. Nici nu m-am gândit să spun așa ceva.

D. P.P. Carp: Apoi caută în *Monitor* și ai să te convingi *{Râsete).*

O fi și așa, dar, în fine, dintre acestea noi nu avem absolut nici o indicațiune despre mijloacele d-voastră, și, fiind așa, atunci să-mi permiteți să facem împreună un studiu ceva mai amănunțit al întregii chestiuni.

D-nii mei, știți bine că eu sunt intervenționist de Stat, și intervenționist de Stat convins, nu de azi. La 1882 am făcut un proiect de contra-Adresă în care am indicat care ar trebui să fie programul partidului conservator. La baza acestui program am pus înainte de toate datoria Statului de a se peocupa de bunul trai al claselor de jos. Temându-mă însă că această indicație a mea să nu fie interpretată ca un sentimentalism socialist, am adăugat și motivele pentru ce în ochii mei Statul are obligația de a se ocupa de bunul trai al claselor de jos, și am zis, clasele de jos, în sine, ele nu sunt interesante decât ca pepiniera claselor diriguitoare, și cu cât vor fi clasele de jos mai puternice, cu atât clasele de sus vor fi la înălțimea misiunii care o au ele de a dirigui Statul modern... *{întreruperi).*

Vasăzică, d-le președinte, intervenția Statului are și ea

§§§§§ A. C. Cuza (1857-1947) - publicist și om politic de dreapta.

limitele ei, și limitele ei nu pot fi decât două, adică: resursele materiale pe cari le are ea la dispoziținea lui, și al doilea, că, orice va face el pentru clasele de jos, să nu fie cu dărâmarea claselor de sus. Și în contra teoriei socialiste, reforma, dacă se face, trebuie să se facă întărindu-se în mod paralel clasele de sus cu cele de jos. Și azi, când se vine cu o reformă ale cărei țeluri ar fi poate întărirea mai mare a claselor țărănimii, dar de care natură ar distruge prosperitatea și acțiunea claselor de sus, înțeleg prea bine că, consecințe cu ceea ce am spus la 1882, fără să displac d-lui Missir, susțin și azi că, de îndată ce voiți să atacați clasele de sus, nu vă mai pot urma în mijloacele pe cari voiți să le întrebuințați.

Aceasta, în teză generală. Vom vedea, când vom ajunge la amănunte, cum se aplică această teorie. Dar, să vedem acum ce a făcut Statul până azi pentru țărani.

Am aci o listă a pământurilor cari aparțin țăranilor, fie de fapt, fie prin destinațiune. Cifrele sunt oficiale, și vă rog să nu le contestați: sunt luate de la minister. Pământ în mâinile țăranilor până la 10 ha: 3.418.000 ha. Pământ de la 10 la 50 ha, tot în mâna țăranilor, fie în urma legii conservatoare de la 1888-1889, fie în loturile mari ale moșnenilor din Valahia, ale răzeșilor din Moldova, tot proprietate țărănească: 695.000 hectare. Pământ prin destinațiune: moșiile Statului nevândute încă 184.000 ha, islaz 187.000 ha, bunuri de mână moartă 250.000 ha, Casa rurală, neîmpărțite încă pe la țărani, deși cumpărate, aproape 70.000 ha. Vasăzică, țăranii posedă azi, fie de fapt, fie prin destinațiune, 4.804.000 ha. Aceasta este cifra exactă, și făcând proporția la întinderea, tot indicată de ministerul domeniilor, dă. 8.300.000 ha suprafața pământului cultivabil în România; vedem că țăranii posedă, fie de fapt, fie prin destinațiune, 58% din suprafața cultivabilă a României. Aceasta a fost făcută, d-lor, de acest Stat timp de 50 de ani și nimeni nu poate susține că Statul nu și-a făcut datoria lui. Această mare întindere de pământ a fost dată mai ales prin trei legi. E legea lui Vodă-Cuza, Kogălniceanu, a împroprietăririi de la 1864; e legea conservatorilor, de la 1888/89, a vânzării bunurilor Statului, și e legea, tot de un Minister conservator, a bunurilor de mână moartă. Cum vedeți, la cea mai mare parte din distribuirea acestor pământuri nu a contribuit partidul liberal, care se laudă așa cu iubirea lui de țărănime. Vasăzică, Statul până acum și-a îndeplinit datoria, și acum se afirmă că, deși țărănimea posedă la noi 58% din suprafața cultivabilă, a.d. mai mult decât în țările apusene, afară de Anglia, trebuie să le dăm mai mult.

Venim așa, în mod natural, la întrebarea: cari sunt mijloacele pe cari le aveți la dispoziținea d-voastre, ca să faceți mai mult. Nu este așa? Eu iau consecința logică a premiselor pe cari le-am pus până acum înainte. Atunci, fiindcă nu am nici o indicațiune precisă de ceea ce voiți, sunt silit să stabilesc câteva ipoteze, dar le voi stabili așa încât nu cred să mai rămână vreo față a chestiunii care să nu fi fost

discutată între noi.

Prima ipoteză: d-voastre distrugeți întreaga proprietate mare; nu numai că o distrugeți, dar nu o expropriați, o confiscați și o dați gratis țăranilor *(Zgomot, întreruperi).*

Voci: Simplă ipoteză.

D. P.P. Carp: D-lor, este o ipoteză, cred că ipoteza aceasta are rațiunea ei de a fi, căci deși am afirmat că d-voastre - și am afirmat din

convingere - că d-voastre nu sunteți o majoritate întâmplătoare, dar o majoritate ieșită din voința liber exprimată a țării, eu cred că la alegerile Constituantei nu o să vă mai întoarceți cu toții în această Cameră *(Ilaritate).*

D. N. lorga: S-au ales cu toții, ca și Parlamentul d-lui Marghiloman *(Zgomot, întreruperi).*

D. P.P. Carp: Și eu am convingerea, care izvorăște din oarecari indicațiuni, cum că aripa stângă a partidului liberal are să aibă o mare preponderanță în viitoarea Constituantă.

O voce: Atât mai bine.

D. P.P. Carp: Mai ales! Dar, fiindcă d-voastre ziceți cu atât mai bine, aceasta justifică ipoteza cu care am început; vasăzică, confiscarea și împărțirea proprietății celei mari la țărănime.

Avem aproape 1.200.000 familii și 8.300.000 hectare cultivabile, prin urmare împărțirea proprietății totale ar reprezenta 6 hectare de familie țărănească. Și atunci, în ipoteza aceasta, mă întreb: care a fost rezultatul acestei mari reforme? Rezultatul acestei mari reforme, dacă ar asigura pentru un timp oarecare un trai mai bun al țăranului, în 20 de ani de zile ar fi absolut neîndestulător pentru bunul trai al țăranilor. Vasăzică, făcând această măsură extremă, tiranică, d-voastre nu ați asigurat pentru viitor buna existență a țărănimii.

Dar, să nu uităm că experimentele acestea nu ne sunt permise. Dacă am fi în mijlocul Africii, fără angajamente, fără rivalități, fără îndatoriri față cu alții, lucrul ar fi încă posibil. Dar, să nu uităm că mai tot progresul pe care l-am făcut în această țară îl datorim în parte marilor capitaluri pe cari le-am atras din străinătate, să ne gândim că prin această împărțeală noi suprimăm cu totul exportul nostru și importul de aur, care este necesar pentru plata dobânzilor noastre în

străinătate, că avem să revenim la toate nenorocirile economice prin cari am trecut din cauza agiului, și atunci veți recunoaște că această măsură drastică nu poate să fie în interesul Statului, că întrece resursele sale.

Vasăzică, înlăturăm această ipoteză.

A doua ipoteză: suprimarea proprietății celei mari și împărțirea ei la țărani, dar nu prin confiscare, ci cu plată. Și atunci cele trei milioane de hectare, cari sunt astăzi în mâna proprietății celei mari, reprezintă, dacă evaluăm hectarul, nu cred să exagerez mult, fac apel la d-voastră să mă rectificați, evaluez hectarul la 1000 de franci, adică 500 pogonul. Face 3 miliarde. Voiți mai puțin?

Voci: Mai mult.

D. Take Ionescu: Unde se mai poate cu 1000 de lei hectarul?

D. P.P. Carp: Dacă voiți, să iau și mai jos, ca să nu ziceți că exagerez cifra, dar primiți 1000 de lei, fie, atunci face trei miliarde, care reprezintă o anuitate, calculată cu amortizare pe baza de 6 1/2% de 190-195.000.000.

Cine are să le plătească?

O voce: Țăranul.

D. P.P. Carp: Foarte bine, dar întâi să constatăm că nu le poate plăti Statul. Vom veni imediat la țăran. Statul nu le poate plăti, pentru că Statul nu poate azi să se împrumute cu trei miliarde; Statul nu le poate plăti, pentru că, chiar dacă am menține posibilitatea acestui împrumut, noi avem să fim, în urma acestui împrumut, într-o pozițiune mai defavorabilă, pentru plata anuității acesteia, decât suntem azi. Pentru aceea nu cred să găsesc contradictorii între d-voastre când afirm că dispariținea proprietății celei mari are să aibă fatalmente o scădere.

O voce: Deloc.

D. președinte: D. Carp vă înlesnește opera, discutând o alta decât aceea care o face majoritatea *{Aplauze).*

D. P.P. Carp: Vin și la aceea *{Ilaritate).*

D. președinte: Eu doresc ca deputății să nu vă întrerupă.

D. P.P. Carp: Scăderi prin lipsă de export în veniturile drumurilor de fier. Scăderi la timbru și înregistrare, scăderi la patentă, scăderi la moșteniri, scăderi la vămi. Vasăzică, nu numai că aveți d-voastre să aveți o anuitate de 190 de milioane, dar și veniturile cari le aveți azi au să fie considerabil scăzute, încât aveți să vă găsiți față cu o imposibilitate absolută. Dar mi se zice: Nu are să plătească Statul 180 de milioane, ci au să le plătească țăranii. Ia să vedem, cum are să le plătească țăranii. Trebuie să luăm nu din cărți, dar din experiență, și, cu această ocazie, mulțumesc d-lui Take Ionescu că mi-a făcut deunăzi complimentul cel mai frumos care putea să placă inimii mele, adică că eu nu îmi trag cuvântările mele din cărți, ci mă uit la lucru în sine și caut, studiindu-1, să văd care este miezul lui. Ia să vedem, care e miezul acestei afirmațiuni, că țăranii au să plătească. Să luăm chestia islazurilor.

La 1911-1912, constatări de plată 2.800.000, încasări 2.500.000; pe 1912-1913, constatări de plată 5.100.000,

încasări 3.016.000, deci, un deficit de 2 milioane; pe 1913-1914, constatări 4.050.000, deficit la plată 1.980.000; pe 1914-1915, adică pe anul curent, constatări de încasare 5.700.000, și, dacă proporția va merge ca până acum, atunci deficitul are să fie iar aproape de 3 milioane.

Când avem acest exemplu înaintea noastră și când vedem că așa sunt încasările, cum că acestea sunt deficitele cari le dau încasările de

la țărani, înțelegeți prea bine că nu putem lua decât ca o monedă calpă afirmarea cu ușurință făcută că țăranul are să plătească.

Dar, de unde are să plătească țăranul? Dacă împărțim 180 de milioane la un milion de țărani, cât face de familie de țărani? 180 de franci, nu este așa?

De unde vreți d-voastre să scoată țăranul 180 de franci?

Voci: Din pământ.

D. P.P. Carp: Acele 6 hectare pe cari i le dați ca să poată beneficia de dânsele? Și când, la acești 180 de franci, de familie, adăugați impozitele și celelalte, atunci vedeți că d-voastră aruncați asupra unei familii țărănești o sarcină de aproape 240-250 de franci. Dar mi s-a zis: țăranii au plătit până acuma. Au plătit, și nu prea. Ați văzut la islazuri; plățile de la legea rurală, de la 1864, s-au terminat printr-un deficit de 18.000.000, pe cari Statul le-a iertat țăranilor. Prin urmare, nici această plată, care era foarte ușoară, nu au putut să o facă țăranii cum se cade. Dar, cum am spus deunăzi, ceea ce vine până astăzi în interesul țăranului este că el, ca să-și poată plăti pământul, se bucură de dânsul, însă anuitatea o lua din salariul pe care îl primea de la proprietatea mare. Salariul acesta dispărând astăzi, țăranul nu mai are de unde să ia acele sume. Când d-voastre afirmați, deci, că țăranul ar putea plăti 180 de franci, plus celelalte dări pe cari le datorește Statului, opun o denegare formală acestei afirmați uni.

Trec acum la a treia ipoteză: expropierea forțată, dar parțială.

Nu ne-ați indicat care are să fie partea pe care voiți să o expropriați. Unii zic 800.000 de hectare, alții 1.000.000 de hectare, alții 1.200.000 hectare. Se poate să luăm un termen

mediu, și să zicem că avem să expropriem 1.000.000 de hectare.

O voce: Mai bine de 1.000.000.

Altă voce: Minimum.

D. P.P. Carp: Aproape 1.000.000 de hectare. La cine aveți să le împărțiți? Aveți să le împărțiți la cei cari au, sau la cei cari nu au, sau la toți? Dacă împărțiți la cei cari nu au, atunci aveți la 480.000 de familii cari nu posedă nimic în ziua de azi, aveți aproape 2 hectare, și, în ipoteza în care ne punem, reforma d-voastre, 1.000.000 de hectare, nu ar face decât să dea acelor 480.000 de familii cari nu au nimic azi, 2 hectare, 2 1/2 hectare.

înțelegeți prea bine cum că nu ați făcut prea mult pentru țărani, în cazul acesta. Dar, dacă voiți să procedați altfel, căci de! multe se șoptesc între culise, că voiți d-voastre să faceți un fel de comasare, cum a făcut-o legea lui Schorlemer Ast, în Germania, adică ca în mod

obligator să luați nu numai de la proprietari, dar să luați și de la toți țăranii cari posedă azi, și să ziceți: 1.000.000 de la proprietari, 4.000.000 pe cari le posedă azi țăranii fac 5.000.000, dai în mod egal la 1.000.000 de familii țărănești câte 5 hectare. Ar fi imposibilă o asemenea aplicare, vă desfid să o realizați nici măcar jumătate. Vasăzică, d-voastre nu aveți să puteți decât să dați la cei cari nu au, și aveți să dați 2 hectare.

Dar aici are să vină un soi de dificultate, nu atât din partea proprietarilor, cât din partea țăranilor, la aplicare. în Moldova, țăranii trag o mare parte din venitul lor, din salariu; în Valahia țăranii trag o mare parte din venitul lor, nu din salariul în bani, ci din salariul în pământ; și aveți tocmai în centrele acelea, unde proporția dintre proprietatea cea mare și proprietatea cea mică e mare, de exemplu: cum e Brăila, Ialomița, Teleorman și Romanați; aveți d-voastre țărani cari trag bogăția lor din faptul că iau de la 30-40 pogoane în arendă de la proprietari. Ei, credeți d-voastră că are să fie așa de ușor să veniți d-voastre într-un sat de vreo 2.000 de locuitori din Ialomița și să le ziceți: am să vă mai aduc alți 2.000 de la munte, și am să-i colonizez, și să zic: de acum înainte nu aveți de unde lua pogoanele pe care le-ați luat până acum.

Eu nu cred că cei noi veniți o să găsească o bună primire din partea acelora cari sunt acolo. Și atunci, în loc să provocați o luptă între țărani și proprietari, aveți să provocați o luptă între țărani și țărani.

Voci: Nu aveți teamă! Ne luăm răspunderea!

D. P.P. Carp: Țăranii deja se preocupă de aceasta.

Am vorbit cu un proprietar de la Brăila, care a spus țăranilor de acolo: iată ce vrea guvernul să facă pentru voi. Atunci țăranii i-au zis: da! Foarte bine! Suntem recunoscători! Dar, domnișorule, ia, mă rog, să spuneți de unde am să iau, dacă veți împărți moșiile boierilor în părți de câte 5 și 6 hectare, de unde am să iau eu cele 30 de hectare care îmi trebuiesc pentru traiul meu?

Atunci i-a răspuns: nu o să le iei de nicăieri!

A! Apoi aceasta nu se poate! Să nu faceți aceasta că... - a spus o vorbă țărănească - că se întâmplă o poznă!

Vasăzică, și acolo o să aveți greutăți.

Dar, să trecem și peste aceasta.

Iar viu la chestiunea bănească. Un milion de hectare reprezintă un miliard. Un miliard reprezintă aproape 50, 60, 65 milioane anuități.

De unde aveți să le luati?

Am ajuns la un moment unde, în afară de cestiunea agrară, trebuie să arunc și oleacă de lumină asupra situațiunii noastre financiare.

Situațiunea noastră financiară este următoarea: noi am mărit bugetul anului trecut, l-am mărit cu o cifră considerabilă, cu o cifră care variază, dacă nu mă înșel, între 70, 72 și 74 de milioane.

D. I.G. Duca, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice: 63.

D. Take Ionescu: Și, cu ce se câștigă de la prima zahărului, 66.

D. P.P. Carp: 63, numai că cifra mea este mai urcată, fiindcă sunt oarecari nevoi ale ministerului de război, cari nu intră în cifra de 63, indicată de d. ministru al cultelor.

Dar, iau cifra dumnealui: 63. La această cifră, d-voastre trebuie să adăugați pentru anul viitor 20 de milioane.

D. Take Ionescu: Mai mult.

D. P.P. Carp: 20 de milioane în mod automatic. Pentru ce în mod automatic? Pentru că, dacă d-voastre mențineți legile pe cari le-ați votat, atunci d-voastre trebuie să calculați pe un an întreg ceea ce ați calculat în bugetul actual în parte pentru 3 luni, în parte pentru 6 luni. Și această sumă automatic are să ridice bugetul viitor cu 20 de milioane. Vasăzică, bugetul actual, când va intra în reala lui aplicațiune, este un buget care este sporit cu 83 de milioane asupra bugetelor anterioare.

Cari mai sunt serviciile cari au să apese asupra bugetului viitor? D-voastre ați votat credite considerabile, și declar de mai înainte că nu am nici o obiecțiune de făcut, pentru că creditele pe cari le-ați votat sunt credite absolut necesare pentru dezvălirea acestei țări.

Dar creditele pe cari le-ați votat, numai în parte au primit realizarea lor, și numai în parte figurează ele în bugetul actual. Aproape 600 de milioane sunt încă de realizat. Și în bugetele viitoare trebuie să se înscrie și

anuitatea acestor 600 de milioane, pe lângă cele 83 de cari am vorbit adineaori.

Vasăzică, fără să exagerăm, 600 de milioane, câte 6% ca amortisment, ar face 36 de milioane. 36 milioane cu 83 fac 119 milioane. Dar aceasta nu ajunge.

Este știut cum că creditele pe cari le-ați votat până acum n-au să fie îndestulătoare, ca să satisfacă toate cerințele acestei țări, fie ale armatei, fie ale școalelor, fie ale drumurilor, fie ale drumurilor de fier, în fine, toate cerințele unui Stat care, cu drept cuvânt, vrem să-1 înălțăm cu organizația lui la nivelul statelor adevărat culturale. Și are să ne mai trebuiască încă vreo trei sute, patru sute de milioane, fără exagerațiune, cari ar reprezenta o anuitate de 18 milioane. 18 și cu 36 fac 54.000.000, 54 și cu 83 fac 137 de milioane, latâ care are să fie sporul bugetelor viitoare. Dacă adăugați la acestea și 60 de milioane ale ipotezei în care

m-am pus, a exproprierii parțiale, ajungeți d-voastre la cifra de aproape 183-184 de milioane.

Oricâtă idee ne-am face noi de elasticitatea bugetului nostru, și, în această privință am făcut, și liberali, și conservatori, o experiență îmbucurătoare, însă această elasticitate, pe care, după experiența trecutului, o putem calcula la 100 de milioane, a ajuns la limita ei, și eu nu cred că de azi înainte bugetele noastre să dea - fiindcă din 100 de milioane trebuie să scad 63 și cu 20, cari fac 83 de milioane, - nu cred că vom avea, chiar cu elasticitatea actuală, un spor mai mare de 17 milioane excedent. Ei! 17 milioane de excedent, față cu nevoile anuității de 183 de milioane, reprezintă, d-nii mei, un deficit în resursele Statului nostru de aproape 83 de milioane. Cum voiți să le acoperiți? Voiți să le acoperiți cu împrumuturi? Evident că nu! împrumutul are să întâmpine întâi greutăți prin mărimea lui, împrumutul are să întâmpine greutăți în chiar răul efect care are să producă exproprierea forțată asupra creditului, fie în țară, fie în străinătate. Vasăzică, numai o mică parte a acestei nevoi aveți s-o puteți îndestula prin împrumut, restul aveți să-l îndestulați prin impozite. Asupra cui aveți să puneți impozitele acestea? Asupra proprietății celei mari? Nu, căci ați distrus-o. Asupra țărănimii și asupra târgurilor. Până acum, industria s-a sustras de la orice impozit, aveți să fiți obligați să impuneți industria, și atunci, nemulțumiri la țară, nemulțumiri în târguri! Vă întreb, la ce rezultat ați ajuns cu reforma d-voastre?

Pe țărani nu i-ați îndestulat; Statul? ați depășit resursele lui și obligați pe același Stat să impună populațiunilor sarcini cari nu are să le poată suporta.

Vasăzică, nici în cazul acesta ipoteza d-voastre nu poate să dea un rezultat oarecare.

Trec la a patra ipoteză: împroprietărirea parțială, dar treptată. Atunci n-ați făcut absolut nimic. împroprietărirea parțială, termenul cel mai mic ce-l puteți lua e de 10 ani, nu e așa?

Și atunci, dacă luați un termen de 10 ani, vă întreb: după acești 10 ani, după ce ați ajuns la exproprierea aceasta parțială, care a fost rezultatul?

Un rezultat nul, căci populațiunea crește anual cu 120

mii suflete. 120 de mii de suflete pe an reprezintă în timp de 10 ani un spor de populațiune, fără să exagerez, de 1.300.000 până la 1.400.000 de suflete. Și, fiindcă proporțiunea de populațiune rurală și a târgurilor la noi e neobișnuit de mare în favoarea proprietății rurale, care e aproape 78-79 la sută a întregii populațiuni...

Dacă luați aproape 80 la sută al acestui spor, veți vedea cum că vă găsiți cu un spor de populațiune țărănească de aproape un milion, ceea ce reprezintă două sute de mii de familii. După ce o să expropriați parțial, timp de 10 ani, o să vă găsiți iar cu un număr de familii de țărani cari nu posedă nimic, cari va reclama și cari va cere că, dacă ați dat celorlalți, trebuie să le dați și lor, și atunci iar expropriere parțială, care se va transforma în expropriere totală, cu toate consecințele pe cari am avut onoarea a vi le pune înainte.

Și acum, d-nii mei, trebuie să ne punem și o altă întrebare. Bine, admit că toate obiecțiunile mele sunt nefondate, admit că, în afară de aceste patru ipoteze pe cari le-am desfășurat, mai sunt și alte soluțiuni la cari nu m-am gândit, dar la cari poate s-a gândit guvernul și le ascunde până acum, ca să facă acestei țări o surprindere agreabilă. Foarte bine, să fie și așa, dar mă întreb dacă această mare reformă a venit la vremea oportună, și aci să-mi dați voie să spun câteva cuvinte despre politica noastră externă.

D-nii mei, când mi-am clarificat situația față de partidul conservator - d-voastre știți cu cât succes *{Ilaritate)* - am stabilit două puncte: întâi, că față cu complicațiunile balcanice, ne trebuie o graniță care să ne puie în stare de a apăra țara noastră și că acea frontieră trebuie să o avem numaidecât, cu bunăvoie dacă se poate, cu armele dacă nu se poate de bunăvoie. Această primă parte a propunerii mele a fost executată însă prea târziu; știți că am fost obligați să trecem prin umiliațiunea de la Petersburg, până ce ne-am deșteptat și am înțeles că nu cu diplomație și nu cu făgăduieli și protestațiuni de amiciție și sinceritate vom căpăta noi vreodată granița care ne trebuie numaidecât pentru apărarea țării noastre.

în fine, am obținut. Al doilea punct era, odată aceasta obținută, noi să nu ne amestecăm în certurile balcanice. S-a

urmat o altă politică și s-a spus: noi trebuie să fim arbitri între statele balcanice și să impunem voința noastră părților. Foarte bine, numai și acolo, la executare, se întâmplă un *ce* care mă neliniștește pentru viitor; s-a impus voința României numai celui învins, nu și învingătorului, și atunci nu ne-am îndeplinit sarcina care am luat-o asupra noastră, de a fi arbitri. Un arbitru nu lovește numai în cel învins, un arbitru, dacă vrea să fie drept, trebuie să apere și pe cel învins în contra învingătorului. Aceasta nu am făcut-o. Care are să fie rezultatul? Rezultatul e că opera nu e deplină, opera nu e perfectă, că are să vină momentul în care, întru cât privește raporturile între statele balcanice, tratatul de la București are să devină o literă moartă.

Poate că exagerez, dar oricum ar fi, e cert cum că noi trebuie să fim pregătiți la toate eventualitățile, și, fiindcă nu știm când eventualitatea are să se producă, să fim pregătiți de astăzi chiar.

Dar trebuie să ating și o altă nepotrivire din amestecul nostru în certurile balcanice; are să vină un moment în care avem să fim obligați a alege între politica noastră balcanică și politica noastră europeană, și, afară numai dacă voim ne să inspirăm de idealurile studenților de pe uliță, noi trebuie să ne pronunțăm pentru politica europeană a României, iar nu pentru politica balcanică.

Aceasta ne impune datoria ca armata noastră să fie totdauna bine înzestrată; aceasta ne implică datoria ca toate sforțările pe cari le putem face, ca toate mijloacele pe cari le avem, să le punem pentru armata noastră, ca să putem face față la viitoarea complicațiune.

Și atunci, răspunsul la întrebarea pe care am pus-o odinioară nu poate să fie decât negativ; eu nu cred că reformele cari le începeți d-voastre, că reformele acestea sunt oportune. Și mă tem ca să nu găsească această țară dezbinată, să nu o găsească slăbită, să nu o găsească fără resurse într-un moment în care vom avea nevoie de toate forțele și de tot curajul nostru, și în care în adevăr ne puteți cere sacrificii folositoare, iar nu iluzorii, ca acelea cari ni le cereți astăzi, cari în loc să facă bine acestei țări, nu pot să fie decât în dauna viitorului și dezvoltării ei.

Dar atunci mă veți întreba: bine! dar atunci, dacă v-am urma, ce este de făcut? Pe cale de pământ, sigur nimic! Veți vota aceste legi, dar când veți veni la aplicare, veți vedea că aplicarea lor va întâmpina greutăți așa de mari, încât ele au să fie imposibil de realizat.

Eu cred că o cultură intensivă, care atrage după sine o mai mare productivitate a solului, va mări veniturile acestei țări; eu cred că ar fi unul din acele mijloace cari ar face să înflorească starea țăranului.

Mai este și altă meglorie care se va impune la rândul ei, este că proporția între populațiunea celor de la țară și populațiunea din târguri se micșorează, și trebuie o emigrațiune de la țară la orașe mai mare decât este astăzi.

Când mă gândesc că aproape 50.000 de locuitori unguri

din Transilvania vin aci în București și se întorc după câțiva ani bogați la dânșii acasă, și că nici un țăran de la noi nu vine să facă acest serviciu, mă întreb de ce.

Nu vă voi face displăcerea de a zice pentru că se găsește bine la țară. Nu, și eu recunosc că starea țăranului ar putea fi mai înfloritoare, dar trebuie să-1 împingem, tot cum împingem pe proprietarul cel mare

la o cultură mai intensivă, trebuie să-1 împingem la o cultură mai intensivă și la o muncă mai intensivă, ceea ce nu facem astăzi. Și repet încă ceva, pe care am zis-o și cu ocaziunea reformei de la 1907: ceea ce menține țărănimea noastră în starea ei de inferioritate, este proasta noastră administrație. în această privință, am spus-o deja și o repet, am constatat din partea tuturor partidelor, fie în mod activ, fie în mod pasiv, o rezistență neînvinsă. Partidele politice la noi au interesul de a menține administrația în starea în care se află ea astăzi, pentru că aceasta asigură posibilitatea și a acelor guverne întâmplătoare, și a acelor majorități întâmplătoare, din trecut, nu de astăzi, de cari vorbea d. Berlescu.

Știu că aceste măsuri nu sunt bătătoare la ochi, știu că ele nu fac să salte inima de bucurie, cum saltă inima acelora cari zic: Proprietatea cea mare, latifundiile trebuie să dispară și avem să îmbogățim pe țărani! Știu, știu și nici nu mă pun pe terenul acesta. Dar vă asigur că, în viața popoarelor, măsurile cele mai incisive, măsurile acelea cari istoricește au avut rezultatele cele mai frumoase, nu sunt acele pompoase, nu sunt acele izvorâte dintr-un avânt general, cari cred că cu vorba și cu apel la sacrificii se poate îmbunătăți o stare socială. Nu, au fost măsurile acele lente, ce vin în ajutorul muncii latente, cari fără zgomot măresc avuția națională, iar nu munca superficială a vieții noastre de politiciani. Căci nu noi, cu vorbele noastre, nu noi am produs elasticitatea impozitelor pe cari o avem astăzi, nu noi am produs munca acelor pe cari continuăm a-i trimite la vot prin subprefect, ca să venim aci și să facem paradă cu oarecari fraze generale *{Aplauze prelungite).* Acolo este salvarea, și acolo să căutăm prin toate mijloacele ca munca acestui popor, și în târguri și la țară, să crească, Și atunci veți ajunge la rezultatele cari, desigur, nu au să le dea măsurile ce vreți să le luați astăzi.

Din nou, ca de multe dați, după discursul lui P.P. Carp, ședința se suspendă pentru o pauză!

[D.A.D nr. 9 din 4 martie, nr. 20 din 16 martie, nr. 37 din 18 aprilie 1914]

CHESTIUNEA NEUTRALITĂȚII ȘI VIITORUL STATULUI ROMÂN******

Ședința Camerei din 18 decembrie 1915

Președinte: Mihail Pherekyde. După câteva *interpelări* în probleme economice - făcute de Gogu Zamfirescu, C. larca și G.A. Știrbey, se intră în ordinea de zi.

D. P.P. Carp: Domnule președinte, voi începe cu o mică chestiune personală. D. Take Ionescu a crezut de cuviință să cetească pasaje dintr-un discurs al meu, rostit cu ocazia tratatului din Berlin. Atunci am susținut două teze: una, că nu e bine să consimțim noi înșine la retrocedarea Basarabiei; a doua, că stăpânirea gurilor Dunării, economicește vorbind, are mai mare importanță pentru noi decât Dobrogea. Ceea ce am spus atunci, o repet și azi: gurile Dunării deplin stăpânite de noi, au pentru mine o importanță mai mare decât Dobrogea, și în cât privește retrocedarea azi, ca și atunci, susțin că un popor care are simțul datoriei sale nu face din populația sa un obiect de trafic.

Viu acum la chestiune. D. Take Ionescu ne-a dat două zile de-a rândul exemplul unei mistificări de o genialitate cum nu s-a mai văzut încă în viața noastră parlamentară. Cu o artă subtilă, dumnealui a indicat o politică fără însă s-o justifice, și e interesant poate să vedem cum a procedat d-sa. D-sa a început prin a constata superioritatea sa intelectuală asupra adversarului.

D-sa nu se uită la lucrurile cele mici; d-sa, spirit pătrunzător, caută să vadă cari sunt cauzele unor evenimente ca acelea la cari asistăm noi azi. Și atunci, tot în calitatea sa de spirit superior, indică nu numai cauzele, dar indică și rezultatele. Ce s-a petrecut însă între cauză și rezultate, aceasta s-a subtilizat așa de tare încât n-am avut absolut nici

---

****** Ultimul discurs al lui P.P. Carp în parlamentul României.

o cunoștință de dânsele Cauzele: azi dumnealui ne afirmă cum că cauza nu e apărarea micilor interese cari le-am semnalat, cauza adevărată e că popoarele sătule de o presiune germană s-au ridicat cu toatele în contra ei.

Rezultatele[9] Rezultatele acestei revolte mondiale este triumful democrației și este posibilitatea pentru popoare a reintra în posesiunea de

sine însuși. Față cu asemenea rezultate - ne zice dumnealui - o inimă înaltă nu poate să eziteze. Să se uite el la micile detalii? Ar fi o inferioritate sufletească de care dumnealui nu se crede capabil. Franța cu 14 mii de kilometri pătrați în Alsacia și Lorena? Dar cine s-a gândit la aceasta. Interesele comerciale ale Angliei? Dar aceasta e nimica față cu renașterea libertății în toate popoarele. Și atunci, el ne aduce spectacolul măreț al țarului tuturor Rusiilor, care se suie pe Kremlin să anunțe popoarelor că de astăzi înainte vocea națiunii va fi legea guvernelor.

înțelegeți prea bine că față cu asemenea rezultate grandioase, noi suntem spirite mici când ne gândim la interesele țării noastre. în loc să fim fericiți că am contribuit și noi la renașterea popoarelor, și că ne-a fost permis să zicem, ca și gladiatorii antici: „Salve imperator, morituri te salutant“ și să nu uităm că dacă gladiatorii au putut să facă așa, ei nu aveau nici patrie, nici familie.

Dar nu totdauna a fost spiritul d-lui Take Ionescu așa de ascuțit; nu totdauna a fost inima lui așa de înaltă. A fost o vreme când și el se uita la interesele țării sale; a fost o vreme când și el discuta cari pot fi rezultatele furtunii în care ne aflăm. Și atunci, el, spirit mic, iaca ce zicea: „Politica românească nu are și nu poate avea preferință, ea nu se poate înfeuda nici unei puteri. Ca întotdeauna însă ea va urma pe acela care va desfășura în Europa steagul rezistenței contra cotropirii Nordului. Acest steag glorios este în mâinile Puterilor Centrale. A subordona existența Statului român intereselor trecătoare ale românilor celorlalți, ar fi o politică greșită.“

O voce: Când? La ce dată?

D. P.P. Carp: La 1820 *{Râsete).*

D. P.P. Carp: Când a avut dreptate d. Take Ionescu? A avut dreptate atunci, ori a avut dreptate astăzi[9] După cum ne punem, a avut dreptate atunci, a avut dreptate și astăzi, și n-a avut dreptate nici atunci, n-a avut dreptate nici astăzi *{Râsete).*

A avut dreptate atunci, pentru că atunci, ca și astăzi, pleda o cauză. N-a avut dreptate nici atunci, nici astăzi, pentru că nici atunci nici astăzi nu apăra o convincțiune.

După aceasta, după ce v-a făcut să aplaudați lipsa de justificare a politicii sale, d. Take Ionescu a trecut la neutralitate. Și atunci cu un limbaj de o rară violență dumnealui a atacat guvernele neutrale. Și a mers cu violența până acolo, încât a pronunțat cu o voce tremurândă cuvântul de laș și l-a aruncat ca o stigmată eternă pe fruntea guvernelor neutrale.

Eu cred că a exagerat; neutralitatea nu este totdauna un semn de lașitate, neutralitatea este câteodată și un semn de slăbiciune, și dacă

suntem răspunzători de laşitatea noastră, nu suntem răspunzători de slăbiciunea noastră.

Dar şi aci constatăm o schimbare, acum un an - şi poate că urmărind cele ce s-au întâmplat, vom găsi explicaţiunea acestei schimbări - d. Take Ionescu era pentru neutralitatea fixă, permanentă şi hotărâtoare; cauza era că atunci Quadrupla credea în victoria ei, şi că n-avea nevoie de participarea noastră, azi ea se îndoieşte ceva de victorie şi atunci şi acei cari sunt neutrali sunt nişte laşi, fiindcă nu vor să vâre România într-o conflagraţiune fără să dea totodată raţiunile pentru cari o vâră în foc *(Aplauze).*

Va să zică asistăm iar la o nouă incarnaţiune a d-lui Take Ionescu. Dar să-mi permiteţi să amintesc că talentul nu justifică toate incarnaţiunile, precum frumuseţea nu justifică toate prostituţiunile. ..

D. Leonte Moldovanu: D-le preşedinte, acest cuvânt parcă nu ar fi parlamentar.

D. Barbu Şt. Delavrancea: Dar nu e parlamentar deloc *(întreruperi).*

D. P.P. Carp: Viu la singura parte reală a cuvântării d-lui Take Ionescu, la tratatul nostru cu puterile centrale; şi rog pe d. preşedinte de consiliu să bine-voiască a ne acorda o atenţiune încordată, pentru că vreau să istorisesc o pagină glorioasă din viaţa părintelui său.

Ni s-a zis că tratatul nostru este rezultatul fricii. Atunci, ia să vedem puţin geneza lui şi să vedem cum şi în ce condiţiuni el a fost făcut şi dacă este într-adevăr rezultatul fricii sau dacă este rezultatul unui studiu adânc şi serios al intereselor reale ale acestei ţări.

Când d. Brătianu m-a trimis la Viena pentru chestiunea Dunării, după câtăva vreme, studiind situaţiunea de acolo, am trimis un raport ministrului, în care se găseau următoarele cuvinte: „Ştiţi, d-le ministru, cât ţin eu ca, în conflictul european ce va avea loc mai târziu, nu mai devreme, România să fie alături de Austro-Ungaria. Dar tocmai fiindcă ţin la aceasta, eu sunt de părere că trebuie să împingem în chestiunea Dunării rezistenţa până la ultima ei limită, pentru că valoarea aliatului creşte după cum se ştie că el are putere de rezistenţă sau nu“. Câtăva vreme după aceasta mă văd chemat la Bucureşti de d. Brătianu şi atunci

împreună am studiat care poate și care trebuie să fie situațiunea României și, înainte de toate, care va fi situațiunea față de românii de dincolo, căci nu am nevoie să spun că zgomotul nu este totdauna un semn de iubire și că poate aceia cari tac mai mult, se gândesc mai mult la românii din Transilvania, decât aceia cari le declară iubirea lor nemărginită la Capșa și pe străzile Bucureștilor *(Ilaritate).*

Atunci, zic, am cercetat și chestiunea românilor de dincolo. Mi-am dat seama cum că situațiunea lor de acolo va fi o piedică pentru o conlucrare cu Austro-Ungaria. Dar am vrut să ne dăm totdeodată seama dacă nu interese superioare ne-ar face să trecem peste această piedică și să nu ținem cont de dânsa.

Și atunci am găsit că ni se ofereau numai două căi: Nu putem noi ajunge la îmbunătățirea soartei românilor de dincolo decât ori prin conchistă, ori aducând pe unguri să facă concesiunile necesare.

Conchista! Conchistă se complica, căci nu era vorba ca noi românii să mergem contra ungurilor, nu era vorba ca noi singuri să ridicăm drapelul și să trecem Carpații și să-i învingem pe unguri... Conchista nu putea să aibă loc decât în conclucrare cu altă putere. Conchista nu putea să fie decât rezultatul unei zdrobiri a imperiului austro-ungar, și atunci se naște chestiunea pentru noi, dacă zdrobirea imperiului austro-ungar nu lăsa pe un alt vecin mai tare decât imperiul austro-ungar, prin urmare mai periculos.

La nord slavi, la răsărit slavi, la apus slavi, la sud slavi și noi în mijlocul acestui ocean de slavi. Izolați, chiar cu conchista Transilvaniei, am fi fost nimiciți la puțină vreme.

Prin urmare, această cale am repudiat-o atunci, și o repudiem și astăzi.

Dar cealaltă cale? Cealaltă cale nu se putea produce decât prin întărirea Regatului Român. Și înainte de a ne gândi la soarta românilor din Transilvania, trebuie să ne gândim - cum a spus foarte bine d. Stere - la soarta Regatului Român, care el este garanția viitorului, el este garanția salvării neamului nostru, și atunci ni se oferea cealaltă cale: a concesiunilor pe cari ungurii trebuia să le facă românilor de dincolo. Aceste concesiuni „motu proprio“ nu credeam că au

intențiunea să ni se facă, și atunci trebuia să așteptăm ca să ne întărim, și puteam să ne întărim iarăși pe două căi: puteam să ne întărim pe calea creșterii de populațiune, pe calea creșterii de avuție, și puteam să ne întărim prin câștigarea provinciilor pe cari le-am avut, și pe cari puteam să le căpătăm fără zdrobirea imperiului rusesc.

Aș voi să știu ce s-ar zice la Paris, dacă un francez s-ar ridica și ar zice: „Alsacia și Lotaringia, aceasta nu corespunde cu idealul național, cu idealul național corespunde Geneva și Lausanne“. Eu cred că l-ar lua binișor și l-ar trimite la Charenton. Iar la noi când se ridică unul și zice: înainte de a ne gândi la întregirea neamului, lucrul ce deocamdată este imposibil, trebuie să revendicăm ce avem dreptul să revendicăm, trebuie să revendicăm ce e al nostru și înainte de a întregi România, trebuie să întregim Moldova *(Aplauze pe băncile majorității).*

La această ultimă cale s-a oprit Brătianu, s-a oprit, desigur, pentru că a înțeles mărimea chestiunii, dar s-a oprit și pentru că era sub impresiunea a ceea ce se întâmplase cu ocaziunea războiului de la 1877, când a fost silit să concentreze armata noastră la poalele Carpaților, pentru că Rusia voia să dezarmeze brațul care o scăpase la Plevna. Și atunci de frică s-a hotărât să oferim noi Puterilor Centrale un tratat de alianță. Pe vremea aceea Regele era să se ducă la Berlin, l-am întovărășit până la Bresiau, d. Brătianu a venit de la băi să întâmpine pe Maiestatea Sa, și într-o seară, memorabilă pentru istoria noastră, a discutat cu Regele chestiunea și Regele a convenit la ceea ce hotărâse d. Brătianu. Și târziu, după miezul nopții, a venit la mine și mi-a spus: d-le Carp, du-te la Viena, „resistence â outrance“ și oferă tratatul de alianță. Tratatul de alianță a realizat o parte din program; tratatul de alianță ne-a dat o liniște de 35 de ani; tratatul de alianță a făcut să sporească valoarea noastră ca aliat. Ni se oferă și cealaltă ocazie: ni se oferă să recâștigăm ceea ce am pierdut și noi lăsând pradă pentru umbră, umblăm după un ideal național care azi sigur nu se poate realiza și care ar fi nenorocirea țării dacă s-ar realiza *(Mișcare).*

D. Leonte Moldovanu: D-le Carp, protestez pentru bătrânețea d-tale *(Zgomot).*

D. Petre P. Carp: D-nii mei, admit că el s-a realizat, să vedem efectele lui. El nu se poate realiza decât cu zdrobirea imperiului austro-ungar, și atunci cari vor fi rezultatele pentru noi a zdrobirii acestui imperiu. Deși sub acuzațiunea unui spirit strâmt, totuși trebuie să-mi dau seama cari sunt intențiunile beligeranților; trebuie să-mi dau seama cari au să fie condițiunile de pace și numai atunci se va putea dezlega chestiunea: cine din noi are dreptate.

Intențiunea Rusiei este cunoscută printr-un discurs memorabil, rostit de ministrul de externe rusesc. Ministrul rusesc a zis: noi voim să ieșim din acest război cu stăpânirea completă a Mării Negre, și a adăugat: pe toată întinderea ei. Noi voim Strâmtorile, noi voim Dardanelele. Și ca un ecou depărtat răspunde vocea lui Asquith††††††: Rusia are asupra Strâmtorilor, asupra Țarigradului niște drepturi cari

†††††† Asquith Herbert Henry (1852-1926), om politic englez, prim-ministru între 1908-1916.

trebuiesc să fie luate de noi în serioasă considerațiune. Cine cunoaște stilul cancelariei englezești știe ce va să zică că cineva are dreptul de a fi luat în serioasă considerațiune de guvernul englezesc. Și chiar de n-ar fi spus-o, puteți presupune d-voastră dacă Rusia poate fi la Strâmtori fără un acces la Constantinopol pe uscat?

Absolut imposibil. Și când Regele Carol ne-a spus că Rusia cere Galații, cere o trecătoare spre Constantinopol, și ni se afirmă că zisele lui sunt bazate pe informați uni greșite, eu zic: nu e bazată pe o rea informațiune, era bazată pe natura lucrurilor, căci e absolut imposibil ca Rusia să meargă la Țarigrad fără să aibă acces la dânsul.

O voce: Fără să treacă prin Galați

D. P.P. Carp: Bulgaria a înțeles aceasta, și de aceea vedeți că bulgarii sunt astăzi la Salonic și la Galipoli.

O voce: Să nu ne doriți pilda bulgarilor.

Altă voce: Vă rog să dați mai mult respect vârstei d-lui Carp.

Altă voce: Mai mult respect ce-i dăm noi.

Altă voce: Atunci să tăceți din gură.

D. Leonte Moldovanu: Și noi îl ascultăm pe d-sa cum îl ascultați și d-voastre.

D. Mihail Pherekyde, președintele Adunării: D-voastră ați fost ascultat.

D. Iulian Vrăbiescu: Dar d-sa ne revoltă pe toți.

D. P.P. Carp: Rezultatul păcii în caz de victoria Quadruple! are să fie Țarigradul în mâinile Rusiei, are să fie dreptul de trecătoare militară prin România și prin Bulgaria.

De aceea zic, în condițiunile în cari se prezintă astăzi idealul și încă și acela mărginit al d-voastră, că el în cazul acesta ar părăsi Basarabia, ar fi pentru noi, pentru țara noastră o nenorocire, căci după victorie am fi siliți să primim această umiliațiune.

Și de aceea, d-nii mei, eu nu mă uit la opinia publică, de aceea, d-nii mei, susțin că efectul tratatului â fost binefăcător și poate fi încă binefăcător pentru noi.

Susțin că în condițiunile actuale singura noastră posibilitate de mărire nu e dincolo de Carpați, e dincolo de Prut.

Voci: A! A!

D. P.P. Carp: D-nii mei, mă uit la majoritatea care mă

înconjoară, cea mai mare parte dintr-însa e compusă din tineri cari acum debutează în viața politică. Astăzi ei sunt conduși, mâine vor fi conducători și îi rog atunci să se gândească la bătrânul care în curând va dispare dintre d-voastră și care vă zice: Soarta românilor de dincolo nu se rezolvă dincolo de Carpați, ea se rezolvă dincolo de Prut *{Aplauze).*

Ședința va continua cu raportul lui C.G. Mârzescu pentru proiectul de Adresă și cu dezbaterea lui.

[D A D. nr. 19 din 22 decembrie 1915]

ANEXE

1

O SCRISOARE A LUI PETRE CARP

Tzibănesci, în 10 luni[e] '911.

DRAGĂ LUPU,

Când a fost Marghiloman aici mi-a vorbit >/ <7 de o scrisoare către alegători și i-am spus că nu se poate. In adevăr, nu înțeleg insistența voastră pentru un lucru imposibil. Ce vroiți ? O profesiune de credință? dar ar fi ridicul. Să cer voturi pur și simplu[7] iarăși ridicul! Să dau adhesiunea mea programului în doi peri al partidului conservator? - și mai ridicul. Lumea știe ce vreau; dacă m 'alege, voiu lupta ca mai înainte pentru dânsa, nu pentru mine; dacă nu, sănătate.

Al leu sincer devotai,
P. P. CARP

2

PETREA P. CARP

Printr-o neobicinuită și armonioasă întâmplare, durata vieții acestui bărbat de stat a corespuns exact cu prima perioadă de dezvoltare a statului român: cu dânsa s-a născut, ca să fie rodnică el a muncit, cu dânsa s-a sfârșit.

O simplă expunere a activității lui Petrea P. Carp ca luptător în Parlament, ca înfăptuitor la minister, ar ajunge ca să rămână vie icoana acestui înțelept, filosof în concepția lucrurilor, energic în acțiune, practic în execuție. Elocința sa era oglindirea curată și luminoasă a unei convingeri profunde, din care hotărârea nesovăitoare izvora în mod firesc.

Din punct de vedere istoric și psihologic este necesar ca personalitatea sa să fie așezată în mediul în care a trăit, arătând aspirațiunile și slăbiciunile unei societăți care, prin forța lucrurilor, trecea, cu o repeziciune anormală, din stadiul feudalității la acel al democrației duse la extrem.

în timpul acestei evoluții violente, privind cu satisfacție curentul puternic ce împinge România spre civilizația apuseană, P.P. Carp intră de la începutul carierii sale, cu juvenilă ardoare, în partidul conservator, căutând a canaliza acest curent spre a face din el o putere dătătoare de viață binefăcătoare. [...]

P.P. Carp, hotărât din tinerețe să facă politică, s-a ferit a se ocupa cu avocatura, n-a primit să fie numit în vreun consiliu de administrație și nu s-a amestecat în nici un fel de afaceri; a făcut la moșia sa agricultură sistematică, fără a stoarce avuția pământului sau a nedreptăți pe locuitori.

Ca ministru sau prim-ministru nu a făcut o concesie nimănui, nu a dat măcar un bilet de drum-de-fier gratuit, singur se ducea la casa de bilete C.F.R. de lua biletele necesare servitorilor săi, de grija ca nu cumva vreunul să abuzeze de numele și poziția sa.

Nu a făcut tranzacții de principii politice pentru a veni sau a rămânea la cârma țării.

Nici ambiția măririlor personale, nici interesele materiale nu l-au ademenit în viață să părăsească linia de purtare ce și-o impusese de la începutul carierei sale.

P.P. Carp a fost unul din cei mai serioși oameni ce i-a avut țara, în toată acțiunea sa politică a fost pururea cu inima în cap, încât judecata i-a fost pururea rece și neinfluențată de sentimentalism Om devotat și conștiincios îndatoririi ce-și luase de a se ocupa de politică, a urmat în mod regulat ședințele parlamentare, fără a lipsi de la vreuna, decât când era trimis în misiune de țară în străinătate, sau era bolnav, de aceea a luat parte activăja toată legislația noastră, fie ca propunător, fie ca colaborator.

întreaga lui viață politică și adevăratele sale tendințe se găsesc în discursurile rostite în Parlament, la întruniri politice și în interviurile ce a dat. Toate sunt simple, pe înțelesul fiecăruia, fără fraze întortochiate și vorbe goale; din

studierea lor va rezulta adevărata judecată și se vor spulbera minunățiile inventate prin legendă de grai și de scris, ce au circulat o jumătate de veac asupra lui P.P. Carp.

LUPU C. KOSTAKY

[Fragmente, din „Convorbiri literare", an. LXX, nr. 11-12, nov.-dec. 1937; idem
Scrisoarea.]

3

MENTORII MEI

Prin dolicefalia țestei sale, mai pronunțată decât chiar a nordicilor, conu Petrache avea o înfățișare deosebită de a contemporanilor săi; iar prin răspunsurile sale sumare deși uneori tăioase, chiar în vorbirea curentă, nu numai de la tribună, el trecea drept un om sever, deși în realitate, pentru cei ce-1 cunoșteau mai de aproape, ascundea o inimă duioasă, compătimitoare și pe care desigur i-au cunoscut-o toți aceia care au avut prilej să fie oaspeții lui la Țibănești, unde în cerc restrâns înaltele sale calități sufletești se reliefau mai evident decât în vălmășeala cluburilor eterogene din capitală. Dar tocmai din cauza numeroaselor sale deosebiri intelectuale și sufletești și mai presus de toate din pricina sincerității sale în viața privată și onestitate în cea publică, conu Petrache nu era pe placul vulgului. întocmai ca și Aristid cel drept al elenilor, el a fost un ostracizat al vremii sale, neînțeles și de aceea invidiat de semenii săi. Astfel se explică cum, pe când atâția anonimi sunt eternizați prin statui pe piețele publice sau cel puțin prin busturi de marmură sclipitoare în sălile Parlamentului, imaginea lui conu Petrache nu se mai găsește, ea este pitită dar cald păstrată în inima câtorva din admiratorii săi sinceri.

Chiar marele și justul rege Carol I, ademenit de lingușirile interesate și zvonurile false ce prietenul de o viață a lui Carp, Titu Maiorescu a știut să răspândească în preajma Tronului, s-a lăsat înșelat, încredințând conglomeratului

guvernamental, cu dizolvantul Take Ionescu ca factor principal, încheierea atât de șubredă a așa-zisei Păci de la București.

După ultimul consiliu ținut la Sinaia de către Suveranul țării, acesta, recunoscând greșeala față de Carp, l-a îmbrățișat, favoare de care nu s-a mai bucurat nici unul din sfetnicii marelui rege.

Dar la moartea sihastrului de la Țibănești, regina Maria, veșnic opusă politicei naționaliste a lui Carp, recunoscând lealitatea acestuia, scrie văduvei, la Țibănești: „Eu, care foarte îndeosebi eram combătută de el, am păstrat totuși un colț din inima mea pentru bătrânul, cinstitul gentleman, care mi-a spus în viață deseori adevăruri.

Acum e în pace. Aibă Domnul sufletul său“.

Mulți dintre cei mărunți la suflet nu vor fi putut înfrânge resentimentele lor ca mărinimoasa regină, nemernicia lor însă nu scade întru nimic măreția și dreptatea Aristidelui român.

[Al. Tzigara-Samurcaș, *Memorii, 1,* **Editura „Grai și suflet - Cultura Națională“, București, 1991, p. 80-81.]**

4

ORATORI AUZIȚI

Carp - ce concizie de gândire, ce formă lapidară !

Multă vreme oratoria lui sintetică se deosebea atât de profund de genul grandilocvent, avocățesc și prolix al majorității contemporanilor săi, încât Carp nici nu era socotit printre marii oratori ai generației sale. Târziu abia el s-a impus admirației obștești.

Firește, Carp nu era un vorbitor de mase populare. El nu se adresa sufletului, ci numai rațiunii. Prin aceasta însăși, era un parlamentar, exclusiv un parlamentar, dar un neîntrecut parlamentar.

Vorbea scurt, fără artificii, cu sobrietate de gesturi, cu o voce metalică și cu solemnitate, dacă nu era provocat la glumă și la ironie. De altminteri, puteai să știi dinainte dacă avea de gând să ție un mare discurs sau să se mărginească la intervenții de ordin secundar. în acest din urmă caz, venea îmbrăcat în haine obișnuite și vorbea de la locul lui. în primul caz, își punea redingota și urca grav treptele tribunei.

Se mândrea că toată pregătirea cuvântărilor lui era pur mintală. „în fiecare dimineață, spunea el, după ce mi-am sfârșit toaleta, mă întind pe canapea și, timp de un sfert de ceas, îmi fac pentru tot restul zilei și toaleta mintală. Atunci și așa îmi concep discursurile".

Considera ca un fel de eleganță să nu apară la tribună cu note și cu acte. Cel mult, din când în când, câteva cuvinte pe dosul unei cărți de vizită sau pe un minuscul petec de hârtie. Posed printre documentele mele una din aceste hârtiuțe: scheletul marelui său discurs de la Mesaj din 1909. E scris, pe ea: 1) Coroana, 2) Programul, 3) Duca, 4) Politica externă - atât și nimic mai mult.

în genere, avea însușirile specifice oratoriei parlamentare. Mai întâi dispunea de o armă cu care era greu de luptat. Era omul cel mai de

spirit din epoca lui. întreruperile lui erau fără replică. Prin ilaritate cucerea lesne auditoriul cel mai ostil. îmi aduc aminte când era prim-ministru la 1911, a dărâmat toate discursurile opoziției prin două-trei vorbe de duh azvârlite pe când, liniștit, distrat și cu monoclul în ochi, își bea ceaiul pe banca ministerială.

Pe de altă parte, marea lui autoritate morală, unită cu judecata lui corozivă, îi asigurau ușor o superioritate în discuție. Nimeni nu dobora un adversar cu mai mare înlesnire și cu mai puțină cruțare.

Dar, desigur, că mai presus de toate, Carp impunea prin sinceritatea credințelor lui.

Nu-1 voi uita niciodată la primul Consiliu de Coroană din iulie 1914 de la Sinaia, precum și la discuția Mesajului din 1915, când au avut loc în Cameră istoricele dezbateri cu privire la atitudinea României în războiul mondial.

Dezaprobam, dezaprobam cu desăvârșire tot ce spunea, dar nu mă puteam stăpâni să admir fraza incisivă, vigoarea argumentației, juvenila combativitate a acestui moșneag credincios convingerilor lui până la sublim și până la absurd.

O atare elocință nu putea sfârși decât în apoteoza unui neîntrecut succes sau în catastrofa unei înfrângeri shakespeariene.

Soarta a voit ca acesta din urmă să fie sfârșitul lui Petre Carp.

Opera omului politic s-a prăbușit - talentul oratorului însă va supraviețui. ,

(14 ianuarie 1932)

[Apud: I.G. Duca, *Portrete și amintiri,* **Editura Humanitas, 1990, p. 117-119.]**

CUPRINSUL

Studiu introductiv de Ion Bulei..... . . .V
Notă asupra ediției de Marcel Duță..... LXXVII
Tabel cronologic.....LXXXI

Partea I (1868-1888)

Chestiunea evreiască. (Ședința Camerei din 26 aprilie 1868).....3
Războiul franco-german și neutralitatea României (Ședința Camerei din
5 iulie 1870) 20
Reforma legii comunale [Teoria drepturilor cetățenești] (Ședința Camerei din
5 februarie 1874).....23
Libertatea alegerilor. (Ședința Camerei din 1 februarie 1875) . .26
In jurul unei calomnii (Ședința Camerei din 6 februarie 1875)…31
Convenția comercială cu Austro-Ungaria (Ședința Camerei din 29 iunie 1875) 37
Apărarea d-lui Maiorescu (Ședința Camerei din 17 ianuarie 1876) 46
Desființarea internatelor Statului (Ședința Camerei din 5 februarie 1876) 49
Convenția cu Rusia (Ședința Senatului din 17 aprilie 1877).....53
Răspunsul la Mesaj [Garanțiile neutralității] (Ședința Senatului din
23 aprilie 1877).....57
Răspunsul la Mesaj [Problema intervenției noastre peste Dunăre] (Ședința
Senatului din 26 noiembrie 1877).....61
Orfelinate pentru copiii celor căzuți în război (Ședința Senatului
din 4 februarie 1878).....65
Condițiile de pace (Ședința Senatului din 13 februarie 1878).....69
Discuția Adresei (Art. 7) (Ședința Senatului din 6 decembrie 1878) 74
Propunerea de revizuire și chestiunea evreiască (Ședința Senatului din
28 februarie 1879).....78
Alegerea Colegiului al IV-lea din Vaslui (Ședința Camerei din 29 mai 1879) ... .84 Art. 7 din Constituție (Ședința Camerei din 28

septembrie 1879).....88
Inalienabilitatea și indivizibilitatea pământurilor rurale mici [Lege] (Ședința
Camerei din 11 decembrie 1879) 100
în contra unor insinuări calomnioase (Ședința Camerei din 16 ianuarie 1880) . .105 Ordinea socială (Ședința Camerei din 13 martie 1881).....114
Bugetul pe 1881-1882 [Progresul financiar, politic și social]
(Ședința Camerei din 30 martie 1881) 118
Chestiunea Dunării (Ședința Camerei din 3 decembrie 1881). .133

Convenția de la 1875 cu Austro-Ungaria. (Ședința Camerei din 12 ianuarie 1882). .143 Legea tocmelilor agricole [Chestiunea agrară față cu teoria libertății] (Ședințele
Camerei din 11 februarie, 14 și 18 martie 1882).....149
Criza monetară (Ședința Camerei din 29 noiembrie 1884).....173
Era Nouă [Organizarea Statului] (Ședința Camerei din 4 decembrie 1884).....182
Contra înființării porturilor france. (Ședința Camerei din 5 februarie 1885) . . . .193 Impozitul funciar. (Ședința Camerei din 8 februarie 1885).....202
Bugetul pe 1885-1886 [„Producțiunea și consumațiunea"] (Ședința Camerei
din 11 martie 1885).....210
Criza economică [Și mărturie de credință junimist-conservatoare] (Ședința
Camerei din 28 noiembrie 1885) 220
Legea comunală [Necesitatea descentralizării] (Ședința Camerei din
27 noiembrie 1886) 237
Discuția Adresei [„Regele Carol și dorobanțul"] (Ședința Camerei din
29 noiembrie 1886) 246
Bugetul pe 1887-1888 [„Raportul firesc între trebuință și putință"] (Ședința
Camerei din 10 martie 1887) 252
După întrunirea de la „Orfeu" (Ședința Camerei din 16 martie 1888) 270
Programul [junimist al] noului guvem [„Reformarea interioară a partidelor și
a Statului Român"] (Ședința Camerei din 28 martie 1888) ..280

Partea a U-a (1888-1915)

Politica externă între Austria și Rusia (Ședința Camerei din 7 decembrie 1888) . .289
Guvernul și presa (Ședința Camerei din 25 ianuarie 1889).....292
Judecata politică și judecata morală, I (Ședința Camerei din 1 febr. 1889).....294

Despre abuzuri și corupție (Ședința Camerei din 17 martie 1889) 300
Neutralitatea României și continuitatea conservatoare (Ședința Camerei din
30 martie 1889).....303
înființarea unui „Club Constituțional" (Ședința Camerei din 1 aprilie 1889) . . .312 Descentralizarea administrativă și comunală și problema libertăților (Ședința
Camerei din 16 mai 1889) 315
„Convinși și învinși" - Conservatori vechi și noi, liberali vechi și noi (Ședința
Camerei din 12 decembrie 1889) 323
împotriva proceselor politice. Judecata politică și judecata morală, II (Ședința
Camerei din 24 ianuarie 1890).....332
Organizarea armatei și în special a cavaleriei (Ședința Camerei din
21 martie 1890).....349
„Frază și argument". Despre fortificațiile de apărare a țării (Ședința Camerei din 27 aprilie 1890).....352
Majoritate și minoritate în parlament. Despre partidul liberal-conservator (Ședința Camerei din 22 noiembrie 1890).....359
Chestiunea intervenției Statului - în concepția conservatoare (Ședința Camerei din 12 mai 1892) 364
Legea maximului și „Ce este poporul" (Ședința Camerei din 9 aprilie 1893) . . .374 Legea învoielilor agricole și teoria intervenției Statului (Ședința Camerei din
5 mai 1893).....386
Adversarii politici (Ședința Senatului din 1 decembrie 1893). .406

Sentimentul datoriei și al patriotismului (Ședințele Camerei din 3 și 4 februarie 1894).....416
Chestiunea drepturilor constituționale: libera circulație, întruniri, manifestații de stradă... (Ședința Camerei din 4 martie 1894) 422
împroprietărirea cu pământ și ideile conservatoare (Ședința Camerei din
8 martie 1894).....430
Problema Transilvaniei și a românilor din afara granițelor (Ședința Senatului din 13 decembrie 1894) 441
„Doctrina mea în materie economică" (Ședința Camerei din 13 martie 1895) . . .454 Datoria guvernului în timpuri de neliniște (Ședința Senatului din
25 noiembrie 1897) 462
Două direcții ieșite din 1848: liberalii și conservatorii (Ședința Senatului din
5 decembrie 1897).....471
„Două condițiuni financiare: impozitele și împrumuturile" (Ședința Senatului din 30 ianuarie 1898).....480

în apărarea legii minelor (Ședința Senatului din 17 februarie 1899).....487
în chestiunea legii învățământului a lui Spini Haret (Ședința Senatului
din 22 martie 1899) 504
Pledoarie pentru junimism (Ședința Camerei din 26 noiembrie 1899) 521
„Remedierea stării actuale" - Programul financiar al primului ministru
(Ședința Camerei din 29 septembrie 1900).....532
Trecut și viitor (Ședința Camerei din 13 ianuarie 1906).....543
Politica externă și politica internă (Ședința Camerei din 4 decembrie 1909) . . . .552 „Fierul roșu și autoritatea morală" (Ședințele Senatului din 28 și
29 noiembrie 1911) 569
Concentrarea partidului conservator (Ședința Camerei din 3 aprilie 1912).....579
Problema agrară și conservatorismul (Ședințele Camerei din 1, 14 martie și
16 aprilie 1914).....585
Chestiunea neutralității și viitorul Statului Român (Ședința Camerei din
18 decembrie 1915).....613

ANEXE

O scrisoare **a lui Petre Carp 619**
Petrea P. Carp **de Lupu C. Kostaky.....619**
Mentorii mei **de Al. Tzigara-Samurcaș 621**
Oratori auziți **de I.G. Duca.....622**